T.C.
HARRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLÂM TARİHİ VE SANATLARI ANABİLİM DALI

EBÜ'L-FEREC ABDURRAHMAN B. ALİ İBNÜ'L-CEVZİ (ö.597/1201) VE "*MENÂKIBU EMİRİ'L-MÜ'MİNİN ÖMER B. HATTÂB*" ADLI ESERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Musab DALĞA

ŞANLIURFA - 2016

T.C.
HARRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLÂM TARİHİ VE SANATLARI ANABİLİM DALI

EBÜ’L-FEREC ABDURRAHMAN B. ALİ İBNÜ’L-CEVZİ (ö. 597/1201) VE “*MENÂKIBU EMİRİ’L-MÜ’MİNİN ÖMER B. HATTÂB*” ADLI ESERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Musab DALĞA

Danışman:
Prof. Dr. Kasım ŞULUL

ŞANLIURFA - 2016

T. C.
HARRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Enstitünüz İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı Anabilim Dalı 125226007 numaralı Musab DALĞA'nın hazırladığı **"EBÜ'L-FEREC ABDURRAHMAN B. ALİ İBNÜ'L-CEVZİ (ö. 597/1201) VE "*MENÂKIBU EMİRİ'L-MÜ'MİNİN ÖMER B. HATTÂB*" ADLI ESERİ**" konulu yüksek lisans tezi ile ilgili tez savunması, 30/11/2016 tarihinde, saat11.00'te yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin KABUL (başarılı) olduğuna oybirliği/oy çokluğu ile karar verilmiştir.

30/11/2016

(Danışman)
Prof.Dr. Kasım ŞULUL

Üye
Prof.Dr. Abdurrahman ACAR

Üye
Doç.DR. Mehmet AKBAŞ

Bu tezin İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalında Yapıldığını ve Enstitümüz Kurallarına Göre Düzenlendiğini Onaylarım.

2/2/2017

Prof. Dr. Recep ÇİĞDEM
Müdür

Not: a) Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan alıntıların, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunundaki hükümlere tabidir.

b) Tez, HÜBAK'tan Bilimsel Araştırma Projesi mali destek ☐Almıştır ☐Almamıştır.

HARRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ORJİNALLİK RAPORU VE BEYAN BELGESİ

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ

Adı-Soyadı	: Musab DALĞA
Öğrenci Numarası	:125226007
Enstitü Anabilim Dalı	:İslam Tarihi ve Sanatları
Programı	:Yüksek Lisans
Başlık (Türkçe)	:"Ebü'l- Ferec Abdurrahman B. Ali İbnü'l-Cevzi (Ö.597/1201) ve Menakıbu Emiri'l-Mü'minin Ömer B. Hattab Adlı Eseri"

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam sayfalık kısmına ilişkin,01/11/2016 tarihinde şahsım/ danışmanım tarafından **Turnitin** adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, benzerlik oranı % 13'tür.

Uygulanan filtrelemeler:

1- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç,
2- Kaynakça hariç
3- Alıntılar hariç/dâhil
4- 6 kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Yukarıda bilgileri verilen tezli/tezsiz lisansüstü programlarda seminer, dönem projesi, tez vb Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu tarafından kabul edilen lisansüstü orijinallik raporu alınması uygulama esasları ile belirlenen azami benzerlik oranlarını aşmadığını ve bütün bilgilerin, akademik kurallara uygun olarak toplanıp sunulduğunu, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı, blok şeklinde alıntılar yapmadığımı ve tüm alıntıların bilimsel atıf kuralları çerçevesinde kaynağını gösterdiğimi, Yükseköğretim kurulu bilimsel araştırma ve yayın etiği yönergesi ile Harran Üniversitesi bilimsel araştırma ve yayın etiği yönergesinin 8. maddesinde yer alan etik ihlallerden her hangi birisinin yer almadığını, etik ihlal tespiti halinde, Enstitü yönetim kurulunca, diplomamın iptal edilmesini kabul ediyorum.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

01/11/2016
Musab DALĞA
İmzası

Yukarıda yer alan raporun ve beyanın doğruluğunu onaylarım.01/11/2016
Prof. Dr. Kasım ŞULUL
Danışmanın Unvanı-Adı-Soyadı
(İmzası)

İÇİNDEKİLER

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ANA HATLARIYLA HZ. ÖMER'İN HAYATI

EK 1:

KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı geçen eser
(a.s.)	: Aleyhis's-Selâm (Allah'ın selâmı onun üzerine olsun)
b.	: Bin/ibn (oğlu)
bint	: Kızı
c.	: Cilt
çev.	: Çeviren
çev. e.	: Çeviri editörü
çev. k.	: Çeviri kurulu
DİA	: Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi
e.	: Editör
H.	: Hicri
haz.	: Hazırlayan
Hz.	: Hazreti
M.	: Miladi
müt.	: Mütercim
ö.	: Ölümü
(r.a.)	: Radiyallahû anhû (Allah ondan razı olsun)
(r.anha)	: Radiyallahû anha (Allah ondan razı olsun)
Red.k.	: Redaksiyon Kurulu
s.	: Sayfa
(s.a.s.)	: Sallallahu Aleyhi ve Sellem[1]
terc.	: Tercüme eden
thk.	: Tahkik eden
v.dğr.	: Ve diğerleri
vb.	: Ve benzeri

[1] Allah'ın rahmeti ve selamı Hz. Peygamber'in üzerine olsun.

ÖZET

EBÜ’L-FEREC ABDURRAHMAN B. ALİ İBNÜ’L-CEVZİ (ö.597/1201) VE *“MENÂKIBU EMİRİ’L-MÜ’MİNİN ÖMER B. HATTÂB”* ADLI ESERİ

Bu çalışma, Ebü’l-Ferec Abdurrahman b. Ali İbnü’l-Cevzi’yi (ö.597/1201) ve “*Menâkıbu Emiri’l-Mü’minin Ömer b. Hattâb*” adlı eserini incelemektedir. Araştırma, adı geçen şahsın eserini tahlil ederek tanıtılmasını amaçlamaktadır.

Çalışma, İbnü’l-Cevzi’nin yalnızca İslami ilimlerde değil, aynı zamanda tarihte de uzman olduğunu göstermiştir. Çalışmamıza konu olan eserde, birey ve devlet adamı olarak Hz. Ömer’in tanıtıldığı tespit edilmiştir. Seksen bölüme ayrılan kitapta, siyer, tabakat, hadis ve tarih türü eserlerin kaynak olarak kullanıldığı ve tamamına yakının rivayet ağırlıklı olduğu belirlenmiştir. Rivayetlerin tarihi bilgilerle mukayesesinde bazı rivayetlerin bu bilgilerle uyuşmadığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Menâkıb, Biyografi, Hz. Ömer, İbnü’l-Cevzî.

ABSTRACT

ABU AL-FARAJ ABDURRAHMAN B. ALİ IBN AL-JAWZİ (d.597/1201) AND HIS BOOK "MANAKIB Al-AMİR AL-MUMIN OMAR B. HATTAB"

This study examines Abu al-Faraj Abdurrahman b. Ali Ibn al-Jawzi (d.597/1201) and his work entitled "*Manakıb Amir al-Mumın Omar b. Hattab*". It aims to introduce by analyzing his book.

The study has showed that he is not only an expert in Islamic sciences but also in history. It has been found out that Omar was identified in the book as a person and a State man. It has further indicated that the book, which is divided into eighty divisions, was based on different sources such as siyar, hadith, history and that it is composed of almost all narrations. It has been observed that when compared with historical information, some narrations are not in collaborations with these information.

Key Words: Manakıb, Biography, Omar, Ibn Al-Jawzi.

ÖNSÖZ

Birçok sahabe bazı hususiyetleriyle temayüz etmişlerdir. İslâm'ın ikinci halifesi, Mü'minlerin Emiri Hz. Ömer bunlardan birisidir. Hz. Ömer kendi döneminde adaletiyle ün salmış ve farklı milletleri adaletle yönetip bir arada tutmayı başarmıştır. Bu açıdan Hz. Ömer'in hayat hikâyesi her bakımdan araştırılmayı ve incelenmeyi hak eder.

Hicri ilk asırdan itibaren İslâm tarihi ile alakalı birçok eser kaleme alınmıştır. Bunlar genellikle Peygamberimizin hayatını ve ondan sonraki dönemleri çeşitli yönlerden ele almışlardır. Bunların dışında biyografik, ansiklopedik ve menkıbevi tarzda sahabelerin ve önemli şahsiyetlerin hayatını konu edinen eserler kaleme alınmıştır. İbn Sa'd, Belâzürî, Ebü'l-Ferec İbnü'l-Cevzî ve İbn Hacer gibi birçok ilim adamı bu tarzda eser yazmışlardır.

Birçok alanda önemli eserler yazan İbnü'l-Cevzî, Hz. Ömer hakkında *Menâkıbu Emiri'l-Mü'minin Ömer b. Hattâb* adlı menâkıb kitabını kaleme almıştır. Bu çalışmamızda, İbnü'l-Cevzî'nin ülkemizde üzerinde herhangi bir çalışma yapılmamış *Menâkıbu Emiri'l-Mü'minin Ömer b. Hattâb* adlı eseri ele alınıp incelenmiştir. Bu çalışmamızda İbnü'l-Cevzî ve eserleri, Hz. Ömer hakkında başta İslâm Araştırmaları Merkezi (İSAM), Ankara ve Şanlıurfa İlahiyat Fakülteleri kütüphaneleri, birçok web veri tabanlarında kaynak taraması titizlikle yapılmıştır. Çalışmamızın birinci bölümünde, İbnü'l-Cevzî'nin yaşadığı dönem, hayatı, devlet adamlarıyla münasebetleri, vaizliği, ilmi şahsiyeti, hocaları, öğrencileri ve kaleme almış olduğu eserlerini; Kur'an ilimleri, Usûlü'd-Din, Hadis ve Züht, Tarih, Fıkıh, Vaaz ve İrşat, Çeşitli İlimler Dair Eserler şeklinde incelenmiştir. İkinci bölümde, *Menâkıbu Emiri'l-Mü'minin Ömer b. Hattâb* adlı eserin tahlili yapılmıştır. Ayrıca; İslâm tarihçiliğinde menakıb türü eserlerin ortaya çıkışı ve gelişimi, Kitabın yazma nüshaları ve neşirleri, İbnü'l-Cevzî'nin *Menâkıbu Emiri'l-Mü'minin Ömer b. Hattâb* adlı eserinin kaynakları, içeriği, dili, yöntemi, eserin önemi ve değeri, esrede yapılan bazı anlatıların başka kaynaklarla mukayesesi, *Menakıb*'tan iktibasta bulunan bazı yazarların atıfları incelenmiştir. Üçüncü bölümde ise Hz. Ömer'in hayat hikâyesi; Hz. Ömer'in Soyu ve Çocukları, Cahiliye Devrinde Hz. Ömer, Hz. Peygamber Devrinde Hz. Ömer, Hz. Ömer'in Hilafeti, Hz. Ömer Dönemi Kronolojisi şeklinde sunulmuştur. Çalışmamızın sonunda ek olarak, İbnü'l-Cevzî'nin *Menâkıbu Emiri'l-*

Mü'minin Ömer b. Hattâb adlı eserinin Türkçe tercümesi verilmiştir. Böyle bir çalışmanın genelde İslâm tarihi, özelde ise Hz. Ömer, sahabi ve İbnü'l-Cevzî hakkında bilgilenmek isteyenlere ve araştırma yapanlara katkı sunacağına inanıyoruz.

Bu çalışmanın vücuda gelmesi için yakın çevremden gördüğüm ilgi, alaka ve yardımı burada saygı, hürmet, minnet ve şükranla anmam gerektiği kanaatindeyim. Tez konumun belirlenmesi aşamasında, konun değişik yönleri ve kaynaklar ile ilgili fikir teatisinde bulunduğum ve yardımlarını esirgemeyen değerli sayın danışman hocam ve Harran Ü. İlahiyat F. İslâm Tarihi ve Sanatları Bölüm Başkanı Prof. Dr. Kasım Şulul'a teşekkürü bir borç bilirim. Ayrıca çalışmanın hazırlanma aşamasında ve tezin son halini inceleyip önemli katkı sunan hocam Prof. Dr. Murat Akgündüz'e, değerli babam, seydam Abdürrezzâk Dalğa'ya, kaynakların temini hususunda yardımlarını esirgemeyen Ankara Ü. Özel Eğitim Bölümü Arş. Gör. Abuzer Dalga'ya, tezin bilgisayar ortamına aktarılmasına yardımcı olan Yunus Saçın'a teşekkür ederim.

Musab Dalğa

Ekim-2016 / Bitlis

BİRİNCİ BÖLÜM
EBÜ'L-FEREC CEMÂLÜDDÎN ABDURRAHMAN b. ALİ b. MUHAMMED İBNÜ'L-CEVZÎ EL-BAĞDÂDÎ

1. İbnü'l-Cevzî'nin Yaşadığı Dönem

Yerleşim yeri olduğu tarihten bu yana, İslâm âlemi için önemli kültür ve medeniyet merkezlerinden biri olan Bağdat, tarih yazıcılığı için de önemli bir yer kabul edilmektedir. Birçok halife ve devlet adamı tarihçileri teşvik ve himaye ederek değerli eserlerin yazılmasına zemin hazırlamışlardır. Birçok önemli İslâm tarihçisinin Bağdat ilim havzasında yetiştiği tarih ile ilgili eserlerini burada yazdıkları bilinmektedir. Vâkıdî (207/823), Medâinî (228/843), İbn Kuteybe (276/889), İbn Tayfur (280/893), Taberî (310/923), Hatîb el-Bağdâdî (463/1071), İbnü'l-Cevzî, İmâdüddin Kâtib el-İsfahânî (597/1201), Sıbt İbnü'l-Cevzî (654/1256) gibi meşhur tarihçiler Bağdat'taki ilim havzasında yetişen veya Bağdat'a göç ederek eserlerini burada kaleme alan ilim adamlarıdır. Bağdat tarih yazıcılarının önemli bir siması kuşkusuz Ebü'l-Ferec İbnü'l-Cevzî'dir. İslâmi ilimlerin hemen her dalındaki çalışmalarıyla tanınan Hanbelî âlimi Ebü'l-Ferec İbnü'l-Cevzî aynı zamanda önemli bir tarihçidir. Birçok İslâm tarihçisi onun eserlerinden yararlanmış ve onun bu ilim alanındaki uzmanlığını kabul etmiştir. İbnü'l-Cevzî, siyasi, fikri, iktisadi ve sosyal açıdan çok önemli bir asır olan hicri 6. (12.) yüzyılda yaşamıştır. Bu asır siyasi ve sosyal değişikliklerin yaşandığı ve değişik fikri akımların ortaya çıktığı bir yüzyıldır. Yaklaşık bir asır yaşamış olan İbnü'l-Cevzî, altı Abbâsî halifesinin dönemini idrak etmiştir.[2]

İbnü'l-Cevzî, Abbasi Devletinin merkezi otoritesinin zayıfladığı ve iç karışıkların yaşandığı bir dönemde yaşamıştır. Abbasi hilafetinin son zamanlarında, Batınî ve Rafızîler bütün gayretleriyle kendi ideolojilerini halk arasında yaymaya çalışıyorlardı. Halifeler bunların menfi faaliyetlerinin halk arasında yayılmaması için özellikle âlimlerden yardım istiyorlardı. Halife Müstazi-Billah (575/1180), İbnü'l-

[2] Claude Cahen, "Selçuklu Devri Tarih Yazıcılığı", çev. İsmet Kayaoğlu-Mehmet Dağ, *Ankara Ü. İlahiyat F. İslâm İlimleri Ens. Dergisi*, Sayı: 2, Ankara, 1975, s. 176; Hasan İbrahim Hasan, *İslam Tarihi (Tarihü'l-İslam),* terc. İsmail Yiğit v. dğr., Kayıhan Yayınevi, İstanbul, 1997, c. VI, s. 255, 263-264; Mehmet Salih Arı, "Ebü'l-Ferec İbnü'l-Cevzî'nin Hayatı, Eserleri ve Tarih Metodolojisi", *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* S. 23, Van, 2012, s. 166; Abdülkerim Özaydın, "Bağdat-Kültür ve Medeniyet", *DİA,* İstanbul, c. IV, s. 437-441.

Cevzî'den vaaz ve irşadıyla halkı bilinçlendirmesini, Batınî ve Rafızîlerin zararlı düşüncelerini etkisiz hale getirmesini istedi. Bunun üzerine İbnü'l-Cevzî de yaptığı vaazları ve eserleriyle halkı bu büyük tehlikelere karşı uyarmaya başladı. İbnü'l-Cevzî, bu dönemde halife Müstedi-Billah için "el-Misbâhu'l-Mudî' fî Halîfeti'l-Müstazî" adlı kitabını yazmıştır.[3]

Fatımî Devletinin son bulmasıyla Mısır'da cuma hutbelerinde tekrar Abbasi halifelerine dua okunmaya başlandı. Bunun üzerine İbnü'l-Cevzî, "en-Nasru alâ Mısır" adlı eserini yazmıştır. Bunun üzerine İbnü'l-Cevzî, Abbasi halifelerinin devamlı ilgi ve alakalarını üzerine çekmeyi başarmıştır. Bilhassa halife el-Müstedi'den büyük ilgi ve alaka gördü. Hatta halife, onun vaazlarına bütün kadrosuyla birlikte gidiyor, böylece İbnü'l-Cevzî, halk üzerinde büyük etki bırakmasına vesile oluyordu.[4]

Abbasi Devleti toprakları üzerinde pek çok devletin kurulduğu, merkezi otoritenin yok olma noktasına geldiği, Büveyhîlerin Bağdat'ı istila edip siyasi nüfuzları altına aldıkları bir dönemde Büyük Selçuklu Devleti kuruldu (429-552/1038-1157). Sultan Sencer'in ölümünden sonra Selçuklu Devleti; Irak Selçukluları, Suriye Selçukluları, Kirman Selçukluları, Anadolu Selçukluları şeklinde parçalara ayrıldı.[5]

Se1çuklu hükümdarı Tuğrul Bey'in gücü arttıkça Bağdat'a hâkim olan Büveyhîlerin huzuru kaçmaya başladı. Bunlardan iyice rahatsız olan Halife Kaim-Biemirillah (467/1075), Tuğrul Bey'e bir mektup göndererek Bağdat'a davet etti. Bu davet üzerine Bağdat'a gelen Tuğrul Bey, Büveyhî Devleti sultanlığına son verdi. Bundan sonra Bağdat, Selçukluların siyasi hâkimiyetine girmiş oldu. Tuğrul Bey, halifeye biat etti. Ülkede huzuru te'min eden Tuğrul Bey'e halife, "Sultânü Şark ve'l-Ğarb (Doğu ve Batının hükümdarı)" ünvanını verdi. Bundan sonra Abbasi halifeleri, sultanlığa getirilen Alparslan ve Melikşah ile de iyi münasebetler kurdular.[6]

---

[3] Ebü'l-Ferec Abdurrahman b. Ali b. Muhammed İbnü'l-Cevzî, *el-Muntazam fi Tarihi'l-Ümem ve'l-Mülûk,* thk. Muhammed Abdulkadir Ata-Mustafa Abdulkadir Ata, tahkik edenin girişi, Darü'l-Kitabü'l-İlmiyye, Beyrut, 1992, I, s. 18-19 32; Nedim Urhan, *İbnü'l-Cevzî ve "Ahkamu'n-Nisâ" Adlı Eseri,* Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1989, s. 10-11.

[4] Hasan İbrahim Hasan, *a.g.e.,* c. V, s. 390-393; İbnü'l-Cevzî, *el-Muntazam,* tahkik edenin girişi, I, s. 19; Nedim Urhan, *a.g.e.,* s. 11.

[5] Hasan İbrahim Hasan, *a.g.e.,* c. V, s. 80-82; Abdurrahman İbnü'l-Cevzî, *el-Muntazam Fî Târîhi'l-Ümem'de Selçuklular (H. 430-485=1038-1092),* çev. Ali Sevim, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2014, s. 177-188; Nedim Urhan, *a.g.e.,* s. 11.

[6] Hasan İbrahim Hasan, *a.g.e.,* c. V, s. 26-28; Nedim Urhan, *a.g.e.,* s. 12.

Selçuklu hükümdarı Melikşah'ın vefatından sonra, oğulları arasında saltanat mücadeleleri oldu. Böylece Büyük Selçuklu Devleti, bir fetret dönemi yaşadı. Ancak Melikşah'ın en değerli oğlu Ülkede tekrar birliği ve beraberliği sağlamaya güç yetirebildi. Sultan Sencer 41 yıllık sultanlığı esnasında devletin gücüne güç kattı. Raiyyeti altındaki halkın müreffeh bir hayat yaşamalarına imkân sağladı. İlme, edebiyata, sanata büyük ölçüde katkıda bulundu. Selçuklu hükümdarları, bilhassa dini alanda yardım almaları sebebiyle, Bağdat'ta bulunan Abbasi halifeleriyle Sıkı bir işbirliğine girdiler. Halifeye bağlılıklarını göstermek için para bastırıp, hutbelerde halifenin ismini okudular.[7]

İbnü'l-Cevzî'nin yaşadığı dönem, yukarıda da kısmen işaret ettiğimiz gibi Abbasi halifeliği ve Selçuklu sultanları dönemine denk gelir.[8] Bu dönemin toplumsal özelliklerine baktığımızda, İbnü'l-Cevzî'nin yaşadığı dönemde tarihçilerin çoğunun kabul ettiğine göre, halk umumiyet itibariyle iki guruptan oluşmaktaydı. Bunlar; Biri halkın ileri gelenleri; vezirler, komutanlar, kadılar, âlimler, edipler ve hatiplerden oluşan grup. Diğeri ise halkın çoğunluğunu teşkil eden sanatkârlar, tüccarlar, çiftçiler, askerler ve kölelerden oluşan gurup. İbnü'l-Cevzî yaşamını ve çalışmalarını en çok devam ettirdiği Bağdat'ta ise, Arap, Acem, Türk, Nebati, Ermeni, Çerkez, Kürt ve Berberi ırklarına mensup birçok milletlerin yaşamasına rağmen, hepsine birden Arap deniliyordu. Bağdat'ta veya civarında savaş esirlerinden oluşan köleler, büyük bir çoğunluğu teşkil ediyorlardı. Kölelerden bazıları, halifelerle yakınlık kurmuşlardı, bazılarının ise annelerinin Türk ve Rum asıllı olmaları dolayısıyla halifeler, müsamahalı davranıyorlardı. Bunların dışında Bağdat'ta ve Selçukluların otoritesi altında bulunan yerlerde Hıristiyan ve Yahudi zımmîler de vardı. Bunlar kendi inançlarına göre ibadet ediyorlardı. Selçuklu Devletinin otorite itibariyle zayıf olduğu dönemlerde toplumda ahlaken, içki içme, kumar oynama adetleri yayılmaya başlamış, meyhaneler çoğalmış ve düğün merasimlerinde kadın rakkaseler oyun yerlerinde görünmeye başlamıştır.[9]

İbnü'l-Cevzî, lüks, israf ve ah1aksızlık içerisinde bulunan bu toplumun, içerisinde bulunduğu durumdan kurtulabilmesinin çarelerini; vaaz ve nasihat ederek, eser kaleme alarak araştırmıştır. İbnü'l-Cevzî de bu sebeple vaaz ve nasihatleriyle halkı irşad etmiştir. Kendisinden sonra gelenlere bu ilmi aktarmak için eser yazmayı

[7] Hasan İbrahim Hasan, *a.g.e.,* c. V, s. 46-51; Nedim Urhan, *a.g.e.,* s. 12.
[8] Hasan İbrahim Hasan, *a.g.e.,* c. IV, s. 387-392.
[9] Hasan İbrahim Hasan, *a.g.e.,* c. VI, s. 255, 263-264; Nedim Urhan, *a.g.e.,* s. 13-14.

gerekli görmüştür. "Zemmü'l-Hevâ" adıyla kaleme almış olduğu eserinde; iyilerle kötülerin bir mukayesesini yapmış, iyi insanların nefislerine hâkim olabileceklerini ve onların toplumda iyi örnek teşkil edebileceklerini ifade etmeye çalışmıştır.[10]

İbnü'l-Cevzî zamanında bazı kıssacılar ortaya çıkmış, hakikate uymayan kıssalarıyla insanları doğru yoldan uzaklaştırmaya çalışmışlardır. Bunun üzerine İbnü'l-Cevzî, vaazlarına daha fazla önem vermeye başlamıştır. Ayrıca halkı kıssacılara karşı ikaz için; "Kitabü'l-Kussas ve'l-Müzekkirin" adlı eseri kaleme almıştır. Bu eserinde yalancı ve hilekâr vaizleri hedef alarak, "Bazı kimseler dinde olmayan şeyleri dine katmışlar, bir takım kıssalar uydurmuşlar ve onları halkın inanç ve değerlerine muhalif düşecek şekilde anlatmaya başlamışlardır. İşte ben söz konusu kitabımda halkı onlara karşı ikaz etmeyi hedef aldım" demiştir.[11]

Bütün bu grupların dışında Bağdat'ta etkinliklerini devam ettiren Şiiler de mevcuttu. İlk zamanlarda Sünnilerin güçlü olmaları ve hâkimiyetlerini devam etmeleri karşısında, aralarında (Ehl-i Sünnet-Şiiler) fazla fikir ayrılığı, çekişme ve kavga olmamıştı. Sultan Muhammed b. Melikşah'ın (498-511/1104-1117) devrinde Sultan Muhammed ile Sadaka b. Mezyed arasında savaş çıktı. Selçuklular bu savaşta yenilgiye uğradı. Abbasi halifesi her iki tarafı barıştırmak için yaptığı çalışmalar fayda vermedi. Sadaka'ya karşı savaşmak için yeniden harekete geçen Selçuklu ordusu, büyük bir zafer kazandı. Şii olan Sadaka b. Mezyed (501/1107) katledilince, Şiiler tedirgin olmuş ve Sünnilerin kendilerine saldırmalarından endişe etmişlerdir. Fakat Sünniler, Şiilere karşı müsamahalı davranmışlar, kendi bölgelerinde bulunan ziyaret yerlerini emniyetle ziyaret etmeye başlamışlardır. Bunun yersiz olduğunu anlamışlardır.[12]

Selçuklular da ise Hanefi ve kısmen de Şafii mezhebini tercih etmişlerdir. Hanefi mezhebi devletin resmi mezhebi haline gelmiştir. Diğer mezheblere karşı farklı tutum ve davranışlar arasına girmemiştir. Fakat İslam dininde büyük tahribatlar yapan Bâtınilere karşı mücadele etmişlerdir. Selçuklular döneminde hâkim olan otoritenin mezheblere ve dini cereyanlara karşı belli bir siyaset güdüyordu. Bu amaçla mezhebler ve dini cereyanlar arasında ahenk kuruluyordu ve birbirleri arasında rekabet etmelerine müsaade edilmiyordu. Devletin din adamları üzerinde

---

[10] Nedim Urhan, *a.g.e.*, s. 14-15.
[11] Yusuf Şevki Yavuz-Casim Avcı, "İbnü'l-Cevzi, Ebü'l-Ferec", *DİA,* İstanbul, 1999, c. XX, s. 543.
[12] Hasan İbrahim Hasan, *a.g.e.*, c. V, s. 61-63; Nedim Urhan, *a.g.e.*, s. 15-16.

herhangi bir baskı veya kontrolü yoktu. Hıristiyanlara, Yahudilere ve diğer din müntesiplerine dini serbestlik açısında hoşgörü gösterilmekteydi.[13]

2. İbnü'l-Cevzî'nin Hayatı

İsmi; Abdurrahman b. Ali b. Muhammed b. Ca'fer el-Cevzî'dir. Künyesi ise; Ebü'l-Ferec'dir. İbnü'l-Cevzî'nin nesebi, Hz. Ebû Bekir Sıddîk'a (r.a.) dayanıyor. Onun nesebi anlatılırken, hangi ismin önce, hangi isminde sonra geldiği hususunda ihtilaf vardır. İbnü'l-Cevzî'nin torunu Sıbt, *Mir'atü'z-Zaman*'da dedesinin nesebini şöyle zikretmiştir; "Abdurrahman b. Muhammed b. Ali b. Abdillah b. Hamadi b. Ahmed b. Muhammed b. İbn Ca'fer el-Cevzî b. Abdillah b. Kasım b. Nesr b. Kasım b. Abdillah b. Abdirrahman b. Kasım b. Muhammed b. Ebî Bekir Sıddîk'dir(r.a.).[14]

Onun Cevzî nisbesi hakkında âlimler ihtilaf etmiştir. Bu konuda denilmiştir ki: Ailenin dedesi bu nispetle tanınmıştır. Bu evde Cevze adlı şahsın vasıtasıyla oturduklarından dolayı bu adla tanınmışlardır. Bu evde Cevze adlı şahsın dışında başka bir kimsenin vasıtasıyla oturmamışlardır. Başka bir rivayette ise: Bunlar ceviz sattıklarından dolayı, bu ad kendilerine verilmiştir veya Bağdat'tan ceviz bunların vasıtasıyla getirilip satıldığından dolayı bu isim kendilerine verilmiştir. Bunun dışında Cevzî nispetiyle ilgili açıklamalar yapılmıştır. İbnü'l-Cevzî'nin meşhur olan torunu Sıbt İbnü'l-Cevzî, Mir'atü'z-Zaman adlı eserde bu konu hakkında şöyle demiştir: Dihye el-Mağribi'nin yazısını gördüm, şöyle diyordu: "Ca'fer el-Cevzî, Basra limanlarından bir limana nispet ediliyordu ve bu limana da Cevze deniliyordu.[15]

İbnü'l-Cevzî, Bağdat'taki "Derb-i Habib" denilen yerde Dünyaya gelmiştir. Tarihçiler, İbnü'l-Cevzî'nin doğum tarihi hakkında ihtilaf etmişlerdir. Bir kısım tarihçiler İbnü'l-Cevzî'nin; 508/1114 yılında, bir kısım tarihçilerde; 509/1115 yılında, başka bir kısım tarihçilerde; 510/1116 yılında, Dünyaya geldiğini

---

[13] Hasan İbrahim Hasan, *a.g.e.,* c. V, s. 27; Nedim Urhan, *a.g.e.,* s. 19.

[14] Şemsuddin Muhammed b. Ahmed b. Osman ez-Zehebî, *Siyerü A'lami'n-Nübela,* Müessesetü'r-Risale, Beyrut, 1994, c. XXI, s. 365; İbnü'l-Cevzî, *Kitabü'l-Mevdûât Mine'l-Ehâdîsi'l-Merfûât,* (thk. Dr. Nureddin b. Şükri b. Ali Boyacılar), tahkik edenin girişi, Riyad, Advaü's-Selef, 1997, c. I, s. 9.

[15] Zehebî, *a.g.e.,* c. XXI, s. 372; İbnü'l-Cevzî, *a.g.e.* ,tahkik edenin girişi, c. I, s. 9; İsmail Cerrahoğlu, "Abdurrahman İbnü'l-Cevzî ve Zâdü'l-Mesir Fi İlmi't-Tefsir Adlı Eseri", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi,* S. I, c. XXIX, Ankara, 1987, s. 127; Mehmet Salih Arı, *a.g.m.,* s. 167-168; Nureddin Boyacılar, *İbnü'l-Cevzî'nin Hadis'teki Yeri ve Hadis Metodu,* Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 1978, s. 1-2.

söylemişlerdir. Sıbt İbnü'l-Cevzî, *Mir'atü'z-Zaman* adlı eserinde, dedesi İbnü'l-Cevzî'nin doğum tarihi hakkında şöyle demiştir: Dedem 510/1116 yılında Dünyaya gelmiştir. Bu tarihi araştırmadan öylece buldum. Dedem İbnü'l-Cevzî'ye birçok defa doğum tarihini sordum, o da: Kendi doğum tarihimi araştırmadım, yaklaşık olarak 510/1116 yılında doğmuşum, demiştir. [16]

Bu konu hakkında Hafız İbn Receb'e göre, İbnü'l-Cevzî'nin doğum tarihi konusunda tarihçiler arasında ihtilaf vardır. Onun 508/1114, 508/1114,[17] 509/1115 veya 510/1116 yılında doğduğuna dair nakiller bulunmaktadır. İbnü'l-Katiî, İbnü'l-Cevzî'nin doğum tarihini kendisine sormuş; o da: "Şeyhimiz İbnü'z-Zâgûnî zamanında ergenlik çağına ulaştım. İbnü'z-Zâgûnî de 527/1133 yılında vefat etti." diye karşılık vermiştir. İbn Recep'e göre: İbnü'z-Zâgûnî'nin 527/1133 yılında vefat etmesi, İbnü'l-Cevzî'nin 510/1116 yılından sonra dünyaya geldiğini gösteriyor. Bizlerde yaptığımız çalışma sonucunda 510/1116 tarihinin daha muvafık olduğu kanaatindeyiz.[18]

Bu görüşümüzü destekler mahiyette, İbnü'l-Cevzî'nin kendi doğum tarihi hakkındaki şu rivayeti, konuya açıklık getirmektedir: Ben doğum tarihimi araştırmıyorum. Fakat babam on dört yaşındayken vefat etmiştir. Annem bana dedi ki: Senin baban on dört yaşındayken vefat ettiğinde, sen üç yaşındaydın. İbnü'l-Cevzî'nin vaaz için kendi yazısıyla kitap haline getirmiş olduğu eserleri, 528/1134 yılında kitap halini almıştır. Bu esnada kendi yaşıyla ilgili İbnü'l-Cevzî şöyle demiştir: Bende o zaman, on yedi yaşındaydım.[19]

İbnü'l-Cevzî yetim olarak büyüdü.[20] Babası vefat ettiğinde üç yaşındaydı. İbnü'l-Cevzî annesinin himayesinde büyümedi, annesi bile onu himayesine almadı. Fakat amcası onu himayesi altına aldı. İbnü'l-Cevzî küçüklüğünü şöyle anlatır: Babamın vefat ettiği zamanı fazla hatırlayamıyorum, fakat annem bana bakmıyordu. İbnü'l-Cevzî ailesinden ve babasından haber veriyordu. İbnü'l-Cevzî oğluna vermiş olduğu bir nasihatinde şöyle diyordu: "Ey oğulcuğum! Sen bilmiş ol ki; biz, Hz. Ebû

---

[16] İbnü'l-Cevzî, *a.g.e.* ,tahkik edenin girişi, c. I, s. 10; Ahmed Ateş, "Ebü'l-Ferec Abdurrahman b. Ali b. Muhammed İbnü'l-Cevzî", *İA (MEB),* İstanbul, 1987, c. V, s. 848; Mehmet Salih Arı, *a.g.m.,* s.168.
[17] el-Kâdisi, İbnü'l-Cevzî'den o da kardeşim Ebû Muhammed'den naklen.
[18] Zehebî, *a.g.e.,* c. XXI, s. 366; İbnü'l-Cevzî, *a.g.e.* , neşredenin girişi, c. I, s. 10; Faruk Sümer-Ali Sevim, *İslâm Kaynaklarına Göre Malazgirt Savaşı*, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1988, s. 12; Abdurrahman İbnü'l-Cevzî, *el-Muntazam Fî Târîhi'l-Ümem'de Selçuklular (H. 430-485=1038-1092),* s. 1-3; Mehmet Salih Arı, *a.g.m.,* s. 167-168; Nureddin Boyacılar, *a.g.e.,* s. 2.
[19] Zehebî, *a.g.e.,* c. XXI, s. 367; İbnü'l-Cevzî, *a.g.e.* ,tahkik edenin girişi, c. I, s. 10.
[20] İsmail Cerrahoğlu, *a. g. e.,* s. 127.

Bekir Sıddîk'ın (r.a.) soyundan gelmişiz. Atalarımız ticaret ile meşgul idiler. Ey oğulcuğum! Sen bilmiş ol ki; benim babam zengindi. Kendi malından binlercesini geride bıraktı." İbnü'l-Cevzî temyiz yaşına geldiği zaman halası onu Lügatçi olan Şeyh Ebü'l-Fazl Muhammed b. Nasır'ın yanına götürdü. Şeyh onun eğitimini üstlendi.[21]

Görüldüğü üzere İbnü'l-Cevzî, küçük yaşlarda ailesi olmamasına rağmen yakın akrabasının desteğiyle kendisini ilme adamıştır. Belki de ailesi olmuş olsa o varlık içinde kendisini ticaret ile meşgul edip ilim elde etmekten mahrum kalacaktı. Çünkü tarih boyunca genellikle ilim elde edenler hep ailelerinden uzakta ilim elde etmişlerdir. İbnü'l-Cevzî 42 (553/1158) yaşında iken hacca gitti. Bunun dışında Bağdat'tan fazla ayrılmadı.[22]

İbnü'l-Cevzî, Ramazan ayının yedisinde, cumartesi günü vaaz için kürsüye çıkmıştı. Toplanan kalabalık bir cemaate vaaz etmişti. Çok da güzel beyitler okumuştur. Sonra kürsüden inip evine gitmiş, bir gün sonra hastalanmış ve beş gün hasta yatmıştır. Ramazan ayının on ikinci gününe tekabül eden Cuma gecesi vefat etmiştir ve seher vakti yıkanmıştır. İbnü'l-Cevzî'nin vefat haberi, kısa süre içersinde Bağdat halkı arasında yayılmıştır. Cemaat Cuma günü namaz kılmak için bir araya gelmişti. Caddeler izdihamdan geçilemez olmuştu. Gerçekten o günkü gibi bir kalabalık görülmemişti. Ramazan ayı Temmuz ayına rast geldiğinden dolayı kalabalığın vermiş olduğu izdiham sebebiyle aşırı sıcaktan dolayı halktan bazı kimseler oruçlarını bozmuşlar, bir kısmı ise kendilerini serinlemek amacıyla su arklarına atmışlar. Cenaze ancak Cuma ezanıyla birlikte kabre konulmuştu.[23]

İbnü'l-Cevzî'nin doğum tarihi konusunda ihti1af olmakla birlikte vefatı konusunda herhangi bir ihtilaf söz konusu degi1dir. Zira biyografik kaynaklar, İbnü'l-Cevzî'nin, 597 yılında Bağdat'ta vefat ettiğinde ittifak etmişlerdir. İbnü'l-Cevzî 12 Ramazan 597/16 Haziran 1201'de, 86 yaşındayken ruhunu Rahman'a teslim eyledi. Cenazesi ise Bâbü Harab Kabristanında Ahmed b. Hanbel'in (ö. 241/855) mezarının yanına defnedildi.[24]

---

[21] Zehebî, *a.g.e.,* c. XXI, s. 368; İbnü'l-Cevzî, *a.g.e.*, tahkik edenin girişi, c. I, s. 11; Mehmet Salih Arı, *a.g.m.,* s. 171.
[22] Yusuf Şevki Yavuz-Casim Avcı, "İbnü'l-Cevzi, Ebü'l-Ferec", *DİA,* İstanbul, 1999, c. XX, s. 543.
[23] Zehebî, *a.g.e.,* c. XXI, s. 378-379; Ahmed Ateş, "Ebü'l-Ferec Abdurrahman b. Ali b. Muhammed İbnü'l-Cevzî", *İA (MEB),* İstanbul, 1987, c. V, s. 848; Nedim Urhan, *a.g.e.,* s. 62-63.
[24] Zehebî, *a.g.e.,* c. XXI, s. 379; İsmail Cerrahoğlu, *a.g.m.,* s. 130; Yusuf Şevki Yavuz-Casim Avcı, "İbnü'l-Cevzi, Ebü'l-Ferec", *DİA,* İstanbul, 1999, c. XX, s. 543;Nureddin Boyacılar, *a.g.e.,* s. 32-33; Mehmet Salih Arı, *a.g.m.,* s. 172.

Kaynaklar, İbnü'l-Cevzî'nin şöyle bir vasiyetini aktarmışlardır: "İbnü'l-Cevzî, Hz. Peygamber'in (s.a.s.) hadislerini yazarken kullandığı kalemlerin yongalarını toplamış, büyük bir yığın yapmış onları vefat ettiğinde yıkama suyunu ısıtılmasında kullanılmasını vasiyet etmiştir. Vasiyeti yerine getirilmiş, hatta yongalar suyu ısıttığı gibi biraz da artmıştır. [25]

İbnü'l-Cevzî, vefatından önce mezar taşına şu beyitlerin yazılmasını vasiyet etmiştir:

"Ey günahı çok olana karşı affı bal olan Allah'ım,
Günahkâr, işlediği suçlardan bağışlanmak için sana geldi.
Ben bir misafirim, misafire ise ancak ikram yaraşır."[26]

3. İbnü'l-Cevzî'nin Devlet Adamlarıyla Münasebetleri

İbnü'l-Cevzî dönemin devlet adamlarıyla iyi geçinmeye önem verirdi. Bu ilişkiyi gösteren bir kanıt ise oğlu Ebü'l-Kasım Ali'yi Müstencid-Billâh'ın veziri Ebü'l-Muzaffer İbn Hübeyre'nin kızıyla evlendirdi.[27]

İbnü'l-Cevzî, Fatımi devletinin yıkılışına (576/1179), Eyyubi devletinin kuruluşuna da şahitlik etti. Abbasi halifesi Nasır-Lidinillah dönemindeki gençliği modernize etme çalışmalarına da şahitlik etti. İbnü'l-Cevzî, Abbasi halifeleriyle ilişki kurdu. Halife Muktefa döneminde (530-555/1136-1160), Hanbelî olan vezir Hubeyre'nin vasıtasıyla hilafetin hizmetine girdi. İbnü'l-Cevzî, Şeyh Ebû Hâkim en-Nehrevani'nin yanında muid (öğretmenin yardımcısı) olarak ders vermeye başladı. Şeyh Ebû Hâkim o medresede fıkıh dersi veriyordu. İbn Semhel, o medreseyi, Me'muriye denilen yerde inşa etmişti. en-Nehrevani'nin vefatından sonra, 556/1161 yılında bu iki medresenin idaresi, İbnü'l-Cevzî'nin eline geçti. İbnü'l-Cevzî Abbasi halifelerinin bir kaçı döneminde yaşadı. Halife Müstencid (555-566/1160-1170) döneminde, Bağdat'ta Hanbelî mezhebinin güçlenmesine öncülük etti. Bu halife döneminde Mısır'da ki Fatımilerden olan Nureddin yönetimine üç sefer (559-562-

---

[25] Nedim Urhan, *a.g.e.*, s. 63; Ahmed Ateş, "Ebü'l-Ferec Abdurrahman b. Ali b. Muhammed İbnü'l-Cevzî", *İA (MEB),* İstanbul, 1987, c. V, s. 848.
[26] Zehebî, *a.g.e.*, c. XXI, s. 380; Nedim Urhan, *a.g.e.*, s. 63.
[27] Yusuf Şevki Yavuz-Casim Avcı, "İbnü'l-Cevzi, Ebü'l-Ferec", *DİA,* İstanbul, 1999, c. XX, s. 543.

564//1164-1167-1169) müdahale edildi. Halife Müstencid, Camiü'l-Kasr'da İbnü'l-Cevzî'nin vaaz vermesi için izin verdi.[28]

İbnü'l-Cevzî, Halife Müstazi döneminde (566-575/1170-1180) yaşamıştır. Bu dönemde Mısır'da ki Fatımi devleti yıkıldı. Selahaddin'i Eyyubi, Kahire'de Abbasi devleti adına tekrar hutbe okudu (589/1193). İbnü'l-Cevzî bu olayı şanlı olarak değerlendirdi ve bunu üzerine *"en-Nasr alâ Mısır"* adlı bir kitap kaleme aldı. Bu eseri halife Müstazi'ye okudu ve halifeye hediye etti. Aynı şekilde Abbasi halifesi için "*el-Misbah el-Mudi' fi devleti'l-Müstazi*" adlı bir kitap kaleme aldı. Fakat bu kitabı hangi tarihte yazdığını bilmiyoruz. Halife İbnü'l-Cevzî'ye 568/1172 yılında Babu Bedr denilen yerde halifenin huzurunda vaaz vermesi için izin verdi. Halife Camiü'l-Kasr'da vaaz vermesi için, ona bir kürsü kurdu (569/1173). 571/1175 yılında Rafızîlik güçlendi ve çoğalmaya başladı. Halife, İbnü'l-Cevzî'den; bu bidatçilerin doğru olmadıkları, onların kınanması gerektiği ve onların cezaevine atılmaları için fetva vermesini istedi. İbnü'l-Cevzî'nin görevi böyle devam etti. Yönetime halife Nasır-Lidinillah (575-622/1180-1225) geçince İbnü'l-Cevzî'nin sıkıntıları baş göstermeye başladı.[29]

Halife Nasır-Lidînillâh Hanbelîleri sevmeyen, Şiî olan İbnü'l-Kassâb'ı vezir tayin etti. Bunun üzerine İbnü'l-Kassâb Şiîlere meyilli olan halifeye medresenin vakfından zimmetine mal geçirdiği iddiasıyla suçlanarak görevinden azledildi. 590/1119'da Vâsıt'a sürgüne gönderilerek orada tek başına bir evde ikamete mecbur bırakıldı ve bazı kitapları da yakıldı. Kim bilir beklide bu kitapları bugüne gelmiş olsaydı diğer eserleri gibi büyük şöhret bulabilirdi. Tarih buyunca baktığımızda nice âlim ve önderin kitapları o devrin kendi düşünceleri dışındakileri hazmedemeyenler tarafından eserleri yakıldığı gibi bazılarının canlarına kıymışlardır.[30]

4. İbnü'l-Cevzî'nin Vâizliği

İbnü'l-Cevzî, devrinin önemli ve meşhur vaizlerinden biridir. Onun hayatını kaleme alan yazarlar, onun esas mesleğinin vaizlik olduğunu bildirmişlerdir. İbnü'l-

[28] İbnü'l-Cevzî, *a.g.e.*, tahkik edenin girişi, c. I, s. 12; Nureddin Boyacılar, *a.g.e.*, s. 28.
[29] Zehebî, *a.g.e.,* c. XXI, s. 376; İbnü'l-Cevzî, *a.g.e.*, tahkik edenin girişi, c. I, s. 13.
[30] Zehebî, *a.g.e.,* c. XXI, s. 376; İbnü'l-Cevzî, *a.g.e.*, tahkik edenin girişi, c. I, s. 13-14;Yusuf Şevki Yavuz-Casim Avcı, "İbnü'l-Cevzi, Ebü'l-Ferec", *DİA,* İstanbul, 1999, c. XX, s. 543.

Cevzî, sadece camilerde değil evlerde, sokaklarda ve bazen pazar yerlerinde dahi halkı irşad maksadıyla vaaz etmiştir.[31]

İbnü'l-Cevzî'nin bu mesleğe olan iştiyakı ilk kez, Bağdat'ın en meşhur vaiz ve hatibi olan Ebu'l-Kasım el-Herevî'ye (520/1125) öğrenci olduktan sonra belirmeğe başlamıştır. Bu hususta müellifin el-Muntazam adlı eserinde şu ifadelere rastlanmaktadır: "Hocam el-Herevî'nin de bulunduğu kalabalık bir cemaata vaaz ettim. O günden sonra kendime büyük bir cesaret geldi". Daha sonra İbnü'l-Cevzi, vaizlik mesleğinde en ileri bir seviyeye ulaşarak, Bağdat'ın en meşhur camilerinden olan "el-Mansur" camiinde vaaz etme imkânı elde etmiştir. Ünü, kısa zamanda etrafa yayılan İbnü'l-Cevzî, herkesin vaaz etmesi mümkün olmayan Ma'rûfü'l-Kerhi Camii'nde de uzun müddet vaaz etmiştir. "el-Muntazam" adlı eserindeki ifadesine göre İbnü'l-Cevzî, yalnızca camiler ve hususi meclislerde değil ilişkilerini geliştirdiği devlet adamlarına da vaazlar vermiştir. Kaynaklar İbnü'l-Cevzî'nin özellikle Abbasi Halifelerinden el-Müstencid (566/1170) ve el-Müstazi Li-Emirillah'ın (575/1179) huzurunda çok kere vaaz ettiğini zikretmişlerdir.[32]

İbnü'l-Cevzî, yaptığı vaazlarla birçok kimseyi etkilemeyi başarmış, kaynakların ifadesine göre on bin kişinin hidayete ermesine, yüz bin kişinin ıslah olmasına vesile olmuştur. Bu konuda torunu Muzaffer Kızoğlu şunları söylemektedir: "Dedemden işittiğime göre o, birçok Yahudi ve Hıristiyan'a iman etmelerini söylemiş onların hidayetine vesile olmuştur. Ayrıca yüz bin kişiye tövbe ettirmiş ve tövbelerine bağlı kalmalarını sağlamıştır. İbnü'l-Cevzî'nin hitabet ve vaizlik işine bu derece ehemmiyet vermesinin birçok haklı nedeni vardır. Kaynaklardan edindiğimiz bilgiler doğrultusunda bir görüş belirtmemiz gerekir. Bu doğrultuda şu nedenleri şöyle sıralayabiliriz:

- İbnü'l-Cevzî'nin yaşadığı dönemdeki fikri hareketler, özellikle Kıssacıların halkı yalan yanlış bilgilerle oyalamaları, halkın içindeki geçici heyecanlarını diri tutmayı başarabilmeleri ve onları asıl ilim ve bilgiden uzaklaştırmaları.

- İkna kabiliyetinin üstünlüğü ve muhataplarını her şartta ve durumda dahi etkileye bilmiştir.

- Hakkı tebliğde hiç kimseden çekinmemiştir.

[31] Nedim Urhan, *a.g.e.*, s. 31; Ahmed Ateş, "Ebü'l-Ferec Abdurrahman b. Ali b. Muhammed İbnü'l-Cevzî", *İA (MEB),* İstanbul, 1987, c. V, s. 848-849.
[32] Ahmed Ateş, "Ebü'l-Ferec Abdurrahman b. Ali b. Muhammed İbnü'l-Cevzî", *İA (MEB),* İstanbul, 1987, c. V, s. 848-849; Yusuf Şevki Yavuz-Casim Avcı, "İbnü'l-Cevzi, Ebü'l-Ferec", *DİA,* İstanbul, 1999, c. XX, s. 543.

- Vaazlarını her seviyedeki insanlara göre ikna edici bir şekilde vermiştir.

- Şemailinin ve sesinin güzelliği ile insanları etkilemiştir.

- İnsanlar sürekli kendisinden vaaz etmesini istemiştir.

- Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaatin görüşlerini Ehl-i Bid'at'a karşı savunmada vaazı en etkili bir yol olarak görmesi gibi nedenler, İbnü'l-Cevzî'yi bu mesleği seçmesine ve yaşamının sonuna kadar sürdürmesine yol açmıştır.[33]

İbnü'l-Cevzî'nin oğlu Ebû Muhammed Yûsuf boş durmayarak bir bakıma babasının mesleği olan vaazlar vermeye devam ediyordu. Bu arada Halife Nâsır-Lidînillah'ın annesi bu vaazlardan etkilenmesi sonucu İbnü'l-Cevzî'nin sürgün cezası kaldırıldı ve o da tekrar Bağdat'a tekrar geri döndü. İbnü'l-Cevzî hayatının geri kalan kısmını hiçbir baskıya aldırmayarak ilimle ve irşad faaliyetiyle geçirdi. İlimle, vaazla ve irşatla geçirilen bir ömür geçirdi.[34]

İbnü'l-Cevzî'nin vefatından sonra onun hakkında tarihe damgasını vuran âlimler onu birçok yönüyle bizlere tanıttıracak söylemlerde bulunmuşlardır. Ebû Muzaffer, dedesinden rivayet ettiğine göre İbnü'l-Cevzî hakkında şöyle demiştir: İbnü'l-Cevzî bir zahit idi. Dünya nimetlerinden de az yararlanıyordu. Her yedi günde bir Kur'ân-ı Kerîm'i hatmediyordu.[35]

İbnü'l-Kasidi, İbnü'l-Cevzî'yi şöyle zikretmiştir: Gecesini ve gündüzünü de ibadetle geçiriyordu. Başka işleri de vardı. Gece karanlığında salih insanları ziyaret ediyordu. Gece gevşemeyip işlerini yerine getiriyor ve Allah'ı zikrediyordu. Her gece ve gündüzde bir hatim indiriyordu.[36]

Muvaffık Abdüllatif, İbnü'l-Cevzî'yi birçok yönüyle şöyle tarif etmiştir: İbnü'l-Cevzî'nin çehresi güzeldi. Şemaili tatlıydı ve sesi de yumuşak idi. Jest ve mimikleri ölçülüydü. Sesi tatlı bir meyve gibiydi, onun meclislerinde yüz bin veya daha fazla insan bulunuyordu. Zamanının tümünü değerlendiriyordu. Muvaffık dedi ki: Kendi sağlığını korurdu. Mizacının güzel olmasına dikkat ediyordu. Aklına kuvvet verecek şeylere de riayet ediyordu. Onun en büyük gıdası piliçti ve hasta için hazırlanan etsiz gıdaydı. Meyvelerin yerine, meyve içeceklerini alıyordu ve kuvvet veren şeyleri alıyordu. Elbisesi elbiselerin en güzeliydi. Elbisesi beyaz ve yumuşak

---

[33] Zehebî, *a.g.e.*, c. XXI, s. 370; Nedim Urhan, *a.g.e.*, s. 32-33.
[34] İsmail Cerrahoğlu, *a. g. m.*, s. 130; Yusuf Şevki Yavuz-Casim Avcı, "İbnü'l-Cevzi, Ebü'l-Ferec", *DİA,* İstanbul, 1999, c. XX, s. 543; Nureddin Boyacılar, *a.g.e.*, s. 32-33; Mehmet Salih Arı, *a.g.m.*, s. 172.
[35] Zehebî, *a.g.e.*, c. XXI, s. 373; İbnü'l-Cevzî, *a.g.e.*, tahkik edenin girişi, c. I, s. 17.
[36] İbnü'l-Cevzî, *a.g.e.*, tahkik edenin girişi, c. I, s. 17.

güzel bir elbiseydi. Parlak, keskin bir zekâsı vardı ve hazır cevap idi. Tatlı, neşeli bir şakası vardı. En güzel bir cariye gibi güzeldi.[37]

İslâm tarihçisi Zehebi (ö.748/1348), kendisi gibi tarihçi olan İbnü'l-Cevzî hakkında şöyle demiştir: İbnü'l-Cevzî, usta bir vaiz idi. Çeşitli ilimlerde çok meşhur eserlere sahipti. Bu çeşitli ilimlerde şunlardı; Tefsir, Hadis, Fıkıh, Tarih, Vaaz idi ve bazı konular hakkında notlar tutmuştu. Bunların dışında da başka kitapları da mevcuttur. Küçüklükten beri vaaz ederek kendi emsallerini geçmiştir. Güzel şiirler kaleme aldı, anlatılamayacak kadar çok şeyleri kendi yazısıyla yazdı. Onun yazdıklarını dışında, hiç kimsenin yazmış olduğu eserler, onun ki kadar kabul görmedi. İbn Hallikân (ö.681/1282) ise onun hakkında şöyle demiştir: Kendi zamanının en iyi âlimiydi. Hadis ve vaaz konusunda kendi zamanının imamıydı. Çeşitli ilimler hakkında sayılamayacak kadar fazla kitap kaleme aldı.[38]

Bir insanın kendisini tarif etmesi veya değerini ortaya koyması pek doğru olmaz. Bir insanın değeri/kıymeti başkasının kendisi hakkında söylemiş olduklarıyla bilinebilir. İşte yukarıda zikretmiş olduğumuz birçok âlim, pek çok yönüyle bizlere İbnü'l-Cevzî'yi tarif etmişlerdir. Tarihte böyle âlimlerin izine az rastlanır. Hatta o âlimler kendi dönemlerinde kıymeti pek bilinmez ki, İbnü'l-Cevzî'de yaşadığı dönemde pek anlaşılmamıştır. Daha sonra bu âlimler hayat hikâyeleriyle ve ortaya koymuş oldukları eserlerle kıymetleri anlaşılır.

5. İbnü'l-Cevzî'nin İlmi Şahsiyeti

İbnü'l-Cevzî'nin ailesinin zengin oluşu, zamanında okuduğu dersleri düzenli bir şekilde takip etmesi sonucu, onun güzel bir şekilde yetişmesinde ve bu şöhrete kavuşmasında büyük bir etken olmuştur. İbnü'l-Cevzî, kendisinin yetişmesinde ailesinin zenginliğinin önemli rolü olduğuna inanıp bu konu hakkında şunları söylemiştir: "Babam vefat ettiği zaman geride büyük bir miras bırakmıştı. Ben büluğ çağına ulaştığım zaman bu miras taksim edildi. Benim payıma düşen; 20 Irak dinarı ve iki ev idi. Ben bu mirası en hayırlı yol olan ilim tahsiline harcadım."[39]

---

[37] Zehebî, *a.g.e.*, c. XXI, s. 377; Ahmed Ateş, "Ebü'l-Ferec Abdurrahman b. Ali b. Muhammed İbnü'l-Cevzî", *İA (MEB),* İstanbul, 1987, c. V, s. 848; İbnü'l-Cevzî, *a.g.e.*, tahkik edenin girişi, c. I, s. 18.

[38] İbnü'l-Cevzî, *a.g.e.*, tahkik edenin girişi, c. I, s. 19; Ahmed Ateş, "Ebü'l-Ferec Abdurrahman b. Ali b. Muhammed İbnü'l-Cevzî", *İA (MEB),* İstanbul, 1987, c. V, s. 848-849.

[39] Nedim Urhan, *a.g.e.*, s. 20.

İbnü'l-Cevzî küçük yaşlarda halasının aracılığıyla Şeyh Ebü'l-Fazl Muhammed b. Nasır'ın rahle-i tedrisine girdi ve Şeyh Ebü'l-Fazl da onun eğitimini üstlendi. Onun yanında Kur'ân-ı Kerîm'i hıfz etti. Ondan Hadis dinleyip ezberledi. Şeyh Ebü'l-Fazl, İbnü'l-Cevzî'yi büyük âlimlerin yanına götürüp büyük kitapları dinlettirip, ezberletiyordu. Allah'tan sonra Şeyh Ebü'l-Fazl'ın, İbnü'l-Cevzî'nin Şer'i ilimler yoluna girip öğrenmesi için ona büyük iyiliği dokundu. İbnü'l-Cevzî, hayatında ilim elde ettiği dönemi bize şöyle anlatıyordu: Üzerimdeki nimetlerin çokluğu benim çabamla değildir. Bu nimetlerin çoğu latif olan Allah'ın üzerimdeki lütfudur. Kendimi hatırlıyorum, kendi üzerimde büyük bir nimet vardı. Ben altı yaşındayken okuldaydım ve büyük çocukların arkadaşlarıydım. Küçük yaşıma rağmen, bana akıl rızık olarak verilmişti. Ben yolda çocuklarla oynadığımı hiç hatırlamıyorum. Ben adet dışı olan gülmelerle hiç gülmedim. Ben yedi yaşında veya benzeri bir yaşta, toplantı yerlerinde hazır bulunuyordum. Sadece doyurucu olan bir ders halkasıyla yetinmiyordum, her bulduğum ders halkasına katılıyordum. Ben sadece konuşan kişinin konuştuklarını talep ediyordum, oda yürüyerek konuşuyordu. Bende ondan işittiğim şeyleri ezberliyordum ve eve gidip ezberlediklerimi yazıyordum. Şeyh Ebü'l-Fazl Muhammed b. Nasır benim bu halimi uygun görüyordu. Şeyh Ebü'l-Fazl beni âlimlerin yanına götürüp, büyük kitaplardan olan Müsned'i ve onun dışındaki kitapları bana dinlettiriyordu. Şeyhim Ebü'l-Fazl, ben ergenlik çağına ulaşıncaya kadar dinlediğim tüm şeyleri yazdı. Bu yazdıkları şeyleri bana ulaştırdı ve benden bunu ciddiyetle muhafaza etmemi istedi. Şeyh Ebü'l-Fazl vefat edinceye kadar ondan ayrılmadım. Ben onun vasıtasıyla hadisi ve nakli tanıdım. Çocuklar Dicle nehrine inerek köprünün üzerinde ferahlanıyorlardı. Bende çocukluk döneminde dahi Kur'ân-ı Kerîm'den bir cüz alıp, insanların bulunmadığı yerde oturup, ilimle meşgul olmaya çalışıyordum.[40]

İbnü'l-Cevzî, ilmi talep etme hususunda şöhret sahibiydi ve ilim tahsil etmeye de eğilimliydi. İbnü'l-Cevzî kendisini anlatırken şöyle diyordu: Ben ilim tahsil ederken lezzet alıyordum, umarak ve isteyerek ilim elde ederken karşılaşmış olduğum sıkıntılar bana baldan daha tatlı idi. Şöyle ki: Ben çocukluk dönemimde yanıma kuru bir ekmek alıyordum, bir hadis elde etmek için yola koyuluyordum. Îsî nehrinin kenarında oturuyordum. Ben bu kuru ekmeği yemeye güç yetiremiyordum, ancak suyla beraber yiyebiliyordum. O ekmekten bir lokma yediğimde onun üzerine

[40] İbnü'l-Cevzî, *a.g.e.*, tahkik edenin girişi, c. I, s. 11-12.

su içiyordum. Benim gözüm sadece ilmin lezzetini arıyordu. İlme olan iştiyakım, bana neticesini verdi. O neticede şuydu; işittiklerimin çoğu Resûlullah'ın(s.a.s.) hadisleri, halleri, adapları, Resûlullah'ın sahabelerinin ve onlara tabi olanların halleri olduğunu gördüm. Ben bu hadislerden dolayı İslâm'daki muamelat kısmını öğrendim ki, bu muamelat kısmı da ancak ilimle öğrenilir. Hatta ben, çocukluk, gençlik ve bekârlık döneminde nefsin arzularını yerine getirmek için nasıl ki susuz bir adam, hoş bir suyu elde etmeyi arzuluyorsa, nefsimde kendi arzularını yerine getirmeyi arzuladığını hatırlıyorum. Benim elde etmiş olduğum ilim; Allah'ın korkusundan dolayı, beni nefsimin arzularını yerine getirmekten alıkoydu.[41]

Muvaffık Abdüllatif, İbnü'l-Cevzî'nin ilmi yönünü şöyle anlatıyor: Kendisi Tarih ilminde geniş bilgiye sahip olanlardan biriydi. Tarih ilminde geniş bir bilgiye sahip olduğunu gösteren eseri el-Muntazamdır. İbnü'l-Cevzî *Menâkıb* alanında birçok eser kaleme almıştır. Kaleme almış olduğu diğer Menâkıb konulu eserlerinden bazıları şunlardır: *Menâkıbü'l-İmam Ahmed b. Hanbel*, *Menâkıbü'l-Hasanü'l-Basri*, *Menâkıbu Ömer b. Abdülaziz*, *Menâkıbü Süfyani's-Sevri*. Bunların dışında da Menâkıbları vardır.[42]

İbnü'l-Cevzî birçok alanda ortaya eserler koymuştur. İbn Receb kaleme almış olduğu eserler hakkında şöyle diyor: İbnü'l-Cevzî'nin kaleme almış olduğu kitapların en güzelleri; İslâm ilk asırlarında yaşayan şahsiyetlerin haberlerini kaleme almış olduğu eserlerdir. Misal olarak; tasnif etmiş olduğu Menâkıblardır. İbnü'l-Cevzî güvenilirdir, insanların kaleme almış olduğu eserler hakkında çok bilgiye sahiptir. Bu kitaplarını güzel bir şekilde tertip edip, bablara ayırmış ve toplayıp kitap haline getirmiştir. Yazarlar içinde bu eserleri en güzel bir şekilde bablara ayırıp, tertip eden kişidir. Çünkü yazarların çoğu İbnü'l-Cevzî gibi doğruyu yalandan ayırma gücüne sahip değildir.[43]

İslâm tarihçisi Zehebi'nin, İbnü'l-Cevzî'ye dair şu sözü şahit olarak yeterlidir. Şöyle ki: "İbnü'l-Cevzî, tefsirde, vaizlikte ve tarihçilikte meşhurdur." Zehebi devamla şöyle demiştir: İbnü'l-Cevzî birçok ilimde meşhurdur. Müfessirliği hakkında şöyle der: Her ilimde ortaklığı vardı, fakat tefsir ilminde gözde olandı. O vaaz meclislerinde Allah'ın kitabının tümünü tefsir etti. İbnü'l-Cevzî kendi nefsine

[41] İbnü'l-Cevzî, *a.g.e.*, tahkik edenin girişi, c. I, s. 14.
[42] Zehebî, *a.g.e.*, c. XXI, s. 377; İbnü'l-Cevzî, *a.g.e.*, tahkik edenin girişi, c. I, s. 24.
[43] İbnü'l-Cevzî, *a.g.e.*, tahkik edenin girişi, c. I, s. 13.

şöyle diyordu: Kur'ân-ı Kerîm indiği günden bu güne kadar, vaaz meclislerinde Kur'ân'ın tümünü tefsir eden kimseyi görmedim. Nimet veren Allah'a hamd olsun.[44]

İbnü'l-Cevzî on bir yaşındayken Hadis yazmaya başladı. İbnü'l-Cevzî'nin anlattığına göre; Hadisleri yazmadan önce Muhaddislerden Hadis dinledi. Ebû Muhammed ed-Dubeysi, İbnü'l-Cevzî'nin Hadis ilmine olan katkısı hakkında şöyle demiştir: İbnü'l-Cevzî, Hadis ilmini açıklayıp, Hadisin tanımını yapmış, sahih olan ve sahih olmayan hadislerin ayrımı onun zamanında son bulmuştur. İbnü'l-Cevzî hepsini bir birinden ayırt etmiştir. İbnü'l-Cevzî, Hadislerin senedleri, bölümleri ve hangi hadisler delil getirilebilir, bunlarla ilgili kitaplar kaleme almıştır.[45]

Ebû Ma'tuk Mahfuz b. Ma'tuk b. Buzurî ise, İbnü'l-Cevzî'nin hayatı hakkında şöyle demiştir: Kendi mezhebinin (Hanbelî) imamı oldu. Zamanında herkesten daha mükemmel olduğuna dair kendisine işaret ediliyordu.[46]

İbnü'l-Cevzî, vaizliğiyle birlikte ilimlerin çoğunda hissesi vardı. Öyle ki; kendisi için sadece bir ilimde ihtisas sahibidir demek, zor idi. Ancak vaaz konusunda meşhur olması açıktı. Vaizlikte büyük bir başarı elde etmiştir. Bu konuda Zehebi diyor ki: Anlatımda, savunmasız bir şekilde önderdir. En güzel şiirleri ve düzyazıları da güzel bir şekilde okuyordu. Anlatacağı konuları, geniş geniş anlatıyordu. Dinleyiciyi hayrete düşürüp, coşturuyordu ve sözü gediğine oturttuyordu. İbnü'l-Cevzî gibi biri, ne ondan önce, ne de ondan sonra gelmemiştir. Vaizliğin bayrağını, güzel sesiyle insanların nefsinde, güzel bir şekilde yerleştirmek üzere taşıyordu.[47]

6. Hocaları

İbnü'l-Cevzî'nin ilk hocası daha önce zikrettiğimiz gibi Fıkıhçı ve Lügatçi olan Şeyh Ebü'l-Fazl Muhammed b. Nasr'dır. Bu konuda İbn Dimyati şöyle demiştir: İbnü'l-Cevzî biraz büyüdüğü zaman amcası onu alıp Hafız Ebü'l-Fazl Muhammed b. Nasır'a götürdü ve ondan Hadis dinledi. Ayrıca Şeyhi, Ebü'l-Hasan Ali b. Abdülvahid ed-Deynuri, Hibbetullah b. Hasin, Ahmed b. Hasan İbnu'l-Benna,

---

[44] Zehebî, *a.g.e.,* c. XXI, s. 366; İbnü'l-Cevzî, *a.g.e.*, tahkik edenin girişi, c. I, s. 20.
[45] İmam Cemaleddin Ebü'l-Ferec İbnü'l-Cevzî (597), *Saydü'l-Hatır,* thk. Dr. Hamid Ahmed Tahir, Kahire, Darü'l-Fecr li-Turas, 2010, s. 7-8; Ahmed Ateş, "Ebü'l-Ferec Abdurrahman b. Ali b. Muhammed İbnü'l-Cevzî", *İA (MEB),* İstanbul, 1987, c. V, s. 848-849; İbnü'l-Cevzî, *a.g.e.* ,c. I, s. 21.
[46] Ahmed Ateş, "Ebü'l-Ferec Abdurrahman b. Ali b. Muhammed İbnü'l-Cevzî", *İA (MEB),* Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1987, c. V, s. 848; İbnü'l-Cevzî, *a.g.e.*, tahkik edenin girişi, c. I, s. 23.
[47] İbnü'l-Cevzî, *a.g.e.*, tahkik edenin girişi, c. I, s. 25.

Ebû Saâdat Ahmed b. Ahmed el-Mütevekkili'den ve başka bir âlim topluluğundan da ders almasını kendisine söylemiştir. İbnü'l-Cevzî, sürekli İbn Nasır ile beraber kalıyordu, onunla çıkıyordu ve onun yanında derse devam etti.[48]

İbn Zâgûnî'nin (527/1136) yanında; Fıkıh, Cedel, Hilaf ilmini okudu. Ondan sonra Ebû Bekir Ahmed b. Muhammed ed-Deynuri'nin ve Kadı Ebû Ya'la'nın yanında da bu üç ilmi okudu. Edebiyat ilmini de İbnü'l-Cevaliki'nin yanında okudu. İbn Recep dedi ki: İbnü'l-Cevzî Kur'ân-ı Kerîm'i hıfz ettikten sonra Kurra imamlarından oluşan bir cemaatin yanında ezberlerini okudu.[49]

İbnü'l-Cevzî ilk şeyhi hakkında şöyle demiştir: Ben küçükken, İbn Nasır, beni diğer şeyhlerin yanına götürdü. O âlimlerin yanında *Avalî* adlı kitabı bana dinletti̇rdi. İbn Nasır bana dinlettirilen tüm şeyleri yazısıyla kaydetti. O âlimlerden benim için icazet aldı. İlmi elde etme yollarını anladıktan sonra, artık en bilgili üstatların yanına gittim. Nakil sahiplerinden en iyi anlayan hocaların yanına gittim. Ben kendimi o ilimlerle güzel bir şekilde donattım. Fakat o ilimleri çokluk için öğrenmedim. Benim arkadaşlarım, büyük hocalarımın kim olduklarını araştırdıklarını gördüğüm zaman, ben de o büyük hocalarımın her birisinden bir hadis naklettim. Sonra bu şekilde seksen yedi hocasını zikretmiştir.[50]

İbnü'l-Cevzî daha küçük yaşlardan beri ilim kendisine sevimliydi. Kendi nefsi, her ilimde derinleşmeyi istiyordu. Bu isteğini bize anlatıyordu ve diyordu ki: Çocukluk dönemimde ilim bana sevdirildi. Küçüklüğümden beri ilimle uğraştım. Bana tek bir ilim sevdirilmedi. Bilakis bana, ilimlerin tüm çeşitleri sevdirildi. Benim azmim; bir ilmin, bir kısmını öğreneyim yeter, şeklinde azalmıyordu. Ben ilmin en ince ayrıntısını dahi öğrenmeyi istiyordum. Zamanda buna yetmiyordu ve ömürde kısadır. Benim tüm ilimlerin inceliklerini elde etme isteğim çoktu, bunu elde etmenin acizliği de ortadaydı. Bundan dolayı, isteklerimin bir kısmının gerçekleşmemesi, bana üzüntü veriyordu. İbnü'l-Cevzî diyordu ki: Ben bir ilmi öğrenmekle tatmin olmuyordum. Bununla beraber; fıkıh, hadis ve züht ilmini öğreniyordum. Ondan sonra Arapçayı okudum. Hadis nakleden ve vaaz eden bir yabancı geldiğinde, ben bu

---

[48] Zehebî, *a.g.e.,* c. XXI, s. 366; İmam Cemaleddin Ebü'l-Ferec İbnü'l-Cevzî, *a.g.e.,* tahkik edenin girişi, s. 7.
[49] Zehebî, *a.g.e.,* c. XXI, s. 367; İmam Cemaleddin Ebü'l-Ferec İbnü'l-Cevzî, *a.g.e.,* tahkik edenin girişi, s. 7.
[50] İbnü'l-Cevzî, *a.g.e.*, tahkik edenin girişi, c. I, s. 13-14.

kimseleri terk edip, gitmiyordum. Onların meclislerinde bulunup güzel gördüğüm şeyleri onlardan alıyordum.[51]

İbnü'l-Cevzî, büyük kitaplardan olan; Ahmed b. Hanbel'in *Müsned'ini*, Tirmizi'nin *Cami*'ini, *Tarihü'l-Hatib* gibi büyük külliyatları üstatlarından silsileli bir şekilde ders almış ve icazet hakkını elde etmiştir. Yalnız *Tarihü'l-Hatib*'den tek bir cilt okumamıştır. Ebü'l-Vakt'in (553/1158) yanında *Sahih-i Buhari*'yi okuyup dinlemiş, *Sahih-i Müslim*'i de ve daha birçok sayılamayacak kitapları da okuyup ve icazet hakkını elde etmiştir. İbn Ebî'd-Dünya'nın kitaplarının dışında, başka kitapları da okumuştur. Ebü'l-Hasan İbn Zâgunî'den uzun yıllar ayrılmayıp kendisine eşlik etti; fıkhı ders aldı ve vaazlarını not aldı. el-Kadisi demiştir: İbnü'l-Cevzî, Ebû Hâkim'in ve Ebû Ya'la b. Ferra'nın yanında fıkhı öğrenmiştir. İbn Neccar ise şöyle demiştir: İbn Zâgunî'nin vefatından sonra, Ebû Bekir ed-Deynuri'nin yanında Fıkıh, Hilaf, Cedel ve usul ilmini öğrenmiştir. İbnü'l-Cevzî, Kadı Ebû Ya'la es-Sağir'in ve Ebû Hâkim en-Nehrevânî'nin yanında da okumuştur. İbn Zâgunî Hicri 527 yılında vefat ettiğinde, İbnü'l-Cevzî, Ebû Mansur el-Cevaliki'nin ders halkasına katılmak istedi. Yaşı küçük olduğundan dolayı İbnü'l-Cevzî'ye izin vermedi. Çünkü İbnü'l-Cevzî, daha yeni o senede ergenlik çağına ulaşmıştı. İbnü'l-Cevzî, Vezir'in huzuruna çıktı ve Vezir'in huzurunda vaaz verdi. Vaaz verdikten sonra, Vezir; İbnü'l-Cevzî'nin Camiü'l-Mansur'da ders halkasına katılmasına izin verdi. İbnü'l-Cevzî bu konuyla ilgili şöyle demiştir: Camiü'l-Mansur'da konuştum. Kendi meclisimin ilk günün de, büyük arkadaşlarımızdan olan, fakihlerden oluşan bir cemaat, orda hazır bulundu. Abdülvahid b. Yusuf, Ebû Ala b. Kadı, Ebû Bekir b. İsa, İbnü'l-Kusami o hazır bulunan fakihlerdendi ve bunların dışında da olanlar var idi. Ma'ruf Mescid'inde, Babu Basra'da, Nehr-i Mualla'da konuşma yaptım ve bu meclislere de sürekli katıldım. Bu meclislerde sürekli izdiham oluyordu. Ben var gücümle çeşitli ilimlerle meşgul oldum. Ben Ebû Bekir ed-Deynuri'nin yanında fıkıh ilmini, Ebû Mansur el-Cevaliki'nin yanında Lügat ilmini, hadis âlimlerinin yanına giderek Hadis ilmini öğrendim.[52]

Zehebi'ye göre İbnü'l-Cevzî, hadis ilmini öğrenmek için herhangi bir yere gitmemiştir. Fakat onun yanında İmam Ahmed'in *Müsned*'i, İbn Sa'd'ın *Tabakat*'ı, *Tarihü'l-Hatib*, *Sahihayn*, *Sünen-i Erbaa*, *Hilyetü'l-Evliya* ve başka kitaplar vardı,

---

[51] İbnü'l-Cevzî, *a.g.e.*, tahkik edenin girişi, c. I, s. 14-16.
[52] Zehebî, *a.g.e.*, c. XXI, s. 367; İbnü'l-Cevzî, *a.g.e.*, tahkik edenin girişi, c. I, s. 14-16.

onlardan hadisi öğreniyordu. Onun yanında çok sayıda kitaplar ve cüzler vardı, onlardan hadis çıkartıyordu. ed-Deynuri ve el-Mütevekkili gibi hadis alimlerinden en son hadis rivayet eden İbnü'l-Cevzî'dir.[53]

İbnü'l-Cevzî'nin ders almış hocalarıyla ilgili Zehebi şöyle demiştir: İbnü'l-Cevzî'nin ders almış olduğu hocaları şunlardır; Ebü'l-Kasım b. Hasin (521/1127), Ebû Abdullah el-Hüseyin b. Muhammed el-Bari (543/1148), Ali b. Abdülvahid ed-Deynuri (521/1127), Ahmed b. Ahmed el-Mütevekkili (521/1127), İsmail b. Ebî Salih el-Müezzin (547/1152), Fakih Ebü'l-Hasan b. Zâgunî (527/1132), Hibbetullah b. et-Taberiyi'l-Haruri (531/1136), Ebû Galib b. el-Bena'(527/1132), Ebû Bekir Muhammed b. Hüseyin el-Merzuki (527/1132), Ebû Galib Muhammed b. Hasan el-Maverdi (525/1130), Ebü'l-Kasım Abdullah b. Muhammed el-Esbahani el-Hatib, Kadı Ebû Bekir Muhammed b. Abdülbaki el-Ensari (535/1140), İsmail b. Semerkandi (536/1141), Yahya b. el-Bena'(608/1211), Ali b. Muvahhid, Ebû Mansur b. Hayrun (539/1144), Bedrü'ş-Şeyhi Ebû Sa'd Ahmed b. Muhammed ez-Zuzeni, Ebû Sa'd Ahmed b. Muhammed el-Bağdadi el-Hafız (540/1145), Abdülvahhab b. Mübarek el-Enmati el-Hafız (538/1143), Ebû Suud Ahmed b. Ali b. Müceli (525/1130), Ebû Mansur Abdurrahman b. Zerik el-Kazaz (535/1140), Ebü'l-Vakt es-Secezi (553/1158), İbnü'n-Nasır (550/1155), İbnü'l Bati (561/1165). Hocalarının toplamı seksen küsürdür. İbnü'l-Cevzî, bu saymış olduğumuz âlimlerden yaklaşık iki cüz'e yakın hadis nakletmiştir.[54]

İbnü'l-Cevzî'nin hocaları ile ilgili bir eser basılmıştır. Hocalarının sayısı seksen altı erkek, üç tane de bayandır. Toplam seksen dokuz hocası vardır. İbnü'l-Cevzî kitabının mukaddimesinde şöyle dedi: Ben arkadaşlarımın, hocalarımın büyüklerini tercih ettiklerini gördüm. Bende o büyük hocalarımın her birisinden bir hadis naklettim.[55]

7. Öğrencileri

İbnü'l-Cevzî, tarih, biyografi, hadis, tefsir ve akaid gibi alanlarda birçok eser telif ettiği gibi bununla yetinmeyip bu alanlarda kendisinden ders almış ve yetkin

---

[53] Zehebî, *a.g.e.*, c. XXI, s. 366-367; İbnü'l-Cevzî, *a.g.e.*, tahkik edenin girişi, c. I, s. 16.
[54] Zehebî, *a.g.e.*, c. XXI, s. 366; İbnü'l-Cevzî, *a.g.e.*, tahkik edenin girişi, c. I, s. 15-16; Mehmet Salih Arı, *a.g.m.*, s.169.
[55] İbnü'l-Cevzî, *a.g.e.*, tahkik edenin girişi, c. I, s. 17.

hale gelmiş birçok öğrencisi bulunmaktadır. Zehebi'ye göre İbnü'l-Cevzî'den hadis rivayet edenler şunlardır: Oğlu, âlim Mu'tasım-Billah'ın medresesinin hocası Muhyiddin Yusuf, büyük oğlu Ali en-Nasih, İbnü'l-Cevzî'nin torunu vaiz, Mir'atü'z-Zaman adlı eserin sahibi Şemseddin Yusuf b. Kazgalî el-Hanefi. Hafız Abdülgani, Şeyh Muvafıküddin b. Kudame, İbn Dubeysi, İbn Neccar, İbn Halil, ez-Ziya, el-Yüldani, en-Necip el-Harrani, İbn Abdüddaim'dir. Bunların dışında da öğrencileri vardır. Öğrencileri içerisinde; Şeyh Şemseddin Abdurrahman, İbnü'l-Buhari, Ahmed b. Ebî'l-Hayr, Hızır b. Hamüye, Kutub b. Asrun icazetli öğrencileridir. Bunlar İbnü'l-Cevzî'nin icazetli öğrencileridirler. Bu sayılan icazetli öğrenciler dışında, başka icazetli öğrencileri vardır.[56]

Öğrencilerinin bazıları şunlardır:

- Ebü'l-Hasan Ahmed İbn Ömer el-Katiî

- Ebü'l-Kasım (Ebü'l-Hasan) Ali İbn Ebü'l-Ferec İbnü'l-Cevzî

- Yusuf İbnü'l-Emîr Hüsameddin Kızoğlu (Ferağlî) et-Türkî İbn Abdullah

-Şemsüddin Ebü'l-Muzaffer Sıbt İbnü'l-Cevzî

- el-Hafız Abdülğanî el-Makdisî İbn Abdülvahîd Ali İbn Surûr el-Cemâilî el-Hanbelî

- Muhammed İbn Mahmûd İbn Hasan İbn Hibbetullah İbn Mahasini'l-Bağdadî İbnü'n-Neccâr (Muhibbü'd-Din Ebû Abdillah)

- en-Necîb Ebü'l-Ferec Abdüllatif İbn Abdülmun'im İbnü's-Saykal el-Harrânî el-Hanbelî

- Muhammed İbnü'l-Hıdır İbn Muhammed İbnü'l-Hıdır Ali İbn Abdullah el-Harrânî el-Hanbelî (İbn-ü Teymiyye)

- Muhammed İbn Sa'id İbn Yahya Ebû Abdullah İbnü'd-Dubeysî

- Abdurrahman İbn Abdülmun'im İbn Abdurrahman el-Kuraşî el-Yıldânî eş-Şafiî

- Yusuf İbn Halil İbn Karaca İbn Abdullah Ebü'l-Haccâc Şemsü'd-Dîn

- Muvaffakü'd-Din Abdullah İbn Ahmed İbn Muhammed İbn Kudâme İbn Mikdâm İbn Nasr Ebû Muhammed el-Makdisî

- Muhammed İbn Ali İbn Muhammed İbn Arabî (Muhyi'd-Din eş-Şeyhü'l-Ekber).

---

[56] İbnü'l-Cevzî, *a.g.e.*, tahkik edenin girişi, c. I, s. 17.

Zehebî bunlara diğer kaynaklara ilaveten İbnü'l-Cevzî'den hadis işitip nakleden başka dört talebesini de zikretmektedir. Bunlar:

- Şeyh Şemsü'd-Dîn İbn Ebû Amr el-Fahr Ali
- Ahmed İbn Selâmeti'l-Haddâd
- el-Kutb Ahmed İbn Abdi's-Selâm el-Asrûnî
- el-Hıdır İbn Haveviye el-Cüveynî.[57]

8. İbnü'l-Cevzî'nin Eserleri

İbnü'l-Cevzî'nin ilminin çeşitliliği, idraki, ilimleri çok mütalaa edişi, ilmi araştırmadaki hırsı, vakitlerini düzenli bir şekilde kullanması sonucu, ilimlerin birçoğunda yazmış olduğu eserlerin sayısı çoğalmıştır. Tefsir, Tarih, Hadis, Vaaz, Biyografi gibi birçok konuda eserlerinin sayısı çoktur. Âlimler içinde en çok kitabı olan İbnü'l-Cevzî'dir. Bu konuda İmam Zehebi (Allah, ona rahmet etsin) demiştir: Şuana kadar İbnü'l-Cevzî kadar çok kitap yazan hiçbir âlim görmedim. İbnü'l-Cevzî genç yaşta kitap yazmaya başlamıştır. Tarihçiler, İbnü'l-Cevzî'nin kaleme almış olduğu eserlerin sayısında ihtilaf etmişlerdir. Bu ihtilafın sebebi ise şudur: İbnü'l-Cevzî, kendisinden önceki bazı eserleri ya kısaltmış ya da eksik ise tamamlamış veyahut kendisine ait kitapları kısaltmıştır.[58]

İbnü'l-Cevzî'nin *Defü'ş-Şibhi't-Teşbih* adlı eserinde, kaleme almış olduğu eserleri hakkında şöyle söylemiştir: Toplam iki yüz elli kitap kaleme almışım. Cezaevinde iken sıkıntılarından dolayı söylemiş olduğu şiirlerinde ise kitaplarının toplamının üç yüze ulaştığını söylemiştir. Bir kere İbnü'l-Cevzî'ye, kaleme almış olduğu eserler hakkında soru sorulduğunda, İbnü'l-Cevzî şöyle demiştir: Eserlerim üç yüz kırktan fazladır. Bu kitaplardan bazıları yirmi cilttir, onlardan bazıları risale şeklindedir. İbnü'l-Cevzî *el-Bâzü'l-Eşheb* adlı eserin mukaddimesinde bizzat ifade ettiğine göre çok sayıda ta'lika[59] derlemiştir.[60]

İmam İbnü'l-Cevzi hakkında, İbn Teymiye'ye bir soru yöneltilmiştir. İbn Teymiye, *Ecvibetü'l-Mısriyye* adlı eserinde İbnü'l-Cevzi hakkında şöyle demiştir:

---

[57] Nureddin Boyacılar, *a.g.e.*, s. 33-36.
[58] İbnü'l-Cevzî, *a.g.e.*, tahkik edenin girişi, c. I, s. 27.
[59] Ta'lika, üstad ya da ileri düzeydeki hukuk / fıkıh öğrencisine ait bir çalışmadır. George Makdisi, *Ortaçağ'da Yüksek Öğretim İslâm Dünyası ve Hıristiyan Batı,* terc. Ali Hakan Çavuşoğlu-Tuncay Başoğlu, İstanbul, Klasik Yayınları, 2012, s. 182-187.
[60] George Makdisi, *a.g.e.*, s. 190-192.

Şeyh Ebû Ferec, Müftü idi. Kaleme almış olduğu birçok telif ve tasnifler vardır. Birçok konu hakkında oluşturmuş olduğu tasnif eserleri vardır. Bende bu tasnif etmiş olduğu eserleri saydım. Bu tasnif etmiş olduğu eserlerin bin'den fazla olduğunu gördüm. Sıbt İbnü'l-Cevzî, dedesinin vefatından önce, eserlerinin iki yüz elli'ye ulaştığını söylemiştir. Muasır araştırmacılardan birisi, İbnü'l-Cevzî'nin kitaplarının toplamının beş yüz on dokuz olduğunu söylemiştir.[61]

İbnü'l-Cevzi hakkında, İbn Hallikan şöyle demiştir: İbnü'l-Cevzî'nin kitaplarının tümü, sayılamayacak kadar fazladır. Kendi yazısıyla çok şey yazmıştır. İnsanlar bunu çok abartılı buluyorlardı ve hatta diyorlardı ki: İbnü'l-Cevzî'nin yazmış olduğu risalelerin tümünü toplandı. Yaşı hesaplandı, yazmış olduğu risaleler yaşına bölündü. Her güne dokuz risale düşüyordu. Bu büyük bir iştir, akıl bunu etmez. Denildi ki: İbnü'l-Cevzî, kalemlerinin saplarını topladı. Öyle ki, o kalemlerle Resûlullah(s.a.s.)'ın hadislerini yazmıştır. Çok sayıda kalemlerin sapları meydana geldi. Bu toplanılan kalemlerin saplarını da, ölümünden sonra kendisinin yıkanması için hazırlanan suyun ısıtılması için topladı. Toplanılan kalemlerin sapları aynen öyle yapıldı (o saplarla su ısıtıldı). O saplar suyun ısıtılması için yetti, arttı bile.[62]

Aşağıda ismi geçecek olan eserler, mertebe bakımından çeşitli ilimlerin en büyükleridir. Bunların çoğu basılmıştır, onlar da şunlardır:

8.1. Kur'ân İlimleri

1- *Muğni*.
2- *Zâdü'l Mesîr fi'ilmi't-tefsir*.
3- *Teysîrü'l-beyân fi tefsîri'l-Kur'ân*.
4- *Tezkiretü'l-erîb fî tefsîr'l-ğarîb*.
5- *Ğarîbu'l-ğarîb*.
6- *Nüzhetü'l-a'yüni'n-nev'âzir fî 'ilmi'l-vücûh ve'n-nezâ'ir*.
7- *el-vücûh en-nevâzir fi'l- vücûh ve'n-nezâ'ir*.
8- *el-îşâretü ile'l-kırâeti'l-mûhtâr*.
9- *Tezkîretü'l-müntebehi fî 'uyûni'l müştebehi*.

[61] İbnü'l-Cevzî, *a.g.e.*, tahkik edenin girişi, c. I, s. 28-29.
[62] Ahmed Ateş, "Ebü'l-Ferec Abdurrahman b. Ali b. Muhammed İbnü'l-Cevzî", *İA (MEB),* İstanbul, 1987, c. V, s. 849; İbnü'l-Cevzî, *a.g.e.*, tahkik edenin girişi, c. I, s. 28-29.

10- *Fünûnü'l-efnân fî 'uyûni 'ulûmi'l-Kur'ân*.

11- *Verdü'l-egsânî fî fünûni'l-efnân*.

12- *'Umdetü'r-râsih fî ma'rifeti'l-mensûh ve'n-nâsih*.

13- *el-Musaffâ bi-eküffi ehli'r-rusûh fi 'ilmin-nâsih ve'l-mensûh*.

8.2. Usûlü'd-Din

14- *Müntakidü'l-mu'takid*.

15- *Minhacü'l-vüsûli ila 'ilmi'l-usûli*.

16- *Beyanü ğafleti'l-kâili bi kidemi efâli'l-'ibâdi*.

17- *Ğavâmidü'l-ilâhiyâti*.

18- *Meslekü'l-akli*.

19- *Minhâcü ehli'l-isâbeti*.

20- *Es'sirrü'l-mesünü*.

21- *Def'ü şübehi-teşbihi*.

22- *el-Reddü ale'l-müteassibi'l-anîdi*.

8.3. Hadis ve Züht

23- *Camiü'l-mesânidi bi el-hasi'l-esânidi*.

24- *el-Hadâikü*.

25- *Nefyün-nakli*.

26- *el-Müctebâ*.

27- *en-Nezhetü*.

28- *'Uyûnü'l-hikayâti*.

29- *Mültakitü'l-hikayâti*.

30- *İrşâdü'l-mürîdîn fi hikayâti's-selefi's-sâlihîn*.

31- *Ravdetün-nâkil*.

32- *Ğurerü'l-eseri*.

33- *et-Tahkikü fi ehâdîsi-te'l'îki*.

34- *el-Medîhü*.

35- *el-Mevzûâtü mine'l-ehâdîsi'l-merfûât*.

36- *el-'İlelü'l-mütenâhiyetü fi ehâdîsi'l-vâhiye*.

37- *el-Keşfü li müşkili's-sahîhayn*.

38- *ez-Züafâü ve'l-metrükin*.

39- *İ'lâmü'l-âlimi ba'de rüsûhihi bi hakâiki nâsihi'l-hadîsi ve mensûhi*.

40- *İhbârü ehli'r-rüsûhi fi'l-fıkhi ve't-tahdîsi bi mikdari'l-mensûhi mine'l-hadîs*.

41- *es-Sehmü'l-müsîbü*.

42- *Ahâyirü'z-zehâir*.

43- *el-Fevâidü ani'ş-şuyûhi*.

44- *Menâkibu ashâbi'l-hadîsi*.

45- *Mevtü'l-hızri*.

46- *Mühtasaretün*.

47- *el-Meşîhetü*.

48- *el-Müselselâtü*.

49- *el-Mühtesebü fi'n-nesebi*.

50- *Tühfetü't-tüllâbi*.

51- *Tenvîrü müdillihimi'ş-şerefe*.

52- *el-Alkabü*.

53- *Menâkibu 'Ömer b. Hattâb*.

54- *Menâkibu 'Ömer b. Abdülâziz*.

55- *Menâkibu Saîd b. el-Müseyyeb*.

56- *Menâkibu Hasanü'l-Basrî*.

57- *Menâkibu Füdayl b. İyaz*.

58- *Menâkibu Büşr el-Hâfî*.

59- *Menâkibu İbrâhîm b. Ethem*.

60- *Menâkibu Süfyân es-Sevrî*.

61- *Menâkibu Ahmed b. Hanbel*.

62- *Menâkibu Ma'ruf el-Kerhî*.

63- *Menâkibu Râbiatü'l-'Adeviyye*.

64- *Mesîrü'l-azmi's-sâkini ilâ eşrefi'l-emâkini*.

65- *Safvetü's-safve*.

66- *Minhâcü'l-kâsdîn*.

67- *el-Muhtarü min ahbâri'l-ahyâri*.

68- *el-Kâti'u li-mihâli'l-leccâci bi-mihâli'l-hicâci*.

69- *'Ücâletü'l-müntaziri li-şerhi hâli'l-hızri*.

70- *en-Nisaü ve mâ yeteallakü bi-âdabihinne*.

71- *'İlmü'l-hâdisi'l-menkûli fi enne Ebâ Bekrin emmer'Resûle*.

72- *el-Cevherü*.

73- *el-Müğlekü*.

8.4. Tarih

74- *Telkîhü fühûmi ehli'l-eseri fi 'uyûnit'tevârîhi ve's-siyeri*:

Tarih, tabakat, siyer ve hadis ilimleriyle ilgili olup sahabe, tabiîn, diğer meşhur râvi ve şahısların alfabetik olarak sıralanmasıyla meydana gelmiştir. Eserde geçmiş peygamberlere kısaca temas edildikten sonra Hz. Peygamber'in sîretinden bazı konulara yer verilir; ardından Hz. Ebû Bekir'den itibaren Abbasî Halifesi Nâsır-Lidînillâh'a (1180-1225) kadar halifeler zikredilir. Erkek ve kadın sahâbîler, Hz. Peygamber'den 1000'den çok hadis rivayet edenlerden (müksirûn) başlamak üzere en az bir hadis nakletmiş olan sahâbîler. Habeşistan'a hicret eden, Akabe biatlarında bulunan, Bedir ve Uhud savaşlarına katılıp şehid olan, Cezîre ve Mısır gibi bölgelere yerleşen sahâbîler çeşitli başlıklar altında alfabetik olarak sıralanır. Eksik bir baskısı Carl Brockelmann tarafından gerçekleştirilen eser Hindistan'da iki defa basılmış (Delhi 1869,1927) daha sonra Ali Hasan tarafından neşredilmiştir (Kahire 1975).[63]

75- *el-Müntazamü fi târihi'l-mülûki ve'l-ümemi*:

İbnü'l-Cevzî'nin en önemli tarih eseridir. Bu eser, kâinatın ve Hz. Âdem'in yaratılışından başlayıp 574 (1179)yılına kadar cereyan eden olayları hicretten itibaren kronolojik sırayla kaydeden, her yıla ait olayları anlattıktan sonra o yıl vefat eden önemli şahsiyetlerin hayat hikâyelerine de yer veren biyografi ağırlıklı bir umumi tarihtir.[64]

---

[63] Yusuf Şevki Yavuz-Casim Avcı, "İbnü'l-Cevzi, Ebü'l-Ferec", *DİA,* İstanbul, 1999, c. XX, s. 545; Mehmet Salih Arı, *a.g.m.*, s. 176-177.

[64] Şeşen, Ramazan-Ekmeleddin İhsanoğlu, *Müslümanlarda Tarih-Coğrafya Yazıcılığı,* İstanbul, İslam Tarih, Sanat ve Kültürünü Araştırma Vakfı (İSAR) Yayınları, 1998, s. 122; Yusuf Şevki Yavuz-Casim Avcı, "İbnü'l-Cevzi, Ebü'l-Ferec", *DİA,* İstanbul, 1999, c. XX, s. 545; Ahmed Ateş, "Ebü'l-Ferec Abdurrahman b. Ali b. Muhammed İbnü'l-Cevzî", *İA (MEB),* İstanbul, 1987, c. V, s. 849; Mehmet Salih Arı, *a.g.m.*, s. 176.

76- *Şüzûrü'l-'ukûdi fi târihi'l-ma'hûdi*.

77- *Taraifü'z-zerâifi fi târihi'l-sevâlifi*.

78- *Menâkibu Bağdâd*:

İbnü'l-Cevzî aynı zamanda bir şehir tarihçisi de sayılabilir. Bu eserinde Bağdat şehri ile ilgili bilgiler vermiştir.[65]

8.5. Fıkıh

79- *el-İnsâfü fi mesâili'l-hilâfi*.

80- *Cennetü'n-nazari ve cünnetü'l-fitri*.

81- *Mu'tasarü'l-muhtasari fi mesâili'n-nazari*.

82- *'Umdü'd-delâili fi müştehiri'l-mesâili*.

83- *el-Mezhebü fi'l-mezhebi*.

84- *Mesbûki'z-zehebi*.

85- *en-Nebzetü*.

86- *el-'İbâdâtü'l-hemsü*.

87- *Esbâbü'l-hidâyeti li erbâbi'l-bidâyeti*.

88- *Keşfü'z-zülmeti ani'z-ziyâi fi reddi de'vâ*.

89- *Reddü'l-levmi ve'z-zaymi fi saymi yavmi'l-ğaymi*.

8.6. Vaaz ve İrşat

90- *el-Yevâkitü fi'l-hütebi*.

91- *el-Müntehebü fi'n-nevâbi*.

92- *Müntehebü'l-müntehibi*.

93- *Nesimü'r-riyâdi*.

94- *el-Lü'lüû*.

95- *Kenzü'l-müzekkiri*.

96- *el-Ezcü*.

97- *el-Latâifü*.

98- *Kenzü'r-rümûzi*.

---

[65] Yusuf Şevki Yavuz-Casim Avcı, "İbnü'l-Cevzi, Ebü'l-Ferec", *DİA,* İstanbul, 1999, c. XX, s. 544; Mehmet Salih Arı, *a.g.m.*, s. 177.

99- *el-Müktesibü*.

100- *Müvâfikü'l-mürâfiki*.

101- *Şâhidün ve meşhûdün*.

102- *Vâsitâtü'l-'ukûdi min şâhidin ve meşhûdin*.

103- *el-Lehbü*.

104- *el-Müdhişü*.

105- *Sabâ necdin*.

106- *Mühâdisetü'l-'akli*.

107- *Lüktü'l-cimâni*.

108- *Meâni'l-meâni*.

109- *Fütûhi'l-fütûhi*.

110- *et-Teâziyü'l-mülûkiyyetü*.

111- *el-Akdü'l-mükîmü*.

112- *İkâzü'l-vesnâni mine'r-rekadâti bi-ehvâli'l-hayvâni ve'n-nebâti*.

113- *Nektü'l-mecâlisi'l-bedriyye*.

114- *Nüzhetü'l-edîbi*.

115- *Müntehe'l-müntehâ*.

116- *Tabsiratü'l-mübtedeî*.

117- *el-Yâkûtetü*.

118- *Tühfetü'l-vi'aâzi*.

8.7. Çeşitli İlimlere Dair Eserleri

119- *Zemmü'l-hevâ*.

120- *Saydü'l-hâtır*.

121- *Ahkâmü'l-aş'âri bi-ahkâmi'l-iş'âri*.

122- *el-Kussâs ve'l-müzekkirûn*.

123- *Takvîmü'l-lisâni*.

124- *el-Ezkiyâ*.

125- *el-Hümkâ*.

126- *Telbîsü'l-iblîs*.

127- *Lektü'l-menâfi'i*.

128- *eş-Şeybü ve'l-hüzâbü*.

129- *E'mârü'l-e'yâni*.

130- *Essebâtü'inde'l-memâti*.

131- *Tenvîrü'l-ğabeş fi fazli's-Sûdân ve'l-Habeş*.

132- *el-Hissü alâ hifzi'l-'ilmi ve zikri kübbâri'l-hüffâzi*.

133- *Eşrefü'l-mevâlî*.

134- *İ'lâmü'l-ahyâi bi-eğlâti'l-ihyâi*.

135- *Tahrîmü'l-mühilli'l-mekrûhi*.

136- *el-Misbâhü li da'veti'l-imâmi'l-müstazîi*.

137- *Atfü'l-'ulemâi 'ala'l-umerâi ve'l-umerâi 'ala'l-'ulemâi*.

138- *en-Nasrü alâ misrin*.

139- *el-Mecdü'l-'uzüdi*.

140- *el-Fecrü'n-nûrî*.

141- *Menâkibu's-setri'r-refî'i*.

142- *Mâ kültühü mine'l-eş'âri*.

143- *el-Mekâmâtü*.

144- *Min resâilî*.

145- *et-Tibbü'r-rûhânî*.

146- *Beyânü'l-hatai ve's-savâbi an ahâdîsi'ş-şihâbi*.

147- *el-Bâzü'l-eşhebü'l-münkidü alâ men hâlefe'l-mezhebe*.

148- *el-Vefâ bi-fezâili'l-Mustafâ (s.a.s.)*.

149- *en-Nûrü fi fezâili'l-eyyâmi ve'ş-şühûri*.

150- *Takrîbü't-tarîkü'l-ab'adi fi fezâili makbarati Ahmed*.

151- *Menâkibu'l-İmami'ş-Şâfi'î*.

152- *el-'Uzletü*.

153- *er-Riyâzetü*.

154- *Minhâcü'l-isâbeti fi mahabbeti's-sahâbeti*.

155- *Fünûnü'l-elbâbi*.

156- *ez-Zürafâü ve'l-mutehâbbin*.

157- *Menâkibu Ebû Bekrin*.

158- *Menâkibu 'Aliyyin*.

159- *Fezâilü'l-'Arabi*.

160- *Dürretü'l-iklîli fi't-Târihi*.

161- *el-Emsâlü*.

162- *Elmenfeatü fi'l-mezâhibi'l-arbaati*.

163- *el-Muhtârü mine'l-eşâri*.

164- *Rüûsü'l-kavârîri*.

165- *el-Mürtecilü fi'l-va'zi*.

166- *Zühayretü'l-vâizi*.

167- *ez-Zecrü'l-mehûfü*.

168- *el-Unsü ve'l-mahabbetü*.

169- *el-Mütribü'l-mülhibü*.

170- *ez-Zendü'l-verâ fi'l-va'zi'n-Nâsirin*.

171- *el-Fâhirü fi eyyâmi'l-İmami'n-Nâsiri*.

172- *el-Mecdü's-salâhiyyi*.

173- *Lüğatü'l-Fıkhi*.

174- *Ğaribü'l-Hadîsi*.

175- *Milhü'l-Ehadîsi*.

176- *el-Fusûlü'l-va'ziyetü 'alâ hurûfi'l-mu'cemi*.

177- *Sülvetü'l-ehzâni*.

178- *el-Me'şûku fi'l-va'zi*.

179- *el-Mecâlisü'l-Yûsufiyyetü fi'l-va'zi*.

180- *el-Va'zü'l-makberiyyü*.

181- *Kıyâmü'l-leyli*.

182- *el-Mühâdesetü*.

183- *el-Münâcâtü*.

184- *Zâhirü'l-cevâhiri fi'l-va'zi*.

185- *Kenzü'l-müzekkiri*.

186- *en-Nühâtü'l-havâtimü*.

187- *el-Mürteka limen ittekâ*.

188- *Zeynü'l-kasasi*.

189- *Nesîmü'r-riyâzi*.

190- *Lüftetü'l-kebdi fi nasîhati'l-veledi*.

191- *el-Karâmitatü*.[66]

---

[66] Zehebî, *a.g.e.*, c. XXI, s. 368-369, 374-375; Ahmed Ateş, "Ebü'l-Ferec Abdurrahman b. Ali b. Muhammed İbnü'l-Cevzî", *İA (MEB)*,İstanbul, 1987, c. V, s. 849-850; İbnü'l-Cevzî, *a.g.e.*, tahkik edenin girişi, c. I, s. 29-37; *Sıfatü's-Safve (Resûlullah'ın (s.a.s.) Ashabının ve Belde Belde Allah Dostlarının Hayatı ve Faziletleri),* çev. Abdülvehhab Öztürk, İstanbul, Kahraman Yayınları, 2006, s.

İbnü'l-Cevzî'nin eserlerinin çok oluşu âlimlerin onu tenkit etmesine neden oldu. Bir sefer yanlış yaptığını, bir seferde çok vehimli olduğunu söylediler. İbn Receb, İbnü'l-Cevzî'nin faziletlerini, hıfzını ve eserlerini anlattıktan sonra şöyle demiştir: Bunlarla beraber, insanlar İbnü'l-Cevzî hakkında bir şeyler söylemişlerdir. İbnü'l-Cevzî hakkında söylenenler şu şekildedir: "Onun eserlerinde ki yanlışlıkları dile getirmişlerdir. İbnü'l-Cevzî yanlış yaptığından dolayı özür dilemiştir. Özür dilediği şeyde şudur: Çok eser yazdığımdan dolayı yanlış yapmışım. Bir kitap yazdıktan sonra bu kitabı incelemeden, başka bir kitap yazmaya başlamıştır. Zaman zaman tek bir vakitte eser yazmıştır. Eğer bunu böyle yapmasaydı eserleri meydana gelmezdi. Bununla beraber çeşitli ilimler hakkında yazmış olduğu eserleri, o ilimlerin kitaplarından kısaltıp yazmıştır. Bundan dolayı İbnü'l-Cevzî'den şöyle nakledilmiştir: "Ben musannif değilim, sadece tertip edenim / düzenleyiciyim."[67]

İbnü'l-Cevzî hakkında Zehebi "*Siyerü A'lami'n-Nübela"* adlı eserinde, Muvaffık Abdüllatif'in, İbnü'l-Cevzî'nin eserleri hakkında şöyle dediğini rivayet etmiştir: "İbnü'l-Cevzî'nin yazmış olduğu eserlerde çok yanlışları vardır. Eserlerini bitirdikten sonra incelememiştir. Muvaffık Abdüllatif bir yorumunda da şöyle demiştir: İbnü'l-Cevzî vehimlidir. Çeşitli ilimlere ve eserlere müracaat etmeyi terk etmiştir. Öyle eserler yazmış ki, eğer bir ömür daha yaşamış olsaydı, yazmış olduğu eserleri tashih edip, sağlamlaştıramazdı. İbnü'l-Cevzî'den nakledilen: "Ben musannif değilim, tertip edenim." Sözünden dolayı ondan özür dileyebiliriz. Onun telif etmiş olduğu eserlerde çelişkiler var. Misal olarak; Mevzu hadislerden Fakihleri, Vaizleri ve onların dışındakileri sakındırmak için mevzuat adlı eseri telif etmiştir. Fakat onun vaaz kitaplarında, mevzu hadisleri ve zararlı haberleri bulabiliyorsun.[68]

İbn Recep, İbnü'l-Cevzî'nin eserlerinde ki çelişkilerin sebebini şöyle anlatmıştır: İbnü'l-Cevzî bir kitabı gördüğünde ve o kitap onun hoşuna gittiğinde,

---

7-17;*"Telbis'u İblis (Şeytanın Hileleri)",* terc. M. Ali Kayabağlar, İstanbul, Kahraman Yayınları, 2002, s. 7; *Saydü'l-Hatır (Hatırlı Satırlar),* çev. Mehmet Fatih Albayrak, İstanbul, Tahlil Yayınları, 2011, s. 5-6;*Allah Aşkı,* çev. Cemal Aydın, İstanbul, Türk Edebiyatı Vakfı, 2012, s. 9;*Cennetin Davetlileri,* çev. Cemal Aydın, İstanbul, Türk Edebiyatı Vakfı, 2012, s. 14-15;*Ahbâru'z-Zirrâf Ve'l-Mutemâcinîn/el-Murâh Fi'l-Mizâh (Latifeler Kitabı),* çev. Savaş Kocabaş, İstanbul, Elif Yayınları, 2002, s. 13-14;*Telbîs-i İblîs (Şeytanın Ayartması),* çev. Savaş Kocabaş, İstanbul, Elif Yayınları, 2011, s. 14-20; Bünyamin Erul, "*Keşfu'l-Muşkil Min Hadîs's-Sahîhayn*", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı: 1, c. XLV, Ankara, 2004, s. 313-319; Enbiya Yıldırım, "*İbnü'l-Cevzî'nin Hadisçiliğine Genel Bir Bakış*", *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı: 1, c. X, Sivas, 2006, s. 73- 126;Nureddin Boyacılar, *a.g.e.*, s. 36-49; Mehmet Akif Öznur, *Tenvir el-Gabaş Fî Fadli's-Sudan va-Habeş Tercemesi,* Lisans Tezi, Ankara, 1979, s. II-IV.

[67] Zehebî, *a.g.e.*, c. XXI, s. 382; İbnü'l-Cevzî, *a.g.e.*, tahkik edenin girişi, c. I, s. 37-38.

[68] Zehebî, *a.g.e.*, c. XXI, s. 378; İbnü'l-Cevzî, *a.g.e.*, tahkik edenin girişi, c. I, s. 37-38.

eğer daha önce bu ilimle ilgili bir çalışma yoksa aynen o kitabın bir benzerini kaleme almıştır. Bunu da, zihnin keskinliğinden ve anlamasının kuvvetinden dolayı böyle yapıyordu. Onun eserlerinin değerinin düşmesi ise; İbnü'l-Cevzî'den önce bazı âlimlerin eserleri üzerinde durup, hem fikir olduğundan dolayı çelişkiler meydana geliyordu. Birçok ilim hakkında eserler yazmasına ve derin bilgiye sahip olmasına rağmen, dikkat etmeyip, çelişkiye düştüğünden dolayı o eserlerin değeri düşmüştür.[69]

[69] İbnü'l-Cevzî, *a.g.e.*, tahkik edenin girişi, c. I, s. 37-38.

İKİNCİ BÖLÜM
"*MENÂKIBU EMİRİ'L-MÜ'MİNİN ÖMER B. HATTÂB*"IN TAHLİLİ

1. İslâm Tarihçiliğinde Menakıb Türü Eserlerin Ortaya Çıkışı ve Gelişimi

Arapça "nekabe" (نقب) (isabet etmek, bir şey hakkında bahiste bulunmak ya da haber vermek) kökünden türeyen menkıbe (çoğulu menâkıb مناقب), sözlükte, "bir insanın fazilet, hüner, meziyet gibi övünülecek vasıfları ve güzel iş, hareket ve davranış" manalarına gelmektedir. Menkabe kelimesi, Türkçede galat olarak çoğul şekli olan menâkıb tarzında söylenmekte, hatta birçok ilmi eserde bile böyle yazılmaktadır. Kelime bu şekliyle sözlükte mevcut değildir ve doğrusu menkabedir.[70]

Menkıbenin birçok tanımı şöyle yapılmıştır: "Menkabe, Osmanlıca-Türkçe sözlükte çoğu tanınmış veya tarihe geçmiş hikâyelerin ahvaline ait fıkralar, hikâyeler diye geçmektedir. Menkabenin çoğulu olan menakıb ise menkabeler, övülecek vasıflar şeklinde tanımlanmıştır. Bununla birlikte "menkabe"nin birçok araştırmacı tarafından da çeşitli tanımları yapılmıştır. Pertev Naili Boratav, menkabeyi efsane içerisinde ele alarak efsane deyimiyle Fransızcadaki legende ile Almancadaki sage ve legende kavramlarının her ikisiyle de karşılandığını ve dinlik konulardaki efsanelere eskiden Türkçede "menkabe" denildiğini aktarmıştır. Efsane çeşitlerinden, tarihlik efsanelerin yazılı edebiyatta menkabe adıyla anıldığını belirterek dinlik efsanelerin, sadece dinlik inanış ve işlemleri ağır basan, niteliklerini bu öğelerden alan efsaneler olarak da ifade etmiştir. Abdurrahman Güzel, menkabeyi "Istılâhî manada; din büyüklerinin izhar ettikleri kerametleri anlatan küçük hikâyeler." diye tanımlamıştır. Ethem Cebecioğlu ise menkabeyi, evliyâların hayatlarının anlatıldığı eserler olduğunu belirterek bu eserlerin velîlerin kerametlerini, hikmetli sözlerini, hallerini, yaşayışlarını yansıttığını ve amaçları da dinleyenlerde aşk uyandırmak ve kalplerinde çerağ yakmak olduğunu ilave eder. Max Luthi, menkabenin efsaneye yakın bir tür olarak bilindiğini söylemekte ve Fransızcada menkabe ve efsanenin tek

---

[70] Ahmet Yaşar Ocak, *Kültür Tarihi Kaynağı Olarak Menâkıbnâmeler* (Metodolojik Bir Yaklaşım), Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1997, s. 27;Mustafa Aşkar, *Tasavvuf Tarihi Literatürü,* Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları, 2001, s. 156;Ahmed Eflâkî, *Âriflerin Menkıbeleri,* çev. Tahsin Yazıcı, İstanbul, Milli Eğitim Basımevi, 1964, s. X; Haşim Şahin, "Menâkıbnâme", *DİA*, İstanbul 1999, XXIX, s. 112;Abdullah Yeğin, *Yeni Lûgat*, İstanbul, Hizmet Vakfı Yayınları, 1997, s. 408.

bir kelime ile yani “legende” kelimesi ile karşılandığını işâret etmektedir. M. Luthi araştırmacı ve bilim insanlarından bazılarının menkabeyi efsaneden ayırarak adlandırdığını belirterek bu adlandırmanın popüler menkabe - “legende populaire”, dinî menkabe - “legende religieuse” (ya da hagiograhhique, İngilizcede legend ya da domonic legend, popular tradition ve sacral legend ya da saints legend) şeklinde olduğunu aktarmaktadır. Max Luthi, menkabenin de efsane gibi olmuş olayları anlattığını belirtir; ancak menkabenin sıkı bir dinî sisteme bağlı olduğunu ve modern menkabe araştırıcılarının bir kahramanın fani ömrünü anlatan “asıl menkabe” ile mucizevî ve ilahî ya da Tanrılarla ilgili olayları anlatan “keramet menkabe”sini birbirlerinden ayırdıklarını ifade etmektedir. Ayrıca, Helmut Rosenfeld’in, menkabenin içinde yer alması gereken “dinî kahramanlık motiflerinin” menkabeden ayrılması halinde menkabenin içinde hiçbir olağanüstülük motifinin kalmayacağını savunduğuna işaret eden Luthi, olağanüstülük ve mucizenin kahramanlık göstergesi olduğunu ve içeriğine uygun olarak menkabede mutlaka yer alması gerektiğini ileri sürmektedir. Max Luthi, çeşitli benzerlikleri dolayısıyla efsane ve menkabenin birbirlerine çok yakın noktada durduklarını da ifade etmektedir. Bütün bu tanımlardan hareketle oluştuğu şartlar da dikkate alınarak menkabe için yeni bir tanım yapabiliriz. Menkabe: Anlattığı olayın doğru ve gerçek olduğuna inanan bir anlatıcının, meraklı grupların mekân ve zaman gözetmeksizin oluşturdukları sohbet ortamlarında, olağanüstü/kutsal güçlere sahip olduğuna inandığı şahsiyetin, (şahsiyetle ilgili olarak zamanla halkın ortak belleğinde oluşmuş) ortaya koyduğu bir veya birden fazla olağanüstülükleri (kerameti) anlatan sözlü kültür ürünüdür.”[71]

Terim anlamında, çoğul şekliyle ve bu manasında ilk defa IX. yüzyıldan beri kaleme alınmaya ve derlenmeye başlayan hadis külliyatlarında, Hz. Peygamber’in ashabının meziyet ve faziletleri için kullanılmış görünmektedir. Bundan başka, tarihi şahsiyetlerin terceme-i halleri, bazı zümrelerin övgüye değer işleri için de kullanılmış olduğu anlaşılıyor. Buna misal *Sahih-i Buhari*’de geçen; *Babu Menakıbi’l-Muhacirin* ve *Babu Menakıbi’l-Ensar*, terceme-i hallere ise; *Menâkıbu Ömer b. el-Hattâb, Menâkıbu Ali b. Ebî Talib* verilebilir. Hatta bazı şehirlerin tasvirlerinden ibaret

[71] Salih Gülerer, *“Türk Kültüründe Menâkıbnâmeler ve Menâkıbnâme Yazıcılığı”, Tarih Okulu Dergisi (TOD)*, Sayı: XVI, İzmir, 2013, s. 234-235.

yazılara da menakıb denildiği görülmektedir (*Menâkıb-ı Mekke-i Mükerreme, Menâkıb-ı Kudus-ü Şerif*).[72]

İslâm tarihinde biyografik ve ansiklopedik eserler, öncelikle Hz. Peygamber'in, sahabe ve tabiin gibi nesillerin, bununla beraber hadis nakledenlerin hayat hikâyelerini tespit etmek amacıyla ortaya çıkmıştır. Zamanla ansiklopedik ve biyografik türü eserlerin içeriği zenginleşmiş hemen hemen her alanda önemli şahsiyetler için, İslâm'ın birinci asrından bu yana, birçok biyografik ve ansiklopedik bu tarz eserler kaleme alınmıştır. İbn İshak (151/768), İbn Hişâm (218/833), İbn Sa'd (230/845), Ebü'l-Ferec İbnü'l-Cevzî, İbn Seyyidünnâs (734/1334) bunlardan bazılarıdır. Özellikle Siyer kitapları dışında tek kişinin hayat hikâyesini ele alan biyografi kitaplarından Ebü'l-Ferec İbnü'l-Cevzî'nin; *Menâkıbu Emiri'l-Mü'minin Ömer b. Hattâb* ve *Menâkıbü Ahmed b. Hanbel*'i, İbn Şeddâd'ın; Selahaddîn-i Eyyûbî'ye dair yazmış olduğu eseri bunlardan bazılarıdır. Birden fazla kişinin ortak özelliklerini gruplandırarak kaleme almış olduğu ve İslâm dünyasında meşhur olmuş olan İbn Sa'd'ın *et-Tabâkatü'l-Kebir*'i buna örnek gösterilebilir.[73] Fakat burada asıl üzerinde durulacak olan İslâm tarihçiliğinde menakıb türü eserlerin ortaya çıkışı ve gelişimi olacaktır.

Menkıbe (çoğulu menâkıb), tasavvuf tarihinde, sûfilerin izhar ettikleri harikulade olaylar demek olan kerametleri nakleden küçük hikâyeler manasında tahminen IX. yüzyıldan itibaren kullanılmaya başlanmıştır. Pek yaygın olmamakla beraber bu sebeple, keramet kelimesinin çoğulu olan kerâmât da menkıbe veya menakıba yerine kullanılmıştır. Buna göre menkıbelerin esasını kerametler teşkil etmektedir.[74]

Şu tarihi gerçektir ki, dünyanın neresinde ve hangi devirde olursa olsun, halk muhayyilesi ile hiçbir zaman, kendine ulaşan bir dinin resmi çerçevesi ile yetinmemiştir. Bu sebeple de, daima bir takım insanüstü kuvvetlere ve bunların ortaya koyduğu harikulade olaylara inanma meylini olabildiğince korumuş ve bunun sonucu, o dinin resmi çerçevesine popüler mahiyette ikinci bir çerçeve eklemiştir.

72 Ahmet Yaşar Ocak, *a.g.e.*, s. 27;Haşim Şahin, "Menâkıbnâme", *DİA*, İstanbul 1999, XXIX, s. 112;Mustafa Aşkar, *a.g.e.*, 2001, s. 156.
73 Casim Avcı, "Tabakat", *DİA*, İstanbul, 2010, c. XXXIX, s. 297-299.
74 A. Zeki Velidi Togan, *Tarihte Usûl*, İstanbul, Enderun Yayınları, 1985, s. 48; Mübahat S. Kütükoğlu, *Tarih Araştırmalarında Usûl*, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1990, s. 22; Ahmet Yaşar Ocak, *a.g.e.*, s. 27; Mustafa Aşkar, *a.g.e.*, 2001, s. 156-158; Ahmed Eflâkî, *a.g.e.*, s. X-XII; Haşim Şahin, "Menâkıbnâme", *DİA*, İstanbul 1999, XXIX, s. 112-114.

Hatta o, çoğu defa bu resmi çerçeveden ziyade, söz konusu popüler çerçeveye bağlıdır. İşte gerek bu tabii meylin sevki, gerekse Kur'ân-ı Kerîm'de geçen peygamberler, Hz. Muhammed ve çevresindekiler hakkında rivayet edilen harikulade olaylar sebebiyle, keramet telakkisi halk arasında çok çabuk ve kolay yayıldı. Hatta bununla da kalmadı, iyice popüler bir mahiyet kazanarak tasavvufun resmi telakkisinden apayrı bir kılığa büründü. Bunda İslâmiyet'ten önce Arap toplumunda mevcut eski devirlere ait efsane ve mitlerin, Yahudi ve Hıristiyan kaynaklı menkıbelerin önemli ölçüde rolü oldu. Bunları halk arasında anlatanlara kıssacılar denmekte olup ilk defa üçüncü halife Hz. Osman zamanında ortaya çıktıkları biliniyor.[75]

Kıssacıların Emevi devrinde daha da arttıkları görülüyor. Bunların anlattıkları efsaneler, tefsir ve tarih kitaplarına kadar girdiği gibi, tasavvufun yayıldığı halk muhitlerinde de IX. yüzyıldan itibaren, belki de daha önceleri evliya menkıbeleri haline dönüştü.[76]

İslâm âleminde IX. yüzyıldan itibaren tasavvuf cereyanının yayılmaya başladığı görülmektedir. Tasavvuf düşüncesinin oluşması ile birlikte ortaya çıkmaya başlayan sûfî şahsiyetlerin adı etrafında oluşan birçok menkıbe sözlü kültürde anlatılmaya yaygınlaşmaya başlanmıştır. Menkıbeleri anlatılarak adları çevreye yayılan sûfî şahsiyetler hakkındaki bazı bilgiler "tezkire", "reşehat", "tabakat" ve "nefehat" gibi farklı isimler taşıyan eserlerin içerisinde işlenmiştir. X. yüzyılda tabakat kitaplarında değişik şahsiyetlerin yanı sıra sûfî şahsiyetlerin de terceme-i halleri de yazıya aktarılmıştır. Mesela, Safi'nin, *"Reşehat-ı Aynü'l-Hayat",* Hucviri'nin *"Keşfu'l-Mahcub",* Abdurrahman Cami'nin *"Nefahatü'l-Üns"* ve Ensân-i Herevi'nin *"Tabakatu's-Sûfiyye"* adlı kitaplarını gösterebiliriz. Arapça yazılan bu tabakat kitaplarında velîlerin hayatları oldukça sade ve gerçeğe yakın bir şekilde anlatılmaktadır. Daha sonra İran'da Farsça yazılmış olan kitaplara velîlerin halk arasında teşekkül etmiş rivayetlerinin de eklenmiş olduğu görülmektedir. Tezkire kitaplarından da sûfîlerin terceme-i hallerini ele alan Feridüddin Attâr'ın

[75] Ahmet Yaşar Ocak, *a.g.e.,* s. 30.
[76] Muhammed Ebû Zehra, *İslâm'da İtikadî, Siyasî ve Fıkhî Mezhepler Tarihi,* çev. Sıbğatullah Kaya, İstanbul, Anka Yayıncılık, 2004, s. 24.

Farsça yazmış olduğu *Tezkiretü'l-Evliyâ'*sı menâkıbnâmelerin şekillenmesinde etkili olmuş eserlerdendir.[77]

Bu durum, dini esaslara aykırı olmamasına dikkat edilerek, tasavvuf kaynaklarında nakledilen veli kerametlerine, benzeri folklor kaynaklarından beslenmek suretiyle yeni kerametlerin eklenmesi sonucunu doğurdu. Böylece teşekkül eden menkıbeler, giderek bütün İslâm dünyasında çoğalıp zenginleşmeye başladı. Halk hafızasında çeşitli sebeplerle derin izler bırakan veliler etrafında oluşan bu menkıbeler halkası, suya atılan taşın hâsıl ettiği büyüyen daireler gibi, yüzyıllar içinde genişledikçe genişledi. Menkıbelerden bazıları o velilerin gerçek hayatlarını ele alıp insanların istifadesine sunarken, bazılarında ise tarihi simaları unutularak her birinin çevresinde bu menkıbe halkalarından oluşan kılıflar örüldü. Sûfî biyografları da bunları olduğu gibi eserlerine koydular.[78]

Türklerin dışındaki İslâm dünyasında cereyan eden bu gelişmelerin benzeri, Müslüman Türk topluluklarında da görüldü. Müslüman Türklerin arasında evliya menkıbelerinin doğuşu, muhakkak ki İslâmiyet'le birlikte gelen tasavvufun etkisiyle oldu. Bu bakımdan İslâmî geleneğin bunda önemli rolü bulunduğu tartışmasızdır. Hatta bu menkıbelerin ekseriyeti itibariyle İslami anlayışla gelişim göstermiştir. Fakat bunlardan bir kısmı ise İslâm öncesi devirden kalma pek çok efsane, destan vesairenin bu teşekküle gerekli zemini hazırladığı bir gerçektir. Bu efsane, destan vb. mahsullerin önemli bir kısmını, eski şamanların cinlere karşı savaşlarını, ruhlarla mücadelelerini, öbür dünyaya ve gayb âlemine gidip gizli güçlerle temas kurabilme çabalarını ve bu vesileyle izhar ettikleri fevkalade olayları anlatan hikâyeler teşkil ediyordu. Bunları, halk arasında dini propaganda yapan derviş-şairler evliya menkıbesi şekline sokarak anlatıyorlardı.[79]

Fakat Türk evliya menkıbelerine de bugün bildiğimiz şeklini kazandıran ikinci önemli faktör, Budizm olmuştur. Budizm'de aziz telakkisi, tasavvuftaki veli telakkisinde olduğu gibi, keramet kavramıyla benzerdir. Bu menkıbeler ahlaki bir terbiye vermek ve Budizm'in kaidelerini öğretmek amacını gütmekte olup rahipler tarafından propaganda maksadıyla kullanılıyordu. Ayrıca İslamiyet'i yaymaya çalışan İranlı mutasavvıfların tasavvuf kaynaklarındaki menkıbeleri Türkler'e nakletmeleri,

---

[77] Salih Gülerer, *"Türk Kültüründe Menâkıbnâmeler ve Menâkıbnâme Yazıcılığı", Tarih Okulu Dergisi (TOD)*, Sayı: XVI, İzmir, 2013, s. 237-238.
[78] Ahmet Yaşar Ocak, *a.g.e.*, s. 31.
[79] Fuad Köprülü, *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar,* sad. Orhan F. Köprülü, Ankara, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 1976. s. 25-26.

yeni Müslüman olan Türk çevrelerinde evliya menkıbelerinin teşekkülünde ve yaygınlaşmasında etkili olmuştur.[80]

Sonuç olarak propagandalar sonucu bu menkıbeler Orta Asya'da Türkler ve bilhassa Uygurlar arasına girdi. Bununla beraber menkıbelerde halk arasında yayıldı. İslâmiyet'in kabulüyle şeyhler tarafından İslâmi propaganda için kullanılmaya başlandı. Böylece eski destan ve efsaneler, Şamanların hikâyeleri ve Budist menkıbelerin kullanılmış olduğu malzeme, kullanılmak suretiyle Müslüman Türkler arasında evliyâ menkıbeleri yayıldı. Bu itibarla Müslüman Türkler arasında evliyâ menkıbelerinin; İslâmi, eski Türk geleneklerine dayanan ananevî, Budist ve İranî olmak üzere dört ana tesirle doğup geliştiğini söylemek gerekir. Fakat en büyük tesiri hiç şüphesiz İslam kültür külliyatı oluşturmaktadır. Böylelikle evliyâ menkıbeleri, İslam'ın temel prensiplerini rehber ittihaz edinerek şekillenip İslam kültür külliyatı içersinde yerini almıştır.[81]

Tasavvufun IX. Yüzyıldan sonra İslâm dünyasında yaygınlık kazanmasıyla birlikte menkıbe kelimesi sûfilerin hikmetli sözlerini ve örnek alınacak faziletli davranışlarını ifade etmek için kullanılmaya başlanmış, bu alanda kaleme alınan *Tabakâtü's-sûfiyye*, *Keşfü'l-Mahcûb*, *er-Risâle* gibi eserlerde sûfilerin hikmetli sözlerine, faziletli davranışlarına ve menkıbelerine yer verilmiştir.[82]

XI. yüzyıldan itibaren menkıbenin muhtevasına keramet kavramı da girmiştir. Bunlara Abdülkadir-i Geylanî (1167), Ahmed er-Rifâî (1182) gibi velilerin kerametleri anlatılmasından dolayı, menkıbe kelimesi kerametle aynı anlamda kullanılmıştır. Böylece bir tasavvufî tür olarak menkıbe metinleri ve menkıbe yazma geleneği ortaya çıkmıştır. Sûfî olmayan müelliflerden Ebü'l-Ferec İbnü'l-Cevzî'nin Hz. Ömer, Ömer b. Abdülaziz, Hasan-ı Basrî ve Ahmed b. Hanbel'in biyografileriyle ilgili *Menakıb* adlı eserler kaleme almıştır. Bunun yanında Ma'rûf-i Kerhî'ye dair onun kerametlerini de anlattığı kitabına *Menakıb* adını vermiştir. Muhammed b. Münevver'in Ebû Saîd-i Ebü'l-Hayr'a dair menakıbının, Abdülkerim b. Muhammed er-Rifâî'ye dair menakıbının, Şattanûfî'nin Abdülkadir-i Geylânî'ye dair menkıbesi,

---

[80] Ahmet Yaşar Ocak, *a.g.e.*, s. 31-32.
[81] A. Zeki Velidi Togan, *a.g.e.*, s. 48-50; Mübahat S. Kütükoğlu, *a.g.e.*, s. 22; Ahmet Yaşar Ocak, *a.g.e.*, s. 30-32; Mustafa Aşkar, *a.g.e.* ,s. 156-162; Haşim Şahin, "Menâkıbnâme", *DİA*, İstanbul 1999, XXIX, s. 112-114.
[82] Ahmet Yaşar Ocak, *a.g.e.*, s. 40.

böylece bu dönemde tasavvufî çevreler dışında da menkıbe niteliği taşıyan eserlere başka adlarda verildiği görülmektedir.[83]

XII. yüzyıldan itibaren menâkıb kelimesi, tasavvufî çevrelerce menâkıb niteliği taşıyan eserlerin adları için kullanılmaya başlanmıştır. Bu tarihten sonra tasavvufun tarikatlar şeklinde örgütlenip İslâm dünyasında yaygınlaşmaya başlamasından sonra hemen her tarikat pîri, tarikatın tanınmış şeyhleri veya genellikle sûfîler hakkında menâkıb kitapları yazılmıştır.[84]

Osmanlı döneminde padişah, sadrazam, vezirlerin hayatlarına ve kahramanlıklarına dair yazılan eserlere de (*Menâkıb-ı Mahmud Paşa-yı Velî, Menakıp-ı Sultan Süleyman* vs.) menâkıb adı verilmiştir. Yahşi Fakih'in ilk Osmanlı tarihi olarak kabul edilen kitabı *Menâkıbnâme* adını taşımaktadır.[85] Fakat bu eserlerin yukarıda anlatılan türü ifade etmediği açıktır. Bu dönemde başka türde Menâkıbnâme misalleri görülür. Battalnâme ve Danişmendnâme türünün son halkası olan Ebülhayr Rûmî'nin *Saltuknâme*'si bu devirde kaleme alınmıştır. Türk tarihçilerinin çoğunluğu menâkıbnâmeleri olağan üstü olaylarla dolu, gerçekle bir bağlantısı olamayan eserler olarak gördüğünden bunları tarihi kaynak kabul etmemiştir.[86]

XIX. yüzyıldan itibaren Hıristiyan azizlerin hayatına dair eserler eskiden beri yaygın biçimde kullanılmış, özellikle XIX. yüzyıldan sonra dikkatli bir şekilde tenkitten geçirilerek din, tarih, sosyoloji gibi alanlarda istifadeye sunulmuştur. Menâkıbnâmelerden istifade etmek suretiyle bazı tarihi olaylar ve şahsiyetler hakkında diğer kaynaklarda rastlanmayan bilgilere ulaşmak mümkündür.[87]

Menâkıbnâmeler ayrıca dönemin tarihi, sosyal, ekonomik, kültürel, dini özelliklerine, gelenek ve göreneklerine dair çok zengin malzeme ihtiva etmektedir. Türk tarihçiliğinde evliya menâkıbnâmelerini bu anlamda ilk defa M. Fuad Köprülü (ö.1966), *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar* adlı eserinde kullanmıştır. Köprülü, daha sonra "Anadolu Selçuklu Tarihinin Yerli Kaynakları" adlı makalesinde menâkıbnâmelerden tarihi kaynak olarak faydalanılması gerektiğini söylemiş, onun ardından Menâkıbnâme türü eserlerin tarihi açıdan önemini Zeki Velidi Togan,

[83] Haşim Şahin, "Menâkıbnâme", *DİA*, İstanbul 1999, XXIX, s. 112.
[84] Haşim Şahin, "Menâkıbnâme", *DİA*, İstanbul 1999, XXIX, s. 112-113.
[85] Erhan Afyoncu, "Osmanlı Siyasi Tarihinin Ana Kaynakları: Kronikler", *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, S. 2, C. I, 2003, s. 102.
[86] Ahmet Yaşar Ocak, *a.g.e.*, s. 50-58;Haşim Şahin, "Menâkıbnâme", *DİA*, İstanbul 1999, XXIX, s. 112-114.
[87] Haşim Şahin, "Menâkıbnâme", *DİA*, İstanbul 1999, XXIX, s. 113.

Abdülkadir Gölpınarlı, Orhan Köprülü, Agâh Sırrı Levend ve Ahmed Yaşar Ocak belirtmişlerdir.[88]

2. *Menâkıb*'ın Yazma Nüshalar ve Neşirleri

İbnü'l-Cevzî'nin, *Menâkıbu Emiri'l-Mü'minin Ömer b. Hattâb* adlı eserini merhum, üstad Muhammed Emin Hancî tahkikiyle, Miladi 1924 yılında "*Tarihu Ömer b. Hattab Evvelü Hâkim'in Demokratiyy fi'l-İslamî"* adıyla basmıştır. Bu eserin bir nüshası; Kahire de bulunan Arapça yazma eserleri enstitüsünde 2081 numaralı, biri de Mısır kütüphanesinde 20238 numaralı teymur nüshası bulunmaktadır.[89]

Menâkıbu Emiri'l-Mü'minin Ömer b. Hattâb aynı adla 1247/1928 yılında Kahire'de basılmıştır.[90] Eser aynı adla Melik Suud Üniversitesi kütüphanesinde10204/2/10-5032 numaralı, H. 1285 tarihli bir yazma eserde mevcuttur.[91]

Menâkıbu Emiri'l-Mü'minin Ömer b. Hattâb adıyla 1980 yılında M.R. Kaleci'nin tahkikiyle Haleb, Beyrut'ta, eser aynı adla 1984 yılın da Nuaym Zerzur'un tahkikiyle Beyrut'ta neşredilmiştir.[92]

Menâkıbu Emiri'l-Mü'minin Ömer b. Hattâb adıyla Beyrut'ta, Darü'l-Kutubü'l-İlmiyye yayınevinin, Dr. Zeyneb İbrahim el-Karut'un tahkikiyle 1978 yılında basılmıştır.[93]

Dr. Ali Ömer şöyle söylemektedir; araştırdığımız kadarıyla 1924'te, İbnü'l-Cevzî'ye ait olan *Menâkıbu Emiri'l-Mü'minin Ömer b. Hattâb* adlı eseri basıldıktan sonra günümüze kadar başka baskısı yoktur. "*Menâkıbu Emiri'l-Mü'minin Ömer b. Hattâb li İbnü'l-Cevzî"* adıyla Beyrut'ta, Darü'l-Kutubü'l-İlmiyye yayınevinin Dr. Zeyneb İbrahim el-Karut'un tahkikiyle basılmıştır. Fakat bu hilelidir, çünkü bu

---

[88] A. Zeki Velidi Togan, *a.g.e.*, s. 48-50; Haşim Şahin, "Menâkıbnâme", *DİA*, İstanbul 1999, XXIX, s. 112-114;Mustafa Aşkar, *a.g.e.*, s. 156-162.

[89] İmam Cemaleddin Ebü'l-Ferec İbnü'l-Cevzî, *a.g.e.*, tahkik edenin girişi, s. 8-9.

[90] Nedim Urhan, *a.g.e.*, s. 55.

[91] İbnü'l-Cevzî *"Menâkıb Emiri'l-Mü'min'in Ömer b. Hattâb"*, Camiâtü'l-Melik Suud, H.1285, http// www.almostafa.com.

[92] Şeşen, Ramazan-Ekmeleddin İhsanoğlu, *a.g.e.*, s. 122.

[93] Ebü'l-Ferec İbnü'l-Cevzî, *Menâkıb Emiri'l-Mü'minin Ömer b. Hattâb*, tahkik edenin girişi; Ebû Enes el-Mısırî es-Selefî Hilmi b. Muhammed b. İsmail, İskenderiye, 1996, s. 6.

baskının gerçek ismi; *"Muhtasru Menakıbu Ömer b. Hattab li İbnü'l-Cevzi- Li Usame b. Munkız"*dır, 1987 yılında Beyrut'ta basılmıştır.[94]

Ülkemizde bu eserin yazma nüshaları İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi 956, Süleymaniye Reisü'l-Küttab 714, Topkapı 2806, Umumî Kütüphane 5299 numaralarda mevcuttur.[95]

Türkiye'de tarihçi, müfessir, muhaddis ve vaiz olan İbnü'l-Cevzî'nin onlarca eseri Türkçemize tercüme edilmiştir. Fakat müellifin *Menâkıbu Emiri'l-Mü'minin Ömer b. Hattâb* adlı eseri, Türkiye'deki tüm veri tabanları incelenmiştir ve bu eser Türkçemize tercüme edilmemiştir. Bu eserin tercümesini yaparak, tezin ek kısmında verilmiştir.

3. *Menâkıbu Emiri'l-Mü'minin Ömer b. Hattâb*'ın Kaynakları

Tarihçi, müfessir, muhaddis, fakih, hatîb ve vaiz olan İbnü'l-Cevzî, *Menâkıbu Emiri'l-Mü'minin Ömer b. Hattâb* adlı eserini oluştururken, esas almış olduğu temel kaynakların başında hadis kitapları gelmektedir. Bu hadis kitapları kendi içerisinde öncelikle konuyla alakalı sırasıyla; sahih, hasen, zayıf ve mevzu hadisleri kaynak olarak kullanmıştır. Bu hadisleri bir ayrıma tabi tutmadan hepsini konu ile alakalı olanları zikretmiştir. Bunu da ya eseri oluşturmak için yapmış veya vaiz olduğundan anlatacağı meseleleri elinde delil olsun diye zikretmiş olabilir veyahut birçok eseri gözden geçirdiğinden ve faydalandığından ötürü hepsini ayrıma tabi tutmadan almışta olabilir. Bunların dışında İslâm âleminde meşhur olmuş hadis kitaplarından da yararlanmıştır.

Bununla beraber sahabenin söz ve fiilleri anlamına gelen mevkuf[96]hadis çeşitleri çok kaynak gösterilmiştir. Eserde çoğunlukla bu türden rivayetler fazladır. Bir de tabiin ve tebeu't-tâbiînin söz ve fiilleri anlamına gelen maktu[97] hadisleri kaynak olarak kullanmıştır. Bu tür rivayetleri de çok fazla olmasa da kullanmıştır.

Eserin kaynakları arasında İslâm geleneğinde sahabe, tabiin, âlimler, edip, şair ve sanatkârlar, sûfîler, düşünürler gibi önemli şahsiyetlerin biyografilerini konu

---

[94] İmam Cemaleddin Ebü'l-Ferec İbnü'l-Cevzî, *a.g.e.,* tahkik edenin girişi, s.12, 348.
[95] Nureddin Boyacılar, *a.g.e.,* s. 45.
[96] Mevkuf, Sahâbenin sözü ve fiili anlamında hadis terimi. Abdullah Aydınlı, "Mevkuf", *DİA,* c. XXIX, s. 437.
[97] Maktû, Tâbiîn ve tebeu't-tâbiînin söz ve fiilleri anlamında hadis terimi. Mehmet Efendioğlu, "Maktû", *DİA,* c. XXVII, s. 457.

edinmiş, Tabakat türü eserlerden de istifade etmiştir. Siyer kaynaklarından da İbn İshak, İbn Hişam, İbn Sa'd'dan yararlanmıştır. Özellikle Siyer konusunda İbn Sa'd'a güvenmektedir. Eserinin tamamına yakınını bu konuda meşhur olan İbn Sa'd'ın *et-Tabakatü'l-Kebîr'*inden istifade ederek oluşturmuştur. Bunun dışındaki eserlerden de yararlanmıştır.[98]Müellifin eserine kaynaklık eden diğer türler ise yine İslâm âleminde meşhur olmuş; tarih[99], siyer[100] ve ensâb[101] (kabilelerin soyunu inceleyen ilim) kitapları olmuştur.

İbnü'l-Cevzî, *Menâkıbu Emiri'l-Mü'minin Ömer b. Hattâb* adlı eserinde tespit edebildiğimiz kadarıyla kaynak olarak yararlandığı eserler şunlardır:

- İbn İshâk'ın *Sîretü İbn İshâk*'ı.

- Hişam b. Muhammed el-Kelbî'nin *Cemheretü'n-Neseb*'i.

-İbn Hişâm'ın *es-Sîretü'n-Nebeviyye*'si.

- İbn Sa'd'ın *et-Tabakatü'l-Kebîr*'i.

-Vâkidî'nin *et-Tarih ve'l-*Meb'as *ve'l-Meğazî*'si.

- İbn Şebbe'nin *Târîhu'1-Medîneti'1-Münevvere*'si.

- Câhiz'in *el-Beyân ve't-Tebyîn*'i.

- Ebû Ubeyd Kâsım b. Sellâm'ın *Kitâbü'l-Emval*'ı.

- Zehebî'nin *Tarihü'l-İslâm*'ı.

- Taberî'nin *Tarihü'l-Ümem ve'l-Mülûk'*u.

- Mevhub b. Ahmed b. Muhammed el-Cevâlîkî'nin *el-Muarreb*'i.

-Ebü'l-Velîd Muhammed b. Abdullah el-Ezrakî'nin *Ahbâru Mekke ve mâ câ'e fîhâ mine'l-âsâr*'ı.

- Muhammed b. İshâk b. Abbâs el-Fâkîhî'nin *Ahbâru Mekke fi Kadîmi'd-Dehr ve Hadîsih*'i.

- Ebû Nasr İsmâîl b. Hammâd el-Cevherî'nin *Tâcü'l-Luğa*'sı.

- Hatîb el-Bağdadî'nin *Târîhu Bağdâd*'ı.

- İbn Abdilhakem'in, *Fütuhû Mısır ve Ahbaruhâ*'sı.

[98] Tabakat, İslâm telif geleneğinde, sahasında tanınmış şahsiyetlerin biyografilerini konu edinen telif türü. İsmail Durmuş, "Tabakat", *DİA*, c. XXXIX, s. 288; Casim Avcı, "Tabakat", *DİA*, c. XXXIX, s. 297-298; Mehmet Efendioğlu, "Tabakat", *DİA*, c. XXXIX, s. 291.

[99] Kasım Şulul, *Kafiyeci'de Tarih Usûlü ve el-Muhtasar Fî İlmi't-Târîh'in Kaynak Tesbiti ve Notlarla Çevirisi*, İstanbul, İnsan Yayınları, 2011, s. 57-61; Kasım Şulul, *İslâm Düşüncesinde Tarih Tasavvuru ve Usûlü,* İstanbul, İnsan Yayınları, 2013, s. 106-109, 186-190, 251-253.

[100] Kasım Şulul, *İlk Kaynaklara Göre Hz. Peygamber Devri Kronolojisi*, İstanbul, İnsan Yayınları, 2014, s. 1125-1127.

[101] Ensâb, Arap literatüründe kabilelerin soyunu inceleyen ilim dalı için kullanılan bir terim. Mustafa Fayda, "Ensâb", *DİA*, c. XXI, s. 244.

- İbn Asâkir'in *Târîhu Medîneti Dımaşk*'ı.
- İbn Düreyd'in *İştikâku'l-Esmâ'i'l-Kabâil*'i.
- Abdülkerîm b. Muhammed b. Mansûr es-Sem'ânî'nin *el-Ensâb*'ı.
- Ahmed b. Hanbel'in *Zühd*'ü.
- Mâlik b. Enes'in *el-Muvatta*'ı.
- Buhârî'nin *Câmi'u's-Sahîh*'i.
- Müslim b. Haccâc'ın *Câmi'u's-Sahîh*'i.
- Tirmizî'nin *el-Câmiü's-Sahih*'i.
- Ebû Davud'un *Zühd*'ü.
- İbnü'l-Mübarek'in *Zühd*'ü.
- Ebû Davud'un *Sünen*'i.
- İbn Mâce'nin *Sünen*'i.
- Abdürrezzâk b. Hemmâm'ın *el-Musannef*'i.
- Begavî'nin *Şerhu's-Sünne*'i.
- Heysemî'nin *Mecma'u'z-Zevâid*'i.
- Beyhakî'nin *Delailü'n-Nübüvve*'si.
- İbn Hazm'ın *Cemheratü Ensâbi'l-Arab*'ı.
- İbn Kelbî'nin *Cemheretü'n-Neseb*'i.
- Ebû Nuaym el-İsfahânî'nin *Hilyetü'l-Evliyâ ve Tabakatü'l-Asfiyâ*'sı.
- İbn Kuteybe'nin *'Uyûnü'l-Ahbar*'ı ve *eş-Şi'r ve'ş-Şuârâ*'sı.
- İbn Seyyidinnâs'ın *'Uyûnü'l-Eser*'i.[102]

4. *Menâkıbu Emiri'l-Mü'minin Ömer b. Hattâb*'ın İçeriği

Eserin adından da anlaşılacağı üzere eser, Hz. Ömer'in hayat hikâyesini konu edinmektedir. İbnü'l-Cevzî bu eserini biyografik, ansiklopedik ve menkabevi bir tarzda kaleme almıştır. İbnü'l-Cevzî Peygamber Efendimizin güzide sahabilerinden,[103] muhacir,[104] aşere-i mübeşşere'den[105] ve Raşit halifelerden olan,

[102] İbnü'l-Cevzî, *Menâkıbu Emiri'l-Mü'minin Ömer b. Hattâb*, thk. Dr. Ali Muhammed Ömer, Kahire, Metebetü'l-Hancî, 1997, s. 344-349.
[103] Sahâbe, Hz. Peygamber'in sohbetine katılanlar anlamında bir terim. Mehmet Efendioğlu, "Sahâbe", *DİA,* c. XXXV, s. 491.
[104] Hicret, Dinî sebeplerle bir yerden diğer bir yere göçme ve özellikle Hz. Peygamber'in Mekke'den Medine'ye göç etmesi olayı. Ahmet Önkal, "Hicret", *DİA,* c. XVII, s. 458.
[105] Aşere-i Mübeşşere, Hz. Peygamber tarafından cennete girecekleri daha hayatta iken kendilerine müjdelenen on sahâbî. Abdullah Aydınlı – İsmail L. Çakan, "Aşere-i Mübeşşere", *DİA,* c. III, s. 547.

ikinci halife, Emirü'l-Mü'min'in,[106] Hz. Ömer'in hayat hikâyesini anlaşılabilmesi için, özellikle devlet yönetimi ellerinde bulunduran idarecilerin misal alması için yönetime dair çok ince hususları, akıcı ve örnekleyici biçimde işlemiştir. Şöyle ki:

Evzaî'den şöyle rivayet edilmiştir; Hz. Ömer, gecenin karanlığında evden çıkıp gitti ve Talha'da onu gördü. Hz. Ömer bir eve girdi. Hz. Ömer, o evden çıktıktan sonra başka bir eve girdi. Sabah olduğunda Talha o eve girdi. O evde oturmuş, ihtiyar, âmâ bir kadını gördü. Talha o kadına dedi ki: Bu adam (Hz. Ömer) senin yanına niçin geliyor? Kadın dedi ki: Muhakkak ki o adam (Hz. Ömer) falan tarihten bu yana bana bakıyor. İhtiyacım olan şeyleri karşılayıp, benim temizliğimi yapıyor. Talha dedi ki: Ey Talha! Senin annen seni kaybetsin! Sen Ömer'in yapmış olduğu işleri mi takip ediyorsun? Aslında bu olay bir devlet başkanının raiyyeti altında bulunan halka nasıl davranılması gerektiğini izah etmek için kâfidir. Hz. Ömer'in bu olay gibi birçok olayı, bu eserde bulmak mümkündür.[107]

Resulullah'ın (s.a.s.), Hz. Ömer ile ilgili faziletlerinin anlatıldığı rivayetler çokça zikredilmektedir:

Ammar b. Yasir'den (r.a.) şöyle rivayet edilmiştir: Resûlullah bana dedi ki: "Ey Ammar! Biraz önce Cibril bana geldi, ben ona dedim ki: "Ey Cibril! Gökteki Ömer b. Hattâb'ın iyiliklerini bana anlat." Cebrail bana dedi ki: Ya Muhammed! Gökteki Ömer'in iyiliklerini ben sana anlatsam,1000 yıldan 50 yıl hariç (950 yıl),Hz. Nuh'un kavminin içerisinde kaldığı gibi senin yanında kalsam, Ömer'in iyiliklerini anlatmakla bitmez. Muhakkak ki Ömer, Hz. Ebû Bekir'in iyiliklerinden bir iyiliktir. Sadece Resulullah'ın (s.a.s.), Hz. Ömer'i övmesi zikredilmemiş, bunun yanında erkek ve hanım sahabilerin, tabiinlerin de Hz. Ömer'i övmeleri ile alakalı rivayetler aktarılmıştır.[108]

İbnü'l-Cevzî, sadece Hz. Ömer ile alakalı olayları aktarılmakla kalmamış, rivayetler içerisinde geçen; Hz. Ebû Bekir, Hz. Osman ve Hz. Ali ile ilgili kısımları da aktarmaktadır. Bu rivayetler delilleriyle aktarılmaktadır. Müellifin bu konular üzerinde durmasını; yukarıda da zikrettiğimiz gibi Bâtınilerin ve Râfızilerin o dönemde faaliyetlerini arttırmaları ve ilk iki halife hakkında olmayan şeyleri isnad etmelerine bağlıyoruz. Çünkü müellif o dönemde vaizlik ve hatiplik yaptığından halkı bu konuda bilinçlendirmek için bu rivayetleri vaazında halka aktarmıştır.

[106] Kasım Şulul, *İbn Haldun'a Göre İslâm Medeniyeti,* İstanbul, İnsan Yayınları, 2011, 60-65.
[107] İbnü'l-Cevzî, *Menâkıbu Emiri'l-Mü'minin Ömer b. Hattâb,* s. 68-69.
[108] İbnü'l-Cevzî, *Menâkıbu Emiri'l-Mü'minin Ömer b. Hattâb,* s. 33.

Özellikle Hz. Ali'nin, Hz. Ebu Bekir ve Hz. Ömer hakkında övücü sözlerini aktarmıştır:

Cafer b. Muhammed'den, o da babasından şöyle rivayet etmiştir: Ali b. Ebî Talib'e Kureyş'ten bir adam dedi ki: "Ey Mü'minlerin Emiri! Az önce hutbede senin şöyle dediğini işittik ki: Ey Allah'ım! Hulefaü'r-Raşideyni'l-Mehdiyyin, ne ile ıslah olmuşlarsa bizi de onunla ıslah et. Bunlar kimlerdir. Ondan sonra Hz. Ali'nin iki gözü yaşla doldu, sonra gözyaşını kesti. Hz. Ali dedi ki: O ikisi benim sevgilimdirler. Senin amcaların olan; Ebû Bekir ve Ömer'dir. Hidayet rehberleridirler, İslâm'ın iki şeyhleridirler (büyükleridirler). Kureyş'in iki adamıdırlar. Resûlullah'tan (s.a.s.) sonra kendilerine tabi olunacak kimselerdir. Kim o ikisine tabi olursa korundu. Kim o ikisinin izine tabi olursa sıratı müstakimin yolundadır. Kim o ikisinin talip ettiği yolu devam ettirirse, o kimse Allah'ın taraftarıdır. Allah'ın taraftarı ise kurtuluşa erendir.[109]

Bu eser içeriğiyle hem yönetilen halklara hitap ettiği gibi, yönetimi ellerinde bulunduran idareci olan kimseler için başucu kitabı olarak duruyor. İbnü'l-Cevzî bu eserle, yöneticilerin dikkatli olmaları için bir yol gösterdiği gibi yönetilen halkında, idarecilerinde bulunması gereken vasıfları zikrettiği görülüyor:

Ebû Firas'tan şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer (r.a.) hutbe okuyordu. Hz. Ömer dedi ki: Ey insanlar! Dikkat edin! Muhakkak ki, Resûlullah (s.a.s.) aramızdayken, biz sizi tanıyorduk. O (s.a.s.) aramızdayken, vahiy iniyordu ve sizin haberinizi Allah bize bildiriyordu. Dikkat edin! Muhakkak ki, Peygamber (s.a.s.) aramızdan gitti ve vahiyde kesildi. Dikkat edin! Ancak biz diyoruz ki: Biz, sizi tanıdığımız kadar size söylüyoruz: Sizden kim, hayrı açığa vurursa, onu hayırlı biri olarak tanırız. Onu da açığa vurduğu hayırdan dolayı severiz. Sizden kim, bize karşı şerri açığa vurursa, onu şerli biri olarak tanırız. O şerden dolayı da, ona karşı kin güderiz. Sizin gizli halleriniz ise, sizinle Rabbiniz arasındadır. Dikkat edin! Ben öyle bir zamandayım ki, Allah'ın katında olanı kastederek Kur'ân okuyan kimseyi öyle sanıyorum ve onun o hali beni cezb ediyor. Muhakkak ki, bununla beraber bir kısım erkekler de, Kur'ân'ı insanların yanındakini kastederek okudukları bana zannettirildi. Siz Kur'ân'ı, Allah'ın rızasını elde etmek için okuyunuz. Yapacağınız amelleri ve işleri de, Allah'ın rızasını elde etmek için yapın. Dikkat edin! Valilerimizi, sizi koyun sürüsüne çevirmek, mallarınızı sizden almak için göndermiyorum. Onları size,

[109] İbnü'l-Cevzî, *Menâkıbu Emiri'l-Mü'minin Ömer b. Hattâb,* s. 41-42.

dininizi ve sünnetinizi öğretmek için gönderiyorum. Size gönderdiğim valilerden biri, söylediğim şeylerin dışında bir şeyi sizden birinize yaparsa, o şahıs bana olayı iletsin. Nefsim kudret elinde olan Allah'a yemin olsun ki! O validen, o şahsın kısasını alacağım. Amr b. As yerinden sıçradı ve Amr b. As dedi ki: Ey Mü'minlerin Emiri! Müslümanlardan bir adam, Müslümanlara vali olsa ve raiyyeti altında bulunanların bir kısmını terbiye ederse, sen ondan kısas mı alacaksın? Hz. Ömer dedi ki: Evet. Ömer'in nefsi kudret elinde olan Allah'a yemin olsun ki! O validen kısas alacağım, raiyyeti altında bulunan şahıstan almayacağım. Muhakkak ki ben Resûlullah'ı (s.a.s.) gördüm ki, kendi nefsinden kısas alıyordu. Dikkat edin! Müslümanları döverek zelil duruma düşürmeyin. Onların haklarını engelleyip vermemezlik yapmayın. Siz, onların haklarını vermemekle, onları küfre sokuyorsunuz. Onları koyun sürüsüne çevirmeyiniz. Onları koyun sürüsüne çevirirseniz, onları kaybedersiniz.[110]

Eserde, Hz. Ömer hilafeti döneminde İslam devletinde ilk kurumsallaşmanın nasıl oluştuğu örneklerle izah edilmektedir. Bununla beraber halkın tasavvufi anlayışından veya vaazı dinleyenlerin ibâdi noktadaki eksiklerini gidermek için; Hz. Ömer'in zühdü, takvası gibi bölümlerde aktarılmıştır:

Katade'den şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer'e en son gelen ganimet, Bahreyn'den gelen 1000 dirhemlik ganimettir. Hz. Ömer o ganimeti yerine ulaştırana kadar yerinden ayrılmadı. Resûlullah (s.a.s.) ve Hz. Ebû Bekir es-Sıddîk, Beytü'l-Mal gibi bir müessese kurmamışlardı. Gelen her malı dağıtmışlardı. İlk Beytü'l Mal müessesesini kuran, Hz. Ömer'dir.[111]

Eser genel içeriği itibariyle mukaddimeyle başlayıp belli başlı bölümlerden (bablardan) oluşmaktadır. Eserde toplam seksen bölüm mevcuttur. Bununla da yetinilmeyip alt başlıklarla da konular izah edilmiştir. Bazen bu alt başlıklar dahi kendi içerisinde başlıklara ayrılmıştır. Bu başlıklar Hz. Ömer hakkında bilinmesi gerekenleri izah etmektedir. Hz. Ömer hakkına da bu anlatılanlar ve aktarılan rivayetler ilk sahabelerden başlayıp tabiin dönemine kadar sırasıyla anlatılmaktadır. Eser; Hz. Ömer'in sevgisi, onu sevenler ve ondan nefret edenler ile ilgili bölümle son bulmaktadır. Eserin bölüm başlıkları ve alt başlıkları şunlardır:

1. Bölüm: Hz. Ömer'in Doğumu

---

[110] İbnü'l-Cevzî, *Menâkıbu Emiri'l-Mü'minin Ömer b. Hattâb*, s. 97.
[111] İbnü'l-Cevzî, *Menâkıbu Emiri'l-Mü'minin Ömer b. Hattâb*, s. 97, 130, 150.

2. Bölüm: Hz. Ömer'in Nesebi

3. Bölüm: Hz. Ömer'in Şekli ve Sıfatı

4. Bölüm: Hz. Ömer'in Tevrat'taki Sıfatı

5. Bölüm: Hz. Ömer'in Cahiliye Döneminde Ön Plana Çıkan Özelliği

6. Bölüm: Resulullah'ın (s.a.s.) Yüce Allah'a: "Ömer veya Ebu Cehil ile İslam'ı Aziz Kılması" İçin Dua Etmesi

7. Bölüm: Hz. Ömer'in Kalbine İslam Nurunun Girmesine Sebep Olan Olay

8. Bölüm: Hz. Ömer'in Müslüman Olma Sebebi

9. Bölüm: Hz. Ömer'in Hangi Yılda ve Kaç Kişiden Sonra Müslüman Olduğu

10.Bölüm: Hz. Ömer'in Müslüman oluşuyla Gök Ehlinin Müjdelenmeleri

11. Bölüm: Hz. Ömer'in Müslüman Olmasıyla İslam'ın Açığa Çıkması

12. Bölüm: Hz. Ömer'in Faruk Lakabı İle Adlandırılması

13. Bölüm: Hz. Ömer'in Medine'ye Hicreti

14. Bölüm: Hz. Ömer'in Kabri

15. Bölüm: Resulullah'ın (s.a.s.) Hz. Ömer'i Kiminle Kardeş Yaptığı

16. Bölüm: Hz. Ömer'in Belirttiği Görüşlere Muvafık Olarak Kur'an Ayetlerinin İnmesi (Hz. Ömer'in Muvafakâtı)

17. Bölüm: Resulullah'ın (s.a.s.), Hz. Ömer'in Fazileti İle İlgili Sözleri

- Resulullah'ın (s.a.s.): "Hz. Ömer Muhaddeslerdendir" Sözü

- Resulullah'ın (s.a.s.): "Şeytan Ömer'den kaçar" Sözü

- Resulullah (s.a.s.) konuşmaları arasında diyordu ki: "Ömer cennettedir" Sözü

- Resulullah'ın (s.a.s.): "Ömer'i cennetle müjdelemesi" Sözü

- Resulullah'ın (s.a.s.), Hz. Ömer'e: "Ey kardeşim!" Demesi

- Resulullah'ın (s.a.s.): "Ömer cennet ehlinin lambasıdır" Sözü

- Resulullah'ın (s.a.s.): "Muhakkak ki Yüce Allah hakkı, Ömer'in kalbi ve dili üzerine bırakmıştır" Sözü

- Resulullah'ın (s.a.s.): "Benden sonra hakk, Ömer ile beraberdir" Sözü

- Resulullah'ın (s.a.s.): "Ömer batılı sevmiyor" Sözü

- Resulullah'ın (s.a.s.): "Benim ümmetimden Allah'ın emrini yerine getirmede en titiz (şiddetli) olan; Ömer'dir" Sözü

- Cebrail (a.s.): "Ömer'in memnuniyeti şereftir ve onun sinirlenmesi hükümdür" Sözü

- “Ömer’in kızdığına, muhakkak ki Allah da gazaplanır” Hadisi

- Resulullah’ın (s.a.s.): “Ömer’in ölümden sonraki hali hayattayken üzerinde bulunduğu iman hali üzerindedir” Sözü

- Resulullah’ın (s.a.s.): “Benden sonra bir peygamber olsaydı, o da Ömer olurdur” Sözü

- Resulullah’ın (s.a.s.), Hz. Ömer’in Faziletleriyle İlgili Cebrail’den (a.s.) Vermiş olduğu Haberler

- Resulullah’ın (s.a.s.), Hz. Ömer İçin Yapmış Olduğu Dua

18. Bölüm: Resulullah’ın (s.a.s.), Hz. Ömer’i Rüyasında Görmesi ve Hz. Ömer’in Faziletine Delalet Etmesi

19. Bölüm: Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer’in Faziletleri İle İlgili Toplanmış Hadisler

- Ali b. Ebî Talib’in, Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer’i Övmesi

20. Bölüm: Muhakkak ki İkisinin (Hz. Ebû Bekir ve Ömer’in) Faziletlerinin Sünnetten Olduğunun Bilinmesinin Beyanı

21. Bölüm: Hz. Peygamber’den Sonra Gelenlerin Fazileti

22. Bölüm: Hz. Ömer’in Allah’ın Din’i Konusunda Tavizsiz Oluşu

23. Bölüm: Resûlullah’ın (s.a.s.), Hz. Ebû Bekir’in Emrettikleri Bazı Şeylerde, Hz. Ömer’in Onlara Muhalefet Ederek Öne Geçmesi ki, Bunu Kendi Maslahatı İçin Değil, Davasının Maslahatı İçin Yapması

24. Bölüm: Hz. Ömer’in Şeytanla Görüşmesi ve Şeytanın Ondan Korkması

25. Bölüm: Hz. Ömer’in Resûlullah’n (s.a.s.) Vefatına Üzülmesi ve Resûlullah’ın Ölmediğini Söylemesi

26. Bölüm: Hz. Ömer’in Hz. Ebû Bekir’e Biat Etmesi ve Hz. Ebû Bekir’in Halife Olmasını İstemesi

27. Bölüm: Hz. Ebû Bekir’in Kendisinden Sonra Hz. Ömer’i Halife Seçmesi

-Hz. Ebû Bekir’in, Hz. Ömer’e Vasiyeti

28. Bölüm: Hz. Ömer’in Hilafeti

29. Bölüm: Müslümanların, Hz. Ömer’e Emirü’l-Mü’minin Demesi

30. Bölüm: Hz. Ömer’in Hilafeti Zamanına Ait Özel Şeyler

31. Bölüm: Hz. Ömer’in Teravih Namazını Kılmaları İçin İnsanları Tek Bir İmamın Arkasında Toplaması

32. Bölüm: Hz. Ömer’in Fetaneti, Zekiliği Ve Feraseti

33. Bölüm: Hz. Ömer'in Raiyyetine Verdiği Önem

34. Bölüm: Hz. Ömer'in Medine'de Geceleri Devriye Gezerken Karşılaştığı Olaylar

35. Bölüm: Hz. Ömer'in, Resûlullah (s.a.s.) Döneminde Katıldığı Gazveler ve İdare Ettiği Seriyyeler

36. Bölüm: Hz. Ömer'in Fetihleri ve Hacları

37. Bölüm: Hz. Ömer'in, Fethedilen Yerlerdeki Ekilebilen Arazileri (Sevad) Sahabilere Bölüştürmeyip O Topraklara Haraç Koyması

38. Bölüm: Hz. Ömer'in, Kendi Raiyyeti Altında Bulunanlara Adaletli Davranması

39. Bölüm: Hz. Ömer Beytü'l-Mal/Devlet Hazinesi

40. Bölüm: Hz. Ömer'in İnsanlara Haksız Davranışlardan Sakınması

41. Bölüm: Hz. Ömer'in Valilerine Vasiyeti, Onları Gözetlemesi ve Onların Davranışlarını Öğrenmeleri İçin Bilgiler Alması

42. Bölüm: Hz. Ömer'in Bid'a'lardan Sakınması, Sünnet'e Sarılması

43. Bölüm: Hz. Ömer'in Kur'ân-ı Kerîm'i Mushaf Haline Getirmesi

44. Bölüm: Hz. Ömer'in Yazışmaları

45. Bölüm: Hz. Ömer'in, Kalplerdeki Heybeti

46. Bölüm: Hz. Ömer'in Zühdü

47. Bölüm: Hz. Ömer'in Tevazusu

48. Bölüm: Hz. Ömer'in, İnsanlar Hakkında Vermiş Olduğu Kararlar

49. Bölüm: Hz. Ömer'in Takvası

50. Bölüm: Hz. Ömer'in, Yüce Allah'tan Korkması

51. Bölüm: Hz. Ömer'in Ağlaması

52. Bölüm: Hz. Ömer'in İbadeti Ve Bu Konuda Gayreti

53. Bölüm: Hz. Ömer'in İbadetini Gizlemesi

54. Bölüm: Hz. Ömer'in Duası Ve Münacatı

55. Bölüm: Hz. Ömer'in Kerametleri

56. Bölüm: Hz. Ömer'e İsnad Edilen, Söz Ve Haber

57. Bölüm: Hz. Ömer'in Zühdü ve Acıması İle İlgili Konuşmaları

58. Bölüm: Hz. Ömer'in Şiirlerindeki Meselleri

59. Bölüm: Hz. Ömer'in Haberlerini Açıklaması

60. Bölüm: Hz. Ömer'in Sözleri

61. Bölüm: Hz. Ömer'in Sadakaları, Azad Etmiş Olduğu Köleleri ve Vakar'ı

62. Bölüm: Hz. Ömer'in Raiyyeti Altında Bulunanlara Bakmadaki Acziyetinden Dolayı, Ölümü Talep Etmesi

63. Bölüm: Hz. Ömer'in, Şahadeti İstemesi ve Şahadete Olan Sevgisi

64. Bölüm: Cinlerin, Hz. Ömer'e Feryat-u Figan Etmesi

65. Bölüm: Hz. Ömer'in Öldürülmesi

66. Bölüm: Hz. Ömer'in Vasiyetleri, Yüksek Sesle Ağlayıp Mersiye Söyleyenleri Engellemesi

67. Bölüm: Hz. Ömer'in Ölüm Anında, Allah'a Karşı, Zilletini Açığa Çıkarması

68. Bölüm: Hz. Ömer'in, Kaç Yaşında Olduğu Ve Vefat Tarihi

69. Bölüm: Hz. Ömer'in Yıkanması, Cenaze Namazının Kılınması Ve Onun Defni

70. Bölüm: İslâm'ın, Hz. Ömer'in Üzerine Ağlaması

71. Bölüm: Hz. Ömer'in Vefatının, İnsanların Yanında Büyük Oluşu

72. Bölüm: Hz. Ömer'in Ölümü Üzerine, Cinlerin Feryadı Figan Etmeleri

73. Bölüm: Hz. Ömer'in Defninden Sonra, Hz. Aişe'nin Ona Göstermiş Olduğu Saygısı

74. Bölüm: Hz. Ömer'in Görmüş Olduğu Rüyalar

75. Bölüm: Hz. Ömer Hakkında Görülen Rüyalar

76. Bölüm: Hz. Ömer'in Eşleri Ve Çocukları

77. Bölüm: Hz. Ömer'in, İçki İçen Evladını Dövmesi

78. Bölüm: İnsanların, Hz. Ömer'i Övmeleri

-Hz. Ebû Bekir'in, Hz. Ömer'i övmesi

-Hz. Osman'ın, Hz. Ömer'i Övmesi

-Hz. Ali'nin, Hz. Ömer'i Övmesi

-Said b. Zeyd'in, Hz. Ömer'i Övmesi

-Abdullah b. Mes'ud'un, Hz. Ömer'i Övmesi

-Ebû Talha el-Ensari'nin, Hz. Ömer'i Övmesi

-Huzeyfe'nin, Hz. Ömer'i Övmesi

-Amr b. As'ın, Hz. Ömer'i Övmesi

-Halid b. Velid'in, Hz. Ömer'i Övmesi

-Abdullah b. Selam’ın, Hz. Ömer’i Övmesi

Hanım Sahabilerin, Hz. Ömer’i Övmeleri

-Hz. Aişe’nin, Hz. Ömer’i Övmesi

-Ümmü Eymen’in, Hz. Ömer’i övmesi

-Şifa bint. Abdullah’ın, Hz. Ömer’i övmesi

Tabiînin, Hz. Ömer’i Övmeleri

-Ali b. Hüseyin’in, Hz. Ömer’i Övmesi

-Abdurrahman b. Ğanem’in, Hz. Ömer’i Övmesi

-Şa’bi’nin, Hz. Ömer’i Övmesi

-Kabise b. Cabir’in, Hz. Ömer’i Övmesi

-Hasan b. Ebî Hasan el-Basri’nin, Hz. Ömer’i Övmesi

-Mücahid’in, Hz. Ömer’i övmesi

-İbn Sirin’in, Hz. Ömer’i Övmesi

-Tarık b. Şihab’ın, Hz. Ömer’i Övmesi

-Abdülmelik b. Mervan’ın, Hz. Ömer’i Övmesi

79. Bölüm: Hz. Ömer’in Sevgisi ve Sevgisinin Sevabı

80. Bölüm: Hz. Ömer’i Sevenler Ve Nefret Edenler[112]

5. *Menâkıbu Emiri’l-Mü’minin Ömer b. Hattâb*’ın Dili

İbnü’l-Cevzî, *Menâkıbu Emiri’l-Mü’minin Ömer b. Hattâb’ı* anlaşılır ve açık bir üslupla kaleme almıştır. Eser klasik hadis rivâyet dili diyebileceğimiz bir tarzda kaleme alınmıştır. Eserin dilini zor kılan yönü rivayetlerde geçen şiirlerdir. Şiirlerde rivayetlerin aktarıldığı dönem göz önünde bulundurulduğunda, Arapların edebi yönü ağır bastığından bu şiirleri zorlaştırmaktadır. Çünkü özellikle bir şiir hangi dilde yazılmış ise o dilde ki duygusal yönünü olduğu gibi başka bir dile aktarımı zorlaşmaktadır. Örneğin;

Cabir b. Abdillah’tan şöyle rivayet edilmiştir: Medine’de bir gece, Hz. Ömer’le beraber devriye atıyorduk, bir çadırın yanına vardık. O çadırın içinde bir ışık vardı. Bazen yanıyordu, bazen sönüyordu. O çadırın içinde insanı duygulandıran bir ses geliyordu. Hz. Ömer dedi ki: “Yerinde durunuz.” Hz. Ömer çadırın yanına yaklaştı. O çadırda, ihtiyar bir kadınla karşılaştı. Kadın şöyle diyordu:

[112] İbnü’l-Cevzî, *Menâkıbu Emiri’l-Mü’minin Ömer b. Hattâb,* s. 247-250.

"En iyilerin salâtı; Hz. Muhammed'in üzerine olsun.

Seçilmiş en hayırlılar, onun (Hz. Muhammed'in) üzerine salât getirmişler.

Muhakkak ki ben, seherlerden önce ayakta oldum.

Keşke benim ölümüm merhale merhale olsaydı.

Beni ve sevgilimi (Resûlullah) bir evde (cennette) toplar mıydın?"

Bunun üzerine Hz. Ömer (r.a.) ağladı, öyle ki ağlama sesi yükseldi. Çadırın yanına varana kadar gitti. Hz. Ömer dedi ki: Esselamü Aleyküm. Esselamü Aleyküm. Esselamü Aleyküm. Üçüncü seferde ise kadın, Hz. Ömer'in içeri girmesi için kendisine izin verdi. Çadıra girdiği zaman, ihtiyar bir kadınla karşılaştı. Hz. Ömer, kadına dedi ki: Kendi sözünü bana tekrarla. Kadın duygulu bir sesle, sözünü Hz. Ömer'e tekrarladı ve Hz. Ömer ağladı. Ondan sonra Hz. Ömer dedi ki: Ey Ömer! Bu sözü unutma ki, Allah sana rahmet etsin. Kadın dedi ki: Sen Ömer misin? Yarabbi! Sen Ömer'i affet. Muhakkak ki sen, çok affedicisin.[113]

Eserde yer yer anlaşılmayan kelimeler izah edilmiştir. Bu izah edilen kelimelerin, şiirler veya başka rivayetler içerisinde ki kullanımlarına örnekler verilmiştir:

İsmail b. İshak'tan şöyle rivayet edilmiştir; Muğviyat (مغويات)kelimesi, ğay'nın cezmi iledir. Lügatçılar ise; muğviyat'ın telaffuzu vav'ın şeddesi iledir. Muğviyyat'ın manası ise: Helaklar, anlamındadır. Muğviyat ise; muğvat'tan (المغواة) alınmıştır. Muğvat: Helak olmadır. Helak'tan kasıt ise; kazınan bir kuyu olup, kuyunun üstüne bir oğlak asmaktır. Kurt, o kuyuya vardığı zaman Oğlak'a varmak ister. O esnada kurt, avlanır. Bu kuyu aslan için kurulan tuzak gibidir. Fakat aradaki fark şudur; Zebiye tuzağı, yüksek bir yerde aslan için kurulan bir tuzaktır. Misal olarak deniliyor ki: Sel suları yükselip Zebiye çukuruna ulaşınca, Zebiye çukuruna ulaştı, denilir. İbn Arabî'den şöyle rivayet edilmiştir; deniliyor ki: Kim bir çukur kazarsa, kendisi içerisine düşer. Buna ilişkin İbn Arabî bir şiir kaleme almıştır;

"Mutlaka bir kardeşe kuyuya düşmesi için, kuyu kazma.

Muhakkak ki, o kazdığın kuyuya ondan önce düşersin.

İnsanlara zulmeden de bunun gibidir;

Hoşlanmadığı halde yaptığı zulmün neticesi olarak; yaptığı zulüm, kendi başına gelir." [114]

---

[113] İbnü'l-Cevzî, *Menâkıbu Emiri'l-Mü'minin Ömer b. Hattâb*, s. 82.
[114] İbnü'l-Cevzî, *Menâkıbu Emiri'l-Mü'minin Ömer b. Hattâb*, s. 81-82.

Hz. Ömer döneminde birçok yer fethedilmişti. Bu fethedilen yerlere Müslümanlar adlandırma yapıyorlardı. İbnü'l-Cevzî eserde geçen adların niçin o adla isimlendirildiğini başka rivayetler ile açıklamıştır:

Hişam b. Muhammed b. Saib'ten şöyle rivayet edilmiştir; Babamdan işittiğime göre, babam şöyle diyordu: O topraklar neden Sevad diye adlandırılmış? Çünkü Araplar oraya geldiklerinde, geceye bakar gibi o topraklara baktılar. Yani o topraklar kapkaranlık idi. Nedeni ise şuydu; hurma ağaçlarının, diğer ağaçların ve suların çokluğundan; o toprakları karanlık yapmasından dolayı Sevad diye adlandırdılar.[115]

İbnü'l-Cevzî, bazı kelimelerin etimolojisini ve doğru telaffuz şekillerini de izah etmiştir. Örneğin:

Hz. Ömer, Numan b. Nadel'yi Misan denilen yere vali tayin etti. Numan bir şiir okuyordu. Numan'ın okumuş olduğu şiir, Hz. Ömer'i rahatsız etmişti ve Hz. Ömer, Numan'ı görevden aldı. Numan, Hz. Ömer'in yanına geldiği zaman söylemiş olduğu şiirinden dolayı, Hz. Ömer onu azarladı. Numan dedi ki: Ey Mü'minlerin Emiri! Hayatımda hiç içki içmemişim. Bu söylediğim şiir ise, sadece dilimin üzerinden akıp gitti. Hz. Ömer dedi ki: Bende senin dediğin gibi tahmin ediyorum. Fakat bundan böyle bana ebedi olarak hiçbir iş yapma. Şiir'de تحثو ve تحذو gelmiş. Doğrusu ise يحذو'dur. Bunun manası ise; susup dinlemektir. Şiir de geçen; والمنسه kelimesi ise, istiare anlamındadır. Bu istiare ise, deveden istiaredir. İnsandaki tırnak yerinde kullanılmıştır. الجوسق kelimesi ise, Farsça bir kelime olup, daha sonra Arapçaya girmiştir. Bu kelime ise; kasrın tasğiridir. Yani; küçük kasr demektir.[116]

Muhammed b. Bekâr'dan rivayet edildiğine göre; Muhammed b. Bekâr dedi ki: Ebû Meş'ar'a okunduğuna göre, Ebû Meş'ar dedi ki: Ömer b. Hattâb'a biat edildi. Fehl vak'ası: (ona deniliyor ki; fehil vak'ası, ha'nın kesresi ile) Hz. Ömer'in hilafetinin 5. Ayı olan Zilkade ayının başında meydana geldi. Hicretin 13. Yılında insanlar Abdurrahman b. Avf emirliğinde hac yaptılar.[117]

---

[115] İbnü'l-Cevzî, *Menâkıbu Emiri'l-Mü'minin Ömer b. Hattâb*, s. 92.
[116] İbnü'l-Cevzî, *Menâkıbu Emiri'l-Mü'minin Ömer b. Hattâb*, s. 112.
[117] İbnü'l-Cevzî, *Menâkıbu Emiri'l-Mü'minin Ömer b. Hattâb*, s. 90.

6. *Menâkıbu Emiri'l-Mü'minin Ömer b. Hattâb*'ın Yöntemi

İbnü'l-Cevzî, *Menâkıbu Emiri'l-Mü'minin Ömer b. Hattâb* adlı eserini biyografik, ansiklopedik[118] ve menkıbevi diyebileceğimiz bir tarzda kaleme almıştır. Başka bir deyişle halkın elinin altında her an ulaşılabilecek, istifade edebilecek, yararlanılabilecek, başucu kitap gibi duruyor. Eserde Hz. Ömer'in hayatı tafsilatlı bir şekilde ele alınmamıştır. Hz. Ömer ile ilgili anlatılan olaylar; "hangi yıl nerede, ne yapılmış, neresi fethedilmiş, hangi savaşlar kiminle ve nerde yapılmış, o dönmede yaşanan önemli olaylar nelerdir?" tarihi sırasına göre geniş bir şekilde aktarılmamıştır. Örnek verecek olursak: Nesebi, doğumu, Müslüman olmadan önceki İslâm'a ve Müslümanlara tutunmuş olduğu tavrı, Müslüman oluşu ve Müslüman oluşunu izhar etmesi, hicret etmesi, fetaneti, zekiliği ve feraseti, raiyyetine verdiği önem, Medine'de Hz. Ömer gece teftişleri yaparken karşılaştığı olaylar ile ilgili birden fazla rivayetlerle izah edilmeye çalışılmıştır. Hz. Ömer ile ilgili ön plana çıkan noktalar daha çok vurgulanmıştır. Anlatılan olayları genel bölümler (bablar) şeklinde sunmuştur. Bu bölümlerde kendi içerisinde alt başlıklara ayrılmıştır.[119]

Genellikle hadisler farklı eserlerden Hz. Ömer ile ilgili kısımları derlenip, ayrıma tabi tutmadan olduğu gibi aktarılmıştır ve konuyla alakalı aynı olayın farklı birden çok rivayetlerini zikretmiştir.[120] O konularla ilgili hadisler zayıf da olsa zikretmiştir. Ama bu hadisler üzerinde fazla bir yorum yapmamıştır. Eserde birçok rivayet açıklama yapılmadan aktarılmıştır. Yapılan açıklamalarda, bir iki cümle şeklinde yapılmıştır. İbnü'l-Cevzî, az olmakla beraber rivayet edilen hadislerle ilgili gerekli görülen yerlerde eserin genel diline uygun izahlara yer vermiştir:

Eslem'den şöyle rivayet edilmiştir: Bir ara ben, Hz. Ömer ile beraber iken, Hz. Ömer bir gece Medine'de devriye atıyordu. Hz. Ömer, gecenin ortasında isteğini dile getirmeden bir duvara yaslandı. O sırada bir kadın kendi kızına diyordu ki: Ey kızım! Kalk. Sütün yanına git ve ona su karıştır. Kız annesine dedi ki: Ey Anne! Emirü'l-Mü'min'nin bu konudaki kararlılığını bilmiyor musun? Kadın dedi ki: Ey kızım! Emirü'l-Mü'min'nin kararlılığı nedir? Kız dedi ki: Emirü'l-Mü'min'in, kendi tellalına emretmiş ve onun tellalı da ilan etti ki: Su süte karıştırılmasın. Kadın kızına

---

[118] Ansiklopedi, çeşitli alanlarda bilgi edinme ihtiyacına özlü şekilde cevap veren bir müracaat eseri türü. Ayhan Aykut, "Ansiklopedi", *DİA*, c. III, s. 217-227.
[119] İbnü'l-Cevzî, *Menâkıbu Emiri'l-Mü'minin Ömer b. Hattâb,* s. 247-250.
[120] İbnü'l-Cevzî, *Menâkıbu Emiri'l-Mü'minin Ömer b. Hattâb,* s. 85-86.

dedi ki: Ey kızım! Kalk, sütün yanına git ve ona su karıştır. Bu süt öyle bir yerdedir ki, Ömer ve onun tellalı da seni görmez. Küçük kız çocuğu, annesine dedi ki: Ey anneciğim, Allah'a yemin olsun ki! Toplumun içinde Hz. Ömer'e itaat edip, tenha bir yerde ona karşı gelemem. Hz. Ömer, bu konuşmaların tümünü işitiyordu. Hz. Ömer dedi ki: Ey Eslem! Kapıyı öğren ve bu mekânı da tanı. Hz. Ömer devriyesini atmaya devam etti. Sabah olunca Hz. Ömer dedi ki: Ey Eslem! O mekâna git (toplumun içerisinde Hz. Ömer'e itaat edip tenha bir yerde ona karşı gelemem). Bu sözü diyen kimdir ve bu kıza bu sözü (süte su karıştır) diyen de kimdir? Onların kocaları olup olmadığını öğrenip gel. Eslem dedi ki: Ben o yere geldim. Baktım ki, o kız, kocası olmayan bekâr bir kızdır. Kızın annesi de kocası olmayan dul bir kadındır. Ben Hz. Ömer'in yanına gelip, durumu ona anlattım. Hz. Ömer'de çocuklarını çağırıp topladı. Hz. Ömer dedi ki: İçinizde kadına ihtiyacı olan var mıdır ki, onu evlendireyim? Eğer benim kadınlara ihtiyacım olsaydı, o kadınla evlenme hususunda hiçbiriniz beni geçmezdi. Abdullah dedi ki: Benim eşim var. Abdurrahman dedi ki: Benim de eşim var. Asım dedi ki: Ey babacığım! Benim eşim yok, beni o kızla evlendir. Hz. Ömer, o kıza haber gönderdi. Hz. Ömer, o kızı, oğlu Asım ile evlendirdi. O kız, Asım'a bir kız doğurdu. O kızda, bir kız doğurdu. O kız da Ömer b. Abdülaziz'i doğurdu. İbn Cevzî dedi, ben diyorum ki: Bir rivayette böyle bir haber gelmiştir. Bu rivayet yanlıştır. Doğru olan ise; bu kız Asım için bir kız doğurdu. Bu kızda; Ömer b. Abdülaziz'i doğurdu.[121]

İbnü'l-Cevzî, rivayetler içerisinde, önce ayetlerin geçtiği rivayetleri aktarmıştır. Daha sonra Hz. Muhammed'in(s.a.s.) konuyla ilgili hadislerini aktarmıştır. Peygamberimizin hadisleri de, diğer rivayetlerden farklı olacak bir tarzda, parantez içerisinde aktarmıştır. Efendimizin (s.a.s.) hadislerinden sonra diğer rivayetler varsa onları da aktarmıştır. Hz. Ömer'in sözlerini de, diğer rivayetlerden farklı olacak bir tarzda, tırnak işareti içerisinde aktarmıştır:

Enes b. Malik'ten şöyle rivayet edilmiştir: Resûlullah (s.a.s.) dedi ki: (Ben cennete girdim, altından bir köşk ile karşılaştım. Ben dedim ki: Bu köşk kimindir?) Dediler ki: Kureyş'ten bir genç içindir. (Ben dedim ki: "Bu genç kimdir?) Dediler ki: Ömer b. Hattâb içindir. Resûlullah (s.a.s.) dedi ki: (Eğer ben senin (Ömer)

---

[121] İbnü'l-Cevzî, *Menâkıbu Emiri'l-Mü'minin Ömer b. Hattâb,* s. 83-84, 123.

kıskançlığını bilmeseydim, o köşke girecektim.) Ömer dedi ki: Ey Allah'ın Resûlü seni mi kıskanacağım?[122]

İbnü'l-Cevzî; Hz. Ömer'in, Resulullah'tan (s.a.s.) rivayet etmiş olduğu hadisler çok olduğundan bu hadislerden on tane seçerek; Hz. Ömer'e isnad edilen söz ve haber, başlığı altında aktarmıştır.[123]

İbnü'l-Cevzî, bir tarihçinin yapması gerektiği gibi; Hz. Ömer'in kaç yaşında olduğu ve vefat tarihi ile ilgili bölümde, toplamda sekiz farklı görüşün olduğunu söyleyerek bunları; birinci görüş, ikinci görüş, şeklinde vermiştir.[124]

Başka bir bölümde zikretmiş olduğu bir rivayeti, başka yerde zikrettik diyerek, okuyucuyu o bölüme yönlendiriyor.[125]Yetmişinci bölümde İbnü'l-Cevzî, İslam'ın Hz. Ömer'in üzerine ağlaması başlığı altında: bununla ilgili daha önce, hadis ve şiirler geçti. Tekrar bunları yazmaya ihtiyaç duymadım demiştir. Böylelikle eserinde tekrara girmemiştir.[126]İbnü'l-Cevzî, daha önce zikretmiş olduğu rivayette bir söz geçmiş ise ikinci rivayette de o söz geçiyorsa onu tekrarlamayıp, o söz için şöyle söylemektedir: "Bu yukarıda geçen sözdür."[127]

Müellif bir bölümde tekrardan kaçınırken bazı bölümlerde ise başka bölümde aktarmış olduğu rivayeti tekrar zikretmiştir.[128] Yetmiş birinci bölümde ise; İslam'ın Hz. Ömer'in üzerine ağlaması başlığında ise bir hadis rivayet etmiştir. Müellifin böyle bir yöntem takip etmesi eserde fazlalık olarak görülüyor ve bunlar verilmeye bilirde.[129] İbnü'l-Cevzî, Hz. Ebu Bekir'in, Hz. Ömer'i övmesi, alt başlığında olayı daha önce zikrettiğini söyleyerek, bu başlık altında konuyu tekrar özet olarak sunmaktadır.[130]İbnü'l-Cevzî bazı bölümlerde ise; Hz. Ömer'in fetihleri çoktur. Ancak biz bu fetihlerin önemli olanlarını anlatacağız diyerek, eserin hacmini arttırmamış, olayları önemine göre eserinde zikretmiştir.[131]

Müellif, bazı yerlerde rivayetler arasındaki çelişkileri fıkhi açıdan değerlendirmeye tabi tutmuştur. Bunları yaparken sünnetten verilen delilleri de izah

---

[122] İbnü'l-Cevzî, *Menâkıbu Emiri'l-Mü'minin Ömer b. Hattâb*, s. 35.
[123] İbnü'l-Cevzî, *Menâkıbu Emiri'l-Mü'minin Ömer b. Hattâb*, s. 165-169.
[124] İbnü'l-Cevzî, *Menâkıbu Emiri'l-Mü'minin Ömer b. Hattâb*, s. 220-221.
[125] İbnü'l-Cevzî, *Menâkıbu Emiri'l-Mü'minin Ömer b. Hattâb*, s. 216, 222.
[126] İbnü'l-Cevzî, *Menâkıbu Emiri'l-Mü'minin Ömer b. Hattâb*, s. 223.
[127] İbnü'l-Cevzî, *Menâkıbu Emiri'l-Mü'minin Ömer b. Hattâb*, s. 59.
[128] İbnü'l-Cevzî, *Menâkıbu Emiri'l-Mü'minin Ömer b. Hattâb*, s. 148.
[129] İbnü'l-Cevzî, *Menâkıbu Emiri'l-Mü'minin Ömer b. Hattâb*, s. 222.
[130] İbnü'l-Cevzî, *Menâkıbu Emiri'l-Mü'minin Ömer b. Hattâb*, s. 231.
[131] İbnü'l-Cevzî, *Menâkıbu Emiri'l-Mü'minin Ömer b. Hattâb*, s. 88.

etmiştir. Kendi görüşünü de: "Bu rivayete cevap ise şudur" diyerek ifade etmiştir. Şöyle ki:

Salim b. Abdillah'tan şöyle rivayet edilmiştir; Hz. Ömer bir adama baktı, o adam, bir günah işlemişti. Hz. Ömer bir kamçıyla o adama vurdu. O adam dedi ki: Ey Ömer! Eğer ben iyilik yapmış isem, sen bana zulmettin. Eğer kötülük yapmış isem, benim ne yaptığımı bilmiyorsun. Hz. Ömer dedi ki: Sen doğru söyledin. Benim için Allah'tan mağfiret dile ve Ömer'den kısas hakkını al. Adam dedi ki: Ben bu işi Allah'a bırakıyorum. Allah beni de, seni de affetsin. Birisi kalkıp dedi ki: Hz. Ömer birini kamçı ile dövmüş. Dövdüğü adama; gel benden kısas al dese, bu Hz. Ömer'e nasıl caiz olur. Çünkü icmaen kısas almak, baston ile olmaz. Muhammed b. Sa'd'ın, Fadıl b. Abbas'tan rivayet ettiği olay bundan daha önemlidir ki, oda şudur; Peygamber (s.a.s.) hastalandığı zaman dedi ki: Ben birisine vurmuş isem, işte benim vücudum burada, gelip kısasını alsın. Veya herhangi birinin malını almış isem, işte bu benim malım, gelip alsın. Biliniz ki; Sizin en iyiniz, bende bir şeyi olduğunda gelip alan ve beni helal edeninizdir. Ve bende onun hakkı helal olmuş bir şekilde, Rabbim ile karşılaşacağım. Bu rivayete cevap ise şudur: Resûlullah'ın (s.a.s.), haksız olarak birisini dövmekten kastettiği şey şudur: Birisini haksız olarak dövmüş isem, beni dövsün. Buradaki dövmekten kasıt tâzirdir. Bu dövmede kısas olmaz. Hz. Ömer'de; ben kimi haksız olarak dövmüş isem, gelip beni dövsün. Bu tâzir, kısas anlamında olmayıp dövmek anlamındadır. Hz. Ömer, imam olduğundan dolayı, onun raiyyeti altındaki birisinin hakkı, Hz. Ömer'in üzerine vacip olduğu zaman, Hz. Ömer'in o adama, hakkını alması ve yerine getirmesi için izin vermesi caizdir. Baston ile kısas olmaya gelince; İslâm fakihlerinin icma'ına göre, baston ile kısas alınmaz. Muhtemel bir rivayet üzerine; masum, hatasız bir icma yapılmış ise bu hüküm ortadan kalkmaz. Nasıl ki bir adamın, başka bir adama; gel beni yarala veya beni öldür, demesi caiz olmadığı gibi. Ondan sonra, Allah'ü Teâlâ'nın helal kılmadığı bir şeyi, Resûlullah'ın (s.a.s.) ve Hz. Ömer'in kendi nefislerine bir şeyi helal kılmaları caiz değildir. Çünkü nefislere dokunmak, Yüce Allah'ın hakkına karşı saygısızlıktır. Ancak öldürme ve yaralamada kısas almak helal olmuştur.[132]

İbnü'l-Cevzî, tarihçi ve hadisçi olması hasebiyle rivayetin nasıl olması gerektiğini, metini tahlil ederek görüşünü beyan etmiştir. Bir gün Hz. Ömer'in Abdurrahman adındaki oğlu içki içiyor. O zaman Mısır valisi de Amr b. As'tır.

[132] İbnü'l-Cevzî, *Menâkıbu Emiri'l-Mü'minin Ömer b. Hattâb*, s. 110.

Abdurrahman ve arkadaşı valinin yanına gelip bizi temizle, diyor. Amr b. As'ta onları diğer halka nasıl açık bir şekilde ceza uygulanıyorsa, öyle uygulamıyor. Bunu işiten Hz. Ömer Amr b. As'a haber göndertip, oğlunu yanına göndermesini istiyor ve had cezasını Hz. Ömer uyguluyor. İbnü'l-Cevzî, bu rivayeti şöyle değerlendirmiştir:

İbnü'l-Cevzî dedi, ben diyorum ki: Abdurrahman b. Ömer'in içki içtiğine dair söylentiyi uygun görmüyorum. Muhtemelen Abdurrahman, üzüm suyunu içerken, bundan sarhoşluk meydana gelmeyeceğini zannettiğinden dolayı, içmiş. Ebû Sarie Bedir ehlindendi. Üzüm suyunu içip sarhoş olduklarından dolayı, gidip bizi temizleyin dediler. Hadlerini aştıklarından dolayı, bu pişmanlıkları dahi onlara yeterliydi. Nefislerine karşı haddi aşanlar, Yüce Allah'a karşı nefislerine kızdılar. Nefislerini ise, had cezasına teslim ettiler. Hz. Ömer'in kendi çocuğuna had cezası uygulamasına gelince; Hz. Ömer'in kendi çocuğuna had cezası uygulamadı. Onu terbiye etmek için dövdü. Çünkü had cezası uygulandıktan sonra tekrarlanmaz. Bir topluluk bu olayı kısas diye değerlendirmişler ve olayı değiştirip öyle anlatmışlardır. Diyorlar ki: Bir ara Hz. Ömer, Abdurrahman'a içki içtiğinden dolayı, had cezası uyguladı. Bir arada zina ettiğinden dolayı, Hz. Ömer ona had cezası uyguladı. Avam halkı ağlatacak düzmece kelamları söylüyorlar. Hâlbuki bu olay, içki içmekten dolayı, meydana gelecek bir olay değildir. Mevzuat adlı kitabımda bu olayı detaylı bir şekilde izah etmişim. Ben bu olayı tekrar burada anlatmayı uygun görmedim.[133]

7. *Menâkıb'ın* Önemi ve Değeri

İbnü'l-Cevzî *Menâkıbu Emiri'l-Mü'minin Ömer b. Hattâb* adlı eserinin önemini ve değerini, eserin mukaddimesinde şöyle izah etmektedir: Muhakkak ki hayırlıların nakledilen haberlerini anlatmak, kalpler için şifa, akıllar için de ciladır. Hayırlıların nakledilen haberlerini topladığım ilk kişi; Emirü'l-Mü'min'in Ömer b. Hattâb'dır. Çünkü o, bilgi ve ameli bir arada toplayan kişidir. Hz. Ömer'in ilmi ile amel etmesi, ilmi ile amel edenleri dehşete düşürmüştür. Adalet ve siyasette öyle bir seviyeye ulaşmıştır ki, Sultanları ve Devlet Başkanlarını aciz bırakmıştır. Adalette ve siyasette, sabır ve zühdü öyle bir birleştirdi ki, zahitlerden ve padişahlardan kararlılık sahibi olanlar zorlanıyordu. Onun hayatı bazen bir eserin misali olurken, bazen de yaptıklarına akıl erdiremeyenlerin gerilemelerine sebep oluyordu. Onun hayatı,

[133] İbnü'l-Cevzî, *Menâkıbu Emiri'l-Mü'minin Ömer b. Hattâb,* s. 231.

hakikat ehli için ahiret hayatını talep etmeye teşvik ediyordu. İmtihan yeri olan dünya hayatını doğru adımlarla hızlı geçmeyi teşvik ediyordu. Ve yine onun hayatı hakikat ehlini ahiret yaşamını talep etmeye teşvik ettiği gibi; imtihan yurdu olan dünya yaşamını da doğru adımlarla hızlıca geçmeye de teşvik ediyordu. Bu eseri oluşturmamın gayesi: Okuyucuların, Hz. Ömer'in faydalı ve ibretlik hayatından feyiz almalarıdır. Tarihçi bir şahsiyet olan İbnü'l-Cevzî'nin bu eserinin önemi; tarihte yaşamış ve dönemine damga vurmuş ikinci halife olan Hz. Ömer'in hayatını ve hilafeti dönemini kendi dönemine ve sonrakilerin dönemine taşımak olmuştur.[134]

Dr. Taha Hüseyin, *Menâkıbu Emiri'l-Mü'minin Ömer b. Hattâb* adlı eseriyle ilgili şöyle bir değerlendirmede bulunmuştur; Hz. Ömer vefat ettiğinde Dünyalık olarak yanında bir şey yoktu. Hz. Ömer'in müslümanların zenginlerine ve fakirlerine yapmış olduğu iyilikleri çoktur. Şöyle ki; İslam davasının ayakta kalabilmesi için elinden geldiği kadarıyla çaba göstermiştir. Öyle bir siyasi düzen kurmuştur ki, o siyasi düzenin bir benzeri, Arapların tarihinde görülmemiştir. Yine öyle bir toplumsal düzen kurmuştur ki, insanlık durmadan tekrar o toplumsal düzeni tesis etmek için çabalamışlardı. Fakat insanlık, o toplumsal düzeni tesis edememiştir. İşte İbnü'l-Cevzî'nin bu eseri, Hz. Ömer'in hayat hikâyesini ve hilafeti dönemine dair bilgileri barındırdığından dolayı bu eser tarihi bir değere sahiptir.[135]

Bu eserin önem ve değerini arttıran diğer bir amil ise; diğer biyografik, ansiklopedik ve menkıbevi eserlerde bulunmayan konulardır. Araştırdığımız kadar İbn Sa'd ve İbn Hacer gibi âlimlerin eserlerinde Hz. Ömer'in hayatını anlatan bölümlerde bulunmayan konular mevcuttur. Bunlardan bazılar şunlardır; Hz. Ömer'i sevenler ve nefret edenler, Hz. Ömer'in içki içen evladını dövmesi, Hz. Ömer'in ölümü üzerine cinlerin feryadı figan etmeleri, Hz. Ömer'e ait sözler. Bunlar vb. bölümlerin eserde mevcut olması esere ayrı bir değer katmaktadır.[136]

8. *Menâkıb'ta* Yapılan Bazı Anlatılanların Başka Kaynaklarla Mukayesesi

İbnü'l-Cevzî tarih ve hadis âlimi olması münasebetiyle *Menâkıbu Emiri'l-Mü'minin Ömer b. Hattâb* adlı eserini oluştururken yukarıda değindiğimiz gibi Hz.

[134] İbnü'l-Cevzî, *a.g.e.*, neşredenin girişi, s. 3-4.
[135] İbnü'l-Cevzî, *a.g.e.*, neşredenin girişi, s. 6.
[136] İbnü'l-Cevzî, *Menâkıbu Emiri'l-Mü'minin Ömer b. Hattâb*, s. 247-250.

Ömer ile ilgili birçok rivayeti bir arada zikretmiştir. Bunları yaparken bir olay ile ilgili birçok rivayeti de zikretmeyi ihmal etmemiştir. Eserde aktarılan bazı rivayetler İslam Tarihi ve hadis eserlerinde, birçok müellif tarafından zikredilmiş ve tartışmalara yol açmıştır. Aktarılan bu rivayetler her dönemde farklı bir şekilde izah edilmişlerdir. Bizde tespit ettiğimiz bu olayları tarih kitaplarındaki bilgilerle mukayese etmeye çalışacağız.

Hz. Ömer'in bi'setin 6. yılında Müslüman olmasına sebep olan olay kaynaklarımızda iki farklı rivayet ile aktarılmaktadır. İbnü'l-Cevzî'de bu olayı esrinde yedinci ve sekizinci bölümde okuyucularına aktarmadır. Öncelikle hemen hemen bütün kaynaklarda geçen meşhur rivayet özetle şöyle aktarılmaktadır;

Hz. Hamza'nın Müslüman olmasından sonra, Ömer b. Hattab kılıcını kuşanmış Resulullah'ı (s.a.s.) öldürmek için yola çıkmıştı. Yolda Nuaym b. Abdullah ile karşılaştı. Nuaym kendisine nereye gideceğini sordu. Ömer b. Hattab'ta Muhammed'i öldüreceğini söyleyince, Nuaym kendisine; kız kardeşi Fatıma ile kocası Said b. Zeyd'in Müslüman olduğunu söyledi ve önce kendi ailesini halletmesini söyledi. Ömer b. Hattab doğruca kız kardeşinin evine gitti. Eve yaklaşınca evde Kur'an okuduklarını duydu. O zaman evde Habbab b. Eret onlara Kur'an öğretmek ile meşguldü. Ömer bir hışımla kapıyı çalmaya başladı. Kız kardeşi ve eniştesi Ömer'in geldiğini görünce Habbab'ı ve Taha suresinin yazılı olduğu sayfayı sakladılar. Ömer içeri girince içeriden faklı seslerin geldiğini ve Müslüman olduklarını duyduğun söyledi. Onlar inkâr edince Ömer onları dövdü. Daha sonra kız kardeşi Müslüman olduklarını yüzüne haykırdı. Daha sonra kardeşine acıyarak ne okuduklarını sordu ve kardeşi de Kur'an okuduklarını söyledi. Bunun üzerine okudukları Kur'an sayfasını istedi. Kardeşi kendisinin necis olduğunu, abdest alması gerektiğini söyledi. Daha sonra Ömer abdest aldı ve Kur'an sayfasını eline alıp okumaya başladı. Kur'an okuduktan sonra Ömer'in yumuşadığını gören Habbab, saklandığı yerden çıktı. Habbab kendisine Resulullah'ın onun Müslüman olması için dua ettiğini söyledi ve Resulullah'ın yanına götürmesini Habbab'tan istedi. Habbab'ta onu Darü'l-Erkam'a götürdü ve Hz. Ömer Müslüman oldu.[137]

[137] Muhammed b. İshak b. Yesar, *Siretü İbn İshak,* yay. haz. Muhammed Hamidullah, çev. Sezai Özel, Akabe Yayınları, İstanbul, 1988, s. 239-245; Ebu Muhammed Abdülmelik b. Hişam b. Eyyüb el-Himyerî, *es-Sîretü'n-Nebeviyye (İslam Tarihi Sîret-i İbn Hişam Tercemesi),* terc. Hasan Ege, Kahraman Yayınları, İstanbul, 2006, c. I, s. 458-462.

Kaynaklarda geçen fakat meşhur olmayan ikinci rivayet ise, Hz. Ömer olayı şöyle aktarmaktadır;

Şureyh b. Ubeydullah'tan rivayet edildiğine göre Hz. Ömer (r.a.) dedi ki: Resûlullah'a (s.a.s.) gitmek için çıktım. Ben Müslüman olmadan önce, onun benden önce Mescidi Haram'a gittiğini gördüm. Onun arkasında durdum. el-Hakka Sûresi'ni okuyordu. Kur'ân'ın düzenine hayret etmeye başladım. Hz. Ömer (r.a.) dedi: Kendi kendime dedim ki: Allah'a yemin olsun ki, Kureyş'in dediği gibi bu Muhammed şairdir. Hz. Ömer (r.a.) dedi: Hz. Muhammed (s.a.s.): "Bu Kur'ân şerefli bir elçinin sözüdür. O Kur'ân, şair sözü değildir. Ne kadar da az inanıyorsunuz"[138] ayetini okudu. Hz. Ömer (r.a.) dedi ki: Kendi kendime: bu kâhindir, dedim. Resûlullah (s.a.s.) dedi ki: "Bu Kur'ân kâhin sözü değildir. Ne de az düşünüyorsunuz. Bu tüm Âlemlerin Rabbinden indirilen bir kitaptır. Şayet yerimize bir şeyler uydursaydı, biz onu sağ tarafından tutacaktık ve ondan sonra şah damarını kesecektik. Sizden biri onu bizden kurtaracak değildir."[139] Sûrenin sonuna kadar okudu. Hz. Ömer (r.a.) dedi ki: Benim kalbime İslâm yerleşti.[140]

Bu olayı birçok farklı yönüyle değerlendirmeye tabi tutabiliriz. Mekke'nin toplumsal yapısı göz önünde alındığı takdirde, Haşimoğullarının ne kadar önemli bir kabile ve yönetimde söz sahibi olduğu gün gibi aşikârdır. Bununla beraber Sefaret (dış ilişlerle görevlendirilen kişi) ile ilgilenen birisinin bunu bilmeyecek kadar saf olması herhalde düşünülemez. O günkü Mekke'nin sosyo-politik ortamı düşünüldüğünde, Hz. Ömer'in kişiliğinde; elinde kılıç etrafa şuursuzca saldıran biri değil, aklı başında olaylar karşısında aklıselim davranan, tercih etmiş olduğu görüşe ağırlık kazandıran, aklını kullanıp iradesiyle Müslüman olması tarihi gerçekliğe daha muvafık olur. Hz. Peygamber'in duasında Hz. Ömer'i zikrederken, bu yakarışının onun kulağına kadar gideceğini her halde hesap etmekteydi. Bu duayı büyük bir ihtimalle Hz. Ömer işitmiş olmalı ki, Kur'an'ı dinlerken ayetleri akıl süzgecinden geçirmiş ve öylece iman etmiştir. Bu ifadeleriyle belki açıkça "ya Ömer! Sana sığınıyoruz. Bizi koru ve himaye et" demiyordu. Ancak yine de zımnen bu manaya gelen bir üslûp kullanıyordu. Bir anlamda Hz. Ömer'in gönlünü kazanmayı hedeflemekteydi. Her türlü sıkıntıya katlanmak durumunda oldukları bir ortamda

---

138 el-Hâkka 69/40-41.
139 el-Hâkka 69/42/47.
140 İbn Hişam, *a.g.e.,* c. I, s. 462-465; İbn Hacer el- Askalânî, *el-İsâbe Fi Temyîzi's-Sahâbe (Sahâbe-i Kirâm Ansiklopedisi)*,terc. Naim Erdoğan, İstanbul, İz Yayıncılık, 2009, c. III, s. 477; İbnü'l-Cevzî, *Menâkıbu Emiri'l-Mü'minin Ömer b. Hattâb*, s. 17-21.

kendilerini korkusuzca savunacak bir gözükaraya ihtiyaç hissetmekteydi ki, bu Hz. Ömer'di.[141] Bu duayı ikinci rivayetle değerlendirdiğimizde Hz. Ömer'in Müslüman olmasına ikinci rivayet daha uygundur. Birde Hz. Ömer Müslüman olduktan sonra Cemil b. Mamer el-Cumahi adlı şahsa Müslüman olduğunu söylemesi ve Cemil'in de hemen Kâbe'de Hz. Ömer'in Müslüman olduğunu duyurması, rivayetlerin çelişkili olduğunu göstermektedir. Oysaki birinci rivayette müşriklerin Hz. Ömer'in Müslüman oluşunu, Kâbe'de açık bir şekilde ilan etmesiyle öğreniyorlardı. İkinci rivayetin tercihe şayan olduğu anlaşılmaktadır. Çünkü Hz. Ömer'in, Müslüman olduğundan müşriklerin haberi yoktur ve onun Cemile bu olayı haber vermesi, ikinci rivayetin daha muteber olduğunu göstermektedir. Sonuç olarak ikinci rivayetin; Hz. Ömer'in Müslüman oluşuna, Kur'an'ın insaniyet üzerindeki etkisine, daha uygun olduğu gözlenmektedir.[142] İbnü'l-Cevzî'nin yedinci bölümde sadece ikinci rivayeti aktarması, diğer rivayetleri farklı şekillerle sekizinci bölümde vermesi ikinci rivayeti tercih ettiğini göstermektedir.[143]

İslam Tarihinde meşhur olmuş olaylardan biriside Hz. Ömer döneminde cereyan eden Sâriye olayıdır. İbnü'l-Cevzî bu olayı farklı ravilerin rivayetlerini eserinin elli beşinci bölümünde; Hz. Ömer'in Kerametleri başlığı altında aktarmıştır. Şöyle ki;

Eslem ve Yakub'tan şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer Cuma günü namaz kılmaya gitti. Sonra minbere çıktı ve şöyle bağırdı: "Ey Sâriye b. Zenim! Dağa doğru çık. Ey Sâriye b. Zenim! Dağa doğru çık. Kim kurtları, hayvanları yemeleri için hayvanların içerisine bırakırsa, zulmetmiş olur." Eslem dedi ki: Hz. Ömer bu cümleyi söyledikten sonra hutbe okudu ve hutbeyi bitirdi. Bir süre sonra Sâriye b. Zenim'in mektubu, Hz. Ömer'e geldi ve şunları yazmıştı: Cuma günü filan saatte, Allah-u Teâlâ fethi bize nasib etti. Mektub'ta geçen saat, Hz. Ömer'in hutbede; Ey Sâriye b. Zenim, diye seslendiği andı. Sâriye dedi ki: Ben bir ses işittim ki, şöyle diyordu: Ey Sâriye b. Zenim! Dağa doğru çık. Her kim kurtları, hayvanları yemeleri için hayvanların içerisine bırakırsa, zulmetmiş olur. Ben ve arkadaşlarımla beraber dağa doğru çıktık. Bu sesten önce bir vadinin içinde, düşmanın muhasarası

141 Enbiya Yıldırım, Celal Aynasında Bir Portre: Hz. Ömer, *Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi,* Sayı: 1, Cilt: VIII, Diyarbakır, 2006, s. 46.
142 Mehmet Azimli, *Siyeri Farklı Okumak,* Ankara Okulu Yayınları, Ankara, 2010, s. 114-127; Mustafa Fayda, *Hulefâ-yı Râşidîn Devri (Dört Halîfe Dönemi 11-40/632-661),* Kubbealtı Neşriyatı, İstanbul, 2016, s. 48-49.
143 İbnü'l-Cevzî, *Menâkıbu Emiri'l-Mü'minin Ömer b. Hattâb,* s. 17.

altındaydık. Allah-u Teâlâ bizlere fethi nasib etti. Ömer b. Hattâb'a denildi ki: Senin söylediğin söz neydi? Hz. Ömer dedi ki: Allah'a yemin olsun ki! Bu benim kalbimden söylediğim bir söz değildi. Bu öyle bir sözdü ki, dilimin üzerine getirildi.[144]

Bu olay birçok İslam Tarihi ve biyografi eserlerinde farklı varyantlarıyla nakledilmiştir.[145] Bu olay farklı rivayet şekilleri de göz önüne alınıp değerlendirilmeye tabi tutulduğu zaman birçok yönden eleştirilebilmektedir. Mesela; bir insan olarak Hz. Ömer kendisinden kilometrelerce uzakta olan ve o dönem için bir binekle dahi gidildiğinde, günlerce gidilebilecek yolu aşıp sesini nasıl komutanına ulatırmıştır. Hz. Ömer'in hutbede olduğu söylenmektedir. Buradaki hutbeden kastın bir konuşma olma ihtimali de vardır. Sâriye'nin işitmiş olduğu: "Ey Sâriye b. Zenim! Dağa doğru çık." Sözü onunla beraber olan bir şahsın söylenme ihtimali de olabilir. Daha sonra Hz. Ömer'in Sâriye'yi görevde tutması da bir çelişkidir. Çünkü Hz. Ömer başarısız olan bir komutanı görevde tutması, Hz. Ömer'in uygulamalarıyla çelişmektedir. Yukarıda zikretmiş olduğumuz tüm bu çelişkileri bir araştırmasında değerlendirmeye tabi tutan Ahmet Önkal bu rivayet için şunları söylemektedir: "Hz. Ömer'in Medine'de söz konusu ilânında kullandığı cümle ile harp yerinde bir münâdînin kullandığı cümlenin aynı olması kanâatimizce Sâriye olayı ile ilgili rivayetlerin karışıklığının önemli sebeplerinden birisidir. Buradan hareketle harp meydanında duyulan sesin Hz. Ömer'in sesi olduğu daha önce naklettiğimiz birtakım rivayetlerde belirtilmiştir. Ancak ne keşf, ne de ilham, kişinin sesini bir yerden başka bir yere götürmenin vasıtası değildir. Son olarak belirtmek gerekirse Sâriye olayı, gerçekten Hz. Ömer'in bir kerametidir. Onun gördüğü bir sâdık rüya ve Cenâb-ı Hakk'a hulûs-u kalble yaptığı bir iltica ile İslâm ordusunun helakten kurtulması, Allah Teâlâ'nın Hz. Ömer vasıtasıyla, zor durumda bulunan mü'min kullarına lütuf ve ikramıdır. Ancak bu olayda keşf veya bir başka yolla gayba muttali olma gibi bir durum asla söz konusu değildir. Çünkü gayb bilgisi yalnızca Allah'a mahsustur ve Allah, peygamberler dışında hiç kimseye gaybını göstermez."[146]

---

[144] İsmail b. Ömer İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-Nihâye,* thk. Ali Şirî, Dârü'l-İhyai't-Turâsi'l-Arabî, 1988, c. VII, s. 147; Ebu Muhammed Muvafıkuddin Abdullah b. Ahmed b. Muhammed b. Kudame, *el-Muğni li İbn Kudâme,* Kahire, Mektebetü'l-Kahire, 1968, c. IX, s. 318; İbnü'l-Cevzî, *Menâkıbu Emiri'l-Mü'minin Ömer b. Hattâb,* s. 163.

[145] İbn Hacer el- Askalânî, *a.g.e.,* c. II, s. 301-303.

[146] Ahmet Önkal, "Sâriye Olayı Üzerine Bir Rivayet Araştırması", *İslam, San'at, Tarih, Edebiyat ve Mûsikîsi Dergisi (İSTEM),* S. 14, Konya, 2009, s. 9-49.

9. *Menâkıb'tan* İktibasta Bulunan Bazı Müellifler

Tarihçi, vaiz, hatîb, fakih, müfessir olan ve tüm bu alanlarda kendisinin ifadesiyle üç yüz kırk eser yazmıştır. Kendisi eserlerinin tümünde farklı kaynaklardan istifade etmiştir. Bu kadar önemli tarihi şahsiyetin eserleri de incelenip insanların istifadelerine sunulmuştur. Bununla beraber bu eserlerden faydalanan birçok müellifte olmuştur. Bu müellifler, eserlerini oluştururken İbnü'l-Cevzî'nin eserlerinden bigâne kalmayıp kitaplarında kaynak olarak kullanmışlardır. İbnü'l-Cevzî'nin tüm eserleri aynı derecede ilgi ve alaka görmemiştir. Bazı eserleri başucu kitabı haline gelmiştir, müellifler eserlerinde kaynak olarak göstermişlerdir. Bazıları ise fazla kaynak olarak gösterilmemiştir. Tezimizin konusu olan İbnü'l-Cevzî'nin *Menâkıbu Emiri'l-Mü'minin Ömer b. Hattâb* adlı eseri birçok Arapça ve Türkçe kitapları barındıran; veri tabanlarını ve eserleri, eserin farklı isimleriyle inceledik. Mesela; *Menakıbu Ömer b. Hattab, Tarihu Ömer b. Hattab, Sîretu Ömer b. Hattab, Fezâilü Ömer b Hattab*, şeklinde araştırmaya çalıştık. Bu eseri ülkemizdeki birçok kütüphanede de araştırmaya çalıştık. Araştırmalarımız sonucunda İbnü'l-Cevzî'nin *Menâkıbu Emiri'l-Mü'minin Ömer b. Hattâb* adlı eserinden iktibasta bulunan yazarlar şunlardır:

-Muhammed Abdülhay el-Kettânî'nin *et-Terâtîbu'l-İdâriyye*'si *(Hz. Peygamber'in Yönetimi)*.[147]

-Said b. Ali b. Vehebü'l-Kehtânî'nin *Fıkhü'd-Da'veti fi Sahihi'l-İmami'l-Buhâri*'si.[148]

- Said b. Ali b. Vehebü'l-Kehtânî'nin *el-Hikme fi'Da'veti ila'llahi Teâlâ*'sı.[149]

- Şeyh Salih b. Abdullah b. Hamid v.dğr.'nin *Nedretü'n-Naîm fi Mekârim Ahlâki'r-Resûli'l-Kerim*'i.[150]

- Ali Muhammed Muhammed Sallâbî'nin *eş-Şurâ Ferîdetü İslamiyye*'si.[151]

---

[147] Muhammed Abdülhay el-Kettânî, *et-Terâtîbu'l-İdâriyye(Hz. Peygamber'in Yönetimi*, çev. Ahmet Özel, İstanbul, İz Yayıncılık, 2003, c. I, s. 63.

[148]Said b. Ali b. Vehebü'l-Kehtânî, *Fıkhü'd-Da'veti fi Sahihi'l-İmami'l-Buhâri,* Suudi Arabistan, er-Riâsetü'l-'Âmmetü li İdarâti'l-Buhûsi'l-'İlemiyyeti ve'l-İftâi ve'd-Da'veti ve'l-İrşadi, H. 1421, c. I, s. 390.

[149] Said b. Ali b. Vehebü'l-Kehtânî, *el-Hikme fi'Da'veti ila'llahi Teâlâ*, Suudi Arabistan, Vizâreti'ş-Şuûni'l-İslamiyye ve'l-Evkâf ve'd-Da'veti ve'l-İrşâd, H. 1423, s. 224.

[150] Şeyh Salih b. Abdullah b. Hamid v.dğr., *Nedretü'n-Naîm fi Mekârim Ahlâki'r-Resûli'l-Kerim,* Cidde, Darü'l-Vesileti, c. V., s. 1896.

-Mehmet Akbaş'ın *Sahâbenin Cihad ve Daveti*'i *(İran ve Irak Bölgesi)*.[152]

- Vâil Hâfız Halef'in *Vesâyâ'l-Âbâi'l-Ebnâi*'si.[153]

- Ali b. Nâif eş-Şuhud'un *Mefhûmü'l-Hürriyye Beyne'l-İslâm ve'l-Câhiliyye*'si[154]

Araştırmalarımız sonucunda İbnü'l-Cevzî'nin *Menâkıbu Emiri'l-Mü'minin Ömer b. Hattâb* adlı eserinden, bu kadar az sayıda müellifin iktibasta bulunduğunun kanaatimizce bazı sebepleri bulunmaktadır. Bu eserin müellifi, hadis âlimi olmasından dolayı hadis kitaplarındaki (Buhari, Müslim, Tirmizi, Malik b. Enes Ahmed b. Hanbel vb.)menakıb bölümünden Ömer b. Hattab ile ilgili farklı rivayetlerle eserini oluşturmuştur. Bunlarla beraber İbnü'l-Cevzî, tarih alanında meşhur olmuş; İbn İshak, İbn Hişam, İbn Sa'd, Taberî vb. gibi âlimlerin eserlerindeki rivayetlerden de büyük ölçüde yararlanmıştır. Eser için tüm bunları göz önünde bulundurduğumuz takdirde, İbnü'l-Cevzî'den sonraki âlimler de eserlerini oluştururken ilk dönem tarihçi âlimlerin eserlerinden istifade etmeleri sonucu, İbnü'l-Cevzî'nin *Menâkıbu Emiri'l-Mü'minin Ömer b. Hattâb* adlı eseri ikinci planda kalmış olduğu kanaati bizde hâkim olmuştur.

---

151 Ali Muhammed Muhammed Sallâbî, *eş-Şurâ Ferîdetü İslamiyye*, Suriye, Darü İbn Kesir, s. 229.

152 Mehmet Akbaş, *Sahâbenin Cihad ve Daveti*'i *(İran ve Irak Bölgesi)*, İstanbul, Nida Yayıncılık, 2015, s. 195.

153 Vâil Hâfız Halef, *Vesâyâ'l-Âbâi'l-Ebnâi*, İskenderiye, Darü'd-Da've, s. 21.

154 Ali b. Nâif eş-Şuhud, *Mefhûmü'l-Hürriyye Beyne'l-İslâm ve'l-Câhiliyye*, 2011, s. 96.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
ANA HATLARIYLA HZ. ÖMER'İN HAYATI

1. Hz. Ömer'in Soyu ve Çocukları

Araplar, Adnanî ve Kahtanî olmak üzere iki kısma ayrılırlar. Bunlardan Adnan'ın şeceresi Hz. İsmail'e kadar izlenebilir. Malik oğlu Fihr, Adnan'a on bir kuşakta ulaşır. Kureyş kabilesi onun soyundan gelmiştir. Kureyş'ten on zat yüksek kabiliyetlerinden ötürü bir şöhret kazanmışlardır. Bu şahısların her biri kendi adını verdiği ayrı bir boy kurmuştur. Bunlar: Hâşim, Ümeyye, Nevfel, Abdüldar, Esed, Teym, Mahzum; Adiy, Cemah ve Semah'dır. Hz. Ömer, Adiy'in soyundandır. Adiy'nin kardeşi Mürre Peygamber'in(s.a.s.) ecdadındandır. Böylece görülmektedir ki, Hz. Ömer'in ve Peygamber'in (s.a.s.) soyları sekizinci dedede birleşmektedir.[155]

Hz. Ömer'in soy silsilesi şöyle sıralanır: Ömer b. el-Hattâb b. Nüfeyl b. Abdüluzzâ b. Riyâh b. Abdillah b. Kurt b. Rezâh b. Adî b. Kâ'b b. Lüey b. Ğalib el-Kureşî el-Adevf.

Hz. Ömer'in künyesi Ebû Hafs, ünvanı "Mü'minlerin Emiri/Emîrü'l-Mümini"dir.[156]

Hz. Ömer'in annesi, Hanteme bint Hâşim b. el-Muğîre b. Abdillah b. Ömer b. Mahzûm'dur. Ebû Nuaym, İbn İshak tarîkıyla onun Hişam'ın kızı, Ebû Cehil'in kız kardeşi olduğunu rivayet etti.[157]

Hz. Ömer'in çocukları:

1- Abdullah

2- Abdurrahman

3- Hafsa

---

155 Muhammed b. Sa'd b. Menî el-Hâşimî el-Basrî, *Kitabü't-Tabakâti'l-Kebir,* çev. e. Adnan Demircan vd., İstanbul, Siyer Yayınları, 2014, c. III, s. 304; İbn Hacer el- Askalânî, *a.g.e.,* c. III, s. 475-476; Şiblî Numanî, *Bütün Yönleriyle Hz. Ömer ve Devlet İdaresi*, çev. Talip Yaşar Alp, İstanbul, Çağ Yayınları, 1980, c. I, s. 39; Şah Muimüddin Ahmed Nedvî, *Büyük İslâm Tarihi Asr-ı Saadet Ashabı Kiram,* haz. Eşref Edib, İstanbul, Sebilürreşad Neşriyyatı,1963, s. 218; Şemsüddin Ahmed Efendi, *Menâkıb-i Çehar Yâr-ı Güzîn (Dört Büyük Halife)*, İstanbul, Milsan Basın-Milli Gazete, s. 113.

156 İbn Sa'd, *a.g.e.,* c. III, s. 304; Ebû Muhammed Abdullah b. Müslim b. Kuteybe ed-Dîneverî, *el-Maârif,* tash. e. Muhammed İsmail Abdullah es-Sâviy, Mısır, Mektebetü'l-Hüseyniyeti'l-Mısriyye, 1934, s. 77; Şiblî Numanî, *a.g.e.,* s. 39.

157 İbn Sa'd, *a.g.e.,* c. III, s. 304; Şemseddin Sivasî, *Peygamberimizin Sevgilisi Dört Halifenin Menkıbeleri*, sad. Ahmed Arslantürkoğlu, İstanbul, Sağlam Kitabevi, 1976, s. 95.

Bu üçünün annesi Zeyneb bint Maz'ûn b. Habîb b. Vehb b. Huzâfe b. Cumah'tır.

4- Zeydü'l-Ekber: Bunun zürriyeti yoktur.

5- Rukıyye

Zeydü'l-Ekber'in ve Rukıyye'nin annesi Ümmü Külsûm bint Ali b. Ebî Tâlib b. Abdülmuttalib b. Hâşim'dir. Ümmü Külsûm'ün annesi, Allah Resûlü'nün (s.a.s.) kızı Fâtıma'dır.

6- Zeydü'l-Asgar

7- Ubeydullah: Sıffîn savaşında Mu'âviye'nin safında iken öldürüldü.

Zeydü'l-Asgar'ın ve Ubeydullah'ın annesi, Huzâ'a kabilesinden Ümmü Külsûm bint Cervel b. Mâlik b. el-Müseyyeb b. Rebî'a b. Asram b. Dabîs b. Harâm b. Hubşiyye b. Selûl b. Ka'b b. Amr'dır. İslâm dini Hz. Ömer ile Ümmü Külsûm bint Cervel'in arasını ayırdı.

8- Âsım

Âsım'ın annesi Cemîle[158]bint Sâbit b. Ebî'l-Aklah'tır. Ebü'l-Aklah'ın ismi Kays b. İsme b. Mâlik b. Eme b. Dubey'a b. Zeyd'dir. Evs kabilesinden ve Ensâr'dandır.

9- Abdurrahman el-Evsat

Bu Ebü'l-Mücebber'dir. Annesi Ümmü Veled olan Lüheyye'dir.

10- Abdurrahman el-Asgar

Abdurrahman el-Asgar'ın annesi, Ümmü Veled'dir.

11- Fâtıma

Fâtıma'nın annesi, Ümmü Hakîm bint el-Harîs b. Hişâm b. el-Muğîre b. Abdillah b. Ömer b. Mahzûm'dur.

12- Zeyneb

Zeyneb, Hz. Ömer'in en küçük çocuğudur. Annesi Ümmü Veled olan Fükeyhe'dir.

13- İyâd b. Ömer

İyâd b. Ömer'in annesi, Âtike bint Zeyd b. Amr b. Nüfeyl'dir.[159]

---

[158] Peygamber (s.a.s.) ismi Âsiye olan Ümmü Âsım b. Ömer'in adını değiştirdi ve dedi ki: "Hayır, sen Cemîle'sin. "İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. III, s. 304-305.

[159] İbn Sa'd ,*a.g.e.*, c. III, s. 304-305.

2. Câhiliye Devrinde Hz. Ömer

Hulefâ-yı Râşidîn'in ikincisi olan Ömer b. Hattab (r.a.) Fil olayından on üç yıl sonra, başka bir ifadeyle Büyük Ficar (dördüncü) savaşından dört yıl önce Mekke'de doğmuştur.[160] Muhammed b. Ömer Mekke'nin durumunu iyi bilen Ebu Bekir b. Muhammed b. Ebu Mürre el-Mekkî'ye Ömer b. Hattab'ın cahiliye döneminde Mekke'deki evini sordum. Bunun üzerine o şöyle dedi: "O günümüzde 'Ömer'in dağı' denilen dağın dibinde ikamet ediyordu. Bu dağın cahiliye dönemindeki ismi "el-Âkir" idi. Daha sonra Ömer'e nisbet edildi. Adî b. Ka'boğulları'nın evleri oradaydı.[161]

Hz. Ömer'in yaklaşık 26 yıl geçirmiş olduğu cahiliye hayatı hakkında kaynaklarda pek fazla bir bilgiye rastlanmamaktadır. Kendisi gençlik yıllarında çobanlık yaptığını babasının develerini güttüğünü söylemektedir. Bu olaya misal teşkil edece bir olayı, hilafeti döneminde yanındakilere izah etmektedir. Bir gün Hz. Ömer (r.a.) yanındakilerle Dacnân[162] denilen mevkiye uğradı ve şöyle dedi: "Kendimi bu mekânda Hattab'ın (babasının) develerinin içinde hayal ettim. O, çok sert ve katı idi. Develerin üzerinde odun toplar, bazen de sopayla ağaçların yapraklarını dallarından düşürürdüm. Sonra bugün öyle bir hale geldim ki, insanlar etrafımda dolaşıyor ve bulunduğum makam itibariyle benim üzerimde kimse yok." Bu itibarla Hz. Ömer hem cahiliye devrinde içinde bulunduğu durumu anlatıyor ve daha sonra İslamla Allah'ın kendi üzerindeki nimetini hatırlaması[163] bakımından da önemlidir.[164]

Bu dönemde içkiye/şaraba ve kadına çok düşkün olduğu bilinmektedir. Kendi diliyle bunun ile ilgili bir olayı şöyle anlatmaktadır: "Ben İslama uzak kalmıştım. Cahiliye de hamirci (içkici/şarapçı) idim. Onu çok seviyor onunla mesrur oluyordum. Bizim bir meclisimiz vardı ki, Kureyş'in erkekleri Âl-i Ömer b. Abd b. İmrân el-Mahzûmi'nin evlerinin yanında Mekke'nin çarşısı olan Hazvere de o mecliste toplanırlardı. Bir gece o meclisteki arkadaşlarım ile buluşmak üzere evden çıktım. O yere gittim, orada arkadaşlarımdan kimseyi bulamadım. Dedim ki: Şayet falan

---

160 Kasım Şulul, *İlk Kaynaklara Göre Hz. Peygamber Devri Kronolojisi,* s. 191-192.
161 İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. III, s. 305.
162 Tihâme'de bir dağdır. Ya da Mekke'ye 25 mil uzaklıkta olan bir dağdır. İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. III, s. 305.
163 Âl-i İmran 3/103.
164 İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. III, s. 306.

hamirciye/şarabcıya gelseydim –ki Mekke'de hamir/şarab satıyordu- belki onun yanında bir hamir/şarab bulur da ondan içerim. Böylece yanına geldim fakat onu da bulamadım."[165]

Hz. Ömer iyi ata ve deveye bindiği, iyi silah kullandığı ve pehlivan yapılı olduğu belirtilmektedir. Hatta kendisi kısa adımlıydı. Sanki o hayvanın üstündeymiş de, insanlar aşağıda yürüyormuş gibi bir görünüm arz ediyordu. Kendisinin iri yapılı olduğu, öyle ki Hz. Ömer, sol kulağını sağ eliyle tutardı, vücudunu toplardı ve atına sıçrayarak binerdi. Sanki atın sırtında yaratılmıştı.[166] Hz. Ömer bilge kişiydi. Şiire merak duyduğu, Arap dilini fasih ve güzel konuştuğu, okuma-yazmayı iyi bildiği, babasından ensâb bilgisini öğrendiği bilinmektedir. Hatta kendisinin cahiliye döneminde Züheyr, Nâbiga ve Abde gibi tanınmış şairlerin şiirlerini gençliğinden beri bunları okuduğu, birçoğunu hıfz ettiği bilinmektedir. Onun bu şiirlerden bestelenmiş şarkıları dinlemeyi sevdiği ve şarkı ile ilgili, "Şarkı, yolcunun azığı cümlesindendir" dediği rivayet edilmektedir.[167] Hz. Ömer babasından kendisine tevarüs eden sert bir yapıya ve mizaca sahip olduğu, kuvvetli ve pehlivan yapılı olduğu için güreştiği bilinmektedir. Hz. Ömer'in annesi Hanteme bt. Haşim, Mahzum kabilesinden Ebu Cehil ile Halid b. Velid'in amcalarının kızıdır. Bu yakınlıktan dolayı Hz. Ömer gençlik yıllarında Ukaz panayırında güreş müsabakalarına katılmıştır. Hz. Ömer bu panayırda Halid b. Velid ile güreşmiş, bu güreşte yenildiği gibi bacağı da kırılmıştı.[168]

Hz. Ömer Mekkeliler gibi ticaretle uğraştığı, bu maksatla kışın güneyde Yemen'e ve Habeşistan'a, yazın kuzeyde Suriye'ye, Irak'a ve Mısır'a gittiği rivayet edilir.[169] Bunun ile ilgili kaynaklarımızda bir rivayet aktarılmaktadır: Hz. Ömer otuz kişilik bir Kureyş ticaret kervanıyla Şam seyahatine çıkar. Yolda ilerlerken kendi ihtiyacını gidermek için kervandan uzaklaşınca kaybolur. Kendisini bir rahip zorla alı koyup kilisesine götürür. Eline kazma, kürek ve zembil vererek kazılmış toprakların başka bir yere taşınmasını emredip onu tek başına bırakır. Hz. Ömer bu işin

---

165 İbn Hişam, *a.g.e.,* c. I, s. 462-463.
166 İbn Hacer el- Askalânî, *a.g.e.,* c. III, s. 476.
167 Muhammed Abdülhay el-Kettânî, *et-Terâtîbu'l-İdâriyye (Hz. Peygamber'in Yönetimi),* çev. Ahmet Özel, İstanbul, İz Yayıncılık, 2003, c. II, s. 202, 204;Mustafa Fayda, "Ömer", *DİA*, İstanbul, 2007, c. XXXIV, s. 44, 47.
168 Mustafa Fayda, *a.g.e.,* s. 46.
169 Muhammed Ali Sallâbi, *Raşid Halifeler Dönemi: 2- Mü'minlerin Emiri Hz. Ömer (r.a.) Hayatı, Şahsiyeti ve Dönemi*, terc. Mehmet Akbaş, Ravza Yayınları, İstanbul, 2008, c. IV, s. 21; Mustafa Fayda, "Ömer", *DİA*, İstanbul, 2007, c. XXXIV, s. 44.

üstesinden nasıl geleceğini tasarlarken, rahip tekrar yanına gelir bir şey yapmadığını görünce sinirlenip ona bir tokat atar. Buna çok hiddetlenen Hz. Ömer, elindeki kürekle rahibe vurup onu öldürür. Daha sonra cesedi torağa gömer, çıkıp gider. Yaklaşık bir günlük kaçıştan sonra bir manastıra sığınır. Bu manastırda bulunan bir adam kendisine hüsnü muamelede bulunur, yedirip içirdikten ve bir gecede yanında misafir ettikten sonra Hz. Ömer'e ismini sorar. Sonra da, rahip elindeki kitaptan, bu manastırdan kendisini çıkaracak kimsenin kendisi olduğunu öğrendiğini, başka kimsenin bunu bilmediğini söyleyip bir emannâme yazmasını Hz. Ömer'den ister. Bu bilgilere şaşıran Hz. Ömer rahibe bir emannâme yazıp kendisine verir ve onun verdiği bir binekle oradan ayrılır. Geçtiği yerlerde bu bineği tanıyan insanlar hayvanı sulayıp yemlerler. Hz. Ömer kafilesine ulaşınca rahipten almış olduğu bineği geri dönmesi için kendi başına bırakır. Haberin geri kalan kısmında ise Hz. Ömer'in halife iken Şam'a gelince, el-Ades diye bilinen bu manastırın (Deyru'l-Ades) rahibi yanına gelip ona kendisi için yazdığı emannâmeyi gösterip verdiği sözü yerine getirmesini ister. Bu duruma çok şaşıran Hz. Ömer, oradan gelip geçen Müslümanlara yol göstermeleri ve hastalara bakmaları şartıyla kendileriyle anlaşır. Bu rivayeti eserinde değerlendiren Mustafa Fayda hoca; kanaatimizce bu haberin doğru kabul edilmemesi gerektiğini ve burada Hz. Ömer'in cahiliye döneminde bir rahibi öldürmesinden ziyade, kendisi hakkında eski kitaplarda yer aldığı iddia edilen buna benzer bütün bilgilerin doğru olmadığını ifade etmektedir.[170]

Hz. Ömer günümüz tabiriyle aydın birisiydi. Kullanmış olduğu dili akıcı bir tarzda kullanmasını bilen, şerefini üstün tutan, olaylar karşısında mantıklı hareket edebilen, olaylara sağlam deliller getirmesini bilen, anlatacağı konuyu tüm yönleriyle açıklama kabiliyetine sahipti ki, Kureyş kabilesi adına sifâret[171] görevinde bulunmuştu. Kabilesinin diğer kabilelere karşı sifâret vazifesini babası Hattab'tan devralan Hz. Ömer, yaşadığı dönemde Kureyş'in sık sık savaşan bir kabile olması, sonucunda sifâret görevi sadece ismen onun üzerinde kalmıştır. Fakat Hz. Ömer'in İslamiyet'i kabul etmesinden sonra aynı kabileden olmamasına rağmen bu görev Hz. Ömer'den alınıp Amr b. As'a verilmiştir.[172]

---

[170] Mustafa Fayda, *a.g.e.*, s. 46-47.

[171] Sifâret, bir başka tabirle elçi: Bir devleti temsil etmek üzere başka bir devlet nezdinde görevlendirilen diplomat. Mehmet İpşirli, "Elçi", *DİA,* İstanbul, 1995, c. XI, s. 3.

[172] İbrahim Sarıçam, *Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı,* Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2007, s. 31; Mustafa Fayda, *a.g.e.*, s. 47; Muhammed Ali Sallâbi, *a.g.e.*, c. IV, s. 21; Mustafa Fayda, "Ömer", *DİA*, İstanbul, 2007, c. XXXIV, s. 44.

Hz. Ömer, hanîf inancına mensup olanların dışında,[173] Kureyş'in ileri gelenleri gibi Mekke'nin genelinde hâkim olan putperestlik inancına bağlıydı. Bu inanç neyi gerektiriyor ise o dönem için onun gerekliliklerini yerine getiriyordu. Yapı itibariyle sert bir mizaca sahip olan Hz. Ömer, kendi inancı dışındakilere de tahammül göstermemiştir. Mekke'nin ileri gelenleri gibi yeni ortaya çıkmış olan İslamiyet'i kabullenememiştir. Bu da yetmezmiş gibi inanlara türlü türlü eziyet, işkence yapmışlardır. Tek gayeleri bu inanan insanları davalarından geri çevirmekti. Özellikle Hz. Ömer, kendi kabilesine mensup kimselerin köle ve cariyelerine işkenceler yapmış, inandıkları bu yeni dinden irtidad ettirmeye zorlamıştı. Bir gün Hz. Ömer Beni Müemmel'in bir cariyesine rastladı. Bu kabile Hz. Ömer'in kabilesi olan Beni Adiyy b. Kab'dan bir kabiledirler. Bu cariye İslam dinine iman etmişti. Hz. Ömer kendisine İslam'ı terk etmesini söylüyordu ve işkence ediyordu. Öyle ki işkence etmekten bitkin bir hale düşüyordu. Nihayet usandığı zaman şöyle dedi: Senden özür dilerim. Seni dövmekten usandığım için bıraktım. Cariye ona dedi ki: Allah'da sana aynısını yapsın. Sonra Hz. Ebu Bekr o cariyeyi satın aldı ve azad etti.[174] Bu aslında o zamanın müşriklerinin Müslümanları ne kadar hazmedemediklerinin bir göstergesidir. Kadın-erkek, yaşlı-genç hiç fark etmez. Kendi inançları dışında hiçbir inancı kabul etmeyişin bir resmidir.

Hz. Ömer yavaş yavaş Müslümanlara yapmış olduğu tutum ve davranışlardan vaz geçmeye başlıyor. Kabilesinin halîfî olan Âmir b. Rebîa el-Anezî'nin karısı Ümmü Abdullah Leyla bint Ebu Hasme Habeşistan'a hicret ederken yolda Hz. Ömer ile karşılaşır. Ümmü Abdullah olayı bize şöyle aktarır: Allah'a andolsun! Biz Habeş toraklarına göç ediyorduk. Amir bazı ihtiyaçlarımızı tedarik için yanımızdan ayrıldı. O sırada Ömer b. Hattab geldi. O henüz müşrik idi ve yanımda durdu. Ümmü Abdullah dedi ki: Hz. Ömer'in bize yapmış olduğu eziyet ve zorluklarla karşılaşıyorduk. Ümmü Abdullah dedi ki: Bunun üzerine Ömer b. Hattab dedi ki: "Nereye ey Ümmü Abdullah?" diye sordu. Ümmü Abdullah dedi ki: Dinimizden ötürü bize eziyet ve işkence ettiniz, Allah'a ibadet konusunda bize eziyet ve cefa çektirdiniz. İşte bizde bunun için dinimizi yaşaya bileceğimiz, Allah'a ibadet edebileceğimiz ve bunlardan dolayı eziyet edilmeyeceğimiz Allah'ın arzına

---

173 Hanîf: İslam öncesi dönemde Hz. İbrahim'in tebliğ ettiği dine tabi olanlara verilen ad. Şaban Kuzgun, "Hanîf", *DİA,* İstanbul, 1997, c. XVI, s. 33, 38.

174 İbn Hişam, *a.g.e.,* c. I, s. 431; Mustafa Fayda, *a.g.e.,* s. 47.

çıkacağız. Bunu üzerine rikkate gelen ve üzülen Ömer b. Hattab (r.a.): "Allah yardımcınız olsun." dedi ve uzaklaştı. Ben onda bir rikkat, bir incelik gördüm ki şimdiye kadar öyle bir şey görmemiştim. Ben anladım ki bizim çıkışımız onu üzmüştü. Sonra Ümmü Abdullah'ın yanına ihtiyacını gideren kocası Âmir b. Rebîa geldi. Ona dedim ki: Ey Ebu Abdullah, keşke biraz önce Ömer'i ve onun bize karşı olan rikkatini ve hüznünü görseydin. Dedi ki: Onun Müslüman olmasını mı umuyorsun? Ümmü Abdullah dedi ki: Evet, Müslüman olmasını umuyorum. Ebu Abdullah dedi ki: Senin o gördüğün varya! Hattab'ın merkebi Müslüman oluncaya kadar Müslüman olmaz. Ümmü Abdullah dedi ki: Kocam ümitsizliğinden dolayı söylemiş olduğu bir sözdü. Çünkü onun katılığını, İslam'a karşı kasvet ve şiddetini görmüştü.[175] Aslında Ebu Abdullah'ın Hz. Ömer için sarf ettiği bu sözler onun ebediyen Müslüman olmayacağı anlamında söylememiştir. Hidayet Allah'ın elinde olduğunu pek ala biliyordu. Belki Hz. Ömer gibilerin Müslüman olmasını canı gönülden istiyordu. Nitekim onun gibi yiğit olan Hz. Hamza'da Müslüman olmuştu.

Bu dönemde Resulullah (s.a.s.), müşriklerin baskı, işkence, eziyetlerine rağmen insanların hidayetleri için gayret gösteriyordu. Hem fiili hem de kavli çaba sarf ediyordu. Hz. Peygamber özellikle bu dönemde Ömer b. Hattab'ın Müslüman olmak için yüce Mevla'ya niyazda bulunuyordu. Allah Resulü (s.a.s.) Ömer b. Hattab'ı ya da Ebu Cehil b. Hişam'ı gördüğünde şöyle diyordu: "Ey Allah'ım! Dinini bu ikisinden sana en sevimli olanla güçlü kıl!" Allah dinini Ömer b. Hattab ile güçlü kıldı.[176]

3. Hz. Peygamber Devrinde Hz. Ömer

Allah, Resul-i Zişan efendimizin bu yakarışlarına cevaben Hz. Ömer, Hz. Hamza'dan sonra 26 yaşındayken, bi'setin 6. yılının (616)[177] Zilhicce ayında hidayet yolunu bulup Müslüman oldu.[178] Hz. Ömer'in Müslüman oluşu diğer sahabilerin

---

[175] İbn İshak, *a.g.e.,* s. 239-240; İbn Hişam, *a.g.e.,* c. I, s. 457-458; Mustafa Fayda, *a.g.e.,* s. 47-48.

[176] İbn İshak, *a.g.e.,* s. 245;İbn Hişam, *a.g.e.,* c. I, s. 461;İbn Sa'd, *a.g.e.,* c. III, s. 307; İbn Hacer el-Askalânî, *a.g.e.,* c. III, s. 476-477.

[177] Muhammed Hamidullah, Hz. Ömer'in ve Hz. Hamza'nın bi'setin 5. yılında Müslüman olduklarını söyler. Muhammed Hamidullah, *İslam Peygamberi Hayatı ve Eseri,* çev. Mehmet Yazgan, Beyan Yayınları, İstanbul, 2004. c. I, s. 102-103.

[178] İbn Sa'd, *a.g.e.,* c. III, s. 309; Kasım Şulul, *İlk Kaynaklara Göre Hz. Peygamber Devri Kronolojisi,* s. 323-326;Mustafa Fayda, *a.g.e.,* s. 48.

Müslüman oluşlarından farklıdır. Hz. Ömer'in Müslüman oluşu hakkında kaynaklarımızda iki farklı rivayet geçmektedir.

Birinci meşhur rivayete göre; Müslümanların Habeşistan'a hicret etmeleri azgın müşrikleri içten içe kahrediyordu. Bunun için bir çare düşünüyorlardı. Hepsinin aklından geçen Hz. Muhammed'in (s.a.s.) hayatına son vermek. Bunun için de alınan karar gereği Ömer b. Hattab, Hz. Muhammed'i bulup öldürecekti. Onun kız kardeşi Fatıma bint. el-Hattab –ki o Said b. Zeyd b. Amr b. Nüfeyl'in karısı idi. O ve onun kocası Said b. Zeyd de Müslüman olmuştular. Bu ikisi Müslüman olduklarını Ömer b. Hattab'dan gizliyorlardı. Hz. Ömer'in kabilesinden Nuaym b. Abdullah b. en-Nahhâm Müslüman olmuştu.[179] O da Müslüman olmuştu ve kavminde Müslümanlığını gizliyordu. Habbab b. Eret,[180] Fatıma bint. el-Hattab'a İslam'ı ve Kur'an'ı öğretmek için gider gelirdi. Resulullah (s.a.s.) Safa tepesinin aşağısında bulunan bir evdeydi. Hz. Ömer kılıcını kuşanıp Resulullah'ı ve sahabelerini kast ederek yola koyuldu. Yola da Hz. Ömer, Nuaym b. Abdullah ile karşılaştı ve dedi ki: Ey nereye gidiyorsun? O da dedi ki: Kureyş'i akılsızlık ile itham eden, ilahlarını akılsızlık ile suçlayan, birlik ve beraberliği bozup aykırı davranan Muhammed'e (s.a.s.) gidiyorum. Nuaym ona: "Vallahi, ey Ömer! Sen, şiddetli davranıp, ifrat ediyorsun. Adiy b. Ka'b oğullarının helakını istiyorsun. Sen Muhammed'i (s.a.s.) öldürdüğün takdirde Haşim oğullarından, Zühere oğullarından nasıl güven içinde olacaksın?" diye sordu. Bir birlerine karşı yüksek sesle konuştular. Hz. Ömer ona: "Senin dinden çıktığını sanıyorum. Bu doğru ise işe senden başlarım." Cevabını verdi. Nuaym, Hz. Ömer'in (r.a.) tabiatını bildiği için ona dedi ki: Sen Muhammed'i (s.a.s.) öldürüp şehirdeki bölünmeleri arttıracağına, şehirdeki işlerden önce kendi ailenle ilgili işleri yoluna koy. Ve Nuaym şöyle ekledi: Kendi öz kardeşin Fatıma ile enişten Said'de Müslüman oldular. Aslında Nuaym bunu sırf zaman kazanmak için bunu yapmıştı. Bunun üzerine Ömer öfkelenip kız kardeşinin ve eniştesinin evine gitti. Ömer b. Hattab kapıdayken bir takım nağmeler duydu. Kapıyı sert bir şekilde çaldı. O sırada evde, Kur'an öğretmek için bulunan Habbab b. Eret bulunuyordu, o da aceleyle saklandı. Fatıma da, Hz. Ömer'in (r.a.) Kur'an sayfalarını görmemesi için sakladı. Hz. Ömer (r.a.) içeri girdiğinde duyduğum nağmelerde neyin nesiydi?

---

[179] Nuaym b. Abdullah, Adiy b. Ka'b oğullarının erkek kardeşi, Hz. Ömer'den önce Müslüman olmuştu. İbn İshak, *a.g.e.,* s. 240; İbn Hişam, *a.g.e.,* c. I, s. 458; İbn Sa'd, Hz. Ömer ile Zühreoğulları'ndan bir adam onunla karşılaştı. İbn Sa'd, *a.g.e.,* c. III, s. 307.

[180] Habbab'ın nesebi Temimi idi. Hüzaîlilerin azadlısı idi. Ümmü Enmar bint. Sibâ el-Huzâiye'nin azadlısı idi. İbn Hişam, *a.g.e.*, c. I, s. 458.

Üç kişi Tâ-Hâ suresini okuyorlardı. Eniştesi ve kız kardeşi dediler ki: O duyduğun ses aramızda konuştuğumuz şeylerden başka bir şey değildi. Hz. Ömer dedi ki: Galiba siz dinden çıkmışsınız. Bunun üzerine Said b. Zeyd dedi ki: Hak senin dinin dışında ki başka bir dinde ise? Bunun üzerine Hz. Ömer dayanamayıp eniştesinin üzerine çullanıp onu dövmeye başladı. Fatıma araya girdiyse de, sadece Hz. Ömer'in dayağını yemekle kaldı. Aldığı darbelerle gözünden, yüzünden kan akmaya başladı. Fatıma dayanamayıp karşısındakini aşağılayan bir üslupla şöyle dedi: Evet, biz Müslüman olduk, bundan asla vazgeçmeyeceğiz. İstediğini yap. Kendi eliyle yaraladığı bacısını görünce, Hz. Ömer rikkate gelip, pişman oldu ve bacısını teselli etmeye başladı. Ona şefkatle eğilerek şöyle dedi: Az önce okuduğunuz sayfaları bana gösterin. Hiddetlenen Fatıma, onun temiz olmadığını, necis olduğunu ve gusül etmesi gerektiğini ona söyledi. Hz. Ömer'de kalkıp abdest aldı. Beden ve ruh hali bakımından temizlenmiş bir halde geri döndü. Kız kardeşi kendisine Tâ-Hâ suresinin yazılı olduğu sayfayı kendisine verdi. Hz. Ömer'de Tâ-Hâ suresini okumaya başladı: "Tâ-Hâ. Biz sana Kur'an'ı güçlük çekesin diye değil, ancak Allah'tan korkanlara bir öğüt olsun diye indirdik. (Kur'an) yeri ve yüce gökleri yaratan Allah tarafından peyderpey indirilmiştir."[181] Böylelikle Hz. Ömer Tâ-Hâ suresini belli bir yere kadar okudu.[182] Bu ayetleri okuyan Hz. Ömer; bunların ne kadar hikmet dolu sözler olduğunu söyledi ve iman ettiğini dile getirdi. Bunu üzerine saklandığı yerden çıkan Habbab, Hz. Ömer'in yanına gelip Resulullah'ın (s.a.s.)Müslüman olması için dua ettiğini ona söyledi.[183]

Hz. Ömer Habbab'dan kendisine Resulullah'ın (s.a.s.) bulunduğu evi tarif etmesini kendisinde istedi. Allah Resulünün Dar'ül-Erkam'ın[184] evinde olduğunu öğrenince kılıcını kuşanıp doğruca oraya gitti. Sahabiler Hz. Ömer'i kılıcını kuşanmış bir şekilde gördüklerinde telaşlanmaya başladılar. Hz. Hamza: Eğer Cenab-ı Hak, Ömer'e iyilik ederse İslam'a uyar ve peygamberi tasdik eder. Başka şey dilerse, onu kılıcı ile öldürmek bize zor gelmez, dedi. Fahr-i kâinat efendisi (s.a.s.) ashabının korktuklarını sezince: "Kapıyı açın." dedi. Hemen, Resulullah'ın (s.a.s.)

---

[181] Tâ-Hâ 20/1-4.

[182] İbn İshak, Hz. Ömer'in Tâ-Hâ suresinin 15- 16. ayete kadar okuduğunu, ondan sonra Hz. Ömer'in et-Tekvîr suresini okuduğunda Müslüman olduğunu zikretmektedir. İbn İshak, *a.g.e.,* s. 242; Muhammed Hamidullah, *a.g.e.,* c. I, s. 101.

[183] İbn İshak, *a.g.e.*, s. 245;İbn Hişam, *a.g.e.*, c. I, s. 461; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. III, s. 306.

[184] Dar'ül-Erkam, Hz. Peygamber'in bi'setin ilk yıllarında Mekke'de İslamiyet'i tebliğ ettiği ev. M. Asım Köksal, "Dârülerkam", *DİA,* İstanbul, 1993, c. VIII, s. 520-521.

işaretiyle bir kısım sahabiler kapıyı açtılar. Peygamberimizde ona doğru kalktı ve onunla hücrede karşılaştı. Onu yakasından ve kılıcının bağından tuttu. Sonra onu şiddetli bir şekilde çekti ve dedi ki: “ Ey Ömer! Niye geldin? Allah’ın Velid b. Muğire’nin başına getirdiği rezillik ve şiddetli azabı sana indirmeden, içinde bulunduğun duruma bir son vermez misin?” Sonra: “Ey Allah’ım! Ömer’e hidayet nasip et.” diye ekledi. Bunun üzerine Hz. Ömer tebessüm etti ve: “Ben şehadet ederim ki, Allah’tan başka ilah yoktur ve yine şehadet ederim ki, Muhammed onun kulu ve elçisidir.” dedi. Bunun üzerine sevinen sahabiler hep birlikte tekbir getirdiler. Bunu evin dışındakilerde duydular. Tabi Hz. Ömer’in Müslüman olmasıyla Müslümanlar kırk erkek ve on bir kadındı.[185] Müslüman olmadan önce önemli olan şahıslar, Müslüman olduktan sonra da önemlerini veya konumlarını yetirmiyorlar. Bunun en güzel misalleri; Hz. Hamza ve Hz. Ömer’dir. Hz. Ömer, o zaman: Ey Allah’ın, Resulü! Çıkalım dışarı, artık gizlenmemize gerek yoktur, dedi. Bunun üzerine Müslümanlar hep beraber Kâbe’ye varıp ibadet ettiler.[186] Resulullah (s.a.s.), Hz. Ömer’in Müslüman olmasının ardından şöyle buyurmuştur: “Allah, hakkı Ömer’in diline ve kalbine koydu. O Fârûk’tur. Allah onunla hak ile batılın arasını ayırdı.” Bundan dolayıdır ki Fârûk[187] ismi, Hz. Ömer ile müsemma olmuştur.

Bunun üzerine Hz. Ömer; Mekke’de çok söz taşıyan, söz yayan kim var? diye sordu. Ona: Cemil b. Mamer el-Cumahi, cevabını verdiler. Hz. Ömer doğruca Cemil’in evine gitti. Ey Cemil! Benim Müslüman olduğumu öğrendin mi? dedi. Cemil bu haberi duyunca yerinde duramadı ve hemen bu haberi yaymak için Kâbe’ye gitti. Cemil Kureyş topluluğunun yanına vardığında yüksek sesle: Ey Kureyş topluluğu! Ömer dinini terk etti, diye bağırdı. Oradakiler Hz. Ömer’in üzerine çullandılar ve o da onlarla vuruştu. As b. Vail daha sonra çıkıp geldi. Hz. Ömer’i dövmekten sakınmaları gerektiğini söyledi. Bunun üzerine insanlar dağılıp gittiler.[188]

---

[185] Hz. Ömer, İslamla şereflenip hidayete erdiğinde meşhur olan rivayete göre; Hz. Ömer kırkıncı Müslümandı. Fakat kaynaklarımızda kırktan fazla Müslüman olduğu rivayet edilmektedir. İbn İshak, *a.g.e.*, s. 243; İbn Sa’d, *a.g.e.*, c. III, s. 308-309.
[186] İbn İshak, *a.g.e.*, s. 240-244;İbn Hişam, *a.g.e.*, c. I, s. 458-462; İbn Sa’d, *a.g.e.*, c. III, s. 307-309;Muhammed Hamidullah, *a.g.e.*, c. I, s. 100-102; Mustafa Fayda, *a.g.e.*, s. 48;İbrahim Sarıçam, *a.g.e.*, s. 98-100; Mustafa Fayda, “Ömer”, *DİA*, İstanbul, 2007, c. XXXIV, s. 44.
[187] Fârûk, İki şeyin arasını tefrik etmek. Hz. Ömer'de hak ile batılın arasını ayırdığı için kendisine bu lakap verilmiştir. Mustafa Fayda, “Fârûk”, *DİA,* İstanbul, 1995, c. XII, s. 176-177
[188] İbn İshak, *a.g.e.*, s. 244; İbn Hişam, *a.g.e.*, c. I, s. 465-466.

Pek fazla kullanılmayan ikinci rivayet göre; Bir akşam içki içmek için arkadaşlarıyla buluşmaya gider. Kimseyi bulamayınca da tavaf etmek için Kâbe'ye gider. Resulullah'ın o esnada Rükn-i Yemânî ile Hacer'ül-Esved arasında Kâbe'yi önüne alarak Mescid-i Aksaya yönelmiş bir şekilde namaz kıldığını görür. Onu gördüğünde: Vallahi bu gece Muhammed'i dinleyeyim de, ne dediğini işiteyim. Böylece bende Hicr tarafından gizlice Kâbe'nin örtüsü altına gizlenip yavaşça yürüdüm, tam da onun karşısında durdum. O da Kur'an okuyor ve namaz kılıyordu. Efendimizde (s.a.s.) Kureyşlilerin iddia ettikleri "şair, kâhin veya Muhammed'in uydurmasıdır" şeklindeki söylentilere cevap veren şu ayetleri okuyordu: "Görebildiklerinize ve göremediklerinize yemin ederim ki, o (Kur'an), hiç şüphesiz çok şerefli bir elçinin (Allah'tan alıp tebliğ ettiği) sözüdür.)Ve o, bir şair sözü değildir. Ne de az iman ediyorsunuz! Kur'ân kâhin sözü de değildir. Kuran üzerinde ne kadar da az düşünüyor, az öğüt alıyorsunuz! O, âlemlerin, bütün varlıkların Rabbi tarafından indirilmiştir."[189] Ta surenin şu son ayetine kadar: "O halde sen, yüce Rabbinin adını tesbih et."[190] Okur. Hz. Ömer bu ayeti kerimeler karşısında kalbi yumuşar ve iman etmeye karar verir. Peygamber efendimiz eve döndüğünde gizlice onu takip eder. Peygamberimiz evine gireceği esnada Hz. Ömer'i fark eder ve: "Ey Ömer! Bu saatte sana ne oldu?" Hz. Ömer dedi ki: Ben Allah'a, Resulüne ve Allah katından indirilene iman etmeye geldim. Bunun üzerine Resulullah (s.a.s.) Allah'a hamd etti, eliyle göğsümü sıvazladı ve benim için dua etti. Sonra ondan (s.a.s.) ayrıldım, o da evine girdi.[191]

Hz. Ömer, Müslüman olduktan sonra Medine'ye hicret edinceye kadar geçen altı yıllık zaman dilimi hakkında kaynaklarımızda herhangi bir bilgi mevcut değildir. Bu zaman dilimini nasıl geçirmiş kestirmek mümkün değildir.[192] Mekke döneminde Hz. Peygamber, Hz. Ebu Bekir ile Hz. Ömer arsında muâhât[193] ilan etmişti.[194] İkinci Akabe Biatı'ndan sonra Resulullah (s.a.s.) sahabilerinin Medine'ye gizlice hicret etmelerine izin verilince, Hz. Ömer'de hicret etmeye karar verir. Hz. Ömer'in

---

[189] el-Hâkka 69/38-43.
[190] el-Hâkka 69/52.
[191] İbn Hişam, *a.g.e.,* c. I, s. 462-465;İbn Hacer el- Askalânî, *a.g.e.,* c. III, s. 477; Mustafa Fayda, *a.g.e.,* s. 48-49.
[192] Mustafa Fayda, *a.g.e.,* s. 50;Mustafa Fayda, "Ömer", *DİA*, İstanbul, 2007, c. XXXIV, s. 44.
[193] Muâhât, biriyle kardeş olmak, birini kardeş edinmek anlamına gelir. Hz. Peygamber'in Medine'de ensar ve muhacirlerden bazılarını birbirleriyle kardeş ilan etmesidir. Bazı kaynaklarda kesin olmamakla beraber Mekke döneminde Hz. Ebu Bekr ile Hz. Ömer arasında kardeşlik bağı kurulmuştur. Hüseyin Algül, "Muâhât", *DİA,* İstanbul, 2005, c. XXX, s. 308-309.
[194] İbn Sa'd, *a.g.e.,* c. III, s. 194-195.

hicretiyle alakalı özellikle asri kaynaklarımızda meşhur rivayet geçmektedir. Bu meşhur rivayete göre: Hz. Ömer hicret etmeye karar verince kılıcını kuşanıp, Müşriklere meydan okuyarak Kâbe'yi tavaf eder ve haykırarak onlara şunları söyler: İşte, ben hicret ediyorum. Karısını dul bırakmak, anasını ağlatmak, çocuklarını öksüz bırakmak isteyen varsa, şu vadide önüme çıksın."[195] Bu meydan okumadan sonra hicret eder. Fakat bu rivayet ilk dönem eserlerimizde zikredilmemiştir.[196]

İlk dönem kaynaklarımızda geçen diğer rivayete göre: Peygamberimiz (s.a.s.) Müslümanların Medine'ye hicret etmelerine izin verdikten sonra, Hz. Ömer'de hicret etmeye karar verir. Hz. Ömer'de Ayyaş b. Ebu Rebî'a, Hişam b. el-As b. Vail'in de aralarında bulunduğu küçük bir gurupla etmeye karar verdiler ve hicret için Gıfâroğulları'nın Medine'deki mevkilerinden biri olan "Tenâdüp"[197] adlı mekânda buluşmak üzere sözleştiler. Hz. Ömer dedi ki: Biz gizli olarak çıkacaktık. Randevulaştığımız yere kim geç gelirse, erken gelen yürüyüp gitsin diye sözleşmiştik. Hişam'a işkence maruz kaldı ve hicretten men edildi. Ben ve Ayyaş hicrete devam ettik. Medine civarına geldiklerinde el-Asbe'ye[198] doğru gittik. Nihayet sonunda Kuba'ya vardık. Oraya vardığımızda Ayyaş b. Ebu Rebî'a'nın anne bir iki kardeşi olan Ebu Cehil ile Haris b. Hişam çıkıp geldiler. O sıralarda Allah Resulü henüz hicret etmemişti. Ayyaş'ın iki kardeşi hızlı yürüdüler ve bizimle Kuba'da konakladılar. Bunlar Ayyaş'a dediler ki: "Senin annen seni görünceye kadar kendisini hiçbir gölgenin gölgelemeyeceğine ve başına asla yağ değmeyeceğine dair adakta bulundu. Hz. Ömer, Ayyaş'a dedi ki: bunların gayeleri seni dininden çevirmek, dininden dönmemek için onlardan sakın! Bunun üzerine Ayyaş dedi ki: Benim Mekke'de biraz malım var, onu alırım ve annemin yeminini yerine getirmesi sağlarım. Hz. Ömer onun gitme konusundaki kararlılığını görünce, öyleyse şu devemi al uysal bir devedir. Kavminin bir hilesini gördüğünde onlardan kaçıp kurtulursun. Ardından onlarla beraber yola çıktı. Yolda bir ara Ayyaş bineğinden indiği sırada onu tutup bağladılar. Nihayet Mekke'ye vardıklarında, Mekkelilere

[195] İbrahim Sarıçam, *a.g.e.*, s. 118;Muhammed Ali Sallâbi, *a.g.e.*, c. IV, s. 30-31; Salih Suruç, *Kâinatın Efendisi Peygamberimizin (s.a.s.) Hayatı*, Nesil Yayınları, İstanbul, 2015, c. I, s. 293.
[196] Mustafa Fayda, *a.g.e.*, s. 51.
[197] Serif'in üzerinde Beni Gıfâr'a ait bir mevkidir. Serif, Mekke'ye altı mil uzaklıkta Mekke ile Medine arasında bir yerdir. İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. III, s. 311.
[198] Kuba'da bir yerdir. İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. III, s. 311.

şöyle seslendiler: Ey Mekke halkı! Sizde beyinsizlerinize böyle davranın! Sonra onu hapse attılar.[199]

Hz. Ömer, Kuba'da Beni Amr b. Avf semtinde, Rifâ'a b. Abdülmünzir'in evinde kaldı. Resulullah (s.a.s.) Medine'ye gelirken o da, onu (s.a.s.) karşılayanlar arasındaydı. Hz. Ömer Kuba'daki Mescid'in inşasında da bizatihi çalışmıştır.[200] Peygamberimiz Medine'de Hz. Ömer'i, Beni Salim kabilesinden Itban b. Malik ile kardeş ilan etmiştir. Hz. Ömer diğer bazı sahabiler gibi Kuba'da kalır ve gün aşırı Medine'ye gider, Resulullah ile kalır, tekrar döner. Medine'ye gitmediği günlerde ise kardeşi Itban gider, Hz. Peygamberden öğrendiklerini gelip Hz. Ömer'e öğretir.[201]

Mescid-i Nebevi'nin inşaatında da çalışmıştır. Medine'deki evi, Allah Resulü (s.a.s.) tarafından tahsis edilmiştir.[202] Hz. Peygamber'in dizinin dibinden katıldığı Seriyyeler dışında hiç ayrılmamıştır. Namaz Mekke döneminde farz kılınmasına rağmen, namaz vakitlerini bildirmek için bir işaret yoktu. Medine'ye hicretten sonra belli bir müddet Mekke'deki gibi kalınsa da, Hz. Peygamber bu mevzuyu sahabilerle istişare etti. Bazı sahabilerin çan, boru üflenmesi, ateş yakılması veya bayrak dikilmesi gibi öneriler sundular. Fakat Hz. Peygamber bunların farklı dinlerin adetleri olduğundan bunların hiçbirini kabul etmedi. Bu mevzunun konuşulduğu hicretin ilk yıllarında Abdullah b. Zeyd'e ezan[203] rüyasında kendisine öğretilmiş. Allah Resulü bunu Hz. Bilal'e öğretmiş ve oda ezan vakitlerinde bunu okumuştur. Bu arada Hz. Ömer, Resul-i Kibriya'ya gelerek rüyasını anlatır, kendisinin geç kaldığını ve Abdullah'ın daha erken davrandığını söylemiştir.[204]

Hz. Ömer müşriklerle yapılan ilk büyük savaş olan Bedir savaşında (2/624) çok büyük bir gayretle aktif bir rol üstlenmiştir. Resulullah Kureyş'in kervanını takip ederlerken, müşriklerle savaşmak mevzusunu sahabilerle istişare etti. Bu istişarede söz alan Hz. Ömer, Hz. Peygambere kendisinin Arap yarım adasının en ücra yerini göstermesi halinde gideceğini söyleyerek, hem cesaretini ortaya koymuş hem de

---

[199] İbn Hişam, *a.g.e.,* c. II, s. 137-138;İbn Sa'd, *a.g.e.,* c. III, s. 311-312;Muhammed Hamidullah, *a.g.e.,* c. I, s. 144-145; Mustafa Fayda, *a.g.e.*, s. 50-51.

[200] İbn Hişam, *a.g.e.,* c. II, s. 140;Muhammed Hamidullah, *a.g.e.*, c. I, s. 155;Mustafa Fayda, *a.g.e.*, s. 51.

[201] Bazı rivayetlerde, Uveym b. Sâ'ide, Muâz b. Afrâ veya Evs b. Havlî ile kardeş ilan etti. İbn Hişam, *a.g.e.,* c. II, s. 177; İbn Sa'd, *a.g.e.,* c. III, s. 312; Mustafa Fayda, *a.g.e.,* s. 51; Mustafa Fayda, "Ömer", *DİA*, İstanbul, 2007, c. XXXIV, s. 44.

[202] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. III, s. 313.

[203] Ezan, sözlükte "bildirmek, duyurmak, çağrıda bulunmak, ilân etmek" mânasında bir masdar olan ezan kelimesi terim olarak farz namazların vaktinin geldiğini, nasla belirlenen sözlerle ve özel şekilde müminlere duyurmayı ifade eder. Abdurrahman Çetin, "Ezan", *DİA,* İstanbul, 1995, c. XII, s. 36-38.

[204] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. II, s. 180-181;

Allah resulünün emrine amade olduğunu göstermiştir.[205] Bu savaşta Hz. Ömer aktif rol üstlenip büyük gayretler göstermiştir. Hatta Hz. Ömer'in azatlısı Mihca' bir ok ile vurulup şehid oldu. Müslüman muhacirlerin ilk şehidi olmuştur. Hz. Ömer bu savaşta Ebu Cehil'in kardeşi olan As b. Hişam'ı öldürdüğü bilinmektedir. Savaş sonunda esir alınan Kureyş'in hatiplerinden Süheyl b. Amr'ın ön dişlerini söküp bir daha Allah Resulü hakkında ileri geri konuşmamasını için izin istediyse de, Hz. Peygamber onun belki ileride Müslüman olacağını söyleyip Hz. Ömer'i bu işten engelliyor.[206]

Bedir savaşından sonra alınan yetmiş esire nasıl davranılması konusunu sahabilerle istişare etti. Hz. Ebu Bekir, o esirlerin öldürülmemesi gerektiğini, belki Müslüman olabileceklerini ve onları fidye karşılığı serbest bırakılmasını söyledi. Hz. Ömer ise onların Allah'ın düşmanı olduklarını, Resulullah'ı yalanladıklarını, onu yurdundan çıkardıklarını söyleyip boyunlarının vurulması gerektiğini söylemiştir. Resulullah (s.a.s.) Hz. Ebu Bekir'in görüşünü benimseyip onları fidye karşılığında Salı vermiştir. Bunu üzerine Yüce Allah, Hz. Ömer'in görüşüne muvâfık olan şu ayetleri indirmiştir: "Yeryüzünde düşmanı tamamıyla sindirip hâkim duruma gelmedikçe, hiçbir peygambere esir almak yakışmaz. Siz geçici dünya menfaatini istiyorsunuz, hâlbuki Allah ahireti (kazanmanızı) istiyor. Allah, mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir. Eğer Allah'ın daha önce verilmiş bir hükmü olmasaydı, aldığınız şey (fidye)den dolayı size büyük bir azap dokunurdu."[207] Bu ayetler Hz. Ömer'in görüşünün doğruluğunu göstermektedir. Hatta Hz. Peygamber eğer bundan dolayı eğer bir azap inseydi, sadece ömer kurtulurdu, demiştir. Hz. Ömer'in bu firasetine ve ayetlere uygun görüşler beyan etmesine "muvâfakat-ı Ömer"[208] denmiştir.[209]

Müşrikler Bedir'in intikamını almak için Uhud dağını yanına gelerek Müslümanlar ile müşrikler arasında Uhud savaşı (3/625) geçekleşmiştir. Bu savaşta Hz. Ömer, hem savaş öncesi hem de savaş sonrası Hz. Peygamber'in yanında ayrılmamıştır. Müslümanların zaafa uğradıkları Uhud savaşında, Hz. Ömer savaş esnasında ve sonrasında büyük bir gayret göstermiştir. Hz. Hamza ve Hz. Musab gibi yetmiş sahabenin şehit edildiği bu savaşta, savaş önce Müslümanların lehineydi,

---

[205] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. II, s. 348; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. III, s. 313.
[206] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. II, s. 362, 364-365, 390; Mustafa Fayda, *a.g.e.*, s. 51.
[207] el-Enfâl 8/67-68; Bedir esirleri hakkında inen ayetler. İbn Hişam, *a.g.e.*, c. II, s. 434.
[208] Hz. Ömer'in muvâfakatları birden çoktur. Mustafa Fayda, *a.g.e.*, s. 55-58.
[209] İbn İshak, *a.g.e.*, s. 364; İbn Hişam, *a.g.e.*, c. II, s. 404; Muhammed Hamidullah, *a.g.e.*, c. I, s. 192-193; Mustafa Fayda, *a.g.e.*, s. 54; Muhammed Ali Sallâbi, *a.g.e.*, c. IV, s. 44-45.

fakat bir süre sonra Müslümanların aleyhine döndü. O esnada efendimiz taşlandı, mübarek dişleri kırıldı ve yaralandı. Yaralandığı esnada başta Hz. Ömer olmak üzere başka sahabiler Hz. Peygamber'in etrafında etten duvar örmüş gibiydiler. Peygamberimizin vefat ettiği haberi her tarafa yayıldı. Müşriklerin lideri Ebu Süfyan ise Uhud'dan ayırılmadan önce, Hz. Ebu Bekir ve Hz. Ömer'in vefat edip etmediğini öğrenmek istiyordu. Hepsinin ismini ayrı ayrı üçer kere tekrar etti. Fakat Allah Resulünün emri üzerine kimse cevap vermedi. Ebu Süfyan kimsenin cevap vermediğini görünce: Eğer yaşamış olsalardı ses verirlerdi, üçü de ölmüşlerdir. Savaş sırayladır. Bugün Bedir'e bedeldir. Ey Hübel, yücel! Dinine yardım et, dedi. Bunun üzerine Allah Resulü, Hz. Ömer'e kalkıp cevap vermesini istedi. Hz. Ömer büyük bir cesaret sergileyerek dedi ki: "Allah en yüce ve en büyüktür, savaşımız eşit değildir. Bizim maktüllerimiz cennettedir, sizin maktülleriniz ise cehennemdedir." Ebu Süfyan, Hz. Ömer'i yanına çağırıp ona dedi ki: Şimdi biz, Muhammed'i Katletmedik mi? Hz. Ömer dedi ki: "Hayır, böyle bir şey yok. O şuan senin sözünü dinliyor." Bunu Üzerine Ebu Süfyan, Hz. Ömer'e dedi ki: Sen İbn Kamie'den daha doğru sözlüsün. Daha sonra Ebu Süfyan, bir sonraki sene Bedir'de görüşürüz deyip orayı terk etti. Bir sonraki yıl da sözünde durmadı.[210]

Mekkeliler Uhud savaşından sonra Hz. Peygambere karşı son defa Medine üzerine hareket etme kararı alırlar. Bu kararda özellikle Medine'den çıkarılmış olan Beni Kaynuka, Beni Nadir ve Hayber Yahudileri etkili olmuşlardır. Bundan dolayıdır ki bu savaşa Ahzâb savaşı denmiştir.[211] Hz. Peygamber (s.a.s.) yaptığı istişareler neticesinde savunma savaşı yapacağı kararı alır. Bunun üzerine sahabilerden Selman-ı Farisi hendek kazılmasını önerir ve Medine'nin etrafına hendekler kazılır. Bu hendeklerden dolayı da, bu savaşa Hendek savaşı (H.5/627) denir. Savaştan önce kazılan hendeklerde Hz. Ömer büyük bir gayret sarf etmiştir. Hem hendekten çıkan toprağı taşımış hem de gece nöbet tutmuştur. Hz. Ömer sert bir kayayla karşı karşıya gelir, Resulullah'a (s.a.s.) haber verir. Bunu üzerine Allah Resulü bu kayayı parçalar. Kayaya her vuruşunda çıkan kıvılcımlardan sonra Kisra'nın, Şam'ın ve Yemen'in fethedileceği müjdesini sahabilerine verir. Bunun beraber Hz. Ömer, Resulullah'ı

[210] İbn İshak, *a.g.e.,* s. 384, 387-388; İbn Hişam, *a.g.e.,* c. III, s. 123-125; Muhammed Hamidullah, *a.g.e.,* c. I, s. 201; Mustafa Fayda, *a.g.e.,* s. 61-62; İbrahim Sarıçam, *a.g.e.,* s. 175.

[211] Ahzâb, hizipler, guruplar anlamına gelir. Bu savaşta birçok müttefik düşman gurubu yer aldığı için Ahzâb denmiştir. Kur'an-ı Kerimde de bir sure (Ahzâb Suresi/33. Sure) bu adla anılmaktadır. Kasım Şulul, *İlk Kaynaklara Göre Hz. Peygamber Devri Kronolojisi,* s. 669; İbrahim Sarıçam, *a.g.e.,* s. 183.

(s.a.s.) düşman saldırılarından korumak için geceleri çadırının önünde nöbet tutmuştur.[212]

Hz. Peygamber Hicretin 6. (628) yılının Zilkade ayında bir rüya görürü. Rüyada Kâbe'yi tavaf ettiğini, kafasını tıraş ettiğini gördü. Bunun üzerine sahabilerine umre için hazırlık yapmalarını emreder. Yaklaşık 1500 sahabeyle Mekke'ye doğru yola çıkar. Namaz kıldırmak için yerine Abdullah b. Ümmü Mektum'u, idari işler için Nümeyle b. Abdillah el-Leysî'yi vekil bıraktı. Sahabiler de Efendimiz'in (s.a.s.) görmüş olduğu rüyasından şüphe etmediklerinden dolayı yanlarında sadece kılıçlarını getirdiler. Hz. Ömer (r.a.) Hz. Peygamber'e (s.a.s.), Ebu Süfyan ve adamlarının takınacakları tavrı sorunca Resulullah: "Biz kimseyle savaşmak için değil, umre için yola çıktık." dedi. Allah'ın Resulü müşriklerin askerlerine yakalanmamak için gizliden yoluna devam etti. Mekke'ye 17 km. uzaklıkta bulunan Hudeybiye[213] kuyusunun yanında konakladı.[214]

Hz. Peygamber müşriklere, amaçlarının savaşmak değil, umre yapmak olduğunu bildirmek için Hz. Ömer'i elçi olarak göndermek istedi. Fakat Hz. Ömer korkudan değil, akrabasından kendisini savunacak birilerinin bulunmadığını, Kureyş'in kendilerine karşı düşmanlığını ve sertliğini bildiğinden dolayı gitmek istemedi, ancak isterse tekrar gidebileceğini Efendimize bildirdi. Kendi yerine Hz. Osman'ın gitmesini önerdi. Resulullah Mekke'ye Hz. Osman'ı gönderdi. Hz. Osman'ın gelmesi gecikti. Bu arada Hz. Osman öldürüldü diye bir haber Efendimiz'e (s.a.s.) ulaştı. Bunun üzerine Resulullah Hudeybiye'de gölgelendiği ağacın altında sahabilerden "ölüm üzerine" veya "savaştan kaçmamak üzere" biat[215] aldı. Hz. Peygamber orada bulunmayan Hz. Osman yerine de kendi sağ elini sol elinin üzerine koyarak biat aldı. Bunun üzerine Müslümanların ölüm üzere Hz. Peygamber ile biatlaştıkları haberi Mekke'ye ulaşınca, müşrikler telaşlanıp Hz. Osman'ı serbest bıraktılar. Müşrikler bununla da yetinmeyip Müslümanlarla mütareke için Süheyl b. Amr başkanlığında bir heyeti peygamberimize gönderdiler. Bu mütarekeye göre;

---

[212] İbn Hişam, *a.g.e.,* c. III, s. 306, 311; İbn Sa'd, *a.g.e.,* c. III, s. 313; Mustafa Fayda, *a.g.e.,* s. 63.
[213] Hudeybiye büyük olmayan orta halli bir köydür. Resulullah'ın (s.a.s.) altında bey'atlaştığı ağacın yanında ki bir kuyu ile isimlendirildi. İbn Hişam, *a.g.e.,* c. III, s. 425.
[214] İbn Hişam, *a.g.e.,* c. III, s. 424-427; Kasım Şulul, *İlk Kaynaklara Göre Hz. Peygamber Devri Kronolojisi,* s. 740-742; Mustafa Fayda, *a.g.e.,* s. 64; İbrahim Sarıçam, *a.g.e.,* s. 196.
[215] Ashabın Hudeybiye'de Hz. Peygamber ile yapmış olduğu biat'a "Bey'atü'r-rıdvân" veya "Beyatü'ş-şecere" denilmektedir. Bey'atü'r-rıdvân; razı olma biat'ı, Beyatü'ş-şecere ise; ağaç altındaki biat anlamına gelmektedir. Kasım Şulul, *İlk Kaynaklara Göre Hz. Peygamber Devri Kronolojisi,* s.1085; Mustafa Fayda, "Bey'atürrıdvân", *DİA,* İstanbul, 1992, c. VI, s. 39-40.

Müslümanlar bu sene umre yapmadan geri dönecekler, Mekkelilerden birisi kaçıp efendimize sığınırsa iade edilecek, Müslümanlardan biri kaçıp Mekkeliler sınırsa iade edilmeyecek, diğer kabileler istedikleri tarafla anlaşabilecek. Bu mütareke esnasında Süheyl b. Amr'ın Müslüman oğlu Ebu Cendel kaçıp efendimize sığındı. Efendimiz (s.a.s.) mütareke gereği Ebu Cendel'i teslim etti. Mütareke şartlarının Müslümanların aleyhinde, müşriklerin lehinde olmasının yanında, Ebu Cendel'in durumu, Müslümanların umre yapmadan geri dönmeleri sonucunda sahabiler bu duruma çok üzülmüşlerdi. Bununla beraber sahabilerin tepkilerine yol açmıştı. Bunların başın da Hz. Ömer geliyordu. Hz. Ömer dayanamayıp Efendimiz'in yanına gelip dedi ki: Ya Resulullah! Sen Resulullah değil misin? Resulullah dedi ki: Evet, Resulullah'ım. Hz. Ömer dedi ki: Biz Müslüman değil miyiz? Resulullah dedi ki: Evet, Müslümanız. Hz. Ömer dedi ki: Onlar müşrik değiller midir? Resulullah dedi ki: Evet, müşriklerdir. Hz. Ömer dedi ki: O halde dinimiz için niye bu tavizi veriyoruz? Bu soruya Resulullah: "Ben Allah'ın kuluyum ve O'nun Resulüyüm, elbette ve asla onun emrine muhalefet etmem ve O beni pişman etmez." cevabını verdi. Hz. Ömer dayanamayıp Hz. Ebu Bekir'e de aynı soruları yöneltti. Hz. Ebu Bekir: "Allah'a yemin ederim ki o Allah'ın Resulüdür, onun emrine sarıl, hak onun emrolunduğu şeydedir. Allah'ın emrine karşı gelemeyiz, Allah onu sala terk etmeyecektir." cevabını vererek Hz. Ömer'i teskin etmeye çalıştı. Hz. Ömer dönüş yolunda da Resulullah'a birkaç soru sormuştur. Cevap alamayınca çok üzülmüştür. Fetih suresi indikten sonra Resulullah, Hz. Ömer'in yanına giderek Mekke'nin fethini müjdeleyen ayetleri okumuştur. Bunun üzerine üzülüp pişman olmuştur. Hz. Ömer, daha sonra o günde işlediği şeylerden ötürü bağışlanması için sadaka veriyor, oruç tutuyor, namaz kılıyor ve köle azad ediyordu. Bu durum Hz. Ömer'in haksızlıklar karşısında tavizsiz oluşunu gösterdiği gibi hatalarına karşıda ısrarcı olmadığını göstermektedir.[216]

Hz. Peygamber, Hicretin 7. (629) yılının Şa'bân ayında Hevâzinliler'e karşı gönderdiği otuz kişilik seriyye'nin (Turabe Seriyyesi) başına Hz. Ömer'i komutan olarak tayin etti. Hevâzin'in kollarından bazı kimseler, Turabe vadisinde Medine'ye saldırmak gayesiyle toplanmaya başladı. Bu haber Medine'ye ulaşınca Hz. Peygamber (s.a.s.) Hz. Ömer'i otuz kişilik bir müfreze ile onların üzerine sevk etti.

---

[216] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. III, s.427-445; Muhammed Hamidullah, *a.g.e.*, c. I, s. 216-220; Kasım Şulul, *İlk Kaynaklara Göre Hz. Peygamber Devri Kronolojisi,* s. 743-749; Mustafa Fayda, *a.g.e.*, s. 64-66; İbrahim Sarıçam, *a.g.e.*, s. 197-203.

Resulullah'ın emri gereği seriyye, Beni Hilal'den bir kılavuz eşliğinde gündüz gizlenip gece yol aldı. Buna rağmen bedeviler durumdan haberdar olup dağıldılar. Kılavuz, Hz. Ömer'e kuraklık yaşayan Beni Has'am'dan bir topluluğun yerini göstere bileceğini ve onlara saldırabileceklerini söyledi. Hz. Ömer, sadece Hevâzinlilerle savaşma emri aldığını söyleyerek teklifi reddetti. Hz. Ömer'in bu tavrı, seriyyelerin rast gele ve çapulcu hareketlerle değil, aksine maksatlı, ölçülü ve sınırlı askeri faaliyetler olduğunun bir delilidir.[217] Bununla birlikte Resulullah'a (s.a.s.) itaatinin ne şekilde olduğunun da bir kanıtıdır.

Hz. Ömer Hicretin 8. (630) yılında gerçekleşen Mekke'nin fethinin hem öncesin de hem de sonrasında büyük gayret sarf etmiştir. Hz. Peygamber (s.a.s.) fetih gerçekleşmeden önce haberin Mekkeli müşrikler tarafından duyulmaması için bazı tedbirler almıştır. Bunun başında seferin nereye yapılacağını gizli tutmak olmuştur. Bir de Medine'nin giriş ve çıkışlarını kontrol altında tutmak için askerler görevlendirdi. Hz. Ömer'de bu askerlerin başında geliyordu. Hz. Peygamber Mekke'ye girdiğinde Hz. Ebu Bekir'i ve Hz. Ömer'i Kâbe'nin anahtarlarını Osman b. Talha'dan almakla görevlendirdi. Bunun yanında Kâbe'nin içindeki resimlerin kaldırılması ve imha edilmesi görevlerini de Hz. Ömer'e verdi. Fetihten sonra Allah Resulü Mekkelilerden biat aldı. Kadınlardan da kendi adına, Hz. Ömer'in biat almasını emretti.[218] Tabi Hz. Ömer, verilen vazifeleri bi hakkın yerine getirmiştir. Bu da Hz. Ömer'in, Resulullah'ı nasıl algıladığının bir göstergesi olarak, hayatında bizlere misal olacak şekilde göstermiştir.

Hz. Peygamber (s.a.s.), Hicretin 11. (632) yılında Şam bölgesine gitmek üzere bir ordu hazırladı. Ordunun komutanlığına azadlı kölesi Zeyd b. Harise'nin oğlu olan Üsame'yi getirdi. Fakat münafıklar yine boş durmadı, Üsame'nin komutanlığı hakkında ileri geri konuşarak: Muhacirlerle Ensar'ın ileri gelenlerinin başına bir çocuğu tayin etti, diye bir yaygara koparmaya başladılar. Bu ordunun içinde Hz. Ebu Bekir ve Hz. Ömer'de bulunuyordu. Bunu Üzerine Peygamberimiz (s.a.s.) dedi ki: "Siz onun komutanlığını tenkit ettiğiniz gibi onun babasını da tenkit

[217] Kasım Şulul, *İlk Kaynaklara Göre Hz. Peygamber Devri Kronolojisi,* s. 800-801;Mustafa Fayda, *a.g.e.,* s. 66-67;İbrahim Sarıçam, *a.g.e.,* s. 203; Mustafa Fayda, "Ömer", *DİA*, İstanbul, 2007, c. XXXIV, s. 44.

[218] İbn Hişam, *a.g.e.,* c. IV, s. 51, 55, 60-61; Ebü'l-Hasen İzzüddîn Alî b. Muhammed b. Muhammed eş-Şeybânî el-Cezerî İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil fi't-Târîh-İslam Tarihi,* red. Mertol Tulum, çev. Abdullah Köse v. dğr., Bahar Yayınları, İstanbul, 1991, c. II, s. 224, 227-228, 234; Kasım Şulul, *İlk Kaynaklara Göre Hz. Peygamber Devri Kronolojisi,* s. 849-850; Mustafa Fayda, *a.g.e.*, s. 67-68.

etmiştiniz. Babası komutanlığa layık olduğu gibi kendisi de layıktır."[219] İnsanlar bu konuyla meşgul iken Resulullah'ın (s.a.s.) hastalığı baş gösterdi. Efendimiz namaza çıkamayacak kadar rahatsızlanınca, namazı Hz. Ebu Bekir'in kıldırmasını emretti. Hz. Aişe, Efendimiz'e, babasının yufka yürekli olduğunu ve namaz kıldıramayacağını söyledi. Efendimiz (s.a.s.), Hz. Ebu Bekir'in namaz kıldırmasını emretti.[220] Efendimiz, hastalığının şiddetlendiği bir sırda yanında bulunan sahabilerinden kendisinden sonra ihtilafa düşmemeleri, vasiyetini yazdırması için "kâğıt ve kalem"[221] getirmelerini buyurmuştur. Yanında bulanan sahabiler den Hz. Ömer, efendimizin hastalığından dolayı böyle bir şeyi söylemiştir, deyip kâğıt ve kalem getirilmiyor. Özellikle Şia mensupları bunu Hz. Ömer aleyhine çok kullanmışlardır.

Çok geçmeden Efendimiz (s.a.s.) vefatı tüm sahabileri derinden üzmüştür. Bunlar içersinde Hz. Ömer'de vardı. Efendimiz vefat ettiğinde Hz. Ömer ayağa kalkıp şöyle dedi: "Münafıklardan bir takım kimseler Resulullah'ın vefat ettiğini söylüyorlar. Hâlbuki Allah'a yemin ederim ki, o vefat etmemiştir. O Rabi'nin katına gitmiştir ve geri dönecektir. Kim Resulullah (s.a.s.) öldü derse, onların elleri ve ayakları kesilecektir." Hz. Ömer insanlarla böyle konuşurken Hz. Ebu Bekir çıkıp geldi ve Efendimizin yanına girdi. Onu vefat ettiğini görünce, dışarıya çıktı. Hz. Ömer hala konuşmasına devam ediyordu. Hz. Ebu Bekir, Hz. Ömer'e susmasını emrettiyse de susmadı. Hz. Ebu Bekir halka yönelip Allah'a hamd ve sena ettikten sonra: "Kim ki Muhammed'e (s.a.s.) tapıyorsa, bilsin ki, Muhammed (s.a.s.) ölmüştür. Kim ki Allah'a ibadet ve kulluk ediyorsa bilsin ki, Allah Hayy'dır, ölümsüzdür." Sonra da şu âyet-i kerimeyi okudu: "Muhammed ancak bir peygamberdir. Ondan önce de nice peygamberler gelip geçti. O ölür veya öldürülürse gerisin geri mi döneceksiniz? Kim geri dönerse Allah'a en küçük bir zarar vermiş olmaz. Fakat şükredenlere Allah mükâfatını verecektir."[222] Bunun üzerine Hz. Ömer şöyle dedi: "Allah'a yemin olsun ki, Hz. Ebu Bekir'den bu sözleri işittikten sonra

---

[219] M. Salih Arı, "Üsâme b. Zeyd", *DİA,* İstanbul, 2012, c. XLII, s. 361-362.

[220] İbn Hişam, *a.g.e.,* c. IV, s. 393-395, 402-404; İbn Sa'd, *a.g.e.,* c. III, s. 199-202; İbnü'l-Esîr, *a.g.e.,* c. II, s. 291-293; Muhammed Hamidullah, *a.g.e.,* c. II, s. 916-917; Kasım Şulul, *İlk Kaynaklara Göre Hz. Peygamber Devri Kronolojisi,* s. 1027-1030; Mustafa Fayda, *a.g.e.,* s. 107-108; İbrahim Sarıçam, *a.g.e.,* s. 395-396.

[221] Tarihte bu olay "kırtas" veya "vasiyetnâme" diye geçmektedir. Mehmet Nur Akdoğan, "Şîî Literatürde Hz. Ömer'in Bazı Hadiselerdeki Rolü", *e-Şarkiyat İlmi Araştırmalar Dergisi,* Sayı: 12, 2014, s. 86-116;Mustafa Fayda, *a.g.e.,* s.108.

[222] Âl-i İmrân 3/144.

ayaklarımın dermanı kesilip yere düştüm. Ondan sonra Resulullah'ın (s.a.s.) vefat ettiğini öğrendim."[223] Aslında Hz. Ömer'in bur da ki tutumu, Resulullah'a olan bağlılıkları ve ondan ayrılığın kendileri için ne kadar zor olduğunun bir kanıtıdır. Yoksa Hz. Ömer'in ölüm gibi bir gerçeği görmezden gelmesi veya yok sayması anlamına gelmez.

Âlemlere rahmet olarak gönderilen Efendimiz'in (s.a.s.) vefat ettiği gün, daha yıkama ve defin işlemi geçekleşmeden Ensar'dan müteşekkil bir topluluğun, Sakifetü Beni Sâide'de toplanarak halife seçimi konusunu görüştükleri haberi, Hz. Ebu Bekir'e ve Hz. Ömer'e ulaştı. Hz. Ömer mevzuyu öğrenmek için Hz. Ebu Bekir ile beraber Ensar'dan müteşekkil olan topluluğun yanına gittiler. Olayı öğrendiklerinde Hz. Ebu Bekir, Hz. Ömer'i ve Ebu Ubeyde b. Cerrah'ı halife seçilmesi için önerdi. Fakat Hz. Ömer ve Ebu Ubeyde, Resulullah (s.a.s.) sağlığında önünde namaz kıldıran kimsenin Hz. Ebu Bekir olduğu, buna birkaç gerekçe daha ekleyerek, hilafet işine Hz. Ebu Bekir'in daha layık olduğunu söylediler. Hz. Ömer bunları söyledikten sonra Ensar'da bunlara itiraz etmediler. Bunun üzerine Hz. Ömer, Hz. Ebu Bekir'e biat etti, ardından herkes Hz. Ebu Bekir'e biat ettiler.[224] Böylelikle Müslümanlar arasında çıkıverecek büyük sorunların önünü de geçilmiş oldu. Hz. Ömer, Hz. Ebu Bekir'in hilafeti döneminde kendisine birçok konuda yardım etmiştir.

4. Hz. Ömer'in Hilafeti

Hz. Ebu Bekir, Hicretin 13. (634) yılında Cemâziyelâhir ayında namaza çıkamayacak derecede hastalanınca namaz kıldırmak için imamlık vazifesini Hz. Ömer'e tevdi etti. Bu arada kendisinden sonraki halifeliğe en uygun adayın Hz. Ömer olduğuna karar verdi. Bu kararını sahabilerin ileri gelenlerinden olan; Abdurrahman b. Avf, Hz. Osman, Said b. Zeyd ve Üseyd b. Hudayr ile istişare etmeye başladı. Abdurrahman b. Avf'a, Hz. Ömer hakkındaki düşüncelerini sordu.

---

[223] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. IV, s. 411-412; İbnü'l-Esîr, *a.g.e.*, c. II, s. 296-297; Muhammed Hamidullah, *a.g.e.*, c. II, s. 920-921; Kasım Şulul, *İlk Kaynaklara Göre Hz. Peygamber Devri Kronolojisi,* s. 1035-1037; Mustafa Fayda, *a.g.e.*, s. 110-111; İbrahim Sarıçam, *a.g.e.*, s. 396-397.

[224] İbn Hişam, *a.g.e.*, c. IV, s. 412-418; İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. III, s. 202-210; İbnü'l-Esîr, *a.g.e.*, c. II, s. 298-304; Muhammed Hamidullah, *a.g.e.*, c. II, s. 921-930; Kasım Şulul, *İlk Kaynaklara Göre Hz. Peygamber Devri Kronolojisi*, s. 1051-1052; Mustafa Fayda, *a.g.e.*, s. 112-113; İbrahim Sarıçam, *a.g.e.*, s. 397.

Abdurrahman b. Avf: Bu konuda kararın size ait olmakla birlikte, Hz. Ömer'in sert bir mizaca sahip olduğunda tereddütlerinin olduğunu, dile getirdi. Buna karşın Hz. Ebu Bekir ise, onun sert bir yapıya sahip olmasının kendisinin yumuşaklığından kaynaklandığını, bu vazifeye getirildiğinde daha uygun ve soğukkanlı hareket edebileceğini, bu kanaate de Hz. Ömer'i gözleyerek ulaştığını söyledi. Bu konuyu Hz. Osman ile istişare ettiğinde, Hz. Osman'ın; bu iş için içimizde onun gibisinin olmadığını, halifelik makamı için isabetli bir karar olduğunu söyledi. Hz. Ebu Bekir Muhacir'in önde gelen sahabileriyle yaptığı müzakerelerden sonra, toplumun diğer önemli kanadı olan Ensar'ın düşüncesini almak istedi. Bunun için Ensar'ın önde gelenlerinden olan Üseyd b. Hudayr ile istişare etti. İstişare sonucunda Üseyd b. Hudayr, Hz. Ömer'in bu işe layık olduğunu, onun halifeliğini kabul edeceklerini bildirdi. Diğer taraftan Hz. Ebu Bekir'in, Hz. Ömer'i halife olarak tayin edileceği haberi diğer sahabiler tarafından işitilince, onun sert bir yapıya sahip olduğu ile ilgili endişelerini dile getirdiler. Bir kısım sahabiler bunula da yetinmeyip Hz. Ebu Bekir'e, kıyamet gününde Allah'a nasıl bir cevap vereceğini söylediler. O da cevaben şöyle dedi: "Beni oturur vaziyete getirin. Beni Allah ile mi korkutuyorsunuz? Rabbime kavuştuğumda bana soracak olursa, ben de; senin kulların üzerine kullarının en hayırlısını halife seçtim, diyeceğim."[225]

Hz. Ebu Bekir istişareleri neticesinde teklifinin çoğunluk tarafında kabul gördüğünü anlayınca kâtibi Hz. Osman'a şu ahitnameyi yazdırdı: "Bu Ebu Kuhafe'nin oğlu Ebu Bekir'in dünyadan ayrılırken Müslümanlara yazmış olduğu ahitnamedir. Ben, kendimden sonra halifeliğe Ömer b. Hattab'ı tayin ettim. Onu dinleyip itaat ediniz. Ben bununla Allah'a, Resulüne, dinine, kendime ve size iyilik dilemiş bulunuyorum. Adil davranırsa ne âlâ, ki benim ondan beklentimde budur. Buna muhalif davranırsa herkes yaptığının cezasını görür. Ben iyilik istiyorum. İleride ne olur onu bilmem. Allah'ın selamı ve rahmeti üzerinize olsun." Hz. Ebu Bekir (r.a.) ahitname yazıldıktan sonra bunun ilan edilmesini istedi. Bu ahitnameyi bir kölesi ve Hz. Ömer eşliğinde halka okunması için gönderdi. Hz. Ömer insanlara, susup halifenin emirlerini dinlemeleri için seslendi. Bunun üzerine insanlar ahitnameyi dinlediler. Orada hazır bulunanlar dinleyip itaat ettiler. Hz. Ebu Bekir

[225] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. III, s. 314-315;İbnü'l-Esîr, *a.g.e.*, c. II, s. 389-390;Âdem Apak, *Anahatlarıyla İslâm Tarihi (Hulefâ-i Râşidîn Dönemi) II*, Ensar Neşriyat, İstanbul, 2011, c. II, s. 93-94; Mustafa Fayda, *a.g.e.*, s. 117;Muhammed Ali Sallâbi, *a.g.e.*, c. IV, s. 99-100.

(r.a.), yanında hazır bulunanlara kendisine akraba olmayan birisini tayin ettiğini, ona itaat etmelerini, zira bu konuda kendisinin tüm çabasını harcayarak en iyisini bulmaya çalıştığını söyledi. Halifenin yanında hazır bulunanalar bu vasiyete uyacaklarına dair söz verdiler. Hz. Ebu Bekir, Hz. Ömer'i yanına çağırarak tavsiyelerde bulundu ve Hicri 13. yılın, 22 Cemâziyelâhir ayında vefat etti. Aynı gün Hz. Ebu Bekir defnedildikten sonra, Hz. Ömer Mescid-i Nebevi de Müslümanlardan biat aldı. Böylelikle Hz. Ömer (r.a.) ikinci halife olmuş oldu. Hz. Ömer Mescidde bir hutbe irad etti. Hutbesinde kendisinde önceki iki arkadaşının[226] yolunu takip edeceğini, herhangi bir konuda yanlış yaptığında kendisini uyarmaları gerektiğini ve kendisinin de halkı doğruya ileteceğini söyledi.[227]

Hz. Ömer'in yönetim anlayışının ana prensipleri ve ilkeleri, Resulullah (s.a.s.) ve selefi olan Hz. Ebu Bekir'in uygulamaları olmuştur. Kendi döneminde bu ilke ve prensiplerden asla taviz vermemiştir. Ortaya çıkan sorunları da bu ilke ve prensipler doğrultusunda çözmeye çalışmıştır. Bunun göstergesi de görev devraldıktan sonraki ilk konuşmasında dile getirmiştir.[228]

Hz. Ömer yönetiminde esas almış olduğu temel ilke ve prensipleri mevcuttu. Hz. Ömer, Rabbimizin: "Yine Rablerinin davetine icabet ederler ve namazı kılarlar; onların işleri, aralarında şûrâ (danışma) iledir, kendilerine verdiğimiz rızıktan Allah yolunda harcarlar."[229]Fermanı gereği tüm işlerini istişareyle yapmıştır. Bu konuda da Allah Resulü (s.a.s.) ile Hz. Ebu Bekir'in (r.a.) yolunu takip etmiştir. İstişare ve şûrâ'yı devlet yönetiminin esası haline getirmiştir. Görevi esnasında karşı karşıya kaldığı bütün dini ve dünyevi meselelerde Müslümanların görüşüne ve fikrine müracaat etmiştir. Müslümanların ileri gelenlerinin bulunduğu bir heyet oluşturmuş ve burada alınan kararları uygulamaya koymuştur. Misal olarak, Kadisiye savaşından önce bu savaşta kimi komutan olarak seçebilirim diye, sahabilerle istişare etti. Bu istişareler neticesinde, kendisinin yerine başka birinin orduyu komuta etmesi istendi. Bu komutanlığa da Sa'd b. Ebu Vakkas uygun görüldü ve Hz. Ömer'de onu komutan tayin etti.[230] Hz. Ömer yanında bulunan ensar ve muhacirlerle Şam gitmeye karar

---

[226] Bu iki arkadaştan kasıt; Hz. Peygamber (s.a.s.) ve Hz. Ebu Bekir (r.a.) dir. İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. III, s. 315.
[227] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. III, s. 314-316; İbnü'l-Esîr, *a.g.e.*, c. II, s. 390-391; Âdem Apak, *a.g.e.*, c. II, s. 93-95; Mustafa Fayda, *a.g.e.*, s. 117-118; Muhammed Ali Sallâbi, *a.g.e.*, c. IV, s. 100-111.
[228] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. III, s. 315;Âdem Apak, *a.g.e.*, c. II, s. 96.
[229] eş-Şûrâ 42/38.
[230] İbnü'l-Esîr, *a.g.e.*, c. II, s. 412-413; Âdem Apak, *a.g.e.*, c. II, s. 97; Mustafa Fayda, *a.g.e.*, s. 186; Muhammed Ali Sallâbi, *a.g.e.*, c. IV, s. 486-487.

verir. Şam yakınlarına geldiğinde aralarında Ebu Ubeyde'nin de bulunduğu ordu komutanları kendisini karşılamaya gelirler. Veba hastalığının yayıldığını ve insanlar üzerindeki şiddetli etkisini anlatırlar. Bunun üzerine Hz. Ömer Şam'a gitme konusunu yanındakilerle müzakere etti. İstişareler sonunda Medine'ye geri döndü. Daha sonra hastalık bittiğinde önce Irak'a mı yoksa Şam'a mı, gitmeyi istişare etti. İstişareler sonunda önce Şam'a gitmeye karar verdi.[231]

Hz. Ömer hilafeti dönemi boyunca biz Müslümanlara ve özellikle yöneticilere misal olacak istişare örnekleri sergilemiştir. Vefat etmeden önce kendisinden sonra bir halife tayin etmesi için kendisinden istekte bulunanlara karşın, Hz. Ömer Resulullah'ın (s.a.s.) sünnetine uyarak yerine herhangi bir halife tayin etmedi. Fakat kendisinden sonra halifenin seçilmesi için bir şûrâ heyeti bıraktı. Öyle ki oğlu Abdullah b. Ömer'in de bu heyette yer almasını isteyenlere karşı, oğlunun bu heyette yer almasını kabul etmiş. Fakat eğer şûrâ heyetin bir kişi üzerinde anlaşamadıkları takdirde Abdullah'da, Abdurrahman b. Avf'ın görüşüne uysun demiştir.[232] Bu şekilde Hz. Ömer atmaya karşın bir seçim yoluna gitmiştir. Fakat bu seçimi gerçekleştirenlerin ehliyet sahibi olmalarına dikkat etmiştir ki, şûrâ'da aslolan kişilerin ehliyet sahibi olmalarıdır.

Hz. Ömer devlet işlerinin sağlıklı yürüye bilmesi için yetki makamında olan şahısları denetliyor. Bununla bu idarecilerin keyfi uygulamalarının önüne geçmiş oluyordu. Aksi halde toplumda kargaşaların çoğalmasına sebep olurdu. Bu vesileyle kendisinden çekinen ve onları rahat bir şekilde kontrol edebileceği; Amr b. el-Âs, Mu'âviye b. Ebu Süfyan, Muğîre b. Şu'be ve Ziyad b. Ebih gibileri vali olarak tayin etmekle birlikte onları sıkı bir denetime tabi tutmuştur. Savaş zamanlarında dahi ordu komutanlarından haberdar olmak için geniş bir haberleşme ağı kurmuştur. Özellikle tayin etmiş olduğu valilerin mal varlıklarını da kontrol etmiştir. Valilikten sonra malları fazla olanların, mallarını dağıtmıştır. Bu işin tek başına yapacağını anladığı içinde Ensar'dan Muhammed b. Mesleme'yi bu işin başına getirmiştir. Hatta bir defasında iyi bir şekilde namaz kıldırmadığı haberi etrafta yayılınca Muhammed b.

[231] İbnü'l-Esîr, *a.g.e.,* c. II, s. 511-213; Âdem Apak, *a.g.e.,* c. II, s. 98.
[232] İbn Sa'd, *a.g.e.,* c. III, s. 400-403; İbnü'l-Esîr, *a.g.e.,* c. III, s. 70-76; Âdem Apak, *a.g.e.,* c. II, s. 100, 189-197; Mustafa Fayda, *a.g.e.,* s. 119-121.

Mesleme bu işi araştırdıktan sonra Hz. Ömer, Sa'd b. Ebu Vakkas'ı görevinden almıştır.[233]

Hz. Ömer, halife kaldığı süre zarfında kabiliyetli ve yetenekli yöneticileri devlet yönetiminin kademelerine atamıştır. Arap dâhileri olarak bilinen Amr b. el-Âs, Mu'âviye b. Ebu Süfyan, Muğîre b. Şu'be ve Ziyad b. Ebih onun en önemli yetkililerindendir. Bu şahsiyetler sahabilerin önde gelenlerinden değillerdir. Bunların asıl özellikleri insan ve devlet yönetmedeki hususi kabiliyetleridir. Hz. Ömer'in göreve getirme veya azletmede temel ölçüsü liyakattir. Hz. Ömer'in bu hususiyetinden dolayı birçok komutanı görevinden almıştır ve mallarını da dağıttırmıştır.[234]

Hz. Ömer kendi yönetiminde, öncelikle her yönüyle tebaasının huzurunu, birliğini ve bütünlüğünü tesis etmek olmuştur. Emire'l-Mü'min'in, yönetimde halkçı bir anlayış benimsediği için tebaasının hak ve hukukunu her şeyin üstünde tutardı. Hz. Ömer'in: "Şayet Fırat kıyısında bir deve, boşu boşuna telef olup ölürse, Allah'ın beni bundan sorumlu tutacağından korkarım."[235] Bu sözü tebaasına verdiği önemin bir göstergesidir. Buna binaen savaşlarda özellikle komutanlarına halkı helak edecek pozisyona getirmemeleri için azami gayret göstermelerini emretmiştir. Emire'l-Mü'min'in, İran'da gerçekleşen Celûla savaşının ardından ordu komutanı Ka'ka b. Amr, kaçan düşman askerlerini takip etmek için Hz. Ömer'e bir mektup yazarak izin istedi. Fakat Hz. Ömer askerleri tehlikeye atmaması için izin vermeyerek, kendisine şu cevabı vermiştir: "Ben Sevad ile dağlık bölge arasında büyük bir seddin olmasını arzu ederdim. Böylelikle ne onlar bize gelsin, ne de biz onların bölgesine gidebilelim. Bizlere ziraat alanı olarak Sevad bölgesi yeter. Ben Müslümanların esenliğini ganimetlere üstün tuttum." İşte bu cevap Hz. Ömer'in ne kadar tebaasına verdiği değerin ölçüsüdür.[236]

Hz. Ömer, tebaasına gösterdiği bu ehemmiyeti sadece Müslümanlar ile sınırlı değildi. Müslümanlar ile beraber gayrımüslim/ehli kitap olan zımmîler[237] içinde aynı

---

[233] İbn Sa'd, *a.g.e.,* c. III, s. 326; İbnü'l-Esîr, *a.g.e.,* c. II, s. 414-417, c. III, s. 11-13; Âdem Apak, *a.g.e.,* c. II, s. 101-102.

[234] İsrafil, "Hz. Ömer'in Komutan Atama Stratejisi: Sa'd b. Ebî Vakkâs ve Ebû Ubeyde b. el-Cerrâh Örneği", *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi,* S. 20-21, Samsun, 2005, s. 171-211; Âdem Apak, *a.g.e.,* c. II, s. 120-121.

[235] İbn Sa'd, *a.g.e.,* c. III, s. 354.

[236] İbnü'l-Esîr, *a.g.e.,* c. II, s. 477; Âdem Apak, *a.g.e.,* c. II, s. 105-106.

[237] Zımmî; İslam ülkelerinde yaşayan gayrımüslim tebaa'ya "zımmî" denilmektedir. Mustafa Fayda, *a.g.e.,* s. 270-271.

hassasiyeti göstermiştir. Çünkü Müslümanlar gayrı Müslimlerden cizye[238] alarak onları himayeleri altına almışlardı. Hz. Ömer'in Suriye valisi Ebu Ubeyde'nin Humus halkını Bizans'a karşı savunamayacağını anlayıp şehri terk etmek mecburiyetinde kalınca, topladığı cizyeyi geri iade etmiştir. Aynı uygulama Suriye'nin diğer şehirlerinde de uygulanmıştır. Humus halkı Müslümanların bu güzel davranışlarını ve kendilerine karşı gösterilen bu merhameti gördükten sonra Müslümanların lehine olacak şekilde hafiyelik yapmış ve Bizans ile ilgi topladıkları malumatları kendilerine vermişlerdir.[239] İşte her fırsatta Müslümanlara kan dökücü ve kılıç zoruyla beldeleri fethetmiş diyenlere verilecek en güzel misallerden biride, gayrımüslimlere takınılan bu tavır ve şefkat yeterlidir.

Hz. Ömer halifeliği zamanında yönetimi ferdiyetçilikten uzak tutmaya önem göstermiştir. Yapılan tüm işleri İslam ümmetine mal etmeyi hep ön planda tutmuştur. Aslında belki bundaki en büyük etkenin de; "güzelliklerin tümünün Rabbimizden olduğu, başımıza gelen kötülüklerinde nefsimizden kaynaklandığı"[240] bu ilahi vahyi olduğu ve düstur edindiği anlaşılmaktadır. Bu meyanda göreve gelir gelmez ilk iş olarak Halid b. Velid'i görevden alıp yerine Ebu Ubeyde b. Cerrah'ı getirtmiştir. Çünkü Hz. Ömer, Hz. Ebu Bekir'in halifeliği döneminde baştan sona kadar İbn Nuveyre'ye savaşlarında yaptığı işler dolayısıyla kızmıştı. Bunda dolayı halife olarak ilk sözünü ettiği şey Halid'in azledilmesi olmuş ve: "Ebediyyen benim elim altında çalışmayacaktır" diye söylemiştir.[241] Hz. Ömer'in onun hakkında ki başka bir sözü de şöyle olmuştur: "Halid b. Velid ile Şeybânoğulları'ndan el-Müsennâ'yı ordu komutanlığından mutlaka azledeceğim ki bu iki şahıs, Allah'ın, zaferi sadece kendilerine değil de diğer kullarına da nasip ettiğini bilsinler."[242] Hz. Ömer'in bu sözleriyle başarının Müslümanların güç birliği yapıp, tüm gereklilikleri yaptıktan sonra Allah'ın yardımının ve zaferinin geleceğini vurgulamıştır.

Hz. Ömer devlet yönetimi anlayışında yüce Mevlamızın: "Ey insanlar! Şüphe yok ki, biz sizi bir erkek ve bir dişiden yarattık ve birbirinizi tanımanız için sizi

---

238 Cizye; İslam devletindeki gayri müslim tebaanın erkeklerinden alınan baş vergisi. Mehmet Erkal, "Cizye", *DİA,* İstanbul, 1993, c. VIII, s. 42-45; Halil İnalcık, "Cizye", *DİA,* İstanbul, 1993, c. VIII, s. 45-48.

239 İbnü'l-Esîr, *a.g.e.,* c. II, s. 485-486; Mustafa Fayda, *a.g.e.,* s. 273; Âdem Apak, *a.g.e.,* c. II, s. 108-109.
240 en-Nisâ 4/79.
241 İbnü'l-Esîr, *a.g.e.,* c. II, s. 391; Mustafa Fayda, *a.g.e.,* s. 207.
242 İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. III, s. 328; İbnü'l-Esîr, *a.g.e.*, c. II, s. 490-491; Âdem Apak, *a.g.e.,* c. II, s. 111-112;Mustafa Fayda, *a.g.e.,* s. 229-230.

boylara ve kabilelere ayırdık. Allah katında en değerli olanınız, O'na karşı gelmekten en çok sakınanınızdır. Şüphesiz Allah hakkıyla bilendir, hakkıyla haberdar olandır."[243] Bu ayet-i celilesini mihenk kabul ederek asabiyetin/kabileciliğin etkisini yönetimde en alt seviyeye indirgemiştir. Vefatına yakın kendisinden oğlu Abdullah b. Ömer'i kendi yerine halife tayin etmesi istenmesine rağmen Hz. Ömer bunu asla kabul etmemiş. Hatta şûrâ heyetinde de dahi tam seçme hürriyeti kendisine vermemiştir.[244] Hz. Ömer Hicretin 20. (641) senesinin Muharrem ayında Divan kaydettiği kimseleri Resulullah'a (s.a.s.) yakın olanlardan başlayıp İslam'da kıdemli olanları sıraladı ve Ensar'ı da aynı mantıkla sıralamaya tabi tuttu. Maaşlarına da bir tutmadı. Niye böyle yaptığı kendisine sorulunca, Hz. Ömer şöyle cevap vermiştir: "Allah Resulü'ne (s.a.s.) karşı savaşanları, onunla beraber savaşanlarla bir tutmam."[245] Hz. Ömer, devlet yönetiminde asabiyetin tesirini en aza indirgemek için belli başlı özellikleri uygulamıştır. Bunlar: Yönetimi boyunca üst düzey kademedeki görevlere, kendi kabilesi olan Adî kabilesinden hiç kimseyi atamamıştır. Kendi kabilesini devlet kademelerinden uzak tutmanın yanında, idarede kabileler arası denge politikası uygulamıştır. Kureyş kabilesi başta olmak üzere diğer kabilelerdeki şahıslara da görev vermiştir. Bir diğer hususiyeti ise, Haşimoğulları'nı yönetim kademelerinden uzak tutmak olmuştur.[246]

Hz. Ebu Bekir döneminde gerçekleştirilen ve Hz. Ebu Bekir'in vefatıyla yarım kalmış fetihler, Hz. Ömer döneminde tamamlanmıştır. Sadece bunlarla sınırlı kalınmamış, Hz. Ömer'in on yıllık hilafeti döneminde Suriye, Irak, İran, Azerbaycan[247] gibi ülkelerin ve Anadolu'nun birçok şehirleri bu dönemde İslam'a gönüllerini açmışlardır. Hz. Ömer, Irak-İran fetihleri ile döneminin en büyük fetihlerini gerçekleştirmiştir. Hz. Ömer, ihtişamlı, güçlü birliklere ve kadim bir geçmişe sahip olan Sâsânîlere karşı büyük başarılar elde etmiştir. Köprü savaşı'nda (13/634) Müslümanlar her ne kadar yenilmişlerse de bundan sonra hep üstünlük sağlamışlardır.[248] Sâsânîlerle yapılan Kadisiye savaşı'nı (15/636)[249] kazanan Sa'd b.

---

[243] el-Hucurât 49/13.
[244] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. III, s. 400-403; İbnü'l-Esîr, *a.g.e.*, c. III, s. 70-76; Âdem Apak, *a.g.e.*, c. II, s. 100, 189-197; Mustafa Fayda, *a.g.e.*, s. 119-121.
[245] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. III, s. 342-343.
[246] Âdem Apak, *a.g.e.*, c. II, s. 116-119.
[247] İbnü'l-Esîr, *a.g.e.*, c. III, s. 32-33.
[248] İbnü'l-Esîr, *a.g.e.*, c. II, s. 400-403; Mustafa Fayda, *a.g.e.*, s. 184-185; Âdem Apak, *a.g.e.*, c. II, s. 124-125.

Ebu Vakkas, Sâsânî ordusunu takip ederek Medâin'i (16/637)[250] ele geçirdi. Bununla beraber Sâsânî kuvvetleri Celûlâ savaşı'nda (16/637)[251] yenilgiye uğratıldı. Celûlâ ve Hulvân'ın ardından Sûs, Hûzîstan ve Musul'u ele geçiren Müslümanlar Nihâvend zaferiyle (21/642)[252] Irak'ın fethi tamamlandı. Bu savaş Sâsânîlerle Müslümanlar arasında son büyük meydan savaşıdır. Bu savaştan sonra da, Sâsânîler, Müslümanlara karşı koyabilecek İran ve Irak topraklarında bir daha ordu çıkaramayacaktır.[253]

Hz. Ebu Bekir döneminde Bizanslılara karşı Suriye bölgesinde başlatılan fetih harekâtı, Hz. Ömer zamanında kaldığı yerden büyük başarılarla durmadan devam etti. Hz. Ömer devrinde yapılan Fihl savaşı'nda (13-14/634-635) Müslümanlar Bizans kuvvetlerine büyük zarar ve zayiat verdiler.[254] Mercüssuffer'de yenilip (14/635) Dımaşk'a sığınan Bizans askerlerini takip ederek şehri muhasara altına aldılar ve Dımaşk fethedildi (14/635).[255] Aynı yıl Mercürrûm savaşı'nı da (14/635) kazandılar.[256] Bu sırada Ba'lebek, Humus ve Hama şehirleri de ele geçirildi.[257] Müslümanların bu başarılarını hazmedemeyen Bizans imparatoru Herakleios hıristiyan Araplar'ın ve Ermeniler'in katıldığı büyük bir ordu hazırladı. Fakat Bizans ordusu Yermük Muharebesi'nde (15/636) ağır bir yenilgiye uğradı ve bölgedeki bütün şehirler Müslümanların eline geçti.[258] Hicretin 16. (637) yılında Şeyzer, Kınnesrîn, Halep, Antakya, Urfa, Rakka ve Nusaybin gibi el-Cezire bölgesinde ki şehirlerde kısa aralıklarla Müslümanlara teslim oldu.[259] Bu arada Filistin fethine devam edildi ve Kudüs kuşatıldı. Kudüs'ün Patrik'i Sophronios şehrin anahtarlarını

---

[249] İbnü'l-Esîr, *a.g.e.*, c. II, s. 409-445; Mustafa Fayda, *a.g.e.*, s. 186-187; Âdem Apak, *a.g.e.*, c. II, s. 126-131.
[250] İbnü'l-Esîr, *a.g.e.*, c. II, s. 469-475; Mustafa Fayda, *a.g.e.*, s. 188; Âdem Apak, *a.g.e.*, c. II, s. 131-132.
[251] İbnü'l-Esîr, *a.g.e.*, c. II, s. 476-478; Mustafa Fayda, *a.g.e.*, s. 189-190; Âdem Apak, *a.g.e.*, c. II, s. 132-134.
[252] İbnü'l-Esîr, *a.g.e.*, c. III, s. 11-21; Mustafa Fayda, *a.g.e.*, s. 192-194; Âdem Apak, *a.g.e.*, c. II, s. 136-139.
[253] Mustafa Fayda, *a.g.e.*, s. 193-194.
[254] İbnü'l-Esîr, *a.g.e.*, c. II, s. 393-394; Mustafa Fayda, *a.g.e.*, s. 229-230; Âdem Apak, *a.g.e.*, c. II, s. 146-147.
[255] İbnü'l-Esîr, *a.g.e.*, c. II, s. 392-395; Mustafa Fayda, *a.g.e.*, s. 232-234; Âdem Apak, *a.g.e.*, c. II, s. 147-148.
[256] İbnü'l-Esîr, *a.g.e.*, c. II, s. 449-450; Mustafa Fayda, "Ömer", *DİA*, İstanbul, 2007, c. XXXIV, s. 45; Âdem Apak, *a.g.e.*, c. II, s. 148.
[257] Mustafa Fayda, "Ömer", *DİA*, İstanbul, 2007, c. XXXIV, s. 45;Mustafa Fayda, *a.g.e.*, s. 232-234.
[258] İbnü'l-Esîr, *a.g.e.*, c. II, s. 376-380, 392; Mustafa Fayda, *a.g.e.*, s. 235-237; Mustafa Fayda, "Ömer", *DİA*, İstanbul, 2007, c. XXXIV, s. 45; Âdem Apak, *a.g.e.*, c. II, s. 150-152.
[259] İbnü'l-Esîr, *a.g.e.*, c. II, s. 454-458; Mustafa Fayda, *a.g.e.*, s. 239-247; Mustafa Fayda, "Ömer", *DİA*, İstanbul, 2007, c. XXXIV, s. 45; Âdem Apak, *a.g.e.*, c. II, s. 155-157.

inceleme ve görüşmelerde bulunmak için Suriye'ye gelen Hz. Ömer'e teslim etmek istediğini belirtti. Halife bizzat Kudüs'e giderek halka eman verip kendileriyle anlaşma yaptı (17/638).[260] Daha sonra Filistin'in diğer şehirleri de fethedildi.

Suriye ve Filistin'de bozguna uğrayan bir kısım Bizanslı kumandan ve askerlerin Mısır'a kaçtığını, oranın fethinin gerekli olduğunu Hz. Ömer'e haber veren Amr b. As, bunun üzerine Hz. Ömer'in emriyle Mısır'ı fethetti. Mısır ve çevrelerinin fethi o kadar kolay olmayıp yaklaşık üç yılda fethedildi.[261] Sonuç itibariyle Hz. Ömer İran, Azerbaycan, Irak, Suriye, Mısır, Anadolu da el-Cezire bölgesi gibi birçok yeri fethetmiştir. Birçok farklı ırk ve dinler İslam'ın sancağının altına girmiştir. Bu dönemde farklı ırk, dilde olan insanlar bir arada yaşamanın ve birbirlerinin hakkına saygı göstermesinin nasıl olduğunu yaşayarak görmüşlerdir. İnsanlık "adalet" mefhumunu söylemden/teoriden çok pratikte/uygulamada görmüşlerdir.

Hz. Ömer döneminde, fethedilen şehirlerin yanında, yeni yerlerin fethedilmesi ve askerlerin Medine gibi uzak yerlerden gelip yorgun halde savaşa katılmalarını önlemek amacıyla ordugâh şehirleri kurulmuştur. Bu sebeple Hz. Ömer döneminde Basra (14-16/635-637),[262] Kûfe (17/638),[263] Fustat (21/641)[264] gibi ordugâh şehirleri kurulmuş ve Müslüman aileler buralara yerleştirilmişlerdir.[265]

Hz. Peygamber (s.a.s.) döneminde kurulan islam devleti tam anlamıyla kurumsallaşmamıştı. Hz. Ebu Bekir dönemi de İslam devletinin kurumsallaşmasını temelleri atılmış sayılırdı. Fakat Hz. Ömer döneminde tam anlamıyla İslam devletinin kurumsallaştığı görülmektedir. İslam topraklarının genişlediği bu dönemde farklı ırk, din ve dil'den insanların İslamiyet'e girmesine yol açmıştı. Bu durumda İslam devletin hem Müslümanların hem de gayrımüslimlerin ortaya çıkan sorunlarına ve ihtiyaçlarına çözümler üretmesi gerekiyordu. Hz. Ömer'de bu

---

260 İbnü'l-Esîr, *a.g.e.,* c. II, s. 458-461; Mustafa Fayda, *a.g.e.,* s. 239-241; Mustafa Fayda, "Ömer", *DİA*, İstanbul, 2007, c. XXXIV, s. 45; Âdem Apak, *a.g.e.*, c. II, s. 152-154.
261 İbnü'l-Esîr, *a.g.e.,* c. II, s. 515-519; Mustafa Fayda, *a.g.e.,* s. 250-258; Mustafa Fayda, "Ömer", *DİA*, İstanbul, 2007, c. XXXIV, s. 45; Âdem Apak, *a.g.e.*, c. II, s. 157-165.
262 Basra, Güney Irak'ta Hz. Ömer tarafından kurulan bir şehir. Abdülhâlik Bakır, "Basra", *DİA,* İstanbul, 1992, c. V, s. 108-111.
263 Kûfe, Güney Irak'ta Hz. Ömer'in emriyle Sa'd b. Ebû Vakkas tarafından kurulan şehir. Casim Avcı, "Kûfe", *DİA,* Ankara, 2002, c. XXVI, s. 339-342.
264 Fustat/Kahire, Mısır'ın başşehri. Hz. Ömer zamanında Mısır'ı fetheden Amr b. Âs, eski Babilon civarında bölgedeki ilk İslâm şehri olan Fustat'ı kurdu. Eymen Fuâd es-Seyyid, "Kahire", İstanbul, 2001, c. XXIV, s. 173-175.
265 İbnü'l-Esîr, *a.g.e.,* c. II, s. 445-448; Mustafa Fayda, *a.g.e.,* s. 342-349; Mustafa Fayda, "Ömer", *DİA*, İstanbul, 2007, c. XXXIV, s. 45; Âdem Apak, *a.g.e.*, c. II, s. 178-185.

sorunların üstesinde gelebilmek adına yeni müesseseler kurmuştur. O bu müesseseleri Kur'an ve sünnete muvafık bir şekilde kurmuştur.

Bu vesileyle Hz. Ömer, Resulullah döneminde uygulanılan ama kurum haline gelmemiş olan Beytülmal'ı[266] kurmuştur. Bu kurumun üzerinde de hassasiyetle durmuştur. Resulullah (s.a.s.) döneminde maddi gelirler az olmakla birlikte, gelen gelirler ve ganimetler olduğu gibi dağıtılıyordu. Hz. Ebu Bekir döneminde de, Resulullah (s.a.s.) zamanında yapılan uygulama devam ediyordu. Hz. Ömer'de belli bir vakte kadar aynı uygulamayı yapmıştır. Fakat ne zamanki İslam toprakları genişleyip ganimetler ve maddi gelirle fazlalaşınca Hz. Ömer tedbir almaya başlamıştır. Bu amaçla Hz. Ömer divan teşkilatını[267] kurmuştur.[268] Böylelikle birçok sorunun önüne geçmiştir. Hz. Ömer, kurmuş olduğu bu müesseselerle İslami devlet kurumlarının temellerini atıp sağlamlaştırmıştır. Kendisinden sonraki yönetimlere de misal olmuştur.

Hz. Ömer, hicretin 23. (644) yılında Zilhicce ayında hacdan dönüp Medine'ye geldi. O sıralarda Muğire b. Şu'be'nin Basra valisi iken edinmiş olduğu hıristiyan olan kölesi Ebu Lü'lüe Fîrûz en-Nihâvendî efendisinin kendisinden fazla vergi aldığını ileri sürerek şikâyetçi olduğunu kendisine bildirdi. Hz. Ömer kendisine: Ne işle meşgulsün? Diye sordu. O ise: Marangoz, demirci ve nakkaş olduğunu söyledi. Bunun üzerine Hz. Ömer kendisinden fazla ücret alınmadığını söyledi. Hz. Ömer'in bu sözü üzerine hoşlanmayan Ebu Lü'lüe onun yanından ayrıldı ve Hz. Ömer'i öldürmeye karar verdi. Ertesi gün, Zilhicce'nin bitimine dört gün kala, Çarşamba günü sabah namazı esnasında Hz. Ömer'i bir hançerle ağır yaraladı. Müslümanların elinden kurtulamayacağını anlayan Ebu Lü'lüe kendisi de o hançerle intihar etti.[269]

Müslümanlar, Hz. Ömer'den vefat etmeden kendi yerine birisini halife tayin etmesini istediler, Hz. Ömer bunu kabul etmedi. Hz. Ömer, bu teklif yerine ölüm döşeğindeyken aşere-i mübeşşerden altı kişiyi; Hz. Ali'yi, Hz. Osman'ı, Talha b. Ubeydullah'ı, Zübeyr b. Avvam'ı, Abdurrahman b. Avf'ı, Sa'd b. Ebu Vakkas'ı halife seçmek için şuraya seçti. Oğlu Abdullah'ı da halife seçilmemek üzere şuraya

---

[266] Beytülmâl, Devlet hazinesi, devlete ait mal varlığının bütünü ve bununla ilgili idarî-malî kurum. Mehmet Erkal, "Beytülmâl", *DİA,* İstanbul, 1992, c. VI, s. 90-94.
[267] Divan, İslâm devletlerinde resmî işlerin görüşülüp karara bağlandığı meclis ve buna bağlı devlet daireleri. Abdülaziz ed-Dûrî, "Divan", *DİA,* İstanbul, 1994, c. IX, s. 377-381.
[268] İbn Sa'd, *a.g.e.,* c. III, s. 341-344; İbnü'l-Esîr, *a.g.e.,* c. II, s. 461-464; Âdem Apak, *a.g.e.,* c. II, s. 165-173; Mustafa Fayda, *a.g.e.,* s. 318-324.
[269] İbn Sa'd ,*a.g.e.,* c. III, s. 408; İbnü'l-Esîr, *a.g.e.,* c. III, s. 55-56; Mustafa Fayda, *a.g.e.,* s. 141; Âdem Apak, *a.g.e.,* c. II, s. 189.

dâhil etti.[270] Bu şuraya, vefat ettikten sonra en geç üç gün içersinde halifeyi seçmelerini emretti. Şura üyelerini toplamak üzere Mikdâd b. Esved'i görevlendirdi. Seçim gerçekleşinceye kadar heyetin rahatsız edilmemesi için de Ebû Talha el-Ensari'yi görevlendirdi. Namazı kıldırmak içinde Suheyb b. Sinan'ı görevlendirdi.[271] Oğlu Abdullah'ı Hz. Aişe'ye yollayarak Resulullah'ın (s.a.s.) yanına defnedilmek için izin istedi. Hz. Aişe kendisi için düşündüğü bu yeri ona vermeyi kabul etti. Hz. Ömer Perşembe günü vefat etti. Cenaze namazını, Hz. Ömer yaralıyken namaz kıldırma görevini Suheyb b. Sinan'a verdiğinden, sahabiler cenaze namazını kıldırmak için Suheyb'i öne çıkardılar ve o da cenaze namazını kıldırdı.[272]

5. Hz. Ömer Dönemi Kronolojisi

Hicretin 13. yılı (634)

İslâm'ın ilk halifesi Hz. Ebû Bekir Medine'de rahatsızlandı. Kendi yerine halife olarak Hz. Ömer'i tayin etti. Hz. Ebu Bekir, Medine'de vefat etti. Hz. Ömer Mescid-i Nebevî'de Müslümanlardan halife olarak biat aldı. Hz. Ömer, İslam'ın ikinci halifesi oldu.[273]

İranlılar ile Müslümanlar arasında Köprü Savaşı gerçekleşti ve Müslümanlar yenilgiye uğradı. Bu savaşta Selit b. Kays ile Hz. Peygamber'in hayatında Kur'an'ı toplayan sahabilerden Ebu Zeyd el-Ensarî şehid oldu.[274]

Rumlar ile Müslümanlar arasında Fihl Savaşı gerçekleşti ve Müslümanların zaferiyle sonuçlandı.[275]

---

[270] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. III, s. 400-401; İbnü'l-Esîr, *a.g.e.*, c. III, s. 57.
[271] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. III, s. 401, 432; İbnü'l-Esîr, *a.g.e.*, c. III, s. 56; Mustafa Fayda, "Ömer", *DİA*, İstanbul, 2007, c. XXXIV, s. 46; Âdem Apak, *a.g.e.*, c. II, s. 191.
[272] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. III, s. 401, 432-433; İbnü'l-Esîr, *a.g.e.*, c. III, s. 56; Mustafa Fayda, "Ömer", *DİA*, İstanbul, 2007, c. XXXIV, s. 46; Âdem Apak, *a.g.e.*, c. II, s. 191.
[273] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. III, s. 224-226, 314-315; İbnü'l-Esîr, *a.g.e.*, c. II, s. 389-391; Jean Sauvaget, *İslâm Dünyası Kısa Kronoloji,* çev. Suut Kemal Yetkin - Faik Reşit Unat, Ankara, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 1952, s. 7-8; Mustafa Fayda, *a.g.e.*, s. 117-118; Âdem Apak, *a.g.e.*, c. II, s. 93-95; Mehmet Zeki Canan, *İslâm Tarihi (Cahiliyye Devri – Siyer-i Nebî – Halifeler Devri)*, İstanbul, Yelken Matbaası, 1977, s. 498-533; M. Said Ramazan el-Bûti, *Fıkhu's-Siyre Peygamberimizin (s.a.s.) Uygulamasıyla İslâm,* çev. Ali Nar-Orhan Aktepe, İstanbul, Gonca Yayınevi, 1992, s. 497-500.
[274] İbnü'l-Esîr, *a.g.e.*, c. II, s. 400-403; Mustafa Fayda, *a.g.e.*, s. 184-185; Âdem Apak, *a.g.e.*, c. II, s. 124-125.
[275] İbnü'l-Esîr, *a.g.e.*, c. II, s. 393-394; Mustafa Fayda, *a.g.e.*, s. 229-230; Âdem Apak, *a.g.e.*, c. II, s. 146-147.

Beysan, Taberiye, Susiye, Efik, Cereş, Beytü'r-Res, Kades ve Sevadü'l-Ürdün gibi şehirler Müslümanların hâkimiyetine girdi.[276]

Seyfullah "Allah'ın kılıcı" olarak bilinen Halid b. Velid savaşlarda büyük bir başarı elde etti. Bunu üzerine Hz. Ömer başarının Allah'tan değil de Halid b. Velid'den bilineceği korkusu üzerine onu ordu komutanlığından aldı, başka bir idari göreve verdi.[277]

Nemarık, Barosme gibi yerlerde zaferler kazanıldı.[278]

Hicretin 14. yılı (635)

Hz. Ömer, Mescid-i Nebevî'de ilk defa cemaatle teravih namazı kılınmasını emretti.[279]

Bizanslılar ile Müslümanlar arasında gerçekleşen Mercürrûm savaşı gerçekleşti ve Müslümanların zaferiyle sonuçlandı.[280]

Dımeşk fethedildi.[281]

Müslümanlar ile Sâsânîler arasında gerçekleşen Büveyb savaşını, Müslümanlar kazandı.[282]

Hicretin 15. yılı (636)

Müslümanlar ile Sâsânîler arasında Kâdisiye savaşı geçekleşti, bu savaşı Müslümanlar kazandı.[283]

Ba'lebek, Hıms, Hama, Lazkiye ve Kınnesrin şehirleri ele geçirildi. Humus ele geçirildi, fakat Müslümanlar Yermük savaşına katılacaklarından dolayı şehri terk etmek zorunda kaldılar.[284]

---

276 İbnü'l-Esîr, *a.g.e.*, c. II, s. 393-394.
277 İbnü'l-Esîr, *a.g.e.*, c. II, s. 391; Mustafa Fayda, *a.g.e.*, s. 207, 229-230.
278 İbnü'l-Esîr, *a.g.e.*, c. II, s. 397.
279 İbnü'l-Esîr, *a.g.e.*, c. II, s. 448; Mustafa Fayda, "Ömer", *DİA*, İstanbul, 2007, c. XXXIV, s. 50.
280 İbnü'l-Esîr, *a.g.e.*, c. II, s. 449-450; Mustafa Fayda, "Ömer", *DİA*, İstanbul, 2007, c. XXXIV, s. 45; Âdem Apak, *a.g.e.*, c. II, s. 148.
281 İbnü'l-Esîr, *a.g.e.*, c. II, s. 392-395; P. M. Hol v. dğr., *The Cambridge History Of İslâm (İslâm Tarihi Kültür ve Medeniyeti),* red. k. Mustafa Fayda v. dğr., çev. k. Hamdi Aktaş v. dğr., İstanbul, Hikmet Yayınları, 1988, c. I, s. 76; Mustafa Fayda, *a.g.e.*, s. 232-234; Âdem Apak, *a.g.e.*, c. II, s. 147-148.
282 İbnü'l-Esîr, *a.g.e.*, c. II, s. 403-407; Âdem Apak, *a.g.e.*, c. II, s. 125-126.
283 İbnü'l-Esîr, *a.g.e.*, c. II, s. 409-445; P. M. Hol v. dğr., *a.g.e.*, c. I, s.75; Mustafa Fayda, *a.g.e.*, s. 186-187; Âdem Apak, *a.g.e.*, c. II, s. 126-131.

Bizanslılar ile Müslümanlar arasında Yermük savaşı gerçekleşti. Bu savaş Müslümanlar ile Bizans'ın Suriye topraklarındaki son büyük hesaplaşması oldu. Müslümanlar büyük bir başarı elde ederek Yermük savaşını kazandılar.[285]

Ürdün baştanbaşa savaşla elde edilirken, sadece Taberiye barışla teslim oldu.[286]

Alkame b. Mucezziz, Gazze'yi muhasara altına aldı, fakat fethedemedi.[287]

Hicretin 16. yılı (637)

İran'ın başkenti olan Medâin'in fethi gerçekleşti. Önce Batı Medâin'de yer alan Sâbât ve ardından iki aylık kuşatmadan sonra Behüresîr ele geçirildi. Medâin savaş gerçekleşmeden fethedildi. Başkent Medâin'in fethedilmesiyle asırlarca hüküm süren Sâsânîler tarih sahnesinden silinmiş oldu. Medâin'in fethedilmesiyle Sevâd (Mezopotamya) bölgesindeki kontrol tamamen Müslümanlara geçmiş oldu.[288]

Humus tekrar fethedildi.[289]

Hz. Ali'nin teklifi üzerine hicri takvim kullanılmaya başlandı.[290]

Azerbaycan'ın kuzeyinde bulunan ve stratejik önemi olan Celûla'ya kaçan İranlılar ile Müslümanlar arasında Celûla savaşı gerçekleşti. Bu savaşı Müslümanlar kazandı. Celûla fethedildi. Celûla muharebesiyle İranlılar, Rey (bugünkü Tahran) şehrine çekildiler.[291]

Basra şehrinin ordugâh olarak tespit edildi ve sivil halkın iskânına açıldı.[292]

Sa'd b. Ebî Vakkas Kûfe'yi ordugâh şehri olarak kurdu.[293]

---

[284] İbnü'l-Esîr, *a.g.e.*, c. II, s. 450-452; Mustafa Fayda, "Ömer", *DİA*, İstanbul, 2007, c. XXXIV, s. 45; Âdem Apak, *a.g.e.*, c. II, s. 149-150.

[285] İbnü'l-Esîr, *a.g.e.*, c. II, s. 376-380, 392; P. M. Hol v. dğr., *a.g.e.*, c. I, s.76;Mustafa Fayda, *a.g.e.*, s. 235-237; Mustafa Fayda, "Ömer", *DİA*, İstanbul, 2007, c. XXXIV, s. 45; Âdem Apak, *a.g.e.*, c. II, s. 150-152

[286] Âdem Apak, *a.g.e.*, c. II, s. 152; Muhammed Ali Sallâbi, *a.g.e.*, c. IV, s. 602.

[287] İbnü'l-Esîr, *a.g.e.*, c. II, s. 456-457.

[288] İbnü'l-Esîr, *a.g.e.*, c. II, s. 469-475; Mustafa Fayda, *a.g.e.*, s. 188; Âdem Apak, *a.g.e.*, c. II, s. 131-132.

[289] Mustafa Fayda, *a.g.e.*, s. 232-234.

[290] Mustafa Fayda, *a.g.e.*, s. 336-337;Kasım Şulul, *İlk Kaynaklara Göre Hz. Peygamber Devri Kronolojisi*, s. 96-103.

[291] İbnü'l-Esîr, *a.g.e.*, c. II, s. 476-478; Mustafa Fayda, *a.g.e.*, s. 189-190; Âdem Apak, *a.g.e.*, c. II, s. 132-134.

[292] İbnü'l-Esîr, *a.g.e.*, c. II, s. 482-485; Mustafa Fayda, *a.g.e.*, s. 344-346; Âdem Apak, *a.g.e.*, c. II, s. 178-182.

Urfa, Harran, Maraş, Rakka, Antakya ve Nusaybin'in fethi.[294]

Hicretin 17. yılı (638)

Bizanslılar, Müslümanlara karşı baş edemeyince Filistin'de ki bütün şehirler Müslümanların hâkimiyeti altına girdi. Hz. Ömer Kudüs elçileriyle görüşüp şehrin teslim anlaşmasını imzaladı. Kudüs fethedildi.[295]

İranlılar Basra'nın batı sınırına yakın olan Ehvaz'a yerleştiler. Daha sonra Müslümanlar Ehvaz'ı, Sus, Râmahürmüz ve Tüster'i fethettiler.[296]

Kûfe, İran-Irak orduları başkomutanı Sa'd b. Ebî Vakkâs tarafından kuruldu.

Hz. Ömer son evliliğini Resûlullah ile akrabalık kurmak için Hz. Ali ve Fatıma'nın kızları Ümmü Külsüm ile yaptı. Hz. Ömer bu yıl umreye gitmiş, Mescid-i Haram'ın etrafına bina yaptırmıştır. Hz. Ömer bu yılki umresinde Mekke-Medine arasındaki su kaynaklarında, hac ve umre yolcularını öncelikle faydalandırmak şartıyla misafirhane yapımına izin vermiştir.[297]

Hicretin 18. yılı (639)

Hicaz'da kıtlık (Remade) baş gösterdi.[298]

Amevas Taunu ortaya çıktı. Bu salgında Suriye orduları başkomutanı Ebû Ubeyde ve onun halefi Muaz b. Cebel vefat etti.[299]

Araplar Mısır'ı kuşattı.[300]

---

293 İbnü'l-Esîr, *a.g.e.*, c. II, s. 482-485; H. U. Rahman, *İslâm Tarihi Kronolojisi (570-1000)*, e. Ziyauddin Serdar, çev. Abidin Büyükköse, İstanbul, Birleşik Yayıncılık, 1995, s. 63-64; Mustafa Fayda, *a.g.e.*, s. 344-346; Âdem Apak, *a.g.e.*, c. II, s. 178-182.

294 İbnü'l-Esîr, *a.g.e.*, c. II, s. 454-456; Mustafa Fayda, *a.g.e.*, s. 244-245; Âdem Apak, *a.g.e.*, c. II, s. 151-152.

295 İbnü'l-Esîr, *a.g.e.*, c. II, s. 458-461; Muammer Gül, "Müslümanların Kudüs'ü Fethi", *Harran Üniversitesi İlahiyat* Fakültesi *Dergisi*, S. II, 2001, s. 48-49; H. U. Rahman, *a.g.e.*, s. 64-65; Mustafa Fayda, *a.g.e.*, s. 239; Âdem Apak, *a.g.e.*, c. II, s. 152-154.

296 İbnü'l-Esîr, *a.g.e.*, c. II, s. 496-503; Mustafa Fayda, *a.g.e.*, s. 139; Âdem Apak, *a.g.e.*, c. II, s. 134-136.

297 İbnü'l-Esîr, *a.g.e.*, c. II, s. 491-491;

298 İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. III, s. 327; İbnü'l-Esîr, *a.g.e.*, c. II, s. 507-509; H. U. Rahman, *a.g.e.*, s. 66-68; Mustafa Fayda, *a.g.e.*, s. 358.

299 İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. III, s. 327; İbnü'l-Esîr, *a.g.e.*, c. II, s. 509-512.

300 H. U. Rahman, *a.g.e.*, s. 68.

Hicretin 19. yılı (640)

Amevas Taunundan dolayı Kayseriye'nin fethi gecikti ve en sonda Kayseriye fethedildi.[301]

Mısır fatihi olarak tanınan Amr b. As Mısır fethine başlamıştır.[302]

Hûzistan fethedildi.[303]

Urfa ve Cezîre bölgesinin tamamı Müslümanların hâkimiyetine geçmiştir.[304]

Müslümanlar Ferma, Bülbeys, Ümmü Düneyn'in fetihleri gerçekleşti.[305]

Hicretin 20. yılı (641)

Hz. Ömer, Muharrem ayında Divan teşkilatını kurmuştur.[306]

Musul ve Erdebil şehirleri fethedildi.[307]

İyâd b. Ganm'ı Cezîre'ye vali olarak tayin etmiştir. Onun vefatından sonra yerine sırasıyla Said b. Amir ve Umeyr b. Sa'd getirilmiştir.[308]

Bizans İmparatoru Herakliyus öldü.[309]

Hicretin 21. yılı (642)

Müslümanlar ile İranlılar arasında Nihavend savaşı gerçekleşti. Zorlu geçen bu savaşı Müslümanlar kazandı. Bu savaşa İslâm tarihindeki önemi sebebiyle kaynaklarda "Fethü'l-Fütûh" (Fetihler Fethi) olarak isimlendirilmiştir. Bu savaş Sâsânî İmparatorluğunun sonu oldu, İran'ın tamamının Müslümanların hâkimiyetine geçişinin başlangıcı oldu. Musul'u ele geçiren Müslümanlar Nihâvend zaferiyle Irak'ın fethini tamamladı.[310]

---

301 İbnü'l-Esîr, *a.g.e.,* c. II, s. 456-457.
302 İbnü'l-Esîr, *a.g.e.,* c. II, s. 515-519; Mustafa Fayda, *a.g.e.,* s. 141.
303 Mustafa Fayda, *a.g.e.*, s. 139.
304 İbnü'l-Esîr, *a.g.e.*, c. II, s. 486-489; Âdem Apak, *a.g.e.,* c. II, s. 155-157.
305 Mustafa Fayda, *a.g.e.*, s. 252-253.
306 İbn Sa'd, *a.g.e.,* c. III, s. 342;İbnü'l-Esîr, *a.g.e.,* c. II, s. 461-464;Mustafa Fayda, *a.g.e.,* s. 318-324; Âdem Apak, *a.g.e.,* c. II, s. 169-173.
307 Mustafa Fayda, *a.g.e.*, s. 139.
308 İbnü'l-Esîr, *a.g.e.*, c. II, s. 486-489; Âdem Apak, *a.g.e.*, c. II, s. 156-157.
309 H. U. Rahman, *a.g.e.*, s. 70.
310 İbnü'l-Esîr, *a.g.e.*, c. III, s. 11-21; Mustafa Fayda, *a.g.e.,* s. 139, 192-194; Âdem Apak, *a.g.e.*, c. II, s. 136-138.

Halid b. Velid komutanlıktan alındıktan sonra savaş meydanında ölmediğine üzülerek yatağında eceliyle, Hıms şehrinde vefat etmiştir.[311]

İskenderiye fethedildi.[312]

Hicretin 22. yılı (643)

Amr b. el-As, Mısır'ın ortasında, Nil'in doğusunda Fustat şehrini kurarak, iskâna açtı.[313]

İran'da bulunan Kazvin, Azerbeycan'da bulunan Zencân şehirlerini Müslümanlar fethetti.[314]

Müslümanlar, Horasan, Erdeşir, Sabur, İstahr, Fesa, Darabcird, Kirman, Sicistan, Mukran'ı ele geçirerek, Horasan fetihlerini gerçekleştirdi.[315]

Yine Müslümanlar Taberistan ile Horasan arasında bulunan; Kûmis, Cürcan'ı fethettiler.[316]

Trablusgarb ve Mısır'da Berka fethedildi.[317]

Müslümanlar Taberistan'ı kontrol altına aldılar.[318]

Müslümanlar Gur şehrini ele geçirdiler.[319]

Hicretin 23. yılı (644)

Hz. Ömer haccını eda edip Medine'ye döndüğü günlerde, Muğire b. Şu'be'nin Basra valisi iken edindiği Nihâvendli kölesi, Ebû Lü'lüe Fîrûz en-Nihâvendî efendisinin kendisinden fazla ücret aldığını söyleyerek bunun azaltılmasını istedi. Hz. Ömer işi araştırdıktan sonra Muğire'nin kendisinde fazla ücret almadığını söyledi. Bunun üzerine Ebû Lü'lüe ertesi gün, sabah namazında

---

311 İbnü'l-Esîr, *a.g.e.*, c. III, s. 11-21

312 İbnü'l-Esîr, *a.g.e.*, c. II, s. 517-518; Mustafa Fayda, *a.g.e.*, s. 141; Âdem Apak, *a.g.e.*, c. II, s. 161-163.

313 Mustafa Fayda, *a.g.e.*, s. 139; Eymen Fuâd es-Seyyid, "Kahire", İstanbul, 2001, c. XXIV, s. 173-175; Âdem Apak, *a.g.e.*, c. II, s. 182-185.

314 İbnü'l-Esîr, *a.g.e.*, c. III, s. 28-29;

315 İbnü'l-Esîr, *a.g.e.*, c. III, s. 46-53.

316 İbnü'l-Esîr, *a.g.e.*, c. III, s. 30.

317 İbnü'l-Esîr, *a.g.e.*, c. III, s. 31.

318 İbnü'l-Esîr, *a.g.e.*, c. III, s. 30.

319 İbnü'l-Esîr, *a.g.e.*, c. III, s. 46.

hançerle Hz. Ömer'i yaraladı ve kendisi de intihar etti. Bunun üzerinden çok geçmeden Hz. Ömer vefat etti.[320]

Hz. Ömer ölüm döşeğindeyken aşere-i mübeşşerden altı kişiyi; Hz. Ali'yi, Hz. Osman'ı, Talha b. Ubeydullah'ı, Zübeyr b. Avvam'ı, Abdurrahman b. Avf'ı, Sa'd b. Ebu Vakkas'ı halife seçmek için şuraya seçti. Oğlu Abdullah'ı da halife seçilmemek üzere şuraya dâhil etti.[321]

Namazı kıldırmak için Suheyb b. Sinan'ı görevlendirdi.[322]

Şura üyelerini toplamak üzere Mikdâd b. Esved'i görevlendirdi. Seçim gerçekleşinceye kadar heyetin rahatsız edilmemesi için de Ebû Talha el-Ensari'yi görevlendirdi.[323]

Hz. Ömer'in cenaze namazını Suheyb b. Sinan kıldırdı.[324]

---

[320] İbn Sa'd, *a.g.e.,* c. III, s. 408; İbnü'l-Esîr, *a.g.e.,* c. III, s. 55-56; Mustafa Fayda, *a.g.e.,* s. 141; Âdem Apak, *a.g.e.,* c. II, s. 189.
[321] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. III, s. 400-401;İbnü'l-Esîr, *a.g.e.,* c. III, s. 57.
[322] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. III, s. 401, 432;İbnü'l-Esîr, *a.g.e.,* c. III, s. 56.
[323] İbnü'l-Esîr, *a.g.e.,* c. III, s. 56;Mustafa Fayda, "Ömer", *DİA*, İstanbul, 2007, c. XXXIV, s. 46; Âdem Apak, *a.g.e.,* c. II, s. 191.
[324] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. III, s.432-433; Mustafa Fayda, "Ömer", *DİA*, İstanbul, 2007, c. XXXIV, s. 44-51; Sabri Hizmetli, *İslâm Tarihi (Başlangıçtan İlk Dört Halife Devri Sonuna Kadar)*, Ankara, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 1991, s. 201- 207;Muhammed Abdülhay el-Kettânî, *a.g.e.,* c. I, s. 378-382; Mustafa Necati Bursalı, *Hz. Ömer (r.a.)*, İstanbul, Çile Yayınları, 1978, s. 1-377; Ahmet Cemil Akıncı, *Hazreti Ömer*, İstanbul, Üç dal Neşriyat, 1967, s. 11-519.

SONUÇ

Hz. Ömer, Mekke döneminde ilk zamanlarda iman etmiştir. Kendisi Muhacirlerden, Bedir ehlinden, Aşere-i Mübeşşereden ve Raşid halifelerden birisidir. Hz. Ömer ikinci halife olup, Emirü'l-Mü'minin diye kendisine hitap edilmiştir. Hz. Ebû Bekir'den sonra Hz. Ömer hilafete geçmiştir. On yıl gibi bir süre hilafette kalmıştır. Hilafette kaldığı süre zarfında, birçok şehir İslâm ile tanışıp İslâm topraklarına dâhil olmuştur. İslâm topraklarının genişlemesi ve Müslüman halkların nüfusunun çoğalmasına rağmen, Hz. Ömer İslâm devletini en iyi bir şekilde idare etmiştir. Adaleti en güzel bir şekilde tesis etmesiyle beraber, devlet idaresinde birçok kurumu kurmuştur. Adalet konusunda öyle temayüz etmiştir ki, kendisinin şu meşhur sözü misal verilebilir: "Fırat'ın kıyısında bir kurt bir kuzuyu kaparsa, korkarım ki onun hakkı Ömer'den sorulur." Bu sözüyle Hz. Ömer'in, adalet konusunda ne kadar hassas davrandığının göstergesi olmuştur. Kendisi dünya ve içerisindekilerden sadece idare edebileceği kadarıyla faydalanmıştır. Kısacası Hz. Ömer, kendi selefleri olan Efendimiz (s.a.s.) ve Hz. Ebû Bekir'in yolunu takip etmiştir. Zaten hilafette kalışı ve adaletle farklı milletleri bir arada tutması bunu bir göstergesi olmuştur.

İslâmi ilimlerin hemen hemen hepsindeki çalışmalarıyla temayüz etmiş olan Hanbelî âlimi İbnü'l-Cevzî, aynı zamanda önemli bir tarihçidir. İbnü'l-Cevzî, M. 510-597 yılları arasında, H. 6 asırda Bağdat'ta yaşamıştır. Bu dönem siyasi, sosyal, iktisadi gibi alanlarda birçok gelişmenin yaşandığı bir dönemdir. Bu dönem değişik fikir akımlarının yaşandığı bir dönemdir. İbnü'l-Cevzî, *Menâkıbu Emiri'l-Mü'minin Ömer b. Hattâb* adlı eserini böyle bir dönemde kaleme almıştır. İbnü'l-Cevzî Siyer, Menkıbe, Tabakat tarzında eseler kaleme alması İslâm tarihi mirasına ne kadar önem verdiğinin göstergesidir. Hz. Ömer ile ilgili kaleme almış olduğu *Menakıb Emiri'l-Mü'min'in Ömer b. Hattâb* adlı eseri, Peygamber'in dizinin dibinde yetişmiş sahabisinin hayat hikâyesinin, yöneticiler ve halk tarafından öğrenilmesi ve bilinmesi açısından önemli bir eserdir.

İbnü'l-Cevzî'nin *Menâkıbu Emiri'l-Mü'minin Ömer b. Hattâb* adlı eseri, klasik tarzda yazılmış eserlerin dili gibidir. Eserin tamamı rivayet ağırlıklı olduğu için çok fazla ağır bir dil kullanmamıştır. Bazı yerlerde kendi görüşlerini serdetmiştir. Rivayetler içindeki şiirler anlaşılmasını güçleştirmiştir. Bunun dışında

eserin ortaya konulduğu dönem göz önüne alındığında anlaşılır bil dil kullanılmıştır. Gerekli gördüğü yerlerde açıklamalarda bulunmuştur.

Eserde; Siyer, Tabakat, Hadis, Tarih türü eserler kaynak olarak kullanılmıştır. Bu eser biyografik bir tür olduğu için bir konuyla alakalı birçok rivayeti peşi sıra zikretmiştir. Gerekli gördüğü yerlerde, çok fazla olmamakla beraber kendi görüşlerine yer vermiştir.

Eserin tamamı seksen bölümden oluşmaktadır. Bu bölümler kendi içerisinde bölüm ve alt başlıklar şeklinde oluşturulmuştur. Bu başlıkları, özellikle Hz. Ömer hakkında bilinmesi gereken veya onun hakkında tartışılan konuları kaynaklarda geçen rivayetleri aktararak oluşturmuştur. Bu rivayetler içinde de farklı görüşler de varsa, o görüşleri de ihmal etmeyip aktarmıştır. Eserin son bölümünde de Hz. Ömer'i sevenler ve Nefret edenler ile ilgili rivayetleri aktararak eseri sonlandırmıştır.

KAYNAKLAR

AFYONCU, Erhan, *"*Osmanlı Siyasi Tarihinin Ana Kaynakları: Kronikler", *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, Sayı: 2, Cilt I, 2003, s. 101-172.

AKBAŞ, Mehmet *Sahâbenin Cihad ve Daveti*'i *(İran ve Irak Bölgesi)*, Nida Yayıncılık, İstanbul, 2015.

AKBAŞ, Mehmet, *Sahâbenin Cihad ve Daveti*'i *(İran ve Irak Bölgesi)*, İstanbul, Nida Yayıncılık, 2015.

AKDOĞAN, Mehmet Nur, "Şîî Literatürde Hz. Ömer'in Bazı Hadiselerdeki Rolü", *e-Şarkiyat İlmi Araştırmalar Dergisi,* Sayı: 12, 2014, s. 86-116.

AKINCI, Ahmet Cemil, *Hazreti Ömer*, Üç dal Neşriyat, İstanbul, 1967.

ALGÜL, Hüseyin, "Muâhât", *DİA,* İstanbul, 2005, c. XXX, s. 308-309.

-----------, "Gazve", *DİA,* İstanbul, 1996, c. XIII, s. 488-489.

APAK, Âdem, *Anahatlarıyla İslâm Tarihi (Hulefâ-i Râşidîn Dönemi) II,* Ensar Neşriyat, İstanbul, 2011, c. I-IV.

ARI, M. Salih, "Ebü'l-Ferec İbnü'l-Cevzî'nin Hayatı, Eserleri ve Tarih Metodolojisi", *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 23, Van, 2012, s. 165-186.

ASKALÂNÎ, İbn Hacer, *el-İsâbe Fi Temyîzi's-Sahâbe (Sahâbe-i Kirâm Ansiklopedisi)*, terc. Naim Erdoğan, İz Yayıncılık, İstanbul, 2009, c. I-V.

AŞKAR, Mustafa, *Tasavvuf Tarihi Literatürü*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2001.

ATAR, Fahrettin, "Kadı", *DİA,* İstanbul, 2001, c. XXIV, s. 66-69.

ATEŞ, Ahmed, "Ebü'l-Ferec Abdurrahman b. Ali b. Muhammed İbnü'l-Cevzî", *İA (MEB),* Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1987, c. V, s. 848-850.

AVCI, Casim, "Tabakat", *DİA*, İstanbul, 2010, c. XXXIX, s. 297-299.

--------, "Kûfe", *DİA,* Ankara, 2002, c. XXVI, s. 339-342.

AYDINLI, Abdullah – İsmail L. Çakan, "Aşere-i Mübeşşere", *DİA,* İstanbul, 1991, c. III, s. 547.

-------------, "Mevkuf", *DİA*, Ankara, 2004, c. XXIX, s. 437-438.

AYKUT, Ayhan, "Ansiklopedi", *DİA*, İstanbul, 1991, c. III, s. 217-227.

AZİMLİ, Mehmet, *Siyeri Farklı Okumak,* Ankara Okulu Yayınları, Ankara, 2010.

BAKIR, Abdülhâlik, "Basra", *DİA,* İstanbul, 1992, c. V, s. 108-111.

BALCI, İsrafil, “Hz. Ömer’in Komutan Atama Stratejisi: Sa’d b. Ebî Vakkâs ve Ebû Ubeyde b. el-Cerrâh Örneği”, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi,* Sayı: 20-21, Samsun, 2005, s. 171-211.

BİRIŞIK, Abdülhamit, “İbnü’l-Cevzî, Ebü’l-Ferec”, *DİA*, İstanbul, 1999, c. XX, s. 550-551.

BOYACILAR, Nureddin, *İbnü’l-Cevzî’nin Hadis’teki Yeri ve Hadis Metodu,* Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 1978.

BROCKELMANN, Carl, *İslâm Milletleri ve Devletleri Tarihi*, çev. Neş’et ÇAĞATAY, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, Ankara, 1964.

BURSALI, Mustafa Necati, *Hz. Ömer (r.a.)*, Çile Yayınları, İstanbul, 1978.

BÛTİ, M. Said Ramazan, *Fıkhu’s-Siyre Peygamberimizin(s.a.s.) Uygulamasıyla İslâm,* çev. Ali Nar-Orhan Aktepe, Gonca Yayınevi, 1992.

CAHEN, Claude, “Selçuklu Devri Tarih Yazıcılığı”,çev. İsmet Kayaoğlu-Mehmet Dağ, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslâm İlimleri Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 2, Ankara, 1975, s. 175-198.

CÂNAN, Mehmet Zeki, *İslâm Tarihi (Cahiliyye Devri – Siyer-i Nebî – Halifeler Devri)*, Yelken Matbaası, İstanbul, 1977.

CERRAHOĞLU, İsmail, “Abdurrahman İbnü’l-Cevzî ve Zâdü’l-Mesir Fi İlmi’t-Tefsir Adlı Eseri”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı: 1, c. XXIX, Ankara, 1987, s. 127-134.

ÇETİN, Abdurrahman, “Ezan”, *DİA,* İstanbul, 1995, c. XII, s. 36-38.

DEMİRCİ, Mustafa, “Sevâd”, *DİA,* İstanbul, 2009, c. XXXVI, s. 576-578.

DÛRÎ, Abdülaziz, “Divan”, *DİA,* İstanbul, 1994, c. IX, s. 377-381.

DURMUŞ, İsmail, “Tabakat”, *DİA*, İstanbul, 2010, c. XXXIX, s. 288-290.

EBU ZEHRA, Muhammed, *İslâm’da İtikadî, Siyasî ve Fıkhî Mezhepler Tarihi,* çev. Sıbğatullah Kaya, Anka Yayıncılık, İstanbul, 2004.

EFENDİ, Şemsüddin Ahmed, *Menâkıb-i Çehar Yâr-ı Güzîn (Dört Büyük Halife),* Milsan Basın- Milli Gazete, İstanbul, 1998.

EFENDİOĞLU, Mehmet, “Maktu”, *DİA,* Ankara, 2003, c. XXVII, s. 457-458.

-------------------, “Sahâbe”, *DİA,* İstanbul, 2008, c. XXXV, s. 491-500.

-------------------, “Tabakat”, *DİA*, İstanbul, 2010, c. XXXIX, s. 291- 292.

EFLAKÎ, Ahmet, *Âriflerin Menkıbeleri*, çev. Tahsin Yazıcı, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1964.

ERKAL, Mehmet, “Cizye”, *DİA,* İstanbul, 1993, c. VIII, s. 42-45.

-----------, “Beytülmâl”, *DİA,* İstanbul, 1992, c. VI, s. 90-94.

-----------, “Ganimet”, *DİA,* İstanbul, 1996, c. XIII, s. 351-354.

ERKAN, Arif, *el-Beyan*, Huzur Yayınevi, İstanbul, 2006.

ERUL, Bünyamin, “Keşfu’l-Muşkil Min Hadîsi’s-Sahîhayn”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi,* Sayı: 1, c. XLV, Ankara, 2004, s. 313-319.

FAYDA, Mustafa, *Hulefâ-yı Râşidîn Devri (Dört Halîfe Dönemi 11-40/632-661),* Kubbealtı Neşriyatı, İstanbul, 2016.

-----------, “Ömer”, *DİA*, İstanbul, 2007, c. XXXIV, s. 44-51.

-----------, “Bey’atürrıdvân”, *DİA,* İstanbul, 1992, c. VI, s. 39-40.

-----------, “Emîrü’l-Mü’minin”, *DİA,* İstanbul, 1995, c. XI, s. 156-157.

-----------, “Ensâb”, *DİA*, İstanbul, 1995, c. XXI, s. 244-249.

-----------, “Fârûk”, *DİA,* İstanbul, 1995, c. XII, s. 176-177.

FÎRÛZÂBÂDÎ, Mecdüddîn Muhammed b. Ya’kûb (ö.817/1415), *el-Kâmûsü’l-Muhît*, Dar-ü İhya-it Turasi’l-Arabiyye, Beyrut, 2003.

GÜL, Muammer, “Müslümanların Kudüs’ü Fethi”, *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı: 2, 2001, s. 47-58.

GÜLERER, Salih, “Türk Kültüründe Menâkıbnâmeler ve Menâkıbnâme Yazıcılığı”, *Tarih Okulu Dergisi (TOD),*Sayı: XVI, 2013, s.233-262.

HALEF, Vâil Hâfız, *Vesâyâ’l-Âbâi’l-Ebnâi,* Darü’d-Da’ve, İskenderiye, Shamela.

HAMİD, Şeyh Salih b. Abdullah v.dğr., *Nedretü’n-Naîm fi Mekârim Ahlâki’r-Resûli’l-Kerim,* Darü’l-Vesileti, c. V., Cidde,(eş-Şâmile).

HAMİDULLAH, Muhammed, *İslam Peygamberi Hayatı ve Eseri,* çev. Mehmet Yazgan, Beyan Yayınları, İstanbul, 2004. C. I-II.

HARMAN, Ömer Faruk, “Kudüs”, *DİA,* Ankara, 2002, c. XXVI, s. 323-327.

HASAN, Hasan İbrahim, *İslam Tarihi (Tarihü’l-İslam),* terc. İsmail Yiğit v. dğr., Kayıhan Yayınevi, İstanbul, 1997, c. I- XIII.

HATİBOĞLU, İbrahim, “İbnü’l-Cevzî, Ebü’l-Ferec”, *DİA*, İstanbul, 1999,c. XX, s. 550.

HİZMETLİ, Sabri, *İslâm Tarihi (Başlangıçtan İlk Dört Halife Devri Sonuna Kadar)*, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, Ankara, 1991.

HOL, P. M. v. dğr., *The Cambridge History Of İslâm (İslâm Tarihi Kültür ve Medeniyeti),* red. k. Mustafa Fayda v. dğr., çev. k. Hamdi Aktaş v. dğr., Hikmet Yayınları, İstanbul, 1988, c. I-II.

İBN HİŞAM, Ebu Muhammed Abdülmelik b. Hişam b. Eyyüb el-Himyerî, *es-Sîretü'n-Nebeviyye (İslam Tarihi Sîret-i İbn Hişam Tercemesi),* terc. Hasan Ege, Kahraman Yayınları, İstanbul, 2006, c. I-IV.

İBN İSHAK, Muhammed b. İshak b. Yesar, *Siretü İbn İshak,* yay. haz. Muhammed Hamidullah, çev. Sezai Özel, Akabe Yayınları, İstanbul, 1988.

İBN KUTEYBE, Ebû Muhammed Abdullah b. Müslim b. Kuteybe ed-Dîneverî, *el-Maârif*, tash. e. Muhammed İsmail Abdullah es-Sâviy, Mektebetü'l-Hüseyniyeti'l-Mısriyye, Mısır, 1934.

İBN SA'D, Muhammed b. Sa'd b. Menî el-Hâşimî el-Basrî, *Kitabü't-Tabakâti'l-Kebir*, çev. e. Adnan Demircan, çev. Abdurrahman Elmalı vd., Siyer Yayınları, İstanbul, 2014, c. I-XI.

İBNÜ'L-CEVZÎ, Ebü'l-Ferec Abdurrahman b. Ali b. Muhammed, *Saydü'l-Hatır,* thk. Dr. Hamid Ahmed Tahir, Darü'l-Fecr li-Turas, Kahire, 2010.

---------------------, *Menâkıbu Emiri'l-Mü'min'in Ömer b. Hattâb,* thk. Ali Muhammed Ömer, Mektebetü'l-Hancî, Kahire, 1997.

---------------------, *Allah Aşkı,* çev. Cemal Aydın, Türk Edebiyatı Vakfı, İstanbul, 2012.

---------------------, *Cennetin Davetlileri,* çev. Cemal Aydın, Türk Edebiyatı Vakfı, İstanbul, 2012.

---------------------, Ebü'l-Ferec-Bedreddîn el-Gazzî, *Ahbâru'z-Zirrâf Ve'l-Mutemâcinîn/el-Murâh Fi'l-Mizâh (Latifeler Kitabı),* çev. Savaş Kocabaş, Elif Yayınları, İstanbul, 2002.

---------------------, *el-Muntazam fi Tarihi'l-Ümem ve'l-Mülûk,* thk. Muhammed Abdulkadir Ata-Mustafa Abdulkadir Ata, Darü'l-Kitabü'l-İlmiyye, Beyrut, 1992, (eş-Şamile).

---------------------, *el-Muntazam Fî Târîhi'l-Ümem'de Selçuklular (430-485=1038-1092),* çev. Ali Sevim, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2014.

---------------------, *Kitabü'l-Mevdûât Mine'l-Ehâdîsi'l-Merfûât,* thk. Dr. Nureddin b. Şükri b. Ali Boyacılar, Advaü's-Selef, Riyad, 1997, I-IV.

---------------------, *Menâkıbu Emiri'l-Mü'min'in Ömer b. Hattâb*, thk. Ebû Enes el-Mısırî es-Selefî Hilmi b. Muhammed b. İsmail, İskenderiye, 1996.

---------------------, *Menâkıbu Emiri'l-Mü'minin Ömer b. Hattâb*, Camiâtü'l-Melik Suud, H. 1285, http// www.almostafa.com.

---------------------, *Saydü'l-Hatır (Hatırlı Satırlar),* çev. Mehmet Fatih Albayrak, Tahlil Yayınları, İstanbul, 2011.

---------------------, *Sıfatü's-Safve (Resûlullah'ın (s.a.s.) Ashabının ve Belde Belde Allah Dostlarının Hayatı ve Faziletleri),* çev. Abdülvehhab Öztürk, Kahraman Yayınları, İstanbul, 2006.

---------------------, *Telbisu İblis (Şeytanın Hileleri),* terc. M. Ali Kayabağlar, Kahraman Yayınları, İstanbul, 2002.

İBNÜ'L-ESÎR, Ebü'l-Hasen İzzüddîn Alî b. Muhammed b. Muhammed eş-Şeybânî el-Cezerî, *el-Kâmil fi't-Târîh-İslam Tarihi,* red. Mertol Tulum, çev. Abdullah Köse v. dğr., Bahar Yayınları, İstanbul, 1991, c. I-XII.

İNALCIK, Halil, "Cizye", *DİA,* İstanbul, 1993, c. VIII, s. 45-48.

İPŞİRLİ, Mehmet, "Elçi", *DİA,* İstanbul, 1995, c. XI, s. 3-15.

KEHTÂNÎ, Said b. Ali b. Veheb, *Fıkhü'd-Da'veti fi Sahihi'l-İmami'l-Buhârî,* er-Riâsetü'l-'Âmmetü li İdarâti'l-Buhûsi'l-'İlemiyyeti ve'l-İftâi ve'd-Da'veti ve'l-İrşadi, Suudi Arabistan, H. 1421, c. I-II, (eş-Şâmile).

--------------, *el-Hikme fi'Da'veti ila'llahi Teâlâ*, Vizâreti'ş-Şuûni'l-İslamiyye ve'l-Evkâf ve'd-Da'veti ve'l-İrşâd, Suudi Arabistan, H. 1423, (eş-Şâmile).

KETTÂNÎ, Muhammed Abdülhay, *et-Terâtîbu'l-İdâriyye (Hz. Peygamber'in Yönetimi)",* çev. Ahmet Özel, İz Yayıncılık, İstanbul, 2003, c. I-II.

KOÇAK, Muhsin, "Ömer", *DİA*, İstanbul, 2007, c. XXXIV, s. 51-53.

KÖKSAL, M. Asım, "Dârülerkam", *DİA,* İstanbul, 1993, c. VIII, s. 520-521.

KÖPRÜLÜ, Fuad, *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar,* sad. Orhan F. Köprülü, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1976.

KUDÂME, Ebu Muhammed Muvafıkuddin Abdullah b. Ahmed b. Muhammed, *el-Muğni li İbn Kudâme,* Kahire, Mektebetü'l-Kahire, 1968, c. X.

KUZGUN, Şaban, "Hanîf", *DİA,* İstanbul, 1997, c. XVI, s. 33-39.

KÜTÜKOĞLU, Mübahat S., *Tarih Araştırmalarında Usûl*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1990.

MAKDİSİ, George, *Ortaçağ'da Yüksek Öğretim İslâm Dünyası ve Hıristiyan Batı,* terc. Ali Hakan Çavuşoğlu-Tuncay Başoğlu, Klasik Yayınları, İstanbul, 2012.

MUSTAFA, İbrahim v.dğr., *el-Mu'cemü'l-Vasît*, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1996.

MUTÇALI, Serdar, *Arapça-Türkçe Sözlük*, Dağarcık Yayınları, İstanbul, 1995.

NEDVÎ, Şah Muimüddin Ahmed - Said Sahib Ansarî, *Büyük İslâm Tarihi Asr-ı Saadet Ashab-ı Kiram*, haz. Eşref Edib, Sebilürreşad Neşriyyatı, İstanbul, 1963.

NUMANÎ, Şiblî, *Bütün Yönleriyle Hz. Ömer ve Devlet İdaresi*, çev. Talip Yaşar Alp, Çağ Yayınları, İstanbul, 1980, c. I-II.

OCAK, Ahmet Yaşar, *Kültür Tarihi Kaynağı Olarak Menâkıbnâmeler (Metodolojik Bir Yaklaşım)*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1997.

ÖNKAL, Ahmet "Sâriye Olayı Üzerine Bir Rivayet Araştırması", *İslam, San'at, Tarih, Edebiyat ve Mûsikîsi Dergisi (İSTEM),* S. 14, Konya, 2009, s. 9-49.

-----------, "Üsâme b. Zeyd", *DİA,* İstanbul, 2012, c. XLII, s. 361-363.

-----------, "Hicret", *DİA,* İstanbul, 1998, c. XVII, s. 458-462.

ÖZAYDIN, Abdülkerim, "Bağdat-Kültür ve Medeniyet", *DİA,* İstanbul, 1991, c. IV, s. 437-441.

ÖZDEMİR, Hikmet- Suat Cebeci, *Arapça-Türkçe Sözlük*, Akçağ Yayınları, Ankara, 1989.

ÖZDEMİR, Serdar, "Seriyye", *DİA,* İstanbul, 2009, c. XXXVI, s. 565-566.

ÖZEK, Ali, v.dğr., *Kuran-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâli*, Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 1993.

ÖZNUR, Mehmet Akif, *"Tenvir el-Gabaş Fî Fadli's-Sudan va-Habeş Tercemesi",* Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Lisans Tezi, Ankara, 1979.

RAHMAN, H. U., *İslâm Tarihi Kronolojisi (570-1000)*, e. Ziyauddin Serdar, çev. Abidin Büyükköse, Birleşik Yayıncılık, İstanbul, 1995.

SALLÂBİ, Muhammed Ali, *Raşid Halifeler Dönemi: 2- Mü'minlerin Emiri Hz. Ömer (r.a.) Hayatı, Şahsiyeti ve Dönemi*, terc. Mehmet Akbaş, Ravza Yayınları, İstanbul, 2008, c. I-VI.

------------, Ali Muhammed Muhammed, *eş-Şurâ Ferîdetü İslamiyye,* Darü İbn Kesir, Suriye,(eş-Şâmile).

SARI, Mevlût, *el-Mevârid*, İpek Yayınları, İstanbul, 2012.

SARIÇAM, İbrahim, *Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı,* Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2007.

SAUVAGET, Jean, *İslâm Dünyası Kısa Kronoloji*, çev. Prof. Dr. Suut Kemal Yetkin-Faik Reşit Unat, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, Ankara, 1952.

Seyyid, Eymen Fuâd, "Kahire", İstanbul, 2001, c. XXIV, s. 173-175.

SİVASÎ, Şemseddin, *Peygamberimizin Sevgilisi Dört Halifenin Menkıbeleri*, sad. Ahmed ARSLANTÜRKOĞLU, Sağlam Kitabevi, İstanbul, 1976.

SURUÇ, Salih, *Kâinatın Efendisi Peygamberimizin (s.a.s.) Hayatı*, Nesil Yayınları, İstanbul, 2015, c. I-II.

SÜMER, Faruk-Ali SEVİM, *İslâm Kaynaklarına Göre Malazgirt Savaşı,* Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1988.

ŞAHİN, Haşim, "Menâkıbnâme", *DİA*, Ankara, 2004, c. XXIX, s. 112-114.

ŞEŞEN, Ramazan-Ekmeleddin İhsanoğlu, *Müslümanlarda Tarih Coğrafya Yazıcılığı,* İslam Tarih, Sanat ve Kültürünü Araştırma Vakfı (İSAV) Yayınları, İstanbul, 1998.

ŞUHUD, Ali b. Nâif, *Mefhûmü'l-Hürriyye Beyne'l-İslâm ve'l-Câhiliyye*, 2011, (eş-Şâmile).

ŞULUL, Kasım, *Kafiyeci'de Tarih Usûlü ve el-Muhtasar Fî İlmi't-Târîh'in Kaynak Tesbiti ve Notlarla Çevirisi,* İnsan Yayınları, İstanbul, 2011.

----------, *İslâm Düşüncesinde Tarih Tasavvuru ve Usûlü,* İnsan Yayınları, İstanbul, 2013.

----------, *İbn Haldun'a Göre İslâm Medeniyeti*, İnsan Yayınları, İstanbul, 2011.

----------, *İlk Kaynaklara Göre Hz. Peygamber Devri Kronolojisi,* İnsan Yayınları, İstanbul, 2014.

TOGAN, A. Zeki Velidi, *Tarihte Usûl*, Enderun Yayınları, İstanbul, 1985.

TOPRAK, Süleyman, "Mîzan", *DİA,* İstanbul, 2005, c. XXX, s. 211-212.

ULUDAĞ, Süleyman, "Takvâ", *DİA,* Ankara, 2010, c. XXXIX, s. 484-486.

-------------, "Vera'", *DİA,* İstanbul, 2013, c. XLIII, s. 49-50.

URHAN, Nedim, *İbnü'l-Cevzî ve "Ahkâmu'n-Nisâ" Adlı Eseri,* Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1989.

YAVUZ, Yusuf Şevki – Casim Avcı, "İbnü'l-Cevzî, Ebü'l-Ferec", *DİA*, İstanbul, 1999, c. XX, s. 543-549.

-----------, "Levh-i Mahfûz", *DİA,* Ankara, 2003, c. XXVII, s. 151.

YEĞİN, Abdullah, *Yeni Lûgat*, Hizmet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1997.

YESÛÎ, Luvîs Ma'lûf (ö.1947), *el-Müncid Fi'l-Lüğa ve'l-A'lâm*, Dar'ül-Maşrık, Beyrut, 1986.

YILDIRIM, Enbiya, "İbnü'l-Cevzî'nin Hadisçiliğine Genel Bir Bakış", *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı: 1, Cilt. X, Sivas, 2006, s. 73- 126.

---------------, Celal Aynasında Bir Portre: Hz. Ömer, *Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi,* Sayı: 1, Cilt: VIII, Diyarbakır, 2006, s. 41-66.

ZEHEBÎ, Şemsuddin Muhammed b. Ahmed b. Osman, *Siyerü A'lami'n-Nübela,* Müessesetü'r-Risale, Beyrut, 1994, c. I-XXV.

EK 1:

MENÂKIB EMİRİ'L-MÜ'MİNİN ÖMER B. HATTÂB'IN TERCÜMESİ

Ebü'l-Ferec Cemâlüddîn Abdurrahman b. Ali b. Muhammed el-Bağdâdî İbnü'l-Cevzî'nin *Menâkıb Emiri'l-Mü'min'in Ömer b. Hattâb* adlı eserinin tercümeye esas alınan basımı, Ebû Enes el-Mısırî es-Selefî Hilmi b. Muhammed b. İsmail tarafından tahkik edilmiş *Menâkıb Emiri'l-Mü'min'in Ömer b. Hattâb* adlı neşridir. Bununla beraber başka yazma eserden de istifade edilmiştir.[325] Eser tercüme edilirken birçok Arapça ve Türkçe sözlüklerden istifade edilmiştir.[326] Tercümede geçen ayetlerin Mealleri için Türkiye Diyanet vakfının Meali kullanılmıştır.[327]

Müminlerin Emiri Ömer b. Hattâb'ın Menkabeleri

Mukaddime

Rahmân ve Rahîm Allah'ın Adıyla

Şeyh İmam Ebü'l-Ferec Abdurrahman İbnü'l-Cevzi (r.a.) dedi ki: Tüm övgü çeşitleri, insanları kudreti ile yayan Allah'a mahsustur. Yüce Allah kendi hikmeti ile kaderi yönlendirdi ve takdir etti. Şehirliye bedeviye Hz. Muhammed'i(s.a.s.) gönderdi. Helal-haram yasalarını koydu. Serbest olan şeyleri mubah etti. Bunların dışında olanları da menetti. Peygamberliğin başlangıcında inananları, kâfirlerle geçinme hususunda imtihan etti. Hz. Peygamber, Hizran'ın evine girdi ve örtündü. Yüce Allah, Hz. Ömer'in Müslüman olmasıyla İslâm'ı yüceltti. Allah'ın rahmeti Hz. Muhammed'in (s.a.s.) ve onun tüm ashabının üzerine olsun ki, onun ashabı kavminin en şereflileriydi. Allah'ın rahmeti, ağaçların dalları üzerinde güvercinlerin öttüğü,

---

[325] Ebü'l-Ferec İbnü'l-Cevzî, *Menâkıb Emiri'l-Mü'minin Ömer b. Hattâb*, thk. Ebû Enes el-Mısırî es-Selefî Hilmi b. Muhammed b. İsmail, İskenderiye, 1996; *"Menâkıb Emiri'l-Mü'min'in Ömer b. Hattâb"*, Camiâtü'l-Melik Suud, H. 1285, http// www.almostafa.com.

[326] Mecdüddîn Muhammed b. Ya'kûb el-Fîrûzâbâdî (ö.817/1415), *el-Kâmûsü'l-Muhît*, Beyrut, Dar-ü İhya-it Turasi'l-Arabiyye, 2003; Luvîs Ma'lûf el-Yesûî (ö.1947), *el-Müncid Fi'l-Lüğa ve'l-A'lâm*, Beyrut, Dar'ül-Maşrık, 1986; Mevlût Sarı, *el-Mevârid*, İstanbul, İpek Yayınları, 2012;Hikmet Özdemir-Suat Cebeci, *Arapça-Türkçe Sözlük*, Ankara, Akçağ Yayınları, 1989;Serdar Mutçalı, *Arapça-Türkçe Sözlük*, İstanbul, Dağarcık Yayınları, 1995;İbrahim Mustafa v.dğr. *el-Mu'cemü'l-Vasît*, İstanbul, Çağrı Yayınları, 1996;Arif Erkan, *el-Beyan*, İstanbul, Huzur Yayınevi, 2006.

[327] Ali Özek, v.dğr., *Kuran-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâli*, Ankara, Diyanet Vakfı Yayınları, 1993.

bulutların yağmuru yağdırdığı müddetçe, Peygamberin sünneti ve yolları üzerine iyilikle tabi olanların üzerine olsun.

Bundan sonra, muhakkak ki hayırlıların nakledilen haberlerini anlatmak, kalpler için şifa, akıllar için de ciladır. Hayırlıların nakledilen haberlerini topladığım ilk kişi; Emirü'l-Mü'min'in Ömer b. Hattâb'dır. Çünkü o, bilgi ve ameli bir arada toplayan kişidir. Hz. Ömer'in ilmi ile amel etmesi, ilmi ile amel edenleri dehşete düşürmüştür. Adalet ve siyasette öyle bir seviyeye ulaşmıştır ki, Sultanları ve Devlet Başkanlarını aciz bırakmıştır. Adalette ve siyasette, sabır ve zühdü öyle bir birleştirdi ki, zahidler den ve padişahlardan kararlılık sahibi olanlar zorlanıyordu. Onun hayatı bazen bir eserin misali olurken, bazen de yaptıklarına akıl erdiremeyenlerin gerilemelerine sebep oluyordu. Onun hayatı, hakikat ehli için ahiret hayatını talep etmeye teşvik ediyordu. İmtihan yeri olan dünya hayatını doğru adımlarla hızlı geçmeyi teşvik ediyordu. Ve yine onun hayatı hakikat ehlini ahiret yaşamını talep etmeye teşvik ettiği gibi; imtihan yurdu olan dünya yaşamını da doğru adımlarla hızlıca geçmeye de teşvik ediyordu. Bu eseri oluşturmamın gayesi: Okuyucuların Hz. Ömer'in faydalı ve ibretlik hayatından feyiz almalarıdır. Onun hayatını 80 bölüme ayırdım. Muvaffakiyet Allah'tandır. Ben O'na bağlanıyorum, O, bana kâfidir ve o ne güzel vekildir.

1. Bölüm: Hz. Ömer'in (r.a.) Doğumu

Zeyd b. Eslem'den, o da babasından, babası da Hz. Ömer'den (r.a.) şöyle rivayet etmiştir: Son büyük Ficar Savaşından 4 yıl önce doğdum. Hz. Ömer 26 yaşındayken Müslüman oldu. Abdullah b. Ömer (r.a.) dedi ki: Ben 6 yaşındayken babam Müslüman oldu.

Abdullah b. Veheb'den şöyle rivayet edilmiştir; dedi ki: Bana (Malik, Amr b. As 'tan)şöyle rivayet etmiştir: Hattâb'ın evinde bir lambayı gördüm. Ben o ışığın ne olduğunu sordum. Bana denildi ki: Hattâb'ın bir erkek çocuğu doğmuştur. O çocuk da Ömer b. Hattâb (r.a.) idi.

2. Bölüm: Hz. Ömer'in (r.a.) Nesebi

Muhammed b. Sad'dan şöyle rivayet edilmiştir; dedi ki: O Ömer b. Hattâb b. Nüfeyl b. Abdüluzza b. Rebah b. Abdillah b. Kurt b. Rezah b. Adiy b. Ka'b ve künyesi Ebû Hafsa'dır. Annesi Hantame bint Haşim b. Muğire b. Abdillah b. Ömer b. Mahzum'dur. İbn İshak'tan şöyle rivayet edilmiştir ki: Hantame bint Haşim b. Muğire'dir ve Ebû Cehil onun dayısıdır.

Şeyh dedi ki: Bu bir vehimdir (yanılmadır). Zübeyir b. Bekâr nesebi daha iyi bilendir. Zübeyir b. Bekâr dedi ki: Muğire b. Abdillah Haşimi olarak dünyaya geldi. Haşim ile künyelendi. Hişam ve Ebû Huzeyfe diye künyelendi. Onun adı Muhşim, Ebû Rabia: İki Ok Sahibi. Amr, Ebû Ümeyye: Binicilerin azığıdır. Bu açıklamayla belli oldu ki: Haşim ve Hişam iki kardeştirler. Haşim, Hz. Ömer'in (r.a.) annesi olan Hantame'nin babasıdır. Hişam, Hars (r.a.) ve Ebû Cehil'in babasıdır.

Ömer ez-Zahid dedi ki: Hafız El Esedî bana dedi ki: Ömer b. Hattâb dedi ki: İlk beni künyeleyen Resûlullah'tır(s.a.s.). Resûlullah(s.a.s.) bana dedi ki: Ey Ebû Hafs! Sen kendi peygamberinin amcasını mı öldüreceksin? Ben dedim ki: Ey Allah'ın Resulü, beni bırak ta ki onu öldüreyim. Resûlullah(s.a.s.) dedi ki: Hayır! Öldürme, insanlar ben kendi arkadaşlarımı öldürüyorum diye konuşacaklar. Beni Ebû Hafs diye künyeledi. Yani Ebû Esed'dir.

3. Bölüm: Hz. Ömer'in (r.a.) Şekli ve Sıfatı

Muhammed b. Sad, İbn Ömer'den (r.a.) işittiğine göre; İbn Ömer babasını şöyle anlatmıştır: Babam beyaz bir adam idi, rengi kırmızıya çalıyordu. Önden kafası dazlaktı (keldi) ve ak saçlı idi. Seleme bin Akva (r.a.) dedi ki: Hz. Ömer (r.a.) varlıklı bir kimse idi. Ubeyd b. Umeyr dedi ki: Hz. Ömer'in boyunun uzunluğu insanların boy uzunluğunu aşıyordu. Reca el-Ataridi, babasından rivayet ettiğine göre dedi ki: Hz. Ömer (r.a.) cüsseli ve uzun boylu bir adam idi. Beyaz tenli, önden kel, her iki gözü çok kırmızıydı. Yanağında bir hafiflik vardı. Bıyığı çok kıllıydı ve etrafında kırmızıya çalan sarılık vardı. Az gülerdi, kendi işiyle uğraşır, hiç kimseyle meşgul olmazdı.

Cafer b. Muhammed, o da babasından şöyle rivayet etmiştir: Hz. Ömer, yüzüğünü sol eline takıyordu. Enes b. Malik dedi ki: Çivit Otu ve Kınayı karıştırarak saç sakalını boyuyordu. Ebû Zer'den rivayet edildiğine göre; dedi ki: Bayram gününde Medine'deydim. Hz. Ömer'le karşılaştığımda o, büyük cüsseliydi. Önden kel idi ve aslan gibiydi. Sanki o, binek üzerinde insanların üzerinden yükseliyordu. Boynu büyük bir fakir gibiydi. Yani gururlu değildi. Şa'bi dedi ki: Hz. Ömer (r.a.), işini basiretle yapıyordu. Simak dedi ki: Selme b. Kahif'den işitim. Diyordu ki: Hz. Ömer'i cüsseli bir adam olarak gördüm. İbn Avn'dan rivayet edildiğine göre; dedi ki: Bana haber verildiğine göre: Hz. Ömer'e (r.a.)bir musibet ilişti. Onun üzerinde yeşil izar vardı. Hz. Ebû Bekir'den rivayet edildiğine göre; Asım b. Kuleyb el-Cürmi dedi ki: Benim babam, Abdurrahman b. Esved ile karşılaştı. Esved yürüyordu.

Yürüdüğünde duvarın yanından yürüyordu, bu yürüyüşü korkusundandı. Hz. Ebû Bekir boynunu biraz uzatarak Esved'e dedi ki: Sana ne oluyor? Sen yürüyeceğin zaman duvarın yanında yürüyorsun. Vallahi bu duvar Hz. Ömer'dir. Hz. Ömer yürüyeceği zaman adımının şiddetinden yer ses çıkartıyordu.

Zeyd b. Eslem, babasından şöyle rivayet etmiştir: Ben Hz. Ömer'i gördüm. İki elinin birisi ile atının bir kulağını, diğer eli ile de atının diğer kulağını tutuyordu. Sonra sıçrayıp atına biniyordu.

4. Bölüm: Hz. Ömer'in (r.a.) Tevrat'taki Sıfatı

Hz. Ömer'in (r.a.) müezzini Akra'dan şöyle rivayet edilmiştir; Hz. Ömer (r.a.), bir Uskuf'un (Keşiş) yanından geçtiğinde şöyle dedi: Sizin kitabınızda bizim hakkımızda bir şey var mı? Uskuf dedi ki: Kitabımızda sıfatlarınızı ve yaptıklarınızı buluyoruz. Fakat adlarınızı bulamıyoruz. Hz. Ömer dedi ki: Beni kitabınızda nasıl buluyorsunuz. Uskuf dedi ki: Kitabımızda demirden bir boynuz olarak geçiyor. Hz. Ömer dedi ki: Demir boynuz ne şekildedir? Uskuf dedi ki: Kuvvetli bir başkandır. Hz. Ömer dedi ki: Allah-ü Ekber (Allah En Büyüktür) Ve Li'l-lahi'l-Hamd (tüm övgüler Allah'a mahsustur). Abdullah'tan rivayet edildiğine göre dedi ki: Hz. Ömer bir ata bindi, o atı koşturdu. Hz. Ömer'in baldırının elbisesi açıldı. Necran ehli Hz. Ömer'in baldırında siyah bir ben gördüler. Dediler ki: Biz bunun Kitabımızda toprağımızdan bizi çıkaran adam olarak buluyoruz. Muhammed'den rivayet edildiğine göre Ka'b, Ömer b. Hattâb'a dedi ki: Ey Mü'minlerin Emiri! Rüyanda bir şey görüyor musun? Hz. Ömer, onun sorusunu fırsat bilerek dedi ki: Biz öyle bir adamı rüyamızda görüyoruz ki, ümmetin işini rüyasında görüyor.

5. Bölüm: Hz. Ömer'in (r.a.) Cahiliye Döneminde Ön Plana Çıkan Özelliği

Nasr b. Mezahim, o da Maruf b. Harbus'dan şöyle rivayet etmiştir: Elçiler Ömer b. Hattâb'ın yanına geliyorlardı. Eğer Kureyş ve onun dışındakiler arasında savaş olsaydı, Kureyşliler Ömer'i (r.a.) savaştıklarına elçi olarak gönderirlerdi. Neseb konusunda aralarında tartışma olduğunda veya birbirleri arasında övünme (müfahere) olduğunda Hz. Ömer'i (r.a.) neseb hususunda övünücü olarak gönderirlerdi. Karşı tarafta Hz. Ömer'in (r.a.) vereceği karara razı olurdu.

6. Bölüm: Resûlullah'ın (s.a.s.) Yüce Allah'a: "Ömer veya Ebû Cehil ile İslâm'ı Aziz Kılması" İçin Dua Etmesi

Nafi'den, o da İbn Ömer'den, o da Peygamber'den(s.a.s.)şöyle rivayet etmiştir; Resûlullah(s.a.s.) dedi ki: "Allah'ım, senin yanında daha sevimli olan iki

adamdan biriyle İslâm'ı aziz kıl." Bu iki adamdan birisi Ömer b. Hattâb, diğeri Ebû Cehil b. Hişam idi. Allah'ın yanında en sevimli olan Ömer b. Hattâb idi.

7. Bölüm: Hz. Ömer'in (r.a.) Kalbine İslâm Nurunun Girmesine Sebep Olan Olay

Şureyh b. Ubeydullah'tan şöyle rivayet edilmiştir; Hz. Ömer (r.a.) dedi ki: Resûlullah'a(s.a.s.)gitmek için çıktım. Ben Müslüman olmadan önce, onun benden önce Mescidi Haram'a gittiğini gördüm. Onun arkasında durdum. el-Hakka Sûresi'ni okuyordu. Kur'ân'ın düzenine hayret etmeye başladım. Hz. Ömer (r.a.) dedi: Kendi kendime dedim ki: Allah'a yemin olsun ki, Kureyş'in dediği gibi bu Muhammed şairdir. Hz. Ömer (r.a.) dedi: Hz. Muhammed (s.a.s.): "Bu Kur'ân şerefli bir elçinin sözüdür. O Kur'ân, şair sözü değildir. Ne kadar da az inanıyorsunuz"[328] ayetini okudu. Hz. Ömer (r.a.) dedi ki: Kendi kendime: bu kâhindir, dedim. Resûlullah(s.a.s.) dedi ki: "Bu Kur'ân kâhin sözü değildir. Ne de az düşünüyorsunuz. Bu tüm Âlemlerin Rabbinden indirilen bir kitaptır. Şayet yerimize bir şeyler uydursaydı, biz onu sağ tarafından tutacaktık ve ondan sonra şah damarını kesecektik. Sizden biri onu bizden kurtaracak değildir."[329] Sûrenin sonuna kadar okudu. Hz. Ömer (r.a.) dedi ki: Benim kalbime İslâm yerleşti.

8. Bölüm: Hz. Ömer'in (r.a.) Müslüman Olma Sebebi

Hz. Ömer'in (r.a.) Müslüman oluşu sebebinden dolayı tarihçiler dört ayrı görüşe ayrılmışlardır:

1. Görüş: İbn Abbas'tan (r.a.) şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer'e (r.a.) sordum. Sen niçin Faruk diye adlandırıldın? Hz. Ömer (r.a.) dedi ki: Hz. Hamza benden üç gün önce Müslüman oldu. Ondan sonra Yüce Allah, İslâm için göğsümü açtı ve ben dedim ki: Allah'tan başka İlah yoktur. Allah için en güzel isimler vardır. Yeryüzünde yürüyen hiçbir canlı bana Resûlullah'tan(s.a.s.) daha sevimli gelmiyor ve ben dedim: Allah Resulü (s.a.s.) nerededir? Kız kardeşim dedi ki: Safa Tepesinde bulunan Erkam b. Ebî Erkam'ın evindedir. Ben Erkam'ın evine geldim. Hz. Hamza (r.a.) arkadaşlarıyla beraber evde oturmuşlardı ve Resûlullah(s.a.s.) da evdeydi. Ben kapıyı çaldım. Sahabileri toplandı. Hz. Hamza onlara dedi ki: Size ne oluyor? Dediler ki: Ömer b. Hattâb geldi. Resûlullah(s.a.s.) çıkıp, Ömer'in elbisesini tümüyle

---

[328] el-Hâkka 69/40-41.
[329] el-Hâkka 69/42/47.

tuttu, ondan sonra onu bir çekişle kendine doğru çekti. Öyle bir çekişle kendine doğru çekti ki Ömer kendini tutamayıp iki dizi üzerine düştü. Resûlullah(s.a.s.) dedi ki: Ey Ömer! Senin sonun gelmiyor mu? Ömer dedi ki: Ben dedim: Allah birdir, O'nun ortağı yoktur. Ben şehadet ederim ki Muhammed (s.a.s.) O'nun kulu ve elçisidir. Hz. Ömer dedi ki: Ev halkı tekbir getirdi. Öyle bir tekbir getirdiler ki Mescid-i Haram'ın ehli o tekbiri işitti. Ömer dedi: Ben dedim ki: Ya Resulallah! Biz ölsek de, sağ kalsak da, biz hak üzerinde değil miyiz? Resûlullah(s.a.s.) dedi ki: Evet biz hak üzerindeyiz. Nefsim Kudret elinde olan Allah'a yemin olsun ki ölseniz de, sağ kalsanız da hak üzerindesiniz. Ömer (r.a.) dedi: Ben dedim ki: Niçin gizleniyorsunuz? Seni hak ile gönderen Allah'a yemin olsun ki mutlaka evden çıkacaksınız. İki saftan birisinde biri Hamza, diğerinde ben olduğum halde Resûlullah'ı iki saf arasında evden çıkardık. Resûlullah'ın etrafında, değirmen taşının döndüğü gibi dönüp onu muhafaza ediyorduk. Ta ki, biz Mescid-i Haram'a girene kadar. Ömer dedi ki: Kureyş bana ve Hamza'ya baktı. O ana kadar onların başlarına böyle bir musibet gelmemişti. O gün Efendimiz (s.a.s.) beni "Faruk"[330] adıyla adlandırdı.

2. Görüş: Üsame b. Zeyd b. Eslem'den, o da babasından, o da onun dedesinden şöyle rivayet etmiştir: Ömer b. Hattâb (r.a.) bize dedi ki: Benim nasıl Müslüman olduğumu size öğretmemi istiyor musunuz? Biz de dedik ki: Evet, istiyoruz. Ömer (r.a.) dedi ki: İnsanlar içinde en nefret (kızdığım, karşı çıktığım) ettiğim, Resûlullah'tı(s.a.s.). Ömer dedi ki: Safa'nın yanındaki evde bulunduğu sırada Resûlullah'ın (s.a.s.) yanına geldim. Ben Resûlullah'ın (s.a.s.) iki eli arasında oturdum ve benim elbisemi tümüyle tuttu. Ondan sonra Resûlullah(s.a.s.) dedi ki: Ey Ömer b. Hattâb! Müslüman ol. Ey Allah'ım! Onu hidayet et. Hz. Ömer dedi ki **(**ben dedim ki): Allah'tan başka İlah yoktur ve muhakkak ki sen de Allah'ın elçisisin. Ömer dedi ki: Müslümanlar öyle bir tekbir getirdi ki Mekke tarafından dahi Tekbir sesleri işitildi. Ömer dedi ki: Muhakkak ki Müslüman'lar gizlenmişlerdi. O zaman bir adam Müslüman olduğu zaman, erkekler kendi aralarında yakalayıp onu dövüyorlardı. O adam da onları dövüyordu. Ben dayımın yanına geldim ve Müslüman olduğumu dayıma bildirdim. Dayım eve girdi ve hoşuna gitmedi. Ömer dedi ki: Ben de Kureyş büyüklerinden başka bir adama gittim. Ona da Müslüman olduğumu bildirdim, o da eve girdi. Ben de kendi kendime dedim ki: Benim bu

---

[330] Fâruk, Hz. Ömer'in lakabı. Mustafa Fayda, "Fârûk", *DİA,* İstanbul, 1995, c. XII, s. 176-177.

durumum bir şey değildir. İnsanlar Müslüman olduğunda dövülüyorlar ve beni kimse dövmüyor. Bir adam dedi ki: Senin Müslüman oluşunun bilinmesini istemiyor musun? Ben dedim ki: Evet, istiyorum. Adam dedi ki: Hicr-i İsmail'de insanlar toplandığı zaman, falanca adama git. Ona de ki: Ben çocukluk yaptım (Müslüman oldum). O adam, sırrı çok az gizliyordu. Ben o adama gidip dedim ki: Ben çocukluk yaptım (yani Müslüman oldum). Adam yüksek sesiyle bağırdı: İbn Hattâb çocukça harekette bulundu (yani Müslüman oldu). Onlar durmadan beni dövüyorlardı ve ben de onları dövüyordum. Benim dayım dedi ki: Ey Kavmim! Kız kardeşimin oğlunu himayeme almışım. Ona hiçbiriniz dokunmasın ve benden ayrıldılar. Ben Müslüman olan bir adamın dövülmesini istemiyordum. Fakat istemediğim halde dövüldüklerini görüyordum. Ben kendi kendime dedim ki: Müslüman olan insanlar dövülüyorlar ve ben dövülmüyorum! Hicr-i İsmail'de insanlar oturduğu bir sırada dayım geldi. Dayıma dedim ki: Beni dinle. Dayısı dedi ki: Seni niye dinleyeyim. Ben dedim ki: Senin benim hakkımdaki himayeni sana iade ettim. Dayısı da dedi ki: Bunu yapma. Ben himayeyi reddetmemekten sakındım, yani reddettim. Dayısı dedi ki: Sen biliyorsun. Ben dedim ki: Ben, Allah İslâm'ı açığa çıkarana kadar dövüyordum ve dövülüyordum. Hz. Ömer'in dayısı olan As b. Hişam, Bedir gününde öldürüldü. Denildi ki: Ömer b. Hattâb (r.a.) onu öldürdü. İbn Şihab'dan rivayet edildiğine göre; dedi ki: Bir vakitte Ömer b. Hattâb (r.a.) mescitte otururken, Said b. As yanından geçerken ona selam verdi. Hz. Ömer dedi ki: Ey kardeşimin oğlu! Allah'a yemin olsun ki ben Bedir gününde senin babanı öldürmedim. Fakat ben Bedir gününde dayım olan As b. Hişam'ı öldürdüm. Bir müşrikin öldürülmesinden dolayı özür dileyecek değilim. İbn Şihab dedi ki: Said b. As dedi ki: Eğer onu öldürseydin, sen hak üzereydin. O ise (benim babam) batılın üzerindeydi.

Abdullah b. Ömer'den (r.a.) şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer kendi evinde korktuğu bir sırada As b. Vail es-Sehmi Ebû Ömer, Hz. Ömer'in yanına geldi. Üzerinde yeni bir elbise, omuz atkısı, ipekten işlenmiş uzun elbise vardı. O (As b. Vail Es Sehmi) da Benî Sehm kabilesindendi. Benî Sehm Kabilesi, Cahiliyede müttefiklerimizdendi. Ebû Ömer babama (Hz. Ömer'e) dedi ki: Durumun nasıldır? Hz. Ömer dedi ki: Senin kavmin, ben Müslüman olursam beni öldüreceklerini zannettiler. Ebû Ömer dedi ki: Sana gelecek bir yol yoktur (seni öldürecekleri bir yol yoktur), sen güvendesin. As, Hz. Ömer'in yanından çıktı ve insanlarla karşılaştı. Vadi insanlarla dolup taştı. As onlara dedi ki: Nereye gitmeyi kastediyorsunuz?

Onlar dediler ki: Çocuksu hareket yapan Ömer b. Hattâb'a gitmeyi kastediyoruz. As dedi ki: Ona doğru gidilecek yol yoktur. As, insanları geri çevirdi. Abdullah b. Ömer dedi ki: Senin (Hz. Ömer) Müslüman olduğun gün onları senden çeviren kimdir? Hz. Ömer dedi ki: Ey oğulcuğum! Onları benden çeviren As b. Vail idi.

İbn Ömer'den şöyle rivayet edilmiştir: Muhakkak ki ben, bir damın üzerindeydim. İnsanların bir adamın üzerinde toplandıklarını gördüm. Onlar diyorlardı: Ömer çocuksu harekette bulundu. Ömer çocuksu harekette bulundu. As b. Vail, Ömer b. Hattâb'ın yanına geldi. Onun üzerinde ipekten yapılmış bir kaftan vardı. As b. Vail dedi ki: Eğer Ömer çocuksu harekette bulunmuşsa, ben onun koruyucusuyum. Abdullah b. Ömer dedi ki: İnsanlar Ömer b. Hattâb'dan ayrıldı. Abdullah b. Ömer dedi ki: Onun (As b. Vail'in) insanların yanındaki kadr-u kıymetine hayret ettim.

3. Görüş: Cabir'den (r.a.) şöyle rivayet edilmiştir: Ömer b. Hattâb (r.a.) dedi ki: Benim Müslüman oluşumun şöyleydi: Doğum sancısı benim bacımı sıkıştırdı ve ben evden çıktım. Ben karanlık bir gecede Kâbe'nin perdesi altına girdim. Resûlullah(s.a.s.) geldi ve Hicr'e girdi. İki ayakkabısı ayağındaydı. Allah için dilediği kadar namaz kıldı ve sonra döndü. Ömer dedi ki: Ondan öyle bir şey işittim ki onun benzerini daha önce hiç işitmemiştim. Ömer dedi ki: Ben çıktım ve onu takip ettim. Resûlullah(s.a.s.) dedi ki: "Bu kimdir? Ben dedim ki: Ömer. Resûlullah(s.a.s.) dedi ki: "Ey Ömer! Gece ve gündüz beni terk et miyomusun? Ömer dedi ki: Ben, benim aleyhimde dua etmenden korktum. Ben dedim ki: Şehadet ederim ki Allah'tan başka ilah yoktur ve yine şehadet ederim ki sen Allah'ın elçisisin. Resûlullah(s.a.s.) dedi ki: "Ömer bunu gizle." Ömer dedi ki: Ben dedim ki: Hak ile seni gönderene yemin olsun ki nasıl ki şirki ilan ettim, Müslüman olduğumu da ilan edeceğim.

4. Görüş: Enes b. Malik'ten (r.a.) şöyle rivayet edilmiştir: Ömer kılıcını kuşanmıştı. Benî Zühre'den bir adam onunla karşılaştı ve adam dedi ki: Ey Ömer! Ne yapıyorsun? Ömer dedi ki: Ben Muhammed'i öldürmek istiyorum. Adam dedi ki: Şayet Muhammed'i öldürürsen Benî Haşim ve Benî Zühre'den nasıl güvende olursun? Ömer o adama dedi ki: Sen çocukluk hareketinde bulunmuşsun ve üzerinde bulunduğun dini terk etmişsin. Adam dedi ki: Senin hayretini artıracak şeylere seni göndereyim mi? Ey Ömer! Muhakkak ki senin kız kardeşin ve enişten çocuksu hareket etmişler. Senin üzerinde bulunduğun dini terk etmişler. Ömer sinirli bir şekilde kız kardeşinin ve eniştesinin yanına gitti. Muhacirlerden bir adam onların

yanındaydı. O adama da, Habbab deniliyordu. O adam Ömer'in geldiğinin farkına vardı. Adam evde saklandı. Ömer eve girdi ve dedi ki: Sizin yanınızda gelen gizli ses neydi? Enes b. Malik dedi ki: Onlar Taha Suresini okuyorlardı. Eniştesi ve kız kardeşi dediler ki: Aramızda konuştuğumuz şeylerden başka bir şey yoktur. Ömer dedi ki: Sizden umulur ki çocuksu harekette bulunmuşsunuz. Eniştesi ona dedi ki: Ey Ömer! Hak senin dinin dışında olsa, sen buna ne dersin? Ömer, eniştesinin üzerine atlayıp onu şiddetli bir şekilde yere attı. Kız kardeşi Ömer'in yanına geldi. Onu kocasının üzerinden atmak istedi. Ömer kız kardeşine kendi eliyle tokat attı. Kız kardeşinin yüzünü kanattı. Kız kardeşi çok sinirli bir şekilde dedi ki: Ey Ömer! Hak senin dinin dışındadır. Ben Şehadet ederim ki Allah'tan başka ilah yoktur ve yine şehadet ederim ki Muhammed (s.a.s.) onun elçisidir. Ömer, onlardan ümidini şöyle dedi: Yanınızda bulunan kitabı verin. Ben o kitabı okuyacağım. Ömer, o kitabı okurken kız kardeşi dedi ki: Muhakkak ki sen necisisin, onu ancak temiz olanlar okur. Kalk, cenabetti isen yıkan veya abdest al. Ömer kalkıp abdest aldı. Ondan sonra Ömer kitabı aldı ve Taha Sûresi'nin başından okumaya başladı. Ta ki: "Muhakkak ki ben Allah'ım, benden başka ilah yoktur. Yalnız bana ibadet et: Beni anmak için namaz kılın."[331] Bu ayetin sonuna kadar okumuştur. Ömer dedi ki: "Beni Muhammed'in yanına götürün." Habbab, Ömer'in sesini işittiği zaman gizlendiği yerden çıktı ve dedi ki: Ey Ömer! Sana müjdeler olsun! Ben, Resûlullah'ın (s.a.s.)perşembe günkü yapmış olduğu duaya mazhar olmanı ümit ediyorum. Bu dua da şöyledir: "Allah'ım! İslâm'ı Ömer b. Hattâb veya Ömer b. Hişam ile aziz kıl." Habbab dedi ki: Resûlullah(s.a.s.) Safa Tepesinin dibindeki evdedir. Ömer o eve gidene kadar yürüdü. Kapının yanında: Hamza, Talha ve Resûlullah'ın arkadaşlarından bir kısım insanlar bulunuyorlardı. Hz. Hamza (r.a.) kendi arkadaşlarının Ömer'den korktuklarını görünce dedi ki: Bu gelen Ömer'dir. Eğer Allah, Ömer'e bir hayrı dilemişse Müslüman olur ve Resûlullah'a (s.a.s.) tabi olur. Eğer Allah, bunun dışında başka bir şey dilemişse, onun öldürülmesi bizim için kolay olur. Enes dedi ki: Peygamber içerdeydi ve ona vahiy indiriliyordu. Resûlullah(s.a.s.) çıkıp Ömer'in yanına geldi. Resûlullah onun elbisesini tümüyle tuttu. Ömer'in üzerinde kılıcı vardı. Resûlullah(s.a.s.) dedi ki: "Ey Ömer! Artık senin bu işten vazgeçtiğini görmüyorum. Böylelikle Allah, senin hakkında rezalet ve ceza indirir. Allah Muğire b. Muğire hakkında indirdiği şeyi senin hakkında indirmeyene

[331] Tâ Hâ 20/14.

kadar, senin bu işten vazgeçeceğini görmüyorum. Ey Allah'ım! Ömer b. Hattâb'ı hidayete erdir. Ey Allah'ım! Dini Ömer b. Hattâb ile aziz kıl." Ömer dedi ki: Ben şehadet ederim ki sen Allah'ın Resulüsün. Ömer dedi ki: Ey Allah'ın Resulü! Evden çık artık.

9. Bölüm: Hz. Ömer'in (r.a.) Hangi Yılda Ve Kaç Kişiden Sonra Müslüman Olduğu

Zeyd b. Eslem'den, o da babasından, o da Ömer'den (r.a.) şöyle rivayet edilmiştir: Ömer, nübüvvetin 6. yılının Zilhicce ayında, 26 yaşındayken Müslüman olmuştur. Davut b. Hüsin'den ve Zühri'den rivayet edildiğine göre dediler ki: 40 kişiden sonra veya 40 küsur erkek veya kadından sonra Müslüman oldu. Bu 40 kişi, 40 küsur erkek veya kadın, Ömer'den önce Müslüman olmuşlardır. Said b. Müseyyeb'ten (r.a.) şöyle rivayet edilmiştir: Ömer 40 erkek, 10 kadından sonra Müslüman oldu.

Abdullah b. Sa'lebe'den şöyle rivayet edilmiştir: Ömer 45 erkek, 11 bayandan sonra Müslüman oldu. Bazı âlimler dediler ki: Ömer 40'ı tamamladı (yani 40. Müslüman oldu). O âlimler, Ömer ile 40'ı tamamlayanların (Ömer'le 40. Müslüman olanların) adlarını yazdılar. O Müslümanlar şunlardır: Ebû Ubeyde, Hamza b. Muttalib, Ubeyde b. Hars, Cafer b. Ebî Talib, Mus'ab b. Umeyr, Abdullah b. Mes'ud, Ayyaş b. Ebî Rebia, Ebû Zer, Ebû Seleme b. Abdi Esed, Osman b. Mazun, Zeyd b. Harise, Bilal b. Rebah, Habbab b. Eret, Mikdad b. Amr, Süheyb, Ammar, Amr b. Füheyr, Ömer b. Ayşe, Naim b. Abdillah b. en-Neham, Hatıb b. el-Hars el-Cumahi, Halid b. Said b. As, Halit b. Nekir, Abdullah b. Cahş, Amr b. Bekir, Utbe b. Ğezvan, Erkam b. Ebî Erkam, Enis, Ebû Zer'in kardeşi, Vakıd b. Abdillah, Amr b. Rebia ve Saib b. Osman b. Mazun. Yukarıda adı geçen Müslümanlar, Ömer b. Hattâb ile 40 'ı tamamladılar.

10. Bölüm: Hz. Ömer'in (r.a.) Müslüman Oluşuyla Gök Ehlinin Müjdelenmeleri

Davut b. Hüsin'den ve Zühri'den şöyle rivayet edilmiştir: Ömer (r.a.) Müslüman olduğu zaman Cebrail (a.s.) indi ve dedi ki: Ömer'in Müslüman oluşunu gök ehline müjdeleyeceğim. Hasan'dan (r.a.) rivayet edildiğine göre dedi ki: Muhakkak ki Ömer'in Müslüman oluşuyla gök ehli sevindi.

11. Bölüm: Hz. Ömer'in (r.a.) Müslüman Olmasıyla İslâm'ın Açığa Çıkması

İbn Abbas'tan (r.a.) şöyle rivayet edilmiştir: Muhakkak ki, Ömer Müslüman olduğu zaman ev halkı (Müslümanların bulunduğu ev halkı) öyle bir tekbir getirdi ki

Mescidi Haram'da bulunan insanlar tekbir sesini işittiler. Ömer dedi ki: Ey Allah'ın Resulü! Biz hak yol üzerinde değil miyiz? Resûlullah dedi ki: "Evet, hak yol üzerindeyiz." Ömer dedi ki: Öyleyse niye gizleniyoruz? Resûlullah(s.a.s.) evden çıktı. Süheyb b. Sinan'dan rivayet edildiğine göre Ömer Müslüman olduğu zaman İslâm açığa çıktı. İnsanlar açıktan İslâm'a çağrıldı. Biz Kâbe'yi tavaf ettik ve onun etrafında oturduk. Bize karşı sert olanları aramıza aldık. Resûlullah ne diyorsa biz de onlara onu söylüyorduk. Kays b. Ebî Hazm'dan rivayet edildiğine göre dedi ki: Abdullah b. Mes'ud'dan işittim ki: Onun dediğine göre: Ömer Müslüman olduktan sonra durmadan yüceliyorduk (izzetimiz artıyordu).

Hasan'dan şöyle rivayet edilmiştir: Kıyamet gününde İslâm, halkı yara yara Hz. Ömer'in yanına geliyor ve Hz. Ömer'in elini tutuyor. Hz. Ömer, İslâm'la arşın içerisine (karnına) kadar yükseliyor. (İslâm) diyor ki: Ey Rabbim! Muhakkak ben gizli idim ve aşağılanıyordum. Bu (Ömer), beni açığa çıkardı ve onu mükâfatlandır. Yüce Allah tarafından melekler geliyor. İnsanlar hesap verirken melekler onu (Ömer'i) cennete koyuyorlar.

12. Bölüm: Hz. Ömer'in (r.a.) Faruk Lakabı İle Adlandırılması

İbn Abbas'ın (r.a.) şöyle rivayet edilmiştir: Ben Hz. Ömer'den sordum. Niçin Faruk diye adlandırıldın? Müslüman oluşunu anlatıp şöyle dedi: Biz de değirmen taşının döndüğü gibi onun (s.a.s.) etrafında dönüyorduk. Resûlullah'ı(s.a.s.) Mescid-i Haram'a girene kadar iki saf arasında götürdük. Resûlullah(s.a.s.), beni Faruk lakabı ile adlandırdı. Eyyüb b. Musa'dan rivayet edildiğine göre dedi ki: Resûlullah(s.a.s.) dedi ki: "Muhakkak ki Allah, hakkı Ömer'in dili ve kalbi üzerine yazmıştır. O da Faruk'tur. Yüce Allah, onunla hak ve batılın arasını ayırdı."

Ebû Amr'dan şöyle rivayet edilmiştir: Ben Hz. Aişe'ye (r.anha) dedim ki: Ömer'i Faruk diye adlandıran kimdir? Dedi ki: Peygamber'dir(s.a.s.). Muhammed b. Sa'd, Zühri'ye dayandırarak şöyle rivayet etmiştir: Bize ulaştığına göre ilk Ömer el-Faruk diyen ehl-i kitaptır. Müslümanların dediklerine göre: Bize, Resûlullah'ın (s.a.s.)Hz. Ömer'i "Faruk" diye adlandırılması hakkında bir şey ulaşmadığından dolayı biz de (Müslümanlar da) ehl-i kitabın görüşünü kabul ediyoruz.

Nezzal b. Semre el-Hilalî'den şöyle rivayet edilmiştir: Günlerden bir gün Ali b. Ebî Talib ile karşılaştık. Huzuru kalp ile dedik ki: Ey Emirü'l-Mü'min'in! Bize Ömer b. Hattâb'ı anlat. Hz. Ali dedi ki: O, öyle bir şahıstır ki Allah onu "Faruk" diye

adlandırdı. Hak ve batılın arasını ayıran şahıstır. Resûlullah'tan(s.a.s.) işittiğime göre Resûlullah(s.a.s.) dedi ki: "Ey Allah'ım! İslâm'ı Ömer ile aziz kıl (yücelt)."

13. Bölüm: Hz. Ömer'in (r.a.) Medine'ye Hicreti

İbn Ömer (r.a.) dedi ki: Resûlullah(s.a.s.) Mekke'den Müslümanların hicret etmesine izin verdiği zaman, Müslümanlar bölük bölük çıkmaya başladılar. Erkekler dost edinerek Mekke'den çıkabiliyorlardı. Hz. Ömer dedi ki: Ayyaş b. Ebî Rebia ile beraber çıktık. Berra'dan rivayet edildiğine göre dedi ki: Resûlullah'ın (s.a.s.) arkadaşlarından (r.anhuma) ilk Medine'ye hicret edenler; Mus'ab b. Umeyr, İbn Ümmü Mektum, Bilal, Sa'd, Ammar b. Yasir. Ondan sonra Ömer b. Hattâb, Resûlullah'ın 20 ashabı ile beraber gitti.

Ukbe b. Haris'ten şöyle rivayet edilmiştir: İbn Ömer'den işittiğime göre dedi ki: Ona (İbn Ömer'e) dedi ki: İlk önce sen mi hicret ettin, yoksa Hz. Ömer mi hicret etti? Dedi ki: Hz. Ömer benden önce hicret etti. Dünya ve ahirette o benden daha hayırlıdır.

14. Bölüm: Hz. Ömer'in Kabri

Abdullah b. Abdillah'tan şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer'in Resûlullah'tan olan nasibi, onun yanında toprağa verilmesidir.

15. Bölüm: Resûlullah'ın (s.a.s.) Hz. Ömer'i Kiminle Kardeş Yaptığı

Muhammed b. İbrahim'den şöyle rivayet edilmiştir: Resûlullah(s.a.s.), Hz. Ebû Bekir es-Sıddîk ile Ömer b. Hattâb'ı kardeş ilan etti. Allah her ikisinden razı olsun. Sad b. İbrahim dedi ki: Resûlullah(s.a.s.), Hz. Ömer ile Saide'yi kardeş ilan etti.

Abdülvahid b. Avn dedi ki: Resûlullah(s.a.s.), Hz. Ömer (r.a.), Utban b. Malik arasında kardeşlik ilan etti. Vâkıdî dedi ki: Denildiğine göre; Resûlullah(s.a.s.), Hz. Ömer ile Muaz b. Afra arasında kardeşlik ilan etti.

16. Bölüm: Hz. Ömer'in (r.a.) Belirttiği Görüşlere Muvafık Olarak Kur'ân Âyetlerinin İnmesi (Hz. Ömer'in Muvafakâtı)[332]

Enes'ten şöyle rivayet edilmiştir: Ömer b. Hattâb (r.a.) dedi ki: Rabbim ile üç şeyde muvafık oldum. Dedim ki (Hz. Ömer): Ey Allah'ın elçisi! Biz Hz. İbrahim'in makamını namaz kılma yeri edinelim. Bunun şu ayeti kerime indi: "…Siz de

[332] Muvafakat-ı Ömer, Hz. Ömer'in bir konu hakkında görüşlerine uygun düşen bir hükmün veya görüşün daha sonra gelen vahye uygun düşen görüşleri ifade etmek için bu terim kullanılmıştır. Mustafa Fayda, *a.g.e.*, s. 55-58.

İbrahim'in makamında bir namaz yeri edinin (orada namaz kılın).[333] Ben dedim ki: Ey Allah'ın Resulü! Senin eşlerinin yanına iyiler ve kötüler giriyorlar. Sen eşlerine örtünmelerini emretsen olmaz mı? Ve örtü ayeti indi. Ğire denilen yerde Resûlullah'ın (s.a.s.) eşleri onun (Resûlullah'ın) yanında toplandılar. Ben onlara (Resûlullah'ın eşlerine) dedim ki: Eğer o (s.a.s.) sizi boşarsa, Rabbi ona sizden daha iyi eşler verebilir ve bu şekilde ayet indi. Urve b. Zübeyr'den rivayet edildiğine göre; Hz. Aişe (r.anha) dedi ki: Ömer b. Hattâb Resûlullah'a(s.a.s.)diyordu ki: Eşlerini ört. Hz. Aişe dedi ki: Resûlullah niye örtsün ki. Hz. Aişe dedi ki: Resûlullah'ın (s.a.s.) eşleri menâsı' denilen yere geceden geceye çıkıyorlardı. Resûlullah'ın (s.a.s.) eşlerinden Hz. Sevde (r.anha) çıktı. Hz. Sevde, uzun bir kadındı. Hz. Ömer, mescitteyken Hz. Sevde'yi gördü. Hz. Ömer dedi ki: Ey Sevde! Ben, seni tanıdım. Örtü ayetinin inmesini çok istediğinden dolayı bunu söyledi ve Yüce Allah (c.c) örtü ayetini indirdi.

İbn Ömer'den (r.a.) şöyle rivayet edilmiştir; Hz. Ömer dedi ki: Üç şeyde Rabbim ile muvafık oldum: Hicap ayetinde, esirler hakkında, Hz. İbrahim'in(a.s.) makamı hakkında.

Ebû Vail'den şöyle rivayet edilmiştir: Abdullah (İbn Ömer) dedi ki: Ömer b. Hattâb, dört şeyle insanlardan üstün kılındı. Bedir gününde esirler hakkında; "onları öldürelim" görüşü. Yüce Allah da bu ayeti indirdi: "Allah tarafından önceden verilmiş bir hüküm olmasaydı, aldığınız fidyeden ötürü size mutlaka büyük bir azap dokunurdu."[334]Hz. Ömer, Peygamber Efendimize(s.a.s.) eşlerinin örtünmelerini dile getirdi. Resûlullah(s.a.s.) ise eşlerinin örtünmelerini istedi. Resûlullah'ın eşi Hz. Zeynep (r.anha) Resûlullah'a dedi ki: Evimizde üzerimize vahiy indiği halde sen, İbn Hattâb'ın sözüne bakarak mı, bize emir veriyorsun? Yüce Allah bunun üzerine şu ayeti kerimeyi indirdi: "… Peygamberin hanımlarından bir şey istediğiniz zaman perde arkasından isteyin."[335]Resûlullah'ın Hz. Ömer hakkındaki duası ki o da şudur: "Ey Allah'ım İslâm'ı Ömer ile güçlendir." Hz. Ebû Bekir'in (r.a.) Hz. Ömer hakkındaki görüşü ki o da şudur: Hz. Ebû Bekir'e biat eden insanların ilki idi.

Hz. Aişe'den (r.anha) şöyle rivayet edilmiştir: Resûlullah(s.a.s.) ile, Hays denilen bir yemeği yiyiyordum ve o esnada Ömer oradan geçti. Resûlullah(s.a.s.) onu çağırdı. O da yedi ve onun eli parmağıma değdi. Hz. Ömer dedi ki: Resûlullah(s.a.s.)

333 el-Bakara 2/125.
334 el-Enfâl 8/68.
335 el-Ahzâb 33/53.

benim dediğimi yapsaydı, hiçbir göz sizleri görmezdi. Bunun üzerine hicap ayeti indi. Nafi, İbn Ömer'den rivayet ettiğine göre dedi ki: İnsanlara bir şey indirildiğinde o şey hakkında insanlar konuştu ve onun hakkında Hz. Ömer de konuştu. Ancak ayet Hz. Ömer'in konuştuğu şekilde indi.

17.Bölüm: Resûlullah'ın (s.a.s.), Hz. Ömer'in Fazileti İle İlgili Sözleri

-Resûlullah'ın (s.a.s.): "Hz. Ömer muhaddeslerdendir" Sözü

Hz. Aişe (r.anha), Peygamberimizden(s.a.s.) şöyle rivayet etmiştir: Resûlullah(s.a.s.) dedi ki: "Geçmiş milletlerde muhaddesler[336] (ilahî ilhama mazhar olanlar) vardı. Eğer benim ümmetimde muhaddes olsaydı (ki vardır), o da Ömer olurdu." Ebû Hureyre'den rivayet edildiğine göre Resûlullah(s.a.s.) dedi ki: "Geçmiş ümmetlerde muhaddesler vardı. Eğer benim ümmetimde de muhaddes olsaydı (ki vardır), o da Ömer b. Hattâb olurdu."

Şeyh İmam Ebü'l-Ferec İbnü'l-Cevzi dedi ki: Bu iki hadisi Buhari ve Müslim'in es-Sahih'lerinde şöyle rivayet edilmiştir: "Sizden önce İsrailoğulları'ndan peygamber olmadıkları halde muhaddes olanlar vardı. Eğer benim ümmetimde muhaddes olan biri varsa, o da Ömer'dir.

-Resûlullah'ın (s.a.s.): "Şeytan Ömer'den kaçar" Sözü

Sad b. Ebî Vakkas'tan şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer, Resûlullah'ın(s.a.s.) yanına girmek için izin istedi. Resûlullah'ın (s.a.s.) yanında Kureyş'ten kadınlar vardı ve onunla konuşuyorlardı. Resûlullah(s.a.s.), Hz. Ömer'in içeri girmesine izin verdi. Hz. Ömer içeri girdi ve Resûlullah(s.a.s.) da gülüyordu. Hz. Ömer dedi ki: Ya Resulallah! Allah senin dişini güldürdü (öyle gülüyordu ki dişleri göründü). Resûlullah(s.a.s.) dedi ki: "Yanımda olan bu kadınlara hayret ettim. Senin sesini işittikleri zaman örtünmek için acele ettiler." Ömer dedi ki: Onların senden korkmalarına, sen daha layıksın. Sonra Ömer dedi ki: Ey nefislerine düşman olanlar! Resûlullah'tan(s.a.s.) korkmuyorsunuz da, benden mi korkuyorsunuz? Kadınlar dediler ki: Evet sen Resûlullah'tan(s.a.s.) daha kaba ve sertsin. Resûlullah(s.a.s.) dedi ki: "Nefsim Kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki! Şeytan yolunda yürürken seninle hiç karşılaşmamış. Seninle karşılaşınca senin yolun dışında başka bir yolda yürümüş (yani şeytan Hz. Ömer'i görünce yolunu değiştiriyormuş).

[336] Muhaddes, kendisiyle konuşulan, haber verilen anlamına gelmektedir. Hz. Peygamber (s.a.s.) bunu Hz. Ömer için kullanmıştır. Mustafa Fayda, *a.g.e.*, s. 58-68.

Hz. Aişe'den (r.anha) şöyle rivayet edilmiştir: Resûlullah(s.a.s.) otururken çocukların sesini ve bir gürültü sesi işittik. Resûlullah(s.a.s.) kalktı. O vakit bir Habeşi oynuyordu. Çocuklar da onun etrafında oynuyordu. Resûlullah(s.a.s.) dedi ki: "Ey Aişe! Gel ve bak. Ben de geldim. Ben çenemi Resûlullah'ın (s.a.s.) omzunun üzerine koydum. Resûlullah'ın başı ve omzu arasında onlara bakmaya başladım. Resûlullah(s.a.s.) bana dedi ki: "Doymadın mı?" Hz. Aişe dedi ki: Ben yok demeye başladım. Resûlullah benim yanımda olduğundan dolayı ben bakıyordum. Hz. Ömer çıka geldi. İnsanlar da o mekândan dağıldılar. Hz. Aişe dedi ki: Resûlullah(s.a.s.) dedi ki: "Muhakkak ki ben ins ve cin şeytanlarına bakıyorum. Muhakkak ki onlar (ins ve cin şeytanları) Ömer'den kaçtılar. Hz. Aişe dedi ki: Ben de oradan ayrıldım.

-Resûlullah(s.a.s.) konuşmaları arasında diyordu ki: "Ömer cennettedir" Sözü

Said b. Zeyd b. Amr'dan şöyle rivayet edilmiştir: Ben Resûlullah'tan(s.a.s.) işittim ki diyordu ki: "Hz. Ebû Bekir, cennettedir, Ömer cennettedir. Osman cennettedir, Ali cennettedir, Sad b. Malik cennettedir, Abdurrahman Cennettedir, Talha cennettedir, Zübeyir cennettedir, Müslümanların dokuzuncusu (Said b. Zeyd b. Amr) cennettedir. Şayet isteseydim o dokuzuncuyu adlandırırdım. İnsanlar çıkmaya başladılar. Ve Said'i tebrik ettiler. Said dedi ki: Siz beni tebrik etmeseydiniz, ben Müslümanların dokuzuncusu olduğumu size haber vermezdim. Resûlullah(s.a.s.) onuncusunu tamamlıyor ki, o da Ubeydullah b. Cerrahtır. Said dedi ki: Onlardan birisinin Resûlullah(s.a.s.) ile birlikte hazır bulunması ve yüzünün tozlanması, her birinizin Hz. Nuh (a.s.) gibi yaşasa ve onun gibi amel etse dahi, sizden her birinizin amelinden daha hayırlıdır.

Enes b. Malik'ten şöyle rivayet edilmiştir: Günlerden bir gün Resûlullah(s.a.s.) arkadaşlarına dedi ki: "Sizden kim cenazede hazır bulundu?" Ömer dedi ki: Ben. Resûlullah(s.a.s.) dedi ki: "Kim bir sadaka verdi?" Ömer dedi ki: Ben. Resûlullah(s.a.s.) dedi ki: "Kim oruçlu sabahladı (gündüz oruç tutmak için niyet edip uyumak)?" Ömer dedi ki: Ben. Resûlullah(s.a.s.) dedi ki: "Cennet (Ömer'e) vacip oldu."

-Resûlullah'ın (s.a.s.): "Ömer'i cennetle müjdelemesi" Sözü

Ebû Musa'dan (r.a.) şöyle rivayet edilmiştir: Resûlullah(s.a.s.) kendi ihtiyacı için Medine'nin duvarlarından bir duvara bir gün çıktı. Ben de onun arkasından çıktım. Resûlullah(s.a.s.) duvarın içerisine girdiği zaman, o duvarın kapısında ben

oturdum ve ben dedim ki: Bu gün Resûlullah(s.a.s.) bana emretmediği halde ben Resûlullah'ın kapıcısı olacağım. Resûlullah(s.a.s.) gitti, ihtiyacını yerine getirdi ve kuyunun sert bir tarafında oturdu. Her iki ayağının paçalarını sıvadı ve ayaklarını kuyuya daldırdı. Hz. Ebû Bekir geldi ve izin istedi. Ben ona dedim ki: Burada dur, ta ki senin için izin isteyeyim. Hz. Ebû Bekir de durdu. Ben Resûlullah'ın (s.a.s.) yanına geldim ve dedim ki: Ey Allah'ın Peygamberi! Hz. Ebû Bekir senin yanına gelmek istiyor. Resûlullah(s.a.s.) dedi ki: "Gelmesi için izin ver ve onu cennet ile müjdele." Ömer de geldi. Resûlullah(s.a.s.) dedi ki: "Ömer'e de izin ver ve cennet ile müjdele." Abdullah b. Cabir'den (r.a.) rivayet edildiğine göre; Resûlullah(s.a.s.) dedi ki: "Bu Sur'un altından, cennet ehlinden bir adam çıkacak." Ömer o sur'un altından çıktı. Biz onu, Resûlullah'ın (s.a.s.) söylediği şeyle onu tebrik ettik. Sonra Resûlullah(s.a.s.) dedi ki: "Bu Sur'un altından cennet ehlinden biri çıkacak." Ondan sonra Resûlullah(s.a.s.) dedi ki: "Ey Allah'ım! Dilersen çıkacak adamı Ali kılarsın", Hz. Ali çıka geldi.

-Resûlullah'ın (s.a.s.), Hz. Ömer'e: "Ey kardeşim!" Demesi

Abdullah b. Ömer, Hz. Ömer'den şöyle rivayet etmiştir;Hz. Ömer Umre'ye gitmek için Resûlullah'tan (s.a.s.) izin istedi ve Resûlullah(s.a.s.) ona izin verdi. Resûlullah(s.a.s.) ona dedi ki: "Ey kardeşim! Bizi duanda unutma ve bize dua et." Resûlullah(s.a.s.) Medine'den sonra Hz. Ömer'e dedi ki: "Ey kardeşim! Bizi duana ortak kıl." Hz. Ömer dedi ki: Resûlullah'ın (s.a.s.): "Ey kardeşim!" Dediği söz, bana bundan daha sevimli hiçbir şeyin üzerine güneş doğmadı.

Salim'den, o da İbn Ömer'den şöyle rivayet etmiştir: Hz. Ömer Umre'ye gitmek için Resûlullah'tan(s.a.s.) izin istedi. Resûlullah(s.a.s.) dedi ki: "Ey kardeşim! Salih duana bizi ortak kıl ve bizi duanda unutma."

-Resûlullah'ın (s.a.s.): "Ömer cennet ehlinin lambasıdır" Sözü

İbn Ömer'den şöyle rivayet edilmiştir: Resûlullah(s.a.s.) dedi ki: "Ömer b. Hattâb cennet ehlinin lambasıdır." dedi.

Ebû Hureyre'den şöyle rivayet edilmiştir: Resûlullah(s.a.s.) dedi ki: "Ömer b. Hattâb cennet ehlinin lambasıdır." dedi.

-Resûlullah'ın (s.a.s.): "Muhakkak ki Yüce Allah hakkı, Ömer'in kalbi ve dili üzerine bırakmıştır" Sözü

Ebû Zer'den (r.a.), o da Peygamber'den(s.a.s.) şöyle rivayet etmiştir: "Muhakkak Yüce Allah hakkı, Ömer'in kalbine ve diline bırakmıştır. Ömer onunla konuşur (O hakkı dile getirir)."

Ebû Hureyre'den, o da Peygamber'den (s.a.s.) şöyle rivayet etmiştir: "Muhakkak ki Allah hakkı, Ömer'in kalbi ve dili üzerine bırakmıştır."

Nafi'den, o da İbn Ömer'den şöyle rivayet etmiştir: Resûlullah(s.a.s.) dedi ki: "Muhakkak ki Allah hakkı, Ömer'in kalbi ve dili üzerine bırakmıştır."

-Resûlullah'ın (s.a.s.): "Benden sonra hakk, Ömer ile beraberdir" Sözü

İbn Abbas'dan, o da kardeşi Fadıl'dan şöyle rivayet etmiştir: Resûlullah'tan (s.a.s.) işittiğime göre; Resûlullah(s.a.s.) şöyle diyordu: "Ömer b. Hattâb, benimle beraberdir: Benim sevdiğim şeyi o da seviyor. Bende onunla beraberim: Hz. Ömer neyi seviyorsa ben de onu seviyorum. Benden sonra hakk, Ömer b. Hattâb neredeyse hakk da onunla (Ömer'le) beraberdir."

-Resûlullah'ın (s.a.s.): "Ömer batılı sevmiyor" Sözü

Esved b. Seri'den şöyle rivayet edilmiştir: Ben Resûlullah'a(s.a.s.) geldim ve dedim ki: Ben bir çeşit hamdle Rabbimi övdüm. Resûlullah(s.a.s.) ondan o hamdleri dinledi ve Resûlullah(s.a.s.) dedi ki: "Muhakkak ki senin Rabbin, hamdi sever. Resûlullah'a (s.a.s.) yüksek sesle şiir söylemeye başladı. Uzun boylu kel bir adam içeriye girmek için izin istedi. Resûlullah(s.a.s.) bana dedi ki: "Sesini kes." O adam içeri girdi ve bir saat konuştu, ondan sonra çıktı. O adam içeri girip çıkmayı 2 veya 3 sefer yaptı. Ben de dedim ki: Ey Allah'ın Resûlü! Beni onun için susturduğun şahıs kimdir? Resûlullah(s.a.s.) dedi ki: "Bu Ömer'dir. Bu öyle bir adamdır ki, batılı sevmez."

Abdurrahman b. Bekir'den, o da Esvet et-Temim'den şöyle rivayet etmiştir: Resûlullah'ın (s.a.s.) yanına gittim ve ona şiir okumaya başladım. Burnu kıvrık uzun boylu bir adam içeriye girdi. Resûlullah(s.a.s.) bana dedi ki: "Dur." Adam çıktığı vakit Resûlullah(s.a.s.) bana: "Gel." Dedi ve ben dedim ki: Ey Allah'ın Peygamberi! Bu adam kimdir? Geldiğinde bana dur, çıktığı zaman da bana gel dedin. Resûlullah(s.a.s.) dedi ki: "Bu Ömer b. Hattâb'dır. Onda hiçbir şekilde batıldan bir şey bulunmuyor."

Hasan'dan, o da Esved b. Seri'den şöyle rivayet etmiştir: Ben Resûlullah'a (s.a.s.) şiir okuyordum. Onun sahabelerini tanımıyordum, ta ki dazlak (kel) , omuzu geniş bir adam gelene kadar. Bana denildi ki: Sesini kes. Ben dedim ki: Sevdiğini

kaybeden kişi! Bu kimdir ki, Resûlullah'ın (s.a.s.) yanında sesimi keseyim? Denildi ki: Ömer b. Hattâb'dır. Allah'a yemin ederim ki! Ben bildim ki; benim böyle şiir söylediğimi işitse; ayağımı tutar, beni dışarı çıkartır ve beni baki mezarlığına kadar götürür ki; bu ona kolaydır. Eğer bir söyleyici söylerse ki: Resûlullah'ın (s.a.s.) dinlediği şiir, nasıl batıl diye adlandırılır? Resûlullah(s.a.s.) batılı dinlemekten münezzehtir. O söyleyiciye cevap: Allah'ın Kur'ân-ı Kerîm'de şairler hakkında buyurmuş olduğu; "Onların her vadide başıboş dolaştıklarını görmedin mi?"[337] bu ayeti kerimedir. Şairlerden ıslah edici olarak gelenlerde vardır ve dedi ki: Bu şair Peygamber'in (s.a.s.) şairidir. O Şair dedi ki: Ben Rabbim'i şiirimde bir çeşit hamdlerle övdüm. Resûlullah(s.a.s.) o şair'in şiirinde, bir çeşit övmeleri dinleyip işitti. Şayet o şiirinde uygun olmayan şeyleri deseydi, Resûlullah(s.a.s.) o uygun olmayan şeyleri yumuşaklıkla o şairi, o şiiri söylemekten alı koyacaktı. Kadınlar dediler ki: Bizim içimizde bir peygamber vardır ki, yarın olacak bir şeyi biliyor. Resûlullah(s.a.s.) onları bu söylemlerden engellediği gibi, Resûlullah(s.a.s.) dedi ki: "Ey bayanlar bunu söylemeyin." Resûlullah(s.a.s.), Hz. Ömer'in bunu işitmesinden korktu. İnkâra en sert şekliyle karşılık vereceğini bildiğinden dolayı, şairin sesini kestirmiştir. Karşı çıkma hususunda Resûlullah(s.a.s.), Hz. Ömer'den daha merhametli ve lütufkârdır.

-Resûlullah'ın (s.a.s.): "Benim ümmetimden Allah'ın emrini yerine getirmede en titiz (şiddetli) olan, Ömer'dir" Sözü

Ebû Kurabe'den, o da Enes b. Malik'ten şöyle rivayet edilmiştir: Peygamber(s.a.s.) dedi ki: "Allah'ın emrini yerine getirmede en titizi (şiddetlisi) Ömer'dir."

-Cebrail (a.s.):"Hz. Ömer'in memnuniyeti şereftir ve onun sinirlenmesi hükümdür" Sözü

Cübey b. Said'den, o da İbn Abbas'tan (r.a.) şöyle rivayet edilmiştir: Cebrail (a.s.)Peygamber'in(s.a.s.) yanına geldi. Cebrail (a.s.), Peygamber(s.a.s.) dedi ki: Benden Ömer'e Selam söyle ve ona haber ver ki; onun razı oluşu şereftir, onun sinirlenmesi hükümdür.

-Cebrail (a.s.): "Ömer'in kızdığına, muhakkak ki Allah dagazaplanır" Hadisi

---

[337] eş-Şuarâ 26/225.

Damure b. Asım'dan, o da Ali b. Ebî Talib'ten şöyle rivayet etmiştir: Resûlullah(s.a.s.) dedi ki: "Ömer'in sinirlenmesinden sakının, Ömer sinirleneceği zaman muhakkak ki Allah da sinirleniyor."

-Resûlullah'ın (s.a.s.):"Ömer'in ölümden sonraki hali hayattayken üzerinde bulunduğu iman hali üzerindedir" Sözü

Ebû Şehr'in, Ömer b. Hattâb'tan şöyle rivayet etmiştir: Resûlullah bana dedi ki: "Sen altı zir'a'nın içinde(mezarın içinde) olduğun zaman, Münker-Nekir'i de gördüğün zaman, halin nasıl olur? Hz. Ömer dedi ki: Ey Allah'ın Resulü! Münker-Nekir nedir? Resûlullah(s.a.s.) dedi ki: "Kabirdeki imtihan elçileridirler. Dişleriyle toprağı kazıyorlar, kendi saçlarına basıyorlar, onların sesleri şiddetli gök gürültüsü gibidir. Onların gözleri göz kamaştıran şimşek gibidir. Onlarda demir çubuk vardır, eğer yeryüzündeki insanlar onu kaldırmak için toplansalar, onu kaldırmaya güç yetiremezler. Onların demir çubuklarını kaldırması benim bu bastonumdan daha kolaydır. Ömer dedi ki: Ben dedim ki: Ey Allah'ın Resulü! Ben kabirdeyken şimdiki halimin üzerinde miyim? Resûlullah(s.a.s.) dedi ki: "Evet." Ömer dedi ki; Ben dedim ki: O vakit onlara yeterliyim.

-Resûlullah'ın (s.a.s.): "Benden sonra bir peygamber olsaydı o da Ömer olurdu" Sözü

Ukbe b. Amir'den (r.a.) şöyle rivayet edilmiştir: Resûlullah(s.a.s.) dedi ki: "Benden sonra bir peygamber gelseydi, o da Ömer b. Hattâb olurdu."

-Resûlullah'ın (s.a.s.), Hz. Ömer'in Faziletleriyle İlgili Cebrail'den(a.s.)Almış Olduğu Haberler

Ebû Said'den şöyle rivayet edilmiştir: Resûlullah(s.a.s.), Cibril'e dedi ki: " Bana, gökten (yanınızdan) Ömer'in faziletleriyle ilgili haber ver." Cibril dedi ki: Ey Muhammed! Nasıl ki Hz. Nuh (a.s.) kavminin içerisinde (950) sene kalmış ve ben de seninle beraber kalsam. Ömer'in iyiliklerinden tek bir iyiliği anlatamam. Muhakkak ki Ömer, Ebû Bekir'in iyiliklerinden bir iyiliktir.

Ammar b. Yasir'den (r.a.) şöyle rivayet edilmiştir: Resûlullah bana dedi ki: "Ey Ammar! Biraz önce Cibril bana geldi, ben ona dedim ki: "Ey Cibril! Gökteki Ömer b. Hattâb'ın iyiliklerini bana anlat." Cebrail bana dedi ki: Ya Muhammed! Gökteki Ömer'in iyiliklerini ben sana anlatsam Hz. Nuh'un kavminin içerisinde kaldığı 1000 yıldan 50 yıl hariç (950 yıl), senin yanında kalsam Ömer'in iyilikleri bitmez. Muhakkak ki Ömer, Hz. Ebû Bekir'in iyiliklerinden bir iyiliktir.

-Resûlullah'ın Hz. Ömer İçin Yapmış Olduğu Dua

Salim'den, o da babasından şöyle rivayet etmiştir: Resûlullah(s.a.s.)Hz. Ömer'in üzerinde bir elbise gördü. Bir rivayette de beyaz bir gömlek (uzun bir elbise) gördü. Resûlullah(s.a.s.) dedi ki: "Bu senin elbisen yeni midir, yoksa yıkanmış mıdır?" Hz. Ömer dedi ki: Belki yıkanmıştır. Resûlullah(s.a.s.) dedi ki: "Yeni elbise giy. Övülmüş bir şekilde yaşa ve şehit olarak öl."

18. Bölüm: Resûlullah'ın (s.a.s.), Hz. Ömer'i (r.a.) Rüyasında Görmesi ve Hz. Ömer'in Faziletine Delalet Etmesi

Salim b. Abdillah'tan, o da Abdullah'tan şöyle rivayet etmiştir; Resûlullah(s.a.s.) dedi ki: "Ben insanları tek bir düzlükte toplandıklarını gördüm. Hz. Ebû Bekir kalktı. Büyük bir kova çıkarttı veya iki kova çıkarttı, onun kova çıkartmasında zayıflık vardı. Yüce Allah onun zayıflığını affeder. Sonra o kovayı Ömer aldı. Ömer'in elindeki bu kova su tulumuna (keskin kılıca) döndü. Ömer bununla insanları suyun yanına çöktürene kadar suladı. Ben insanlar içerisinde onun (Hz. Ömer'in) yaptığı işi, onun gibi en güzel yapanı görmedim.

Abdullah'tan şöyle rivayet edilmiştir: Resûlullah(s.a.s.) dedi ki: "Bu gece bana gösterildi ki Hz. Ebû Bekir eski bir kuyunun başındaydı. Ben, o kuyudan bir kova veya iki kova su çıkardım. Ondan sonra Hz. Ebû Bekir geldi. O da bir veya iki kova su çıkarttı. Sonra Ömer geldi, o eski kuyudan su çıkarttı. Ta ki o kova su tulumuna (keskin kılıca) döndü ve insanları suyun yanına çöktürene kadar suladı." Resûlullah(s.a.s.) dedi ki: "Ey Hz. Ebû Bekir! Bu rüyamı tabir et." Hz. Ebû Bekir dedi ki: "Senden sonra Mü'minlerin sorumluluğu bana ve benden sonra Ömer'e mi kalacak?" Resûlullah(s.a.s.) dedi ki: "Melek; benden sonra hilafet sana ve senden sonra Ömer'e geçecek." diye tabir etti.

İbn Sirin'den, o da Ebû Hureyre'den, o da Resûlullah'tan (s.a.s.) şöyle rivayet etmiştir: "Rüyamda ben gördüm ki siyah koyunları toza bulanmış koyunlar üzerinden uzaklaştırıyordum. Çünkü o siyah koyunların içerisine toza bulanmış koyunlar karışmıştı. Hz. Ebû Bekir geldiği zaman iki kova çıkarttı ve bu iki kovada zayıflık vardır. Allah Teâlâ onu affedecektir. Ömer geldiği zaman kovayı aldı. Kova su tulumuna döndü ve insanları sulandırdı. Koyun çıktı. Ömer'in yaptığını yapacak hiçbir adamı görmedim. Resûlullah(s.a.s.) dedi ki: "Ben siyah koyunları, Arap milleti, toza bulanmış koyunlar ise acemlerden olan kardeşleri olarak tabir ettim.

Zühri'den, o da babası Salim'den şöyle rivayet etmiştir: Peygamber(s.a.s.) konuşurken dedi ki: "Ben bir ara uyurken rüyamda kendimi gördüm; bana bir kadeh getirildi ve ondan içtim. Ta ki tırnaklarımdan su çıktığını gördüm. Ondan sonra benden artan kısmı Ömer'e verdim." Sahabeler dediler ki: Ey Allah'ın Resûlü! Sen bunu neye yorumladın? Resûlullah(s.a.s.) dedi ki: "Bu ilimdir."

Ümame b. Sehl'den, o da Ebû Said el-Hudri'den işittiğine göre diyordu: Resûlullah(s.a.s.)şöyle diyordu: "Ben bir ara uyurken, rüyamda insanların bana arz olunduklarını gördüm. Üzerlerinde entarileri vardı. Entarilerden bir kısmı memeciklerine kadar ulaşıyordu. Bir kısmı ise ondan daha aşağıdaydı. Hz. Ömer bana arz olunduğunda, üzerinde uzun bir entari vardı ve yerden sürükleniyordu. Sahabeler dediler ki: Ey Allah'ın Resûlü! Sen bunu neye yorumladın? Resûlullah(s.a.s.) dedi ki: "Bu dindir."

Müseyyeb'den, o da Ebû Hureyre'den, o da Resûlullah'tan (s.a.s.) şöyle rivayet edilmiştir: "Bir ara ben uyurken kendimi cennette gördüm. O esnada bir kadın bir köşkün yanında abdest alıyordu. Ben dedim ki: Bu köşk kimindir? Dediler ki: Ömer içindir. Ömer'in gayretini (Hz. Ömer'in yabancı birisinin mahremine bakmasından hoşlanmıyordu.) hatırladım. Sırtımı çevirip içeriye girmedim. Ömer ağladı." Ömer dedi ki: Ben seni mi kıskanacağım?

Enes b. Malik'ten şöyle rivayet edilmiştir: Resûlullah(s.a.s.) dedi ki: "Ben cennete girdim, altından bir köşk ile karşılaştım. Ben dedim ki: Bu köşk kimindir?" Dediler ki: Kureyş'ten bir genç içindir. Ben dedim ki: "Bu genç kimdir?" Dediler ki: Ömer b. Hattâb içindir. Resûlullah(s.a.s.) dedi ki: "Eğer ben senin (Ömer) kıskançlığını bilmeseydim, o köşke girecektim." Ömer dedi ki: Ey Allah'ın Resûlü seni mi kıskanacağım?

Muhammed b. Münkedir'den şöyle rivayet edilmiştir: Cabir b. Abdillah'tan işittiğime göre şöyle diyordu: Resûlullah(s.a.s.) dedi ki: "Ben cennete girdim. Ben Cennette bir ev veya bir köşk gördüm. Ondan gürültü veya ses işittim. Ben dedim ki: Bu köşk kimin içindir?" Denildi ki: İbn Hattâb içindir. "Oraya girmeye niyetlendim. Senin (Ömer) kıskançlığını hatırladım, girmedim." Ömer ağladı ve dedi ki: Ey Allah'ın Resûlü! Seni mi kıskanacağım!

Enes b. Malik'ten şöyle rivayet edilmiştir: Resûlullah(s.a.s.) dedi ki: "Cennete girdim ve altından yapılmış bir köşk gördüm. Ben dedim ki: Bu kimin içindir?" Denildi ki: Kureyş'ten bir genç içindir. "Ben zannettim ki o genç benim." Dediler ki:

Ömer b. Hattâb içindir. Resûlullah(s.a.s.) dedi ki: "Ben senin (Ömer) kıskançlığını bilmeseydim içeri girecektim." Ömer ağladı ve dedi ki: Ey Allah'ın Resûlü! Seni mi kıskanacağım!

Ebû Ümame'den şöyle rivayet edilmiştir: Resûlullah(s.a.s.) dedi ki: "Ben cennete girdim ve orada (cennette) bir ses işittim." Ben dedim ki: "Bu nedir?" Denildi ki: Bilal'ın sesidir. "Ben geçtim. O zaman cennet ehlinin çoğu fakir muhacirler ve Müslümanların zürriyetleridir. Ben cennette kadınlar ve zenginlerden daha az kimseyi görmedim." Denildi ki: Zenginler burada kapıdadırlar. Hesaba çekilmişler ve koruma altına alınmışlar. Kadınlara gelince: İki kırmızı olan altın ve ipek onları oyalamış (engellemiş). "Ondan sonra cennetin kapılarından olan 8. Kapıdan çıktık. Ben kapının yanında olduğum zaman bana bir tartı getirildi." O tartıya bırakıldım ve benim ümmetim de tartının diğer kefesine bırakıldı. Ben ümmetim den ağır geldim. Sonra Hz. Ebû Bekir getirildi. Hz. Ebû Bekir'de tartının bir kefesine bırakıldı ve ümmetimin tümü getirildi, tartının diğer kefesine bırakıldılar. Hz. Ebû Bekir onlardan daha ağır geldi. Ondan sonra Ömer getirildi. Ömer tartının bir kefesine bırakıldı. Ümmetin tümü getirildi. Ümmetin tümü diğer kefeye bırakıldı, Ömer onlardan daha ağır geldi."

19. Bölüm: Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer'in Faziletleri İle İlgili Toplanmış Hadisler

Ebû Said el-Hudri'den şöyle rivayet edilmiştir: Resûlullah(s.a.s.) dedi ki: "Yüksek derece ehli olanlar, göğün ufkunda çıkan yıldız gösterildiği gibi altlarından gösteriliyorlar. Muhakkak ki Ebû Bekir ve Ömer onlardandır. Onlar nimetlendirilmişlerdir."

Ebû Said el-Hudri'den, o da Resûlullah'tan (s.a.s.) şöyle rivayet etmiştir: "Muhakkak ki cennet ehline, göğün ufkunda ışık saçan yıldızı gördükleri gibi, İlliyyîn ehli gösteriliyor. Muhakkak ki Ebû Bekir ve Ömer onlardandır. Onlar nimetlendirilmişlerdir."

Ebû Said el-Hudri'den, o da Peygamber'den (s.a.s.) şöyle rivayet etmiştir: "Muhakkak ki illiyin ehli, göğün boşluğunda ışık saçan yıldıza baktıkları gibi kendilerinden daha aşağı olanlara bakıyorlar. Ebû Bekir ve Ömer onlardandır. Onlar nimetlendirilmişlerdir."

Ebû Hureyre'den şöyle rivayet edilmiştir: Resûlullah(s.a.s.) benimle bir namaz kıldı. Ondan sonra yüzünü bize doğru çevirdi. Resûlullah(s.a.s.) dedi ki: "Bir

adam, bir inekle çift sürüyordu. İneğe bindi ve inek dedi ki: Biz binmek için yaratılmamışız, biz çift sürmek için yaratılmışız. İnsanlar dediler ki: Sübhanallah! Bir inek konuşuyor. Resûlullah(s.a.s.) dedi ki: Bir inek konuşuyor, muhakkak ki ben buna inanıyorum. O ikisi de: Ebû Bekir ve Ömer'de orda olmadıkları halde inanıyorlar." Ondan sonra Resûlullah(s.a.s.) dedi ki: "Bir adam kendi hayvanları içerisinde olduğu bir vakitte kurt, o hayvanların üzerine saldırdı. Kurt o koyunlardan bir koyun aldı. Adam onu kovaladı. Ona ulaştı ve o koyunu kurttan aldı. Kurt dedi ki: Sen, bu koyunu benden aldın. Bu koyunu yırtıcı hayvan gününde (benden başka çoban olmayan günde) kim kurtaracak? İnsanlar dediler ki: Sübhanallah! Kurttur, konuşuyor. Peygamber(s.a.s.) dedi ki: "Ben buna inanıyorum. O ikisi: Ebû Bekir ve Ömer orda olmadıkları halde inanıyorlar."

Ali'den (r.a.) şöyle rivayet edilmiştir: Ben, Mescidde Resûlullah(s.a.s.) ile beraber bulunduğum sırada, bizimle beraber üçüncü şahıs (benle Resûlullah(s.a.s.) tek idik) yoktu. O esnada Ebû Bekir ve Ömer birbirlerinin ellerini tutarak bize doğru geliyorlardı. Resûlullah(s.a.s.) dedi ki: "Ey Ali! Bu ikisi (Ebû Bekir ve Ömer) resullerin ve nebilerin dışında geçmiş ilkler ve sonlar olan cennet ehlinin olgun yaştaki efendileridirler. Ey Ali! Bu durumla ilgili onlara bir şey söyleme. Ben onlara ölene kadar bir şey söylemedim. Sağ olsaydılar ben hiç kimseye de bir şey anlatmazdım."

Ali'den (r.a.) şöyle rivayet edilmiştir: Ben Resûlullah'ın (s.a.s.) yanındayken, Ebû Bekir ve Ömer geçtiler. Resûlullah(s.a.s.) dedi ki: "Ey Ali! Yaklaş bana!" Ben de ona yaklaştım. Resûlullah(s.a.s.) dedi ki: "Bu ikisini (Ebû Bekir ve Ömer'i) görüyor musun? Bu ikisi Resuller ve Nebilerin dışında geçmiş ilkler ve sonlar olan cennet ehlinin olgun yaştaki efendileridirler. Ey Ali! Bunu onlara anlatma."

Sa'leb dedi: Resûlullah(s.a.s.) dedi ki: "Onlara bir şey söyleme!" deki kastı; onların bunun karşılığında şükrü eda etmek için kendilerini yoracaklarından dolayı onlara şefkatinden dolayıdır. Nasıl ki Resûlullah(s.a.s.), şükrü eda etmek için ta ayakları şişinceye kadar ibadet ettiği gibi onların da böyle yapmaması içindir.

Enes'ten şöyle rivayet edilmiştir: Resûlullah(s.a.s.) dedi ki: "Hz. Ebû Bekir ve Ömer, cennet ehlinin olgun yaştaki efendileridirler."

Nafi'den, o da İbn Ömer'den şöyle rivayet etmiştir; Resûlullah(s.a.s.) dedi ki: "Benden sonraki o iki kişiye tabi olun. O da; Ebû Bekir ve Ömer'dir."

Huzeyfe'den (r.a.) şöyle rivayet edilmiştir: Resûlullah(s.a.s.) dedi ki: "Benden sonraki o iki kişiye tabi olunuz. –Resûlullah'ın (s.a.s.) o ikisinden kastı Ebû Bekir ve Ömer'dir.- Ammar'ın yol göstericiliğine tabi olun ve İbn Ümmü Abd'in sadakatine yapışın."

Huzeyfe'den şöyle rivayet edilmiştir: Biz Resûlullah'ın (s.a.s.) yanında otururken, Resûlullah(s.a.s.) dedi ki: "Ben sizin aranızda ne kadar kalacağımı bilmiyorum. Benden sonraki o iki kişiye tabi olun. Bu sözüyle Ebû Bekir'i ve Ömer'i işaret etti. Ammar'ın yol göstericiliğine tabi olun ve İbn Mes'ud da size ne söylediyse siz de onu tasdik edin."

Ammar b. Yasir'den (r.a.) şöyle rivayet edilmiştir: Resûlullah(s.a.s.) dedi ki: "Cebrail'den(a.s.) sordum ve ben dedim ki: Ömer'in faziletlerinden bana haber ver? Ve Cebrail de dedi ki: Ben seninle beraber Hz. Nuh'un kendi kavminde 1000 yıldan elli yıl hariç (yani 950 yıl) kalsam, Ömer'in faziletini sana anlatsam yine bitmez. Muhakkak ki Ömer, Ebû Bekir'in iyiliklerinden bir iyiliktir."

Abdullah b. Huntab'tan şöyle rivayet edilmiştir: Ben Resûlullah'ın (s.a.s.) yanında otururken, Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer çıka geldiler. Resûlullah(s.a.s.) dedi ki: "Bu ikisi, sözleri dinlenir ve idrakleri kuvvetli olan adamlardırlar."

Enes'ten şöyle rivayet edilmiştir; Peygamber(s.a.s.), Muhacir ve Ensar'dan olan sahabelerinin yanına çıkıyordu. Onların içinde Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer de vardı. Onlardan Resûlullah'a bakmak için Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer dışında hiç kimse gözlerini kaldırmadı. Muhakkak ki o ikisi Resûlullah'a bakıyorlardı ve Resûlullah da(s.a.s.)o ikisine bakıyordu. O ikisi de Resûlullah'a (s.a.s.) tebessüm ediyorlardı. Resûlullah(s.a.s.) da onlara tebessüm ediyordu.

Ebû Said el-Hudri'den şöyle rivayet edilmiştir: Resûlullah(s.a.s.) dedi ki: "Benim için gök ehlinden iki vezir vardır. O da: Cebrail ve Mikail'dir. Yer ehlinden de iki vezirim vardır, onlar da: Ebû Bekir ve Ömer'dir."

Enes b. Malik'ten şöyle rivayet edilmiştir: Resûlullah(s.a.s.) dedi ki: "Gök ehlinden iki vezirim: Cebrail ve Mikail'dir. Yer ehlinden iki vezirim ise: Ebû Bekir ve Ömer'dir."

Ebû Said el-Hudri'den şöyle rivayet edilmiştir: Resûlullah(s.a.s.) dedi ki: "Muhakkak ki gök ehlinden benim için iki vezir vardır. Yer ehlinden de iki vezirim vardır. Gök ehlinden iki vezirime gelince: Cebrail ve Mikail'dir. Yer ehlinden olan iki vezirime gelince: Hz. Ebû Bekir ve Ömer'dir." Sonra Resûlullah(s.a.s.) kafasını

göğe kaldırdı ve dedi ki: "Muhakkak ki İlliyyîn ehli, gökteki yıldız ve yıldız topluluğunu gördükleri gibi kendilerinde daha aşağı olanları görüyorlar. Muhakkak ki Ebû Bekir ve Ömer İlliyyîn ehlindendirler ve onlara ikramda bulunulmuştur. (Filan) dedi ki: Ben dedim ki: Ey Ebû Said! Onlara ne ikramında bulunulmuş? Ebû Said dedi ki: O ikisi (Ebû Bekir ve Ömer) İlliyyîn ehlidirler.

Abdülaziz b. Muttalib'den o da babasından rivayet ettiğine göre dedi ki: Resûlullah(s.a.s.) dedi ki: "Muhakkak ki Yüce Allah, gök ehlinden Cibril ve Mikail ile beni destekledi. Yer ehlinden ise, Ebû Bekir ve Ömer'le beni destekledi. Dedi ki: Resûlullah(s.a.s.), o ikisinin bize doğru geldiğini gördü. Resûlullah(s.a.s.) dedi ki: Bu ikisi sözü dinlenir, idrak sahibidirler."

Ebû Hureyre'den şöyle rivayet edilmiştir: Resûlullah(s.a.s.) dedi ki: "Dünyaya hiçbir çocuk gelmemiştir ki, Resûlullah'ın (s.a.s.)çukurunun toprağından üzerine serpilmesin." Ebû Asım dedi ki: Ebû Bekir ve Ömer (r.a.) için bu üstünlük kadar hiçbir üstünlük görmedik. Çünkü muhakkak ki ikisinin mizacı Resûlullah'ın (s.a.s.) mizacı gibiydi.

İbn Abbas'tan şöyle rivayet edilmiştir; Resûlullah(s.a.s.), Ebû Bekir ve Ömer'e dedi ki: "Dikkat edin! Peygamberler ve melekeler içindeki meseleniz hakkında size haber vereceğim. Ey Ebû Bekir! Senin melaikeler içindeki meselen; Mikail'in(a.s.) meselesi ki o rahmetle iniyor (yani sende öylesin). Senin peygamberler içindeki meselen ise: Hz. İbrahim'in meselesi gibidir. Hz. İbrahim dedi ki: "Kim bana tabi olursa o bendendir. Kim bana isyan ederse, muhakkak ki sen Ğafur ve Rahimsin"[338] Ey Ömer! Senin melekeler içindeki meselen ise: Cebrail'in(a.s.) meselesi gibidir. Cebrail (a.s.), Allah'ın düşmanlarına karşı azap, zarar ve felaket vermek için iniyor. Senin Peygamberler içerisindeki meselen ise: Hz. Nuh'un(a.s.) meselesi gibidir. "Hz. Nuh dedi ki: "Yeryüzünde kâfirlerden hiç kimseyi bırakma!"[339]

Cabir b. Abdillah'tan şöyle rivayet edilmiştir: Ben Resûlullah'tan (s.a.s.) işittim ki Resûlullah(s.a.s.) diyordu ki: "Münafık kişi, Ebû Bekir ve Ömer'i sevmez. Mü'min olan kişi de onlara karşı kin gütmez."

Dihye b. Halife'den şöyle rivayet edilmiştir: "Resûlullah(s.a.s.), beni bir mektupla Rum Padişahına gönderdi. Resûlullah'ın (s.a.s.) mektubunu ona ulaştırdım.

---

[338] İbrâhim 14/36.
[339] Nûh 71/26.

Resûlullah'ın (s.a.s.) mührünü öptü ve üzerinde oturmuş olduğu bir şeyin altına bıraktı. Ondan sonra kumandanlarını ve halkını çağırtıp bir araya getirdiler. Padişah kendisine yapılmış olan, dayanılacak bir şeyin üzerine kalktı. Rumlarda ve Farisilerde dayanılacak bir şey vardı. Minberler yoktu. Sonra arkadaşlarına hitab etti ve dedi ki: Bu daha önce İbrahim'in oğlu İsmail'in çocuklarından Mesih'in (İsa'nın) onunla bizi müjdelediği Peygamber'in (s.a.s.) mektubudur. Dihye dedi ki: Bir çeşit homurdanmaya başladılar. Seslerini kesmek için eliyle onlara işaret etti. Sonra dedi ki: Ben sizi Hıristiyanlığa destek verip vermeyeceğinizi denemek için dedim." Dihye dedi ki: Ertesi gün bana gizli olarak haber gönderdi ve beni içinde 313 suret bulunan büyük bir eve götürdü. O suretler resullerin ve nebilerin (a.s.) suretleriydi. Melik dedi ki: Bu suretleri içinde senin arkadaşın (Resûlullah) kimdir bak? Dihye dedi ki: Sanki Resûlullah(s.a.s.) bana bakıyordu. Dihye: Ben padişaha dedim ki: Budur. Melik dedi ki: Doğru söyledi. Melik dedi ki: Onun sağındaki suret kimindir? Dedim ki: Onun kavminden bir adamındır ki, ona; Ebû Bekir Sıddîk deniliyor. Melik dedi ki: Onun solundaki adam kimdir? Dedim ki: Onun kavminden bir adamdır ki, ona Ömer b. Hattâb deniliyor. Melik dedi ki: Biz kitabımızda yüce Allah Peygamber'in bu iki arkadaşıyla dinini tamamladığını gördüm. Ben Resûlullah'a (s.a.s.) geldiğimde bu durumu Resûlullah'a (s.a.s.) haber verdim. Resûlullah(s.a.s.) dedi ki: "Adam doğru söyledi. Yüce Allah bu dini Hz. Ebû Bekir ve Ömer ile tamamlayıp memleketlerin fethini bu iki adamla yapacak."

Nafi'den, o da İbn Ömer'den şöyle rivayet etmiştir: Resûlullah(s.a.s.) camiye girdi. Onun sağında Ebû Bekir, solunda ise Ömer b. Hattâb bulunuyordu. Resûlullah(s.a.s.) dedi ki: "Kıyamet gününe bu şekilde gönderileceğiz."

İbn Ömer'den şöyle rivayet edilmiştir: Resûlullah(s.a.s.) dedi ki: "Ben Ebû Bekir ve Ömer arasında haşr olunacağım. Ta ki Mekke ve Medine arasında durup; Mekke ve Medine ehli bana biat edene kadar.

-Ali b. Ebî Talib'in, Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer'i Övmesi

Cafer b. Muhammed'den o da babasından şöyle rivayet etmiştir: Alib. Ebî Talib'e Kureyş'ten bir adam dedi ki: "Ey Mü'minlerin Emiri! Az önce hutbede senden şunu dediğini işittik: Ey Allah'ım! Hulefaü'r-Raşideyni'l-Mehdiyyin, ne ile ıslah olmuşlarsa bizi de onunla ıslah et. Bunlar kimlerdir. Ondan sonra Hz. Ali'nin iki gözü yaşla doldu, sonra gözyaşını kesti. Hz. Ali dedi ki: O ikisi benim sevgilimdirler. Senin amcaların ki; Ebû Bekir ve Ömer'dir. Hidayet rehberleridirler,

İslâm'ın iki şeyhleridirler (büyükleridirler). Kureyş'in iki adamıdırlar. Resûlullah'tan (s.a.s.) sonra ikisine tabi olunacak kimselerdir. Kim o ikisine tabi olursa korundu. Kim o ikisinin izine tabi olursa sıratı müstakim'in yolundadır. Kim o ikisinin talip ettiği yolu devam ettirirse, o kimse Allah'ın taraftarıdır. Allah'ın taraftarı ise kurtuluşa erendir.

Abdi Hayr'dan şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ali'nin dediğini işittim: Kıyamet gününe kadar Ebû Bekir ve Ömer'den sonra gelecek idarecilerin önüne geçirmek için Ebû Bekir ve Ömer'i delil kılmıştır. Allah'a yemin ediyorum ki! Ebû Bekir ve Ömer'in gelecek idarecilerin önüne geçmeleri uzak bir geçmedir. Onlardan (Ebû Bekir ve Ömer den) sonra gelen idareciler için şiddetli bir sıkıntı vardır.

Zeyd b. Veheb'den şöyle rivayet edilmiştir; Süveyd b. Ğafle, Hz. Ali'nin emirliği zamanında Hz. Ali'nin yanına girdi. Süveyd dedi ki: Ey Mü'minlerin Emiri! Muhakkak ki ben birkaç kişiye uğrayıp geçtim. Hz. Ebû Bekir ve Ömer hakkında İslâm'da layık olmadığı bir şekilde konuşuyorlardı. Hz. Ali elimi tutarak minber'e çıktı ve dedi ki: Canlı varlıkları yaratan ve daneyi yâran'a yemin olsun ki faziletli Mü'min'den başka kimse o ikisini (Ebû Bekir ve Ömer) sevmez. Dinden çıkmış şakiden başka kimse onlara muhalefet ederek onlara kin beslemez. O ikisinin sevgisi Allah'a yaklaşmaktır. Onlara karşı kin beslemek dinden çıkmaktır. Resûlullah'ın (s.a.s.) iki kardeşi, iki veziri, iki arkadaşı, Kureyş'in iki büyüğü ve Müslümanların iki babası hakkında kötülükle konuşanların hali nasıldır? (Halleri kötüdür). Ben o ikisini (Ebû Bekir ve Ömer'i), kötülükle anlatanlardan beriyim ve kötüleyenler azaba uğrayacaklardır.

20. Bölüm: Muhakkak ki İkisinin (Ebû Bekir ve Ömer'in) Faziletlerinin Sünnetten Olduğunun Bilinmesinin Beyanı

Şakik'ten, o da Abdullah'tan şöyle rivayet edilmiştir: Ebû Bekir ve Ömer'in sevgisi, ikisinin üstünlüğünün bilinmesi sünnettendir. Abdülaziz b. Caferi'l-Lü'lüî'den rivayet edildiğine göre dedi ki: Hasan'a dedim ki: Ebû Bekir ve Ömer'in sevgisi sünnet midir? Hasan dedi ki: Hayır, farzdır.

Tavus'tan şöyle rivayet edilmiştir: Ebû Bekir ve Ömer'in sevgisi ve ikisinin üstünlüğünün bilinmesi sünnettendir.

Malik b. Enes'ten şöyle rivayet edilmiştir: Geçmiş Müslümanlar, çocuklarına Ebû Bekir ve Ömer'in sevgisini Kur'ân'dan bir sureyi öğrettikleri gibi öğretiyorlar

idi. Ebû Cafer Muhammed b. Ali'den rivayet edildiğine göre dedi ki: Her kim ki Ebû Bekir ve Ömer'in üstünlüklerini bilmezse sünneti bilmemiş demektir.

Salim b. Hafsa'dan şöyle rivayet edilmiştir: Cafer b. Muhammed dedi ki: Hz. Ebû Bekir benim dedemdir. Adam dedesini söver mi? Eğer Hz. Ebû Bekir ve Ömer'i kendime rehber edinmesem ve ikisinin düşmanlarından beri olmazsam, Muhammed'in şefaati bana ulaşmasın. Zeyd b. Ali'den şöyle rivayet edilmiştir: Ebû Bekir ve Ömer'den beri olmak (onlardan nefret etmek), Ali'den uzaklaşmaktır.

Şuayb b. Harb'den şöyle rivayet edilmiştir: Malik b. Mağuel'e söyledim ki: Bana vasiyette bulun. Malik dedi ki: Sana Şeyhey'nin sevgisini vasiyette bulunuyorum. O da, Ebû Bekir ve Ömer'dir. Şuayb: Ben de dedim ki: Allah bana bunların sevgisinden (Ebû Bekir ve Ömer) çok hayır verdi! Malik dedi ki: Ey Ahmak! Allah'a yemin ediyorum ki sana tevhid üzerine umduğum şeyi, o ikisinin sevgisi üzerine onu umuyorum.

Ebû Hazm'dan, o da babasından şöyle rivayet etmiştir: Ali b. Hasan için denildi ki: Resûlullah'ın yanında Ebû Bekir ve Ömer'in makamı nasıldı? Ali b. Hasan dedi ki: Bugün ikisinin yeri gibidir. O ikisi (Ebû Bekir ve Ömer), Resûlullah'ın (s.a.s.) yanında uzanmışlardır.

Atki'den şöyle rivayet edilmiştir: Malik'e, Harun Reşit dedi ki: Resûlullah'ın (s.a.s.) yanında Ebû Bekir ve Ömer'in makamı nasıldı? Malik dedi ki: Onların kabrinin Resûlullah'ın (s.a.s.) kabrine yakınlığı gibidir. Harun Reşit dedi ki: Ey Malik! Sen bu konuda şifa ettin (tatmin ettin).

Süfyan b. Uyeyne'den şöyle rivayet edilmiştir: Malik b. Mağuel dedi ki: Eğer isterseniz size kesin yemin edeceğim ki muhakkak ki ahrette ikisinin yeri dünyada Resûlullah'ın (s.a.s.) yanındaki yakınlığı gibidir. Yani: Bu ikisinden kasıt: Ebû Bekir ve Ömer'dir.

21. Bölüm: Hz. Peygamber'den Sonra Gelenlerin Fazileti

Ebû Cüheyfe'den şöyle rivayet edilmiştir: Ben Ali'den (r.a.) işittiğime göre diyordu ki: "Bu ümmetin Peygamberi'nden sonra bu ümmetin hayırlısını size haber vereyim mi? Bu Peygamberden sonra bu ümmetin hayırlısı: Ebû Bekir'dir. Ondan sonra Hz. Ali dedi ki: Ebû Bekir'den sonra size bu ümmetin en hayırlısını haber vereyim mi? O da Ömer'dir."

Ebû Cüheyfe'den şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ali (r.a.) dedi ki: Bu ümmetin Peygamberinden sonra en hayırlıları: Ebû Bekir ve Ömer'dir. Eğer isteseydim üçüncüsünü de size haber verirdim."

Muhammed b. Ali b. Hanife'den şöyle rivayet edilmiştir: "Babama dedim ki: Ey Baba! Resûlullah'tan (s.a.s.)sonra insanların en hayırlısı kimdir? Dedi ki: Ebû Bekir, ondan sonra Ömer'dir."

Avn b. Ebî Cüheyfe'den şöyle rivayet edilmiştir: Benim babam Hz. Ali'nin özel kalem memuruydu. Hz. Ali'nin minberinin altındaydı. Babam dedi ki: Hz. Ali'den şöyle dediğini işittim: "Bu ümmetin Peygamberinden (nebisinden) sonra bu ümmetin en hayırlıları: Ebû Bekir ve Ömer'dir."

Abdi Hayr'dan şöyle rivayet edilmiştir: Ben Hz. Ali'nin Küfe minberinin üzerinde şöyle dediğini işittim: "Resûlullah'tan (s.a.s.) sonra en hayırlınız: Ebû Bekir'dir. Ebû Bekir'den sonra en hayırlınız: Ömer'dir. Üçüncüsünü adlandırmak isteseydim adlandıracaktım." Abdi Hayr dedi ki: Sanki Hz. Ali nefsini kastediyordu.

Abdi Hayr'dan şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ali Nehr (Nehrevan) ehli ile savaştıktan sonra minbere çıktı ve dedi ki: "Dikkat edin! Peygamberden sonra bu ümmetin en hayırlısı; Ebû Bekir'dir. Ebû Bekir'den sonra bu ümmetin en hayırlısı: Ömer'dir. Ondan sonra Allah'ın dilediği kadar, hükmedeceği işlerden bizlere haber verdi.

İbn Cübeyr'den şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ali'nin şöyle dediğini işittim: "Bu ümmetin peygamberinden sonra bu ümmetin en hayırlısı; Ebû Bekir'dir. Ebû Bekir'den sonra bu ümmetin en hayırlısı: Ömer'dir." Ondan sonra ileride Yüce Allah'ın dilediği kadar hükmedeceği olayları bize anlattı.

Kays-ı Harisli'den şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ali'nin şöyle dediğini işittim: "Resûlullah(s.a.s.) geçti, ikincisi olan Ebû Bekir de, üçüncüsü olan Ömer de geçti. Ondan sonra Allah'ın dilediği kadar fitne bizi vurdu." Kays-ı Harisi dedi ki: Hz. Ali bu sözü (Allah'ın dilediği kadar fitne bizi vurdu) söylemekle kendi nefsini küçük düşürmek istedi.

Ebû Hureyre'den şöyle rivayet edilmiştir: Resûlullah(s.a.s.) dedi ki: "Ebû Bekir ve Ömer; Resuller ve Nebilerin dışında, göklerin ve yerlerin, ilklerin ve sonların en hayırlılarıdırlar." Şu'be'den şöyle rivayet edilmiştir: Peygamberden sonra kendilerinden bilgi aldığımız:;Ebû Bekir ve Ömer'den daha üstün birisine rastlamadık.

Abdi Hayr'dan şöyle rivayet edilmiştir: Ali b. Ebî Talib'e dedim ki: Ey Mü'minlerin Emiri! Resûlullah'tan (s.a.s.) sonra insanlardan ilk cennete giren kimdir? Hz. Ali dedi ki: Ebû Bekir ve Ömer'dir. Dedim ki: Ey Mü'minlerin Emiri! O ikisi, senden önce mi geçecekler? Hz. Ali dedi ki: Evet. Canları yaratan ve daneleri yaran Allah'a yemin olsun ki o ikisi cennetin meyvesinden yiyecekler ve cennetin yataklarına yaslanacaklar.

İbn Ömer'den şöyle rivayet edilmiştir: Resûlullah'ın (s.a.s.) zamanında insanlar arasında tercih yapıyorduk. İlkin Ebû Bekir'i, ondan sonra Ömer b. Hattâb'ı, ondan sonra Osman b. Affan'ı tercih ediyorduk.

Kubeyse b. Ukbe'den şöyle rivayet edilmiştir: Süfyan'nın şöyle dediğini işittim: Her kim ki Ali'yi, Hz. Ebû Bekir ve Ömer'in önüne alırsa; Muhacirleri ve Ensar'ı azarlardı. Ben korkuyorum ki o şahsa, bu düşünce hiçbir fayda vermesin.

22. Bölüm: Hz. Ömer'in Allah'ın Din'i Konusunda Tavizsiz Oluşu

İbn Abbas'tan (r.a.) şöyle rivayet edilmiştir: Ömer b. Hattâb, bana anlattığına göre: Bedir gününde müşriklerden 70 adam öldürüldü ve onlardan 70 adam da esir edildi. Resûlullah(s.a.s.), Ebû Bekir ve Ömer ile istişare etti. Hz. Ebû Bekir dedi ki: Ey Allah'ın Peygamberi! Bunlar amcaoğullarımızdırlar, aşiretimizdendirler ve kardeşlerimizdirler. Muhakkak ki ben, onlardan fidye almamızı uygun görüyorum. Bizim onlardan alacağımız fidye kâfirlere karşı güç olur ve umulur ki Allah, onları hidayete erdirir ve bizlere destek olurlar. Resûlullah(s.a.s.) dedi ki: Ey İbn Hattâb! Senin görüşün nedir? Hz. Ömer dedi ki: Allah'a yemin ediyorum ki! Ebû Bekir'in gördüğü şeyi ben görmüyorum. Fakat ben şunu görüyorum ki falanca adamdan bana imkân ver. "O falanda Ömer'in akrabasıdır" ve ben onun boynunu vuracağım. Ali'ye, Akil'den bir imkân tanı. Ali de onun (Akil'in) boynunu vursun. Hamza'ya da falanca adamdan bir imkân sağla ki falancanın boynunu vursun. Ve tabi Allah da kalbimizde müşrikler için bir yumuşaklık olmadığını müşahede etsin. Bu müşrikler: Müşriklerin cesurluları, önderleri, komutanlarıdır. Hz. Ömer dedi ki: Resûlullah(s.a.s.)Ebû Bekir'in söylediğini arzuladı, benim dediğimi arzulamadı. Müşriklerden fidye aldı. Ertesi gün ben Resûlullah'ın (s.a.s.) yanına geldiğimde Resûlullah(s.a.s.) ve Hz. Ebû Bekir oturarak ağlıyorlardı. Ben dedim ki: Ey Allah'ın Resûlü! Seni ve senin arkadaşını ağlatan şey nedir? Eğer ben ağlamaklı bir şey bulsaydım ben de ağlardım. Eğer ağlamak için bir şey bulmazsam ikinizin ağlamasından dolayı ağlayacağım. Resûlullah(s.a.s.) dedi ki: "Senin arkadaşının

fidye görüşünü kabul ettiğimden dolayı ağlıyorum. Muhakkak ki sizin azabınız, bu ağaçtan daha yakın üzerime arz olundu." Bu ağaçtan kasıt; Resûlullah'a yakın bir ağaçtı. Yüce Allah, şu ayeti kerimeyi indirdi: "Yeryüzünde ağır basıncaya (küfrün belini kırıncaya) kadar, hiçbir peygambere esirleri bulunması yaraşmaz."[340]Ta bu ayete kadar: "Allah tarafından önceden verilmiş hüküm olmasaydı, aldığınız fidyeden ötürü size mutlaka büyük bir azap dokunurdu." [341]

İbn Ömer'den şöyle rivayet edilmiştir; Peygamber(s.a.s.) esirleri, esir ettiği zaman; Hz. Ebû Bekir'e danıştı. Hz. Ebû Bekir dedi ki: Esirler senin kavmindir, senin aşiretindirler ve yollarını aç gitsinler. Peygamber(s.a.s.), Hz. Ömer'e danıştı. Hz. Ömer dedi ki: Onları öldür. Resûlullah(s.a.s.) onlardan fidye aldı. Yüce Allah bu ayeti indirdi: "Yeryüzünde ağır basıncaya (küfrün belini kırıncaya) kadar, hiçbir peygambere esirleri bulunması yaraşmaz."[342]Resûlullah(s.a.s.)Hz. Ömer'le karşılaştı, Resûlullah ona dedi ki: "Sana muhalefetten dolayı bize şer dokunacaktı."

23. Bölüm: Resûlullah'ın (s.a.s.), Hz. Ebû Bekir'in (r.a.) Emrettikleri Bazı Şeylerde, Hz. Ömer'in (r.a.) Onlara Muhalefet Ederek Öne Geçmesi ki, Bunu Kendi Maslahatı İçin Değil, Davasının Maslahatı İçin Yapması

İbn Ömer'den şöyle rivayet edilmiştir: Peygamber(s.a.s.) Abdullah b. Übey'in üzerinde Cenaze namazı kılmak istediği zaman Hz. Ömer, Resûlullah'ı çekti. Hz. Ömer dedi ki: Allah Münafıkların üzerine namaz kılmaktan alıkoymamış mı? Resûlullah(s.a.s.) dedi ki: "Ben iki tercih arasındayım: "Ey Muhammed! Onlar için ister af dile, ister dileme: onlar için yetmiş kez af dilesen de Allah onları asla affetmeyecek."[343] Ondan sonra: "Onlardan ölmüş olan hiçbirine asla namaz kılma."[344] Bu ayet indi.

Abdullah b. Abbas'tan şöyle rivayet edilmiştir: Ömer b. Hattâb'tan işittim ki, diyordu ki: Abdullah b. Übeyy öldüğü zaman, üzerine namaz kılması için Resûlullah(s.a.s.) çağrıldı. Resûlullah(s.a.s.) namaz kılmak için ona doğru gitti. Resûlullah(s.a.s.) namaz kılmak için durduğu zaman, ben Resûlullah'ın (s.a.s.) göğsünün karşısında durdum ve ben dedim ki: Ey Allah'ın Resulü! Allah'ın düşmanı Übey'in oğlu üzerine mi namaz kılıyorsun ki, o da böyle diyordu: Bir gün böyle, bir gün de böyle böyle diyor, bir günde şöyle diyordu. Hz. Ömer, İbn Übeyy'in acı

[340] el-Enfâl 8/67.
[341] el-Enfâl 8/68.
[342] el-Enfâl 8/67.
[343] et-Tevbe 9/80.
[344] et-Tevbe 9/84.

günlerini teker teker sayıyordu. Hz. Ömer dedi ki: Resûlullah(s.a.s.) tebessüm ediyordu. Ta ki bu söylemlerimi ona karşı çoğalttığım zaman, Resûlullah(s.a.s.) dedi ki: "Ey Ömer! Önümden çık. Muhakkak ki ben iki şey arasında serbest bırakıldım ve bende namaz kılmayı tercih ettim. Bana denildi ki: "(Ey Muhammed!) onlar için ister af dile, ister dileme: onlar için yetmiş kez af dilesen de Allah onları asla affetmeyecek."[345]Resûlullah(s.a.s.) dedi ki: "Şayet ben bilseydim eğer Allah 70 defadan fazla onu affederdi, bende af dilememi arttıracaktım." Ondan sonra Resûlullah(s.a.s.) onun üzerine namaz kıldı. Cenazeyle beraber yürüdü ve onun kabri üzerinde defin işi bitinceye kadar durdu. Resûlullah'a (s.a.s.) karşı, kendime ve cesaretime hayret ettim ki, nasıl direndim. Allah ve Resulü en iyi bilendir. Allah'a yemin olsun ki benim Resûlullah'a (s.a.s.) karşı bu direnmemden az bir zaman sonra bu iki ayet indi: "Onlardan ölmüş olan hiçbirine asla namaz kılma, onun kabri başında da durma!"[346] Ta "fasıklar" kelimesine kadar indi. Bu ayetten sonra Yüce Allah Resûlullah'ın (s.a.s.) ruhunu alıncaya kadar ne bir münâfık'ın cenazesi üzerine namaz kıldı, ne de bir münâfık'ın kabri başında durdu.

Bera'dan şöyle rivayet edilmiştir: Uhud günü, Ebû Süfyan b. Harb geldi ve dedi ki: Muhammed sizin içinizde midir? Resûlullah(s.a.s.) dedi ki: "Ona cevap vermeyiniz." Sonra dedi ki (Ebû Süfyan b. Harb): Muhammed sizin içinizde midir? Müslümanlar yine ona cevap vermediler. Üçüncü kez dedi. Ondan sonra (Ebû Süfyan b. Harb) dedi ki: Ebû Kuhafe'nin oğlu içinizde midir? Ve Müslümanlar onlara cevap vermediler. Bunu (Ebû Süfyan) 3 kez tekrarladı. Ondan sonra (Ebû Süfyan) dedi ki: İbn Hattâb içinizde midir? Bunu 3 kez tekrarladı. (Ebû Süfyan). (Ebû Süfyan b. Harb) dedi ki: Sizler bunlara kâfi (yeterli oldunuz) geldiniz. Hz. Ömer kendi nefsini tutamayarak dedi ki: Ey Allah'ın düşmanı yalan attın. İşte Resûlullah(s.a.s.), işte Ebû Bekir ve ben, hepimiz sağız (diriyiz). Bizden sana kötü gündür. Hz. Ömer dedi ki: Bugün Bedir gününe mukabildir. Ve Harp (savaş) insanın bir lehindedir, bir de aleyhindedir. (Ebû Süfyan) dedi ki: Hubel yüceldi. Resûlullah(s.a.s.) dedi ki: "Ona cevap veriniz." Sahabiler dediler ki: Ey Allah'ın Resûlü! Ne söyleyelim? Resûlullah(s.a.s.) dedi ki: "Allah yücedir ve büyüktür, deyiniz." Ebû Süfyan b. Harb dedi ki: Bizim için Uzza vardır, sizin için Uzza yoktur. Resûlullah(s.a.s.) dedi ki: "Ona cevap veriniz." Sahabiler dediler ki: Ya Resulallah! Ona ne söyleyelim?

[345] et-Tevbe 9/80.
[346] et-Tevbe 9/84.

Resûlullah(s.a.s.) dedi ki: “Allah bizim Mevlamızdır. Sizin Mevla’nız yoktur, deyiniz.”

Akreme’den şöyle rivayet edilmiştir; Ebû Süfyan b. Harb; Hubel yüceldi, dediği zaman, Resûlullah(s.a.s.)Hz. Ömer’e dedi ki: “Allah yücedir ve büyüktür, de.” Ebû Süfyan b. Harb dedi ki: Bizim için Uzza vardır, sizin için Uzza yoktur. Resûlullah(s.a.s.) Ömer’e dedi ki: “Allah Mevlamızdır. Sizin Mevla’nız yoktur, de.”
Ebû Vail’den rivayet edildiğine göre; dedi ki: Sehl b. Hanif dedi ki: Resûlullah(s.a.s.) ile müşrikler arasında olan sulh’ta, Sehl b. Hanif dedi ki: Hz. Ömer geldi ve dedi ki: Biz hak üzerindeyiz, onlar da batıl üzerinde değil midirler? Resûlullah(s.a.s.) dedi ki: “Evet!” Hz. Ömer dedi ki: Bizim ölülerimiz cennette, onların ölüleri ateşte değil midirler? Resûlullah(s.a.s.) dedi ki: “Evet!” Hz. Ömer dedi ki: Dinimiz hakkında bu aşağılığı niçin veriyoruz (kabulleniyoruz). Yüce Allah bizimle onlar arasında hüküm vermeden, neden geri dönüyoruz? Resûlullah(s.a.s.) dedi ki: “Ey İbn Hattâb! Muhakkak ki ben, Allah’ın Resulüyüm ve Allah beni ebedi olarak alçaltmaz.” Hz. Ömer, Hz. Ebû Bekir’in (r.a.) yanına gitmek için yürümeye başladı. Hz. Ebû Bekir’in yanıma geldiğinde de öfkeliydi ve sabredemiyordu. Hz. Ömer dedi ki: Ey Ebû Bekir! Biz hak üzerinde değimliyiz, onlar da batıl üzerinde değil midirler? Hz. Ebû Bekir dedi ki: Evet! Hz. Ömer dedi ki: Bizim ölülerimiz cennette, onların ölüleri ateşte değil midirler? Hz. Ebû Bekir dedi ki: Evet! Hz. Ömer dedi ki: Dinimiz hakkında bu aşağılığı niçin veriyoruz (kabulleniyoruz). Yüce Allah bizimle onlar arasında hüküm vermeden neden geri dönüyoruz? Hz. Ebû Bekir dedi ki: Ey Hattâb’ın oğlu! Muhakkak ki O (Resûlullah), Allah’ın Resulüdür ve Allah onu ebedi olarak onu alçaltmaz. Resûlullah’a (s.a.s.), Fetih ile ilgili ayet indi. Resûlullah(s.a.s.) Fetih ile ilgili ayeti Hz. Ömer’e göndertip ona okutturdu. Hz. Ömer dedi ki: Ey Allah’ın Resûlü! Bu fetih midir? Resûlullah(s.a.s.) dedi ki: “Evet!” Hz. Ömer’in nefsi rahatladı ve döndü.

Ebû Hureyre’den (r.a.) şöyle rivayet edilmiştir: Bir topluluk içerisinde Hz. Ebû Bekir ve Ömer olduğu halde Resûlullah’ın (s.a.s.) etrafında oturuyorduk. Resûlullah(s.a.s.) bizim aramızdan kalktı ve tekrar yanımıza gelişi gecikti. Bizim dışımızda, başına bir şey gelmesinden korktuk ve biz kalktık. İlk korkan ben (Ebû Hureyre) oldum. Resûlullah’ı(s.a.s.) aramak için ben çıktım. Ensar’dan Benî Neccar oğullarına ait bir duvarın yanına geldim. O duvarın etrafında döndüm, acaba bir kapı bulabilir miyim diye, bir kapı bulamadım. O vakit dışarıdan, bir kuyudan duvarın

içerisine giren bir kanalı (Rebi'i çayı, dere, kanal) gördüm. Tilkinin atladığı gibi kanala atladım ve Resûlullah'ın (s.a.s.) yanına girdim. Resûlullah(s.a.s.) dedi ki: "Ebû Hureyre mi?" Ben de: Evet, ey Allah'ın Resûlü! Dedim. Resûlullah(s.a.s.) dedi ki: "Ne oldu sana?" (Ebû Hureyre) dedim ki: Sen aramızdaydın, kalkıp gittin ve yanımıza dönmede geciktin. Biz senin başına bir şeylerin gelmesinden korktuk ve ilk korkan ben oldum. Bu duvarın yanına geldim ve tilkinin atladığı gibi kanala atladım. Ve insanlar da arkamdadır, geliyorlar. Resûlullah(s.a.s.) dedi ki: "Ey Ebû Hureyre! - Resûlullah iki ayakkabısını bana verdi.- Benim bu iki ayakkabımla git. Bu duvarın arkasında kimin ile karşılaşırsan; eğer o da Allah'tan başka ilah olmadığına şahitlik eder ve kalbiyle bunu tasdik ederse onu cennet ile müjdele." İlk karşılaştığım kişi; Ömer idi. Ömer dedi ki: Ey Ebû Hureyre! Bu ayakkabı nedir? Ben dedim ki: Resûlullah'ın (s.a.s.) ayakkabısıdır. Resûlullah(s.a.s.), bu ayakkabıyla beni gönderdi. Ben kiminle karşılaşırsam, Allah'tan başka ilah olmadığına şehadet edip kalbiyle onu tasdik ederse ben onu cennetle müjdelerim. Hz. Ömer kendi eliyle iki memesi arasına vurdu. Ben kalçamın üzerine düştüm ve Hz. Ömer dedi ki: Ey Ebû Hureyre! Geri dön ve bende Resûlullah'ın (s.a.s.) yanına geri döndüm. İçim dolup ağlamaya başladım. Resûlullah'a dedim ki: Ömer beni kalçamın üzerine yere attı. O esnada Ömer'de arkamdaydı. Resûlullah(s.a.s.) bana dedi ki: "Sana ne oldu?" Ben dedim ki: Ömer ile karşılaştım ve bana dediklerini ona anlattım. O da iki memem arasına (göğsüme) vurdu ve bende kendi kalçam üzerine düştüm! Resûlullah(s.a.s.), Ebû Hureyre'ye dedi ki: "Dön." Resûlullah(s.a.s.), (Ömer'e) dedi ki: "Seni Ebû Hureyre'ye dayak atmaya sevk eden şey neydi?" Ömer dedi ki: Ey Allah'ın Resûlü! Anam babam sana feda olsun. Ebû Hureyre'yi ayakkabınla gönderdin. Kim ile karşılaşır isen: "Allah'tan başka ilah olmadığına şehadet edip kalbiyle onu tasdik ederse onu cennetle müjdele" demişsin. Resûlullah(s.a.s.) dedi ki: "Evet." Hz. Ömer dedi ki: Ey Allah'ın Resûlü! Bunu yapma! Muhakkak ki insanlar buna dayanarak amel işlememelerinden korkuyorum. İnsanları serbest bırak ki amel işlesinler. Resûlullah(s.a.s.) dedi ki: "İnsanları serbest bırakın."

A'meş, Ebû Salih'ten, o da Ebû Said'den veya Ebû Hureyre'den şöyle rivayet etmiştir: Tebük savaşı zamanında insanlara açlık dokunduğu zaman, insanlar dediler ki: Ey Allah'ın Resûlü! Eğer sen izin verseydin su taşıyan develerimizi keserdik. Onları yiyecek ve yağlanacaktık. Resûlullah(s.a.s.) dedi ki: " Develerinizi kesiniz." Ebû Said veya Ebû Hureyre dedi ki: Ömer geldi ve dedi ki: Ey Allah'ın Resulü! Eğer

insanlar bu hayvanları kesseler yük taşıyan hayvanlar azalır. Fakat bu insanları çağır ve yanlarında bulunan artık yiyeceklerini getirsinler. Ondan sonra bereketlenmesi için o yiyecekler üzerine dua et. Umulur ki yüce Allah bu yiyecekleri bereketli kılsın. Resûlullah(s.a.s.), bir sergi getirmelerini istedi ve o sergiyi yere serdi. Ondan sonra insanlardan yanlarında arta kalan azıklarını getirmelerini istedi. Bir adam bir avuç incir getirdi. Bir başka adam bir avuç hurma getirdi. Başka bir adam ekmek kırıntısı getirdi. Ta ki getirilen azıklardan az bir şey serginin üzerinde toplandı. Ondan sonra bu azıkların bereketlenmesi için dua etti. Ondan sonra Resûlullah(s.a.s.) dedi ki: "Bunu kabınıza alın." Onlarda kendi kaplarına aldılar. Ta ki orduda dolmayan bir kab kalmayıncaya kadar. Doyuncaya kadar yediler ve o yiyecekler arttı. Resûlullah(s.a.s.) dedi ki: "Ben şehadet ederim ki, Allah'tan başka ilah yoktur ve yine ben şehadet ederim ki, ben Allah'ın Resulüyüm. Şüphecilerin dışında kim bu iki kelimeyle Allah ile karşılaşırsa cennetten alıkonulmaz."

İbn Abbas'tan şöyle rivayet edilmiştir; Bir adam Resûlullah'ın (s.a.s.) yanına geldi ve adam dedi ki: Ey Allah'ın Resûlü(s.a.s.)! Bir kadın benimle anlaşma yaptı. Ben onu kıldan yapılmış büyük bir evin içine koydum. Cinsi münasebetin dışında, ondan faydalandım. Resûlullah(s.a.s.) dedi ki: "Yazıklar olsun sana! Belki bu kadının kocası Allah yolunda ve yanından olmayan kadındır?" Bunun üzerine bu ayet indi: "Gündüzün iki ucunda, gecenin ilk saatlerinde namaz kıl. Çünkü iyilikler kötülükleri (günahları) giderir."[347] Ayetin sonuna kadar indi. Ve adam dedi ki: Bu ayet bana has mıdır, yoksa insanlar için genel midir? Ömer kendi eliyle o adamın göğsüne vurdu. Ömer dedi ki: Özel nimet değildir. Belki insanlar için geneldir. Resûlullah(s.a.s.) dedi ki: "Ömer doğru söyledi."

Ubeyde'den şöyle rivayet edilmiştir: Uyeyne b. Hasn ve Akra b. Habis, Hz. Ebû Bekir'in yanına geldiler ve ikisi dediler ki: Ey Allah'ın Resûlü'nün Halifesi! Yanımızda çorak bir toprak vardır, ot falan ve ondan menfaatte yoktur. Eğer uygun görüyorsan onu bize bölersin. Umulur ki onu sürüp veya ekeceğiz. Umulur ki bu günden sonra Allah bununla bize fayda verir. Hz. Ebû Bekir kendi etrafındaki insanlara dedi ki: Eğer çorak topraksa onunla faydalanılmaz. Bu konu hakkında ne diyorsunuz? Bu iki kişinin dedikleri hakkında ne diyorsunuz? Etrafındakiler dediler ki: Bu toprağı onlara bölmeni uygun görüyoruz. Umulur ki Allah bu günden sonra bununla fayda verir. Hz. Ebû Bekir onlara bu toprağı böldü ve bu toprakla ilgili

---

[347] Hûd 11/ 114.

onlara bir vesika yazdı. Hz. Ebû Bekir (r.a.) dedi ki: Bunu Ömer'e gösterin. Hz. Ömer onun çevresindeki insanlar arasında yoktu. İki adam Hz. Ebû Bekir'in yazdığı vesikayı Hz. Ömer'e göstermek için, Hz. Ömer'in yanına gittiler. Hz. Ömer'i ayakta kendisine ait bir deveyi katranlarken gördüler. İki adam dedi ki: Hz. Ebû Bekir dedi ki: Bu vesikada yazılana şahit ol. Ya Ömer! O vesikayı sana biz okuyacak ya da sen onu okuyacaksın? Ömer dedi ki: Siz benim üzerimde bulunduğum hali görüyorsunuz. İster siz okuyun, isterse de ben işimi bitirince ben size okuyayım. Onlar dediler ki: Biz sana okuyacağız ve o ikisi okudular. Ömer vesikada olanı işitince, ikisinin ellerinden alarak üzerine tükürdü ve o vesikayı imha etti. O iki adam çirkin bir söz söylediler. Ömer dedi ki: Muhakkak ki Resûlullah(s.a.s.) bu toprağı size verdiği zaman İslâm dininin destekçileri azdı. Kalplerinizi İslâm'a ısındırmak için verdi. Muhakkak ki Cenabı Allah, İslâm'ı güçlendirdi. Şimdi gidiniz ve kendinize çalışınız. Eğer siz Resûlullah'ın (s.a.s.) döneminde verildiği şekilde koruyup muhafaza ederseniz, Allah (c.c.)da size acıyıp sizi korur. Ubeyde dedi ki: O iki adam homurdanarak Hz. Ebû Bekir'in yanına gitmek için yöneldiler. O iki adam Hz. Ebû Bekir'e dediler ki: Allah'a yemin ederiz ki, Halife sen misin Ömer mi bilmiyoruz? Hz. Ebû Bekir dedi ki: Hayır, eğer Ömer dilese halife o dur. Ubeyde dedi ki: Hz. Ömer sinirli bir şekilde geldi ve Hz. Ebû Bekir'in yanında durdu. Hz. Ömer dedi ki: Bu iki adam'a taksim ettiğin toprak senin midir, yoksa tüm Müslümanların mıdır, bunu bana haber ver? Hz. Ebû Bekir dedi ki: Hayır, tüm Müslümanlarındır. Hz. Ömer dedi ki: Seni, bu toprağı bu iki adam'a özel kılmaya sevk eden şey neydi? Hz. Ebû Bekir dedi ki: Ben çevremdeki insanlara danıştım ve bunlara bu toprağı vermem için görüş beyan ettiler. Hz. Ömer dedi ki: Sen etrafındaki insanlara danıştığın zaman, tüm Müslümanların görüşlerini içerisine alıp, tüm Müslümanlar bu görüşe razı mı oldular? Hz. Ebû Bekir dedi ki: Ben önceden sana dedim ki: Muhakkak ki sen, bu hilafet işi için benden daha güçlüsün. Fakat sen bu görevi bana tevdi ettin.

24. Bölüm: Hz. Ömer'in Şeytanla Görüşmesi ve Şeytanın Ondan Korkması

Muhakkak ki Resûlullah'ın (s.a.s.)Hz. Ömer hakkında sözü geçti, o da şudur: "Ömer bir yoldan giderken şeytanda başka bir yoldan gider."

Şa'bi'den şöyle rivayet edilmiştir: Abdullah b. Mes'ud (r.a.) dedi ki: Resûlullah'ın (s.a.s.) sahabilerinden bir adam, Medine sokaklarından bir sokakta bir

adamla karşılaştı. Cinni şeytan onu görüşmeye davet etti ve adam onunla güreşip onu yere attı. Cinni şeytan dedi ki: Beni bırak, o adam onu bıraktı. O Cinni şeytan dedi ki: Tekrar güreş tutmaya var mısın? Ve o adam tekrar güreşip yine onu yere attı ve onun göğsü üzerine oturdu. O insi adam dedi ki: Seni yumuşak ve zayıf görüyorum. Sanki senin her iki kolun köpek kolu gibidir. Sen mi böylesin yoksa cinler mi böyledir? Cinni dedi ki: Allah'a yemin ediyorum ki!Ben cinlerdenim. O insi adam dedi ki: Bizi sizden koruyacak şeyi anlatmayıncaya kadar seni bırakmam. Cinni dedi ki: Sizi bizden koruyacak şey Ayete'l-Kürsi'dir. Abdullah b. Mes'ud'a adam dedi ki: Şeytanla güreşip yere atan adam kimdir? Abdullah b. Mes'ud dedi ki: O, Ömer idi. Yüzünü ekşitip kaşlarını çattı ve dedi ki (Abdullah b. Mes'ud): Ömer'den başka kim olabilir ki.

Salim'den, o da Abdullah'tan şöyle rivayet edilmiştir: Ebû Musa'nın sorusu üzerine Hz. Ömer'in (r.a.) cevabı gecikti. Ebû Musa karnında şeytan olan bir kadının yanına geldi. Ebû Musa o kadından Hz. Ömer'i sordu ve kadın dedi ki: Benim şeytanım geldikten sonra cevap vereceğim. Ve şeytanı geldi. Hz. Ömer'i Şeytan'dan sordu. Şeytan dedi ki: Kendi elbisesi içerisinde Sadaka develerini hazırlarken ben onu terk ettim. Şeytan Hz. Ömer'i görünce kendi burnunun iki deliği içerisine düşüyor. Melekler Hz. Ömer'in iki gözü arasındadır ve Hz. Ömer Ruhü'l-Kudüs'ün (Cebrail'in) dili üzerine konuşuyor.

Ebû Said el-Hudri'den (r.a.) şöyle rivayet edilmiştir: Peygamber(s.a.s.), Deccal'ı bize anlatıyordu. Deccal bir adama musallat oluyor ve onu öldürüyor. Ondan sonra onu diriltiyor. Deccal diyor ki: Ben senin rabbin değil miyim? Adam diyor ki: Bu saatte senden daha yalancı bir adamı görmedim. Ebû Said el-Hudri dedi ki: Hz. Ömer ölene veya öldürülünceye kadar, Hz. Ömer'den başka cesaretli kimseyi görmüyorduk.

25. Bölüm: Hz. Ömer'in Resûlullah'n(s.a.s.) Vefatına Üzülmesi ve Resûlullah'ın Ölmediğini Söylemesi

İbn Şihab'tan şöyle rivayet edilmiştir: Enes bana haber verdi. Enes dedi ki: Resûlullah(s.a.s.) vefat ettiği zaman insanlar ağladılar. Ömer b. Hattâb mescid de kalkıp konuşmaya başladı. Hz. Ömer dedi ki: Hiç kimseden Muhammed'in öldüğüne dair bir kelime işitmeyeceğim. Fakat Yüce Allah, Muhammed'i kendi katına aldı. Nasıl ki, Musa b. İmran'ın kendi kavminden 40 gün ayrı kaldığı gibi. Allah'a yemin

ediyorum ki! Kim Muhammed'in öldüğünü zannederse onun ellerini ve ayakları kesilecektir.

İbn Şihab'tan şöyle rivayet edilmiştir: Ebû Seleme bana haber verdiğine göre: Aişe (r.anha), Ebû Seleme'ye haber verdiğine göre; Muhakkak ki Hz. Ebû Bekir (r.a.), bir atın üzerinde Sanah'taki evinden çıkıp geldi. Atından inip Resûlullah'ın evine girdi. Hiçbir insanla konuşmadı ve Hz. Aişe'nin yanına girdi. Elini Resûlullah'ın üzerinde gezdirdi. Kırmızı bir elbiseyle Resûlullah(s.a.s.) örtünmüştü. Resûlullah'ın (s.a.s.) yüzünü açtı. Resûlullah'ın (s.a.s.) üzerine eğilip onu öptü ve ağladı. Ondan sonra Hz. Ebû Bekir dedi ki: Anam babam sana feda olsun Ey Allah'ın Resûlü! Allah'a yemin olsun ki Yüce Allah sana iki ölüm tattırmaz. Senin üzerine yazılan ölüm ise sen onu tattın. İbn Şihab dedi ki: Ebû Seleme, Abdullah b. Abbas'tan bana haber verdiğine göre; Hz. Ömer insanlarla konuşuyorken, Hz. Ebû Bekir dedi ki: Ey Ömer! Otur. Allah'a Hamd ve Resûlullah'a (s.a.s.) salât getirdikten sonra, kim Muhammed'e ibadet edip tapıyorsa, muhakkak ki Muhammed öldü. Kim'de Allah'a ibadet edip tapıyorsa, muhakkak ki Allah diridir, ölmez. Allah (c.c.) dedi ki: "Muhammed, ancak bir peygamberdir. Ondan önce de peygamberler gelip geçmiştir. Şimdi o ölür ve öldürülürse, gerisin geriye (eski dininize) mi döneceksiniz? Kim (böyle) geri dönerse, Allah'a hiçbir şekilde zarar vermiş olmayacaktır. Allah, şükredenleri mükâfatlandıracaktır."[348]İbn Şihab dedi ki: Allah'a yemin olsun ki, Hz. Ebû Bekir bu ayeti okuyuncaya kadar insanlar sanki bu ayetin indiğini bilmiyorlardı. İnsanların tümü bu ayeti Hz. Ebû Bekir'den öğrendiler. Bu ayeti işiten her insan, bu ayeti okumaya başladı.

Said b. Müseyyeb (r.a.) dedi: Hz. Ömer dedi ki: Allah'a yemin olsun ki!Bu ayeti, Ebû Bekir okuyunca işittim ve öğrendim. Bana öyle bir hal oldu ki, iki ayağım beni taşımıyordu ve yere çakılıp kaldım.

26. Bölüm: Hz. Ömer'in Hz. Ebû Bekir'e Biat Etmesi Ve Hz. Ebû Bekir'in Halife Olmasını İstemesi

Zerr'den, o da Abdullah'tan şöyle rivayet edilmiştir: Resûlullah(s.a.s.) vefat ettiği zaman, Ensar dediler ki: Bir bizden, bir de sizden bir emir olsun. Hz. Ömer Ensar'a gelip dedi ki: Ey Ensar topluluğu! Siz bilmiyorsunuz ki, Resûlullah(s.a.s.) insanlara namaz kıldırmak için Ebû Bekir'i tayin etti? Ebû Bekir'in önüne geçmek

[348] Âl-i İmrân 3/144.

hanginizin nefsine hoş geliyor? Ensar dediler ki: Ebû Bekir'in önüne geçmekten Allah'a sığınıyoruz.

İbn Abbas'tan, o da Ömer b. Hattâb'tan (r.a.) şöyle rivayet etmiştir; Hz. Ömer dedi ki: Resûlullah(s.a.s.) vefat ettiğinde imtihanımız şuydu: Ali, Zübeyir ve onlarla beraber olanlar, Resûlullah'ın kızı Fatma'nın evindeydiler. Ensar'ın tümü de Benî Saide'nin gölgeliğinde toplanmışlardı. Muhacirlerde Ebû Bekir'in yanında toplanmışlardı. Ben, Ebû Bekir'e dedim ki: Bizi kardeşlerimizle bir araya topla! Ebû Bekir'le gittik. Ben onlara öncülük yapıyordum, ta ki Salih iki adamla karşılaştık. Ve ikisi de Ensar'ın yaptıklarını bize anlattılar. O iki Salih adam dediler ki: Ey Muhacirler topluluğu! Nereye gitmeyi kast ediyorsunuz? Ben dedim ki: Ensar'dan olan kardeşlerimize gidiyoruz. İki adam dedi ki: Sizin onlara yaklaşmamanız gereklidir. Ey muhacirler topluluğu! Siz onlara danışmadan işinizi hemen yapın. Ben dedim ki: Allah'a yemin olsun ki! Biz onlara gideceğiz. Biz Ensar'a gidene kadar yolumuza devam ettik. Ensar'a vardığımızda, Ensar toplanmışlardı. Baktık ki onların arasında bir adam örtünmüştü. Ben dedim ki: Bu kimdir? Dediler ki: Sa'd b. Ubade'dir. Ben dedim ki: Ona ne olmuş? Dediler ki: Rahatsızdır. Oturduğumuzda, onların hatibi kalkıp; Allah'a (c.c.) layık olduğu bir şekilde Allah'a hamdü-senada bulundu. O Hatib dedi ki: Bundan sonra: Biz Allah'ın yardımcılarıyız ve İslâm'ın askerleriyiz. Ey Muhacir topluluğu! Siz de bizden bir cemaatsiniz. Sizden bir topluluk bizi, bizim aslımızdan düşürmek istiyor ve bizden halife seçilmesine engel oluyor. Hatib konuşmasını bitirdikten sonra, ben konuşmak istedim. Ben (Hz. Ömer), kendi kafamda konuşmamı hazırlamıştım. Hz. Ebû Bekir'in önünde konuşmamı yapmam beni hayrete düşürdü (Nasıl Hz. Ebû Bekir'in önünde bu konuşmayı yaparım diye). Bazı gerçekleri Ebû Bekir'den gizliyordum. Ebû Bekir benden daha halim ve daha vakarlıydı. Ebû Bekir dedi ki: Ey Ömer! Ağır ol. Bende Ebû Bekir'e karşı çıkmadım ve Hz. Ebû Bekir benden daha güzel konuşuyordu. Allah'a yemin olsun ki! Benim hazırladığım konuşmamı, konuşmasını bitirene kadar hiçbir kelimesini terk etmeden en güzel bir şekilde söyledi. Hz. Ebû Bekir dedi ki: Bundan sonra; hayır için söylediklerinize siz daha ehilsiniz. Fakat Araplar, hilafet işini Kureyş'ten başka bir kabilede görmemişlerdir. Kureyş kabilesi tüm Araplara nesep ve ev olarak vasattır. Hz. Ebû Bekir dedi ki: Bu iki adamdan hangisini isterseniz ben onları size seçtim. Hz. Ömer dedi ki: Hz. Ebû Bekir benim ve Ubeyde b. Cerrah'ın elini tuttu. Hz. Ebû Bekir halife olmak için var iken, ikimizin elini tutması dışında

konuşmasından hoşlandım. Allah'a yemin olsun ki! Hz. Ebû Bekir'in bulunduğu bir toplumda, başkanlık yapmaktansa öne çıkıp, ölmem için benim boynumun vurulması daha iyidir. Ensar'dan bir söyleyici dedi ki: Ben onların kaşınacağı kütüğü ve onların meyvedar budağıyım. Ey Kureyş topluluğu! Bizden bir emir, sizden de bir emir seçelim. Hz. Ömer dedi ki: Müslümanlar arasında homurdanmalar başladı ve sesler yükseldi, bende ihtilafın çıkmasından korktum. Ben dedim ki (Ömer): Ey Hz. Ebû Bekir! Elini uzat. Hz. Ebû Bekir elini uzattı ve ben ona biat ettim. Muhacirler de ona biat etti. Ondan sonra Ensar'da ona biat etti (r.anhum).

27. Bölüm: Hz. Ebû Bekir'in Kendisinden Sonra Hz. Ömer'i Halife Seçmesi

Nahililî İbrahim'den şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ebû Bekir'in Müslümanların işi için ilk tayin ettiği kişi Ömer'dir. Onu mahkeme başkanlığına seçti. İslâm'da ilk kadı; Hz. Ömer'dir. Hasan b. Hasan'dan (r.a.) şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ebû Bekir'in hastalığı ağırlaştığı zaman, kendisinin de ölümünün yaklaştığını anlayınca insanları kendi yanına topladı. Hz. Ebû Bekir dedi ki: Gördüğünüz şey bana geldi ve benim başıma gelen bu şeyle öleceğimi zannediyorum. Allah (a.c.), bana yapmış olduğunuz biati benden çıkartmıştır. Sizin bana olan bağlılığınızı çözdü ve sizin işinizi size havale etti. Kimi seviyorsanız onu kendinize seçiniz. Ben hayatta iken, benden sonra ihtilafa düşmemeniz için birini kendinize seçerseniz daha güzel olur. İnsanlar bunun için Hz. Ebû Bekir'in yanından çıktılar, onlar kimseyi halifeliğe seçemediler. Dediler ki: Ey Resûlullah'ın Halifesi! Bize birisini göster. Hz. Ebû Bekir dedi ki: Ben birini size halife gösterirsem, ihtilafa düşersiniz. Dediler ki: Hayır, ihtilafa düşmeyiz. Hz. Ebû Bekir dedi ki: Ben birisini tayin edersem razı olacağınıza dair Allah'a ahid verecek misiniz? Dediler ki: Evet. Hz. Ebu Bekir dedi ki: Allah için, Allah'ın dini için, Allah'ın kulları için, en uygun kimse onu seçmek için bana mühlet verin. Hz. Ebû Bekir, Osman b. Affan'a (r.a.) haber gönderdi: Ey Osman! Senin halifeliğe uygun gördüğün birini bana göster. Allah'a yemin olsun ki! Sen benim yanımda halifeliğe ehilsin ve yerindedir. Osman dedi ki: Ömer daha uygundur. Hz. Ebû Bekir dedi ki: Ey Osman! Ömer daha uygundur. Hz. Ebû Bekir dedi ki: Ey Osman! Yaz ve Osman'da ismin yazılacağı yere kadar yazdı ve Hz. Ebû Bekir bayıldı. Ondan sonra ayıldı. Sonra Hz. Ebû Bekir dedi ki: Ömer'i yaz.

Şa'bi'den şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ebû Bekir hastalandığında; Talha, Zübeyir, Osman, Sa'd, Abdullah (r.a.), Hz. Ebû Bekir'e başvurmak için yanında

otururlarken, Hz. Ebû Bekir dedi ki: Ömer'e (yanına gelmesi için) haber verin. Ömer onun yanına geldi. Ve yanına girdi Şa'bi dedi ki: Ömer içeri girdiği zaman Hz. Ebû Bekir'in yanında bulunanlar, Ömer'i tercih ettiğini hissettiler. Hz. Ebû Bekir'in yanında bulunanlar onun yanından ayrılıp çıktılar. İkisini baş başa bıraktılar. Mescid de oturdular ve onlar Ali'ye bir adam gönderdiler. Ali'nin yanında bir gurupta vardı. Ali'yi bir bahçe içinde buldular ve yanına gittiler ve toplandılar. Dediler ki: Ey Ali! Ey filan, filan, filan! Resûlullah'ın halifesi; Ömer'i halife seçecek. Ebû Bekir ve insanlar da biliyor ki, bizim Müslüman oluşumuz, Ömer'in Müslüman olmasından öncedir. Ömer'in insanlar üzerinde yöneticilik hakkı yoktur ve ona yöneticilik için izin verme de yoktur. Bizimle beraber gelin, Ebû Bekir'in yanına gidelim, ona soracağız. Eğer Ömer'i halife tayin ederse o konu hakkında (halifelik) onunla konuşacağız ve onu (Hz. Ebû Bekir'i) ondan vazgeçireceğiz. Onlar konuştuklarını yaptılar. Hz. Ebû Bekir (r.a.) dedi ki: İnsanları yanıma toplayın. Kimi tercih edeceğimi size haber vereyim ve yanından çıktılar. Mescide insanları topladılar. Onların yanına geldi. Hz. Ebû Bekir, kendisini taşıyan kişilere minber'in üzerine konulması için emir verdi. Hz. Ebû Bekir kalktı, onlar için Ömer'i tercih ettiğini söyledi. Sonra onu taşıdıkları şeyin içine girdi. Konuşmak için Hz. Ebû Bekir'den izin istediler. Hz. Ebû Bekir'de onlara konuşmak için izin verdi ve dediler ki: Sen Ömer'i halife tayin ettiğinden dolayı yarın Rabbine ne diyeceksin? Hz. Ebû Bekir dedi ki: Senin halkının en hayırlısını onlara halife seçtim, diyeceğim.

Asım b. Adiy'den şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ebû Bekir hastayken insanları topladı. Kendisini minbere taşımaları için kendisini taşıyan insanlara emir verdi. Bu minberde, yapmış olduğu son konuşma oldu. Allah'a hamd etti ve Yüce Allah'ı övdü. Ondan sonra Hz. Ebû Bekir dedi ki: Ey insanlar! Dünyadan sakınınız. Dünyaya bağlanmayınız. Muhakkak ki dünya aldatıcıdır. Ahreti dünyaya tercih ediniz ve ahreti seviniz. Her ikisinden birisini sevmek diğerinden nefret etmektir. Muhakkak ki sahip olduğumuz hilafet işi, ilki nasıl ıslah olmuşsa, sonu da öyle ıslah olur. Hilafet işini güç bakımından en üstününüz kimse onu taşıyabilir. Kendi nefsine hâkim olan onu üstlenebilir. Zorluk anında en şiddetli olan kişiniz onu taşıyabilir. Yumuşaklık zamanında en güzel bir şekilde yumuşak davrananınız bunu üstlenebilir. Görüş sahibinin görüşünü en iyi bileniniz bunu üstlenebilir. Kendisini malayani şeylerle meşgul etmeyen kişi bunu üstlenebilir. Kendisinin bu konuda başına gelen şeylerden dolayı üzülmeyecek kişi bunu üstlenebilir. Bilmediği zaman öğrenmekten

utanmayan kişi bunu üstlenebilir. Bedi olan şeylerde hayrete düşmeyen kişi bunu üstlenebilir. İşler üzerinde güçlü olan kişi bunu üstlenebilir. Bu işlerden bir şey için eksiklikle ve düşmanlıkla keskinleşmekle böğürmez. Hoşuna gitmeyen şeyler geldiğinde kendi inadından sakınan, hakka itaat eden kişi bu işi kontrol edebilir ki, bu da Ömer b. Hattâb'dır. Sonra Hz. Ebû Bekir minberden indi. Kendisini taşıdıkları şeyin içine girdi. Canı sıkkın bir şekilde halifeyi seçmek için kendi emirnamesini kendisiyle beraber götürdü.

Hz. Aişe'den (r.anha.) şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Osman, Hz. Ebû Bekir'in vasiyetini yazıyordu. Hz. Ebû Bekir kendisinden geçti. Hz. Osman ise yazmaya devam ediyordu. Hz. Osman'da, Hz. Ömer'i halife olarak yazdı. Hz. Ebû Bekir ayıldığı zaman Hz. Ebû Bekir, Hz. Osman'a dedi ki: Ne yazdın? Hz. Osman dedi ki: Ömer'i yazdım. Hz. Ebû Bekir dedi ki: Benim sana ismini yazman için emredeceğim kişiyi yazdın. Eğer sen kendini yazsaydın sende halifeliğe layıktın.

Zeyd b. Eslem'den, o da babasından şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ebû Bekir'den sonra halife olacak kişinin emirnamesini Hz. Osman yazdı. Hz. Ebû Bekir, Hz. Osman'a hiç kimsenin adını yazmaması için emir verdi. Hz. Osman'da hiç kimsenin adını yazmaması için emir verdi. Hz. Osman'da halife olacak kişinin ismini yazmadı. Hz. Ebû Bekir tekrar bayıldı ve Hz. Osman emirnameyi alıp halifelik için Hz. Ömer'in ismini yazdı. Zeyd b. Eslem'in babası dedi ki: Hz. Ebû Bekir ayıldı ve Hz. Ebû Bekir dedi ki: Emirname nerdedir? Emirnameye baktığında halife olacak adamın ismi; Ömer'dir. Hz. Ebû Bekir dedi ki: Bunu kim yazdı? Hz. Osman dedi ki: Ben yazdım. Hz. Ebû Bekir dedi ki: Allah sana rahmet etsin, Allah senin mükâfatını hayır versin. Allah'a yemin olsun ki! Sen kendini yazsaydın, sen de bu işe layıktın.

Vakidi'den, o da şeyhlerinden şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ebû Bekir (r.a.) hastalığı şiddetlendiği zaman, Abdurrahman b. Avf'ı çağırttı. Hz. Ebû Bekir dedi ki: Ömer b. Hattâb'ın nasıl birisi olduğunu bana haber ver? Abdurrahman b. Avf dedi ki: Benden daha iyi bildiğin bir şeyi bana soruyorsun. Hz. Ebû Bekir dedi ki: Gerçekten mi? Abdurrahman dedi ki: Onun hakkında senden başka en iyi bilen Allah'tır. Sonra Hz. Ebû Bekir, Hz. Osman'ı çağırdı. Hz. Ebû Bekir, Hz. Osman'a dedi ki: Onun hakkında bizden daha bilgilisin. Hz. Ebû Bekir dedi ki: Ey Ebû Abdillah (Osman), bu böyle midir? Hz. Osman dedi ki: Ey Allah'ım! Benim bilgim Ömer hakkında bilgim şudur: Muhakkak ki onun gizli hali aşikâr halinden daha iyidir. Onun emsali içimizde yoktur. Hz. Ebû Bekir dedi ki: Ey Osman! Allah sana rahmet etsin. Allah'a

yemin olsun ki, eğer sen Ömer'i terk edip bir şey söylemeseydin, ben sana düşmanlık etmezdim. Abdurrahman b. Avf, Osman b. Affan ile beraber; Said b. Zeyd ve Üseyd b. Hudayr ile danışıp görüşlerini aldı. Bu ikisi (Said b. Zeyd, Üseyd b. Hudayr) dışında bir kısım Muhacir ve Ensar'ın görüşlerini de aldı. Resûlullah(s.a.s.) sahabesinden bir kısmı bu olayı işitti. Hz. Ebû Bekir'in yanına girdiler. Onlardan bir söyleyici dedi ki: Ömer'in sertliğini gördüğün halde üzerimize Ömer'i halife tayin etmenden dolayı, yarın Rabb'in sana sorarsa sen ne diyeceksin. Hz. Ebû Bekir dedi ki: Allah ile mi, beni korkutuyorsunuz? Hilafet işinde, zulmü arttıran zarar etti. Ben diyeceğim ki (Hz. Ebû Bekir): Ey Allah'ım! Ben senin halkının, en hayırlısını onların üzerine halife seçtim. Söyleyiciye dedi ki: Senden sonra gelenlere benim sana söylediklerimi soranlara ilet. Sonra Hz. Ebû Bekir uzandı ve Osman b. Affan'ı çağırdı. Hz. Ebû Bekir, Hz. Osman'a dedi ki: Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla yaz. Bu emirname Hz. Ebû Bekir Sıddîk b. Kuhafe'nin dünyadan çıkmak üzereyken en son yazmış olduğu emirnamedir. Ahirete girmek üzereyken ilk emirnamedir. Ömer b. Hattâb'ı öyle bir şekilde halife seçtim ki, kâfirde, facirde, yalancıda tasdik eder. Muhakkak ki ben Ömer b. Hattâb'ı halife seçtim. Onu dinleyin ve ona itaat edin. Allah'a karşı, Resulüne karşı, dinime karşı, nefsime karşı ve size karşı Ömer b. Hattâb'ı halife seçmek için hayırdan dönmedim. Benim bilgim ve zannım Ömer hakkında; onun adaletli davranmasıdır ve eğer değişip adaletli davranmasa her şahıs için yaptığı şey kendisinedir. Ben Ömer'in seçilmesiyle hayrı diledim ve gaybı da bilmem. Yüce Allah Kur'ân-ı Kerîm de şöyle buyuruyor: "Haksızlık edenler hangi dönüşe (hangi akıbete) döndürüleceklerini yakında bileceklerdir."[349] Allah'ın selamı ve Rahmeti üzerinize olsun. Sonra emirnamenin getirilmesini emretti ve emirnameyi mühürledi. Hz. Osman emirnameyi, mühürlenmiş bir şekilde Hz. Ebû Bekir'in yanından çıktı. Hz. Osman insanlara dedi ki: Bu emirnamede bulunan adama biat ediyor musunuz? Dediler ki: Evet ondan sonra Hz. Ebû Bekir iki elini kaldırıp dua etti. Hz. Ebû Bekir dedi ki: Ey Allah'ım! Ben bu halifeyi seçmemle insanların salahlarını istedim. Onların aralarında fitne çıkmasından korktuğumdan dolayı içtihad ederek görüşümü seçtim. Onların üzerine onların en hayırlılarını seçtim ve onları doğruya iletecek en arzulu kimseyi seçtim. Benim başıma senin emrin olan ölüm hastalığı geldi. Benim yerime geçecek birini, yerime koy. Onlar senin kullarındır.

[349] eş-Şuarâ 26/227.

Kays b. Ebî Hazm'dan şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer, Hz. Ebû Bekir'in azadlısı olan Şedid'le beraber yanımıza çıktı. Şedid'le beraber arta kalan bir mal vardı (o da eski ve tüyü gitmiş bir kumaştı). İnsanlar onun üzerinde oturuyorlardı. Hz. Ebû Bekir'in azadlısı Şedid dedi ki: Ey insanlar! Resûlullah'ın halifesi, Hz. Ebû Bekir'in sözünü dinleyiniz! Hz. Ebû Bekir dedi ki: Ben Ömer'i size halife seçtim. Sizde Ömer'e, biat ediniz.

Ebû Mahled'den, o da Kays'tan şöyle rivayet edilmiştir: Ben Hz. Ömer'i gördüğümde yapraksız hurma çubuğu elindeydi, insanları oturtuyordu. Hz. Ömer diyordu ki: Resûlullah'ın (s.a.s.) halifesinin sözünü dinleyiniz. Hz. Ebû Bekir'in azadlısı bir sahifeyle geldi ki, o azadlıya; Şedid deniliyordu. Bu sahifeyi Şedid insanlara okudu. Şedid dedi ki: Hz. Ebû Bekir diyor ki: Bu sahifede adı geçen kişiyi dinleyiniz ve itaat ediniz. Allah'a yemin olsun ki! Ben sizi ihmal etmedim. Kays dedi ki: Bundan sonra Hz. Ömer'i minber üzerinde gördüm. Abdullah dedi ki: Abdullah'tan kastı da, İbn Mes'ud'dur. İnsanların en firasetlisi 3 kişidir. Birisi, Hz. Ebû Bekir'dir ki, Hz. Ömer'i halife seçti. İkincisi, Hz. Musa'nın(a.s.) hanımıdır ki, babasına dedi ki: Hz. Musa'yı bir ücret karşılığında tut. Üçüncüsü de, Hz. Yusuf'un (a.s.) hanımı Züleyha'dır.

Musa el-Cühenî'den şöyle rivayet edilmiştir: Ebû Bekir b. Hafsa'dan işittiğime göre şöyle diyordu: Hz. Ebû Bekir ölüm döşeğindeyken, kızı Hz. Aişe'ye dedi ki: "Ey kızcığım! Muhakkak ki biz Mü'min'lerin halifelik işini üstlendik. Biz onlardan ne dinar ne de dirhem almadık. Fakat biz dövülmüş hububatlarını yedik. Üzerimize onların elbiselerinin sert kısımlarını giydik. Muhakkak ki Müslümanların ganimetlerinden ne az ne çok hiçbir şey kalmamış. Sadece bu Habeşli köle, bu su taşıyan deve, tüyü soyulmuş kadife parçası kalmıştır. Ben öldüğüm zaman bunları Ömer'in yanına gönder. Abdurrahman b. Avf, Hz. Ömer'in yanındayken elçi, Hz. Ebû Bekir'in eşyalarıyla Hz. Ömer'e geldi. Hz. Ömer ağladı. Hatta onun gözyaşları yere aktı. Hz. Ömer dedi ki: Allah, Hz. Ebû Bekir'e rahmet etsin. Kendisinden sonraki halifeyi zora soktu. Ey Hizmetçi! Bunları kaldır. Abdurrahman b. Avf dedi ki: Ey Mü'minlerin Emiri! Sen Hz. Ebû Bekir'in ev halkını soyuyor musun ki, geriye kalan: Habeşli bir köle, su taşıyan bir deve, tüyü soyulmuş kadife parçası ki fiyatı beş dirhemdir, bunları onlardan aldın. Hz. Ömer dedi ki: Sen bu konu hakkında ne dersin? Abdurrahman b. Avf dedi ki: Bunları ev halkına geri göndermeni istiyorum. Hz. Ömer dedi ki: Hz. Ebû Bekir ölüm anında yanında bu eşyalardan bir şey

bırakmadı ve ben bunları ev halkına mı iade edeceğim? Allah'a yemin olsun ki! Bu malları ebedi olarak geri çevirmem. Ölüm bana, bundan daha yakındır.

-Hz. Ebû Bekir'in, Hz. Ömer'e (r.a.) Vasiyeti

İsmail b. Ebî Halid'den, o da Zebid'den şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ebû Bekir, Ömer b. Hattâb'a dedi ki: Muhakkak ki bir vasiyeti, sana vasiyet ediyorum. Eğer o vasiyeti muhafaza etsen senin hakkında hayırlı olur. O da şudur: Muhakkak ki, gündüzde Allah için bir hak vardır. Onu gecede kabul etmez (gündüz o işi yapacaksın, ertelemeyeceksin). Allah'ın gecede yapman gereken bir hakkı vardır, onu da gündüz yapmanı kabul etmez (gündüze erteleyemezsin, gece yapmalısın). Muhakkak ki farzları eda etmeden nafile kabul olunmaz. Muhakkak ki, dünyada hakka tabi olanlar, kıyamet gününde terazileri ağır gelen kimselerdir. Hakkın ağırlığı onların üzerlerindedir. Mizan[350] (terazi) için bir hak vardır ki: Mizan'a haktan başka bir şey bırakılmaz ki, mizan ağır gelsin. Muhakkak ki batıla tabi olanlar, kıyamet gününde terazileri hafif gelen kimselerdir. Mizan için bir hak vardır ki, Mizan'a batıldan başka bir şey bırakılmaz ki, mizan ağır gelsin. Muhakkak ki Allah (c.c.), cennet ehlini anlatmış ve cennet ehlinin yapmış oldukları salih amelleri de anlatmış. Cennet ehlinin kötülüklerinden de vazgeçeceğini de anlatmış. Rahmet ayetlerini de anlatmış. Azab ayetlerini de anlatmış, ta ki Mü'min rahmet ayetinin gereklerini yerine getirip rahmete layık olsun. Azab ayetlerinin gereklerini de yerine getirsin ki korkup azaba düçar olmasın. Hakka karşı da haktan başka bir şey temenni etmesin. Kendi elinle kendini tehlikeye atma. Eğer sen, benim sözümü muhafaza etmiş isen, artık hazır olmayan ölümden daha sevimli hiç bir şey sana sevimli gelmez ki, sana bu da gereklidir. Eğer sen benim vasiyetime aldırış etmezsen artık hazır olmayan ölümden daha nefret edeceğin hiçbir şey olmaz. Kesin olarak sen ölümü de engelleyemezsin. Ölüm gelip seni bulacaktır.

Ebû İbrahim'den, o da İshak b. İbrahim b. Ebî Bekir b. Salim'den, o da Abdullah b. Ömer b. Hattâb'tan şöyle rivayet edilmiştir: Dedem Ebû Bekir b. Salim'den işittiğime göre şöyle diyordu: Hz. Ebû Bekir ölüm döşeğine düştüğü zaman ki, dünyadan çıkmak üzereyken dünyadaki sorumluluğunun sonuydu. Ahirete girmek üzereyken, ahretteki sorumluluğunun ilkiydi. Sorumluluğundan kasıt şudur ki: Muhakkak kendimden sonra size; Ömer b. Hattâb'ı, halife seçtim ki, buna

---

[350] Mîzan, Mükelleflerin iman ve amellerinin kıyamet gününde değerlendirilmesini sağlayan şey anlamında Kur'an terimi. Süleyman Toprak, "Mîzan", *DİA,* İstanbul, 2005, c. XXX, s. 211-212.

kâfirde, facirde inanıyor, bunu yalancıda tasdik ediyor. Eğer o (Ömer) bu vasiyetime yönelip adaletli davrandırsa, benim onun hakkındaki zannımdır. Eğer zulmedip kendisini değiştirirse, ben Ömer'i seçmemle hayrı istedim. Ben gaybı da bilmem. "Haksızlık edenler hangi dönüşe (hangi akıbete) döndürüleceklerini yakında bileceklerdir"[351]Sonra Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer'e haber gönderdi. Hz. Ebû Bekir dedi ki: Ey Ömer! Sana düşman olan birisi bu hilafeti almaktan seni alıkoymuştur ki, sen hilafeti üstlenmekten hoşlanmıyorsun. Sana dost olan birisi bu hilafet işini üstlenmeni sana sevdirmiş. Hayra nefret azdır, şerre karşı sevgi de azdır. Ömer dedi ki: Bu hilafet işine benim ihtiyacım yoktur. Hz. Ebû Bekir dedi ki: Fakat hilafetin sana ihtiyacı var. Muhakkak ki sen, Resûlullah'ı (s.a.s.) görmüşsün ve ona arkadaşlık yapmışsın. Sen Resûlullah'ın nefsimizi kendi nefsine tercih ettiğini görmüşsün. Resûlullah'tan gelen şeyleri, biz fazilet ehli için yol gösteriyorduk. Muhakkak ki sen beni gördün, bana arkadaşlık yaptın. Muhakkak ki ben, benden öncekinin (Resûlullah'ın) yolunu tuttum. Allah'a yemin olsun ki, ben uyumadım ki rüya göreyim, ben şüpheye düşmedim ki hakkımda vehm edilsin. Muhakkak ki ben, yolumdan ayrılmadım. Ey Ömer! Sen biliyorsun ki, gecede Allah için yapılması gereken bir hak vardır, Allah gündüz yapılmasını kabul etmez. "Bu yukarıda geçen sözdür." Hz. Ebû Bekir dedi ki: Muhakkak ki ilk önce seni kendi nefsinden sakındırmanı istiyorum. Ondan sonra seni insanlara karşı sakındırmak istiyorum. İnsanların mideleri açılmış, gözleri çok istiyor. Muhakkak ki zillette insanlar için şaşkına dönme hali vardır. Seni o insanlardan sakındırıyorum. Sen Allah'tan korktuğun müddetçe, onlar sürekli senden korkarlar ve senden ayrılırlar. Bu benim sana vasiyetimdir, ben sana selam ediyorum.

28. Bölüm: Hz. Ömer'in Hilafeti

Sa'd b. Muhammed'den şöyle rivayet edilmiştir: Hamza b. Ömer dedi ki: Hz. Ebû Bekir Hicretin 13. Senesinin Cemaziye'l-ahir'in bitimine 8 gün kala, Salı günü akşam vaktinde vefat etti. Hz. Ömer, Hz. Ebû Bekir'in vefat ettiği Salı gününün sabah vaktinde göreve başladı. Cami b. Şedda'dan, o da babasından rivayet ettiğine göre dedi ki: Hz. Ömer, minbere çıktığında konuştuğu söz şu idi: Ey Allah'ım! Muhakkak ki ben sertim, beni yumuşat. Ben zayıfım, beni güçlü kıl. Ben cimriyim, beni cömert kıl. Ebü'l Kasım b. Muhammed dedi ki: Hz. Ömer dedi ki: Şayet bu

[351] eş-Şuarâ 26/227.

hilafet için benden daha güçlü olan birisini bilseydim, öne çıkıp boynumun vurulması, bana bu hilafeti üstlenmekten daha sevimli gelirdi.

Yahya b. Muin'den şöyle rivayet edilmiştir: Şureyh, Ömer b. Hattâb'ın kadısıydı.[352] Abdullah b. Mes'ud, Beytü'l-mal'ın görevlisiydi.

Nafi dedi ki: Zeyd'i Kadıların reisi olarak tayin edip, ona bir maaş bağladı.

29. Bölüm: Müslümanların, Hz. Ömer'e Emirü'l-Mü'minin[353]Demesi

Sa'd b. Muhammed şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ebû Bekir öldüğü zaman, Hz. Ebû Bekir sağlığında Resûlullah'ın halifesi olarak çağrılıyordu. Hz. Ömer için denildi ki: Resûlullah'ın (s.a.s.) halifesinin halifesi. Müslümanlar dediler ki: Hz. Ömer'den sonra gelen halifeye Resûlullah'ın halifesinin halifesi denilsin. Bu isim uzuyor. Fakat halifeyi çağırılacak bir ad için toplanıp karar verin ki, bundan sonra gelecek halifeler bu adla çağırılsın. Resûlullah'ın (s.a.s.) bir kısım sahabileri dediler ki: Biz Mü'minleriz ve Hz. Ömer'de emirimizdir. Hz. Ömer, "Emirü'l-Mü'minin" diye çağrıldı. Hz. Ömer, bu adla adlandırılan ilk halife'dir.

İbn Şihab'dan şöyle rivayet edilmiştir; Ömer b. Abdülaziz (r.anh), Ebû Bekir b. Süleyman b. Ebî Hasme'den, Emirü'l-Mü'minin adını ilk yazan kimdir diye sordu? Ebû Bekir b. Süleyman b. Ebî Hasme dedi ki: Hz. Ebû Bekir bir yazı yazdığında Resûlullah'ın halifesinden şeklinde yazıyordu. Sonra, Ömer b. Hattâb halife oldu. Ömer b. Hattâb bir yazı yazdığında, Hz. Ebû Bekir'in halifesi olan Ömer b. Hattâb'dan şeklinde yazıyordu. Ebû Bekir b. Süleyman b. Ebî Hasme dedi ki: Şifa adlı ninem bana anlattığına göre ki: ninem muhacir kadınların ilklerindendir. Hz. Ömer çarşıya gittiği zaman ninemi ziyaret ediyordu. Ebû Bekir b. Süleyman b. Ebî Hasme dedi ki: Ömer b. Hattâb, Irak'ın kâtiplerine bir yazı yazdı; zorluklara katlanan şerefli iki adamı bana gönder ve o iki adamdan Irak ve Irak halkı hakkında onlardan bilgi alayım. Irak valisi Lebid b. Rebia, Adiy b. Hatim adındaki iki Şahsı, Ömer b. Hattâb'a gönderdi. O iki şahıs Medine'ye girdiler. Mescid-i Nebevi'nin boşluğunda develerini çöktürdüler. Ondan sonra mescide girdiler. Orada Amr b. As'ı buldular. O iki şahıs, Amr b. As'a dediler ki: Ey Amr! Emirü'l-Mü'minin'in yanına girmek için bize izin al. Amr içeriye girdi. Amr b. As dedi ki: Ey Mü'minlerin Emiri! Allah'ın selamı üzerine olsun. Hz. Ömer, Amr b. As'a dedi ki: Ey İbn As! Bu adı nerden

---

[352]Kadı, Hukukî uyuşmazlıkları ve davaları karara bağlamak üzere devletçe tayin edilen görevli, hâkim. Fahrettin Atar, "Kadı", *DİA,* İstanbul, 2001, c. XXIV, s. 66-69.

[353] Emîrü'l-Mü'minin, İslâm tarihinde Hz. Ömer'den itibaren devlet başkanlarına verilen unvan. Mustafa Fayda, "Emîrü'l-Mü'minin", *DİA,* İstanbul, 1995, c. XI, s. 156-157.

öğrendin? Bu adı nereden çıkardığını söyleyeceksin. Amr b. As dedi ki: Evet, Lebid b. Rebia ve Adiy b. Hatim geldiler ve dediler ki: Emirü'l-Mü'min'inin yanına girmek için bize izin iste. Ben dedim ki: Allah'a yemin olsun ki, halifenin adını doğru seçtiniz. Çünkü o emirdir ve bizde Mü'min'iz. O günden bu güne yazı yazılırken "Emirü'l-Mü'min'den" şeklinden yazıldı. Dahhak dedi ki: Hz. Ömer (r.anh) dedi ki: Ben de emirinizim ve Hz. Ömer kendisini o şekilde adlandırdı.

30. Bölüm: Hz. Ömer'in Hilafeti Zamanına Ait Özel Şeyler

Meymun b. Mihran'dan şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer'e Şaban ayında ödenmek üzere bir sened verildi. Hz. Ömer dedi ki: Bu Şaban ayı geçen Şaban ayı mıdır? Gelecek Şaban ayı mıdır veyahut içinde bulunduğumuz Şaban ayı mıdır? Ondan sonra Hz. Ömer Resûlullah'ın (s.a.s.) sahabilerini topladı ve onlara dedi ki: İnsanlara bir tarih bırakın ki, insanlar hangi zaman diliminde olduklarını bilsinler. Bir söyleyici dedi ki: Rumların kullandıkları takvimi yazınız. Denildi ki: bu takvim uzun oluyor. Çünkü Rumlar Zülkarneyn'den bu yana yazıyorlar. Birisi de dedi ki: Farisilerin takvimini kullanın. Çünkü her yeni gelen Melik, kendisinden önceki Melik'in tarihini kullanmıyor. Resûlullah'ın (s.a.s.) sahabileri, Medine'de Resûlullah ne kadar kalmış ise bu tarih üzerine söz birliği ettiler ve baktılar ki Resûlullah Medin'de on yıl kalmıştır. Sahabiler, Resûlullah'ın (s.a.s.) hicret ettiği tarihi temel alarak hicri takvim kullanılmaya başlandı.

Osman b. Abdillah'tan şöyle rivayet edilmiştir: Said b. Müseyyeb'ten işittiğime göre şöyle diyordu: Hz. Ömer muhacir ve Ensarları bir araya getirip topladı. Hz. Ömer dedi ki: Hangi tarihi kullanacağız? Ali b. Ebî Talib dedi ki: Resûlullah'ın (s.a.s.) şirk toprağından çıktığı tarihi kullanacağız. Yani hicret ettiği günü yazacağız. Said b. Müseyyeb dedi ki: Ömer b. Hattâb hicret tarihini kullanmaya başladı.

İbn Müseyyeb'den şöyle rivayet edilmiştir: İlk takvimi kullanan Hz. Ömer'dir. Hilafetinin 2,5 yılındayken takvimi kullanmaya başladı. Ali b. Ebî Talib'in meşveretiyle, Muharrem'in 16. Gününde takvim kullanılmaya başlandı. Ebû Zinad dedi ki: Ömer b. Hattâb takvim konusunda istişare etti ve hicret tarihi üzerine söz birliği yaptılar. Abdurrahman b. Ebî Zinad'dan, o da babasından rivayet ettiğine göre babası dedi ki: İbrahim'in(a.s.) makamı Kâbe'ye yapışık idi. Tabi Ömer b. Hattâb'ın zamanına kadar. Hz. Ömer dedi ki: Allah'a yemin olsun ki, makamı İbrahim'in yerinin şimdiki bulunduğu yerde olduğunu biliyorum. Fakat Kureyş, selden

korktuğundan dolayı şimdiki yerine bıraktı. Şayet makamı İbrahim'in ilk yerini bilseydim, onu ilk yerine alacaktım. Aiz b. Abdillah b. Ömer b. Mahzum ailesinden bir adam dedi ki: Allah'a yemin olsun ki makamı İbrahim'in ilk yerini biliyorum. Kureyş makamı İbrahim'in yerini değiştirdiği zaman onun ilk yerinin miktarını bir iple ölçtüm. İpin bir tarafını Beyt'in iki Rüknünün yanına veya Rüknün yanına aldım. Veya kapının tarafına aldım. Ondan sonra makamı İbrahim'in ilk yerinde, ipin ortasına bir düğüm attım ve bu ip benim yanımdadır. Hz. Ömer bu ipi getirilmesini istedi ve bu iple onun yerini ölçtüler. Makamı İbrahim'in ilk yerini öğrendikleri zaman, Hz. Ömer makamı İbrahim'i ilk yerine aldı. Hz. Ömer dedi ki: Muhakkak ki yüce Allah diyor ki: "Sizde İbrahim'in makamında bir namaz yeri edinin. (Orada namaz kılın.)"[354]

Muhammed b. Sad'dan şöyle rivayet edilmiştir: Dediler ki: İlk Emîrü'l-Mü'minin adıyla adlandırılan kişi, Ömer b. Hattâb'dır. Hicretin 16. Yılının Rebiü'l-evvel ayında tarihi ilk yazan o dur. Resûlullah'ın (s.a.s.) Mekke'den Medine'ye hicret ettiği tarihi takvimin başlangıcı olarak yazdı. Kur'ân'ı ilk Mushaf'da toplayan kişi de o dur. Ramazan ayının kıyamını ilk uygulayan kişi de o dur. Diğer şehirlere de bunu bildirdi. Medine şehrine Kur'ân okuyan iki kari tayin etti. Birisini erkeklere namaz kıldırmak için, birisini de kadınlara namaz kıldırmak için tayin etti. İçki içen bir şahsa, 80 değnekle vurma cezasını ilk uygulayan da o dur. Sakafili Ruveyşe'nin evini yakandır. Sakafili Ruveyşe meyhaneciydi. Halife olduktan sonra Medine'de işinde ilk değişiklik yapan Hz. Ömer'dir. Eline kamçıyı alıp insanları onunla terbiye etti. Kamçıyı eline aldıktan sonra denildi ki: Allah'a yemin olsun ki, Hz. Ömer'in kamçısı sizin kılıçlarınızdan daha heybetlidir. İlk fetihleri fetheden o dur. Irak'ın tümünü fethetti. Sevâd[355] arazilerini, dağlarını, Azerbaycan'ı, Basra'nın kasaba, köylerini ve topraklarını; Ehvaz'ın kasaba ve köylerini; İran'ı; Ehbadin'in dışında Şam'ın kasaba ve köylerinin tümünü fethetti. Ehbad'in ise, Hz. Ebû Bekir'in döneminde fethedilmiştir. Ömer Cezire'nin kasaba ve köylerini; Musul'u, Mısır'ı, İskenderiye'yi fethetti. Hz. Ömer öldürüldüğü zaman, onun süvarileri atlıları Re'y denilen bölgenin üzerindeydiler. Re'y bölgesinin tümünü fethetmişlerdi. Sevâd arazilerini ve dağ topraklarını ilk ölçen o dur. Fethedilen şehirlerde ilk haracı alan

---

[354] el-Bakara 2/125.

[355] Sevâd (Mezopotamya), İslâm tarihinde Aşağı Irak bölgesine verilen ad. Araplar'ın, İslâm fetihleri sırasında çölün sarı kumlarından çıkıp Fırat-Dicle havzasındaki ekili, ağaçlık ve koyu yeşil alanı uzaktan gördüklerinde buraya "siyah" anlamında sevâd dedikleri kaydedilmektedir. Mustafa Demirci, "Sevâd", *DİA,* İstanbul, 2009, c. XXXVI, s. 576-578; Mustafa Fayda, *a.g.e.,* s. 245.

Hz. Ömer'dir. Fethedilen şehirlerden olan Cemacim bölgesindeki Zimmî[356] ehline ilk cizyeyi koyan Hz. Ömer'dir. Zengin olan Zimmî ehlinden 8 yıllık 48 dirhem, fakir olan Zimmî ehlinden ise yıllık 12 dirhem aldı. Hz. Ömer dedi ki: Fakirlerin her ay 1 dirhem cizye vermeleri onlara etki etmez. Hz. Ömer'in döneminde ekili arazilerden ve dağlardan alınan haraç tam olarak 120 milyon dirhem, binlerce dirhem ve dirhemin altıda 2,5'una (6/2,5) ulaştı. Kufe, Basra, Cezire, Şam, Mısır ve Musul gibi yerleri imar edip, ilk şehir haline getiren, Hz. Ömer'dir. Arapları da o şehirlere yerleştirdi. Kufe ve Basra'yı birbirinden ayırıp sınırlarını çizen, Hz. Ömer'dir. İlk şehirlere kadıları atayan, Hz. Ömer'dir. Devletin hazinelerinin ilk divanını tutan, Hz. Ömer'dir. İnsanların kabilelerini tespit etmek için ilk sicil tutan, Hz. Ömer'dir. Ganimetten[357] insanlara vereceği payın miktarını belirledi. Bedir ehli için bir hisse belirledi ve ganimeti ilk olarak Bedir ehline verdi. Ganimetten Müslümanlara, İslâm'daki önceliklerine ve derecelerine göre bir hisse tayin etti. Deniz yoluyla Mısır'dan Encaz'a kadar gemiyle hububatı ilk taşıyan Hz. Ömer'dir. Ve Encaz'dan Medine'ye taşıyan da O dur. Valilerini görevden aldığında onların mallarını taksim etmiştir. Sad b. Ebî Vakkas ve Ebû Hureyre o valilerdendir. Bir kavmi bir işte çalıştırdığı zaman, onların önde gelenlerini çalıştırmıyor, onların çalışıp hor görülmelerini istemiyordu. Hz. Ömer diyordu ki: Ben kavmin önde gelenlerini çalıştırıp kötü bir duruma düşmelerini istemiyorum. Mescid-i Nebiyi yıkıp genişleterek, Hz. Abbas'ın evini Mescid'e dâhil eden, Hz. Ömer'dir. Yahudileri Hicaz'dan çıkarıp Arap yarımadasından Şam'a sürgün eden, Hz. Ömer'dir. Hz. Ömer, Beytü'l-Makdis'in[358] fethinde hazır bulunmuştur. Hz. Ömer, hilafetinin ilk yılında hac emirliğine Abdurrahman b. Avf'ı tayin etmiştir. Ondan sonra Hz. Ömer, hilafetinin sonuna kadar insanlarla birlikte hac yapmıştır. Toplamda 10 yıl hac yapmıştır. Son yapmış olduğu haccını Resûlullah'ın (s.a.s.) hanımlarıyla beraber yapmıştır. Hilafette bulunduğu süre zarfında üç defa umre yapmıştır. Makamı İbrahim'i bu günkü bulunduğu yere alan Hz. Ömer'dir. Daha önce makamı İbrahim

[356] Zımmî; İslam ülkelerinde yaşayan gayrımüslim tebaa'ya "zımmî" denilmektedir. Mustafa Fayda, *a.g.e.*, s. 270-271.

[357] Ganimet, Ganimet kelimesi (çoğulu ganâim) sözlükte "bir şeyi zorluk çekmeden elde etmek" demektir. Gayri müslimlerden savaş yoluyla elde edilen her türlü mal ve esirleri ifade eden terim. Mehmet Erkal, "Ganimet", *DİA,* İstanbul, 1996, c. XIII, s. 351-354.

[358] Kudüs (Beytü'l-Makdis), üç ilâhî dinde de önemli bir yere sahip olan ve kutsal sayılan şehir. İslami kaynaklarda "iliya medinetü beyti'lmakdis" şeklinde de geçmekte ve kısaca iliya veya Beytü'l-Makdis (Beytülmukaddes)denilmektedir. Ömer Faruk Harman, "Kudüs", *DİA,* Ankara, 2002, c. XXVI, s. 323-327.

Beyt'e yapışık idi. Abdullah b. İbrahim dedi ki: Resûlullah'ın(s.a.s.) Mescid'inin zeminine ilk taşı koyan Hz. Ömer'dir. İnsanlar secdeden kafalarını kaldırdıkları zaman ellerini tozdan silkeliyorlardı. Bundan dolayı Akik denilen yerden taş getirmelerini emretti ve o taşlar Mescid'i-Nebevi'nin zeminine döşendi.

Mus'ab b. Sa'd'den şöyle rivayet edilmiştir; Beytü'l-Maldan ilk hisse tayin eden, Hz. Ömer'dir. Muhacir ve Ensar ehli olan her bir fert için, yıllık altışar bin hisse ayırdı. Hz. Aişe'ye 12 bin dirhem, Resûlullah(s.a.s.) diğer hanımlarına 10 bin dirhem, Cüveyriye, Safiyye içinse, altışar bin altışar bin dirhem hisse ayırdı. İlk muhacirlerden olan Esma bint Ümeys, Esma bint Ebû Bekir es-Sıddîk ve Ümmü Abdullah b. Mesud'a biner biner dirhem hisse ayırdı.

Urve'den şöyle rivayet edilmiştir: Mescid-i Nebevi'yi ilk düzeltip zeminine taş döşeyen Ömer b. Hattâb'dır. Hz. Ömer dedi ki: Mübarek dere olan Akik deresinden taş getirip döşeyin.

31. Bölüm: Hz. Ömer'in Teravih Namazını Kılmaları İçin İnsanları Tek Bir İmamın Arkasında Toplaması

Urve b. Zübeyr'den şöyle rivayet edilmiştir; Peygamberimizin eşi Hz. Aişe'nin, Urve b. Zübeyr'e haber verdiğine göre: Resûlullah(s.a.s.), gecenin yarısında evden Mescid'e çıktı. Mescid'de namaz kıldı ve onunla beraber bazı adamlarda namaz kıldılar. Sabahleyin insanlar bunu konuşmaya başladılar. İkinci gün mescide bir önceki günden daha fazla insan namaz kılmak için toplandı. Resûlullah(s.a.s.) namaz kıldı, insanlar da namaz kılmaya başladılar. Sabahleyin insanlar bunu konuşmaya başladılar. Gece mescide gelenler çoğalmaya başladı. Resûlullah(s.a.s.) evinden çıkıp mescide gitti. Resûlullah(s.a.s.) namaz kıldı, insanlar da onunla namaz kılmaya başladı. 4. Gece namaza gelenler mescide sığamadı. Resûlullah(s.a.s.), bu gece insanların yanına namaz kılmak için çıkmadı. Bir kısım insanlar, Namaza! Namaza! Diye söylenmeye başladılar. Resûlullah(s.a.s.), insanların yanına çıkmadı. Resûlullah(s.a.s.), sabah namazı için insanların yanına çıktı. Resûlullah(s.a.s.), sabah namazını bitirince, yüzünü insanlara çevirdi. Ondan sonra şehadet kelimesini getirdi ve dedi ki: "Bundan sonra… Muhakkak ki bu geceki durumunuzu biliyordum. Fakat ben teravih namazının üzerinize farz olacağından korktuğum için çıkmadım. Eğer teravih namazı farz olması halinde, sizde teravih namazını kılmada acziyet gösterecektiniz." Resûlullah(s.a.s.) insanları gece ibadete kalkmaları için teşvik ediyordu. Fakat insanlara bunu emir tarzında söylemiyordu.

Resûlullah(s.a.s.) diyordu ki: "İnanarak, sevabını Allah'tan umarak, Ramazan gecelerinde ibadet için kalkan kişinin geçmiş günahları bağışlanır." Resûlullah(s.a.s.) vefat edene kadar, teravih namazı cemaatle kılınmıyordu. Sonra, Hz. Ebû Bekir (r.a.) döneminde de teravih namazı cemaatle kılınmayıp, ayrı ayrı kılınıyordu. Hz. Ömer'in (r.a.) döneminde teravih namazı cemaatle kılınmaya başlandı. Urve dedi ki: Abdurrahman b. Kari'nin bana haber verdiğine göre; Abdurrahman b. Kari, Hz. Ömer'in görevlilerinden olup, Müslümanların Beytü'l-Malında Abdullah b. Erkam ile çalışıyordu. Hz. Ömer, Ramazan'ın bir gecesinde evden çıktı ve Abdurrahman b. Kari'de, Hz. Ömer'le beraberdi. Hz. Ömer, Mescid'i dolaştı. Mescid de bulunan insanlar, ayrı ayrı guruplar halindeydiler. Bazı insanlar tek başına namaz kılıyordu, bazı insanlar da arkalarında cemaatle namaz kılıyordu. Hz. Ömer dedi ki: Eğer biz bu insanları tek bir imamın arkasında toplasak çok güzel bir örnek olacak. Ondan sonra insanların tek bir imamının arkasında cemaatle teravih namazı kılmalarına karar verdi. Hz. Ömer Übey b. Kab'a teravih namazında insanlara imamlık yapması için emir verdi. Hz. Ömer camiden çıktı ve insanlar tek bir imamın arkasında teravih namazını kılmaya başladı. Abdurrahman b. Kari'de, Hz. Ömer'le beraberdi. Hz. Ömer, Abdurrahman b. Kari'ye dedi ki: Bu güzel bir bidattir. Evde yatıp teravih namazına gelmeyip gecenin sonunda mescide gelenler şu anda teravih namazı kılanlardan daha üstündürler. İnsanlar teravih namazını gecenin ilk vaktinde kılıyorlardı. Ebû Osman'dan rivayet edildiğine göre; Ömer b. Hattâb Ramazan ayında 3 tane Kurra'yı çağırdı. Onlardan en hızlı Kur'ân okuyana teravih namazının her rekâtında, 30 ayet okumasını emretti. Orta hızlı Kur'ân okuyana da teravih namazının her rekâtında, 25 ayet okumasını emretti. Onlardan Kur'ân'ı en ağır okuyana da teravih namazının her rekâtında 20 ayet okumasını emretti. Abdullah b. Hâkim el-Cüheni'den rivayet edildiğine göre; dedi ki: Hz. Ömer, Ramazan ayına girdiğinde Akşam namazını bize kıldırıyordu ve kısa bir hutbe okuyordu. Ondan sonra Hz. Ömer dedi ki: Bundan sonra, bu ay öyle bir aydır ki orucu üzerinize farz kılmıştır. Ramazan gecelerinde teravih namazına kalkınız. Üzerinize farz kılınmamıştır. Sizden kim gece kalkmaya güç yetiriyorsa, muhakkak ki Ramazan gecelerinde kalkmak öyle hayırlı bir sünnetlerdendir ki; Yüce Allah buyurmuştur ki: Kim ki Ramazan gecelerinde kalkmaya güç yetiremiyorsa kendi yatağında yatsın. Herhangi biriniz; falanca adam oruç tutuyorsa bende tutacağım, eğer filanca adam gece kalkarsa bende kalkacağım, bunu söylemekten sakınsın. Sizden her kim oruç

tutsa veya Ramazan gecelerinde kalkarsa bunu Allah Rızası için yapsın ve Allah'ın mescidlerinde boş sözleri azaltsın. Şunu biliniz ki: Her kim namaz vaktini mescidde bekliyorsa, beklediği süre zarfında namaz içindedir. Dikkat edin! Sizlerden birisi 3 sefer Ramazan ayının önüne geçmesin. Bunlar: Dikkat edin! Hilali görmeyinceye kadar oruç tutmayınız, Hilali görünce oruç tutunuz. Hilali iki sefer görünceye kadar oruç tutmaya devam edin. Eğer hava bulutlu olursa, sayı da belirsiz değilse orucu 30 güne tamamlayın, ondan sonra oruç tutmayın. Dikkat edin! Küçük tepelerin üzerinde karanlığı görünceye kadar orucunuzu açmayın.

Ebû İshak el-Hemedani'den şöyle rivayet edilmiştir: Ramazanın ilk gecesinde Hz. Ali, evinden çıktı. Mescitlerde Kur'ân okuma sesini işitti, kandillerin ışık saçtığını gördü. Allah'ın mescitlerini Kur'ân'la nurlandırdığı gibi Allah da Ömer'in kabrini nurlandırsın. Mücahid'den şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ali Ramazan gecelerinin birinde evden dışarı çıktı. Mescitlerde Kur'ân okuyan insanların sesinin yükseldiğini işitti. Hz. Ali dedi ki: Mescitlerimiz nurlandırdığı gibi Allah da, Ömer'in kabrini nurlandırsın.

32. Bölüm: Hz. Ömer'in Fetaneti, Zekiliği Ve Feraseti

Nafi, İbn Ömer'den şöyle rivayet etmiştir: Hz. Ömer, oturduğu bir zamanda bir adamı gördü. Hz. Ömer dedi ki: Bir kere ben feraset sahibiyim. Eğer bu feraset olmazsa ben görüş belirtemem. Bu bakan adam kâhinlikle ilgili şeyleri anlatıyor. Onu bana çağırın ve o kâhini çağırdılar. Hz. Ömer kâhine dedi ki: Sen bakıyorsun ve kâhinlikle ilgili bir şey söylüyor musun? Kâhin dedi ki: Evet. Yahya b. Said'den şöyle rivayet edilmiştir; Ömer b. Hattâb bir adama dedi ki: Adın nedir? Adam dedi ki: Hamza. Hz. Ömer, dedi ki: Kimin babasısın? Adam dedi ki: Ebû Şihab, Hz. Ömer dedi ki: Kimlerdensin? Adam dedi ki: Harkalılardanım. Hz. Ömer dedi ki: Sen nerde oturuyorsun? Adam dedi ki: Ateşin sıcaklığında oturuyorum. Hz. Ömer dedi ki: Hangi ateşin sıcaklığında? Adam dedi ki: Leza denilen yerde. Hz. Ömer dedi ki: Kendi ev halkına yetiş, onlar yandılar. Hz. Ömer'in (r.a.), dediği gibi oldu.

Zeyd b. Eslem'den, o da babasından şöyle rivayet edilmiştir: İnsanların Hz. Ömer'e göründüğü bir sırada bir adam omzunda oğlu olduğu halde, Hz. Ömer'in önünden geçti. Hz. Ömer dedi ki: Babasının omzundaki çocuk, babasına benzediği kadar, hiçbir karganın hiçbir kargaya bu kadar benzediğini görmedim. Adam dedi ki: Ey Mü'minlerin Emiri! Allah'a yemin olsun ki! Onun annesi ölüyken onu doğurmuş. Hz. Ömer dedi ki: Yazıklar olsun sana! Bu nasıl oluyor? Adam dedim ki: Böyle

böyle bir iş için evden çıktım, eşimde hamileydi. Ben eşime dedim ki: Senin karnındaki çocuğu Allah'a emanet ettim. Ben seferden döndüğümde eşimin öldüğü bana haber verildi. Amcam oğlu ile beraber baki mezarlığının yanında oturduğum bir sırada, baktım ki mezarda lambaya benzeyen bir beyaz bir ışık gördüm. Ben amcamın oğluna dedim ki: Be nedir? Dediler ki: Biz bunun ne olduğunu bilmiyoruz, fakat biz her gece falanca kadının mezarında bu ışığı görüyoruz. Adam, Hz. Ömer'e dedi ki: Ben yanıma bir balta alarak mezara doğru gittim. Baktım ki mezar açılmış, bu çocukta annesinin mezarındaydı. Ben mezara doğru yaklaştım. Bir çağırıcı beni çağırdı: Ey çocuğunu Allah'a emanet eden! Emanetini al. Eğer sen annesini de bize emanet etmiş olsaydın onu da sağ olarak bulacaktın. Ben çocuğu aldım ve mezarda kapandı.

33. Bölüm: Hz. Ömer'in Raiyyetine Verdiği Önem

Şa'bi'den şöyle rivayet edilmiştir: İnsanlar Hz. Ömer'in sözünü işittikleri zaman, çarşıda yürüdüğünü gördüler. Yollarda da dolaştığını, kabileler arasında hüküm verdiğini ve insanları kendi yerlerinde eğittiğini gördüler. Sefere çıkan savaşçıları, ev halkının yanına bıraktıklarını gördüklerinde Peygamber'i(s.a.s.) ve Hz. Ebû Bekir'i hatırladılar. Raiyyetinde bulunanlar dediler ki: Peygamber (s.a.s.), Hz. Ebû Bekir'i en iyi bilendir. Hz. Ebû Bekir'de, Hz. Ömer'i en iyi bilendir. Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer tek bir yolu takip ettiler ki; o da Resûlullah'ın(s.a.s.) yoludur. Muhakkak ki insanlar Hz. Ebû Bekir'in yumuşaklığından ve Hz. Ömer'in sertliğinden korkuyorlardı. Hz. Ebû Bekir yumuşaklığıyla beraber sahabilerin onun yumuşaklığından korktukları halde onların en güçlüleriydi. Yumuşaklık isteyen şeylerde de sahabilerin en yumuşağıydı. Hz. Ömer'de gerektiğinde sahabilerin en yumuşağıydı ve onları işlerinde de en güçlüleri Hz. Ömer'di.

İbn Şihab'dan şöyle rivayet edilmiştir: Sa'lebe b. Ebî Malik dedi ki: Hz. Ömer, Medine'de bulunan kadınlara önlük dağıttı ve geriye güzel bir önlük kaldı. Hz. Ömer'in yanında bulunanlardan bir kısmı, ona dediler ki: Bu önlüğü senin yanında bulunan Resûlullah'ın (s.a.s.) kızına ver. Resûlullah'ın (s.a.s.) kızından kasıt Hz. Ali'nin kızı olan Ümmü Gülsüm'dü. Hz. Ömer dedi ki: Bu önlüğe Ümmü Selit, ondan daha layıktır. Çünkü Ümmü Selit, Resûlullah'a(s.a.s.) ile biat eden kişidir, Uhud gününde kılıç'ın kınını insanlara taşıyandı.

Zeyd b. Eslem'den, o da babasından şöyle rivayet etmiştir: Ben Hz. Ömer'le birlikte çarşıya çıktım. Genç bir kadın ona yaklaşıp dedi ki: Ey Emirü'l-Mü'min'in!

Benim eşim helak oldu. Geride küçük kız çocukları bıraktı ki; onlar koyunları dahi sulayamazlar. Onların ekinleri ve sağmal hayvanları da yoktur. Sırtlanın onları yemesinden korkuyorum. Ben Hifaf b. Eymen el-Ğıfarlî'nin kızıyım. Benim babam, Hudeybiye de Resûlullah(s.a.s.) ile hazır bulunmuştur. Hz. Ömer o kadını geçmeyip, o kadını dinledi. Hz. Ömer dedi ki: Merhaba yakın bir nesebe! Evin önünde bağlanmış yük devesine döndü, ondan sonra iki çuvala yiyecek doldurarak devenin üzerine yükledi. İki çuvalın arasına geçim masrafı ve elbise bıraktı. Ondan sonra devenin yularını kadına verdi. Hz. Ömer dedi ki: Bu deveyi götür. Kesin bu bitmeden, Allah size bir hayır verecektir. Adam dedi ki: Ey Müminlerin Emiri! Sen bu kadına çok verdin. Hz. Ömer, adam'a dedi ki: Senin annen, seni kaybetsin! Allah'a yemin olsun ki, muhakkak ki bu kadının babasını ve kardeşini, eski bir kaleyi kuşattıklarını gördüm ve o kaleyi fethettiler. Sonra biz sabahlayıp ganimetleri aldık ve her ikisinin okları kaledeydi.

Evzaî'den şöyle rivayet edilmiştir; Hz. Ömer, gecenin karanlığında evden çıkıp gitti ve Talha'da onu gördü. Hz. Ömer bir eve girdi. Hz. Ömer, o evden çıktıktan sonra başka bir eve girdi. Sabah olduğunda Talha o eve girdi. O evde oturmuş, ihtiyar, âmâ bir kadını gördü. Talha o kadına dedi ki: Bu adam (Hz. Ömer) senin yanına niçin geliyor? Kadın dedi ki: Muhakkak ki o adam (Hz. Ömer) falan tarihten bu yana bana bakıyor. İhtiyacım olan şeyleri karşılayıp, benim temizliğimi yapıyor. Talha dedi ki: Ey Talha! Senin annen seni kaybetsin! Sen Ömer'in yapmış olduğu işleri mi takip ediyorsun?

Nafi'den, o da İbn Ömer'den şöyle rivayet etmiştir: Tüccarlardan bir grup Medine'ye geldi ve namaz kılınan yere indiler. Hz. Ömer, Abdurrahman b. Avf'a dedi ki: Bu gece hırsızların bunların mallarını çalmamaları için nöbet tutmaya var mısın? Hz. Ömer ve Abdurrahman b. Avf geceleyin nöbetlerini tuttular ve ikisi Allah'ın onlara nasip ettiği kadar namaz kıldılar. Hz. Ömer, erkek bir çocuğun ağlamasını işitti. Hz. Ömer, o çocuğa yönelip gitti. Hz. Ömer, çocuğun annesine dedi ki: Allah'tan kork! Kendi çocuğuna iyilik yap. Ondan sonra Hz. Ömer kendi yerine döndü. Gecenin sonunda o çocuğun sesini yine işitti. O çocuğun annesinin yanına giderek dedi ki: Sana yazıklar olsun. Muhakkak ki ben seni kötü bir anne olarak görüyorum. Bana ne oluyor, gecenin başından şu ana kadar çocuğun durmadığını görüyorum? Kadın dedi ki: Ey Allah'ın kulu! Gecenin başından bu yana sen, beni bıktırdın. Ben onu sütten kesmek istiyorum. Hz. Ömer dedi ki: Niçin? Kadın dedi ki:

Çünkü Ömer, sütten ayrılmış çocuklar için hisse ayırıyor. Hz. Ömer dedi ki: Bu kaç yaşındadır? Kadın dedi ki: Bu kadar aylıktır. Hz. Ömer dedi ki: Sana yazıklar olsun! Onu sütten kesmek için acele etme. Hz. Ömer, cemaate namaz kıldırdı. Namaz esnasında Hz. Ömer, öyle ağlıyordu ki insanlar onun okumasını anlayamıyorlardı. Selam verdiği zaman, Hz. Ömer dedi ki: Ömer'e yazıklar olsun! Nice Müslümanların evlatlarını öldürmüş. Ondan sonra bir çağırıcıya emir verdi. O çağırıcı: Çocuklarınızı sütten kesmek için acele etmeyiniz, diye bağırdı. İslâm'da her doğan yeni çocuk için hisse vereceğiz. İslâm'da doğan her çocuk için hisse verilmesini yazıyla diğer bölgelere de bildirdi.

Abdullah b. Abbas'tan şöyle rivayet edilmiştir; Hz. Ömer Şam'a gitmek için Medine'den çıktı, ta ki Sırğ denilen yer ulaştı. Ordunun komutanı Ubeydullah b. Cerrah ve arkadaşları o yerde, Hz. Ömer'le karşılaştılar. Hz. Ömer'e Şam'da veba hastalığının olduğunu söylediler. Şam'a gitme hususunda ihtilafa düştüler. Onlardan bir kısım Hz. Ömer'e dedi ki: Sen bir iş için Medine'den çıkıp geldin ve o işten geri dönmeni uygun bulmuyoruz. Onlardan bir kısım da, Hz. Ömer'e dedi ki: Resûlullah'ın (s.a.s.) sahabeleri ve insanlardan geriye kalanlar seninle beraberdir. Biz senin onları bu hastalığın içerisine götürmeni uygun görmüyoruz. Abdullah b. Abbas dedi ki: Her taraftan sesler yükselmeye başladı. Ondan sonra Hz. Ömer dedi ki: Bana Ensar'ı çağırın. İbn Abbas dedi ki: Ben Ensar'ı çağırdım ve Hz. Ömer onlarla istişare etti. Ensar da, muhacirlerin yoluna girdiler ve muhacirler gibi ihtilafa düştüler. Hz. Ömer dedi ki: Benden uzaklaşın. Ondan sonra Hz. Ömer dedi ki: Muhacirlerinden Kureyş'in en yaşlı olan kimseyi bana çağırın. Bende onları çağırdım. İki adamın dışında hepsi geldiler. Dediler ki: Senin insanlarla beraber geri dönmeni uygun görüyoruz. İnsanları bu hastalığın içerisine götürme. Hz. Ömer insanları çağırıp dedi ki: Muhakkak ki ben geri döneceğim. İnsanlar da onun dediğini yaptılar. Ebû Ubeyde b. Cerrah dedi ki: Allah'ın kaderinden mi korkuyorsun? Ömer dedi ki: Ey Ebû Ubeyde! Bu sözü senin dışında başka birisi söyleseydi ya! Evet, biz Allah'ın kaderinden kaçıp, Allah'ın kaderine gidiyoruz. Söyler misin? Senin develerin olsa, bir vadiye indiğinde ki, bu vadinin iki yakası vardır. O vadinin bir yakasının otu çoktur, diğer yakasıda çoraktır (otsuzdur). Eğer develerini otu çok olan yerde otlatsan, Allah'ın kaderiyle otlatmış olmaz mısın? Eğer çorak olan yerde develerini otlatırsan, Allah'ın kaderiyle otlatmış olmaz mısın? Ebû Ubeyde b. Cerrah dedi ki: Evet. Abdurrahman b. Avf bu konuşmalar yapılırken bazı ihtiyaçlarını giderdiğinden

dolayı hazır bulunmamıştı. Daha sonra çıkıp geldi ve kendisine geri dönme olayı soruldu. Abdurrahman b. Avf dedi ki: Bu konu hakkında yanımda bir bilgi vardır. Ben Resûlullah'tan (s.a.s.) işittim ki, şöyle diyordu: Bir yerde veba hastalığının olduğunu işittiğinizde o yere girmeyiniz. Eğer veba hastalığı bir yerde çıktığında, siz de o yerde iseniz, kaçmak için o yerden çıkmayınız. Hz. Ömer, Allah'a hamd etti ve ondan sonra geri döndü.

Zeyd b. Eslem'den, o da babasından şöyle rivayet etmiştir: Biz Ömer b. Hattâb'la taşlık bir araziye çıktık. Ta ki Sırar[359] denilen dağa kadar çıktık. Oraya çıktığımızda bir ateş gördük. Hz. Ömer dedi ki: Ey Eslem! Muhakkak ki ben orada bir kafile görüyorum. Onları gece ve soğuk vurmuş. Benimle beraber gel ve biz onlara yaklaşana kadar koşarak gittik. Bir baktık ki bir kadın, onunla beraber küçük çocuklar ve bir tencerede, ateşin üzerinde kaynıyordu. Onun çocukları ağlıyorlardı. Hz. Ömer dedi ki: Ey ışığın sahibi! Allah'ın selamı üzerinize olsun. Hz. Ömer dedi ki: Yaklaşalım mı? Hayır ise yaklaş, değilse yaklaşmayın. Hz. Ömer o kadına yaklaştı ve Hz. Ömer dedi ki: Bu ne haldir? Kadın dedi ki: Gece ve soğuk bizi vurdu. Hz. Ömer dedi ki: Bu çocukların derdi nedir ki, bağırıp ağlıyorlar? Kadın dedi ki: Açtırlar. Hz. Ömer dedi ki: Bu tencerede ne var? Kadın dedi ki: Tencerenin içinde su var, uyuyuncaya kadar onları bununla susturuyorum. Allah bizimle Ömer'in arasındadır. Allah bizimle Ömer'in arasındadır. (Yani Allah adaletini gerçekleştirecek.) Hz. Ömer dedi ki: Allah sana rahmet etsin! Ömer sizin halinizi nasıl görüp bilecek? Kadın dedi ki: Hem Ömer bizim işimizi üstlenmiş, hem de bizden habersiz oluyor? Eslem dedi ki: Hz. Ömer bana dönerek, dedi ki: Bizimle gel. Biz "Dâru'r-rakîk"[360] ambarına varıncaya kadar koşarak gittik. Hz. Ömer un ambarından bir çuval un ve bir yumak yağ çıkarttı. Hz. Ömer bana dedi ki: Bunları sırtıma yükle. Elsem dedi ki: Senin yerine onları ben taşıyacağım. Hz. Ömer dedi ki: Ey annesi ölesice! Kıyamet gününde benim günahımı üzerine alır mısın? Ben çuvalı onun sırtına bıraktım. İkimiz hızlıca o kadına doğru gitmeye başladık. Hz. Ömer un çuvalını kadının yanına bıraktı ve un çuvalından bir şeyler çıkarttı. Hz. Ömer kadına dedi ki: Sen bunu tencerenin içine dök, bende sana bunu karıştıracağım, demeye başladı. Hz. Ömer ateşin alevlenmesi için tencerenin altına üfürüyordu. Hz. Ömer un

---

[359] Sırar, "suyun ulaşamadığı yüksek yer" ya da Irak yolunda Medine'ye üç mil uzaklıktaki bir mevkidir. İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. III, s. 366.

[360] Dâru'r-rakîk, bazıları buna un evi/ambarı veya fakir evi demişlerdir. İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. III, s. 326; Mustafa Fayda, *a.g.e.*, s. 295.

piştikten sonra tencereyi ateşin üzerinden indirdi. Hz. Ömer kadına dedi ki: Bana bir şey getir. Kadın ona bir kap getirdi. Hz. Ömer tencerenin içindekileri o kaba döktü. Hz. Ömer kadına diyordu ki: Bunu o çocuklara yedir. Bende onlara soğuması için karıştıracağım. O çocuklar doyana kadar Hz. Ömer, karıştırmaya devam etti. Artan kısmı da kadının yanına bıraktı. Hz. Ömer kalktı, bende onunla birlikte kalktım. Kadın durmadan diyordu ki: Allah senin mükâfatını versin, sen halifeliğe Emire'l Mü'min'den (Ömer'den) daha layıksın. Hz. Ömer diyordu ki: Sen hayrı söyle. Allah dilerse, sen Emirü'l-Mü'min'in yanına geleceğin zaman beni orada bulacaksın. Ondan sonra Hz. Ömer kadından uzak bir yere çekildi. Sonra kadına dönerek bir pusuya yattı (gizlendi). Eslem dedi ki: Senin bunu yapmaman gerekir? Hz. Ömer benimle hiç konuşmadı. Ben çocukların güreş tuttuklarını ve ondan sonra sakinleşip uyuduklarını gördüm. Hz. Ömer dedi ki: Ey Eslem! Açlık onları uykusuz bırakıp ağlattı. Bende, şu anda gördüğüm şeyi görene kadar buradan ayrılmamayı sevdim.

Zeyd b. Eslem'den, o da babasından şöyle rivayet etmiştir: Hz. Ömer sürekli oruç tutuyordu. Kıtlık[361] senesinde akşamladığı zaman ekmek kendisine getiriliyordu ve ekmeği yağın içerisine karıştırıp yiyordu. Günlerden bir gün bir deveyi kesti ve o deveyi insanlara yedirdi. O kesilen devenin en güzel tarafı Hz. Ömer'e getirildi. O getirilen et; biraz devenin hörgücünden, biraz da ciğerindendi. Hz. Ömer dedi ki: Bunu nereden getirdiniz? Dediler ki: Ey Müminlerin Emiri! Bu gün kestiğimiz devenin etinden getirdik. Hz. Ömer dedi ki: Aferin, çok iyi, bravo! Eğer o devenin iyisini yesem ve insanlara da kemiğini yedirsem ben çok kötü bir valiyim. Bunu kaldır bana bu yemeğin dışında başka bir yemek getir. Hz. Ömer'e ekmek ile yağ getirildi. Kendi eliyle ekmeği doğradı ve ekmeği doğramış olduğu yağın üzerine döktü. Hz. Ömer dedi ki: Ey Yerfe'! Bu kâse'yi Semğ'da[362] bulunan bir ev halkına götür. 3 gündür ben onlara gitmemişim. Çünkü orası hayat olmayan bir yerdir. Götürüp onların önüne bırak.

Süheyl b. Avf b. Haris'ten şöyle rivayet edilmiştir: Ramade senesinde, yer kapkara kesilip küle benzetildiği için Ramade diye adlandırıldı.[363] Ramade yılı 9 ay devam etti. İbn Sa'd dedi ki: Hz. Ömer Ramade yılında kendi çocuklarının bir kısmının elinde kavun gördü. Hz. Ömer dedi ki: Aferin, çok iyi, bravo! Ey

[361] Hicretin 18. yılı, helak anlamına gelen "Remade" yılı olarak adlandırılmış ve bu isimle meşhur olmuştur. İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. III, s. 327; Mustafa Fayda, *a.g.e.*, s. 338.

[362] Semğ, Hz. Ömer'in vakfettiği malının bulunduğu yerdir. İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. III, s. 363, 422.

[363] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. III, s. 327, 360.

Mü'minlerin Emir'inin oğlu! Sen meyve yiyorsun, ümmeti Muhammed ise açlıktan zayıflıyor. Hz. Ömer'in oğlu ağlayıp koşarak çıktı. Hz. Ömer'e dediler ki: Çocuk bu kavunu bir avuç dolusu çekirdek karşılığında satın almıştı. İyaz b. Halife dedi ki: Ben Ramade yılında Hz. Ömer'i gördüğünde yüzünün siyahlaştığını gördüm. Hâlbuki Hz. Ömer beyaz tenliydi, yağ ve süt içiyordu. İnsanlar kıtlıktan dolayı fakir düştüler. Hz. Ömer'de insanlar fakirlikten kurtulana kadar yağ ve süt içmeyi kendisine haram etti. Kıtlık zamanında rengi beyazdan siyaha dönene kadar zeytinyağı yiyordu. Çoğu zamanda aç kalıyordu. Eslem'den rivayet edildiğine göre; Eslem dedi ki: Ramade yılında başımıza gelenleri Yüce Allah kaldırmasaydı, zannediyorduk ki Müslümanların başına gelenleri merak etmekten dolayı, Hz. Ömer öleceğini zannediyorduk.

Abdullah b. Ömer'den, şöyle rivayet edilmiştir; Hz. Ömer, Ramade yılında dedi ki: Bu yıl şiddetli ve usandırıcı bir yıl idi. Hatta ekili arazilerin tümü kuraklıktan etkilendi. Çevrelerindeki bereketli ve ekili köylerden develer ile arpa ve yağ getirtti. Hz. Ömer'in çabasıyla ekili arazilerin tümü güzelleşti. Hz. Ömer onlara şöyle dua etti: "Ey Allah'ım! Onların rızıklarını dağların başlarından ver. Yüce Allah, Hz. Ömer'in duasını Müslümanlar için kabul etti." Yağmur yağdığı zaman, Hz. Ömer dedi ki: Allah'a hamdolsun. Allah'a yemin olsun ki, eğer Yüce Allah bu insanları bu sıkıntıdan kurtarmasaydı, Müslümanlardan durumu iyi olanların evine geçimlerini sağlamak için fakirleri bırakacaktım. Böylece açlıktan iki kişi ölmeyecek, bir kişi de kurtulmayacaktı.

Tavus'tan, o da babasından şöyle rivayet etmiştir: Hz. Ömer zamanında insanlar kıtlık gördüler. İnsanlar bolluğa erişinceye kadar Hz. Ömer ne yağ, ne de yağlı yemek yedi.

Yahya b. Said'den şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer'in eşi Hz. Ömer için 60 dirheme biraz yağ aldı. Hz. Ömer dedi ki: Bu nedir? Hz. Ömer'in eşi dedi ki: Bunu kendi malımla, senin vermiş olduğun nafaka ile almamışım. Hz. Ömer (r.a.) dedi ki: insanlar kıtlıktan kurtulana kadar ben bunu tatmam.

Ebû Melike'den şöyle rivayet edilmiştir: Ebû Mahzune dedi ki: Ben Hz. Ömer'in yanında otururken, Safvan b. Ümeyye bir kâse ile çıka geldi. O kâseyi bir aba içinde bir adam taşıyordu. O adam, kâseyi Hz. Ömer'in önüne bıraktı. Hz. Ömer, etrafındaki insanların kölelerinden olan köleler ile miskin olan insanları yemeğe davet etti. Onlar da, Hz. Ömer dedi ki: "Yüce Allah bir topluluğun başına getirdi

veya Hz. Ömer dedi ki: Bir topluluğu kendi köleleriyle beraber yemek istemediklerinden dolayı o topluluğun başına bir şey getirmiştir.” Safvan b. Ümeyye dedi ki: Allah’a yemin olsun ki, biz kendi nefsimizi o kölelerden üstün görmüyoruz. Fakat onları kendimize tercih ediyoruz. Yemeklerin güzelini bulup yiyemiyoruz ki, onlara da yedirelim.

Muhammed b. Ziyad’dan şöyle rivayet edilmiştir: Benim dedem, Osman b. Mazun’un mevlası idi. Muhammed b. Ziyad, Osman’a ait bir toprağın bakımını üstlenmişti. Osman’a ait o toprakta sebze ve salatalık var idi. Muhammed dedi ki: Zaman zaman, Ömer b. Hattâb elbisesini sıcaktan dolayı kafasının üstüne koyarak benim yanıma geliyordu. Koruluğun muhafazası için ağacın kesilmemesi için tavsiyelerde bulunuyordu. Muhammed b. Ziyad dedi ki: Hz. Ömer, yanımda oturup bana konuşuyordu. Bende salatalık ve sebze ona yediriyordum. Muhammed b. Ziyad dedi ki: Hz. Ömer bir gün bana dedi ki: Ben seni görüyorum ki, sen buradan ayrılmıyorsun? Bende: Evet, dedim. Hz. Ömer dedi ki: Ben seni bu koruluğun üzerine görevlendiriyorum. O koruluğun ağacını kesip veya ağacını çalan birisini gördün mü, onun baltasını ve ipini ondan al. Muhammed b. Ziyad dedi ki: Hz. Ömer’in cübbesini tutuyordum, bunu kabul etmedi.

Said b. Müseyyeb’ten şöyle rivayet edilmiştir; Çölden himaye altına alınmış iddet halinde olan bir kısım kadın, Hz. Ömer’in yanına getirildi.

Fadl b. Umeyr’den şöyle rivayet edilmiştir; Ahnef b. Kays yazın şiddetli sıcak bir gününde Irak’tan bir cemaatle Hz. Ömer’in yanına geldiler. Hz. Ömer ise kendisini bir aba ile sarmıştı. Sadaka develerinden bir deveyi katranlıyordu. Hz. Ömer dedi ki: Ey Ahmet! Elbiseni bırak, bu deveyi katranlamada Müminlerin Emirine yardım et. Çünkü bu sadaka develerindendir. Bunda yetimlerin, dul kadınların, miskinlerin hakkı var. O cemaatte bulunan bir adam dedi ki: Ey Müminlerin Emiri! Allah seni affetsin. Sen neden Sadaka kölelerinden birine emredip sana yardım etmesini istemiyorsun? Hz. Ömer dedi ki: Benden ve Ahnef’ten daha köle kim var? Kim Müslümanların işini üstlenmişse, o Müslümanların kölesidir. Kölenin efendisi için kölenin üzerine ne vacip ise, Müslümanların işini üstlenenin üzerine de o şeyler vaciptir ki, bu da; nasihat ve emaneti yerine getirmedir.

Zeyd b. Eslem’den şöyle rivayet edilmiştir: Benim babam bana anlattı. Babam dedi ki: Ben ve Yarfe’, Hz. Ömer’in yanında geceyi geçiriyorduk. Babam

dedi ki: Hz. Ömer için gecede bir vakit vardı ki, o vakitte namaz kılıyordu. Hz. Ömer gece uyandığı vakit bu ayeti kerimeyi okuyordu: "Ailene namazı emaret: kendinde ona sabırla devam et."[364] Hz. Ömer gecelerden bir gece kalkıp namaz kıldı. Ondan sonra döndü ve dedi ki: Kalkın ve namaz kılın. Allah'a yemin olsun ki! Ben namaz kılmaya güç yetiremiyorum. Ben uyumaya da güç yetiremiyorum. Muhakkak ki sureyi açınca surenin başında mıyım, sonunda mıyım bilmiyorum. Biz dedik ki: Ey Emirü'l-Mü'min'in neden bu hale düşüyorsun? Hz. Ömer dedi ki: Hilafet işini üstlendikten sonra insanlara karşı üzüntümden dolayı bu hale düşüyorum.

Ebû Ubeyde'den, o da Şuayb'tan, o da İbrahim en-Nahi'den şöyle rivayet etmiştir: Hz. Ömer halife olduğu zaman Hz. Ali'ye dedi ki: "İnsanlar arasında hükmet ve savaş için hazırlan."

Hans b. Haris'den, o da babasından şöyle rivayet etmiştir: Bizden bir adam vardı ki, onun atı yavru doğuruyordu. Ondan sonra o da o yavruyu boğazlıyordu ve o adam diyordu ki: Ben yaşayacağım, ondan sonra buna mı bineceğim? Hz. Ömer'in bir mektubu bize geldi ki, o mektupta şöyle diyordu: Allah'ın size rızık olarak verdiği şeyi ıslah ediniz. Çünkü bu işte nefes alıp verme vardır.

Abdullah b. Ömer'den şöyle rivayet edilmiştir: İnsanlar Hz. Ömer'in yanından ganimetteki paylarını aldıkları bir sırada, Hz. Ömer kafasını kaldırıp bir adama baktı. O adamın yüzünde bir darp izi vardı. Hz. Ömer adama sordu: Bu senin yüzündeki iz nedir? O adam dedi ki: Bir savaşta bulunduğu sırada, bir darbe ona isabet edip iz bıraktı. Hz. Ömer dedi ki: "Ganimetten bin dirhem sayınız." Adama bin dirhem daha verdi. Hz. Ömer dedi ki: "Ganimetten bin dirhem sayınız" Ganimetten adama bin dirhem daha verdi. Hz. Ömer, adama aynı şeyi 4 sefer dedi. Her seferinde bin dirhem veriyordu. Adama çok verildiğinden dolayı adam utanarak oradan çıktı. Abdullah b. Ömer dedi ki: Hz. Ömer adamı sordu. Hz. Ömer'e denildi ki: Sen ona çok verdiğinden dolayı utanıp buradan çıktı. Hz. Ömer dedi ki: Allah'a yemin olsun ki, eğer o burada dursaydı bu ganimetten bir dirhem kalmayıncaya kadar ona verecektim. Bu adam öyle bir adamdır ki; Allah yolunda bir darbe yemiş, o darbe de adamın yüzünde çukur açmış.

Said b. Yerbu' b. Malik'ten şöyle rivayet edilmiştir; Hz. Ömer ganimetten 400 dinar aldı. 400 dinarı bir kâseye bıraktı. Hz. Ömer hizmetçisine dedi ki: Bunu Ubeydullah b. Cerrah'a götür. Bir saat orada bekle ve Ubeydullah b. Cerrah'a bak,

---

[364] Tâ-Hâ 20/132.

bunu ne yapıyor. Hz. Ömer hizmetçiye dedi ki: Sen Ubeydullah b. Cerrah'a söyle ki: Emirü'l-Mü'min'in diyor ki: Bunu bir kısım ihtiyaçlar için kullansın. Hizmetçi bu kâseyi götürdü. Ubeydullah b. Cerrah dedi ki: "Allah Emirü'l-Mü'minin'i gayesine ulaştırsın ve Allah ona rahmet etsin." Ubeydullah b. Cerrah, cariyesine dedi ki: Ey cariye! Gel, 7 dinarı falanca adama götür. 5 dinar falanca adama götür. Ta ki bu dinarları tüketene kadar böyle dağıttı. Hizmetçi, Hz. Ömer'e gelip Ubeydullah b. Cerrah'ın durumunu bildirdi. Hizmetçi baktı ki, Hz. Ömer 400 dinarı, Muaz b. Cebel için hazırlamış. Hz. Ömer hizmetçiye dedi ki: Bunu Muaz b. Cebel'e götür. Onun evinde bir saat bekle ve bak Muaz b. Cebel bunu ne yapıyor. Hizmetçi, Muaz b. Cebel'e dedi ki: Emire'l-Mümin'in diyor ki: Bunu ihtiyaçları için kullansın. Muaz b. Cebel dedi ki: Allah ona rahmet etsin ve onu gayesine ulaştırsın. Muaz b. Cebel cariyesine dedi ki: Ey cariye! Gel. Bununla falanca adamın evine git. Bununla da filanca adamın evine git. Muaz b. Cebel'in hanımı çıka geldi ve dedi ki: Allah'a yemin olsun ki, biz de miskinlerdeniz. Bize de ver. O kâsede sadece 2 dinar kalmış idi. O 2 dinarı eşine attı. Hz. Ömer'in hizmetçisi, Hz. Ömer'in yanına dönüp Muaz b. Cebel'in durumunu bildirdi. Hz. Ömer'de bununla sevindi ve Hz. Ömer dedi ki: Muhakkak ki onlardan bir kısım, bir kısmının kardeşidirler. Allah onlardan razı olsun.

Adiy b. Hatem'den şöyle rivayet edilmiştir: Kavmimden bir kısım insanlarla beraber, Hz. Ömer'in yanına geldim. Hz. Ömer ganimetten, Tay kabilesinden bir adam için bir hisse ayırıyordu ve benden yüz çeviriyordu. Adiy b. Hatem dedi ki: Ben onun karşısına çıktım ve yine benden yüz çevirdi. Sonra tam onun yüzünün hizasına geldim. Tekrar benden yüz çevirdi. Ben dedim ki: Ey Müminlerin Emiri! Beni tanımadın mı? Kendi ensesi üzerine sırt üstü uzanana kadar güldü. Ondan sonra, Hz. Ömer dedi ki: Allah'a yemin olsun ki! Evet, ben seni tanıyorum. Onlar inkâr ettikleri zaman, sen iman ettin. Onlar sırt çevirdikleri zaman, sen bize geldin. Onlar ihanet ettikleri zaman, sen ihanet etmedin. İlk sadaka ki, Resûlullah'ın (s.a.s.) yüzünü ve sahabilerinin yüzünü güldürdü. O ilk sadakayı sen Tay kabilesinden Resûlullah'a (s.a.s.) getirdin. Onu da biliyorum. Ondan sonra Hz. Ömer, Adiy b. Hatem'den özür diledi. Hz. Ömer dedi ki: Öyle bir kavme hisse ayırdım ki, yokluk onlara zarar vermişti. Onlar kavimlerinin en yoksullarıdır. Onlara bir hisse ayrılmamıştı.

Kelbi'den şöyle rivayet edilmiştir: Bir ara Hz. Ömer (r.a.) mescidde uyurken, kendi cübbesini taşlarla doldurup kendisine yastık yaptı. O sırada bir adam böyle seslendi: Ey Ömer! Hz. Ömer'de korkarak uyandı ve o sese doğru koştu. O esnada bir Arabî devesinin yularını tutmuş ve insanlar da o Arabî'nin etrafındaydılar. O Arabî, Hz. Ömer'e baktığı zaman insanlar dediler ki: Bu Emirü'l-Mü'min'indir. Hz. Ömer dedi ki: "Kim sana eziyet etti." Hz. Ömer kendisine zulmedilmiş biri olduğunu tahmin etti. O Arabî şiirler okumaya başladı. O şiirlerinde kıtlıktan bahsediyordu. Hz. Ömer'de kendi elini onun kafası üzerine bıraktı. Ondan sonra, o Arabî: Ey Ömer! Ey Ömer! Diye bağırdı. Hz. Ömer dedi ki: Ne dediğini anlıyor musunuz? Kavminin kıtlık içerisinde olduğunu anlatıyor. Ömer'in oğlu karnını doyurup tok oluyor ve su içiyor. Müslümanlar da kıtlık ve darlık içerisindedirler. Onların muhtaç oldukları erzak ve hurmayı onlara kim ulaştıracak? Ensar'dan iki adam o arabinin memleketine yöneldiler. Onların yanında, üzerinde çok erzak ve hurma bulunan develeri vardı. Ensar'dan olan iki adam da Yemen'e girdiler. Kendileriyle beraber bulunan erzak ve hurmayı ihtiyaç sahiplerine dağıttılar. Bir devenin üzerinde o erzaktan biraz fazla kaldı. Ensar'dan olan iki adam dedi ki: Biz geri dönerken baktık ki; o sırada bir adam ayakta, açlıktan iki ayağı birbirine dolanmış halde namaz kılmaktaydı. Bizi gördüğü sırada namazdan çıktı. Adam dedi ki: Sizin yanınızda yiyecek bir şey var mıdır? Biz de o devenin üzerinde fazla kalan erzakı onun önüne döktük ve dedik ki: Bu erzakı, Hz. Ömer göndermiştir. Adam dedi ki: Allah'a yemin ederim ki! Eğer Yüce Allah, bizi Ömer'e bıraksa kesin olarak hepimiz helak olacağız. Ondan sonra önündeki erzakı terk etti. Namaz kılmaya döndü ve dua için her iki elini uzattı. O adam elini yüzüne sürmeden o esnada Allah-u Teâlâ gökyüzünden yağmur gönderdi.

Abdurrahman b. Ebî Bekir'den, o da babasından şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer'e, ekmek ile zeytinyağı getirildi. Hz. Ömer ondan yiyordu ve karnını sıvazlıyordu. Hz. Ömer diyordu ki: Allah'a yemin ediyorum ki, ey karın! Zeytinyağı Ûkıyye[365]ile satıldığı müddetçe ekmek ve zeytinyağı üzerine öleceksin.

Hayve b. Şerih'ten şöyle rivayet edilmiştir; Hz. Ömer askerleri bir yere gönderdiği zaman askerlere şöyle diyordu: Allah'tan korkunuz. Sonra askerler sancağı bağladığı sırada Hz. Ömer dedi ki: Allah'ın adı ve desteklemesiyle! Allah'ın

---

[365] Ûkıyye, 12 dirhemdir. 1 dirhem yaklaşık 3,2 gram olduğuna göre 1 ûkıyye, yaklaşık 38,4 gramdır. Hz. Ömer burada eritilmiş sadeyağın, piyasada çok az bulunduğu için neredeyse altın gibi gram gram satıldığını kast etmektedir. İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. III, s. 365.

adıyla, hakka tabi olarak sabra tabi olarak gidiniz. Allah yolunda inkârcılarla savaşınız. Haddi aşmayınız. Çünkü Allah haddi aşanları sevmez. Ondan sonra kâfirlerle karşılaştığınız zaman, onlardan korkmayınız. Gücü elinize aldığınız zaman, insanları sert bir şekilde cezalandırmayın. Onlara egemen olduğunuz zaman, israf etmeyin. Cihâd yaparken konuşmayınız. İki topluluk karşılaştığı zaman, savaş kızıştığı ve hücuma geçtiğiniz zaman; ihtiyarları, kadınları, çocukları öldürmeyiniz. Onları koruyunuz. Düşmana karşı güçlü olduğunuz zaman, haddi aşmayınız. Dünya menfaati karşılığında cihadı kirletmeyiniz. Yani Allah rızası için Cihâd ediniz. Allah ile yaptığınız alışverişteki karlardan dolayı müjdelininiz. Bu alışveriş büyük bir kurtuluştur.

Zeyd b. Veheb'ten şöyle rivayet edilmiştir: Ömer b. Hattâb (r.a.), bir gün Medine çarşısına çıktı. Bir adam Hz. Ömer'e geldi ve dedi ki: Ey Ömer! Zeyd b. Veheb dedi ki: Ey Ömer! Diyen adamın durumunu sorduk. Bize denildi ki: Hz. Ömer'in valilerinden bir vali, adama bir dereye inip derenin derinliğinin ne kadar olduğunu öğrenmesini emretti. Adam dedi ki: Ben oraya girmekten korkuyorum. O vali adamın oraya girmesi için onu sıkıştırdı. Adam dereden çıktığı vakit, adam soğuk aldı ve adam öldü. Adam: Ey Ömer! Diye bağırdı. Hz. Ömer o valiye şöyle haber gönderdi: Eğer ben Allah'tan korkmasaydım ve benden sonra adet olmamış olsaydı, ben senin boynunu vuracaktım. Onun diyetini hemen öde. Allah'a yemin olsun ki, seni ebedi olarak vali tayin etmem.

Muhammed b. Abdurrahman'dan, o da babasından şöyle rivayet etmiştir: Hz. Ömer Tester denilen yerin fethinden dolayı yanımıza geldiği zaman, Hz. Ömer dedi ki: Fetihten sonra bir olay meydana geldi mi? Dediler ki: Bir adam İslâm'dan döndü. Ömer dedi ki: Onu ne yaptınız? Biz dedik ki: Biz onu öldürdük. Hz. Ömer dedi ki: Onu niçin bir eve hapsedip, kapıyı onun üzerine kilitleyip, her gün ona bir ekmek vererek, ondan tövbe talebinde bulunmadınız. Eğer o şahıs tövbe etseydi onu bıraksaydınız. Fakat tövbe etmeseydi, ondan sonra öldürseydiniz. Hz. Ömer dedi ki: Ey Allah'ım! Ben bu olaya şahit olmadım ve o adamın öldürülmesi için de, emir vermedim. Bu olay bana ulaşınca da yapılanlardan razı olmadım.

Zeyd b. Eslem'den, o da babasından şöyle rivayet etmiştir; Ebû Ubeyde b. Cerrah, Hz. Ömer'e bir yazı yazdı. O yazıda Rumlardan bir topluluğu ve onlardan gelen bir sıkıntıyı anlatıyordu. Hz. Ömer, gecenin bir kısmında namaz kılıyordu. Ondan sonra Hz. Ömer beni uyandırdı ve Hz. Ömer diyordu ki: Kalk namaz kıl.

Muhakkak ki ben, kalkıp namaz kılıyorum ve uzanıyorum, uykum gelmiyor. Sonra Seniyye tepesine gidip haber bekliyordu.

Zeyd b. Eslem'den, o da babasından şöyle rivayet etmiştir: Hz. Ömer'e dedim ki: Ortalıkta kör bir dişi deve var. Hz. Ömer dedi ki: Ondan faydalanılması için, onu bir ev halkına göndereceğiz. Zeyd b. Eslem'in babası dedi ki: Ben Hz. Ömer'e dedim ki: Kör olan bu deveden nasıl faydalanacaklar? Hz. Ömer dedi ki: Develerle beraber kör deveyi de çıkaracaklar. Zeyd b. Eslem'in bası dedi ki: Ben Hz. Ömer'e dedim ki: Yerden nasıl ot yiyecek? Hz. Ömer dedi ki: Allah'a yemin olsun ki! Siz bunun yenmesini mi istiyorsunuz? Hz. Ömer'e ait 9 sahife vardı. Hz. Ömer yeni bir şey, yeni bir meyve yemiyordu. O yeni meyve ve yeni şeylerden Resûlullah'ın (s.a.s.) hanımlarına hisse ayırıp onlara gönderiyordu. Resûlullah'ın (s.a.s.) hanımlarından olan kızı Hz. Hafsa'nın hissesini en son gönderiyordu. Eğer Resûlullah'ın hanımlarının hisselerinde noksanlık olsaydı, o da Hz. Hafsa'nın hissesi noksan olurdu. Zeyd b. Eslem'in babası dedi ki: Biz kör olan deveyi kestik. Hz. Ömer Resûlullah'ın (s.a.s.) hanımlarına gönderdi. O deveden arta kalanını yere bıraktı. Muhacir ve Ensar o arta kalan devenin etine davet edildi.

Said b. Müseyyeb'ten şöyle rivayet edilmiştir; Beytü'l-Mal'a ait bir deve yere düştü ve kestiler. Hz. Ömer Resûlullah'ın (s.a.s.) hanımlarına hisselerine düşen payı gönderdi. Geri kalan kısmını ise yemek yaptı. Müslümanları o yemeğe çağırdı. O Müslümanların içerisinde Resûlullah'ın (s.a.s.) amcası Hz. Abbas'da vardı. Hz. Abbas dedi ki: Ey Müminlerin Emiri! Keşke her gün bunun gibi bir şeyler bize yapıp, bizde yeseydik ve seninle konuşsaydık. Hz. Ömer dedi ki: Bunun benzerini daha yapmayacağım. Benim iki arkadaşım (Resûlullah, Ebû Bekir) benden önce geçtiler. Bir iş yaptılar ve bir yol tuttular. Muhakkak ki ben onların yapmış olduğu gibi yapmasam, o ikisinin yollarının dışında başka bir yola koyulmuş olurum.

Süheyl b. Malik'ten, o da babasından şöyle rivayet etmiştir, Hz. Ömer, Yerfe' dedi ki: Bu ata ne kadar yem veriyorsunuz? Bu öyle bir attır ki sadaka olarak Hz. Ömer'e getiriliyordu. Yerfe' dedi ki: 3 avuç yem veya 1 Sa' yem veriyoruz. Hz. Ömer dedi ki: Bu atın yediği Araplar, bir ev halkına kâfidir. Hz. Ömer'in nefsi kudret elinde olan Allah'a yemin olsun ki! Atın açlığını Beki' denilen yerde gidereceksiniz.

Abdülmelik'ten, o da İbn Ömer'den şöyle rivayet etmiştir: Ömer b. Hattâb dedi ki: Kim bir adamı ancak sevdiğinden dolayı veya akrabalığından dolayı görevlendirirse, Allah'a, Resulüne ve Mü'min'lere ihanet etmiş olur.

İmran b. Selim'den, o da Ömer b. Hattâb'tan şöyle rivayet etmiştir: Kim bir faciri, facir olduğunu bildiği halde görevlendirirse, o da onun gibi facirdir.

el-Cevinilî Ebû İmran'dan şöyle rivayet edilmiştir: Ebû Musa el-Eş'arî, Hz. Ömer'e bir hediye, hediye etti. Hediye edilenlerin içinde sepetler vardı. Hz. Ömer, o sepetlerden bir tanesini açtı ve dedi ki: Bu sepeti götürün. Kureyş, bunu görmesin, tutmasın ve bunların üzerine hayvanlarını boğazlamasınlar.

Enes b. Malik'ten şöyle rivayet edilmiştir: Ben Ömer b. Hattâb'ın yanındayken Ensar'dan bir kadın geldi. Kadın dedi ki: Ey Müminlerin Emiri! Beni giydir. Hz. Ömer dedi ki: Şuanda seni giydirme zamanı değildir. Kadın dedi ki: Allah'a yemin ediyorum ki! Beni örtecek elbisem yoktur. Enes b. Malik dedi ki: Hz. Ömer kalktı ve hazineye girdi. Dikilmiş Beyaz bir önlük çıkarttı. Hz. Ömer geldi ve önlüğü kadına attı. Hz. Ömer dedi ki: Bu önlüğü giy. Kendi eskilerine bak. Eskilerini yamala ve eskilerini dik. Kazan için ateş yaktığında eski elbiseni giy, çünkü eski elbisesi olmayanın yeni elbisesi de olmaz.

Ubeyd b. Ömer'den şöyle rivayet edilmiştir; Ömer b. Hattâb (r.a.), bir adamı haram ağacından bir şeyler koparıp kendisine ait bir deveye yediriyordu. Hz. Ömer dedi ki: Bu adamı bana getirin. O adam Hz. Ömer'e getirildi. Hz. Ömer dedi ki: Ey Allah'ın kulu! Mekke haram toprağıdır. Haramın dikenli ağaçları dahi budanmaz. Haramın avlanacak hayvanları korkutulamaz. Haramda yerde bulunan buluntuları dahi tanıtılma dışında, yerden kaldırılması dahi helal değildir. Devenin sahibi olan adam dedi ki: Ey Müminlerin Emiri! Beni bu işe mecalsiz bir hayvan sevk etti. Beni ve benimle beraber olan yiyecekleri gideceğim yere yetiştirmemesinden dolayı korktum. Ubeyd b. Ömer dedi ki: Hz. Ömer, deve sahibi adamın, durumu anlattıktan sonra başına gelenlerden dolayı yumuşadı ve sadaka devesinden bir devenin o adama verilmesini emretti. Un haline getirilmiş bir yükü de deveye yükledi ve onu da ona verdi. Hz. Ömer dedi ki: Bundan sonra haram ağaçlarından bir şey koparmaya ve kesmeye yeltenme.

Abdullah b. Mübarek'ten şöyle rivayet edilmiştir: Ömer b. Hattâb (r.a.), Hatie denilen şahıstan, üç bin dirhem ile Müslümanların şahsını (Yani Müslümanların aleyhlerinde konuşmaması için) satın aldı. Hatie, Hz. Ömer'e dedi ki: "Konuşmanın etrafını satın almakla fayda verecek bir övme ve zarar verecek sövmeyi dahi terk etmedin. Cimrinin aleyhinde konuşmamdan beni engellemekle sövmemden, cimri korkmayacak bir güven içerisine girdi."

İshak b. İbrahim'den şöyle rivayet etmiştir: Fadıl b. İyaz (r.a.) onun nefsini korkutarak dedi ki: Ağzının tümüyle konuşma sana uygun değil, ağzının tümüyle konuşanı görüyor musun? Ağzının tümüyle konuşan Ömer b. Hattâb'dır ki: İnsanlara en iyiyi yediriyor, kendisi ise hoş olmayan yiyecekleri yiyor. Yumuşak elbiseleri onlara giydiriyor, sert olanları da kendisi giyiyor. Hz. Ömer haklarından daha fazlasını onlara veriyordu. Bir adama dört bin dirhem verdi ve bin dirhem daha (toplam 5 bin dirhem) verdi. Hz. Ömer'e denildi ki: Sen bu adama fazla verdiğin gibi kendi oğluna da fazla vermiyor musun? Hz. Ömer dedi ki: Uhud savaşında bunun babası yerinde kalıp savaştan kaçmadı. Ama bunun babası ise (Hz. Ömer kendini kastederek) savaş alanında kendi yerinde kalmayıp kaçtı.

İbn Ömer'den şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer (r.a.), Zübeyir b. Avvam'ın baki'deki hayvan boğazlama yerine geldi. Medine'de başka hayvan kesme yeri yoktu. Hz. Ömer kendisiyle beraber kamçısını da getiriyordu. O sırada bir adamın iki günün etini aldığını gördü. Hz. Ömer kamçısıyla o adama vurdu. Hz. Ömer dedi ki: İki günün etini niye aldın, mideni niye aldın?

İbn Şihab'tan şöyle rivayet edilmiştir; Kasım b. Muhammed ona haber verdi ki: Hüzeyl kabilesine mensup olan bir adam bir kısım insanları misafirliğe davet etti. O misafirlere ait bir cariye dışarıya çıktı. Onları misafir eden adam o cariyeyi takip etti ve onun nefsinden murat almak istedi. Kumlukta adamla cariye güreş tuttular. Kadın, o adama bir taş attı. Kadın o adamın ciğerini parçaladı. Bu olay Hz. Ömer'e (r.a.) ulaştı. Hz. Ömer dedi ki: "Bu Allah'ın öldürdüğü bir şahıstır. Ebediyen bu adam için diyet ödenmez."

Abdullah b. Salih'ten şöyle rivayet edilmiştir: Leysi adındaki bir şahıs bana anlattı. Leysi dedi ki: Yolda yüz üstü bir şekilde öldürülüp atılmış tüysüz bir genç Hz. Ömer'e getirildi. Hz. Ömer o gencin durumunu sordurdu. O gencin ölümünün aydınlanması için çok çaba harcadı ve onun katili bulunamadı. Bu gencin katilinin bulunmaması, Hz. Ömer'e ağır geldi. Hz. Ömer dedi ki: Ya Rabbi! Onun katilini bulmak için beni başarıya ulaştır. Bu ölümün üzerinden bir yıl veya ona yakın bir zamanda o ölü bulunan gencin yerinde yeni doğmuş bir çocuk bulundu. O çocuk, Hz. Ömer'e getirildi. Hz. Ömer dedi ki: "Allah'ın izniyle öldürülmüş gencin katilini bulmayı başardık." Hz. Ömer, o bulunan çocuğu bir kadının yanına bıraktı. Hz. Ömer kadına dedi ki: Bu çocuğa bak ve bizden nafakasını da al. Bir de hangi kadın bu çocuğu senden alıp öpüyor ve bağrına basıyor ona bir bak. Bu kadının yerini bana

bildir. Çocuk biraz büyüyünce bir cariye gelip kadına dedi ki: “Benim kadın efendim, beni sana gönderdi. Sen beni bu çocukla kadın efendime gönder, kadın efendim bu çocuğu görsün ve onu tekrar sana getireyim.” Kadın dedi ki: “Evet, bu çocukla hanım efendinin yanına git. Bende seninle geliyorum.” Cariye çocuğu götürdü ve kadında onlarla beraber hanım efendisinin yanına gidene kadar gitti. Hanım efendi çocuğu gördüğü zaman, çocuğu cariyeden alıp öptü ve kendi bağrına bastı. O kadın Ensar’ın bir büyüğünün kızıydı. Ensar’dan olan büyük ise, Resûlullah’ın sahabelerindendi. Çocuğa bakmakla yükümlü olan kadın durumu Hz. Ömer’e bildirdi. Hz. Ömer kılıcını kuşanıp o kadının evine doğru yöneldi. O kadının babasını kendi evinin kapısına yaslanmış bir şekilde buldu. Hz. Ömer dedi ki: Ey falancanın babası! Senin falanca kızın ne yaptı? Kızın babası dedi ki: Ey Mü’minlerin Emiri! Yüce Allah kızımın mükâfatını hayır versin. Şüphesiz ki benim kızım, insanlar arasında Yüce Allah’ın ve babasının hakkını en güzel şekilde eda eden kişidir. Din’inin hakkını ödemekle beraber en güzel şekilde namazını kılan, orucunu tutan kişidir. Hz. Ömer dedi ki: Ben o kızın hayırlı iş yapmasını arttırması ve onu hayırlı iş yapmaya teşvik etmek için yanına girmeyi istedim. Kızın babası dedi ki: Ey Mü’minlerin Emiri! Allah senin mükâfatını hayır versin. Sen kendi yerinde dur, ta ki sana dönene kadar. Adam Hz. Ömer’in içeri girmesi için kızından izin istedi. Hz. Ömer içeri girdiği zaman, kızın yanında bulunanların çıkması için emir verdi ve orada bulunanlar çıktılar. Evde kız ile Hz. Ömer baş başa kaldılar. Onlarla beraber hiç kimse de kalmadı. Hz. Ömer kılıcını çekti ve dedi ki: Sen bana doğruyu söyleyeceksin, yoksa ben seni öldüreceğim. “Hz. Ömer hiçbir zaman yalan konuşmazdı, her söylediğini yapardı.” O kadın dedi ki: Ey Mü’minlerin Emiri! Acele etme. Ben Allah’a yemin ederim ki, ben doğruyu söyleyeceğim. Bir ihtiyar kadın yanıma geliyordu. Ben onu kendime anne olarak kabul etmiştim. O da bana annelik yapıyordu. Bende onun kızı gibiydim. Bu şekilde bir zaman geçti. Ondan sonra bu ihtiyar kadın bana dedi ki: Ey kızcığım! Bana sefere çıkmak için bir yol göründü. Benim bir kızım bir yerde bulunuyor ve onun orada kaybolmasından korkuyorum. O kızımı seferden dönene kadar senin yanına bırakmak istiyorum. Kadının benim yanıma bırakmak istediği oğlu tüysüz bir gençti ki, o kadın bunu bir cariye gibi hazırlamıştı. İhtiyar kadın onu yanıma getirdi, ona baktığımda onun cariyeliğinden hiç şüphem yoktu. O çocuk, cariye benden neyi görüyorsa o çocuk da benden onu görüyordu. Ben bir gün uykudayken beni bağlamıştı. Bana üstün geldi, benimle cinsi

münasebete girdi. Benim yanımda bulunan usturaya elimi uzatıp onu öldürdüm. Onu, senin ölü olarak gördüğün yere atılmasını emrettim. Bu çocuk bana onunla birlikteliğimden dünyaya geldi. Bu çocuğu doğurduğum zaman onun babasının yerine attım. Allah'a yemin olsun ki, öldürmüş olduğum adam ile o çocuğun haberi sana bildirdiğim şekildedir. Hz. Ömer dedi ki: Doğru söyledin. Allah senin yaptığın işi bereketli kılsın. Ondan sonra Hz. Ömer ona hayır tavsiyesinde bulundu. Ona vaaz ve dua etti. Onun yanından çıktı. Hz. Ömer onun babasına dedi ki: Allah, senin kızını bereketli kılsın. Senin kızın ne güzel bir kızdı. Ona vaaz ettim ve iyilikte bulunması için emrettim. Kızın babası dedi ki: Ey Mü'minlerin Emiri! Allah seni muradına ulaştırsın ve Allah'ın bu millet hakkındaki sana vereceği ceza hayır olsun.

İbn Zennad'dan şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer (r.a.) dedi ki: Eğer ben Afra' ve Urve'ye ulaşmış olsaydım, onların aralarını birleştirecektim.

Abdullah b. Amir b. Rabia'dan şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer gecenin ortasında bir şarkı sesi işitti ve o sese doğru yöneldi. O sesi fecir doğana kadar, susup o sesi dinledi. Hz. Ömer dedi ki: Yeter, şuan sesinizi kesip Allah'ı zikrediniz.

Asim b. Ubeydullah b. Abdillah b. Amir İbn Rabia'dan şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer İbn Muğterif veya İbn Ğurefil Hadi'nin sesini gecenin ortasında işitti. Bizde Mekke'ye gidiyorduk. Hz. Ömer bineğini kavmine yetişene kadar koşturdu. Hz. Ömer, Abdurrahman ile beraber idi. Hz. Ömer dedi ki: Yeter fecir çıktı. Şuan sesinizi kesin, Allah'ı zikredin.

İsmail b. Hasan'dan şöyle rivayet edilmiştir: Ömer b. Hattâb dedi ki: Muhakkak ki Kureyş, ben sağ olduğum halde Allah'ın kullarına karşı Yüce Allah'ın malını hakka göre dağıtılmamasını istiyorlar. Yemin olsun ki! Hayır, (Böyle olmasını engelleyeceğim). Dikkat edin! Muhakkak ki ben Kureyş'in boğazlarına yapışacağım. Kureyş, Harre (taşlık arazi) denilen yerin kapısının yanındadırlar. Onları ateşe düşmekten engelleyeceğim. Dikkat edin! Muhakkak ki ben İslâm'da kendimi bilemişim (İslâm'ın kural ve prensiplerini öğrenmişim). Nasıl ki, develerin yaşlarını veya dişlerini öğrendiğim gibi. Bu develer; hıkka, seniyye, rubaiyye, sudeysi olur ve sonra olgunlaşır. Dikkat edin! Muhakkak ki İslâm, olgunlaştı. Olgunlaşan bir şeyden noksanlıktan başka ne beklenir?

İsmail b. İshak'tan şöyle rivayet edilmiştir; Muğviyat (مغويات)kelimesi, ğay'nın cezmi iledir. Lügatçılar ise; muğviyat'ın telaffuzu vav'ın şeddesi iledir. Muğviyyat'ın manası ise: Helaklar, anlamındadır. Muğviyat ise; muğvat'tan (المغواة)

alınmıştır. Muğvat: Helak olmadır. Helak'dan kasıt ise; kazınan bir kuyu olup, kuyunun üstüne bir oğlak asmaktır. Kurt, o kuyuya vardığı zaman Oğlak'a varmak ister. O esnada kurt, avlanır. Bu kuyu aslan için kurulan tuzak gibidir. Fakat aradaki fark ise şudur; Zebiye tuzağı, yüksek bir yerde aslan için kurulan bir tuzaktır. Misal olarak deniliyor ki: Sel suları yükselip Zebiye çukuruna ulaşınca, Zebiye çukuruna ulaştı, denilir. İbn Arabî'den şöyle rivayet edilmiştir; deniliyor ki: Kim bir çukur kazarsa, kendisi içerisine düşer. Buna ilişkin İbn Arabî bir şiir kaleme almıştır;

"Mutlaka bir kardeşe kuyuya düşmesi için, kuyu kazma.

Muhakkak ki, o kazdığın kuyuya ondan önce düşersin.

İnsanlara zulmeden de bunun gibidir;

Hoşlanmadığı halde yaptığı zulmün neticesi olarak; yaptığı zulüm, kendi başına gelir."

Katade'den şöyle rivayet edilmiştir: Biz anlatıldığına göre; Ömer b. Hattâb (r.a.) dedi ki: "Şehirlere bir adamla: Bir adam yaşı başını almış, yol azığı da olmasına rağmen, hac yapmamışsa onun üzerine cizye koymaya niyet ettiğimi, haber göndereyim. Allah'a yemin olsun ki, onlar Müslüman değiller. Allah'a yemin olsun ki, onlar Müslüman değiller."

34. Bölüm: Hz. Ömer'in Medine'de Geceleri Devriye Gezerken Karşılaştığı Olaylar

Cabir b. Abdillah'tan şöyle rivayet edilmiştir: Medine'de bir gece, Hz. Ömer'le beraber devriye atıyorduk, bir çadırın yanına vardık. O çadırın içinde bir ışık vardı. Bazen yanıyordu, bazen sönüyordu. O çadırın içinde insanı duygulandıran bir ses geliyordu. Hz. Ömer dedi ki: "Yerinde durunuz." Hz. Ömer çadırın yanına yaklaştı. O çadırda, ihtiyar bir kadınla karşılaştı. Kadın şöyle diyordu:

"En iyilerin salâtı; Hz. Muhammed'in üzerine olsun.

Seçilmiş en hayırlılar, onun (Hz. Muhammed'in) üzerine salât getirmişler.

Muhakkak ki ben, seherlerden önce ayakta oldum.

Keşke benim ölümüm merhale merhale olsaydı.

Beni ve sevgilimi (Resûlullah) bir evde (cennette) toplar mıydın?"

Bunun üzerine Hz. Ömer (r.a.) ağladı, öyle ki ağlama sesi yükseldi. Çadırın yanına varana kadar gitti. Hz. Ömer dedi ki: Esselamü Aleyküm. Esselamü Aleyküm. Esselamü Aleyküm. Üçüncü seferde ise kadın, Hz. Ömer'in içeri girmesi için kendisine izin verdi. Çadıra girdiği zaman, ihtiyar bir kadınla karşılaştı. Hz. Ömer,

kadına dedi ki: Kendi sözünü bana tekrarla. Kadın duygulu bir sesle, sözünü Hz. Ömer'e tekrarladı ve Hz. Ömer ağladı. Ondan sonra Hz. Ömer dedi ki: Ey Ömer! Bu sözü unutma ki, Allah sana rahmet etsin. Kadın dedi ki: Sen Ömer misin? Yarabbi! Sen Ömer'i affet. Muhakkak ki sen, çok affedicisin.

İbn Abbas'ın azadlısı olan Saib b. Cübeyr'den şöyle rivayet edilmiştir; Saib b. Cübeyr, Resûlullah'ın (s.a.s.) sahabilerine yetişmişti. Saib b. Cübeyr dedi ki: Hz. Ömer'in geceleri Medine'de devriye attığını işitiyordum. Gece devriye atmayı çok yapıyordu. Bir gece Medine'de devriye attığında, Arapların kadınlarından bir kadının yanından geçiyordu ki; onun kapısı, onun üzerine kilitliydi. Ve o kadın şöyle diyordu:

"Bu gece uzadı onun yıldızları akıp gidiyor.
Yatak arkadaşım olmadığı için, eğlenmem için bana şefkat et.
Ben tekrar tekrar onunla eğleneceğim.
Sanki gece karanlığında, ay gibi onun kaşı göründü (ay gibi parladı).
Onun yakınında olan kişi ki onunla eğleniyor, onunla sevindiriliyor.
Onun akrabaları yumuşak yatakta, ondan tiksinmezler, iğrenmezler.
Allah'a yemin ediyorum ki!
Bu karyolanın etrafları yerinden oynayacaktı.
Allah olmasaydı, ondan başka kimse beni bu işten engelleyemezdi.
Fakat ben, bizimle gözetleyici olan sorumludan (melek) korkmuyorum ki…
Onun yazmaları zamanı gevşetmez (yazma zamanını geciktirmez)."

Su'da adlı kadın şiirinden sonra ara verdi ve kadın dedi ki: Hz. Ömer'in yanında benim yalnızlığım ve kocamın benden uzak oluşu kolaydır. Hz. Ömer kapıda durup kadının bu sözünü işitiyordu. Hz. Ömer kadına dedi ki: Allah sana merhamet etsin. Hz. Ömer, ona elbise ve yiyecek gönderdi. Hz. Ömer kadının kocasının gelmesi için yazı yazdı.

Şa'bi'den şöyle rivayet edilmiştir; Hz. Ömer bir gece devriye atıyordu. Karyolanın üzerinde oturmuş bir kadının yanından geçti ve kapıyı da kapamıştı.
Kadın diyordu ki:

"Bu gece uzun sürdü, onun yan tarafını ıslatacağım.
Onunla eğleneceğim.
Bir dostum olmadığı için bana şefkat et, merhamet et.
Allah'a yemin olsun ki!

Bu karyolanın etrafları yerinden oynayacaktı.

Allah olmasaydı, ondan başka kimse beni bu işten engelleyemezdi."

Hz. Ömer dedi ki: Hz. Ömer bir iç (ah)çekti. Ondan sonra çıkıp, Mü'min'lerin annesi olan kızı Hz. Hafsa'nın yanına gitti. Hz. Hafsa dedi ki: Ey Emirü'l-Mü'min'nin! Seni bu vakitte buraya getiren nedir? Hz. Ömer dedi ki: Ey kızcığım! Kadın kaç günde bir, kocasına ihtiyaç duyar? Hz. Hafsa dedi ki: Bir kadın, altı ayda bir kendi kocasına ihtiyaç duyar. Bundan böyle Hz. Ömer, 6 aydan fazla bir askeri savaşta bırakmayıp, ailesinin yanına gönderirdi.

Eslem'den şöyle rivayet edilmiştir: Bir ara ben, Hz. Ömer ile beraber iken, Hz. Ömer bir gece Medine'de devriye atıyordu. Hz. Ömer, gecenin ortasında isteğini dile getirmeden bir duvara yaslandı. O sırada bir kadın kendi kızına diyordu ki: Ey kızım! Kalk. Sütün yanına git ve ona su karıştır. Kız annesine dedi ki: Ey Anne! Emirü'l-Mü'min'nin bu konudaki kararlılığını bilmiyor musun? Kadın dedi ki: Ey kızım! Emirü'l-Mü'min'nin kararlılığı nedir? Kız dedi ki: Emirü'l-Mü'min'in, kendi tellalına emretmiş ve onun tellalı da ilan etti ki: Su süte karıştırılmasın. Kadın kızına dedi ki: Ey kızım! Kalk, sütün yanına git ve ona su karıştır. Bu süt öyle bir yerdedir ki, Ömer ve onun tellalı da seni görmez. Küçük kız çocuğu, annesine dedi ki: Ey anneciğim, Allah'a yemin olsun ki! Toplumun içinde Hz. Ömer'e itaat edip, tenha bir yerde ona karşı gelemem. Hz. Ömer, bu konuşmaların tümünü işitiyor. Hz. Ömer dedi ki: Ey Eslem! Kapıyı öğren ve bu mekânı da tanı. Hz. Ömer devriyesini atmaya devam etti. Sabah olunca Hz. Ömer dedi ki: Ey Eslem! O mekâna git (toplumun içerisinde Hz. Ömer'e itaat edip tenha bir yerde ona karşı gelemem). Bu sözü diyen kimdir ve bu kıza bu sözü (süte su karıştır) diyen de kimdir? Onların kocaları olup olmadığını öğrenip gel. Eslem dedi ki: Ben o yere geldim. Baktım ki, o kız, kocası olmayan bekâr bir kızdır. Kızın annesi de kocası olmayan dul bir kadındır. Ben Hz. Ömer'in yanına gelip, durumu ona anlattım. Hz. Ömer'de çocuklarını çağırıp topladı. Hz. Ömer dedi ki: İçinizde kadına ihtiyacı olan var mıdır ki, onu evlendireyim? Eğer benim kadınlara ihtiyacım olsaydı, o kadınla evlenme hususunda hiçbiriniz beni geçmezdi. Abdullah dedi ki: Benim eşim var. Abdurrahman dedi ki: Benim de eşim var. Asım dedi ki: Ey babacığım! Benim eşim yok, beni o kızla evlendir. Hz. Ömer, o kıza haber gönderdi. Hz. Ömer, o kızı, oğlu Asım ile evlendirdi. O kız, Asım'a bir kız doğurdu. O kızda, bir kız doğurdu. O kız da Ömer b. Abdülaziz'i doğurdu.

İbn Cevzî dedi, ben diyorum ki: Bir rivayette böyle bir haber gelmiştir. Bu rivayet yanlıştır. Doğru olan ise; bu kız Asım için bir kız doğurdu. Bu kızda; Ömer b. Abdülaziz'i doğurdu.

Enes b. Malik'ten şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer bir ara Medin'de devriye atıyordu. Medine'nin düzlüklerinden bir düzlüğe uğradı. Dün orada bulunmayan, kıldan yapılmış bir çadır buldu. Hz. Ömer, o çadıra yaklaştı. Bir kadının iniltisini duydu. Bir adamın çadırın yanında oturduğunu gördü. Hz. Ömer, o adama yaklaştı ve ona selam verdi. Hz. Ömer dedi ki: Bu adam kimdir? Adam dedi ki: Çölün ehlinden bir adamdır. Mü'minlerin Emirinin yanına fazlından bir şeyler almak için geldim. Hz. Ömer dedi ki: Evde işittiğim ses nedir? O adam dedi ki: Allah sana rahmet etsin. İhtiyacın neyse yoluna devam et, git. Hz. Ömer dedi ki: Bu sesin ne olduğunu öğrenmek için geldim? Adam dedi ki: Doğum sancısı çeken bir kadındır. Yanında kimse var mı? Adam dedi ki: Hayır. Enes b. Malik dedi ki: Hz. Ömer, evine gelen kadar yürüdü. Hz. Ali'nin kızı, Hz. Ömer'in eşi olan, Ümmü Gülsüm'e dedi ki: Allah'ın sana göndermiş olduğu bir sevap var, onu yapar mısın? Ümmü Gülsüm dedi ki: Bu hayır nedir? Hz. Ömer dedi ki: Yabancı bir kadındır. Doğum sancısı çekiyor ve onun yanında hiç kimse yoktur. Ümmü Gülsüm Hz. Ömer'e dedi ki: Sen istesen, ben bu sevabı yaparım. Hz. Ömer dedi ki: Kadının doğumu için uygun olan şeyleri kendi yanına al. Kadının doğumu için lazım olan şeyler ise şunlardır: Bez, çıra (ışık), taş kazan, iç yağı, hububat. Enes b. Malik dedi ki: Ümmü Gülsüm, Hz. Ömer'in dediklerini getirdi. Hz. Ömer, Ümmü Gülsüm'e dedi ki: Gidelim. Hz. Ömer, taş kazanını sırtladı. Ümmü Gülsüm'de Hz. Ömer'in arkasından çadıra varana kadar yürüdü. Hz. Ömer, Ümmü Gülsüm'e dedi ki: Kadının yanına gir. Hz. Ömer'de gelip adamın yanına oturdu. Hz. Ömer adama dedi ki: Bana ateş yak. Adam taş kazanın altında, hububat ve iç yağı pişene kadar ateş yaktı. Kadın da, doğumunu yaptı. Hz. Ömer'in hanımı dedi ki: Ey Mü'minlerin Emiri! Kendi arkadaşına bir müjde ver, bir erkek oğlu oldu. Adam "Emirü'l-Mü'min'in" kelimesini işittiği zaman, Hz. Ömer'den korkmaya ve ondan biraz uzaklaşmaya başladı. Hz. Ömer ona dedi ki: Kendi bulunduğun yerde otur. Hz. Ömer o kazanı alıp, çadırın kapısına bıraktı. Hz. Ömer, eşine dedi ki: O kadını doyur. Ümmü Gülsüm'de o kazanı içeri götürüp, o kadını doyurdu. Sonra Ümmü Gülsüm o kazanı çıkarıp, kapının önüne bıraktı. Hz. Ömer'de kazanı alıp adamın önüne bıraktı. Hz. Ömer dedi ki: "Vay, senin başına gelene! Ye, geceden beri sen uyanıksın. Adam da yedi. Ondan sonra kendi eşine dedi

ki: Çadırdan çık. Hz. Ömer, adama dedi ki: Yarın yanımıza gel, senin ihtiyacın ne varsa, emredip sana vereceğiz." Adam da Hz. Ömer'in yanına gidip ihtiyacı olanları ondan aldı.

Abdullah b. Beride el-Eslemî'den şöyle rivayet edilmiştir: Bir ara Ömer b. Hattâb, devriye atıyordu. Bir bayanın şöyle dediğini işitti:

"İçkiye yol var mıdır ki, onu içeyim.

Nasır b. Haccac'a gitmeye, yol var mıdır?"

Hz. Ömer sabah olunca, Nasr b. Haccac'ın, kim olduğunu sordu. Nasır b. Haccac; beni Süleym kabilesindendir. Hz. Ömer, Nasır b. Haccac'ın yanına gelmesi için bir adam gönderdi. Nasır b. Haccac, Hz. Ömer'in yanına geldiğinde, insanlar içersinde en güzel yüze ve saça sahip olduğunu gördü. Hz. Ömer, Nasır b. Haccac'a saçlarını toplamasını emretti. O adam da saçlarını topladı. Onun anlı görünmeye başladı ve o daha da güzelleşti. Hz. Ömer, Nasır b. Haccac'a arzusuna göre saçını bırakmasını emretti. Nasır b. Haccac, Hz. Ömer'in istediğini yaptı ve güzelliği daha da arttı. Hz. Ömer dedi ki: "Hayır. Nefsim kudret elinde olan Allah'a yemin olsun ki! Benim bulunduğum toprakta, o benimle beraber kalmayacak. Onun Basra'ya gitmesi için, lazım olan eşyaları hazırlanması için emir verdi."

Rivayet edildiğine göre; Hz. Ömer bir gece, Medine'nin sokaklarından bir sokakta dolaşırken, bir kadının kendi çadırında şöyle dediğini işitti; Kadın şöyle diyordu:

"İçkiye gidilecek bir yol var mıdır ki, onu içeyim.

Nasr b. Haccac'a gitmeye yol var mıdır?

Ömrünün baharında soylu asaletli, şerefli bir gence,

Yaşantısı kolay, dik kafalı olmayana varmak için,

Gidilecek bir yol var mıdır?"

Hz. Ömer dedi ki: "Genç kızların kendi çadırlarında neşeli bir şekilde bağırdığı bir adamı, kendimle beraber görmek istemiyorum. Nasır b. Haccac'ı bana getirin." O adam Hz. Ömer'e getirildi. İnsanlar içinde en güzel yüze ve saça sahipti. Hz. Ömer dedi ki: Bana ustura getirin. Onun saçını kesti. Her iki yanağı ortaya çıktı. Sanki o iki yanak ayın iki parçası gibiydi. Abdullah b. Beride dedi ki: Nasır b. Haccac oyalandı ve insanları büyüledi. Hz. Ömer dedi ki: "Allah hakkı için, benim bulunduğum şehirde, benimle kalamazsın." Nasır b. Haccac dedi ki: "Ey Mü'minlerin Emiri! Niçin seninle bulunduğum memlekette kalmayayım?" Hz. Ömer

dedi ki: Sana söylediğim gibi, benimle beraber aynı şehirde kalamazsın. Hz. Ömer, onu Basra şehrine sürdü. Hz. Ömer'in, şiiri kendisinden işittiği kadın, Hz. Ömer'in kendi başına bir şey getireceğinden korkmaya başladı. Kadın, Hz. Ömer'e birkaç beyit yazıp yolladı. O kadın şiirinde şöyle diyordu:

"Kılıçlarından korktuğum imama deki:
Benim içki ile ya da, Nasır b. Haccac ile ilgim yoktur.
Ey Ebû Hafs! Muhakkak ki ben içki ve Nasır b. Haccac'ın dışında,
Süt içmek ve gece karanlık iken yumuşak bir bakışı kast ettim.
Meşru olmayan sevgi, takva onu yermişti ve onu bağlamıştı.
Onu, eğer ve gem ile yerleştirmişti.
Zannı araştırıp açıklığa kavuşturmadan, zannı hak kılma.
Gerçek yol; korku ile umut arasında olanın yoludur."

Hz. Ömer, o kadına haber gönderdi. O haberi ise şuydu: Senin ile ilgili haber bana ulaştı. Ben Nasır b. Haccac'ı senin için bu şehirden çıkarmadım. Bana ulaşan habere göre; bu adam kadınların yanına gidiyordu. Ben o kadınlardan emin değildim (yani kadınlara güvenmiyordum). Hz. Ömer ağladı ve Hz. Ömer dedi ki: Heva'yı bağlayan Allah'a hamd olsun. Muhakkak ki heva'yı, yular ve eğer ile yerleştirmiştir. Sonra Hz. Ömer, Basra da ki valisine bir mektup yazdı. Elçi de birkaç gün valinin yanında durdu. Ondan sonra valinin tellalı şöyle ilan etti: Müslümanların postacısı çıkmak istiyor. Kimin bir ihtiyacı varsa yazsın. Nasır b. Haccac'da bir mektup yazdı ve onu mektupların içersinde gönderdi. Mektupta şöyle yazıyordu: Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla. Allah'ın kulu, Mü'min'lerin Emiri olan Hz. Ömer'e. Allah'ın selamı senin üzerine olsun. Bundan sonra:

"Hayatım üzerine yemin ederim ki, beni sürdün veya rezil ettin.
Eğer benden ona ulaştığın şey sana haram olsun.
Hakkında bir şüphesi olmaksızın sabah vaktinde sürülmüş oldum.
Kiramen-kâtibin meleklerinin yanında, benim bir konumum vardır.
Eğer ben arzu ve isteklerime bir gün yaklaşmaya ihtiyaç duysam,
Benim bir kısım kadınlara güvenim olsa zarar mıdır?
Sen benim hakkımda öyle bir zanda bulunmuşsun ki,
Artık, ondan sonra kalmak yoktur.
Bana toplantıda diyecek sözün yoktur.
Benim asaletim, şerefli geçmişim ve doğru ecdadlarım;

Benim hakkımda bulunduğun kötü zandan, beni engeller.
O kadının toplumdaki hal-hareketi, namazı, orucu;
Senin zan ettiğin şeylerden onu engelliyor.
Bu iki durumumuzdur, seni beni geri çevirecek misin?
Muhakkak ki, benden cinsi münasebet ve kuvvet kesilmiştir.
Ey yol gösteren imam!
Müslüman'ı kovmakla deneme!
Ona, bilinen bir saygı ve dizginleme vardır."

Hz. Ömer dedi ki: Benim karar verme yetkim var. Senin geri gelmeni kabul etmiyorum. Nasır b. Haccac, Medine'ye geri gelmedi. Ancak, Hz. Ömer'in vefatından sonra Medine'ye geri döndü. Ve deniliyor ki: Bu ricada bulunan, Nasır b. Haccac'ın annesidir. Nasır b. Haccac'ın, Basra'da kalması uzadı. Bir gün Nasır b. Haccac'ın annesi, ezan ve kamet arasında, Hz. Ömer'in karşısına çıktı. Hz. Ömer'de izarı, cübbesi ve elinde bir kamçısı olduğu halde çıktı. Nasır b. Haccac'ın annesi dedi ki: Ey Emirü'l-Mü'min'nin! Allah'a yemin olsun ki, ben ve sen Allah'ın huzurunda duracağız. Yüce Allah, seni hesaba çekecek. Abdullah ve Asım, senin yanında yatacaklar. Benim ve oğlum arasında dağlar, ovalar ve dereler olacak! Hz. Ömer dedi ki: Genç kızlar çadırları içerisinde, bu iki oğlum için bağırıp çağırmamışlar.

Abdullah b. Büreyde'den şöyle rivayet edilmiştir; Ömer b. Hattâb, Medine'de devriye atıyordu. Bir kısım konuşan kadınlarla karşılaştı. O kadınlar şöyle diyorlardı: Medine ehlinin en güzel adamı kimdir? Ve onların içersinde bir kadın dedi ki: En güzel olan adam; Ebû Zi'b'dir. Hz. Ömer, sabah olduğunda Ebû Zi'b'i sordu. Ebû Zi'b, Benî Süleym kabilesindendi. Hz. Ömer, ona adam gönderip, çağırıp getirdi. Ebû Zi'b insanların en güzeliydi. Hz. Ömer ona bakınca dedi ki: Sen (Ebû Zi'b) kadınların kurdusun.[366] -Bu sözü, 2 veya 3 sefer söyler. Nefsim kudret elinde bulunan Allah'a yemin ederim ki! Benimle aynı yerde kalamazsın. Ebû Zi'b dedi ki: Eğer benim sürülmem gerekiyorsa, amcamın oğlunu nereye sürmüşsen, beni de oraya sür. Hz. Ömer, ona lazım olan eşyaları hazırlamaları ve onu Basra'ya sürmeleri için emir verdi.

Ebû Said'den şöyle rivayet edilmiştir: Ömer b. Hattâb yatsı namazından sonra mescidde geziniyordu. Kimseyi mescide bırakmıyordu. Ancak ayakta namaz

---

[366] Ebû Zi'b, "Kurt babası" anlamına geldiği için Hz. Ömer adamın ismine gönderme yapıyor. İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. III, s. 329.

kılanlara karışmıyordu. Bir gece, Resûlullah'ın (s.a.s.) arkadaşlarından oturan bir topluluğa uğradı ve onların içersinde Übey b. Ka'b'da vardı. Hz. Ömer dedi ki: "Siz kimsiniz?" Übey dedi ki: Ey Mü'minlerin Emiri! Senin ehlinden bir topluluğuz. Hz. Ömer dedi ki: "Namazdan sonra sizi burada bırakan şey nedir?" Übey dedi ki: Yüce Allah'ı zikretmek için burada durmuşuz. Ebû Said dedi ki: Hz. Ömer onlarla beraber oturdu. Ondan sonra Hz. Ömer onlardan kendine yakın olan adama dedi ki: Tut. Ebû Said dedi ki: Hz. Ömer dua etti. Ondan sonra onları adam adam gözden geçirdi. Onlarda dua ediyorlardı, ta ki bana gelene kadar. Bende onun yanındaydım. Hz. Ömer bana dedi ki: "Dua et." Ben sıkıştım ve bir titreme beni tuttu. Hz. Ömer bunun farkına vardı. Hz. Ömer dedi ki: Keşke, Yarabbi! Bize mağfiret ve rahmet et, deseydi." Ebû Said dedi ki: Ondan sonra Hz. Ömer dua etmeye başladı. O topluluğun içersinde en çok gözyaşı döken, Hz. Ömer oldu. Ondan daha şiddetli bir şekilde ağlayan yoktu. Ondan sonra Hz. Ömer, onlara dedi ki: "Birbirinizden ayrılın."

Cafer b. Zeyd el-Abdi'den şöyle rivayet edilmiştir: Gecelerden bir gece, Hz. Ömer Medine'de devriye atıyordu. Ensar'dan olan bir adamın evinin yanından geçti. Baktı ki adam ayakta namaz kılıyor. Hz. Ömer durdu ve onun kıraatini dinlemeye başladı. Adam Tûr suresini okumaya başladı. Ta ki bu ayete ulaşıncaya kadar: "Rabbinin azabı mutlaka vuku bulacaktır. Ona engel olacak hiçbir şey yoktur."[367] Hz. Ömer dedi ki: Kâbe'nin Rabbine yemin olsun ki! Bu hak olan bir yemindir. Hz. Ömer, kendi eşeğinden indi ve bir duvara yaslandı. Uzun bir zaman öylece durdu. Ondan sonra evine döndü. Bir ay hasta düştü. İnsanlar da ona, geçmiş olsun ziyaretinde bulunuyorlardı. Kimse, Hz. Ömer'in hastalığının ne olduğunu bilmiyordu.

35. Bölüm: Hz. Ömer'in, Resûlullah(s.a.s.)Döneminde Katıldığı Gazveler ve İdare Ettiği Seriyyeler

Tüm âlimlerin ittifakı ile Hz. Ömer, Bedir ve Uhud savaşında hazır bulunmuştur. Hz. Ömer Resûlullah ile birlikte tüm seferlere katılmıştır. Resûlullah'ın katıldığı gazvelerde[368] de hazır bulunmuştur. İbn Sa'd'dan şöyle rivayet edilmiştir: Siyer âlimleri dediler ki: Hz. Ömer; Bedir, Uhud savaşında ve Resûlullah'ın katılmış

---

[367] et-Tûr 52/7-8.

[368] Gazve, Hz. Peygamber'in bizzat sevk ve idare ettiği savaşlar hakkında kullanılan terim. Hüseyin Algül, "Gazve", *DİA,* İstanbul, 1996, c. XIII, s. 488-489.

olduğu seferlerde hazır bulunmuştur. Hz. Ömer'in seriyyelere[369]çıkışı ise; Resûlullah'ın (s.a.s.) Türbe denilen yere gönderdiği seriyyedir (oraya göndermiştir). İbn Sa'd dedi ki: Resûlullah(s.a.s.), Hz. Ömer'i hicretin 7. yılının Şaban ayında, 30 adamla beraber Türbe'deki Havazinlilerin Acri'ne gönderdi. Türbe denilen yer; Abla denilen yerin çevresindedir. Mekke'den 4 günlük uzaktadır. Hz. Ömer seriyyeyle çıktı. Onunla beraber Benî Hilal kabilesinden yol gösteren bir rehberde çıktı. Hz. Ömer gece yol alıyordu ve gündüzde gizleniyordu. Hevazinlilere haber ulaştı ve Hevazinliler kaçtılar. Hz. Ömer onların yerlerine geldiğinde Hevazinlilerden hiç kimseyi bulmadı. Hz. Ömer, Medine'ye geri döndü.

36. Bölüm: Hz. Ömer'in (r.anh) Fetihleri ve Hacları

Hz. Ömer'in fetihleri çoktur. Ancak biz bu fetihlerin önemli olanlarını anlatacağız. Muhammed b. Abdillah b. Suad, Talha b. A'lem ve Ziyad b. Cercisi'l-Ahmeri bunların isnatlarıyla, şöyle rivayet etmişlerdir: "Hz. Ömer'in halife olduktan sonra yapmış olduğu ilk iş: İnsanları Hz. Ebû Bekir'in vefat ettiği gecenin sabah namazından önce, Müsenna b. Harise eş-Şeybani ile beraber farslarla savaşmaya davet etti. Ondan sonra kalktı insanlardan biat aldı ve dönüp insanları Farslarla savaşmaya davet etti. İnsanları her günde 3 sefer savaşa davet etti. Hiç kimse Hz. Ömer'e cevap vermiyordu. İnsanların yanında Farslarla karşılaşma (savaşma) en zor ve en ağır bir işti. Çünkü Farslar, güçlü ve kuvvetli olduğundan, bu insanlara ağır geliyordu. Hz. Ömer, Hz. Ebû Bekir'in vefatının 4. gününde tekrar insanlara dönüp Farslarla savaşmaya davet etti. Bu davete ilk icabet eden şahıs Abdullah b. Mes'ud idi. İnsanlar içersinde Hz. Ömer'in davetine ilk icabet eden Abdullah b. Mes'ud oldu. Hz. Ömer Medinelilerden ve Medine çevresinden bin adam seçti. Bunların üzerine Ubeyde b. Cerrah'ı komutan olarak tayin etti. Hz. Ömer'e denildi ki: Resûlullah'ın (s.a.s.) ashabından birisini komutan olarak seç. Hz. Ömer dedi ki: Hayır. Yüce Allah mı sizi bilgilendirmiş midir ki, Ubeyde b. Cerrah'ın dışında Resûlullah'ın (s.a.s.) ashabından birini seçeyim? Ben size Ubeyde b. Cerrah'ı görevlendiriyorum, sizde tabi olursunuz. Sizin dışınızdan başka birisi mi görevlendiriliyor? İçinizde İslâm'a ilk girenlerden biri olanı görevlendiriyorum. Sizin Ubeydullah b. Cerrah dışında ki diğer sahabileri tercih edişiniz, onların benzerlerine acele edişinizden dolayıdır (onları benzerlerini seçmede ki acele edişinizdir). Necran Kabilesine haber gönderdi. Ondan

[369] Seriyye, Hz. Peygamber'in bizzat katılmayıp görevlendirdiği kumandanlarla sevk ve idare ettiği sefer. Serdar Özdemir, "Seriyye", *DİA,* İstanbul, 2009, c. XXXVI, s. 565-566.

sonra ridde ehlini (dinden dönenleri) İslâm'a davet etti. Onlar Irak ve Şam'a yakın olduklarından daveti kabul ettiler. Yermük ehline şöyle haber gönderdi: Ubeydullah b. Cerrah, sizin üzerinize emir tayin edilmiştir. Aynı zamanda Ubeydullah b. Cerrah'a: Sen onların emirisin, diye haber gönderdi. Eğer onlara karşı Allah sizi muzaffer ederse, Irak halkını tekrar Irak'a gönder. Hz. Ebû Bekir'in vefatından 20 gece sonra, Hz. Ömer'e gelen ilk fetih; Yermük fethi oldu.

Ömer b. Abdülaziz'den şöyle rivayet edilmiştir: Ubeydullah b. Cerrah, Yermük savaşını bitirdikten sonra, Hz. Ömer'e şöyle yazdı: Fars halkı, Kisra ehlinden bir adamın komutası altında bizimle savaşmak için toplanmış. Hz. Ömer muhacir ve Ensarları farslarla savaşmaya davet etti. Kendisi de savaşmak için onlarla çıktı. Talha b. Ubeydullah'ı askerlerin önüne geçirdi. Onun sağına Abdurrahman b. Avf'ı ve soluna Zübeyir b. Avvam'ı koydu. Medine'ye kendi yerine Hz. Ali'yi görevlendirdi. Hz. Ömer orduyla beraber gidişini halkla istişare etti. Halkın tümü, Hz. Ömer'in kendileriyle beraber Farslılara karşı savaşması için gelmesini istediler. Abdurrahman b. Avf, Hz. Ömer'in gelmesini engelledi. Abdurrahman b. Avf dedi ki: "Senin askerinin yenilişi, senin yenilişin gibi değildir." Hz. Ömer, Abdurrahman b. Avf'ın görüşünü Sa'd'a danıştı. Bu Sa'd'da; Sa'd b. Ebî Vakkas ez-Zühri idi. Sa'd b. Ebî Vakkas aşer-i mübeşşere'den birisidir. Bu Sa'd Kadisiye'de Farsları hezimete uğratan ve Kisra'nın şehirlerini fetheden şahıstır. Sa'd Kadisiye'ye gitti. Kadisiye'nin fethinden sonra Medain'e gitti ve Medain'i fethetti.

Kays el-Acili'den şöyle rivayet edilmiştir: Kisra'nın kılıcı ve kemeri Hz. Ömer'e getirildiği zaman, Hz. Ömer dedi ki: "Muhakkak ki bu kavim (Kisra'yla savaşan Müslümanlar) kılıç ve kemeri emanet sahibine teslim etiler (emanete ihanet etmediler). Hz. Ali (r.a.) dedi ki: Ey Ömer! Muhakkak ki sen, iffetli oldun. Raiyyetinde (halkında) iffetli oldu." Hz. Ömer'in (r.a.) hilafeti döneminde şehirler imar edildi. O şehirlerden birisi de, Basra'dır. Ehvaz, Remahürmüz, Testür, Sus, Cindişapur, Horasan, Luğ, Hevaz, İsteğer, Fesa ve Darbicerd, tüm bu şehirleri fethedildi. Sâriye b. Zenim bunları idare ediyordu. Minberin üzerinde Hz. Ömer dedi ki: "Ey Sâriye b. Zenim! Dağa doğru yönel." Kirman, Sicistan, Mikran, Humus, Kınnesrin gibi şehirler de Hz. Ömer döneminde fethedildi.

Muhammed b. Bekâr'dan şöyle rivayet edilmiştir: Ebû Meş'ar'a okunduğuna göre, Ebû Meş'ar dedi ki: Ömer b. Hattâb'a biat edildi. Fehl vak'ası: (ona deniliyor ki; fehil vak'ası, ha'nın kesresi ile) Hz. Ömer'in hilafetinin 5. Ayı olan Zilkade

ayının başında meydana geldi. Hicretin 13. Yılında insanlar Abdurrahman b. Avf emirliğinde hac yaptılar. Hicretin 14. Yılının Recep ayında Dımeşk fethedildi. Hz. Ömer Hicretin 14. Yılında hac yaptı. Ondan sonra Abdurrahman b. Avf'ı komutanlıktan aldı. Onun yerine Ubeydullah b. Cerrah'ı komutan olarak seçti. Hicretin 15. Yılının Recep ayında Yermük fethedildi. Hicretin 15. Yılında Hz. Ömer hac yaptı. Hicretin 16. Yılında Cabiye ve Ğamvas denilen yerler fethedildi. Ve o senede (16'da), Hz. Ömer hac yaptı. Ondan sonra Hicretin 17. Yılında Serğ denilen yer fethedildi. O senede (17'de), Hz. Ömer hac yaptı. Hicretin 18. Yılında, Ramade denilen yer fethedildi. Ramade denilen yerde Ğamvas Taunu hastalığı vardı. O senede (18'de), Hz. Ömer hac yaptı. Hicretin 19. Yılında Celevla denilen yer fethedildi. Celevla denilen yerin valisi, Sa'd b. Ebî Vakkas idi. Ondan sonra aynı yıl (19'da), Kisariye fethedildi. Bu yerin valisi Muaviye idi. Hz. Ömer Hicretin 19. Yılında da hac yaptı. Hicretin yılında Mısır fethedildi. Bu yerin valisi, Amr b. As idi. Hz. Ömer Hicretin 20. Yılında da hac yaptı. Hicretin 21. Yılında Nehvan (Nehrevan) fethedildi. Hz. Ömer bu yılda da (21'de) hac yaptı. Nehva'nın valisi Numan b. Mukrin idi. Ondan sonra hicretin 22. yılında Azerbaycan fethedildi. Bu yerin valisi Muğire b. Şu'be idi. Hz. Ömer hicretin 22. yılında da hac yaptı. Ondan sonra hicretin 23. yılında İstahrabad ve Hemedan fethedildi. Hz. Ömer hicretin 23. yılında hac yaptı. Hasan'dan şöyle rivayet edilmiştir: "Hz. Ömer; Medine, Bahreyn, Basra, Kufe, Cezire ve Şam gibi şehirleri imar etti.

37. Bölüm: Hz. Ömer'in, Fethedilen Yerlerdeki Ekilebilen Arazileri (Sevad) Sahabilere Bölüştürmeyip O Topraklara Haraç Koyması

İbrahim et-Teymi'den şöyle rivayet edilmiştir: Müslümanlar ekilebilen arazileri fethettiği zaman, Ömer b. Hattâb'a dediler ki: Bu arazileri aramızda taksim et. Hz. Ömer, bu arazileri Müslümanlar arasında taksim etmekten sakındı. Müslümanlar dediler ki: Bu arazileri zorla fethetmişiz. Hz. Ömer dedi ki: Sizden sonra gelen Müslümanlara ne kalacak? Sulu arazileri sizlere taksim ettiğimde, aranızda fitne çıkarmanızdan ve savaşmanızdan korkuyorum. O toprak sahiplerini kendi toprakları üzerinde bıraktı ve o topraklara cizye koydu. Onların toprakları üzerine haraç koydu. O toprakları Müslümanların arasında bölmedi.

Eslem'den, o da Hz. Ömer'den şöyle rivayet etmiştir: Sonradan gelen Müslümanlar olmasaydı, her fethettiğim yeri; Resûlullah(s.a.s.) Hayber'i fethettiği zaman, nasıl ki Müslümanlar arasında bölüştürdü. Bende aynı şekilde fethettiğim

yerlerdeki toprakları, Müslümanlar arasında bölüştürürdüm. Yine Eslem'den rivayet edildiğine göre; Hz. Ömer (r.a.) dedi ki: Eğer ben insanları kaynaksız bırakmaktan korkmasaydım hiçbir yeri fethetmezdim, ancak fethettiğim yerleri; Resûlullah'ın Hayber'i fethettiği zaman, nasıl ki onu Müslümanlar arasında bölüştürdü, bende fethettiğim yerleri Müslümanlar arasında bölüştürürdüm.

Eslem'den şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer'den işittiğime göre; Hz. Ömer diyordu ki: Eğer ben gelecek yıla kadar yaşasaydım, Müslümanların fethettikleri yerleri, Resûlullah'ın (s.a.s.) Hayber'i Müslümanlar arasında bölüştürdüğü gibi, onlar arasında bölüştürecektim. Yine Eslem'den, o da Yezid b. Ebî Habib'den rivayet edildiğine göre; Yezid b. Ebî Habib dedi ki: Sa'd Irak'ı fethettiği zaman, Hz. Ömer ona bir mektup gönderdi. Mektup da şöyle diyordu: Bundan sonra, Senin mektubun bana ulaştı. Sen diyorsun ki: İnsanlar senden, elde ettikleri ganimetleri ve Allah'ın kendilerine ganimetlerin dışında, vermiş olduğu şeyleri kendi aralarında paylaştırmanı istiyorlar. Benim bu mektubum sana ulaştığı zaman, sen bak; taşınır olan malları (koyun, at, katır gibi) veya diğer taşınır olan malları, savaşta hazır bulunan Müslümanlar arasında bölüştür. Toprakları ve nehirleri onları işletene bırak ki, Müslümanlar için gelir kaynağı olsun. Eğer toprakları ve nehirleri orada hazır bulunanlara bölüştürürsen, onlardan sonra gelenlere hiçbir şey kalmaz.

Ebû Leyla'nın oğlundan şöyle rivayet edilmiştir; Hz. Ömer (r.a.), Ömer b. Hanifi'yi; ekilebilen arazileri (Sevad topraklarını) ölçmek ve kirasını tespit etmek için, o arazilere gönderdi. İşlenmemiş ve işlenmiş tarlaya (bundan kasıt ise su ulaşan tarla) bir kafiz (9 kg'lık bir ölçü, bir tahıl ölçüsü) veya bir dirhem kira koydu. Vahi'den rivayet edildiğine göre; bir kafiz'den kasıt buğday tarlası ise; 9 kg buğday, eğer arpa tarlası ise; 9 kg Arpa'dır. Üzüm tarlalarına; 10 dirhem kira koydu. Hurma tarlalarına ise; 5 dirhem kira koydu.

Şa'bi'den şöyle rivayet edilmiştir; Hz. Ömer, Osman b. Hanifi'yi ekilebilen arazileri tespit etmek için gönderdi. Ekilebilen arazilerin toplamı; 2 milyon 36 bin Cerîb[370] idi. Her bir tarlaya; bir kafiz (9 kg'lık bir ölçü) ve bir dirhem kira koydu.

Ebû Ubeyd dedi ki: Ben Mücahid'in hadisinde gördüm ki, o da Şa'bi'den şöyle rivayet etmiştir: Tarlaların kirası şu şekildedir; tarla başına bir dirhem ve 9 kg buğday veya arpa. Ekili arazilerin ölçülmüş sınırı şu şekildedir: Musul'un sınırının

[370] Cerîb, yiyecek ölçmek için kullanılan bir kabın ölçüsü veya arazi için alan ölçüsü birimidir. Ekin manasına da gelmektedir. Buradaki anlamı bu ölçek dolusu hububat ya da undur. Yiyecek için olan bir Cerîb, dört kafizdir. İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. III, s. 322.

yanından, uzunlamasına akarsuyla beraber deniz sahilinden Abadan şehrinden Dicle'nin doğusuna kadar, bu arazilerin uzunluğudur. O ekili arazilerin genişliğinin sınırı ise; Hilvan toprağının dağla kesiştiği yerden, Kadisiye tarafının sonuna kadar. Kadisiye tarafının sonu ise şudur: Arap toprağının Azib denilen yere yapışık olan kısmıdır. Bu ise Sevad topraklarının sınırıdır. Bu toprakların üzerine haraç koyulmuştur.

Hişam b. Muhammed b. Saib'ten şöyle rivayet edilmiştir; Babamdan işittiğime göre, babam şöyle diyordu: O topraklar neden Sevad diye adlandırılmış? Çünkü Araplar oraya geldiklerinde, geceye bakar gibi o topraklara baktılar. Yani o topraklar kapkaranlık idi. Nedeni ise şuydu; hurma ağaçlarının, diğer ağaçların ve suların çokluğundan; o toprakları karanlık yapmasından dolayı Sevad diye adlandırdılar.

38. Bölüm: Hz. Ömer'in, Kendi Raiyyeti Altında Bulunanlara Adaletli Davranması

Amir eş-Şa'bi'den şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer (r.a.) dedi ki: "Allah'a yemin olsun ki! Muhakkak ki, benim kalbim yumuşadı. Hatta kalbim kaymaktan daha çok yumuşadı. Kalbim önceden, taştan daha sert idi."

Urve'den şöyle rivayet edilmiştir: İki davacı Hz. Ömer'e geldiklerinde, iki dizleri üzerine çöküyorlardı. Hz. Ömer diyordu ki: "Allah'ım bu iki davacıdan biri, beni dinimden çeviriyorsa, onlara karşı bana yardım et."

Ebû Firas'tan şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer (r.a.) hutbe okuyordu. Hz. Ömer dedi ki: Ey insanlar! Dikkat edin! Muhakkak ki, Resûlullah(s.a.s.) aramızdayken, biz sizi tanıyorduk. O (s.a.s.) aramızdayken, vahiy iniyordu ve sizin haberinizi Allah bize bildiriyordu. Dikkat edin! Muhakkak ki, Peygamber(s.a.s.) aramızdan gitti ve vahiyde kesildi. Dikkat edin! Ancak biz diyoruz ki: Biz, sizi bildiğimiz kadar size söylüyoruz. Sizden kim, hayrı açığa vurursa, onu hayırlı biri olarak tanırız. Onu da açığa vurduğu hayırdan dolayı severiz. Sizden kim, bize karşı şerri açığa vurursa, onu şerli biri olarak tanırız. O şerden dolayı da, ona karşı kin güderiz. Sizin gizli halleriniz ise, sizinle Rabbiniz arasındadır. Dikkat edin! Ben öyle bir zamandayım ki, Allah'ın katında olanı kastederek Kur'ân okuyan kimseyi öyle sanıyorum ve onun o hali beni cezb ediyor. Muhakkak ki, bununla beraber bir kısım erkekler de, Kur'ân'ı insanların yanındakini kastederek okudukları bana zannettirildi. Siz Kur'ân'ı, Allah'ın rızasını elde etmek için okuyunuz. Yapacağınız amelleri ve

işleri de, Allah'ın rızasını elde etmek için yapın. Dikkat edin! Valilerimizi, sizi koyun sürüsüne çevirmek, mallarınızı sizden almak için göndermiyorum. Onları size, dininizi ve sünnetinizi öğretmek için gönderiyorum. Size gönderdiğim valilerden biri, söylediğim şeylerin dışında bir şeyi sizden birinize yaparsa, o şahıs bana olayı iletsin. Nefsim kudret elinde olan Allah'a yemin olsun ki! O validen, o şahsın kısasını alacağım. Amr b. As yerinden sıçradı ve Amr b. As dedi ki: Ey Mü'minlerin Emiri! Müslümanlardan bir adam, Müslümanlara vali olsa ve raiyyeti altında bulunanların bir kısmını terbiye ederse, sen ondan kısas mı alacaksın? Hz. Ömer dedi ki: Evet. Ömer'in nefsi kudret elinde olan Allah'a yemin olsun ki! O validen kısas alacağım, raiyyeti altında bulunan şahıstan almayacağım. Muhakkak ki ben Resûlullah'ı(s.a.s.) gördüm ki, kendi nefsinden kısas alıyordu. Dikkat edin! Müslümanları döverek zelil duruma düşürmeyin. Onların haklarını engelleyip vermezlik yapmayın. Siz, onların haklarını vermemekle, onları küfre sokuyorsunuz. Onları koyun sürüsüne çevirmeyiniz. Onları koyun sürüsüne çevirirseniz, onları kaybedersiniz.

Cerir b. Abdillah el-Becilî'den şöyle rivayet edilmiştir; Bir adam Ebû Musa el-Eş'ari ile beraber idi. Bu adam güzel bir sese sahip olmakla beraber birisine düşmanlık yapsaydı, düşmanını yenen birisiydi. Müslümanlar ganimet elde ettiler. Ebû Musa el-Eş'ari o adamın payına düşen hissesinin bir kısmını verdi. O adam ganimetten payına düşen hissenin tümünü almak için, hissesinin bir kısmını almaktan sakındı. Ebû Musa el-Eş'ari, o adamın saçını sıfıra vurup ona 21 kamçı vurdu. O adam bilerek saçını topladı. Sonra Hz. Ömer'in yanına gitmek için yola çıktı. Hz. Ömer'in yanına vardığında, Hz. Ömer'in huzuruna çıktı. Cerir dedi ki: Ben insanlar içinde, Hz. Ömer'e en yakın olandım. Sonra Ebû Musa el-Eş'ari'nin kendisine hakkını tam olarak vermeyen adam dedi ki: Allah'a yemin ederim ki ateş olmasaydı, ben Ebû Musa el-Eş'ari'yi öldürecektim. Hz. Ömer dedi ki: Doğru söyledi. Allah'a yemin olsun ki ateş olmasaydı. O adam dedi ki: Ben güzel bir sese sahip olmakla beraber düşmana karşı galip gelen birisiyim. Adam kendi durumunu Hz. Ömer'e anlattı. Adam dedi ki: Ebû Musa el-Eş'ari 20 kamçı bana vurdu ve benim kafamı da kazıttı. Ebû Musa el-Eş'ari kendisinden kısas alınmayacağını zannediyordu. Hz. Ömer (r.a.) dedi ki: Bu adamın kısasını yerine getirip hakkını almam, insanların tümü üzerimde keskin kılıç olsalar, bana Allah'ın bize vermiş olduğu tüm ganimetlerden daha sevimlidir. Hz. Ömer, Ebû Musa'ya bir mektup gönderdi. O mektupta şöyle

diyordu: Senin üzerine selam olsun. Bundan sonra. Filankes bana şöyle şöyle bir haber verdi. Eğer sen bunu bir toplum içinde yapmış isen, ben kesin olarak karar verdim ki, sen de bir toplum içinde oturduğun zaman, o adamda senden kısasını alsın. Eğer sen bu adamın kısasını insanların olmadığı bir yerde yapmışsan, sende insanların olmadığı bir yerde otur ki, o adam senden kısasını alsın. Adam kısasını almak üzere öne çıktı. İnsanlar ona dedi ki: Ebû Musa el-Eş'ari'yi affet. Adam dedi ki: Hayır. Allah'a yemin olsun ki, insanlardan birisi için bu kısası terk etmem. Ebû Musa kısas alınması için oturduğu zaman, kısas alacak olan adam kafasını göğe kaldırdı ve sonra dedi ki: Ey Allah'ım! Ben, Ebû Musa'yı afettim.

Ömer b. Şebe'den şöyle rivayet edilmiştir: Amr b. As Tecibili kabilesinden bir adama dedi ki: "Ya münafık!" Tecibili adam, Hz. Ömer'e dedi ki: Amr bana, münafık dedi. Allah'a yemin olsun ki! Ben Müslüman olduktan sonra hiç münafık olmadım. Hz. Ömer (r.a.), Amr'a bir mektup yazdı. Hz. Ömer, Amr'a kızdığı zaman, mektuba; Asi b. As, diye yazardı. Bundan sonra. Tecibili filankesin bana anlattığına göre, ona münafık demişsin. Ben ona söyledim ki: Eğer sen iki şahit bulursan, sana 40 değnek veyahut 70 değnek vurmasını emrettim. Tecibili adam kalkıp şöyle söyledi: Amr b. As'ın bana münafık dediğini bir adam işitmişse, Allah adına yemine veriyorum ki, kalkıp bana şahitlik etsin. Mescide bulunanların geneli ayağa kalkıp, dediler ki: Amr'ın sana münafık dediğini işitmişiz. Hantame, Tecibili adama dedi ki: "Emiri vurmak mı istiyorsun?" Hantame, Emirin söylediği söze karşı diyet parası (dil ile yaralanma parası) vermek istedi. Adam dedi ki: "Bu yem torbasını (atın yem torbası) parayla doldursan dahi, ben bunu kabul etmem." Tecibili adam dedi ki: "Benim bildiğim, Hz. Ömer'e itaat etmemdir. Bana ne demiş ise onu yapacağım." Tecibili adam dönüp gittiği zaman, Amr b. As dedi ki: Onu geri çevirin. Kamçı vurması için onu serbest bırakın. Amr onun elinin önünde oturdu. Tecibili dedi ki: "Kendi emirliğinle bu kamçılamayı benden engellemeye güç yetirebilir misin?" Amr dedi ki: Kamçılamayı senden engellemeye güç yetiremem. Ne ile emrolunmuşsan, onu yerine getir. Tecibili adam dedi ki: Muhakkak ki ben, seni affettim.

Selam'dan, o da Hasan'dan şöyle rivayet etmiştir: Hasan'dan işittiğime göre, Hasan şöyle diyordu: Hz. Ömer'e mal getirildi. Bu malın gelişinin haberi, Mü'min'lerin annesi, Hz. Ömer'in kızı Hz. Hafsa'ya (r.anha) ulaştı. Hz. Hafsa dedi ki: "Ya Emirü'l-Mü'min'nin! Bu malda, senin akrabanın hakkı var. Yüce Allah sana, akrabalarına bakma tavsiyesinde bulunmuş. Hz. Ömer, Hz. Hafsa'ya dedi ki: Ey

kızcığım! Benim akrabamın malı benim malımdadır. Bu ise Müslümanların ganimet malıdır. Sen akrabana nasihat ediyorsun, babanı da aldatıyorsun. Kalk.” Hz. Hafsa’da kalktı. Allah’a yemin olsun ki! Hz. Hafsa’nın elbisesi yerden sürünüyordu.

İbn Abbas’tan (r.a.) şöyle rivayet edilmiştir: Ömer b. Hattâb, hac yaparken yanımıza geldi. Safvan b. Ümeyye’de ona yemek yaptı. İbn Abbas dedi ki: Yemek içindeki kâseyi dört kişi taşıyarak geldiler. Bu kâse yemeğini halkın önüne bıraktılar. Halk yemeğe başladı. Yemeği getiren hizmetçiler, yemek yemeden kalktılar. Hz. Ömer dedi ki: Hizmetçilerinizin sizinle beraber yemek yemediğini görüyorum. Siz onlardan yüz mü çeviriyorsunuz? Süfyan b. Abdillah dedi ki: Ey Mü’minlerin Emiri! Allah’a yemin olsun ki, biz onlardan yüz çevirmiyoruz. Fakat biz, kendimizi onlara tercih ediyoruz. Hz. Ömer şiddetli bir şekilde sinirlendi. Ondan sonra Hz. Ömer dedi ki: Bir topluma ne oluyor ki kendilerini kendi hizmetçilerine tercih ediyorlar (onlarla beraber yemek yemiyorlar)? Allah zaten hizmetçilere yaptığı şeyi yapmış. Ondan sonra Hz. Ömer, hizmetçilere dedi ki: Oturun ve yiyiniz. Hizmetçiler oturdular ve yemeye başladılar. Fakat Emirü’l-Mü’min’nin yemedi.

Salim b. Abdillah’tan şöyle rivayet edilmiştir; Ömer b. Hattâb (r.a.) elini, devenin hastalığından dolayı dübürüne koyuyordu. Hz. Ömer diyordu ki: Muhakkak ki ben, sende olan rahatsızlıktan dolayı, hesaba çekileceğimden korktuğum için bunu yapıyorum.

Müseyyeb b. Darem’den şöyle rivayet edilmiştir: Ben, Ömer b. Hattâb’ın (r.a.) bir adamı dövdüğünü gördüm. Hz. Ömer adama diyordu ki: Sen kendi devene taşıyamayacağı bir yükü yüklemişsin. Müseyyeb dedi ki: Ben, Hz. Ömer’in yanından bir dilencinin geçtiğini gördüm. O dilencinin sırtında bir çuval dolusu yiyecek vardı. Hz. Ömer, dilencinin sırtından o çuvalı alarak sulamakta kullanılan hayvanının önüne serdi. Ondan sonra Ömer b. Hattâb dedi ki: “Şu anda dilediğin kadar dilencilik yap.”

Saib b. Ekra’dan şöyle rivayet edilmiştir; Saib b. Ekra’, Kisra’nın eyvanında oturuyordu. Saib b. Ekra’ dedi ki: Bir heykele baktım. O heykel, parmağıyla bir yere işaret ediyordu. Zihnime geldi ki, bu bir hazineye işaret ediyor. Ben de o yeri kazıdım ve oradan büyük bir hazine çıkarttım. Ben Hz. Ömer’e, olayı haber vermek üzere bir mektup yazdım. O mektupta şunları yazdım: Bu, Müslümanların dışında Allah’ın bana vermiş olduğu bir hazinedir. Saib b. Ekra’ dedi ki: Hz. Ömer, bana bir

mektup gönderdi. O mektupla şöyle diyordu: “Müslümanların komutanlarından bir komutansın. O bulduğun hazineleri, Müslümanların arasında taksim et.”

Sabit’ten şöyle rivayet edilmiştir; Ebû Süfyan, Mekke’de bir ev inşa etti. Mekke halkı, Hz. Ömer’in yanına geldi. Mekke halkı, Hz. Ömer’e dediler ki: “Muhakkak ki Ebû Süfyan’ın yapmış olduğu ev, dereyi daralttı ve derenin suyunu üzerimize akıttı. Sabit dedi ki: Hz. Ömer, Ebû Süfyan’ın yanına geldi. Hz. Ömer, ona dedi ki: Bu taşı buradan al, buraya koy. Bunu da buraya al. Ondan sonra Hz. Ömer dedi ki: “Allah’a hamdolsun ki Allah, Ebû Süfyan’ı Mekke’nin deresinde rezil etti.”
Yahya b. Abdirrahman b. Hatıb’dan, o da babasından rivayet ettiğine göre, babası dedi ki: Hz. Ömer’le birlikte Mekke’ye gittik. Mekke ehli Hz. Ömer’i karşılamaya geldiler ve dediler ki: “Ya Emirü’l-Mü’min’in! Ebû Süfyan, suyun aktığı yeri kapattı. Ta ki o su bizim evlerimizi yıksın. Hz. Ömer, kendisinde kamçı olduğu halde o yere doğru gitti. Baktı ki Ebû Süfyan suyun akacağı yere taşları dikmiş. Hz. Ömer dedi ki: Bu taşları kaldır. Ebû Süfyan’da bu taşları kaldırdı. Ondan sonra Hz. Ömer dedi ki: Bunu, bunu kaldır. Ebû Süfyan’da, birçok taşları kaldırdı. Ta ki 5 veya 6 taşı kaldırdı. Ondan sonra Hz. Ömer, yüzünü kıbleye çevirdi ve dedi ki: Ömer’i, Mekke’nin göbeğinde Ebû Süfyan’a emir verecek dereceye getiren ve Ebû Süfyan’ı da Ömer’e itaat ettiren Allah’a hamdolsun.

Hasan’dan (r. aleyh) şöyle rivayet edilmiştir: Süheyl b. Amr b. Haris b. Hişam, Ebû Süfyan b. Harb ve Kureyş’in reislerinin de içinde bulunduğu bir toplulukla beraber, Hz. Ömer’le görüşmek için Hz. Ömer’in kapısının önüne gittiler. Bu topluluk da Kureyş’in önde gelenleri idi. Süheyb ve Bilal, bu azatlılar Bedir savaşında hazır bulunanlardandı. Bunlarda Hz. Ömer’le görüşmek için, Hz. Ömer’in kapısının önüne gitmişlerdi. İbn Ömer, Hz. Ömer’in yanından çıktı. İbn Ömer Bedir savaşına katılan azaldı köleler için izin istedi ve Hz. Ömer’de onlara izin verdi. Hz. Ömer Kureyşlilerin önde gelenlerine izin vermedi. Ebû Süfyan dedi ki: “Ben böyle bir gün gibi, hiçbir gün görmedim. Bu kölelere izin veriyor. Bizi de kendi kapısında bekletiyor ve bize iltifat etmiyor!” Süheyl b. Amr dedi ki: O akıllı bir adamdı. Bunun üzerine şöyle dedi: Ey topluluk! Muhakkak ki sizin yüzünüzde ki hoşnutsuzluğu görüyorum. Eğer siz sinirleniyorsanız, kendi nefsinize sinirlenin. O kavim (içeri giren topluluk) İslâm’a davet edildi, siz de davet edildiniz. İçeri giren kavim İslâm’a girmede acele ettiler. Siz ise İslâm’a geç girdiniz. Kıyamet gününde onlar, sizden

önce cennete girmek için çağırıldıkları zaman, yine siz çağrılmasanız. O zaman haliniz nice olur?

Nevfel b. İmare'den şöyle rivayet edilmiştir: Haris b. Hişam, Süheyl b. Amr, Ömer b. Hattâb'ın yanına geldiler. Biz de Hz. Ömer'in yanında oturduk. Hz. Ömer'de, Haris b. Hişam ile Süheyl b. Amr'ın arasındaydı. İlk muhacir olanlar Hz. Ömer'in yanına geldiler. Hz. Ömer diyordu ki: "Ey Süheyl b. Amr! Git orada otur. Ey Haris b. Hişam! Git orada otur. Kendisinden onları uzaklaştırdı. Ensarlarda, Hz. Ömer'in yanına gelmeye başladılar. Hz. Ömer, Süheyl ve Harisi, yine kendisinden uzaklaştırdı. Süheyl ve Haris, insanların en sonunda oturdular. Hz. Ömer'in yanından her ikisi (Süheyl ve Haris), çıktıkları zaman; Haris b. Hişam, Süheyl b. Amr'a dedi ki: "Hz. Ömer'in bize yaptığını görmedin mi? Süheyl b. Amr dedi ki: Ey adam! Hz. Ömer'e kınama yoktur. Biz kendi nefsimizi kınamamız gerekir. Kavim, İslâm'a davet edildi. Onlar (Ensar ve Muhacirler) davete icabet etmede acele ettiler. Bizde İslâm'a davet edildik. Bizler davete icabet etmeyi ağırdan aldık ve geciktik. Hz. Ömer'in yanından kalktıkları zaman, tekrar ona geldiler. İkisi (Süheyl ve Haris) dediler ki: Ey Mü'minlerin Emiri! Bugün senin yaptığını gördük. Anladık ki, bu bizim nefsimizden kaynaklanıyordu. Bizim onlara ulaşabilmemiz için yapabileceğimiz bir şey var mıdır? Hz. Ömer onlara dedi ki: Ben bilmiyorum. Ancak bir yön vardır. O da Rum savaşına gitmeye işaret etti. O ikisi (Süheyl ve Haris) Şam'a gittiler ve orada öldüler. Allah ikisine de rahmet etsin.

Hasan'dan(Allah, ona rahmet etsin) şöyle rivayet edilmiştir; Bir adam suyu bulunan bir topluluğa geldi, onlardan su talebinde bulundu. Ona su verip, içirmediler. Ta ki adam susuzluktan öldü. Hz. Ömer onun diyetini onlara ödettirdi.

Enes b. Malik'ten şöyle rivayet edilmiştir: Biz Ömer b. Hattâb'ın yanındayken, Mısır halkından bir adam, Hz. Ömer'in yanına geldi. Adam dedi ki: Ey Mü'minlerin Emiri! Burası seninle korunacak bir makamdır. Hz. Ömer dedi ki: Sana ne olmuş? Mısırlı adam dedi ki: Amr b. As, Mısır da atları yarıştırdı. Benim atım öne geçti. İnsanlar o atı gördüğü zaman, Muhammed b. Amr kalkıp dedi ki: Kâbe'nin Rabbine yemin olsun ki! Bu benim atımdır. Bu at bana yaklaştığı zaman, atı tanıdım. Ben dedim ki: Kâbe'nin Rabbine yemin olsun ki! Bu benim atımdır. Muhammed b. Amr kalkıp, benim yanıma geldi. Beni kamçı ile dövdü. Muhammed b. Amr diyordu ki: Al sana, ben en şereflilerin oğluyum. Enes b. Malik dedi ki: Allah'a yemin olsun ki! Hz. Ömer ona söylediği sözü arttırmadı ve o sözü de şuydu: Otur, dedi. Hz.

Ömer, Amr b. As'a bir mektup yazdı. Hz. Ömer şöyle söylüyordu: Benim bu mektubum sana ulaştığı zaman bana gel ve oğlun Muhammed'i de kendinle beraber getir. Enes b. Malik dedi ki: Amr b. As, oğlunu çağırdı. Amr b. As dedi ki: "Sen yine bir olay mı çıkarttın? Bir cinayet mi işledin?" Oğlu Muhammed dedi ki: Hayır. Amr b. As dedi ki: Hz. Ömer, senin onun yanına gitmen için niye mektup yazmış? Enes b. Malik dedi ki: Amr b. As, Hz. Ömer'in yanına girdi. Enes dedi ki: Allah'a yemin olsun ki! Ben Hz. Ömer'in yanındayken, Amr b. As, izar ve cübbesi üzerinde olduğu halde çıka geldi. Hz. Ömer, Amr b. As'ın oğlunu görmek için sağa sola bakıyordu. Amr'ın oğlu, babasının arkasındaydı. Hz. Ömer dedi ki: Mısırlı adam nerededir? Mısırlı adam dedi ki: İşte ben buradayım. Hz. Ömer dedi ki: "Kamçı", senin önündedir. En şereflilerin oğlunu döv, en şereflilerin oğlunu döv. Enes dedi ki: Mısırlı adam, Amr b. As'ın oğlu Muhammed'i yere düşürene kadar, dövdü. Ondan sonra Hz. Ömer dedi ki: Amr'ın kel kafası, bana karşı oğlunu yüceltti. Allah'a yemin olsun ki! O seni dövmedi, ancak babasının emirliğine güvenerek seni dövdü. Mısırlı adam dedi ki: Beni döveni bende dövdüm. Hz. Ömer dedi ki: Allah'a yemin olsun ki! Sen onu dövmeye devam etseydin, sen onu dövmeyi bırakana kadar, ikinizin arasına girmeyecektim. Ey Amr! Siz insanları ne zaman köle yaptınız? Muhakkak ki anneleri, onları özgür olarak doğurmuş. Ondan sonra Hz. Ömer, Mısırlı adama baktı ve dedi ki: Haklı olarak dön ve eğer bir musibet başına gelirse bana bir mektupla yaz.

39. Bölüm: Hz. Ömer (r.a.) Beytü'l-Mal/Devlet Hazinesi

Katade'den şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer'e en son gelen ganimet, Bahreyn'den gelen 1000 dirhemlik ganimettir. Hz. Ömer o ganimeti yerine ulaştırana kadar yerinden ayrılmadı. Resûlullah(s.a.s.) ve Hz. Ebû Bekir es-Sıddîk, Beytü'l-Mal gibi bir müessese kurmamışlardı. Gelen her malı dağıtmışlardı. İlk Beytü'l Mal müessesesini kuran, Hz. Ömer'dir.

Malik b. Evs'ten şöyle rivayet edilmiştir; Hz. Ömer, 3 şekilde yemin ediyordu. Hz. Ömer diyordu ki: "Allah'a yemin olsun ki! Bu malı almaya hiç kimse diğerinden daha müstahak değildir. Bende bu malı almaya başka birisinden daha müstahak değilim. Allah'a yemin olsun ki! Müslümanlardan her bir şahsın bu maldan hissesi vardır. Ancak köle olan birisinin bu maldan hissesi yoktur. Allah'ın kitabında nasıl söylenmişse taksimatı o şekilde yaparız. Resûlullah tarafından Müslümanlara hisse verilmiştir. Bu taksimat İslâm da kişinin başına gelen musibetlere göre verilir. Adamın İslâm'ın önceliği göz önünde bulundurulur. Adamın

İslâm da ki zenginliği göz önünde bulundurulur. Adamın ihtiyacı göz önünde bulundurularak hisse verilir. Allah'a yemin olsun ki! Ben sağ kalsam, bu Beytü'l-Maldan kendi yerinde çobanlık yapan, San'a dağındaki çobanın hissesi ona gönderilecektir.

Musa b. Ali'den, o da babasından şöyle rivayet etmiştir: Ömer b. Hattâb Cabiye denilen yerde insanlara hutbe verdi. Hz. Ömer dedi ki: "Her kim ki Kur'ân'dan bir şey sormak istiyorsa, Übeyy b. Ka'b'a, Ferâiz (Miras Hukuku) ile ilgili bir şey sormak istiyorsa, Zeyd b. Sabit'e, Kim ki Fıkıh'tan bir mesele sormak istiyorsa, Muaz b. Cebel'e gelip sorsun. Her kim ki malın taksimatı ile ilgili bir şey sormak istiyorsa bana gelsin. Muhakkak ki Allah, beni hazinenin sorumlusu ve o malların taksim edicisi kılmıştır. Bu malların taksimatına Resûlullah'ın (s.a.s.) hanımlarından başlayıp, bu mallardan ilk önce onlara vereceğim. Sonra ilk hicret edenlere vereceğim. Ben ve arkadaşlarım kendi memleketimiz olan Mekke'den çıkarılıp, mallarımızdan ayrıldık. Ondan sonra ilk Medine'ye hicret edenlerden önce, iman edip Medine'yi iman yurdu haline getiren, Ensarlara vereceğim." Ondan sonra Hz. Ömer dedi ki: " Kim hicrette acele etmişse, ganimet taksim edilirken onlara vermede acele edilir. Kim hicrette geç kalmışsa, ganimet taksim edilirken onlara geç verilir. Kesinlikle Hiçbir adam bu taksime kızmasın, ancak kendi bineğinin çökmesine (devesini hicrete hazırlamayışına) kızsın."

Nafi'den, o da İbn Ömer'den şöyle rivayet etmiştir: Irak'tan, Hz. Ömer'in (r.a.) yanına mal geldi. Hz. Ömer'de kalkıp o malı bölüştürdü. Bir adam, kalkıp dedi ki: "Ey Mü'min'lerin Emiri? Bu maldan, kaçan kişinin hissesini ayırırsan geri döndüğünde, hissesini ona verelim veya bir musibetzedeye o maldan ona vermek için kaldırsan." Hz. Ömer dedi ki: Allah seni kahretsin. Sana ne oluyor ki, şeytan senin dilin üzerine bu cümleleri konuştu? Allah Teâlâ onun deliline karşı bana kâfidir. Allah'a yemin olsun ki, bu günün hakkını yarın gasp etmem (bu günün hakkını yarına bırakmam). Fakat ben, Müslümanlara mallarını, Resûlullah'ın (s.a.s.) hazırladığı gibi hazırlıyorum."

Ebû Hureyre'den şöyle rivayet edilmiştir: Ben 800.000 dirhem ile Ebû Musa el-Eş'ari'nin yanından, Hz. Ömer'in yanına geldim. Hz. Ömer, bana dedi ki: Sen ne kadar ile geldin? Ben dedim ki: 800.000 dirhem ile geldim. Hz. Ömer dedi ki: Sen ancak 80.000 dirhem ile geldin. Ebû Hureyre dedi ki: Ben dedim ki: 800.000 dirhem ile geldim! Hz. Ömer dedi ki: Ey Ebû Hureyre! Ben demedim mi ki, sen yaman bir

ahmaksın. Muhakkak ki sen, 80.000 dirhem ile gelmişsin. 800.000 dirhem ne kadardır? Ben 800.000 dirheme kadar, 100.000, 100.000 (yüz bin-yüz bin) saydım. Ta ki Hz. Ömer dedi ki: Yazıklar olsun sana! Güzel oldu. Ebû Hureyre dedi ki: Ben dedim ki: Evet. Ebû Hureyre dedi ki: Hz. Ömer fecir namazı için çağırılana kadar uyuyamadı. Hz. Ömer'in eşi, kendisine dedi ki: "Ey Emirü'l-Mü'min'nin! Bu gece yatmadın! Hz. Ömer dedi ki: Ömer b. Hattâb nasıl uyuyayım? İslâm geldiği günden bugüne kadar Müslümanlara bu günkü gelen mal kadar, böyle bir mal gelmemiş. Ömer'in yanında bu mal olduğu halde ve insanların hakkını da vermeyerek ölürse, Ömer güvende değildir." Hz. Ömer sabah namazını kıldığı zaman Resûlullah'ın (s.a.s.) arkadaşlarından bir topluluk, Hz. Ömer'in yanında toplandılar. Hz. Ömer onlara dedi ki: Bu gece insanlara öyle bir mal gelmiş ki, İslâm geldiği günden bu yana, Müslümanlara böyle bir mal gelmemiştir. Hz. Ömer dedi ki: Benim bir görüşüm var, sizde bana bir görüş bildirin. Görüşüm ise şudur: Bu malı bir ölçüyle insanlara ölçüp verelim." Dediler ki: "Ey Mü'minlerin Emiri! Böyle yapma. İnsanlar İslâm'a giriyor ve malda çoğalıyor. Fakat insanlara malları yazıp öyle ver. İslâm'a girenler çoğaldıkça ve malda çoğaldıkça, sende onlara mallardan vereceksin. Hz. Ömer dedi ki: Bana bir görüş bildirin. Onlardan kiminle başlayayım? Dediler ki: Kendinle başla. Sen bu malların emirisin. Onlardan bir kısmı dediler ki: Emirü'l-Mü'min'nin daha iyi bilir. Hz. Ömer dedi ki: Hayır. Resûlullah'ın (s.a.s.) ev halkından, ondan sonra Resûlullah'a en yakın olanlardan, yakınının yakını ve ona yakın olandan başlayacağım. Bunun üzerine divan tutulmaya başladı. Ubeydullah dedi ki: Hz. Ömer Resûlullah'ın (s.a.s.) ev halkından sonra, Haşim oğullarından ve Muttalib oğullarından başladı. Onlara haklarını verdi. Ondan sonra Abdi Şems, beni Nevfel, beni Abdi Menaf oğullarına verdi.

Ahnef'ten şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer'in kapısında oturuyorduk. Bir cariye yanımızdan geçti. Orada oturanlar dediler ki: Emirü'l-Mü'min'nin cariyesidir. Cariye dedi ki: Bu cariye Mü'minlerin Emirinin cariyesi değildir. Mü'minlerin Emirine cariye helal değildir. Muhakkak ki cariye, Allah'ın malındandır. Biz dedik ki: Allah'ın malından, Mü'minlerin Emirine ne helal olur? Onun nasibi ne ise, o ona helaldir. Hz. Ömer'in elçisi gelip bizi çağırdı. Biz de Hz. Ömer'in yanına gittik. Hz. Ömer dedi ki: Siz ne konuştunuz? Biz dedik ki: Biz kötü bir şey demedik. Bir cariye yanımızdan geçti. Bizde dedik ki: Mü'minlerin Emirinin cariyesidir. Cariye de, dedi ki: Mü'minlerin Emirinin cariyesi yoktur ve cariye ona helal değildir. Çünkü cariye

Allah’ın malındandır. Biz de dedik ki: Allah’ın malından Mü’minlerin Emirine ne helal olur? Hz. Ömer dedi ki: Allah’ın malından, bana helal olan şeyi size haber vereceğim. Bana Allah’ın malından helal olan şeyler şunlardır: 2 elbise; bir kışlık elbise, bir tane de yazlık elbise, üzerinde hac ve Umre yapacağım bir binek, ev halkımın yiyeceği ki Kureyşten orta halli bir adamın ev halkının yiyeceği neyse benim de odur. Beytü’l-Mal’dan Müslümanlardan bir adamın alacağı hisse ne ise, benim de alacağım hisse o dur.

Urve’den şöyle rivayet edilmiştir; Hz. Ömer dedi ki: Ben malımdan sert olanı yediğim gibi Beytü’l-Maldan da sert olan kısımlarından (çok iyi değil) almam bana helaldir. Yoksa helal değildir.

Muhammed b. İbrahim’den şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer (r.a.), kendisi ve ev halkı için günde 2 dirhem harcıyordu. Kendi haccı için 180 dirhem harcamıştır.

İbn Sa’d’dan(bu rivayetin isnadını Hz. Ömer’e dayandırıyor) şöyle rivayet edilmiştir; Hz. Ömer dedi ki: Allah’ın benim yanındaki malı, yetimin malı gibidir. Eğer ben o malı yemeye ihtiyaç duymazsam, o malı yemem. Eğer yemeye muhtaç olursam ihtiyacım kadarıyla ondan yerim. Hz. Ömer’den rivayet edildiğine göre; Hz. Ömer, bir ihtiyacı olduğu zaman Beytü’l-Mal’ın görevlisinin yanına geliyordu. O görevliden borç alıyordu. Çoğu zaman Hz. Ömer, durumu iyi olmadığından ve borcunu da ödeyemediğinden, Beytü’l-Mal görevlisi gelip borcunu istiyordu. Beytü’l-Mal görevlisi, Hz. Ömer’den borcunu alıncaya kadar, Hz. Ömer’in yanından ayrılmıyordu. Borcunu az ödeyebiliyordu, çoğu zaman Beytü’l-Mal’a olan borcunu ödeyemiyordu. Hz. Ömer bir gün evinden çıkıp minbere çıktı. Beytü’l-Mal’dan ona bir çeşit yağ tulumu gönderilmişti. Bir çeşit şikâyette bulundu. Hz. Ömer dedi ki: “Beytü’l-Mal’dan ona bir tulum yağ gönderilmişti. Eğer bana izin verirseniz onu alacağım, eğer vermez iseniz o yağ bana haramdır.” O yağı almasına izin verdiler. Hz. Ömer (r.a.) dedi ki: Benimle raiyyetim altında bulunan halkın meselesi şu kavmin meselesi gibidir ki; bir kavim beraber sefere çıkıyorlar. Yol azıklarını kendileriyle beraber olan bir adama teslim ediyorlar. O adama dediler ki: yoldaki ihtiyacımıza göre bize masraf et. O adam yol azığından kendisi için bir şey alırsa, ona helal olur mu? Dediler ki: Ey Mü’minlerin Emiri! Hayır. Sana helal olmaz. Hz. Ömer dedi ki: Benim meselem ile raiyyetim altındaki halkın meselesi bunun gibidir.

Ebû Ümame b. Sehl dedi ki: Hz. Ömer fakir oluncaya kadar, Beytü’l-Mal’dan bir şey yemiyordu. Hz. Ömer, Resûlullah’ın (s.a.s.) arkadaşlarına Beytü’l-Mal’dan

bir şeyler almak için haber gönderdi ve onlarla istişare etti. Hz. Ömer dedi ki: "Ben halifelik işiyle uğraşıyorum. Beytü'l-Mal'dan ne almam uygundur?" Hz. Osman (r.a.) dedi ki: "Ye ve yedir." Said b. Zeyd de aynısını söyledi. Hz. Ömer, Hz. Ali'ye dedi ki: "Senin görüşün nedir?" Hz. Ali dedi ki: Beytü'l-Mal'dan sabah ve akşam yemeğini ye. Hz. Ömer'de, Hz. Ali'nin dediğini yaptı.

İbn Ömer'den şöyle rivayet edilmiştir: "Hz. Ömer, Kadisiye ve Şam fetihleri son bulduktan sonra insanları Medine'de bir araya topladı. Hz. Ömer dedi ki: "Ben ticaret yapan bir adam idim. Siz de halife olarak beni görevlendirdiniz. Beytü'l-Mal'dan bana helal olan şey nedir? Herkes kendisine göre bir şey söylemeye başladı, Hz. Ali ise suskundu. Hz. Ömer dedi ki: "Ey Ali! Sen bu konu hakkında ne düşünüyorsun?" Hz. Ali dedi ki: "İyilikle sana ve ev halkına uygun olanı al. Bunun dışında sana bir şey yoktur." Hz. Ömer dedi ki: "Söz, Ali b. Ebî Talib'in sözüdür."

Eslem'den şöyle rivayet edilmiştir: Bir adam, Hz. Ömer'in yanına gitti. Adam dedi ki: "Beytü'l-Mal'dan sana helal olan nedir? "Hz. Ömer dedi ki: "İyilikle, bana ve ev halkıma uygun şey helaldir. Uygun olan şey ise; bir kışlık ve bir yazlık elbise, Hac ve Umre yapabilmek, cihada çıkmak ve ihtiyacımı karşılamak için bir binektir.

Zühri'den şöyle rivayet edilmiştir: Sadaka develerinden genç bir dişi devenin direnci/kuvveti kırıldı. Hz. Ömer'de onu boğazladı. Hz. Ömer, deve eti pişirildikten sonra, o deve etini yemek için insanları davet etti. Hz. Abbas (r.a.), Hz. Ömer'e dedi ki: "Keşke ara sıra böyle bir hayvan kesip, bizi davet etseydin." Hz. Ömer dedi ki: "Biz, Beytü'l-Mal'dan bir şeyler yemek için bir yol bulamıyoruz. Ancak bir hak varsa, o hak Beytü'l-Mal'dan alınır veyahut ona bir hak bırakılır. Beytü'l-Mal'dan alınacak bir hak da engellenmez."

Harise b. Madrib'ten şöyle rivayet edilmiştir; Hz. Ömer dedi ki: Ben Beytü'l-Mal'ı almayla ilgili, kendimi yetimin velisinin yerine koymuşum. Eğer zengin olursam, Beytü'l-Mal'dan bir şey almam. Eğer muhtaç olursam, Beytü'l-Mal'dan borç alırım ve zengin olduğumda o borcu öderim.

Hz. Ömer'den şöyle rivayet edilmiştir; insanlar dediler ki: Bu Beytü'l-Mal'da bir artış oldu. İnsanlar dediler ki: Ey Mü'minlerin Emiri! Biz seni, ev halkından, sanatından ve ticaretinden alıkoyduk. Beytü'l-Mal'da, fazla olan mal sana aittir. Hz. Ömer, Hz. Ali'ye dedi ki: Sen ne diyorsun? Hz. Ali dedi ki: İnsanlar sana görüşlerini bildirdiler. Hz. Ömer dedi ki: Sen de görüşünü bildir ve Hz. Ömer dedi ki: Sen kesin bilgini zannına çevirme. Hz. Ali dedi ki: Benim sana söylediğim şeyleri, sen yapacak

mısın? Hz. Ömer dedi ki: Evet. Ben Allah'a yemin ediyorum ki, söylediğin şeyleri yapacağım. Hz. Ali dedi ki: Resûlullah(s.a.s.), seni bir yere sai (postacı, haberci) olarak gönderdiğini hatırlıyor musun? Sen Resûlullah'ın (s.a.s.) yanına geldin. Seninle onun (s.a.s.) arasında bir şey vardı. Resûlullah(s.a.s.), o sadakayı senden alıkoyup sana vermedi. Hz. Ali dedi ki, ben dedim ki: Yürü. Resûlullah'ın (s.a.s.) yanına gidelim. Biz, Resûlullah'ı (s.a.s.) kızgın bulduk, bir şey söylemeden geri döndük. Ondan sonra Resûlullah'ın (s.a.s.) yanına geri döndük. Resûlullah'ı (s.a.s.) sevinçli bulduk. Ben, Resûlullah'a (s.a.s.) senden engellemiş olduğu şeyi, ona anlattım. Resûlullah(s.a.s.) sana (Ömer'e) dedi ki: Ey Ömer! "Adamın amcası babasının bir parçası, bir dalı olduğunu bilmiyor musun?" Biz, Resûlullah'a (s.a.s.) birinci gelişimizde kızgın oluşunu ve ikinci gelişimizde ki sevinçli buluşumuzun sebebini sorduk. Resûlullah(s.a.s.) dedi ki: Birinci sefer geldiğinizde, kızgınlığım sebebi; sadakadan 2 dinarın kalmış olmasıydı. Bu gün sevinçli olarak sizi karşılamam sebebi ise; kalan 2 sadakayı gönderdiğimdendi. Çünkü o iki sadakayı dağıtmıştım." Hz. Ömer dedi ki: "Allah'a yemin olsun ki, her iki gün içinde şükrediyorum."

Rebi b. Ziyad el-Haris'ten, şöyle rivayet edilmiştir; Rebi b. Ziyad, bir gün Hz. Ömer'in yanına elçi olarak geldi. Hz. Ömer'in duruşu, Rebi b. Ziyad'ı hayrete düşürdü. Hz. Ömer, yemiş olduğu yemekten dolayı hastalığından şikâyet etti. Rebi b. Ziyad dedi ki: Ey Mü'minlerin Emiri! İnsanların, yiyeceği en güzel yemeklere, giyeceği en güzel yumuşak elbiselere, binecekleri en güzel bineklere, takacakları en güzel yüzükleri takmağa sen daha layıksın. Hz. Ömer yaslanmıştı ve elinde hurmadan bir çubuk vardı. Hz. Ömer kalkıp oturdu. Hz. Ömer, elindeki çubuk ile Rebi b. Ziyad'ın kafasına vurdu. Hz. Ömer dedi ki: Ey Rebi b. Ziyad, Allah'a yemin olsun ki! Sen bana yaklaşmak için bu sözü söyledin. Sende, hayır olduğunu sanmıyorum. Ancak ben, sana kendi meselem ile raiyyetim altında bulunan insanların meselesini sana anlatacağım. Benim ile raiyyetim altında bulunan insanların meselesi şudur: Yolculuğa çıkmış bir kavim gibidir. Sefere çıkmış o kavim, yol azıklarını bir adama teslim etmişler. O kavim, yol azıklarını teslim etmiş oldukları adama dediler ki: Bu yol azığını bize harca. O adam da o yol azığını kendi nefsi için harcamasına, hakkı var mıdır? Rebi b. Ziyad dedi ki: Hayır. Hz. Ömer dedi ki: Benimde Beytü'l-Mal'dan kendi nefsim için kullanmam uygun değildir.

Hasan'dan şöyle rivayet edilmiştir; Ömer b. Hattâb dedi ki: Yıl 360 gündür. Beytü'l-Mal'da ki malları, her sene halka dağıtıp boşaltmak benim üzerime bir haktır. Benim Beytü'l-Mal'dan bir şey bırakmayıp dağıtmam, Allah'a sunacak bir delildir. Hasan'dan şöyle rivayet edilmiştir; Ömer b. Hattâb ve Osman b. Affan, müezzinlere, öğretmenlere, kadılara, Beytü'l-Mal'dan maaş ödüyorlardı.

Hasan'dan şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer bir ara Medine'nin sokaklarından bir sokak da yürüyordu. Bir kız çocuğunun bir kalkıp, bir de yere düştüğünü gördü. Hz. Ömer dedi ki: Ey kızın annesi! Ey onu kucağına alıp da öpen! Sizden bu kızı kim tanıyor? Abdullah b. Ömer dedi ki: Ey Mü'minlerin Emiri! Sen bu kızı tanımadın mı? Hz. Ömer dedi ki: Ben bunu tanımadım. Bu kimdir? Abdullah b. Ömer dedi ki: Bu kız senin kızlarından birisidir. Hz. Ömer dedi ki: Bu benim hangi kızımdır. Abdullah b. Ömer dedi ki: Bu Abdullah b. Ömer'i, falanca kızıdır. Hz. Ömer dedi ki: Sana yazıklar olsun. Bunu bu hale getiren şey nedir? Abdullah b. Ömer dedi ki: Senin yanında bulunan maldan vermediğinden dolayı bu hale gelmiş. Hz. Ömer dedi ki: Benim engellemem mi? Benim yanımda ki maldan sana vermeyişim mi, seni kızına bakmaktan engelledi. Benim kavmim kendi kızları için çalışmıyorlar. Allah'a yemin olsun ki! Müslümanlar içerisinde bir kılıcın ve sana düşen hissenin dışında, benim yanımda hiçbir şeyin yoktur. Bu hisse sana yetmedi mi? Allah'ın kitabı benimle sizin aranızdadır.

Malik b. Evs'ten şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer dedi ki: Beytü'l-Mal'da, her bir ferdin hakkı vardır. Ancak sizin emrinizin altındaki kölelerin hakkı yoktur.

Asım b. Ömer'den şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer, Hicr'in yanındayken veya sabah namazı vaktindeyken bana haber gönderdi. Bende onun yanına geldim ve onu camide oturur bir halde gördüm. Hz. Ömer, Allah'a hamd etti ve Cenabı Allah'ı yüceltti. Ondan sonra Hz. Ömer dedi ki: Bundan sonra. Halifeliğe seçilmeden önce kendi hissem dışında, Beytü'l-Mal'dan kendime hiçbir şeyi helal görmüyordum. Ben halifelik görevine seçildikten sonra, Beytü'l-Mal'dan hiçbir şeyi haram etmemişim. Beytü'l-Mal benim emanetim altına girdi. Sana Beytü'l-Mal'dan bir ay yetecek kadar malı infakta bulundum. Ben bundan fazlasını sana vermem. Muhakkak ki, Aliye denilen yerdeki hurmalarımı sana vereceğim. O hurmaları satıp bedelini al. Ondan sonra, kendi kavminden bir tüccarı gördüğün zaman sende yanına git. O tüccar bir şey satın aldığı zaman, sen ona ortak ol. Bu otaklıktan kazandığını, kendine ve ev halkına masraf et. Asım dedi ki: Ben onun (Hz. Ömer'in) dediğini yaptım.

Katade’den şöyle rivayet edilmiştir: Muaykıb denilen şahıs, Beytü’l-Mal’a bakıyordu. Muaykıb, bir gün Beytü’l-Mal’ı kontrol etti. Beytü’l-Mal’da, 1 dirhem buldu. Bu dirhemi Hz. Ömer’in oğluna verdi. Muaykıb dedi ki: Ben dönüp evime gittim. Baktım ki, Hz. Ömer’in elçisi benim yanıma geldi ve bende Hz. Ömer’in yanına gittim. Ben Hz. Ömer’in yanına geldiğimde oğluna vermiş olduğum dirhem de, Hz. Ömer’in elindeydi. Hz. Ömer dedi ki: Ey Muaykıb! Sana yazıklar olsun. Sen bana karşı nefsinde bir şeyler mi buldun? Bana ve sana ne oluyor? Muaykıb dedi; Ben dedim ki: Senin söylediğin şey nedir? Hz. Ömer dedi ki: Sen bu dirhemi oğluma vermekle, kıyamet gününde Resûlullah’ın (s.a.s.) ümmetini benim hakkımda davacı kıldın.

Ömer b. Şeybe’den şöyle rivayet edilmiştir; -isnad da ona aittir-; Abdullah b. Erkam, Hz. Ömer’e dedi ki: Celavla’dan getirilmiş süs eşyaları ve gümüşten kaplar var. Sen bu eşyalara bak, bunları ne yapmamızı emrediyorsun? Hz. Ömer dedi ki: Beni boş bulduğunda, benim yanıma gel. Ömer b. Şeybe bir gün Hz. Ömer’in yanına geldi ve dedi ki: Ey Mü’minlerin Emiri! Bu gün seni boş görüyorum. Hz. Ömer dedi ki: Benim için yere bir sergi serin ve o da yere bir sergi serdi. Ondan sonra Celavla’dan getirilen mal getirilip, serginin üzerine döküldü. Hz. Ömer, malın yanına gelip durdu. Hz. Ömer dedi ki: Ey Allah’ım! Sen bu malı, Kur’ân’da zikretmişsin ve sen demişsin ki: “Kadınlar, oğullar, yük yük altın ve gümüş, salma atlar, davarlar ve ekinler gibi nefsin şiddetle arzuladığı şeyler insanlara süslü gösterildi.”[371] Yine Kur’ân’da sen demişsin ki: “(Allah bunu) elinizden çıkana üzülmeyesiniz ve Allah’ın size verdiği nimetlerle şımarmayasınız diye açıklamaktadır.[372] Ey Allah’ım! Biz bu malı sahiplenmeye güç yetiremeyiz. Ancak senin bize süslediğin kadarıyla sevinip güç yetirebiliriz. Ey Allah’ım! Bu malı hakkıyla yerine ulaştırmamı senden istiyorum ve bu malın şerrinden sana sığınıyorum. Ömer b. Şeybe dedi ki: Hz. Ömer’in bir oğlu onun yanına getirildi. O çocuğa Abdurrahman b. Lüheyye deniliyordu. Oğlu ona dedi ki: Ey babacığım! Bir yüzük bana ver. Hz. Ömer dedi ki: Kendi annenin yanına git, sana sevik (Buğday ya da arpa, hurma ve şekerle yapılan bir çeşit ezme) içirsin. Hz. Ömer ona bir şey vermedi.

Abdullah b. Ğanem’den şöyle rivayet edilmiştir: Ben Hz. Ömer’in yanında hazır bulundum. Hz. Ömer güneş yükselene kadar insanların işleriyle ilgileniyordu.

---

[371] Âl-İmrân 3/14.
[372] el-Hadîd 57/23.

İnsanlar da onun yanından ayrılıp gittiler. Hz. Ömer'de kalkıp evine gitti ve beni de kendisiyle beraber evine götürdü. Kendi evine vardığında, kendi cariyesine dedi ki: Bize kahvaltı getir. Cariye de ekmek ve zeytinyağı getirdi. Hz. Ömer dedi ki: "Yazıklar olsun sana zeytinyağı yerine, tereyağı niye getirmedin." Cariye dedi ki: "Sen Allah'ın malını bana emanet etmişsin. Zeytinyağının bir parçası bu kadardır, tereyağının bir parçası da bu kadardır." Hz. Ömer dedi ki: "Sana yazıklar olsun! Sen bilmiyor musun ki, Davud (a.s.) çalışıp kendi elinin emeğini yiyordu?"

Asım b. Ömer, Hz. Ömer'den şöyle rivayet edilmiştir; Hz. Ömer dedi ki: "Muhakkak ki Beytü'l-Mal'dan sizin malınızı almak bana helal değildir. Ancak Beytü'l-Mal'dan malımın sert (seçkin olmayan, en iyi olmayan) kısmı olan ekmek ve zeytinyağı veya ekmek ile tereyağı bana helaldir. Asım b. Ömer dedi ki: Zaman zaman Hz. Ömer'e, zeytinyağı ile yapılmış büyük bir kap yemek getiriliyordu. Bu yemekten sonra tereyağı ile yapılmış büyük bir kap yemek getiriliyordu. Hz. Ömer kendi yanında bulunan insanlardan özür diliyordu. Hz. Ömer diyordu ki: Muhakkak ki ben, Arap bir adamım. Zeytinyağı ile yapılmış yemeği hoş ve faydalı bulmam. Bu kitabı tashih eden dedi ki: Ben İbn Cevzî'ye karşı çıkmıyorum. Ben diyorum ki Mü'min'lerin Emiri (Hz. Ömer), bu sözden beridir. Siyer âlimleri söz birliği etmişlerdir ki: Hz. Ömer tereyağlı yemeği kendine haram etmiştir. Öyle ki rengi simsiyah kesilmişti. Nasıl oluyor ki, Hz. Ömer kendisi tereyağlı yemekten yerken, yanında bulunanlar ise zeytinyağlı yemeklerden yesin. Millete ne yediriyorsa, kendi de onu yerdi. Bu davranış, Hz. Ömer'in fiiline ve ahlakına terstir.

Kasım dedi ki: Hz. Ömer, insanlara hutbe verdi. Hz. Ömer dedi ki: "Mü'min'lerin Emiri, zeytinyağı yediğinden dolayı karnından şikâyet ediyor. Eğer siz Beytü'l-Mal'ınızdan, ona 3 dirhemlik bir tereyağı tulumu helal ediyorsanız, bunu ona verin."

Tasire b. Sümeyye el-Müzenili'den şöyle rivayet edilmiştir: Ben Ömer b. Hattâb'dan işittim ki, Cabiye gününde insanlara hutbe verirken diyordu ki: "Allah-u Teâlâ beni bu malın bekçisi ve taksim edicisi kılmıştır." Ondan sonra Hz. Ömer dedi ki: "Cenabı Allah kimin hakkı ne kadardır, bunu belirtmiştir. Ve ben bu malı ilk olarak, Resûlullah'ın (s.a.s.) ev halkına dağıtmayla başlıyorum. Ondan sonra en şerefliniz kimse ona vereceğim. Resûlullah'ın (s.a.s.) hanımlarına bin dirhem hisse verdi. Ancak Resûlullah'ın (s.a.s.) hanımlarından olan Cüveyriye, Safiyye ve Meymune'ye daha az verdi. Hz. Aişe (r.a.) dedi ki: "Resûlullah(s.a.s.) aramızda malı

dağıtırken eşit dağıtıyordu. Ondan sonra Hz. Ömer'de onlara malı eşit dağıtmıştır (Resûlullah'ın hanımlarının hepsine 1000 dirhem vermiştir). Ondan sonra Hz. Ömer dedi ki: "Muhakkak ki, ilk hicret eden arkadaşlarıma bu malı vereceğim. Bizlere zulüm ve düşmanlık yapılarak memleketimizden çıkartıldık." Ondan sonra sahabilerin en şerefli olanlarına verdi. Sahabilerin en şereflilerinden bedir ehli olanlara, beş bin dirhem verdi. Ensarlardan bedir savaşına katılanlara da, dört bin dirhem verdi. Hz. Ömer dedi ki: Hicret etmek için acele edene de, bu malı verirken acele edilir. Hicrette gecikenlere de, bu malı verirken geç verilir. Kimse bu taksime kızmasın, ancak kendi devesinin çökmesine (hicret etmede geç davranmasına) kızsın. Muhakkak ki ben, Halid b. Velid'den dolayı sizlere özrümü beyan ediyorum. Muhakkak ki ben, ona bu malı muhacirlerin zayıflarına bıraksın diye emrettim. Halid b. Velid ise; kuvvetli, şerefli ve konuşabilen insanlara (hakkını isteyebilenlere) verdi. Ve bende, Halid b. Velid'i görevden aldım. Onun yerine Ubeyde b. Cerrah'ı atadım.

Enes b. Malik'ten, o da Said b. Müseyyeb'ten şöyle rivayet edilmiştir; Ömer b. Hattâb (r.a.), Muhacirlere kişi başına beş bin dirhem, Ensarlara da kişi başına dört bin dirhem, Muhacirlerin çocuklarından bedir savaşında bulunmayanlara ise dört bin dirhem hisse yazdı. Muhacirlerin çocuklarından Bedir savaşına katılanlar ise şunlardır; Ömer b. Ebî Seleme b. Abdü'l-Esel el-Mahzumi, Üsame b. Zeyd, Muhammed b. Abdillah b. Cahş el-Esedi, Abdullah b. Ömer'dir. Abdurrahman b. Avf dedi ki: İbn Ömer, Bedir savaşına katılanlardan değildi. İbn Ömer dedi ki: "Eğer benim hakkım bu malda var ise bana ver, yoksa verme." Hz. Ömer, Abdurrahman b. Avf'a dedi ki: Ona (İbn Ömer'e) beş bin dirhem yaz, bana ise dört bin dirhem yaz. Hz. Ömer, kendi hissesinden bin dirhem oğluna veridi. Abdullah b. Ömer dedi ki: Ben bunu istemiyorum (babasının hakkını istemiyor)." Hz. Ömer dedi ki: "Allah'a yemin olsun ki! Benle sen, beşer bin dirhem alamayız. Çünkü sen, Bedir savaşına katılmamışsın. Hz. Ömer, Bedir savaşına katılan Araplara ve onların mevlalarına Beşer bin dirhem hisse yazdı. Hz. Ömer dedi ki: "Allah'a yemin olsun ki! Bedir'e katılan Araplar ve Mevlalarını, Bedir'e katılmayanlara üstün kılacağım (onlara daha çok hisse vereceğim)."

Zühri'den şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer, Abbas'a (r.a.) on bin dirhem hisse verdi.

Ebû Seleme b. Abdurrahman'dan şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer (r.a.) dedi ki: "Ben Müslümanlara hisse vermede; onlara hisse verirken sıralamayı ve hakkı

icra etmede serbestim. Abdurrahman b. Avf, Osman b. Affan ve Ali b. Ebî Talip dediler ki: “Önce kendi hisseni al.” Hz. Ömer dedi ki: Hayır. Ben Resûlullah’ın (s.a.s.) amcasından, ondan sonra Resûlullah’a (s.a.s.) yakın olan akrabasından başlayacağım. Abbas’ın hissesini belirledi ve hisseyi ilk ona vermeye başladı. Ondan sonra Bedir ehline beşer bin hisse verdi. Bedir ehline hisse verdikten sonra, Hudeybiye’ye katılanlara dörder bin hisse verdi. Hudeybiye ehlinden sonra, Hz. Ebû Bekir Sıddîk’ın (r.a.) Ridde ehlinin kökünü kazıyana kadar gelenlere ise üçer bin, üçer bin hisse verdi. Mekke’nin fethine katılanları da, Hudeybiye ehlinden sonra gelenlerin içerisine dâhil ederek, üçer bin, üçer bin hisse vermiştir. Ondan sonra Kadisiye, Şam ve Yermük ehline ikişer bin, ikişer bin hisse verdi. Kadisiye, Şam ve Yermük savaşında kahramanlıkta mahir olanlara da, iki bin beş yüz dirhem hisse verdi. Hz. Ömer’e denildi ki: Kadisiye ehlini, Şam ehliyle bir tutsaydın. Hz. Ömer dedi ki: Kadisiye ehli, Şam ehlinin derecelerine ulaşamadıklarından dolayı onları bir tutmadım. Bu Allah’a hak, reva değildir. Hz. Ömer’e denildi ki: Evleri uzak olmalarına rağmen, evleri uzak olanları evleri yakın olanlarla bir tuttun. Fakat onlar (evleri uzak olanlar), evleri yakın olanlardan daha fazla hisse almaya layıktırlar. Çünkü onlar (evleri uzak olanlar), savaşta destek olup cesaretli olduklarından (düşmana üzüntü verdiklerinden) daha fazla hisse almaya layıktırlar. Hz. Ömer dedi ki: Allah’a yemin olsun ki! Onları eşit tutmadım. Onları iyice araştırdım, hatta onların kavut denilen yiyecekleri dahi yoktu. Kadisiye ve Yermük savaşından sonra destek verenlere ise, biner dirhem hisse verdim. Onlardan sonra ikinci destek veren kafileye ise, beş yüz dirhem verdim. Onlardan sonra destek veren üçüncü kafileye ise, üç yüz dirhem verdim. Beytü’l-Mal’dan hisse vermede her tabaka içerisindekiler eşit tutuldu ki, çünkü hiçbirinin diğerinden üstünlüğü yoktur. Bu tabakalar içerisinde güçlü olanda, güçsüz olan da, Arap olanda, Arap olmayan da eşit tutuldu. Öyle ki Hz. Ömer, büyük şehir halkının kendi esirlerinden almış oldukları malları dahi, bir araya getirip topladı ve onlara eşit bir şekilde taksim etti. Ondan sonra, beş kafileden olan dördüncü kafileye ise; iki yüz elli dirhem, hisse verdi. Hz. Ömer en son Hicr halkına, yüz dirhem hisse verdi. Hz. Ömer, vefatına kadar Beytü’l-Mal taksimini yukarıda zikrettiğimiz gibi yaptı. Hz. Ömer; Hasan, Hüseyin, Ebû Zer ve Selman’a (r.anhum) Bedir ehli olmadıkları halde, Bedir ehlinden sayarak, Bedir ehline verdiği hisse kadar, onlara da hisse verdi.

Ebû Zühre b. Ebî Seleme'den şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer, Hz. Abbas'a yirmi beş bin dirhem hisse ayırmıştır. Zühri dedi ki: Hz. Ömer, Hz. Abbas'a on iki bin dirhem verdi. Bedir ehlinin kadınlarına beşer yüz, beşer yüz dirhem verdi. Bedir savaşından sonra, Hudeybiye anlaşmasına kadar olan kadınlara ise; dörder yüz, dörder yüz dirhem verdi. Bunlardan sonra musibet gününe kadar olanlara ise; üçer yüz, üçer yüz dirhem verdi. Kadisiye kadınlarına ise; iki yüzer, iki yüzer dirhem verdi. Bunlardan sonra gelen kadınların hisselerini eşit verdi. Bedir ehlinin çocuklarını ve onların dışındaki çocukları eşit tutup, yüzer dirhem, yüzer dirhem verdi."

Ebû Zühre b. Ebî Seleme'den şöyle rivayet edilmiştir; Hz. Ömer, Resûlullah'ın (s.a.s.) vefatından sonra, cariye olan eşlerine (Resûlullah'ın); onar bin, onar bin dirhem hisse vermedi. Hz. Ömer, Hz. Aişe'ye, Resûlullah'ın diğer eşlerinden iki bin dirhem daha fazla hisse verdi. Hz. Aişe, bunu kabul etmedi. Hz. Ömer, dedi ki: "Senin, Resûlullah'ın (s.a.s.) yanındaki üstünlüğünden dolayı bunu yapıyorum. Bunu alırsan, bu senin hissendir."

Ebû Seleme, Muhammed, Mehleb (Mühleb) ve Talha'dan şöyle rivayet etmiştir: Hz. Ömer, hicretin 15. yılında Beytü'l-Mal'dan Müslümanların hisselerini taksim etti. (Rivayet edenler; Muhammed, Talha, Mehleb) dediler ki: Safvan b. Ümeyye, Bedir ehli ve onlardan sonra Mekke'nin fethine kadar olanların Beytü'l-Mal'dan aldıkları hisseleri gördü. Hz. Ömer, Safvan b. Ümeyye'ye Mekke fethi ehline vermiş olduğu hisse kadar, ona da o kadar hisse verdi. Safvan b. Ümeyye dedi ki: "Üstünlük bakımından benden daha aşağı olanların, Beytü'l-Mal'dan almış oldukları hisselerden, daha az olan hisseyi almam (en az benim hissem de, onlar ki kadar olmalı). Hz. Ömer dedi ki: "Bunlara fazladan vermiş olduğum hisse, senden önce Müslüman olduklarından dolayıdır. Yoksa ben neseb bakımından üstünlüğü gözeterek taksim yapmamışım." Safvan b. Ümeyye dedi ki: "Evet, öyleyse bana verilecek hisseyi kabul ediyorum." Safvan b. Ümeyye, hissesini aldıktan sonra dedi ki: "Benden fazla hisse alanlar benden daha layıktırlar." Hisse dağıtımı, Süheyl b. Amr ve Haris b. Hişam'a geldiği vakit, ikisi dediler ki: "Sen, bizim Kureyş'ten olduğumuzu bildiğin halde, Beytü'l-Mal'dan bize az hisse veriyorsun!" Hz. Ömer dedi ki: "Beytü'l-Mal'dan yapılan hisse taksimatı, ilk önce Müslüman olanlar göz önünde tutularak yapılmıştır. Bunlar sizden önce Müslüman olmuş ve sizler de Müslüman olmada onlardan geri kalmışsınız." İkisi de diler ki: "Evet, öyleyse bize

verilecek hisseyi kabul ediyoruz. Eğer bunlar bizden önce Müslüman olup, hisse taksimatında da biz onlardan geri kalmışsak, cihad'dan başka hiçbir şeyle onların önüne geçilemez."

Abdülmelik b. Ömer'den şöyle rivayet edilmiştir: Medain fethi günü Kisra'nın göz kamaştıran halısı, Müslümanların eline geçti. Bu göz kamaştıran halı, Müslümanlara ağır geldiğinden, Hz. Ömer'e götüremediler. Kisra ehli, bu halıyı kışın kullanmak için hazırlamışlardı. Hoş kokular gittiğinde o halıyı seriyorlardı ve içecek içtiklerinde ise, o halının üzerinde içiyorlardı. Çünkü halını üzerinde oturduklarında, kendilerini bir bahçenin içerisinde hisse diyorlardı. O halı ise; tek parça olup, altmışa altmış metreydi. O halının döşemesi, altından idi. Nakışları ve süslemeleri ise; yüzük kaşlarından idi. O halının meyveleri, kıymetli taşlardan yapılmış idi. O halının yaprakları ise; altın suyundan yapılmış idi. Sa'd b. Ebî Vakkas, Medain fethine katılanlara hisselerini verdikten sonra, o mallardan arta kalan şeyleri taksim etmedi. O halının, parçalara ayrılmasını da uygun görmedi. Sa'd b. Ebî Vakkas, Müslümanları toplayıp dedi ki: "Allah-u Teâlâ ellerinizi doldurdu. Bu halının parçalanıp dağıtılması zordur. Birisi de bu halıyı, satın almaya güç yetiremez. Bana göre, Emirü'l-Mü'min'inin gönlünü hoş etmek için ona verelim, o dilediği uygun bir yere bırakır. Oradaki Müslümanlar, Sa'd b. Ebî Vakkas'ın görüşünü kabul ettiler. Bu halı Medine'de, Hz. Ömer'in yanına getirildiği zaman, Hz. Ömer bir görüş ileri sürdü ve insanları topladı. Allah'a hamd edip, Allah'ı övdü. Bu halı hakkında onları bilgilendirdi ve onların görüşlerini aldı. Onlardan birisi dedi ki: Bu halı kalsın, bunu destanlaştırıp hikâyeleştirelim. Bir kısımda Hz. Ömer'e dedi ki: Sen biliyorsun, ne yaparsan yap. Bir kısmı da dediler ki: Sırtımızı dayayıp, yaslanacak bir şey yapalım dediler. Hz. Ali (r.a.), Hz. Ömer'i gördüğü zaman kalkıp, onun yanına geldi. Hz. Ali dedi ki: "Sen bilgini neden cehalete çeviriyorsun. Sen kesin olarak bildiğin şeyi neden şüpheye çeviriyorsun. Dünyada sana verdiğin, icra ettiklerin, giyip çürüttüğün, yiyip attıkların şeyler sana vardır." Hz. Ömer dedi ki: "Bana doğrusunu söyledin." Hz. Ömer, o halıyı parçalayıp insanlar arasında taksim etti. O halıdan bir parça da, Hz. Ali'ye düştü. Hz. Ali'de o halıyı Yirmi bin dirheme sattı ki, bu parça en iyi parçalardan değildi.

Zühri'den şöyle rivayet edilmiştir; Hz Ömer, Resûlullah'ı (s.a.s.)n sahabilerine elbise verdi. Fakat o elbiseler içersinde, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin

(r.anhuma), uygun bir elbise yoktu. Hz Ömer Yemene göndertip, o ikisine göre Yemen'den elbise getirtti. Hz Ömer dedi ki: Şuan kalbim rahatladı.

Ebû Vail'den şöyle rivayet edilmiştir: İbn Ziyad, beni Beytü'l-Mala görevlendirdi. Bir adam resmi bir yazı (vesile/çek) ile yanıma geldi. O resmi yazıda, İbn Ziyad şöyle diyordu: Bu mutfak sahibine sekiz yüz dirhem ver. Ben, o resmi yazıyı getirene dedim ki: Sen burada bekle. Bende İbn Ziyad'ın yanına gidip durumu kendisine anlattım. Ben İbn Ziyad'a dedim ki: Hz. Ömer, İbn Mes'ud'u kadıların masraflarını karşılamak ve Beytü'l-Mal'a bakmak ile görevlendirdi. Osman b. Hanif'i ise, Fırat'ın sulama işleri ile görevlendirdi. Ammar b. Yasir'i ise, insanların namaz kılmaları için görevli askerlere bakmakla görevlendirdi. Hz. Ömer bu görevlendirdikleri şahıslara, günde bir hayvan verdi. O hayvanın yarısını, değersiz şeylerini ve ayaklarını, Ammar b. Yasir'e verdi. Çünkü Ammar b. Yasir bunları, insanların namaz kılmaları için görevli askerlere yediriyordu. Abdullah b. Mesud'a da, hayvanın dörtte birini veriyordu. Osman b. Hanifi'ye de, o hayvanın dörtte birini veriyordu. Ondan sonra Ebû Vail dedi ki: Bir Beytü'l-Mal'dan, günde bir hayvan alınıyorsa (yirmi günde sekiz yüz dirhem alınır), bu mal erken biter." İbn Ziyad dedi ki: Anahtarı bırak, dilediğin yere git (Ebû Vail'i bu görevden aldı).

40. Bölüm: Hz. Ömer'in (r.a.) İnsanlara Haksız Davranışlardan Sakınması

Ahnef b. Kays'tan şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer'in yanına bir fetih'te elde etmiş olduğumuz büyük bir ganimet ile geldik. Hz. Ömer dedi ki: Ganimeti nereye getirdiniz? Ahnef b. Kays dedi ki: Falan yere bıraktık. Hz. Ömer bizimle kalktı ve bineklerimizi bıraktığımız yere gittik. Hz. Ömer bizim bineklerimizi gözden geçirdi ve dedi ki: Bu binek develeriniz hakkında Allah'tan korkmuyor musunuz? Bu hayvanların sizler üzerinde hakları var. Bunları bilmiyor musunuz? Develerin yüklerini neden boşaltmadınız? Emirü'l-Mü'min'in ve Müslümanları sevindirecek bu haberi acele ulaştıralım diye, yükleri develerin üzerinden indirmedik. Ondan sonra Hz. Ömer geri döndü ve bizde onunla beraber idik. Bir adam Hz. Ömer'le karşılaştı. Adam dedi ki: Benimle beraber gel, falanca adama karşı bana destek ol. Çünkü o, bana zulmetti. Ahnef b. Kays dedi ki: Hz. Ömer kamçısını kaldırıp adamın kafasına vurdu. Hz. Ömer dedi ki: Ömer, Müslümanların işleriyle meşgul olduğundan size muhaliftir. Sizde onun yanına gelip bana destek ol, destek ol, diyorsunuz! Adam mırıldanarak geri döndü. Hz. Ömer dedi ki: O adamı bana getirin. Hz. Ömer, ona kamçısın attı. Hz. Ömer dedi ki: Dur ve beni döv. Adam dedi ki: Ben seni dövmem,

bu işi Allah'a ve sana bırakacağım. Hz. Ömer dedi ki: Bu böyle olmaz. Ya Allah rızası için bu işten vazgeçersin, Allah katından sevabını alırsın, ya da bu işi bana bırakırsın, bunu böyle bil. Adam dedi ki: Allah rızası için bu işten vazgeçiyorum ve mükâfatımı Allah'tan alırım. Hz. Ömer, adama dedi ki: Geri dön. Hz. Ömer, gideceği yere kadar yürüdü. Biz de onunla beraber idik. Hz. Ömer iki rekât namaz kılmaya başladı ve namazdan sonra oturdu. Hz. Ömer dedi ki: Ey Hattâb'ın oğlu! Sen düşük bir adam idin, Allah'ü-Teâlâ seni yüceltti. Sen delalette idin, Allah'ü-Teâlâ seni hidayete erdirdi. Sen zelil idin, Allah'ü-Teâlâ seni aziz etti. Ondan sonra Allah seni Müslümanlara halife yaptı. Bir adam gelip sana sığındı ve sen o adamı dövdün. Yarın sen, Allah'ın huzuruna gideceğin zaman, Allah senden bunun hesabını sorduğunda, sen ne diyeceksin? Hz. Ömer, çok ağır bir şekilde kendi nefsini tenkit ediyordu, ben onun yeryüzünde en hayırlı insan olduğunu zannettim.

İyas b. Seleme, o da babasından şöyle rivayet edilmiştir: Ben çarşıdayken, Ömer b. Hattâb (r.a) yanımdan geçti. Onun bir ihtiyacı olduğundan dolayı geçti ve elinde de bir kamçı vardı. Hz. Ömer dedi ki: Ey Seleme! İşte böyle yolan çekil. Ebû Seleme dedi ki: Hz. Ömer elindeki kamçısıyla bir defa bana vurdu, ancak o kamçı elbisemin bir tarafına değdi. Bende yoldan çekildim. Önümüzdeki yıla kadar, bana bir şey söylemedi. Çarşıda benimle karşılaşınca bana dedi ki: Ey Seleme! Bu sene hacca gitmeyi mi düşünüyorsun? Ben dedim ki: Evet, Ey Mü'minlerin Emiri! Hz. Ömer elimi tuttu. Benimle evine girene kadar, bende elimi onun elinden ayırmadım. Hz. Ömer bir kese çıkardı. İçinde altı yüz dirhem vardı. Hz. Ömer dedi ki: Ey Ebû Seleme! Bunlarla ihtiyacını gider. Sen bilmiş ol ki! Bu dirhemler, geçen yıl sana vurmuş olduğum kamçının bedelidir. "Ebû Seleme dedi ki: Allah'a yemin olsun ki!Sen bana vurmuş olduğun o kamçıyı hatırlatmayana kadar, ben bunu hatırlamadım." Hz Ömer dedi ki: Allah'a yemin olsun ki, ben sana kamçıyı vurduktan sonra onu hiç unutmadım.

Asım b. Ubeydullah'tan şöyle rivayet edilmiştir: Ömer b. Hattâb Mekke'ye giderken, güneşin sıcaklığı artınca, yolda bir ağacın altında elbisesini üzerine attı. Hz. Ömer'den uzak olmayan bir adam kalkıp, Hz. Ömer'i çağırıp dedi ki: Ey Mü'minlerin Emiri! Sen bir adamın ihtiyacını gidermek için bir şeyler tasarladın ve o adam da ihtiyacını almak için uzun bir zaman bekledi. Senin onu bekletmeye hakkın var mıdır? Hz. Ömer dedi ki: Bunu tasarlayan sensin. Kendi aralarında tartışmaya başladılar, Hz. Ömer kamçıyla o adamı dövdü. Adam dedi ki: Derdimi sana

anlatmadan, beni dövmede acele ettin. Eğer ben mazlum idiysem, benim hakkımı bana verirdin. Eğer ben zalim idiysem, bana bir şey vermeyecektin. Hz. Ömer, o adamın elbisesinin bir tarafını tuttu, kamçıyı o adama verdi. Hz. Ömer ona dedi ki: Kısasını benden al. Adam dedi ki: Ben seni dövmem. Hz. Ömer dedi ki: Allah'a yemin olsun ki! Adaleti gözeterek hakkını alan gibi, sende hakkını benden alacaksın. Adam dedi ki: "Muhakkak ki ben, bu kısas hakkımı affediyorum." Hz. Ömer, adama dönerek dedi ki: Benden kısas alman daha uygundur. Eğer sen farkında olsaydın, Ömer'in içindeki ağlamaları işitecektin.

Salim b. Abdillah'tan şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer bir adama baktı, o adam, bir günah işlemişti. Hz. Ömer bir kamçıyla o adama vurdu. O adam dedi ki: Ey Ömer! Eğer ben iyilik yapmış isem, sen bana zulmettin. Eğer kötülük yapmış isem, benim ne yaptığımı bilmiyorsun. Hz. Ömer dedi ki: Sen doğru söyledi. Bana Allah'tan mağfiret dile ve Ömer'den kısas hakkını al. Adam dedi ki: Ben bu işi Allah'a bırakıyorum. Allah beni de, seni de affetsin. Birisi kalkıp dedi ki: Hz. Ömer birini kamçı ile dövmüş. Dövdüğü adama, gel benden kısas al dese, bu Hz. Ömer'e nasıl caiz olur. Çünkü icmaen kısas almak, baston ile olmaz.

Muhammed b. Sa'd'ın, Fadıl b. Abbas'tan rivayet ettiği şey bundan daha önemlidir ki, oda şudur; Peygamber(s.a.s.) hastalandığı zaman dedi ki: Ben birisine vurmuş isem, işte benim vücudum burada, gelip kısasını alsın. Veya herhangi birinin malını almış isem, işte bu benim malım, gelip alsın. Biliniz ki; Sizin en iyiniz, benden bir şeyi olduğunda gelip alan ve beni helal edeninizdir. Ve bende onun hakkı helal olmuş bir şekilde, Rabbim ile karşılaşacağım. Bu rivayete cevap ise şudur: Resûlullah'ın (s.a.s.), haksız olarak birisini dövmekten kastettiği şey şudur: Birisini haksız olarak dövmüş isem, beni dövsün. Buradaki dövmekten kasıt tâzirdir. Bu dövmede kısas olmaz. Hz. Ömer'in de, ben kimi haksız olarak dövmüş isem, gelip beni dövsün. Bu tâzir, kısas anlamında olmayıp dövmek anlamındadır. Hz. Ömer, imam olduğundan dolayı, onun raiyyeti altındaki birisinin hakkı, Hz. Ömer'in üzerine vacip olduğu zaman, Hz. Ömer'in o adama hakkını alması ve yerine getirmesi için izin vermesi caizdir. Baston ile kısas olmaya gelince İslâm fakihlerinin icma'ına göre, baston ile kısas alınmaz. Muhtemel bir rivayet üzerine; masum, hatasız bir icma yapılmış ise, bu hüküm ortadan kalkmaz. Nasıl ki bir adamın, başka bir adama; gel beni yarala veya beni öldür, demesi caiz olmadığı gibi, ondan sonra, Allah'ü Teâlâ'nın helal kılmadığı bir şeyi Resûlullah'ın (s.a.s.) ve Hz. Ömer'in kendi

nefislerine bir şeyi helal kılmaları caiz değildir. Çünkü nefislere dokunmak, Yüce Allah'ın hakkına karşı saygısızlıktır. Ancak kısas, öldürme ve yaralamada kısas almak helal olmuştur.

41. Bölüm: Hz. Ömer'in Valilerine Vasiyeti, Onları Gözetlemesi ve Onların Davranışlarını Öğrenmeleri İçin Bilgiler Alması

Amr b. Meymun'dan şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer, Medine de şehit edilmeden önce onu (r.a) gördüm ki, Huzeyfe b. Yeman ve Osman b. Huneyf'in karşıların da durup onlara dedi ki: " Ne yaptınız (bu valilik görevinden korkuyor musunuz)? Siz dünyada güç yetiremeyeceğiniz bir yükü yüklenmişsiniz, bende bu yükü kaldıramayacağınızdan korkuyorum. O ikisi dediler ki: (Biz valilik görevini aldık. Bu görevi de icra etmek gerekir. Bu görev hakkıyla yerine getirilebilirse buna karşılık büyük bir mükâfat vardır. Hz. Ömer dedi ki: bakıyorum ki, yerden güç yetiremeyeceğiniz bir toprak parçasını yüklenmişsiniz.) O ikisi dediler ki: Hayır, biz bu işe güç yetiriyoruz. Hz. Ömer dedi ki: "Eğer Allah benim canımı almazsa Irak'daki dul kadınlara öyle bir yardım edeceğim ki, benden sonra ebedi olarak kimseye muhtaç olmasınlar." Bu sözünden 4 gün sonra, Hz. Ömer şehit edildi.

İmare b. Huzeyme b. Sabit'ten(Allah, ona rahmet etsin) şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer bir vali görevlendirdiği zaman, nasıl davranacağına dair bir yazı kaleme alıyordu ve Ensar'dan bir topluluğu da o yazıya şahit tutuyordu. O kaleme aldığı yazının içeriği şöyleydi: Görevlendirdiğim vali, beygire (ata) binmeyecek, seçkin yiyecekleri yemeyecek, yumuşak elbise giymeyecek, Müslümanların ihtiyaçlarına karşı kapısını kapatmayacak. Ondan sonra Hz. Ömer diyordu ki: Allah'ım sen bu işe şahit ol.

Ömer b. Merre'den şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer, Ensar'ın valilerine bir mektup yazıyordu. O mektupta ise şunları söylüyordu: Ey valiler topluluğu! Sizin raiyyetiniz altında bulunan halk üzerinde bir hakkınız var, o da sizi dinlemeleridir. Onların da sizin üzerinizde hakları var, bu da; Allah katında en sevimli vali, halkına yumuşak davranıp acıyan ve faydalı olan kimsedir. Allah katında insana en fazla zarar veren şey; cahil ve ahmak imamdan daha tiksindirici bir cehalet yoktur. Her kim ki, içerisinde bulunduğu toplumun sıhhatini ve afiyetini istiyorsa, Yüce Allah o kimsenin üzerine sıhhati ve afiyeti indirir.

İbn Sa'd'dan şöyle rivayet edilmiştir: Ömer b. Hattâb (r.a), Numan'ı, Misan denilen yere vali tayin etti. Numan şiir okuyordu. Numan şiirinde dedi ki:

"Buna kulak verin ve beni dinleyin.

Hasna'ya geldim mi ki?

Onun dostu, Misan denilen yerde cam bardak ve yeşil testiden su içirilir.

Ben istersem köyün ve küçük kasabanın ileri gelenleri beni zengin ederler.

Sözleri her hayvanların ayak tabanına teşvik ederler.

Eğer sen bana içki içiriyorsan büyük kadehle içir.

Ağzı yarı örtülmüş kadehin en küçüğü ile bana içki içirme.

Belki, yıkılan kasrın içinde içki âlemi yapmak, Mü'minlerin Emirini kötü eder (hoşlanmaz ve bizi cezalandırır)."

Numan'ın söylemiş olduğu şiir, Hz. Ömer'e ulaştığı zaman, Hz. Ömer dedi ki: Numan'ın söylemiş olduğu şiirin sözleri beni rahatsız etti. Kim onunla karşılaşırsa, ona valilikten aldığının haberini versin. Numan'ın adamlarından bir adam, Numan'ın yanına gidip dedi ki: Halife seni valilik görevinden aldı. Numan, Hz. Ömer'in yanına gitti ve Hz. Ömer'e dedi ki: Allah'a yemin olsun ki! Benim şiirde söylemiş olduğum şeylerden hiçbirisini yapmamışım. Fakat ben şair olduğumdan, sözlerimde bir üstünlük görünce, bir şiir söyledim. Hz. Ömer dedi ki: "Allah'a yemin olsun ki! Ben söylediğimi söylemişim, ben sağ olduğum müddetçe bana bir iş yapma."

Osman el-Hüzami'den, o da babasından şöyle rivayet edilmiştir: Numan'ın şiiri Hz. Ömer'e ulaştığı zaman, Hz. Ömer Numan b. Nadle'ye şöyle bir mektup yazdı: Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla. "Ha mim. Bu kitabın indirilmesi mutlak güç sahibi, hakkıyla bilen, günahı bağışlayan, tövbeyi kabul eden, azabı ağır olan, lütuf sahibi Allah tarafındandır. Ondan başka ilah yoktur. Dönüş ancak Ona'dır."[373] Bundan sonra. Senin sözün bana ulaştı ki, o da şudur: "Belki Mü'minlerin Emiri, yıkılan kasrın içinde içki âlemi yapmak onu kötü eder (hoşlanmaz ve bizi cezalandırır)." Allah'a yemin olsun ki, senin söylemiş olduğun o söz, beni rahatsız ediyor. Hz. Ömer, Numan'ı görevden aldı. Numan, Hz. Ömer'in yanına geldiği zaman söylemiş olduğu şiirinden dolayı, Hz. Ömer onu azarladı. Numan dedi ki: Ey Mü'minlerin Emiri! Hayatımda hiç içki içmemişim. Bu söylediğim şiir ise, sadece dilimin üzerinden akıp gitti. Hz. Ömer dedi ki: Bende senin dediğin gibi tahmin ediyorum. Fakat bundan böyle bana ebedi olarak hiçbir iş yapma. Şiir'de تحثو ve تحذو gelmiş. Doğrusu ise يحذو'dur. Bunun manası ise; susup

[373] el-Mü'min (Gâfir) 40/1,2,3.

dinlemek demektir. Şiir de geçen; والمنسه kelimesi ise, istiare anlamındadır. Bu istiare ise, deveden istiaredir. İnsandaki tırnak yerinde kullanılmıştır. الجوسق kelimesi ise, Farsça bir kelime olup, daha sonra Arapçaya girmiştir. Bu kelime ise; kasrın tasğiridir. Yani; küçük kasr demektir.

Muhammed b. Gaffar'dan şöyle rivayet edilmiştir: Ömer b. Hattâb (r.a.), kureyşten bir adamı vali tayin etti. O adamın şöyle dediği Hz. Ömer'e ulaştı:

"Bana öyle bir içecek içir ki ben o içeceğin üzerinden lezzet alayım.

Allah için o içeceğin benzerini de, İbn Hişam'a içir."

Hz. Ömer, Numan'ı hoşnut olmadığı halde kendi yanına çağırdı. Bir kısımda Numan'ı bu söylediği şiirden dolayı kendi yanına çağırdı, deniliyor. Numan bu söylemiş olduğu şiire, bir şiir daha ekledi. Numan Hz. Ömer'in yanına geldiği zaman Hz. Ömer dedi ki: "Bana öyle bir içecek içir ki ben o içeceğin üzerinden lezzet alayım. Allah için o içeceğin benzerini de, İbn Hişam'a içir." Bu şiiri söyleyen sen değil misin? Numan dedi ki: Ey Mü'minlerin Emiri! Evet, o şiiri ben söylemişim. Numan'ın yukarıda söylemiş olduğu şiirine eklemiş olduğu şiiri de şudur:

"Bulut suyuyla karışık soğuk bal şerbetidir.

Çünkü ben içki içmeyi sevmem."

Hz. Ömer dedi ki: Allah için bu böyle midir? Numan dedi ki: Allah için böyledir. Hz. Ömer dedi ki: Kendi işine geri dön.

İbn Müseyyeb'den, o da Hz. Ömer'den şöyle rivayet etmiştir: Eğer benim valilerimden herhangi biri, birisine zulmetmişse ve onun yapmış olduğu zulüm bana ulaşmışsa, bende o valiyi değiştirmemişsem, ben o şahsa zulmetmiş olurum.

İyaz el-Eş'ari'den şöyle rivayet edilmiştir: Şam'dan Hz. Ömer'e, bir fethin ganimeti getirildi. Hz. Ömer, Ebû Musa'ya dedi ki: Sen kâtibini çağır, mescidde insanlara ne kadar ganimet getirdiğinizi okusun. Ebû Musa dedi ki: Benim kâtibim Hıristiyan'dır, camiye girmez. Hz. Ömer dedi ki: Sen bu malları niçin Hıristiyan birisine yazdırmışsın?

Asık'dan şöyle rivayet edilmiştir: Ben, Hz. Ömer'in Hıristiyan bir kölesiydim. Hz. Ömer, hıristiyan köleye dedi ki: Müslüman ol ki, Müslümanların işlerini yapmada senden yardım talep edelim. Çünkü Müslüman olmayan bir şahıstan, Müslümanların işlerini yapmasını kendisinden talep etmek uygun değildir. Asık dedi ki: "Ben Müslüman olmadım. Hz. Ömer beni azat etti. Hz. Ömer bana dedi ki: Dilediğin yere gidebilirsin."

Ahnef b. Kays'tan şöyle rivayet edilmiştir: Ömer b. Hattâb'ın (r.a.) yanına gittim. Bir yıl beni kendi yanında tuttu. Hz. Ömer dedi ki: "Ey Ahnef! Ben seni sınadım ve senin haberini aldım. Ben gördüm ki, senin açık olan hal ve hareketlerin güzeldir. Ben ümit ediyorum ki, senin gizli hallerin de açık olan hallerin gibidir. Biz farkına varmışız ki, bu ümmeti ancak bilgili münafık helak eder."

Ahnef b. Kays'tan şöyle rivayet edilmiştir; Ahnef b. Kays, Hz. Ömer'in yanına geldi. Hz. Ömer Ahnef'i kendi yanında bir yıl tuttu. Ondan sonra Hz. Ömer, Ahnef'e dedi ki: Neden seni yanımda tuttuğumu biliyor musun? Muhakkak ki Resûlullah(s.a.s.), konuşkan (âlimü'l-lisan) olan her münafık insanlardan bizi korkutup, onlara karşı tedbirli olmamızı istemiştir. Ey Ahnef! Sen onlardan değilsin.

Abdurrahman b. Ebî Atiyye'den şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer bize bir mektup gönderdi ve o mektupta şunu yazmıştı: ميرس kelimesi Farsça da: "Eman" vermek demektir. Sizin dilinizi bilmeyen kimselerden birisine bu kelimeyi söylediğiniz zaman, ona eman (güven) vermişsinizdir, Ona dokunmayınız.

Abdurrahman b. Sabit'ten şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer'in valilerinden bir kısım valiler, kendi raiyyeti altındaki bazı insanlar hakkında şikâyette bulundular. Hz. Ömer valilerine; bu insanlara karşı haklarını ifa edin, diye emretti. O valiler ve davacı olan insanlar, Hz. Ömer'in yanına geldiklerinde; Hz. Ömer kalkıp Allah'a hamd edip övgülerde bulundu. Ondan sonra Hz. Ömer dedi ki: Ey raiyyetimiz altında bulunan insanlar! Bizim sizin üzerinizde hakkımız var. Sizin bize karşı olan hakkımız şudur: Gıyabımızda bizim hakkımızda birbirinize nasihat edip, hayır üzerinde yardımlaşmanızdır. Ey Valiler! Raiyyetiniz altında bulunan insanların üzerinizde hakları vardır. Onların sizin üzerinizdeki hakkı şudur: Ey Valiler! Biliniz ki, Allah katında bir valinin kendi halkına karşı acımasından, yumuşaklığından daha sevimli ve faydalı bir şey yoktur. Yine bir valinin cehaleti ve haksızlıkları kadar hiçbir şey, Allah katında tiksindirici değildir. Eğer bir vali idare ettiği bir toplumu güzellikle idare ediyorsa, kendi üzerinde olan Yüce Allah'tan sıhhat ve afiyet alır.

Kays b. Ka'b'tan şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer Cerir adındaki şahsı, askerleri dinlemesi için askerlerin üzerine gönderdi. Kim gösteriş için bir şey yaparsa, Allah ona karşılığını davrandığı gibi verir. Müslümanlardan birinin ayağı soğuktan koptu. Bu olay Hz. Ömer'e ulaştı ve Hz. Ömer'de Cerir adındaki birini dinleyici olarak o soğuktan ayağı kopanın yanına gönderdi. Kim gösteriş için bir şey

yaparsa Allah ona davrandığı şekilde muamele eder. Cerir dedi ki: İnsanlar sana soğukta savaştı desinler, diye savaştın.

Muharib b. Disar'dan, o da Ömer b. Hattâb'tan şöyle rivayet edilmiştir; Hz. Ömer, kadı olan bir adama dedi ki: Sen nerenin kadısısın? Kadı olan adam dedi ki: Dımeşk'in kadısıyım. Hz. Ömer dedi ki: Sen nasıl hüküm veriyorsun? Kadı olan adam dedi ki: Allah'ın kitabıyla hüküm veriyorum. Hz. Ömer dedi ki: Allah'ın kitabında olmayan bir şey sana geldiğinde, sen ne ile hüküm veriyorsun? Kadı olan adam dedi ki: Resûlullah'ın (s.a.s.) sünnetiyle hüküm veriyorum. Hz. Ömer dedi ki: Resûlullah'ın (s.a.s.) sünnetinde olmayan bir şey sana geldiğinde, nasıl hüküm veriyorsun? Kadı olan adam dedi ki: Kendi görüşüm ve yanımda oturan yetkililerin görüşlerine göre hüküm veriyorum. Hz. Ömer dedi ki: Sen güzel yapıyorsun! Hz. Ömer dedi ki: Sen ne zaman ki, karar vereceğin zaman oturduğunda şöyle söyle: Allah'ım! İlimle fetva vermemi ve hilimle hüküm vermemi senden istiyorum. Ben sinirlendiğimde ve sinirlenmediğim zamanda adaletle hüküm vermemi senden istiyorum. Muharib b. Disar dedi ki: Kadı olan adam, bir müddet Allah'ın dilediği kadar gitti. Ondan sonra kadı olan adam tekrar Hz. Ömer'e geri döndü. Hz. Ömer dedi ki: Seni geri çeviren şey neydi? Kadı olan adam dedi ki: Rüyamda, Güneş ile Ay'ın kendi aralarında savaştıklarını gördüm. Her ikisinin de yıldızlardan askerleri vardı. Hz. Ömer dedi ki: Sen ikisinden hangisiyle beraberdin? Kadı olan adam dedi ki: Ben adam ile beraberdim. Hz. Ömer dedi ki: Allah (c.c.) şöyle buyuruyor: "Biz gece ile gündüzü iki ayet / delil kıldık. Gecenin ayetini / delilini sildik (insanın istirahatı için karanlık yaptık). Gündüzün ayetini / delilini de aydınlık kıldık."[374] Artık sen bana kadılık yapma. Ali ve Muaviye Savaştıkları zaman, bu adam Muaviye ile beraber oldu.

Hasan'dan şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer dedi ki: Kufe ehli beni yordular. Yumuşak huylu bir vali tayin ettiğim zaman, o valiyi zayıf bulup dediklerini yapmıyorlar. Sert bir vali tayin ettiğimde ise, o valiyi şikâyet etmeye başlıyorlar. Ben, Müslüman, güvenilir ve güçlü bir adam bulup onların üzerine vali tayin edeceğim. Bir adam dedi ki: Ey Mü'minlerin Emiri! Allah'a yemin olsun ki ben, Müslüman, güvenilir ve güçlü bir adamı sana göstereceğim. O adam da, göstereceği adamı övmeye başladı. Hz. Ömer dedi ki: O kimdir? Adam dedi ki:

---

[374] el-İsrâ 17/12.

Abdullah b. Ömer'dir. Hz. Ömer dedi ki: Allah seni kahretsin. Allah'a yemin olsun ki! Sen bunu Allah rızası için söylemedin.

Hasan'dan şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer (r.a.), o adama dedi ki: Bana bir şey getir ki, ben onunla kavmi ıslah edeyim. Yani bir valiyi, başka bir valinin yerine bırakayım.

Abdülmelik'ten şöyle rivayet edilmiştir; Hz. Ömer, Sa'd b. Ebî Vakkas'a bir mektup gönderdi. Mektupta şunları yazmıştı: Talha el-Esedi ve Amr b. Ma'di Kerb ile savaş konusunda onlarla istişare yap. Savaş konusunda onlara danışmadan, hiçbir şey yapma. Çünkü her sanatkâr kendi sanatını iyi bilendir.

Asım b. Ebî Behdele'den şöyle rivayet edilmiştir: Ömer b. Hattâb kendi arkadaşlarıyla oturur iken, Hz. Ömer'in yanından bir adam geçti. Geçen adam Hz. Ömer'e dedi ki: Ateşten sana veyl (acı/keder dokunsun) olsun. Hz. Ömer'in yanında bulunan bir adam dedi ki: Ey Mü'minlerin Emiri! Sana bu bedduayı yapan adamı niye dövmedin. Hz. Ömer, adama dedi ki: Bana bu bedduayı yapanın, Hz. Ali olduğunu zannettim. Adam, Hz. Ömer'e dedi ki: Kim olduğunu ona neden sormadın? Hz. Ömer dedi ki: Bana beddua eden adamı bana getirin. Hz. Ömer bedduayı yapan adam dedi ki: Neden bu bedduayı bana yaptın? Bedduayı yapan adam dedi ki: Sen adama görev veriyorsun ve o adama da görevle ilgili bazı şartlar koşuyorsun. Sen onun şartları yerine getirip getirmediğine bakmıyorsun. Hz. Ömer dedi ki: Bunları yapan kimdir? Adam dedi ki: Senin Mısır'daki valindir. Sen ona bazı şartlar koşmuştun, o da, o şartları yapmıyor ve bir de senin koyduğun yasakları çiğniyor. Hz. Ömer, birisini bir iş için görevlendirdiği zaman, o kişiye, o işle ilgili bazı şartlar koşuyordu. O şartlar ise şunlardı: Ata binmeyeceksin, yumuşak elbise giymeyeceksin. Sürekli güzel yemekler yemeyeceksin, insanların ihtiyaçlarına ve insanlara fayda verecek şeylere karşı kapını kapatmayacaksın, diye bu şartları sunuyordu. Asım b. Ebî Behdele dedi ki: Hz. Ömer Mısır'daki valiye 2 adam gönderdi. Hz. Ömer, o iki adama dedi ki: O valinin durumunu araştırın. Eğer valiye iftira atmışlarsa, bana bildirin. Eğer doğru söylemişlerse, onu bana getirene kadar onun işlerine karışmayın. Hz. Ömer'in gönderdiği iki adam, o vali için söylenenleri araştırdılar. O vali hakkında söylenenlerin doğru olduğunu gördüler. O valinin yanına çıkmak için, valinin kapıcısından izin istediler. Kapıcı dedi ki: O valinin yanına çıkmaya izin yoktur. Hz. Ömer'in gönderdiği iki adam dedi ki: Allah'a yemin olsun ki! Ya o bizim yanımıza çıkacak, ya da biz onun kapısını yakacağız. O iki

adamdan birisi bir ateş parçası getirdi. Bunu gören valinin kapıcısı, valiye haber verdi ve vali o adamların yanına çıktı. O iki adam dediler ki: Biz ikimiz de, Hz. Ömer'in elçileriyiz. Sen, mutlaka Hz. Ömer'in yanına geleceksin. Vali dedi ki: Yol ihtiyacımı hazırlamam gerekir. İki adam dedi ki: Sen evine gidemezsin. O iki adam, o valiyi aldılar ve Hz. Ömer'in yanına getirdiler. Vali, Hz. Ömer'e selam verdi. Hz. Ömer dedi ki: Sen kimsin, sana yazıklar olsun? Vali dedi ki: Senin Mısır'daki valinim. Bu vali bedevi bir adam idi. Mısır'ın beyaz zeytinyağı ve tereyağını gördüğü zaman, Hz. Ömer'in dediklerini yapmamaya başladı. Hz. Ömer dedi ki: Seni vali tayin ettim ve bazı şartlar sana koştum. Sana yapmanı emrettiğim şeyleri söyledim ve sende yapmadın. Seni engellediğim şeyleri de artık yapmaya başladın. Allah'a yemin olsun ki! Seni cezalandıracağım ve sana vereceğim cezayı, haber vereceğim. Hz. Ömer dedi ki: Bana zırhlı bir kruvazör (savaşta korunmak için giyilen bir tür giysi), bir baston ve sadaka hayvanlarından 300 adet küçükbaş hayvan bana getirin. Hz. Ömer dedi ki: Bu zırhlı kruvazörü giy. Ben senin babanı gördüm. Bu giydiğin, senin babanın giydiği zırhlı kruvazörden daha hayırlıdır. Bu bastonda, babanın bastonundan daha hayırlıdır. Sen bu hayvanlarla git ve bu hayvanları falan falan yerde otlat. Bu valinin yapmış olduğu çobanlık, yaz günlerindeydi. Bu hayvanların sütünden isteyen, hiç kimseyi engelleme. Ey vali, sen bilmiş ol ki! Hz. Ömer'in ev halkı olarak, sadaka hayvanlarının sütünden, etinden bir şey bize ulaşmamış. Bunları tam olarak o valiye izah ettikten sonra, o valinin görevini elinden aldı. Hz. Ömer dedi ki: Sana söylediklerimi anladın mı? Bu sözünü, o valiye üç sefer tekrarladı. Hz. Ömer 3. kez sözünü tekrarladığı zaman, Hz. Ömer'in elinin önünde kendini yere çaktı. O vali dedi ki: Ben bu işe güç yetiremem, istersen boynumu vur. Hz. Ömer dedi ki: Eğer ben, seni vali olarak geri gönderirsem, nasıl bir adam olursun? Vali dedi ki: Benden, ancak istediğin şeyleri göreceksin. Hz. Ömer, onu tekrar vali olarak geri gönderdi ve en hayırlı bir vali oldu.

Masfak'tan şöyle rivayet edilmiştir; Hz. Ömer, bir adama vali olduğuna dair bir yazı yazdı. Hz. Ömer'in bir kısım çocukları geldi ve kendi odasında çocuklarını oturttu. Vali olacak adam, dedi ki: Şu ana kadar, hiçbir çocuğumu yanıma almamışım. Hz. Ömer dedi ki: Yüce Allah senin kalbinden rahmetini çıkarmışsa, ben ne yapayım. Yüce Allah, ancak kullarından merhametli olana merhamet eder. Ondan sonra Hz. Ömer, vali olduğuna dair yazıyı elinden aldı.

Ebû Osman'dan şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer, Benî Esed oğullarından bir adamı, bir iş için görevlendirdi. Benî Esed oğullarından olan adam, Hz. Ömer'in yanına girip, selam verdi. O esnada, Hz. Ömer'in bir çocuğu yanına getirildi ve Hz. Ömer'de çocuğunu öptü. Esedli olan adam dedi ki: Sen bu çocuğu mu öpüyorsun? Allah'a yemin olsun ki! Ömrümde hiçbir çocuğumu öpmemişim. Hz. Ömer dedi ki: Allah'a yemin olsun ki! İnsanlara karşı merhameti en az olan, bir insansın. Ebedi olarak bana hiçbir iş yapma. Hz. Ömer, onun elinden görevlendirme yazısını aldı.

Şabi'den şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer dedi ki: Kim beni, Hz. Ebû Bekir'den üstün görüyorsa, ben o kişiye 40 değnek vuracağım. Şa'bi dedi ki: Hz. Ömer birini bir işe görevlendirdiğinde, ne kadar malı olduğunu yazıyordu.

İbn Sirin'den şöyle rivayet edilmiştir: Ömer b. Hattâb dedi ki: Allah'a yemin olsun ki! Falan adamı, kadılık görevinden alacağım. Allah'a yemin olsun ki! Kadılığa öyle bir adamı görevlendireceğim ki, cahil adam kadıyı gördüğünde, kadı o cahil adama acıyıp yumuşak davransın ve onu dinlesin.

Zeyd b. Veheb'ten şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer zamanında bir asker kafilesi, dağ tarafına yöneldiler. Nihayet bir ırmağın kenarına geldiklerinde, karşı tarafa geçmek için köprü yoktu. Bu askerlerin komutanı, arkadaşlarından olan bir adama dedi ki: Aşağı in bir bak, bize bir geçiş yolu tespit et. Bu olay, şiddetli soğukların yaşandığı bir gündü. Adam dedi ki: Ben suyun içerisine girersem öleceğimden korkarım. O komutan onu zorladı ve o da suya girdi. Suyun içerisine giren adam dedi ki: Ey Ömer! Ey Ömer! Diye yardım istedi. O suyun içinde çok kalmadan öldü. Hz. Ömer, Medine'nin çarşısında iken bu olay ona ulaştı. Hz. Ömer dedi ki: Ey benden yardım dileyip ağlayan kişi ('ye yazık oldu)! Hz. Ömer o askerlerin komutanına olayı anlattırdı ve onu komutanlık görevinden aldı. Hz. Ömer o komutana yazmış olduğu mektupta dedi ki: Eğer benden sonra bir kanun olmasından korkmasaydım, ben senden o ölen adamın kısasını alacaktım. Bana ebedi olarak hiçbir iş yapma.

Hasan'dan şöyle rivayet edilmiştir: Ömer b. Hattâb (r.a.) dedi ki: Eğer Allah dilerse ve bende yaşarsam, mutlaka halkımın içerisinde bir yıl boyunca gezeceğim. Ben biliyorum ki, insanların ihtiyaçları bana ulaştırılmıyor. İhtiyaç sahibi insanlara gelince, onlar bana ulaşamayıp dertlerini anlatamıyorlar. O insanların başlarındaki görevli valilere gelince, valiler o insanların ihtiyaçlarını bana bildirmiyorlar. Ben Şama gidip, iki ay orada kalacağım. Ondan sonra Mısıra gidip, iki ay orada

kalacağım. Ondan sonra Bahreyn'e gidip, iki ay orada kalacağım. Ondan sonra Kufe'ye gidip, orada iki ay kalacağım. Ondan sonra Basra'ya gidip, orda da iki ay kalacağım. Bu gittiğim yerlerde de, insanların ihtiyaçlarını öğreneceğim.

İbn Ebû Şeybe'den şöyle rivayet edilmiştir; Hz. Ömer, valilerinden bir kısmını azarladı. Bir kadın, Hz. Ömer'le konuştu. Kadın, Hz. Ömer'e dedi ki: "Ey Mü'minlerin Emiri! Benim üzerimde bulunduğum bu hale ne diyorsun? Hz. Ömer dedi ki: Ey Allah'ın düşmanı! Senin üzerinde bulunduğun hal nedir? Sen bir oyuncaksın, seninle oynanılır ve ondan sonra terk edilirsin. Hz. Ömer diyordu ki: "Ben cesaretli haini ve güvenmekten aciz olanı, Allah'a havale ediyorum."

42. Bölüm: Hz. Ömer'in Bid'a'lardan Sakınması, Sünnet'e Sarılması

Mesrur b. Mahreme'den şöyle rivayet edilmiştir; Ömer b. Hattâb (r.a.) dedi ki: Hişam b. Hâkim b. Hizam'ın Furkan suresini okuduğunu işittim. Resûlullah(s.a.s.) bana o sureyi böyle okumuyordu. Ben Hişam'la görüşmeyi istedim, fakat ben namazın içerisindeydim. Namaz bitirildiği zaman, ben dedim ki: "Bu kıraati, sana okutan kimdir? Hişam dedi ki: Resûlullah(s.a.s.) bana okudu. Hz. Ömer dedi ki: Allah'a yemin olsun ki, yalan söylüyorsun. Resûlullah(s.a.s.), sana böyle okumamış. Hişam'ın elini tutup onu çektim. Onunla beraber Resûlullah'ın (s.a.s.) yanına gittim. Hz. Ömer Dedi ki: "Ey Allah'ın Resulü! Sen Furkan suresini bana okudun. Bu adam Furkan suresinde öyle harfler okuyor ki, sen bana o harfleri okumadın." Resûlullah dedi ki: "Ey Hişam! Oku." Hişam önceden nasıl okuyorsa, aynen okumaya devam etti. Resûlullah(s.a.s.) dedi ki: "Bu ayet Hişam'ın okuduğu şekilde indirildi." Ondan sonra Resûlullah(s.a.s.) dedi ki: "Ey Ömer! Sen oku." Ömer dedi ki: Ben okudum. Resûlullah(s.a.s.) dedi ki: Muhakkak ki Kuran, yedi harf üzerine indirilmiştir.

Abis b. Rebia'dan şöyle rivayet edilmiştir: Ben Hz. Ömer'in Hacerü'l-Esved taşına baktığını gördüm. Hz. Ömer dedi ki: Allah'a yemin olsun ki! Eğer Resûlullah'ın seni öptüğünü görmeseydim, bende seni öpmezdim. Ondan sonra Hz. Ömer, Hacerü'l-Esved taşını öptü.

Abdullah b. Cercis'ten şöyle rivayet edilmiştir: Dazlak (kel) (Hz. Ömer) Hacerü'l-Esved'i selamladığı zaman dedi ki: " Muhakkak ki ben, biliyorum ki sen bir taşsın. Ne fayda, nede zarar verirsin. Eğer ben, Resûlullah'ın (s.a.s.) seni öptüğünü görmeseydim, seni öpmezdim."

Ebû Said el-Hudri'den şöyle rivayet edilmiştir: Hz Ömer halife olduktan sonra, gitmiş olduğu ilk hacca, bizde onunla beraber gittik. Hz. Ömer Mescid-i Haram'a girdiği zaman, Hacerü'l-Esved'e yaklaştı. Hacerü'l-Esved'i selamladı ve öptü. Hz. Ömer dedi ki: "Ben biliyorum ki, ne fayda nede zarara vermeyen bir taşsın. Eğer Resûlullah'ın (s.a.s.) seni öptüğünü görmeseydim, ben ne seni öperdim, nede seni selamlardım. Hz. Ali, Hz. Ömer'e dedi ki: "Ey Mü'minlerin Emiri! Bu taş hem fayda, hem de zarar verir. Eğer Allah'ın kitabında Allah (cc) buyurmuş olduğu bu ayetin tevilini bilmiş olsaydın, benim sana söylemiş olduğum şeyi (bu taş hem zarar hem de fayda verir) bilecektin. Allah (cc) Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle buyuruyor: "Kıyamet gününde, biz bundan habersizdik demeyesiniz diye Rabbin Âdemoğullarının bellerinden (sulblerinden) zürriyetlerini çıkardı, onları kendilerine şahit tuttu ve dedi ki: Ben sizin Rabbiniz değil miyim? (Onlarda) : Evet, (sen bizim Rabbimizsin) şahit olduk, dediler."[375] Ne zamanki, Âdemoğulları Allah'ın Rububiyetini kabul ettiler. Yani Allah'ın gerçek Rab olduğunu dille söylediler ve bizde senin kullarınız dediler, Yüce Allah Âdemoğullarının vermiş olduğu sözleri bir kâğıda yazdı. Bu taş da (Hacerü'l-Esved 'de), o kâğıdı yuttu. Bu taşın iki gözü, bir dili, iki dudağı var. Kim vermiş olduğu sözü yerine getirirse, bu taş (Hacerü'l-Esved) kıyamet gününde ona şahitlik eder. Bu taş bu yerde Allah'ın temsilcisidir. Hz. Ömer dedi ki: "Ey Ebû Hasan! Allah beni, senin bulunmadığın bir yerde bırakmasın." Ebû Said el-Hudri dedi ki: Araplar cahiliye devrinde Hacerü'l-Esved'e dokunmaya alışıp ona ibadet ettiklerinden dolayı, Hz. Ömer'de Hacerü'l-Esved hakkındaki o sözleri söylemiştir. Hz. Ömer bana dedi ki: Resûlullah(s.a.s.) bu taşı dokunup öptüğünden dolayı, bende Hacerü'l-Esved'i öpüp dokunuyorum.

Nafi dedi ki: Resûlullah(s.a.s.) Hudeybiye'de ki ağacın altında sahabilerle Rıdvan bey'atını yapmıştı. Bundan dolayı insanlar da bu ağacın altına gelip namaz kılıyorlardı. Bu olay Hz. Ömer'e ulaştı. Hz. Ömer, o ağacın altında namaz kılmamaları için insanları uyardı. Hz. Ömer, o ağacın kesilmesini emretti ve o ağaç kesildi.

Said b. Müseyyeb'ten şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer parmakların kesilmesi için hüküm veriyordu. Ondan sonra Resûlullah'ın (s.a.s.) İbn Hazm'a parmakların kesilmemesiyle ilgili göndermiş olduğu mektubu, Hz. Ömer'e haber

---

375 el-A'râf 7/172.

veriliyor. Hz. Ömer de vermiş olduğu hükümden vazgeçti, parmakları kesmekten vazgeçti.

Ma'rur'dan şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer'in yapmış olduğu bir hacda, bizde onunla beraber hac yapmak için çıkmıştık. Ma'rur dedi ki: Hz. Ömer sabah namazında birinci rekâtta Fiil suresini okudu, ikinci rekâtta da Kureyş suresini okudu. Hz. Ömer namazı bitirdikten sonra insanlara döndü. İnsanlar bir camiyi görünce o camiye doğru koştular. Hz. Ömer dedi ki: Bu insanlar neden koşuyorlar? Dediler ki: Bu, Resûlullah'ı (s.a.s.)n namaz kıldığı bir camidir. Hz. Ömer dedi ki: "Sizden önceki kitap ehli olanlar, Peygamberlerinin uğrak yerlerini ibadethane edindiklerinden dolayı helak oldular. Sizden biriniz, o caminin yanına geldiğinde, namaz vakti girmişse, namazınızı kılsın. Eğer namaz vakti girmemişse, o camiye geldiğinde, gidip namaz kılmasın, geçsin.

Abdullah b. Harun b. Anize'den, o da babasından, o da dedesinden şöyle rivayet etmiştir: Minber'in üzerinde, Ömer b. Hattâb dedi ki: Dikkat edin! Kendi görüşlerini önemseyenler, Resûlullah'ın (s.a.s.) sünnetinin (hadislerinin) düşmanıdırlar. Kendi görüşlerini savunduklarından dolayı yorgun düştüler. Resûlullah'ın (s.a.s.) sünnetine düşman kesilip, sünneti muhafaza edememişlerdir. Kendi görüşlerine göre fetva vermişlerdir ve hem sapmışlar hem de saptırmışlar. Dikkat edin! Muhakkak ki biz, Resûlullah'ın (s.a.s.) sünnetine tabi oluyoruz ve biz bedevi (cahil) olmayız. Biz, Resûlullah'ı (s.a.s.)n yoluna tabi oluyoruz ve İslâm'da olmayanı çıkarmayız. Biz, Resûlullah'ın (s.a.s.) yoluna sarıldığımız müddetçe, sapmayız.

Ömer b. Meymun'dan, oda babasından şöyle rivayet etmiştir: Bir adam, Hz. Ömer'e (r.a.) geldi. Adam dedi ki: "Ey Müzminlerin Emiri! Biz Medain'i fethettiğimizde, içinde garip ve acip olan sözlerin bulunduğu bir kitapla karşılaştım ve o kitabı aldım." Hz. Ömer dedi ki: Bu kitap, Allah'ın kitabından daha mı acip idi? Adam dedi ki: "Hayır!" Hz. Ömer bir kamçı istedi ve o kamçı ile o damı dövdü. Kuran-ı Kerîm'den şu ayet-i kerimeyi okudu: "Elif-Lâm-Râ. Bunlar, apaçık Kitab'ın âyetleridir. Anlayasınız diye biz onu Arapça bir Kur'ân olarak indirdik."[376] Ta şu ayeti kerimenin sonuna kadar okudu: "Gerçek şu ki, sen bundan önce (bu haberleri) elbette bilmeyenlerden idin."[377] Ondan sonra Hz. Ömer dedi ki: Muhakkak ki sizden

[376] Yûsuf 12/ 1-2.
[377] Yûsuf 12/ 3.

önceki ümmetler, kendi âlim Uskûflarının (keşiş) kitaplarına yönelip okumaya başladılar. Tevrat ve İncil'i terk ettiklerinden, Tevrat ve İncil de yok oldu. O ikisindeki ilim de yok oldu, bundan dolayı o ümmetler de helak oldular.

İbn Avn'dan, o da İbrahim'den şöyle rivayet etmiştir; Hz. Ömer'e bir adamın Danyal'ın kitabını yazdığı haberi ulaştı. İbrahim dedi ki: Hz. Ömer, o adamın yanına gelmesi için bir mektup yazdı. Adam Hz. Ömer'in yanına geldiği zaman, Hz. Ömer kendi elinin içiyle adamın eline vurdu. Hz. Ömer şu ayetleri okumaya başladı: "Elif-Lâm-Râ. Bunlar apaçık Kitab'ın âyetleridir. Anlayasınız diye biz onu Arapça bir Kur'ân olarak indirdik. (Ey Muhammed!) Biz, sana bu Kur'ân'ı vahiy etmekle geçmiş milletlerin haberlerini sana en güzel bir şekilde anlatıyoruz."[378] Hz. Ömer dedi ki: "Yüce Allah'ın kitabından daha güzel bir kıssa var mıdır?" Adam dedi ki: Ey Müzminlerin Emiri! Beni affet. Allah'a yemin olsun ki, ben onu imha edeceğim.

Eslem'den şöyle rivayet edilmiştir: Ömer b. Hattâb'dan işittiğime göre, Ömer b. Hattâb diyordu ki: Tavafta Remle, sağ omuzu açıp çalımlı yürüme, nerede? Allah İslâm'ı üstün kılmış, küfür ehlini de yok etmiş, buna rağmen Resûlullah'ın (s.a.s.) döneminde yapmış olduğumuz hiçbir şeyi terketmiyeceğiz.

Saib b. Zeyd'den şöyle rivayet edilmiştir: Bir adam Ömer b. Hattâb'ın (r.a.) yanına geldi ve dedi ki: Ey Mü'minlerin Emiri! Biz bir adamla karşılaştık, Kur'ân'ın tevilini soruyordu. Hz. Ömer dedi ki: Allah'ım! Beni o adamla karşılaştır. Saib dedi ki: Günlerden bir gün, Hz. Ömer insanlarla oturarak, insanlara yemek yediriyordu. Kur'ân'ın tevilini soran adam, üzerinde bir elbise ve başında sarık olduğu halde, Hz. Ömer'in yanına geldi. Hz. Ömer, insanlara yemek yedirmeyi sonlandırdığında, o adam dedi ki: Ey Mü'minlerin Emiri! "Tozdurup savuranlara, yükünü yüklenenlere, andolsun ki!"[379] Bu ayetlerin tevili nedir? Hz. Ömer dedi ki: Sen o (ayetlerin tevilini soran adam) musun? Hz. Ömer kollarını yukarıya doğru sıvadı, ondan sonra başından sarığı düşene kadar, o adamı dövdü. Hz. Ömer dedi ki: Nefsim kudret elinde olan Allah'a yemin olsun ki! Ben senin saçının kazınmış bir şekilde bulmuş olsaydım, senin kafana vuracaktım. Onun elbisesini ona giydirin, onu semerli bir devenin üzerine bindirin. Ondan sonra onu buradan çıkartın ve onunla beraber memleketine gidin. Ondan sonra kalkıp bir hutbe okusun. Ondan sonra desin ki: Bir sırtlan, bir ilmi (ben bir sırtlanım, ilmi yanlış talep ettim) yanlış etti Ömrün sonuna kadar halk

---

[378] Yûsuf 12/ 1-2-3.
[379] ez-Zâriyât 51/ 1-2.

tarafından hakir görüldü. Saib dedi ki: Bu hale düşen adam kavminin efendisi idi (o adam sonradan hakir oldu).

Ebû Osman en-Nehdi'den, o da Dabi'den şöyle rivayet etmiştir; Dabi', Hz. Ömer'den; Mürselât, Zâriyât, Nâziât kelimelerinin tevilini sordu. Hz. Ömer ona dedi ki: "Kafandaki şeyi at." Ondan sonra baktı ki, başında 2 saç örgüsü vardı. Hz. Ömer dedi ki: "Eğer seni başını kazıtmış bir halde görseydim, senin gözlerin üzerine vuracaktım." Ondan sonra Hz. Ömer, Basra halkına bir mektup yazdı. Mektupta Basralılara dedi ki: "Dabi'le oturmayın." Ebû Osman dedi ki: Dabi' yanımıza geldiğinde 100 kişi de olsaydık, onun yanından ayrılırdık.

İbrahim et-Teymi'den şöyle rivayet edilmiştir: Bir adam Hz. Ömer'in yanına geldi. O adama Dabi' deniliyordu. Dabi', Hz. Ömer'den Nâziât, Mürselât ve her iki kelimeye benzeyen kelimelerin tevilini sordu. Onun başının üstünde uzun bir şapka var idi. Hz. Ömer elinde kamçı olduğu halde kalktı. Hz. Ömer şapkayı onun başından kaldırdı ve baktı ki, onun saçı vardı. Hz. Ömer ona dedi ki: Senin saçını kazıtmış bir şekilde bulmuş olsaydım, senin boynunu vuracaktım. Ondan sonra Hz. Ömer, Basralılara bir mektup yazdı. O mektupta Basralılara şunları dedi: Onunla oturmayın ve alış veriş yapmayın. İbrahim et-Teymi dedi ki: Dabi' bir yıl boyunca böyle durdu. Kimse onunla alışveriş yapmayıp onunla oturmayınca sıkıntıya düştü. Dabi' Mescid'in sütunlarından bir sütunun yanına kalkıp gitti ve Hz. Ömer'e müracaat edip ondan yardım istedi. Hz. Ömer Basralılara dedi ki: O adamın yanına gidin, fakat kendinizi ondan muhafaza edin.

Kays b. Ebî Hazm'dan şöyle rivayet edilmiştir: Bir adam, Ömer b. Hattâb'ın yanına geldi. Hz. Ömer'e soru soruyordu. Soru soran adam dedi ki: Ben senin yanına geldim, ilim talep ediyorum. Hz. Ömer dedi ki: Sen gelip, delaleti talep ediyorsun. Ondan sonra Hz. Ömer onun başını açtı, baktı ki onun saçı vardı. Hz. Ömer dedi ki: Eğer senin saçını kazıtmış olarak bulsaydım, kafanı vuracaktım.

Said b. Müseyyeb'ten şöyle rivayet edilmiştir: Dabi' et-Temimi, Hz. Ömer'in yanına geldi ve dedi ki: Ey Mü'minlerin Emiri! Bana; والذّاريات ذروًا'nin manasını bana söyle. Hz. Ömer dedi ki: O rüzgâr anlamına gelmektedir. Eğer ben bunu Resûlullah'tan (s.a.s.) işitmeseydim, bunu sana söylemezdim. Dabi' dedi ki: فَالْحَامِلَاتِ وِقْرًا'nın manasını bana söyle. Hz. Ömer dedi ki: Bulut manasına gelir. Eğer ben bunu Resûlullah'tan (s.a.s.) işitmeseydim, bunu sana söylemezdim. Dabi' dedi ki: فَالْمُقَسِّمَاتِ اَمْرًا'nin manasını bana söyle. Hz. Ömer dedi ki: Melek manasına gelir. Eğer ben

bunu Resûlullah'tan (s.a.s.) işitmeseydim, bunu sana söylemezdim. Said b. Müseyyeb dedi ki: Hz. Ömer ona yüz kamçı vurulmasını emretti ve ona yüz kamçı vuruldu. Dabi' bir eve bırakıldı. Dabi' iyileştiği zaman, çağırılıp, kendisine yüz kamçı daha vuruldu. Ondan sonra semerli bir devenin üzerine onu yükledi. Hz. Ömer Ebû Musa el-Eş'ari'ye (r.a.) bir mektup yazdı. O mektupta şunu yazdı: Kimse onunla oturmasın. O adam bu hal üzere kaldı. Daha sonra Ebû Musa el-Eş'ari'nin yanına geldi ve kendi nefsinde Kur'ân'ın teviline dair bir şeyin kalmadığına dair ağır bir yemin etti. Ebû Musa el-Eş'ari de bu konuyla ilgili Hz. Ömer'e bir mektup yazdı. Hz. Ömer'de onun doğru söylediğine dair bir mektup yazdı. Mektubun da şunu yazdı: Dabi' et-Temimi artık insanlarla otursun.

Zühri'den şöyle rivayet edilmiştir; Dabi' et-Temimi, Kur'ân'daki bazı harfleri Hz. Ömer sorduğundan dolayı Dabi'i kırbaçlardı. Kırbaçtan dolayı Dabi'in sırtından kan akmaya başladı.

Hasan'dan şöyle rivayet edilmiştir; İmran b. Hasin Basra'da ihrama girdi ve Hz. Ömer'in yanına geldi. Hz. Ömer ona kaba davrandı ve Basra'da bir daha ihrama girmemesini istedi. Hz. Ömer dedi ki: "İnsanlar kendi aralarında; Muhammed'in(s.a.s.) arkadaşları şehirlerden Mısır şehrinde ihrama girdiğini konuşacaklar. Bu da uygun değildir.

Nafi'den şöyle rivayet edilmiştir; Hz. Ömer, Talha b. Ubeydullah'ın üzerinde iki elbise gördü. O iki elbise kırmızı toprakla boyanmış idi. Hz. Ömer dedi ki: Bu nedir? Talha dedi ki: Bu çamurdur. Hz. Ömer dedi ki: Siz Muhammed'in (s.a.s.) arkadaşlarısınız, size bakılır ve tabi olunur.

43. Bölüm: Hz. Ömer'in Kur'ân-ı Kerîm'i Mushaf Haline Getirmesi

Hasan'dan şöyle rivayet edilmiştir; Hz. Ömer, Allah'ın Kitabı'ndan bir ayeti kerimeyi sordu. Denildi ki: Bu ayeti kerime, falanca adamın yanındaydı, o da Yemâme gününde öldürüldü. Hz. Ömer dedi ki: Hepimizde Allah'ınız. Kur'ân-ı Kerîm'in toplanmasını emretti ve Kur'ân-ı Kerîm'i topladı. Kur'ân-ı Kerîm'i ilk mushaf haline getiren, Hz. Ömer oldu.

Yahya b. Abdirrahman b. Hatib'ten şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer, Kur'ân-ı Kerîm'i toplamak istedi. Hz. Ömer insanları bir araya getirdi ve kalkıp şöyle dedi: Kim Resûlullah'tan (s.a.s.)Kur'ân'dan bir şey almışsa, onu bize getirsin. İnsanlar daha önce Kur'ân-ı sahifelere, levhalara, düzgün hurma dallarına yazmışlardı. Hz. Ömer Kur'ân'dan bir şey getirenlerden, iki şahit de istiyordu.

Abdullah b. Fadale'den şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer, Kur'ân-ı yazmak istediği zaman, kendi arkadaşlarından Kur'ân-ı yazmak için bir gurup (3 ile 10 kişilik) oluşturdu. Hz. Ömer dedi ki: Eğer kendi aranızda şivede ihtilafa düştüğünüz zaman, Mudar (efendimizin atalarından) şivesine göre yazınız. Çünkü Kur'ân, Mudar kabilesinden olan bir adama inmiştir.

Cabir b. Semre'den şöyle rivayet edilmiştir: Ben Ömer b. Hattâb'dan işittiğime göre diyordu ki: Kur'ân-ı, Kureyş'in ve Sakif'in gençlerinden başka kimse yazmasın.

İbn Cevzî dedi, ben diyorum ki: Hz. Ömer, Kur'ân'ı toplattırdığı gibi sünneti de bir araya getirmek için teşebbüste bulundu. Ondan sonra sünnetin bir araya getirilmesinin uygun olmadığının farkına vardı ve vazgeçti.

Urve'den şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer, sünneti de insanlara yazdırmak istedi. Hz. Ömer bir ay boyunca istihare yaptı. Ondan sonra ayın son gününde sabahladı ve ona belli olundu. Hz. Ömer dedi ki: Ben bir kavmi hatırladım, bir kitabı yazmışlardı. O kitaba yöneldiler ve Allah'ın kitabını ise terk ettiler.

44. Bölüm: Hz. Ömer'in Yazışmaları

Ebû Osman'dan şöyle rivayet edilmiştir: Biz Azerbaycan'da iken, Hz. Ömer'in (r.a.) mektubu bize geldi. Mektupta şöyle diyordu: Ey Utbe b. Farkad! Sizi nimetlerin içine dalmaktan, şirk ehlinin elbiselerini ve ipek elbiselerini giymekten sakındırıyorum. Resûlullah(s.a.s.), bizi ipek elbise giymekten alıkoydu. Resûlullah(s.a.s.) iki parmağını kaldırdı ve dedi ki: Bu iki parmak miktarınca ipek olursa, bir sakıncası yoktur.

Ebû Osman en-Nehdi'den şöyle rivayet edilmiştir; Ömer b. Hattâb (r.a.) dedi ki: "İzar, rida, ayakkabı giyiniz. Mestleri ve pantolonları giymeyiniz. Düşman kafilesini karşılayıp, onlara karşı bir sıçramayla sıçrayın. Mideyi doldurmaktan kaçınınız. Oklarınızı hedefe atınız. Nimetlere dalmaktan, Acemlerin elbiselerini ve ipek elbisesini giymekten de sakınınız. Çünkü Resûlullah(s.a.s.), ipek elbise giymeyi yasaklamıştır. Ancak Resûlullah'ın (s.a.s.), iki parmak miktarınca işaret ettiği kadarında herhangi bir sakınca yoktur.

Ebû Umame b. Sehl'den şöyle rivayet edilmiştir: Ömer b. Hattâb, Ebû Ubeyde'ye bir mektup yazdı. Mektupta ona şunları söyledi: "Gençlerinize yüzmeyi ve savaşçılarınıza da ok atmayı öğretin."

İyaz el-Eş’ari’den şöyle rivayet edilmiştir: Yermük savaşında katılmıştım. Hz. Ömer dedi ki: Savaşacağınız zaman komutanınız; Ebû Ubeyde b. Cerrah olsun. İyaz el-Eş’ari dedi ki: Ölüm bizim etrafımızı sardı. Biz, Hz. Ömer’den destek istedik. Sizin mektubunuz bana ulaştı, benden destek istiyorsunuz. Ben öyle birisine sizi havale ediyorum ki, o yardım bakımından herkesten daha güçlüdür ve askerlerden daha hazırdır. O da; Allah’tır. Yardım ve desteğinizi ondan isteyiniz. Çünkü Resûlullah(s.a.s.), Bedir gününde sayıca sizden az olmasına rağmen, Allah ona yardım etti. Benim mektubum sizlere ulaştığı zaman, onlarla savaşmadan geri dönmeyin. İyaz el-Eş’ari dedi ki: Biz onlarla savaştık, düşmanı dört fersah geri püskürttük ve mallarının çoğu elimize geçti.

Musa b. Müsenna b. Seleme b. Muhik el-Huzeli’den, o da babasından, o da dedesindenşöyle rivayet etmiştir: Ebleh (Dicle kenarında bir beldedir) denilen yerin fethinde hazır bulundum. Komutanımız ise, Utbe b. Katade es-Sedusi idi. Ganimetler taksim edildi. Bana bakırdan bir miktar verildi. O bakır elime ulaştı. Baktım ki bir altın parçasıydı ve Müslümanlar da bunu bildiler. Biz bunun altın olduğunu komutanımıza bildirdik. Komutanımız ise, bu durumu Hz. Ömer’e bildirdi. Hz. Ömer (r.a.) komutanımıza bir mektup yazdı ve dedi ki: Sen bu adamı yemine ver. Eğer eline ulaşıncaya kadar altın olduğunu bilmediğine dair yemin ederse, o altın parçasını sahibine ver. Eğer yemin etmekten sakınır ise, o altın parçasını Müslümanlar arasında taksim et. O adam da elime geçmeyinceye kadar, o parçanın altın olmadığını bilmediğine dair, yemin etti. Komutan, o altın parçasını o adama verdi. O parça altın ise, kırk bin miskal idi. Musa b. Müsenna dedi ki: Bu güne kadar atalarımızdan bize gelen mal, o altın parçasındandır.

Said b. Ebî Bürde’den şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer (r.a.), Ebû Musa el-Eş’ari’ye bir mektup yazdı ve dedi ki: Bundan sonra .... Allah katında idarecilerin en mes’udu; o idarecinin varlığıyla kendi raiyyeti altında bulunan halkın mes’ud olmasıdır. Allah katında idarecilerin en kötüsü ise; o idarecinin varlığıyla kendi raiyyeti altında bulunanların kötü olmasıdır. Kendin yiyip, memurlarınada yedirip, raiyyetin altında bulunan halka yedirmemekten seni sakındırıyorum. Eğer kendin ve memurların yiyerseniz, halka da yedirmezsen, senin misalin şuna benzer: Bir hayvan yeşil bir yere bakar ve o yerde otlamaya başlar. O hayvanın gayesi ise, yağlı olmasıdır. O hayvanın ölümü ise o yağlandığı zaman, sahibi onu kesmesidir. Sana selam olsun.

Amir eş-Şa’bi’den şöyle rivayet edilmiştir: Ömer b. Hattâb (r.a.), Ebû Musa’ya bir mektup gönderdi. O mektupta şunları yazdı: Kimin niyeti Allah içinse, onunla insanlar arasındaki şeye, Allah kâfidir. Kim kalbinde olan şeyin dışında kendini insanlara güzel gösterirse, Allah o kimseyi rezil eder (ayıplayıp lekeler). Sen ne zannediyorsun, Allah’ın kendi hazinelerinden ve katından peşin olarak vermiş olduğu rızık (Allah’ın verdiği nimetleri düşünerek insanlardan medet ummamak), daha hayırlıdır.

Ebû Buhteri’den şöyle rivayet edilmiştir; Hz. Ömer, Ebû Musa’ya bir mektup gönderdi. Bu mektupta şunları yazmıştı: Bu günün işini yarına bırakma. Bu günün işini yarına bırakırsan, işler çoğalır ve sende kaybedersin. İnsanlar Emirleri hakkında birbirleri arasında söz dalaşına giriyorlar. Bu sataşmaların bana ulaşmasından Allah’a sığınıyorum. Sizi, size karşı tutulan şiddetli kinden, dünyanın tesirinden (dünyaya dalmaktan), arzu ve isteklerinize tabi olmaktan sakındırıyorum.

Ebû İmran el-Cevinilî’den şöyle rivayet edilmiştir; Hz. Ömer Ebû Musa’ya bir mektup yazdı. Mektupta, Ebû Musa’ya şunları söylüyordu: Senin kâtibin bana yazı yazarken hatalı yazmış, ona bir kamçı vur.

Büreyde b. Habib’ten şöyle rivayet edilmiştir; Amr b. As’ın kâtibi, Hz. Ömer’e bir mektup yazdı. Besmeleyi yazarken Bismi’nin son harfini yazmamış. Hz. Ömer, Amr’a şunu yazdı: Kendi kâtibine bir kırbaç vur. Amr b. As’da, kendi yazıcısını dövdü. Amr b. As’a denildi ki: “Sen kâtibini niçin dövdün?” Amr dedi ki: Besmeledeki sin harfini yazmadığından dolayı dövdüm.

Hasan’dan şöyle rivayet edilmiştir: Ebû Musa Basra’da iken, Hz. Ömer, ona bir mektup gönderdi. Mektupta: Bana ulaştığına göre; insanlardan büyük bir topluluğun senin yanına girmelerine izin veriyorsun. Benim bu mektubum sana geldiği zaman, insanlardan şeref ehli, ondan sonra Kur’ân ehli, takva ve dindar ehli olanlara izin ver. Bunlar senin yanında yerlerine oturdukları zaman, ondan sonra diğer insanların senin yanına girmelerine izin ver.

Ca’fer b. Berkan’dan şöyle rivayet edilmiştir; Hz. Ömer valilerinin bir kısmına mektup gönderdi. Mektubunun sonunda şunları yazmıştı: Şiddetli hesap günü gelmeden önce rahatlıktayken, nefsini hesaba çek. Çünkü şiddetli hesap gelmeden önce rahatlıkta nefsini hesaba çeken kişi, gıpta edilecek ve memnun olunacak yere gider. Kimin hayatı kendisini himaye ederse, onun arzu ve istekleri de kendisini meşgul ederse, onun işi pişmanlık ve hasrete döner. Sonra sana anlatılan

şeyleri hatırlayıp anla. Ta ki senin alıkonulduğun şeylerden halkı da sakındırabilesin ve ilk sakınan kişi de, kendi olabilesin.

Urve b. Ruveym el-Leğmi'den şöyle rivayet edilmiştir: Ömer b. Hattâb, Ebû Ubeyde b. Cerrah'a bir mektup yazdı. Ubeyde b. Cerrah o mektubu, Cabiye denilen yerde insanlara okudu: "Bundan sonra.. Allah'ın emri aldatmaktan uzak, sağlam bir uygulamayla insanlara uygulanır. Allah'ın emri aldatmaktan uzak ve sağlam bir uygulamayla uygulanırsa, insanlar eski kötü hallerine geri dönmezler. Hakkı savunmak için kendini tehlikeye atmaktan korkmaz. Allah yolunda hiçbir kınayıcının kınamasından korkmaz. Allah'ın selamı üzerine olsun." Hz. Ömer, Ebû Ubeyde b. Cerrah'a bir mektup yazdı: "Bundan sonra.. Ben sana bir mektup yazdım. Bu mektupta yazmış olduğum hayırları kendim uygulamışım. Beş özelliği yerine getir. Bu özellikler senin dinini sağlamlaştırır ve ahirette hakkını en güzel bir şekilde alırsın. Bu beş özellik ise şunlardır: İki davacı senin huzuruna geldikleri zaman, onlardan adaletli şahit iste. Gerekirse onlardan kesin yemin al. Ondan sonra zayıf olan kişiyi kendine yaklaştır ki, dili açılsın ve onun kalbi kendi davasını anlatmak için cesaretlensin. Yabancıyı destekle. Çünkü yabancı kişi fazla beklerse, kendi ihtiyacını terk edip ev halkına geri döner. Kendi hakkını alamamış kişi, kafasını kaldıramaz. Eğer o davacılar arasında hâkim karar verememişse, onlar arasında sulh yaparak, o davacıları barıştır. Selam senin üzerine olsun."

Ebû Hariz el-Ezdi'den şöyle rivayet edilmiştir: Bir adam, bir davacıyla Hz. Ömer'in yanına gelene kadar, sürekli bir devenin budunu, Hz. Ömer'e hediye ediyordu. Hz. Ömer'e budu hediye eden adam dedi ki: Ey Mü'minlerin Emiri! Aramızda öyle bir hüküm ver ki, devenin budu diğer parçalarından ayrıldığı gibi, sende bizi birbirimizden ayır. Hz. Ömer dedi ki: Bana hediye veren adam, bu cümleleri durmadan bana tekrar ediyordu. Ben de kendi nefsimden korkmaya başladım. Hz. Ömer, kendisine hediye veren adamın aleyhine karar verdi. Hz. Ömer, kendi valilerine Şöyle bir mektup yazdı: Bundan sonra.. Hediye almaktan sizi sakındırıyorum. Çünkü hediye almak rüşvettir.

Abdullah b. Ömer'den şöyle rivayet edilmiştir: Bir yolculukta, Hz. Ömer ile beraberdim. Hz. Ömer, acele yürüyen bir adamı gördü. Hz. Ömer dedi ki: Bu adam, bizim yanımıza gelmeyi kast ediyor. Hz. Ömer, devesini çöktürdü ve kendi ihtiyacını gidermek için gitti. Adam, Hz. Ömer'in yanına geldi ve ağladı. Hz. Ömer dedi ki: Senin bu halin nedir ki ağlıyorsun. Adam dedi ki: Ey Mü'minlerin Emiri! Ben içki

içtim, Ebû Musa beni dövdü. Yüzümü siyah yaptı ve beni halkın içerisinde dolaştırdı. İnsanları benimle oturmaktan engelledi. Bende kendi kendime dedim ki: Kılıcımı alıp Ebû Musa'ya vurayım veya senin yanına geleyim. Beni öyle bir şehre gönderdi ki, kimse beni tanımasın veya şirk toprağına gönderilmemi istedi. Hz. Ömer, o adama ağladı ve dedi ki: Senin şirk toprağına gitmen, beni sevindirmiyor. Hz. Ömer, İslâm'dan önceki halini o adama anlattı ve dedi ki: Eğer sen içki içmekten dolayı bu hale gelmişsen, insanlar cahiliye dönemlerinde içki içmişlerdir. Ondan sonra Hz. Ömer, Ebû Musa'ya şöyle bir mektup gönderdi: Falan adam yanıma gelip, senin onun başına getirdiğin şeyleri, bana böyle böyle anlattı. Benim bu mektubum sana ulaştığı zaman, insanlara o adamla beraber oturup, onu kendi içlerine almalarını emret. Eğer bu adam tövbe ederse, onun şehadetini kabul et, bir elbise ona giydir. Hz. Ömer, Ebû Musa'ya; bu adama iki yüz dirhem vermesini emretti.

Becale'den şöyle rivayet edilmiştir: Hür b. Muaviye'nin kâtibiydim. Hür b. Muaviye'de, Ahnef b. Kays'ın amcası idi. Hz. Ömer'in ölümünden bir yıl önce, mektubu bize geldi. Mektupta şöyle diyordu: Her sihirbazı öldürün. Mektubunda bayan sihirbazları da öldürün, diyordu. Kendi mahremiyle evlenen Mecusileri bir birlerinden ayırın ve zemzem suyundan içmelerini engelleyin. Becale dedi ki: Biz, üç sihirbazı öldürdük. Kur'ân-ı Kerîm'de evlenilmesi yasak olan kişileri bir birlerinden ayırdık. Hür, çokça yemek hazırladı. Kılıcını sıyırıp, baldırının üzerine bıraktı ve Mecusileri çağırttı. Mecusiler bir deve veyahut iki deve yükü gümüş bıraktılar. Mecusiler hazırlanan bu yemeği, zemzem suyu içmeden yediler. Hz. Ömer, Abdurrahman b. Avf'ın Resûlullah'ın (s.a.s.) Hicr Mecusilerinden cizye aldığını söyleyene kadar, Mecusilerden cizye almamıştı. Hz. Ömer, ondan sonra Mecusilerden cizye almaya başladı.

Yezid b. Esam'dan şöyle rivayet edilmiştir; bir adam güç sahibiydi. Bu adam elbisesini bir cemaatle, Hz. Ömer'e gönderdi. Bu adam Şam halkından idi. Hz. Ömer bu adamı, gıyabında soruşturdu. Hz. Ömer'e denildi ki: Bu adam, içki içiyor. Hz. Ömer, kendi kâtibini çağırttı. Hz. Ömer kâtibine dedi ki: Şöyle yaz; Ömer b. Hattâb'dan falan kesin oğlu, falana sana selam olsun. Ben sana karşı Allah'a Hamd ediyorum. O Allah ki, ondan başka ilah yoktur. Allah günahları bağışlayandır. Allah'ın sözü ki: "Dönüş onadır."[380] Ayetine kadar yazdı. Hz. Ömer dua etti ve yanında bulunanlar âmin dediler. Hz. Ömer'in yanında bulunanlar, o adam için

[380] en-Nur 24/ 42.

yapılan duayı ve o adamın tövbesini kabul etmesi için Allah'a dua ettiler. Bu duanın yazılı olduğu sayfa adama geldiği zaman, o adam o sayfayı okudu. Adam diyordu ki: Allah günahı bağışlayandır. Allah beni bağışlaması için bana söz verdi: "Allah tövbeyi kabul edendir ve azabı da şiddetlidir."[381] Allah beni azabından sakındırdı. الطول (Tavil) sahibidir. الطول (Tavil) ise, çok hayır demektir. "Dönüş onadır."[382] Bu adam durmadan kendi kendine, bu ayeti kerimeyi tekrar ediyordu. Ondan sonra adam ağladı ve içki içmekden güzel bir şekilde sakındı. Bu adamın haberi Hz. Ömer'e ulaştığı zaman, Hz. Ömer dedi ki: Bir arkadaşınız hata işlediği zaman, bu şekilde davranın. Onun hata işlediği yolu kapatın ve o hatadan dönmesi için ona yardımcı olun. Allah'a, o hata işleyenin duasını kabul etmesi için dua edin. Onun aleyhinde şeytana yardımcı olmayınız.

Abdurrahman b. Abdülkadir'den, o da babasından, o da dedesinden şöyle rivayet etmiştir; Ömer b. Hattâb (r.a.) Muaviye b. Ebî Süfyan'a şöyle bir mektup yazdı: Bundan sonra.. Hakka tabi ol ki, haktan başka hüküm verilmeyeceği gün, Allah seni, hak ehlinin yerine koysun. Selam sana olsun.

Refi' b. Haram b. Muaviye'den şöyle rivayet etmiştir: Ömer b. Hattâb (r.a.) bize şöyle bir mektup yazdı: Atlarınızı yetiştirin. Haçları kendi aranızda bırakmayın, domuzlar size komşu olmasın.

Enes b. Malik'ten şöyle rivayet etmiştir: Ömer (r.a.) kendi valilerine bir mektup yazıp, dedi ki: Dünyadan yüz çeviren zahidlerin söylemlerini kaydedin. Çünkü Yüce Allah, o zahidlere melekler görevlendirmiş. O meleklerde ellerini o zahidlerin ağzının üstüne koyuyorlar ve o zahidler, Allah'ın onlara hazırlamış olduğu şeyin dışında hiçbir şey konuşmazlar.

Ebû Abdullah b. İdris'ten şöyle rivayet edilmiştir: Ben Said b. Ebî Bürde'nin yanına geldim. Hz. Ömer, Ebû Musa'ya göndermiş olduğu mektupları Said b. Bürde'ye verilmesini vasiyet etmişti. Ebû Abdullah b. İdris dedi ki: Said b. Bürde bana mektupları çıkarıp gösterdi. O mektupların içerisinde bir mektubu gördüm. O mektupta şunlar yazılıydı: Bundan sonra.. Muhakkak ki adalet sistemi, hükme bağlanmış bir farziyettir ve tabi olunacak bir yoldur, anla. Davacı sana kesin bir delil sunduğu zaman, artık hak cihetinde konuşmak fayda vermez. Senin huzurunda ve yüzüne karşı iki kişi arasında delilini sunana karşı, düşmanlık yaparak, delilini

381 el-Mü'min 40/ 3.
382 el-Mü'min 40/ 3.

çürüterek eşit davranmak olmaz. Ta ki nüfuz sahibi saygın birisi senin yapmış olduğun zulümden istifade etmesin. Nüfuz sahibi saygın olmayan birisi de, senin adaletinden umutsuz olmasın. Hz. Ömer mektubunda bazen; وضيع (vadi') yerine, ضعيف (zayıf) kelimesi kullanırdı. Yani zayıf kimse senin adaletinden umudunu kesmesin. Senin göğsünde tekrarlanan şeyi anla, anla. Hz. Ömer bazen de mektubunda şöyle diyordu: Bir konu hakkında Yüce Allah'ın kitabında bir ayet indirilmemiş ise ve o konu Resûlullah'ın sünnetinde yoksa umutsuz olma ki, bu konu sana anlaşılmaz olmasın. Sen bu durumda, bu olayın ayetteki ve hadisteki benzerlerini öğren, ondan sonra işlerin bir kısmını diğer bir kısmına kıyas et. Sen Allah'a daha yakın olana ve hakka daha benzeyene bak. O hükme tabi ol ve ona itimat et. Sen dün bir dava hakkında bir karar vermiş isen o dava hakkında vermiş olduğun kararı kendi nefsinde uygula. Baktın ki vermiş olduğun karar hatalıysa ve o dava hakkında doğru bir karar bulduysan, dün vermiş olduğun kararı iptal edip, doğru bulduğun yeni kararı uygula. Çünkü hakka dönüş, batılda devam etmekten daha hayırlıdır. Müslümanlar kendi aralarında birbirlerine karşı adaletli davranırlar. Ancak had cezasını hak etmiş bir Müslüman ya da şahitliği denenmiş bir Müslüman ki; yalan şahitlik yapan, güvenilmeyen dost ve akraba, bunlara karşı hakkın icrası için gereken cezalar uygulanır ve merhamet edilmez. Bir kimse hazır olmayan bir hakk için benimdir diye dava ederse, sen dava edilen o hakka bir zaman tayin et ki, o hakk hazır olana kadar ya da o hakkı isteyen davacıdan adaletli bir şahit iste. Çünkü o hazır olmayan hakk için bir zaman tayin etmek ya da adil olan bir şahit istemek, delili ispatı için daha sağlam olup, özrün beyanı için daha açıktır. Eğer o davacı tayin edilen zaman kadar bir şahit getirirse hakkını alır. Eğer şahit getirmezse, hükmü onun aleyhine verirsin. Şahit, dava eden kimseden istenir. Yemin ise, inkâr eden kimseden istenir. Muhakkak ki Yüce Allah, gizli olan sırlarınızı biliyor ve hesabını sizden soracaktır. Yüce Allah, sizden belli olmayan şeyleri def etmiştir. İnsanlara eziyet etmekten sıkıntı ve huzursuzluk vermekten sakınınız. Mahkemede davacıya karşı kaba davranmaktan sakınınız. O mahkemede hüküm verene, Allah sevabını veriyor ve onunla ahiretteki yerini güzelleştiriyor. Mahkemede hüküm veren her kimse Allah'ı gözeterek hüküm verirse, Allah (cc) onunla insanlar arasında ona yeterlidir. İnsanlar arasında sulh yapmak caizdir. Ancak helâli haram ya da haramı helal eden sulh caiz değildir. Mahkemede hüküm veren her kimse, insanlara kendisini yüce Allah'ın bildiğinin aksine kendisini güzelleştirip gösterirse, Yüce

Allah onu rezil eder. Mahkemede hüküm veren her kimse Yüce Allah'ın sevabı dışında başka bir kimseden peşin dünyalık bir şeyler talep eder veya dünyalık bir şeyi geciktirerek isterse, ne ehemmiyeti vardır.

Ebû İmran el-Cevini'den şöyle rivayet edilmiştir: Ömer b. Hattâb (r.a.), Ebû Musa el-Eş'ari'ye bir mektup yazdı ve dedi ki: Bazı şahıslar ihtiyaçlarını, bazı insanlara götürerek ihtiyaçlarını gideriyorlar. Sende ihtiyaçlarını bildirmeyen şahıslara ikramda bulun ki, adalet ve taksimden zayıf Müslüman hakkını alıp hayat bulsun.

45. Bölüm: Hz. Ömer'in, Kalplerdeki Heybeti

Sahih hadiste anlatılır ki; bir kısım kadınlar, Resûlullah'ın (s.a.s.) yanındaydılar. Yüksek sesle konuşuyorlardı. Hz. Ömer, o esnada çıkıp geldi. O kadınlar, Hz. Ömer'in geldiğini görünce, hemen gidip hicaplarını üzerlerine aldılar. Hz. Ömer, o kadınlara dedi ki: Resûlullah'tan(s.a.s.) korkmayıp benden mi korkuyorsunuz? O kadınlar dediler ki: Evet, sen katı sözlü ve kabasın.

Akreme'den şöyle rivayet edilmiştir; bir berber Hz. Ömer'i tıraş ediyordu. Berber ise heybetli biri idi. Hz. Ömer'de o esnada boğazını temizledi. Berberde Hz. Ömer'in o çıkardığı sesinden dolayı korkudan abdestini bozdu. Hz. Ömer, o berbere 40 dirhem verilmesini emretti. Bu berberin adı da; Said b. Heylem idi.

Kasım b. Muhammed'den şöyle rivayet edilmiştir: Günlerden bir gün, Hz. Ömer yürüyordu. Onun arkasında Resûlullah'ın (s.a.s.) sahabilerinden pek çok kişi var idi. Hz. Ömer arkasındakilerin farkına vardı ve dönüp onlara baktı. Hz. Ömer'in arkasında bulunanların hepsinin korkudan dizlerinin bağı çözüldü ve yere yıkıldılar. Kasım b. Muhammed dedi ki: Hz. Ömer arkasında bulunanlardan yüzünü çevirip ağladı ve dedi ki: Ey Allah'ım! Onların benden korktuklarından daha fazla, benim senden daha çok korktuğumu, sen biliyorsun.

Hasan'dan şöyle rivayet edilmiştir: Erkeklerin, bir kadının yanında konuştukları, Hz. Ömer'e haber verildi. Hz. Ömer'de o kadına haber gönderdi. Hasan dedi ki: Hz. Ömer heybetli biriydi. Kadının yanına elçi gönderdiği zaman, kadın dedi ki: Yazıklar olsun o kadına! Hz. Ömer'in bu kadınla ne işi var? Nedir bu kadının başına gelenler? Kadın evden çıktı ve doğum sancısı çekmeye başladı. Bazı kadınların yanından geçti ve onun doğum sancısı çektiğini o kadınlar öğrendi. O kadın bir çocuk doğurdu. O çocuk tek bir ses çıkarttı. Ondan sonra o çocuğun sesi kesildi (öldü). Bu olay, Hz. Ömer'e ulaştı. Hz. Ömer Muhacir ve Ensarı topladı ve bu

olayı onlarla istişare etti. O toplanan insanların sonunda bir adam vardı ve dedi ki: Ey Mü'minlerin Emiri! Muhakkak ki sen, terbiye edicisin, sen çobansın. Hz. Ömer dedi ki: Ey filan! Bu işe sen ne diyorsun? Filan kişi dedi ki: Ben diyorum ki: Allah'a yemin olsun ki! Eğer bu toplanan şahıslar senin hoşuna gidecek şeyler üzerine sana biat etmişlerse, sana nasihat etmediler. Allah'a yemin olsun ki! Eğer bunlar içtihad ederek kendi görüşlerini sana bildirmişlerse, kendi görüşlerinde hata etmişlerdir. Sen, o kadının ölen çocuğunun kanını ödemekle yükümlüsün. O filan adam dedi ki: Ayağa kalktığım zaman, bu ölen çocuğun diyetini senin kavmin üzerine taksim etmeyi kast ettim. Hasan'a denildi ki: Hz. Ömer'e böyle diyen kimdir? Hasan dedi ki: Bunu söyleyen, Hz. Ali'dir.

Muhammed b. Aclan'dan şöyle rivayet edilmiştir; Zeyd b. Eslem'de, babasından şu olayı rivayet etmiştir: Müslümanlardan bir topluluk, Abdurrahman b. Avf'a dediler ki: Hz. Ömer'le konuş, çünkü o bizi korkutuyor. Hatta biz gözümüzle ona bakmayı sürdürmeye güç yetiremiyoruz. Muhammed b. Aclan dedi ki: Abdurrahman b. Avf bu olayı, Hz. Ömer'e anlattı. Hz. Ömer dedi ki: Bunlar bunu mu demişler? Allah'a yemin olsun ki! Ben onlara yumuşak davrandım. Yumuşak davrandığımdan dolayı, Allah'tan korkmaya ve onlara şiddetli davranmaya başladım. Bundan dolayı da, Allah'tan korkmaya başladım. Allah'a yemin ederim ki! Ben onlardan daha fazla korkuyorum.

Ömer b. Sabre'den şöyle rivayet edilmiştir: Kureyş'den bir adam, Ömer b. Hattâb ile karşılaştı. Kureyşli adam, Hz. Ömer'e dedi ki: Bize yumuşak davran. Çünkü sen, kalbimizi korkuyla doldurmuşsun. Hz. Ömer dedi ki: Bunda zulüm var mıdır? Kureyşli adam dedi ki: Hayır. Hz. Ömer dedi ki: Allah benim korkumu senin göğsünde arttırsın.

46. Bölüm: Hz. Ömer'in Zühdü

Mücahid'den şöyle rivayet edilmiştir: Ömer b. Hattâb dedi ki: Hayatımızın en hayırlı zamanı, sabrettiğimiz zamanlardı.

Ahvez b. Hâkim'den, o da babasından şöyle rivayet etmiştir: Hz. Ömer'e yağlı bir et ve süt getirildi. Hz. Ömer bunları yemekten sakındı. Hz. Ömer dedi ki: Bunlar ekmekle yenilecek bir yemektir.

İbn Sa'd dedi: İbn Ömer dedi ki: Benim babam şehvetini tatmin etmek için kadınlarla evlenmiyordu, çocuk doğurmak için evleniyordu.

Hasan'dan (r.a.) şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer öldürülene kadar yağ sürmedi. Ancak eritilmiş yağ veya hale, zeytinyağı sürüyordu. Hz. Ömer, güzel yağlarla kendisini yağlamamıştır.

Habib b. Ebî Sabit'ten, o da Ömer b. Hattâb'tan şöyle rivayet etmiştir: Irak ehlinden olan bir kısım insanlar, Hz. Ömer'in yanına geldiler. Cerir b. Abdillah'da, Hz. Ömer'e gelen Iraklıların içerisindeydi. Habib dedi ki: Büyük bir kabın içinde zeytinyağı ve ekmek ile yapılmış, bir yemek getirildi. Hz. Ömer onlara dedi ki: Haydi, yemeye başlayın. Onlar da istemeye istemeye, yemeye başladılar. Hz. Ömer onlara dedi ki: İstemeye istemeye yediğiniz gördüm. Ne istiyorsunuz? Tatlı, ekşi, sıcak, soğuk bir şeyler mi istiyorsunuz? Ne yenirse yensin, mideye atılıyor.

Abdurrahman b. Ebî Leyla'dan şöyle rivayet edilmiştir: Irak'tan bir kısım insanlar, Hz. Ömer'in yanına geldiler. Hz. Ömer onların mecbur kaldıklarından dolayı yemek yediklerini gördü. Hz. Ömer dedi ki: Ey Irak ehli! Eğer biz isteseydik, yemeklerin en iyisini size yedirebilirdik. Fakat biz dünyadaki bazı şeyleri, ahirette yemek için dünyada yemiyoruz. Yüce Allah'ın şu sözünü işitmediniz mi? Yüce Allah: "Siz güzel şeylerinizi dünyada yiyip bitirdiniz, ahiret için bir şey bırakmadınız." buyuruyor.[383]

Salim b. Abdillah'tan şöyle rivayet edilmiştir; Ömer b. Hattâb diyordu ki: "Allah'a yemin olsun ki! Biz dünya lezzetlerini yemekten yorulmuyoruz. Şöyle ki; oğlakların kesilip pişirilmesinden, karada yaşayan en güzel hayvanların kesilip pişirilmesinden, bir kapta üzüm sıkılarak yapılmış bir içeceğin yapılmasını emretme ta ki o yiyecekler ve içecekler, Yakub'un gözü gibi olana kadar, o yiyecekleri ve içecekleri, yemekten ve içmekten yorulmuyoruz. Fakat biz istiyoruz ki, güzel yiyecekleri ahirete bırakalım ki, ahirette yiyelim. Biz ayette Allah'ın şöyle dediğini işitmişiz: "Siz güzel şeylerinizi dünyada yiyip bitirdiniz, ahiret için bir şey bırakmadınız."[384]

Hasan (r.a.) şöyle rivayet edilmiştir; Hz. Ömer dedi ki: Allah'a yemin olsun ki! İsteseydim, sizin içinizde en yumuşak yemeği yiyen ben olurdum. İsteseydim hayatımı sizden daha hassas bir şekilde sürdürürdüm. Allah'a yemin olsun ki! Ben hayvanın göğsünden, devenin hörgücünden, ateşte kızartılan etin hoşluğundan,

---

[383] el-Ahkaf 46/ 20.
[384] el-Ahkaf 46/ 20.

Sınâb'tan[385] ve Salâik'ten[386] habersiz değilim. Fakat ben, ayeti kerimede Yüce Allah'ın şöyle dediğini işittim ki, bir kavim yapmış olduğu bir işten dolayı onları ayıplamıştır. Yüce Allah ayeti kerimede şöyle buyurmuştur: "Siz güzel şeylerinizi dünyada yiyip bitirdiniz ve ahiret için bir şey bırakmadınız."[387]

Halef b. Havşeb'ten şöyle rivayet edilmiştir; Hz. Ömer dedi ki: Ben halifelik işini üstlendikten sonra bu işe baktım ki, eğer ben dünyayı tercih edersem, ahiretimi kaybederim. Yok, eğer ben ahireti tercih edersem, dünyayı kaybederim. Durum böyle olunca ben fani olanı kaybetmeye karar verdim.

Hasan'dan şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer halifeyken bir hutbe verdi ve o esnada üzerinde on iki yama bulunan bir cübbe vardı.

Enes'ten (r.a.) şöyle rivayet edilmiştir: Ben, Hz. Ömer'in elbisesine baktım. İki omuzu arasında dört tane yama vardı, hiçbiri hiçbirisine benzemiyordu.

Enes'ten (r.a.) şöyle rivayet edilmiştir: Biz, Hz. Ömer'in yanındaydık. Onun üzerinde bir elbise vardı ve o elbisenin üzerinde dört tane yama vardı. Hz. Ömer Abese suresindeki "meyveler ve yoncalar"[388] ayetlerini okudu. Hz. Ömer dedi ki: الْأَبّ (el-Ebbu) kelimesi nedir? Hz. Ömer dedi ki: "Bu kelimeyi sormak kişinin kendisini zorlamasıdır. Senin, الْأَبّ (el-Ebbu) kelimesini bilmemen ve o kelimeyi öğrenmen, senin üzerine farz değildir."

Ebû Osman en-Nehdi'den şöyle rivayet edilmiştir: Ben Ömer b. Hattâb'ı, kendi izarını deri parçasıyla yamaladığını gördüm. Ebû Osman en- Nehdi'den rivayet edildiğine göre; Ebû Osman dedi ki: Ömer b. Hattâb'ı Kâbe'yi tavaf ederken gördüm. Onun üzerinde bir izar vardı. İzarı on iki yamayla yamalamıştı. O yamalardan bir tanesini, kırmızı deriyle yamalamıştı.

Abdülaziz b. Ebî Cemile dedi ki: Bir gün Hz. Ömer, cemaat namazına geç geldi. Geldiği gibi minbere çıktı, insanlardan özür diledi. Hz. Ömer dedi ki: Benim bundan başka elbisem olmadığından dolayı, bu elbise beni geciktirdi. Bu elbise beyaz ip ile dikilmişti (başak şeklindeydi). Onun elbisesinin kolunun uzunluğu, avuç içini geçmiyordu.

---

[385] Sınâb, hardal ile zeytinyağı ya da üzüm pekmezi karışımından yapılan sıvı katıktır. İbn Sa'd, *a.g.e.,* c. III, s. 322.

[386] Salâik, "salîka" kelimesinin çoğuludur ki kaynaklarda iki farklı anlamından söz edilmektedir: 1-Lavaş ekmek. 2-Ateşte kızartılmış kuzu ve oğlak. İbn Sa'd, *a.g.e.,* c. III, s. 322.

[387] el-Ahkaf 46/ 20.

[388] Abese 80/ 31.

Katade'den şöyle rivayet edilmiştir; Ömer b. Hattâb, Cuma günü namaza geç geldi. Katade dedi ki: Ondan sonra Hz. Ömer çıkıp geldi. Geç geldiğinden dolayı insanlardan özür diledi. Hz. Ömer dedi ki: Benim bu elbisem yıkandığından dolayı beni geciktirdi. Benim bundan başka elbisem yoktur.

Zeyd b. Veheb'ten şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer, elinde kamçı olduğu halde çarşıya çıktı. Onun üzerinde on dört yamalı bir cübbe gördüm. O yamalardan bir kısmı da deriydi.

Abdullah b. Ömer'den şöyle rivayet edilmiştir; Hz. Ömer'i, Cemerat'a taş atarken gördüm. Onun üzerinde on iki yamalı bir cübbe vardı ve o yamalardan bir kısmı da deridendi. O yamalardan bir kısmı da, diğer yamaların üstüne dikilmişti. Hz. Ömer oturup kaldığı zaman, o yamalardan toprak dökülüyordu.

Ebû Mahsan et-Tai'den şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer bize namaz kıldırdı. Mü'minlerin Emiri olmasına rağmen, onun üzerinde yamalı bir cüppe vardı. O yamalardan bir kısmı ise deridendi.

Nafi'den şöyle rivayet edilmiştir: Ben İbn Ömer'den işittiğime göre İbn Ömer diyordu ki: Allah'a yemin olsun ki! Peygamber(s.a.s.) kendi evinde üç elbiseyi birden koklamamış. Hz. Ebû Bekir Sıddık (r.a.) 'da kendi evinde üç elbiseyi birden koklamamış. Ancak onlar ihrama girerken elbiselerini gördüm. Her birisi için bir peştamal ve üstlerine atacakları bir izar vardı. Onların o iki parça elbiselerinin fiyatları, sizin herhangi birinizin zırhlı elbisesinin fiyatı kadardı. Allah'a yemin olsun ki! Resûlullah(s.a.s.) elbisesini yamalıyordu. Hz. Ebû Bekir'de yırtık bir abayla kendisini örtüğünü gördüm. Hz. Ömer'de Mü'minlerin Emiri olmasına rağmen kendi cübbesini deri yamayla yamaladığını gördüm. Kendi zamanımda elbiseleri yamalı insan sayısı yüzü geçiyordu. Daha istesem bin kişi daha söyleyebilirim.

Eslem'den şöyle rivayet edilmiştir: Bir yıl insanlar kıtlık çekti. O yıl, insanlarda yağ yoktu. Hz. Ömer ise yağ yiyordu ve karnı ses çıkartıyordu. Hz. Ömer'de diyordu ki: Sen dilediğin kadar ses çıkar. Allah'a yemin olsun ki! İnsanlar tereyağı yemeyene kadar, sen tereyağı yemezsin. Hz. Ömer, Eslem'e dedi ki: Ben den, o yağın hararetini ateş ile gider. Eslem dedi ki: Bende o yağı, ateşte pişiriyordum. Hz. Ömer de yiyordu.

Enes'ten şöyle rivayet edilmiştir: Kıtlık yılında, Hz. Ömer'in karnı ses çıkartıyordu. Hz. Ömer kıtlık yalında zeytinyağı yiyordu ve o kıtlık yalında tereyağı yemeyi kendi nefsine haram kılmıştı. Enes dedi ki: Hz. Ömer, iki parmağıyla kendi

karnına vuruyordu. Hz. Ömer dedi ki: İnsanlar bolluğa ulaşıncaya kadar, ses çıkartmaya devam et.

Hasan'dan şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer dedi ki: Biz unu eleğe vurmayız. Yasir b. Nemir'den şöyle rivayet edilmiştir: Allah'a yemin olsun ki! Hz. Ömer için, unu eleğe vurmamışım. Ancak onu dinlemediğim zaman, unu eleğe vuruyordum.

Ebû Ümame'den şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer, kendi arkadaşlarıyla beraber iken, kendisine pamuktan yapılmış bir elbise getirildi. Hz. Ömer, o elbiseyi giyerken onun boyun çemberi geçmeden şunu dedi: Beni giydiren Allah'a hamd olsun! O elbise ki, onunla avret yerlerimi örtüyorum. Hayatımda kendimi onunla güzelleştiriyorum. Hz. Ömer arkadaşlarına dönüp dedi ki: Bu söylemiş olduğum kelimeleri, neden söylediğimi biliyor musunuz? Arkadaşları dediler ki: Hayır. Sen bize haber verirsen biliriz, yoksa bilmeyiz. Hz. Ömer dedi ki: Ben günlerden bir gün, Resûlullah'ın (s.a.s.) yanında bulunuyordum. Ona yeni bir elbise getirildi. Resûlullah(s.a.s.), o elbiseyi giydi. Ondan sonra Resûlullah(s.a.s.) dedi ki: "Beni giydiren, Allah'a hamd olsun! O elbise ki, o elbiseyle avret yerlerimi örtüyorum ve hayatımda onunla kendimi süslüyorum." Hz. Ömer dedi ki: "Beni hak ile gönderen zata yemin olsun ki! Mü'min bir kula Yüce Allah yeni bir elbise giydirdiği zaman ve o da eski elbisesini Allah rızası için miskin bir kula giydirdiği, zaman, eğer o eski elbisesinin bir paçası, bir miskinin üstünde kalsa ve o giydiren kişi ister sağ, ister ölü olsun, Allah'ın himayesi ve muhafazası altındadır." Ebû Ümame dede ki: Hz. Ömer, kendi elbisesinin kolunu uzattı. Hz. Ömer'in elbisesinin kolunda, parmağını geçen fazlalık vardı. Hz. Ömer, Abdullah İbn Ömer'e dedi ki: Ey oğulcuğum! Sen bana keskin bir bıçak getir. Abdullah b. Ömer kalktı ve ona bıçağı getirdi. Hz. Ömer kendi elini, elbisesinin kolu üzerine uzattı ve o elbisenin kolunun kendi parmağını ne kadar geçtiğine baktı. Hz Ömer o elbisenin kolunun, kendi parmaklarının geçen kısmını kesti. Ebû Ümame dedi ki: Biz dedik ki: Ey Mü'minlerin Emiri! Sen neden bir terzi getirip, kestiğin elbisenin kolunun ağzını diktirmiyorsun? Hz. Ömer dedi ki: Hayır, terzi getirmem. Ebû Ümame dedi ki: Ben, Hz. Ömer'in kesmiş olduğu elbisesinin kolunun ağzını diktirmediğinden dolayı yayıldığını ve o elbisesinin kendisine engel olmadığını gördüm.

Amir b. Rabia'dan şöyle rivayet edilmiştir: Ömer b. Hattâb ile beraber hac yapmak için, Medine'den Mekke' ye gitmek için yola çıktık. Dönene kadar

beraberdik. Yolda kendisine ne kıldan bir çadır nede normal bir çadır kurulmadı. Yalnız bir elbise veya halı, bir ağacın üzerine atıp altında gölgeleniyordu.

Abdullah b. Ömer'den rivayet edildiğine göre; Abdullah b. Ömer dedi ki: Hz Ömer, yeni bir elbise giydi. Ondan sonra bir bıçak getirmemi istedi ve dedi ki: Ey oğulcuğum! Elbisemin kolunu çek ve iki elinle onu tut. Ondan sonra elbisenin fazlalığını kes. İbn Ömer dedi ki: Ben o elbisenin kolunun fazlalığının tümünü kestim. Elbisenin kolunun ağzının bir kısmı, diğer bir kısmının üzerine bindi, düzgün kesilmedi. Ben dedim ki: Ey babacığım! Keşke bunu makas ile kesseydin, daha güzel kesilirdi. Hz. Ömer dedi ki: Ey oğulcuğum! Bunu böyle bırak (boş ver). Resûlullah'ın (s.a.s.) böyle yaptığını gördüm. Elbisesi yırtılana kadar bu şekilde üzerindeydi ve o elbisenin kolunun ağzından sökülen ipler, iki ayağına kadar uzanıyordu.

Ala' b. Ebî Aişe'den şöyle rivayet edilmiştir; Hz. Ömer bir berberi çağırdı. Berber ustura ile onun bedenini tıraş etti ve insanlar da ona baktılar. Hz. Ömer dedi ki: Bu şekilde tıraş olmak sünnetten değildir. Nûre[389] ilacı nimetlerdendir. Fakat ben ondan tiksindim, onu kullanmadım.

Hasan'dan şöyle rivayet edilmiştir; Ömer b. Hattâb'a bal şerbeti getirildi. Hz. Ömer o şerbeti tattı. Baktı ki o şerbet, su ile bal karışımıdır. Hz. Ömer dedi ki: Onun hesabını benden uzaklaştırın (onu içersem kıyamette hesabım zorlaşır). O rızkı benden uzaklaştırın.

Hamid b. Hilal'den şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer dedi ki: Nefsim kudret elinde olan Allah'a yemin olsun ki! İyiliklerim azalmasaydı, bende sizin gibi dünya nimetlerinin en güzelinden faydalanacaktım.

Yahya b. Vesab'tan şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer kendi hizmetçisine bulamaç aşısı yapmasını emretti. Hz. Ömer dedi ki: Zeytinyağı'nın hararetinin gitmesi için güzel bir şekilde pişir. Çünkü bir kısmı insanlar, dünya hayatında güzel yemek yemede acele ediyorlar.

Hasan'dan(Allah, ona rahmet etsin) şöyle rivayet edilmiştir; Hz. Ömer ruhunu Allah'a teslim edene kadar, buğday ve arpa karışım olan ekmek yemiştir. Hz. Ömer'in karnı zaman zaman ses çıkartıyordu. Eliyle karnına vuruyordu ve karnına

[389] Nûre, bir çeşit taşın yüksek ateşte ısıtılmasından sonra geriye kalan bir maddedir ki, onunla bedendeki istenmeyen tüyler alınır. İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. III, s. 336.

diyordu ki: Sabret, Allah’a yemin olsun ki! Allah’a ulaşıncaya kadar, benim yanımda gördüğüm şeylerden başka bir şey yoktur.

Ebû İmran el-Cevni’den şöyle rivayet edilmiştir: Ömer b. Hattâb dedi ki: Güzel yemeği yiyenlerin çoğundan daha fazla, güzel yemeği iyi biliyoruz. Fakat biz güzel yemeği yemeyerek öyle bir güne bırakıyoruz ki; “Onu gördüğünüz gün, her emzikli kadın emzirdiği çocuğu unutur, her hamile kadın çocuğunu düşürür.”[390]Ebû İmran dedi ki: Allah’a yemin olsun ki! Hz. Ömer ve onun ehli, sadece yaşamak için gıdalarını alıyordu.

Asım b. Muhammed el-Ömer’den, o da babasından şöyle rivayet etmiştir: Ömer b. Hattâb, Asım b. Muhammed’in babasının yanına gitti. Hz. Ömer’e de açlık isabet etmişti. Hz. Ömer dedi ki: Senin yanın da yiyecek bir şeyler var mıdır? Onun eşi dedi ki: Yiyecek yatağın altındadır. Hz. Ömer elini attı, içinde hurma olan bir sepeti getirdi. Yedi ve su içti. Ondan sonra karnını sıvazladı ve Hz Ömer dedi ki: Karnı, kendisini ateşe koyan kimseye yazıklar olsun.

Maan b. Buhteri’den şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer, arkadaşına dedi ki: Eğer hesap verme korkusu olmasaydı, bize, tandırda pişirilmesi için bir devenin kesilmesini emredecektim.

Nafi’den, oda İbn Abbas’tan şöyle rivayet edilmiştir; İbn Abbas, Hz. Ömer’in yemeğini hazırlıyordu. İbn Abbas dedi ki: Hz. Ömer bir sonraki güne kadar, on bir lokma yiyordu.

Mus’ab b. Sa’d b. Ebî Vakkas’tan şöyle rivayet edilmiştir: Ömer b. Hattâb’ın kızı, Hafsa (r.anhuma) Ömer’e dedi ki: Ey Mü’minlerin Emiri! Keşke bu üzerindeki giymiş olduğun elbiseden daha yumuşak bir elbise giymiş olsaydın. Keşke yemiş olduğun yemekten daha güzel daha yumuşak bir yemek yeseydin. Yüce Allah rızkımızı çoğaltmış ve bereket kapısını da bize açmıştır. Hz. Ömer dedi ki: Senin nefsinden dolayı, sana ilerde davacı olacağım. Resûlullah’ın (s.a.s.), dünya hayatından neler aldığını hatırlamıyor musun? Hz. Ömer, Hz. Hafsa’yı ağlatana kadar, durmadan bunu, ona anlatıyordu. Hz. Ömer, Hz. Hafsa’ya dedi ki: Allah’a yemin olsun ki! Eğer sen, ahiretteki yerim için, Resûlullah’ın (s.a.s.) bu dünyada çekmiş olduğu sıkıntıları bana anlatmış olsaydın. Allah’a yemin olsun ki! Eğer bende onların bu dünyada da yaşadıkları gibi yaşamaya güç yetirebilseydim, umulur ki bende onların ahiretteki geniş yaşantılarında, onlarla beraber olurdum.

[390] el-Hacc 22/ 2.

Hasan'da (Allah, ona rahmet etsin) şöyle rivayet edilmiştir; Bir kısım insanlar Hz. Hafsa'yla konuştular. Hz. Hafsa'ya dediler ki: Sen babanla konuşsaydın, kendi yaşantısında biraz yumuşak davransın. Yani biraz yiyip içip, giyinseydi. Hz. Hafsa, Hz. Ömer'in yanına geldi ve dedi ki: Ya, Ey babacığım veya Ey Mü'minlerin Emiri, dedi. Senin kavminden bir kısmın insanlar, kendi yaşantında yiyip içme ve giyinme için seninle konuşmamım istediler. Hz. Ömer, Hz. Hafsa' ya dedi ki "Ey kızcığım! Sen babanı aldattın ve kavmine nasihat ettin."

Salim b. Abdillah'tan şöyle rivayet edilmiştir: Hz Ömer halife seçildiği zaman, Hz. Ebû Bekir'e Beytü'l-Maldan verilen hisseleri teker teker saydı. Hz. Ömer'de, Hz. Ebû Bekir'e verilen hisse kadar alıp, ihtiyaçlarının gideriyordu. Muhacirlerden oluşan bir topluluk bir araya geldi. Hz. Osman, Hz. Ali, Hz. Talha, Hz. Zübeyir'de bu toplananların içerisindeydi. Hz. Zübeyir dedi ki: Biz, Hz. Ömer'e Beytü'l-Maldan kendisine verilen hisseyi arttırılmasını haber verip, ondan sonrada arttıralım. Hz. Ali dedi ki: Eğer bunu kabul ederse seviniriz. Bizimle beraber gelin. Hz. Osman dedi ki: Onun yanında sözü geçerli olan, Hz. Hafsa'nın vasıtasıyla onun yanına gidelim. Hz. Hafsa'ya diyelim ki: Bizim adlarımızı gizli tutsun, Hz. Ömer'e söylemesin. Onlarda, Hz. Hafsa'nın yanına gittiler. Onlar, Hz. Hafsa'dan şunu istediler: Bizler, Hz. Ömer'in Beytü'l-Mal'dan almış olduğu hissesinin arttırılmasını istiyoruz. Fakat kendisine isimlerimizi söyleme. Ancak kabul ettikten sonra söyle. Hz. Hafsa' da bu konuyu anlatmak için, Hz. Ömer'in huzuruna çıktı ve durumu ona anlattı. Hz. Hafsa'da, Hz. Ömer'in yüzünden onun hoşnutsuzluğunu anladı. Hz. Ömer dedi ki: Bunu sana söylen kimlerdir? Hz. Hafsa dedi ki: "Senin kesin görüşünü öğrenmeden, onların adlarını sana söylemem." Hz. Ömer dedi ki: "Eğer onların kim oldukların bilseydim, sen de benimle onlar arasında olduğun halde onların yüzlerini siyah edecektim. Seni Allah'ın hatıran veriyorum, Resûlullah(s.a.s.) evinde kendisi için edindiği elbise en fazla ne idi?" Hz. Hafsa dedi ki: "Pamuktan yapılmış iki tane, tüysüz elbisesi vardı. Bir heyet geldiği zaman ve hutbe verdiği zaman, o elbiseleri giyerdi." Hz. Ömer dedi ki: Resûlullah(s.a.s.), senin yanındayken yediği, en değerli yemek neydi? Hz. Hafsa dedi ki: "Bizim ekmeğimiz arpa ekmeğiydi. Bu ekmek sıcak iken, tulumun dibinde kalan yağı üzerine döküyorduk. Bu şekilde ekmeği yumuşatıp, yağlı ve tatlı ediyorduk. Resûlullah(s.a.s.) ve bizde ondan yiyorduk. Resûlullah(s.a.s.) bu yemeği seviyordu. Hz. Ömer dedi ki: Resûlullah'ın (s.a.s.) üzerinde oturduğu sergi neydi? Hz. Hafsa dedi ki: "Sıkı dokunmuş bir sergisi vardı.

Yazın dörde katlayıp, onu gölgelik yapıyorduk. Kışın ise, onun yarısını açıyorduk, diğer yarısını da, kendi üzerimize örtüyorduk." Hz. Ömer dedi ki: Ey Hafsa! Benden onlara şunu bildir; Resûlullah(s.a.s.), kendi geçim miktarını belirledi. Az bir şey ile geçimini sağladı ve artan kısmı da yerine (Beytü'l-Mal'a) bıraktı. Benimle iki arkadaşımın (Resûlullah(s.a.s.) ve Hz. Ebubekir) meselesi, üç adamın meselesi gibidir. Şöyle ki: Her üçü de, bir yola girdiler. Birinci adam, o yol da yürümeye devam etti. Bir azık aldı ve hedefine ulaştı. Ondan sonra ikinci adam, birinci adama tabi oldu. Onun yoluna girdi ve ona ulaştı. Ondan sonra üçüncü adam da, onlara tabi oldu. Eğer o iki adamın yolunu tutarsa ve o ikisinin azığıyla yetinirse, onlara ulaşacak ve onlarla beraber olacaktır. Eğer o iki adamın talip ettiği yolun dışında başka bir yola girerse, ebedi olarak o ikisiyle beraber olmayacaktır.

Rebi b. Ziyad'dan şöyle rivayet edilmiştir; Iraktan bir heyet ile Ömer b. Hattâb'ın yanına geldik. Her birimize, birer aba verilmesini istedik. Hz. Hafsa (r.anha) bir adamla, Hz. Ömer'e haber gönderdi. Hz. Hafsa dedi ki: "Ey Mü'minlerin Emiri! Irak'ın ileri gelenleri sana geldi ve sende onlara yapacağın iyiliği, güzel yap." Hz. Ömer dedi ki: Ey Hafsa! Onlara aba'dan başka bir şey vermiyorum. Ey Hafsa! Resûlullah(s.a.s.) senin yanındayken, sermiş olduğun en yumuşak sergiyi ve yemiş olduğu en güzel yemeği bana anlat. Hz. Hafsa dedi ki: "Hayber fethinde kendisine, keçeden yapılmış bir sergi verilmişti. O sergiyi her gece yere seriyordum. Resûlullah(s.a.s.) onun üzerinde uyuyordu. Bir gece o sergiyi dörde katlayıp serdim. Resûlullah(s.a.s.) onunu üzerin de sabahladığı zaman, Resûlullah(s.a.s.) dedi ki: "Ey Hafsa! Benim sergi dünkü sergi değildi?" Hz. Hafsa dedi ki: "Her gece sermiş olduğum sergidir. Fakat bu gece dörde katlayıp öyle serdim." Resûlullah(s.a.s.) dedi ki: "Ey hafsa! Bundan böyle dörde katlamadan önce nasıl seriyor idiysen, öyle ser. Çünkü dün sermiş olduğun sergi, beni namaza kalkmaya engelledi." Hz. Hafsa dedi ki: Resûlullah'ın (s.a.s.) bir Sa', kalitesiz buğdayı vardı. Bir gece o buğdayı eleğe vurdum ve o buğdayı öğüttüm. Bir kâse yağımız vardı ve o yağdan üzerine döktük. Resûlullah(s.a.s.) bunu yerken, Ebû Derda yanına geldi. Ebû Derda dedi ki: "Gördüm ki, yağınız azdır. Bir kâse yağ, yanımızda var. Ebû Derda o yağın getirilmesi için adam gönderdi. Ebû Derda o yağı yemeğin üzerine döküp, Resûlullah(s.a.s.) ile beraber yediler." Hz. Hafsa dedi ki: "Resûlullah'ın (s.a.s.) en yumuşak sergisi, keçi ile yapılmış sergisi idi. En güzel yemeği ise, Ebû Derda ile yediği yemekti." Hz. Ömer'in gözleri yaşlarla doldu, Hz. Ömer dedi ki: Allah'a yemin olsun ki! Irak'dan

gelenlere bu aba'dan başka bir şey vermeyeceğim, işte Resûlullah'ın (s.a.s.) yattığı sergi ve yediği yemek.

Huzeyfe'den (r.a.) şöyle rivayet edilmiştir; Hz. Ömer'in yanına geldim. Baktım ki, insanların önünde bir çanak yemek var, ondan yiyorlardı. Hz. Ömer, beni çağırdı ve ben, Hz. Ömer'in yanına geldim. Hz Ömer, zeytinyağı ve kuru ekmek getirilmesini istedi. Huzeyfe dedi ki: Ben dedim ki: "Sen, ekmek ve et yemekten beni engelledin. Sen, beni kuru ekmek ve zeytinyağı yemeye mi davet ettin?" Hz. Ömer dedi ki: Ben, seni kendi yemeğime davet ettim. Bu çanağın içindeki insanların yemiş olduğu et ve ekmek, Müslümanların yemeğidir. Benim yemeğim değildir.

Ebû Ümame'den (r.a.) şöyle rivayet edilmiştir; Hz. Ömer'in yanında bulunduğum bir sırada, Medine'nin sokaklarında dolaşırken Eş'as b. Kays bizimle beraber idi. Hz. Ömer yoruldu ve oturdu. Eş'as b. Kays'da, onun yanında oturdu. Buhar kazanında pişirilmiş bir tencere et, Hz Ömer'e getirildi. Hz. Ömer kemiğin üzerinde eti sıyrılmış ince deriyi, dişleriyle parçalayarak yiyordu. Kemiğin suyu da Eş'as b. Kays'ın üzerine sıçrıyordu. Eş'as b. Kays dedi ki: Ey Mü'minlerin Emiri! Eğer sen, bu etin üzerine bir az tereyağı dökülmesini emretseydin, ondan sonra pişirseydin, o etin pişip daha yumuşak olurdu. Hz. Ömer, kafasını kaldırıp, elindeki kemik ile Eş'as b. Kays'ın göğsüne vurdu. Ondan sonra Hz. Ömer, Eş'as b. Kays'a dedi ki: Katık içerisinde katık mı? Hz. Ömer dedi ki: "Hayır, böyle yapmam. Ben iki arkadaşıma (Resûlullah'a (s.a.s.), Hz. Ebû Bekir'e) yetişip onlarla arkadaşlık yapmışım. Eğer ben onlara muhalefet edip, onların yaptıklarını yapamazsam, ben ahirette onların yanına bırakılmamamdan ve onlarla beraber aynı yer de kalmamaktan korkuyorum."

Sabit'ten şöyle rivayet edilmiştir; Hz. Ömer, bir içeceği içmek istedi. Kendisine bal şerbeti getirildi. O da bal şerbeti kabını, kendi avucu içerisinde çeviriyordu ve diyordu ki: Ben bunu içeceğim. Tatlılığı gider ve onun acı olan kısmı kalır. Ondan sonra elindeki kabı, topluluk içerisindeki bir adama verdi. O adam da, onu içti.

Ahnef b. Kays'tan şöyle rivayet edilmiştir: Biz, Ebû Musa el-Eş'ari ile beraber, bir heyet olarak Ömer b. Hattâb'ın yanına gittik. Hz. Ömer'in üç ekmeği vardı. Bir gün bunları süt ve tereyağı ile bir günde etle, bir gün de zeytinyağı ile beraber yiyordu. Hz. Ömer'in yanına gelen topluluk, bu yemeği öyle bir şekilde yiyorlardı ki, bu yemeği yiyemeyecekleri anlaşılıyordu. Hz. Ömer dedi ki: "Allah'a

yemin olsun ki! Sizin bu yemeği yiyemeyeceğinizdeki özrünüzü görüyorum. Muhakkak ki ben, dünya hayatından nasıl güzel bir şekilde istifade edileceğini en iyi bileninizim. Eğer ben dilersem, devenin göğüs ve hörgüç kısmının etini, ateşte gereği gibi kızartarak kebap yapıp, ince ekmekle beraber yemeyi yapabilirim. Fakat ben, bu güzel yiyecekleri bu dünya hayatında yemeyip ahirete bırakıyorum. Yüce Allah (cc) Kur'ân-ı Kerîm'de bir kavmi şöyle anlatmıştır; "Dünyadaki hayatınızda bütün güzel şeylerinizi harcadınız, onların zevkini sürdünüz." [391]

Muhammed b. Kays'tan şöyle rivayet edilmiştir: İnsanlar, Hz. Ömer'in kızı Hz. Hafsa'nın yanına gidip, kendisine dediler ki: "Mü'minlerin Emirinin boynu, zayıflıktan dolayı dışarıya çıkmıştır. Allah Müslümanları zenginleştirmiş, sen onunla konuşsan, şuanda yemiş olduğu yemekten daha yumuşak yemek yesin. Şimdi ki giymiş olduğu elbiseden daha yumuşak elbise giysin. Şuan giymiş olduğu cübbesi yamalı olup, yamanın rengi elbisenin renginden değil. Şuanda üzerinde yatmış olduğu yataktan daha yumuşak bir yatak edinsin. Bu söylediklerimizi yerine getirirse, Müslümanların işini daha güzel yapabilir. Hz. Hafsa'yı, Hz. Ömer'in yanına gönderdiler. Hz. Hafsa'da, onların kendisine anlattıklarını Hz Ömer'e anlattı. Hz. Ömer dedi ki: "Resûlullah'a (s.a.s.) hiç yumuşak bir yatak serdin mi?" Hz. Hafsa dedi ki: Bize ait bir aba vardı. Onu iki kat yapıp ona seriyorduk. O aba, Resûlullah'a sert olduğu zaman, onu dörde katlayıp öyle seriyorduk. Hz. Ömer dedi ki: Resûlullah'ın giydiği en güzel elbiseyi bana haber ver? Hz. Hafsa dedi ki: Resûlullah'ın (s.a.s.) bir cübbesi vardı ve onu Resûlullah(s.a.s.) için boyamıştık. Birisi, o cübbeyi gördü ve o gören dedi ki: Ey Allah'ın Resulü! Onu bana giydir. Resûlullah(s.a.s.) de, onu ona verdi. Hz. Ömer dedi ki: Bana bir sepet hurma getirin. Hz. Ömer, o hurmayı getirenlere, hurmaların çekirdeklerini çıkartmalarını emretti. Hz. Ömer dedi ki: O hurmaların üzerindeki kabukları da çıkartın. Onlarda bunu yaptılar. Ondan sonra Hz. Ömer hepsini yedi. Hz. Ömer dedi ki: İşte beni görüyorsunuz, yemeğe iştahım yoktur. Yani istersem iştahım var. Yanımda et olmasına rağmen tereyağı yiyorum. Yanımda tereyağı olmasına rağmen zeytinyağı yiyorum. Yanımda zeytinyağı olmasına rağmen tuz yiyorum. Yanımda tuz olmasına rağmen yiyeceklerimi katıksız yiyorum. Benim iki arkadaşım (Resûlullah ve Ebû Bekir) bir yolu takip ettiler. Ben onların takip etmiş olduğu bu yolu, dünyada takip etmezsem, ahirette onlara ulaşmam engellenmekten korkarım. Süfyan (Allah, ona

[391] el-Ahkaf 46/ 20.

rahmet etsin) dedi ki: Ömer b. Hattâb (r.a.), değeri bir dirhem olan bir şeyi iştahı çektiği zaman, onu hemen yemeyip bir yıl sonra yiyordu.

Atba'dan şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer'e kumaş gönderildi. Hz. Ömer o kumaşı taksim etti. Bizden her bir adama, bir elbise düştü. Ondan sonra Hz. Ömer, üzerinde Hulle olduğu halde minbere çıktı. Hulle ise; altlık ve üstlük elbise demektir. Hz. Ömer dedi ki: Ey insanlar! Beni dinlemez misiniz? Selman (r.a.) dedi ki: Seni dinlemiyoruz. Hz. Ömer dedi ki: Ey Ebû Abdullah! Neden beni dinle miyorsunuz? Selman dedi ki: Sen her birimize iki elbise verdin. Fakat senin üzerinde iki elbise var. Hz. Ömer dedi ki: Ey Ebû Abdullah! Acele etme. Hz. Ömer, oğlu Abdullah'ı çağırdı. Hiç kimse Hz. Ömer'e cevap vermedi. Ey Abdullah b. Ömer! Abdullah b. Ömer dedi ki: Ey Mü'minlerin Emiri! Buyurun. Hz. Ömer dedi ki: Benim izar olarak kullanmış olduğum elbise, senin midir? Abdullah b. Ömer dedi ki: Allah hakkı için benimdir. Selman dedi ki: Ey Mü'minlerin Emiri! Şuan söyle, seni dinleyeceğiz.

Ebû Osman'dan şöyle rivayet edilmiştir: Utbe b. Farke Azerbaycan'a gittiği zaman, sadeyağ ile yapılmış bir un helvası kendisine getirildi. O helvayı yiyince, tatlıyı güzel buldu. Utbe b. Farke dedi ki: Allah'a yemin olsun ki! Pişmemiş bu helvadan iki büyük helva ambalaj yapılarak, iki adamla beraber bir devenin üzerine yüklenilip, Hz. Ömer'e gönderildi. Bu iki adam, Hz. Ömer yanına geldiklerinde, Hz. Ömer ambalajı açtı. Hz. Ömer dedi ki: Bu nedir? Bu iki adam dediler ki: Un helvasıdır. Hz. Ömer un helvasının tadına baktı ve tatlı olduğunu fak etti. Hz. Ömer, elçiye dedi ki: Tüm Müslümanlar kendi evlerinde bu şeyden yiyip, doya biliyorlar mı? Elçi dedi ki: Hayır. Hz. Ömer dedi ki: Eğer tüm Müslümanlar bundan yiyemiyorsa, ben bunu geri gönderiyorum. Ondan sonra Hz. Ömer, Utbe'ye şöyle bir mektup yazdı; Bundan sonra… Bu gönderdiğin şey ne senin emeğindir, nede annenin emeğidir. Kendi evin de yemiş olduğun bu tatlıyı, Müslümanlar kendi evlerinde doyasıya yemişler mi? Utbe b. Farke dedi ki: Ben, Hz. Ömer'in yanına büyük bir sepet helva ile geldim. Hiçbir şeyin rengi o helvadan daha güzel değildi. Hz. Ömer dedi ki: Bu nedir? Ben dedim ki: Bu bir yiyecektir, sana getirdim. Utbe b. Farke dedi ki: Günün ilk kısmında insanların ihtiyacını gideriyorsun. Ben o yiyeceği, eve döndüğün zaman, yiyip güçlenmen için getirdim. Utbe b. Farke dedi ki: Hz. Ömer, o sepetten bir tanesini açtı. Hz. Ömer dedi ki: Ben yerine döneceğin zaman, oradaki her Müslümana bunun aynısını yedirmeni istiyorum. Utbe b. Farke dedi ki: Ey Mü'minlerin Emiri! Seni ıslah eden Allah'a yemin ederim ki! Feys denilen yerin tüm

malını, gideceğim yerdeki Müslümanlara dağıtsam, yine de yetmez. Hz. Ömer dedi ki: Mademki, Müslümanlara yediremiyorsun, buna benim ihtiyacım yoktur. Ondan sonra Hz. Ömer, bir kabın içerisine büyük parçalarla doğranmış ekmek kabını istedi. O kabın içerisinde sert et paçaları vardı. Hz. Ömer, benimle beraber büyük bir iştahla yiyordu. Ben de kabın içerisinde beyaz görünen bir parçayı, deve hörgücü etine benzettim. Baktım ki o parça, etin sınır kısmıydı. Birazda et vardı, onu çiğniyordum, onu yutamıyordum. Hz Ömer'in benden habersiz olduğu bir sırada, o ağzımdaki et parçasını yemek tahtası ile kabın arasına bıraktım. Hz. Ömer yemekten sonra, kendi halinde sirke olmuş, bir bardak üzüm suyu istedi. Hz. Ömer bana dedi ki: "Bunu iç." Bende o içeceği, Hz. Ömer'in elinden aldım. İçmeye çalıştım, fakat içemedim. Ondan sonra Hz. Ömer, onu aldı ve içti. Ondan sonar Hz. Ömer bana dedi ki: Ey Utbe! Beni dinle. Her gün bir deve kesiyoruz. Onun etini, yağını ve en güzel tarafını etraftan bize gelen Müslümanlara ayırıyoruz. O devenin boynu, Hz. Ömer'in ev halkı içindir. Hz. Ömer'in ev halkı da, bu sert eti yiyor ve şiddetli üzüm sirkesini içiyor. Bu sirkede, karnımızdaki sert eti parçalıyor, bizde ondan kuvvet alıyoruz.

Utbe b. Farke es-Selemi'den şöyle rivayet edilmiştir: Ben, Hz. Ömer'in yanına gittim. Her gün bir deve kesiyordu. O devenin en iyi tarafını, Müslümanlara ve Müslümanların annesi olan Resûlullah'ın hanımlarına veriyordu. Kendi ev halkına da, boyun etini ve boyundaki etin sınır kısmını veriyordu. Hz. Ömer bana bir yemek istedi ve o yemekte getirildi. O yemeğin içinde sert ekmek, etin sert kısmından birkaç parça et vardı. Hz. Ömer bana buyur ye, diyordu. Bende o etten bir parça aldım ve onu çiğnemeye başladım. Bende o parçayı yutamıyordum. O yemeğin içinde beyaz bir parça gördüm ve zannettim ki devenin hörgüç kısmındaki ettir. Onu aldım. Çiğnemeye başlayınca, boyun kısmının siniri olduğunu fark ettim. Hz. Ömer'de bana baktı. Hz. Ömer dedi ki: Bu yemiş olduğun et, sen ve arkadaşlarının yemiş olduğunuz Irak halkının develerinden değildir.

Halid b. Said'den, o da, Said b. Amr b. Said b. As'tan, o da babasından şöyle rivayet etmiştir: Ömer b. Hattâb dedi ki: "Ben, ister bir halk, ister bir çocuk, ister bir mal için; Allah'tan geldik ve Allah'a döneceğiz, demeyi seviyorum." Ancak Abdullah b. Ömer'in, ben den sonra insanlar içerisinde kalmasın istiyorum.

Hanif el-Müzeri dedi ki: "Hz. Ömer, birkaç tane hurma yedi. Ondan sonra üzerine su içti." Hz. Ömer dedi ki: "Her kimin midesi, kendisini ateşe atsa, Allah, o kimseyi kendi rahmetinden uzaklaştırmıştır."

47. Bölüm: Hz. Ömer'in Tevazusu

Cübey b. Nefir'den şöyle rivayet edilmiştir; bir topluluk, Ömer b. Hattâb'a dediler ki: "Ey Mü'minlerin Emiri! Biz senden başka, adaletle hükmeden, hak kelimesini söyleyen ve münafıklara karşı şiddetli olan hiç kimseyi görmedik. Resûlullah'tan (s.a.s.) sonra insanların en hayırlısısın. Avf b. Malik dedi ki: Yalan söylediniz. Allah'a yemin olsun ki! Ben, Resûlullah'tan (s.a.s.) sonra en hayırlı insanı gördüm. Hz. Ömer dedi ki: O kimdir? Avf b. Malik dedi ki: Hz. Ebû Bekir'dir (r.a.). Hz. Ömer dedi ki: Avf, doğur söyledi ve sizler yalan söylediniz. Allah'a yemin olsun ki! Ebû Bekir, miskin kokusundan daha güzel kokuludur. Ben ev halkımın devesinden daha sapığım. -Müslüman olmadan önce, çünkü Hz. Ebû Bekir, benden altı yıl önce Müslüman oldu.-

Mücaled b. Said'den şöyle rivayet edilmiştir: Rüstem'in Kadisiye'ye geldiği haberi Hz. Ömer'e ulaştığında, sabah'tan öğle vaktine kadar, Kadisiye'den gelen kervanlardan, Kadisiye ehli hakkında bilgi alıyordu. Ondan sonra Hz. Ömer ev halkına döndü. Hz. Ömer yolda müjdeciyle karşılaştığında, müjdeciye sordu: Nereden geliyorsun? O müjdeci nerden geldiğini, Hz Ömer'e anlattı. Hz. Ömer dedi ki: Ey Allah'ın kulu! Bana Kadisiye'den haber ver? Müjdeci adam dedi ki: Yüce Allah, düşmanı yenilgiye uğrattı. -Hz Ömer ise, onunla yürüyordu ve ondan Kadisiye ile ilgili haber alıyordu. Müjdeci ise, devenin üstündeydi. Müjdeci, Medine'ye girinceye kadar, Hz. Ömer'i tanımıyordu. İnsanlar Hz. Ömer'e; Ey Müminlerin Emiri! Es-Selamü Aleyküm diyorlardı.- Müjdeci, Hz. Ömer'e dedi ki: Allah sana rahmet etsin. Neden bana, Müminlerin Emiri, olduğunu haber vermedin? Hz. Ömer dedi ki: Ey benim kardeşim! Sana bir zarar yoktur.

Abdullah b. Musab'tan şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer dedi ki: "Bayanların mehir'ini, Zilfidde'nin kızı olsa dahi 40 okkadan[392] fazla arttırmayın. -Zilfidde'den kastı, Yezid b. Hasin el- Hasin'dir.- Kim 40 okkadan fazla kadının mehir'ini arttırırsa, fazlasını Beytü'l-Mal'a bırakacağım. Kadınların safından uzun boylu, basık burunlu bir bayan dedi ki: Kadınların mehir'inden sana ne? Hz. Ömer dedi ki: Nasıl bana ne? O kadın dedi ki: Yüce Allah şöyle buyuruyor: "Onlardan birine (boşanmak istediğiniz kadına) kantarca yüklerce (mehir) vermişseniz dahi, yine de ondan (o mehir'den) bir şey almayın! İftira atarak ve apaçık bir günah

[392] 1 okka =1.282 kg'dır.

işleyerek onu alacak mısınız?[393] Hz. Ömer dedi ki: “Bir kadın doğru söyledi, bir erkek de yanlış söyledi (hata etti).”

Mesruk b. Ecda’dan şöyle rivayet edilmiştir: Ömer b. Hattâb insanlara hutbe vermek üzere, Resûlullah’ın (s.a.s.) minberine çıktı. Hz. Ömer dedi ki: Bayanları mehir’lerini niçin arttırıyorsunuz? Resûlullah(s.a.s.) ve onun arkadaşları, bayanların mehir’lerini azaltıyorlardı. Bayanların mehir’leri 400 dirhem’den fazla değildi. Bayanların mehir’lerini çoğaltma, takva veya şeref olmuş olsaydı, bu konuda Resûlullah’a (s.a.s.) ve onun arkadaşlarına kimse ulaşamazdı. Bir erkeğin kendi eşine 400 dirhemden fazla mehir verdiğini, kadınlar öğrenmesin. Ondan sonra Hz. Ömer minberden indi. Kureyş’den bir kadın ona itiraz etti. Kadın dedi ki: Ey Müminlerin Emiri! Sen niye, kadınların mehir’lerinin 400 dirhemden fazla olmasını engelledin? Hz Ömer dedi ki: Bundan sana ne? Kadın dedi ki: Kur’ân’da, Allah’ın mehir hakkında indirmiş olduğu ayeti işitmedin mi? Hz. Ömer dedi ki: Allah’ın indirmiş olduğu ayet hangisidir? Kadın dedi ki: Sen Yüce Allah’ın şöyle buyurduğunu işitmedin mi; “Onlardan birine (boşanmak istediğiniz kadına) kantarca/yüklerce (mehir) vermişseniz dahi, yine de ondan (o mehir’den) bir şey almayın! İftira atarak ve apaçık bir günah işleyerek onu alacak mısınız? [394] Hz. Ömer dedi ki: Ey Allah’ım! Ömer’den daha bilgili olan her Müslümanı affet. Ondan sonra Hz. Ömer minbere çıktı ve dedi ki: Ey insanlar! Bayanlara 400 dirhemden fazla mehir vermemek için, sizi sakındırdım. Kim malından severek, isteyerek, ne kadar mehir veriyorsa versin.

Ebû Ğaliy eş-Şami’den şöyle rivayet edilmiştir; Hz. Ömer karamtırak (Beyaz olan boz deve) bir devenin üzerinde, Cabiye denilen yere geldi. Hz. Ömer’in kafasında sarık, başlık (külah) olmadığından, dazlaklığı (kelliği) güneşten dolayı parlıyordu. Onun iki ayağı, devenin ayağının kısmın da idi ve o devenin üzengisi de yoktu. Hz. Ömer’in döşeği yünden yapılmıştı. Deve ye bindiğinde, onu üzerine atıp öylece biniyordu. Yere oturduğunda ise onu yere serip öylece oturuyordu. Onun çantası alaca çizgili bir kumaştı veya ince kadifeden yapılmış bir çeşit ihram örtüsündendi. İnce kadifenin içi, liflerle doldurulmuştu. Bir bineğe bindiğinde, onu çanta olarak kullanıyordu. Binekten indiğinde ise kendisine yastık yapıyordu. Hz. Ömer’in üzerinde pamuktan örülmüş çizgili bir vardı ve o elbisesinin yanları delinmişti. Hz. Ömer dedi ki: Bu yerin başkanını bana çağırın. “Celus adında bir

[393] en-Nisâ 4/ 20.
[394] en-Nisâ 4/ 20.

şahsı ona çağırdılar.” Hz. Ömer, Celus’a dedi ki: “Benim elbisemi yıkayın, dikin ve bana bir elbise emanet verin.” Ketenden yapılmış bir elbise ona getirildi. Hz. Ömer dedi ki: Bu nedir? Dediler ki: Bu ketendir. Hz. Ömer dedi ki: Keten nedir? Hz. Ömer’e elbisesini çıkartması için haber verdiler. Celus ona dedi ki: Sen Arapların Melikisin, Cabiye öyle bir şehir dir ki, burada deveye binmek uygun değildir. Hz. Ömer’e bir at getirildi. Hz. Ömer’in kadife parçasını eğersiz ve semersiz atın üzerine attılar. Hz. Ömer’de, o ata bindi. Hz. Ömer dedi ki: Bu atı durdurun. Bundan önce insanların şeytana bindiklerin tahmin etmiyordum. Ona devesi getirildi ve devesine bindi.

Hişam b. Urve’ den, o da babasından şöyle rivayet etmiştir: Ömer b. Hattâb Şam’ a geldi. Şam ehlinin ileri gelenleri ve askeri komutanları onu karşıladılar. Hz. Ömer dedi ki: “Benim kardeşim nerede?” Dediler ki: Senin kardeşin kimdir? Hz. Ömer dedi ki: Ebû Ubeyde. Dediler ki: Şimdi senin yanına gelecek. Ebû Ubeyde bir iple gemlenmiş bir devenin üzerinde, Hz Ömer’in yanına geldi. Onu selamladı ve onun durumunu sordu. Hz. Ömer insanlara dedi ki: Biz den ayrılın. Hz. Ömer, Ebû Ubeyde’nin evine gelene kadar, Ebû Ubeyde ile yürüdü. Hz. Ömer onun evine girdi. Ebû Ubeyde’nin evinde; kılıcı, kalkanı ve devenin taşıyabileceği eşya olduğunu gördü. Hz. Ömer ona dedi ki: Sen biraz kendi evine eşya ve bir şeyler alsaydın olmaz mıydı? Ebû Ubeyde dedi ki: Ey Mü’minlerin Emiri! Benim evimdeki bu durumum, bizi ahiretteki istirahatimize ulaştıracak.

Tarık b. Şihab’tan şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer Şama geldiği zaman, su üzerine gitmesi için yolu kendisine gösterdim. Hz. Ömer devesinden indi. Devesinin ağzından gemini söktü ve devesini kendi eliyle tuttu. Hz. Ömer suya daldı ve devesi de onunla beraberdi. Ebû Ubeyde, Hz. Ömer’e dedi ki: Yeryüzü halkı yanında büyük bir iş yaptın ki, o da böyle böyle yaptın (deveyle suya girdin). Tarık b. Şihab dedi ki: Hz. Ömer, Ebû Ubeyde’nin göğsüne bir yumruk vurdu. Hz. Ömer dedi ki: Ey Ebû Ubeyde, öylemi! Keşke bunu senin dışında başka birisi söyleseydi. Muhakkak ki siz, insanların en zeliliydiniz, en tehlikeli olanıydınız, en azıydınız. Yüce Allah sizi, İslâm’la aziz ve üstün kıldı. Siz ne zaman ki Allah’ın dışında, insanlarda izzeti ararsınız, Yüce Allah sizi zelil eder.

Hz. Ömer’in azatlısı olan, Eslem’den şöyle rivayet edilmiştir; Hz. Ömer, Şama giderken, ben de onunla beraberdim. Şam’a yaklaştığında ihtiyacını gidermek için devesini çöktürdü. Eslem dedi ki: Ben kürkümü, eşyamın iki arasına koydum.

Hz. Ömer ihtiyacını giderip geldiğinde, Eslem'in devesini kastedip, o kürkün üzerine oturup deveye bindi. Eslem'de, Hz. Ömer'in devesine bindi. Her ikisi de gidecekleri yerin halkıyla karşılaşana kadar, yürümeye devam ettiler. Eslem dedi ki: O yerin halkı bize yaklaştıkları zaman onlara, Hz. Ömer'in bu olduğunu işaret ettim. Onlar kendi aralarında konuşuyorlardı. Hz. Ömer dedi ki: Onların gözleri, payesi olmayan kişilerin bineklerine bakıyor. Hz. Ömer de, acemlerin bineklerini kastediyordu (halifenin bineğinin güzel olmasına bakıyorlardı).

İsmail b. Kays'tan şöyle rivayet edilmiştir; Hz. Ömer, devesi üzerinde Şam'a geldiğinde, insanlar onu karşıladılar. İnsanlar dediler ki: Ey Mü'minlerin Emiri! İnsanlar seni karşılayacaklar, keşke bir ata binseydin. Hz. Ömer dedi ki: Burada ben sizi göremiyorum. Elini göğe işaret ederek, ancak iş buradandır, devemin yolunu açınız.

Abdullah b. Abbas'tan şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer'in yolu üzerinde, Abbas'a ait olan bir oluk vardı. Cuma günü, Hz. Ömer elbisesini giydi. Abbas içinde iki yavru hayvan kesildi. Hz. Ömer oluğun hizasına geldiği zaman, o iki kesilen hayvan yavrusunun kanı üzerine su döküldü. O kanda Hz. Ömer'e değdi. Hz. Ömer dedi ki: Bu oluğu buradan kaldırın. Ondan sonra Hz. Ömer geri döndü. Elbisesini çıkarttı ve başka bir elbise giydi. Ondan sonra gelip, insanlara namaz kaldırdı. Hz. Abbas, namazdan sonra Hz. Ömer'in yanına geldi ve dedi ki: Allah' a yemin olsun ki! O öyle bir yerdi ki, o oluğu, Resûlullah(s.a.s.) oraya bırakmıştı. Hz. Ömer dedi ki: Sen o oluğu kesinlikle yükseltmeyip, Resûlullah'ın (s.a.s.) koyduğu yere bırakacaksın. Hz. Abbas, Hz. Ömer'in dediğini yaptı.

Muhammed b. Sa'd'dan, o da Ömer b. Hattâb'tan şöyle rivayet etmiştir: Sen benim yiyecek malımın, insanların yedikleriyle aynı olduğunu görüyorsun. Ancak benim, beni Mahzum kabilesinden halalarım var, onlara tatlı su veriyorum. Onlardan bana, avuçlarla kuru üzüm gönderiyorlar. Ondan sonra Hz. Ömer oturdu ve ona denildi ki: Sen bu söylediğin şeyle, neyi kast ediyorsun? Hz. Ömer dedi ki: Nefsim de bir şey buldum. Bende o nefsimde bulduğum şeyden kurtulmak için başımı önüme eğdim.

Enes b. Malik'ten şöyle rivayet edilmiştir: Bir gün ben, etrafı duvarla çevrili olan bir bahçeye girene kadar, Ömer b. Hattâb'ı dinledim. Ben, onu dinledim. Benimle onun arasında bir duvar vardı. Hz. Ömer de, duvarla çevrili bahçenin içindeydi ve kendi kendine şunu söylüyordu: Ömer, Mü'minlerin Emiridir. Aferin,

çok iyi! Ey Hattâb'ın oğlu, Allah'a yemin olsun ki! Ya sen, Allah'ın hükmünü gücün yettiği kadar yerine getireceksin, ya da Cenab-ı Allah sana azap edecektir.

Ebû İshak el-Fezari dedi: Ömer b. Hattâb dedi ki: Benim yanım da en sevimli insan, benim hatalarımı bana söyleyendir.

Abdurrahman b. Hateb'ten şöyle rivayet edilmiştir: Benî Münebbeh kabilesinden bir heyetle, Hz. Ömer'in yanına gittik. Ben daha çocuk idim. Onlar benim ihtiyacımı görmeden, kendi ihtiyaçlarını görüp, benden ayrıldılar. Hz. Ömer bir devenin üzerinde çarşıdan geçti. Ben öyle bir sıçramayla sıçrayıp, kedimi Hz. Ömer'in arkasında gördüm. Hz. Ömer'de, elini iki omuzunun arasına vurdu ve dedi ki: Sen kinsin? Bende, Hz. Ömer'e dedim ki: "Ben bir çocuğum. Hz. Ömer dedi ki: Cesaretli bir çocuksun. Bende dedim ki: Atlamada cesurum. Hz. Ömer dedi ki: Arkadaşına söyleyeceğin bir ihtiyacın var mı?" Hz. Ömer ihtiyacımı gördü ve ondan sonra dedi ki: Bineğimizin sırtını boşalt (deveden in).

Yahya b. Abdirrahman b. Hateb'ten, o da basasından şöyle rivayet etmiştir: Biz, Hz. Ömer'le beraber hac veya umre için yola çıktık. Mekke'ye yakın, Decnan denilen bir dağ yolundan geçtik. Hz. Ömer' de o dağa baktı. Hz. Ömer dedi ki: Ben, Hattâb'ı, sert, kaba bir deve yanında olduğu halde, bu dağ yolunda gördüm. Bazen odunları toplayıp sırtıma alıyordum ve bazen de odunları toplayıp devenin sırtına yüklüyordum. Bu gün ise insanlar bana saygı göstererek, yerlerinden ayrılmamaktadırlar. Bu gün insanlar içerisinde makam olarak, benden daha üstümde kimse yoktur. Allah beni, o makamdan bu makama getirdi. Ondan sonra Hz. Ömer dedi ki: Senin gördüğün hiç bir şeyin edası kalmaz / yalnız yüce Allah (cc) kalır. Mal ve evlat geri iade edilir.

Cabir b. Abdillah'tan şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer, cemaatle namaz kılmak için insanları çağırdı. Ondan sonra minbere oturdu ve cami dolana kadar bir şey konuşmadı. Ondan sonra Hz. Ömer kalktı ve dedi ki: Allah' a hamd olsun ki! Önceden kendi midemi doldurmakla meşguldüm. İşte ben, Mü'min'lerin reisi oldum. Hz. Ömer minberden indiği zaman, ona denildi ki: Bunu sana söyleten şey neydi? Hz. Ömer dedi ki: Allah'ın üzerimdeki nimetinin şükrünü açığa vurmaktı.

Muharib b. Disar'dan, o da İbn Ömer'den şöyle rivayet etmiştir: "Hz. Ömer minbere çıktı ve oturdu. İnsanlar, cemaatle namaz kılmak için çağrıldı. Cami dolana kadar, durmadan çağrıyı tekrarladılar. Cami dolduktan sonra, Hz. Ömer ayağa kalktı ve dedi ki: Ben size karşı, Allah'a hamd ediyorum. Önceden kendi nefsim için

çalışıyordum. Ondan sonra öyle bir hale geldim ki, insanlar bana saygı göstererek, yerinden ayrılmıyorlar. Şuan insanlar içerisinde, benden daha yüksek makama sahip, hiç kimse yoktur ve minberden indi. Oğlu ona dedi ki: Ey Mü'minlerin Emiri! Bunu sana söyleten şey neydi? Hz. Ömer dedi ki: Senin babanın nefsi, kendisini yüceltti. Babanda, kendi nefsinin hallerini anlatarak, nefsini küçük düşürmek istedi.

Hasan'dan (r.a.) şöyle rivayet edilmiştir; Hz. Ömer'in huzurunda bir adam, Hz. Ömer'i övdü. Hz. Ömer dedi ki: Sen beni ve kendi nefsini, helak etmek mi istiyorsun?

Muhammed b. Abdirrahman b. Hz. Ebû Bekir b. Hazm'dan, o da Cüheyne kabilesinden bir adamdan şöyle rivayet edilmiştir: Hz Ömer'in hilafeti zamanında, babam bir kısım oğlakları Medine de satmak üzere, beni Medine'ye gönderdi. Ben, Medine'ye yaklaştığımda bir adamla karşılaştım ki, o da Medine'ye gidiyordu. Devemin yükü, eğri olmuştu. Ben dedim ki: Ey Allah'ın kulu! Devemin yükünü düzeltme de, bana yardımcı ol. Bu sözümü ona tekrarladım. Adam dedi ki: Evet, ey çocuğum! Sana yardım edeceğim. O adam geldi ve yükü düzeltene kadar benimle beraber oldu. O adam dedi ki: Sen kimsin? Ben dedim ki: Ben filan kesim, Cüheyneli falanca adamın oğluyum. Adam dedi ki: Sen babanın yanına gideceğin zaman, babana deki: "Mü'minlerin Emiri, sana diyor ki: Oğlaklar yaşını doldurmadan, küçük yaşta kesilmesini yasaklıyor. Çünkü bir yaşındaki oğlağın yağı, bir yaşını doldurmamış oğlağın işkembesinden daha hayırlıdır. Cüheyneli adam dedi ki: Sen kimsin? Hz. Ömer dedi ki: Ben Mü'minlerin Emiri, Ömer'im.

Abdülcebbar b. Abdirrahman et-Tenuhili'den şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer, minber'in üzerindeyken dedi ki: Sizden herhangi biri, benim ayıbımı biliyorsa, sizi Allah'ın hatıran veriyorum ki, o ayıbımı, benim yüzüme karşı söylesin. Bir adam dedi ki: Ey Mü'minlerin Emiri! Evet, senin iki ayıbın var. Hz. Ömer dedi ki: Bu iki ayıp nedir? Adam dedi ki: Sen, iki cübbe giyip değiştiriyorsun. Sen, iki katık yiyorsun. İnsanlar, senin yaptığın gibi yapmaya güç yetiremiyorlar. Hz. Ömer dedi ki: Bundan böyle, Allah'a ulaşıncaya kadar iki cübbe giymeyeceğim ve iki katık beraber yemeyeceğim.

Eslem el-Eftesli dedi ki: Fars'tan bir heyet, Hz. Ömer'in yanına geldi. Onu aradılar ve onu yerinde bulamadılar. O Farslılara denildi ki: O, Mecsid'de dir. O heyettekiler, Hz. Ömer'in yanına geldiler. O heyettekiler, Hz. Ömer'in yanında ne bir

bekçi nede başka kimsenin olmadığını gördüler. Heyetteki Farslılar dediler ki: Bu gerçek bir meliktir. Allah'a yemin olsun ki! Bu, Kisra'nın padişahları gibi değildir.

48. Bölüm: Hz. Ömer'in, İnsanlar Hakkında Vermiş Olduğu Kararlar

Abdullah b. Abbas'tan (r.a.) şöyle rivayet edilmiştir: Uyeyne b. Hasin b. Huzeyfe b. Bedir, Medine'ye geldi. Uyeyne, kardeşi oğlu olan Hür b. Kays'a misafir oldu. Hür b. Kays, Hz. Ömer'in yakınında olan kimselerdendi. Hür, Hz. Ömer'in meclisinde oturan kurralardan birisiydi ve Hz. Ömer'in danıştığı kimselerdendi. Hz. Ömer'in danıştığı kimseler yaşlılar veya gençlerdi. Uyeyne, kardeşi oğluna (Hür b. Kays) dedi ki: Ey kardeşimin oğlu! Senin Hz. Ömer'in yanında bir hatırın var mı, onun yanına girmem için izin ister misin? Hür b. Kays, Hz. Ömer 'den amcası için izin istedi ve Hz. Ömer'de izin verdi. Uyeyne b. Hasin, Hz. Ömer'in yanına girdiği zaman, Hz. Ömer'e dedi ki: Ey Hattâb'ın oğlu! Sen, bize bol bol vermiyorsun ve aramızda adaletle hükmetmiyorsun. Abdullah b. Abbas dedi ki: Hz. Ömer öyle bir sinirlendi ki, Uyeyne'nin üzerine atlayıp, onu dövmeyi düşündü. Hür b. Kays dedi ki: Ben de dedim ki: Ey Mü'minlerin Emiri! Yüce Allah Kur'ân'ı Kerîm'de, kendi Peygamberine şöyle buyurmuştur: "(Resulüm!) Sen af yolunu tut, iyiliği emret ve cahillerden yüz cevir."[395] Abdullah b. Abbas dedi ki: Allah'a yemin olsun ki! Hür b. Kays bu ayeti Hz. Ömer'e okuduğunda, Hz. Ömer bu ayeti geçmedi. Çünkü Hz. Ömer, yüce Allah'ın kitabından çokça haberdardı.

İbrahim b. Hamza'dan şöyle rivayet edilmiştir: Ömer b. Hattâb'a cübbeler getirildi. Hz. Ömer'de bu cübbeleri, Ensar ve Muhacirler arasında taksim etti. O cübbeler içinde, güzel bir cübbe vardı. Hz. Ömer dedi ki: Eğer ben bu cübbeyi, Muhacir ve Ensar'dan birisine versem, verdiğim kişiye arkadaşları kızacaklar. Diyecekler ki: Hz. Ömer, bu şahsı bize tercih etti. Kureyş'den bir genci bana gösterin ki, bu cübbeyi ona vereyim. Kureyş'den muttaki olan kişi de, Mesur b. Mahreme diye adlandırılıyordu. Hz. Ömer 'de cübbeyi, Mesur b. Mahreme'ye verdi. Sa'd b. Ebî Vakkas, cübbenin Mensur b. Mahreme'nin üzerinde olduğunu gördü. Sa'd b. Ebî Vakkas dedi ki: Bu sana kim vermiş? Mesur b. Mahreme dedi ki: Bunu bana, Mü'minlerin Emiri vermiştir. Sa'd b. Ebî Vakkas, Hz. Ömer'in yanına geldi ve dedi ki: Sen bu cübbeyi bana giydiriyorsun, kardeşimin oğlu Mesur'ede, bana vermiş olduğun cübbeden daha güzelini vermişsin. Hz. Ömer dedi ki: Ey Ebû İshak! Ben sizden birinize verip, arkadaşınızın size kızmasından çekindim. Ben, İslâm'ı güzel

[395] el-A'râf / 199.

bir şekilde yaşayan gence verdim. Ben bu muttaki genci tercih etmekle, bunu sizin üzerinize tercih ettiğime dair, kimse bir şüphe duymasın. Sa'd b. Ebî Vakkas dedi ki: Ben, ona vermiş olduğun o cübbeyi, senin kafana vuracağıma dair yemin ettim. Hz. Ömer kafasını eğdi ve Hz. Ömer dedi ki: Ey Ebû İshak! İşte benim kafam senin yanında, ihtiyar ihtiyara acısın (beni incitme). Sa'd b. Ebî Vakkas, o cübbeyle Hz. Ömer'in kafasına vurdu.

Hasan'dan(Allah, ona rahmet etsin) şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer ile bir adam arasında bir şey hakkında, bir konuşma geçiyor. Adam, Hz. Ömer dedi ki: Ey Mü'minlerin Emiri! Allah'tan kork. Toplumdan bir adam, o adama diyor ki: Sen Mü'minlerin Emirine mi, Allah'tan kork diyorsun? Hz. Ömer, toplumdan kalkın adama dedi ki: Onu bırak söylesin. Çünkü onun söylemiş olduğu şey, güzeldir. Ondan sonra Hz. Ömer dedi ki: Eğer siz Allah'tan korkun, demediğiniz zaman, sizde hayır yoktur. Eğer biz de (idareciler), sizin söylemiş olduğunuz şeyi kabul etmezsek, biz de de hayır yoktur.

Ali b. Rebah'dan, o da Naşire'den şöyle rivayet edilmiştir: Ben Cabiye gününde, Hz. Ömer'in insanlara şöyle hutbe verdiğini işittim: Yüce Allah beni bu mala (ganimete), hem bekçi hem de Müslümanlar arasında taksim edici kılmıştır. Ondan sonra Hz. Ömer dedi ki: Yüce Allah, her kesin hissesini taksim eder. Ben bu malı dağıtımına Allah'ın Resûlü'nün (s.a.s.) ev halkından başlayacağım. Resûlullah'ın (s.a.s.) eşlerine on bin dirhem hisse ayırdı. Ancak Cüveyriye, Safiyye ve Meymune'ye on bin dirhem ayırmadı. Aişe (r.anha) dedi ki: Muhakkak ki Resûlullah(s.a.s.), bize eşit davranıyordu. Hz. Ömer bunun üzerine Cüveyriye, Meymune'ye ve Safiyye'ye de on bin dirhem vererek, eşit davrandı. Hz Ömer dedi ki: Ondan sonra bu malı taksim etmeye, ilk hicret eden arkadaşlarımdan başlayacağım. Çünkü bize zülüm ve düşmanlık yapılarak, memleketimizden çıkartıldık. Ondan sonra o muhacirlere hisselerini verdi. Muhacirlerden Bedir savaşına katılanlara dörde bin, dört bin dirhem verdi. Hudeybiye'de bulunanlara ise; üçer bin, üçer bin dirhem verdi. Hz. Ömer dedi ki: Her kim ki ilk hicrete etmişse, hisse taksimatını almada öncelik onundur. Kim ki hicrette geç kalmışsa, hissesi ona geç verilir. Kimse bu şekilde hisse taksimatını vermemize kızmasın. Eğer kazacaklarsa, hicret ederken kendi bineğinin çökmesinden / istirahatinden şikâyet etsin. Ben size özrümü beyan ediyorum, şöyle ki: Ben Halid b. Velid'e, bu malı muhacirlerin fakirlerine dağıtmasını emretmiştim. Fakat o da, güçlü, şerefli ve bilgi

sahibi (konuşkan) insanlara dağıttı. Bende onu görevden aldım. Onun yerine, Ebû Ubeyde b. Cerrah'ı emir tayin ettim. Bu esnada Ebû Amr b. Hafs b. Muğire yerinden kalktı ve dedi ki: Allah'a yemin olsun ki! Senin bu özrünü kabul etmiyorum! Muhakkak ki sen, öyle bir genci görevden aldın ki, Resûlullah(s.a.s.) onu tayin etmişti. Bununla beraber sen, öyle bir şahsın gururunu kırdın ki, Resûlullah(s.a.s.) onu görevlendirmişti. Sen ona (Halid b. Velid'e) karşı merhametli davranmadım. Sen, benim amaca oğluma karşı, hased ettin. Ömer b. Hattâb dedi ki: "Halid b. Velid'in yakın akrabasısın, yaşın gençtir. Amacan oğlunu görevden aldığımdan dolayı sinirleniyorsun." Esbağ b. Nebate'den rivayet edildiğine göre; Esbağ b. Nebate dedi ki: Benle babam, Zerud denilen bir yerden çıktık. Sabahın karanlığında Medine'ye ulaştık. İnsanlar o vakitte, namaz kılıyorlardı. İnsanlar namazlarının bitirdikten sonra çarşıya akın ettiler. Elinde kamçı olan bir adam, bize doğru geldi ve dedi ki: Ey Arap! Bu hayvanları satıyor musun? O adam babamı razı eden kadar, durmadan hayvanların fiyatı üzerine babamla pazarlık ediyordu. Baktık ki, o elinde kamçı olan adam, Ömer b Hattâb idi. Hz. Ömer'de, çarşının içerisinde gidip, geliyordu ve şöyle diyordu: Allah'tan korkun! Kimse, kimseye zulmetmesin. Ondan sonra Hz. Ömer, benim babamın yanından geçti. Babam, Hz. Ömer'e dedi ki: Beni beklettin. Sen bana, paramı peşin vereceğini söyledin. Hz. Ömer, ikinci kez babamın yanından geçti. Babam ona aynı sözleri tekrarladı. Hz. Ömer, babamın söylediği sözü reddetti ve dedi ki: Artık ben, senin hakkını sana ödemeyene kadar, buradan ayrılmayacağım. Hz. Ömer, üçüncü kez babamın yanından geçti. Babam sinirli bir şekilde yerinden sıçradı ve Hz. Ömer'in elbisesinden tuttu. Babam, Hz. Ömer'e dedi ki: Sen yalan söyledin ve bana zulmettin. Babam bu sözleri söyleyerek, Müslümanları İbn Hattâb'ın yanına topladı ve Müslümanlar dedi ki: Ey Allah'ın düşmanı! Sen, Mü'minlerin Emirini mi, çekiştiriyorsun? Hz. Ömer, babamın elbisesini topladı ve onu sürükleyip götürdü. Babam güçlü olmasına rağmen, Hz. Ömer onu çektiğinde, kendisini tutamıyordu. Böylece babamı, kasabın yanına götürene kadar çekti. Hz. Ömer dedi ki: Bu adama, hakkını vermen için, senin yanına geldim. Allah'a yemin olsun ki! Benim kârım da sana olsun. Hz. Ömer, babamdan küçükbaş hayvanları almıştı. Kasap dedi ki: Ey Mü'minlerin Emiri! Hayır, bu adamın hakkın ona vereceğim. Senin kârını da, sana hibe edeceğim. Kasap, babamın hakkın çıkartıp, kendisine verdi. Hz. Ömer, babama dedi ki: Verdiğim sözü yerine getirdim mi? Babam dedi ki: Evet. Hz. Ömer, babama dedi ki: Bizim hakkımız senin

üzerinde kaldı. O hakkımda şudur ki: Senin, beni tutup çekmendir. Bu hakkımı, senin ile Allah arasına bıraktım. Esbağ b. Nebate dedi ki: Ben, Hz. Ömer'e bakıyordum. Hz. Ömer, kâr ettiği miktar kadar, kasaptan et aldı. O eti sol eliyle tuttu, sağ elinde de kamçı vardı. Hz. Ömer, çarşıda yorulana kadar dolaşıyordu, ta ki evine girene kadar.

Hasan'dan (Allah, ona rahmet etsin) şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer sıcak bir günde, sıcaktan cübbesini kendi başına bıraktığı halde dışarı çıkmıştı. Eşeğin üzerinde olan bir genç, Hz Ömer'in yanında geçti. Hz. Ömer dedi ki: "Ey genç! Beni de bineğine bindir." Hasan dedi ki: Genç eşekten sıçrayarak indi. Genç dedi ki: Ey Mü'minlerin Emiri! Eşeğe, bin. Hz. Ömer dedi ki: "Hayır, ben tek başıma binmeyeceğim, seninle beraber bineceğim. Sen, beni öne almakla, sert yere beni oturtup, kendinde yumuşak yere binmek istiyorsun. Sen bin, bende senin arkadan olacağım." Hasan dedi ki: Hz Ömer, o gencin arkasında olduğu halde şehre girdi. İnsanlarda Hz. Ömer'e bakıyorlardı.

49. Bölüm: Hz. Ömer'in Takvası

Abdullah b. Ömer'den şöyle rivayet edilmiştir: Ben, bir deve satın aldım. O deveyi, besili, şişman olana kadar korluğa (otlatılan yere) bıraktım. Abdullah b. Ömer dedi ki: Hz. Ömer, pazar yerine geldi. O, çok besili, şişman olan deveyi gördü. Hz. Ömer dedi ki: Bu besili/ şişman deve, kime aittir. Hz. Ömer'e denildi ki: Abdullah b. Ömer'e aittir. Hz. Ömer diyordu ki: Ey Mü'minlerin Emirinin oğlu, Abdullah b. Ömer! Aferin, aferin. Abdullah b. Ömer dedi ki: Bende o esnada pazarda dolaşıyordum. Ben de dedim ki: Ey Mü'minlerin Emiri! Sana ne olmuş? Ömer b. Hattâb dedi ki: Bu deve sana nereden geldi. Bende dedim ki: Ben bir deve satın aldım, onu koruluğa gönderdim. Müslümanlar bu alışverişte, neyi kast ediyorlarsa, bende onu kast etmişim. Hz. Ömer dedi ki: Deniliyor ki: Mü'minlerin Emirinin oğlunun devesini otlatın, Mü'minlerin Emirinin oğlunun devesini sulayın! Ey Abdullah b. Ömer! Yarın sabah sermayeni al ve ondan elde edeceğin kârıda, Beytü'l-Mal'a bırak.

Cemi' b. Ömer et-Teymi'den şöyle rivayet edilmiştir: Abdullah b. Ömer'den işittiğime göre; Abdullah b. Ömer diyordu ki: Celevla denilen yerde hazır bulundum, ganimetten kırk bin dirhemlik mal satın aldım. Hz. Ömer dedi ki: Ey Abdullah b. Ömer! Şayet ben, ataşe konulsam, benim için bir şeyler feda eder misin? Ben dedim ki: Evet, sahip olduğum her şeyi sana feda ederim. Hz. Ömer dedi ki: İnsanlar, sen Celavla'da alışveriş yaparken, sanki benimde seninle beraber alışveriş yaptığımı

sanıyorlar. Diyorlar ki: Bu, Abdullah b. Ömer'dir. Resûlullah'ın (s.a.s.) arkadaşıdır. Mü'minlerin Emirinin oğludur, onun ev halkı içerisin de, en değer verdiği kişidir. O halkın sana bu malı ucuz vermeleri, sana pahalı vermelerinden daha sevimlidir. Kureyş'den bir adam, bu maldan ne kadar kar elde etmişse, ben ondan daha fazla sana kar vereceğim. Ondan sonra Hz. Ömer, Safiyye bint Ebû Ubeyde'nin kapısına geldi. Hz. Ömer dedi ki: Ey Safiyye bint Ebû Ubeyd! Ben seni yemine veriyorum ki, dişi geyik boyunu dahi olsa, kendi evinden herhangi bir şey çıkart. Safiyye dedi ki: (Hz Ömer'e bir yiyecek vererek) Al sana. Ondan sonra Hz. Ömer, Abdullah b. Ömer ile yedi gün boyunca görüşmedi. Hz. Ömer bir tüccarı çağırttı ve dedi ki: Ey Abdullah b. Ömer! Ben, senin yapmış olduğun bir alışverişten sorumluyum. Hz. Ömer, çağırttığı bu tüccardan dört yüz bin dirhemlik eşya aldı. Babam bana, bu satın almış olduğu eşyadan, sekiz yüz bin dirhemlik eşya verdi. Yine bu satın almış olduğu eşyadan, üç yüz yirmi bin dirhemlik eşyayı da, Sa'd'a gönderdi. Hz. Ömer, Sa'd'a dedi ki: Bu gönderdiğim üç yüz yirmi bin dirhemlik eşyayı, Celevla denilen yerin fethinde bulunan kişiler arasında, bu malı taksim et. Eğer orada bulunup, onlar içerisinde ölen varsa, onun hissesini varislerine gönder.

İbn Ömer'den şöyle rivayet edilmiştir: Ben, Hz Ömer'den cihada çıkmak için izin istedim. Hz. Ömer dedi ki: Ey oğulcuğum! Ben senin oraya gidip, zina yapmadan korkuyorum. Ben dedim ki: Sen, benim gibi bir insanın, zina yapmasından mı korkuyorsun? Hz. Ömer dedi ki: Siz savaşmak için düşmanla karşılaşacaksınız. Allah onları size bağışlayarak, onları ele geçireceksiniz. Sizinle savaşanları öldüreceksiniz. Kadın ve çocukları esir alıp, araç gereçlerini de toplayacaksınız. Ganimetlerin içinde bir cariyeye, ne kadar kıymet biçilir diye, çağrıda bulunuluyor. Sende bu cariyeye bir kıymet biçeceksin. İnsanlar, Mü'minlerin Emirinin oğludur diye, çekinerek senden fazla o cariyeye kıymet biçmezler. Hâlbuki bu cariye de; Allah'ın Resul'ünün ve akrabalarının, yetimlerin miskinlerin ve yolda kalmışların hakkı vardı. Bu cariyeden sen faydalanmış ve o cariye ile zina etmiş oluyorsun. Öyle ise sende yerinde otur."

Sa'd b. Ebî Vakkas'tan şöyle rivayet edilmiştir: Bahreyn'den Hz. Ömer'e misk ve amber kokuları getirildi. Hz. Ömer dedi ki: Allah'a yemin olsun ki! Bu güzel kokuları bana tartan, iyi tartı yapan bir kadının bulunmasını istiyorum ki, bende bu kokuları Müslümanlar arasında bölüştüreyim. Hz Ömer'in eşi Atike, Hz. Ömer'e dedi ki: Ben güzel tartarım, gel ben sana o kokuları tartacam. Hz. Ömer dedi ki:

Hayır. Hz. Ömer'in eşi dedi ki: Neden hayır? Hz. Ömer dedi ki: Ben senin böyle böyle yapmandan korkuyorum (parmaklarını o kokuya sürüp yüzüne ve boynuna o sürmeden korkuyorum ve böylece senin hissen, Müslümanların hissesinden fazla olur).

Mutemer'den, o da babasından şöyle rivayet etmiştir: Naim'den, Naim'de, Atare'den bana rivayet ettiğine göre; Atare dedi ki: Hz. Ömer, Müslümanlara ait olan güzel kokuları satması için, eşinin yanına bıraktı. Atare dedi ki: Hz. Ömer'in eşi, o kokulardan bana da sattı. O kokuları, bazen fazla bazen de eksik tartıyordu. O kokuların ağzını açmak için, dişleriyle ezip açıyordu. O güzel kokulardan parmaklarınada bir şeyler değiyordu. Atare şöyle dedi: -Hz. Ömer'in eşi kokulara değmiş olan parmağını, kendi ağzına koyuyordu.- Ondan sonra Hz. Ömer'in eşi parmağını, kendi örtüsünün üzerine sürdü. Atare dedi ki: Hz. Ömer'de içeri girdi ve Hz. Ömer dedi ki: Bu koku, neyin kokusudur? Hz. Ömer'in eşi de, olanları kendisine anlattı. Hz. Ömer dedi ki: Sen Müslümanların güzel kokularını alıyorsun ve kendi üzerine sürüyorsun. Atare dedi ki: Hz. Ömer biraz su alıp, eşinin başındaki örtüyü de aldı. Hz. Ömer, o suyu biraz örtünün üzerine döktü ve o örtüyü, toprağa sürmeye başladı. Ondan sonra Hz. Ömer, o koku gidene kadar, Allah'ın dilediği kadar, bu işlemi tekrarladı. Atare dedi ki: Başka bir zaman, Hz. Ömer'in eşinin yanına geldim. O kokudan bana verdiğinde, parmaklarına biraz o kokulardan değdi. Hz. Ömer'in eşi, kalkıp parmağını ağzına koydu. Ondan sonra parmaklarını örtüsüne değil, toprağa sürdü. Atare dedi ki: Ben dekim ki: Kokuyu ilkin almaya geldiğimde sen böyle yapmamıştın? Hz. Ömer'in eşi dedi ki: Sen, benim karşılaştığım şeyi bilmiyor musun? Hz. Ömer, başımdaki örtüyü aldı ve koku gidene kadar, üzerine su döküp toprağa sürdü.

Enes'ten şöyle rivayet edilmiştir; Ömer b. Hattâb, şu ayeti Kerime'yi okudu; "…Oradan ekinler, üzüm bağları, sebzeler, zeytin ve hurma ağaçları, iri ve sık ağaçlı bahçeler, meyveler ve çayırlar bitirdik."[396] Hz. Ömer dedi ki: Bu ayette geçen; فاكهة, قضبا'nın, neyin nesi olduğunu bildik. Fakat أبّا kelimesinin masanı nedir? Hz. Ömer elini kendi kafası üzerine bıraktı ve ondan sonra dedi ki: Ey Ömer'in annesinin oğlu! أبّاkelimesini öğrenmen zorlamadır. Senin, أبّا kelimesini bilmen de bir zorunluluk yoktur. Hz. Ömer'in böyle söylemesinden anlaşılan, Kur'ân-ı Kerîm'i (Müteşabih olanları) tefsir etmekten yüz çevirin anlamına gelmektedir. Hz. Ömer'in bundan

[396] Abese 80 / 27-31.

gayesi; Kur'ân-ı Kerîm'i tefsir etmeyin, anlamı çıkarılmaz. Ebû Bekir b. Maksem dedi ki: Hz. Ömer'in bitkilerden olan, أَبًا kelimesinin kökünü bilmemiştir. Çünkü Hz. Ömer'in kullanmış olduğu lehçede, أَبًا kelimesi yoktur. İnsanlarında, bir kelimeyi bahsetmelerinde bir ihtiyaçları yoktur. Hz. Ömer Kur'ân-ı Kerîm'in tefsirinden yüz çevirin demesi, Kur'ân-ı Kerîm'in tefsirini yapmayın, anlamında değildir. Çünkü Ehli bid'a ve haricilerin görüşlerinden -ki onlar da bir kelimenin zahir manası ne ise, o anlama geldiğini söylerler.- korkulduğunda dolayı, Hz. Ömer'in Kur'ân'ı Kerîm'i tefsir etmeyin anlamına gelmemektedir.

Abdurrahman el- Eş'ari'den şöyle rivayet edilmiştir; Abdurrahman el-Eş'ari, bir gün Hz. Ömer'in yanına gitmek için çıktı. Ondan sonra Hz. Ömer'in yanına vardı. Hz. Ömer'e ait, bir dişi deve vardı ve Hz. Ömer onu sağıyordu. Hz. Ömer'in hizmetçisi günlerden bir gün gidip, Hz. Ömer'e bir süt içirdi. Hz. Ömer'de o sütü içmekden hoşlanmadı. Hz. Ömer dedi ki: Yazıklar olsun sana! Bu süt nereden geldi? Hizmetçi dedi ki: Ey Mü'minlerin Emiri! Devemizin yavrusu kaçıp, annesinin sütünü içti. Bende, Allah'ın malından olan bir devenin sütünü sana sağdım. Hz. Ömer, hizmetçisine dedi ki: Sen bana ateş içirdin! Git, Ali b. Ebî Talib'i bana çağır. Abdurrahman el-Eş'ari dedi ki: Hizmetçi gidip, Ali b. Ebî Talib'i çağırdı. Hz. Ömer, Hz. Ali'ye dedi ki: Benim bu hizmetçim gidip, Allah'ın malından olan bir devenin sütün sağıp, bana içirdi. Bu süt bana helal mi dir? Hz. Ali dedi ki: Ey Mü'minlerin Emiri! Evet, o devenin sütü de, eti de sana haleldir.

50. Bölüm: Hz. Ömer'in, Yüce Allah'tan Korkması

Ebû Bürde'den, o da İbn Ömer'den şöyle rivayet edilmiştir: Benim babam, senin babanla (Ebû Bürde'nin babası) karşılaştı. Babam senin babana dedi ki: Sana müjdeler olsun! Muhakkak ki sen, kendi amelin içinden, ne hayır elde ederek ne de şer elde ederek -eşit bir şekilde- çıktın. Senin ne aleyhinde ne de lehinde hiçbir şey yoktur. Benim babam (Ebû Bürde'nin babası) dedi ki: Ey Müminlerin Emiri! Allah'a yemin olsun ki! Ben, Basra'ya gittim. Kabalık da onların içerisinde yaygındı. Bende onlara, Allah'ın kitabını ve Resûlullah'ın (s.a.s.) sünnetini öğrettim. Onlar için Allah yolunda mücadele ettim. Muhakkak ki ben, bu çalışmamdan dolayı, bir mükâfat elde etmeyi umuyorum. Ebû Bürde'nin babası dedi ki: Fakat ben, amelinin hayrı ve şerri ile eşit bir şekilde çıkmasını, lehimde ve aleyhim de bir şey olmamasını ümit ediyorum. Benim Resûlullah(s.a.s.) ile yapmış olduğum amelim, Allah rızası için oldu. İbn Ömer dedi ki: Senin baban, benim babamdan daha hayırlıdır.

Mesruk'tan şöyle rivayet edilmiştir: Abdurrahman, Resûlullah'ın (s.a.s.) eşi olan Ümmü Seleme'nin (r.anha) yanına girdi. Ümmü seleme dedi ki: Ben, Resûlullah'ın (s.a.s.) şöyle dediğini işittim: (Muhakkak ki benim sahabelerimden bir kısım var ki, ben öldükten sonra, beni ebedi olarak görmeyeceklerdir.) Mesruk dedi ki: Abdurrahman, Ümmü Seleme'nin yanından, Hz. Ömer'in yanına gidene kadar korkmuş bir halde çıktı. Abdurrahman, Hz Ömer'e dedi ki: Senin annenin, ne söylediğini benden işit. Mü'minlerin annesi olan Ümmü Seleme'nin söylediklerini, Hz. Ömer'e anlattı. Hz. Ömer kalkıp Ümmü Seleme'nin yanına gitti ve olayı kendisinden sordu. Ondan sonra Hz. Ömer dedi ki: Seni, Allah'ın hatırına veriyorum! Ben, Resûlullah'ın söylediği sahabilerden miyim? Ümmü Selem dedi ki: Hayır, senden sonra bu konuda hiç kimseye bir açıklama yapmayacağım.

Davud b. Ali'den şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer dedi ki: Eğer bir koyun Dicle'nin kenarında kaybolup ölürse, korkarım ki Allah, bunun hesabını benden sorar.

Abdullah b. Ömer'den şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer diyordu ki: Şayet Fırat'ın kenarında bir oğlak ölürse, Allah'ın, Ömer'i hesaba çekmesinden korkarım.

Mü'minlerin Emiri olan, Hz. Ali'den şöyle rivayet edilmiştir: Hz Ömer'i, su taşıyan devenin üzerinde gördüm, deve koşuyordu. Ben dedim ki: Ey Mü'minlerin Emiri! Nereye gidiyorsun? Hz. Ömer dedi ki: Sadaka develerinden bir deve kaçtı, onu arıyorum. Hz. Ali dedi ki: Muhakkak ki, senden sonra gelecek halifeleri zelil ettin. Hz Ömer dedi ki: Ey Ebü'l-Hasan! Beni kınama. Peygamberlikle Muhammed'i gönderen zata yemin olsun ki! Eğer dişi bir oğlak, Fırat'ın kenarında kaybolursa, kıyamet gününde Ömer, bundan hesaba çekilecek.

Tarık'tan şöyle rivayet edilmiştir: Biz, İbn Abbas'a dedik ki: Hz. Ömer nasıl bir adam idi? İbn Abbas dedi ki: O çok sakınan / kaçan, her tarafta ortağı olan bir kuş gibiydi.

Ebû Seleme'den şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer'in yanına vardığımda, haremde çeşmenin üzerinde abdest alan erkek ve kadınları, birbirinden ayırana kadar, onları dövüyordu. Ondan sonra Hz. Ömer dedi ki: Ey filan (Ebû Seleme)! Ben dedim ki: Buyrun. Hz. Ömer dedi ki: Sen mutlu olmayasın, sana buyurmam. Ben sana, hem erkekler hem de kadınlar için, yarı havuz yapmanı emretmedim mi? Ebû Seleme dedi ki: Ondan sonra Hz. Ömer oradan ayrıldı. Sonra Hz. Ali, Hz. Ömer ile karşılaştı. Hz. Ömer, Hz. Ali'ye dedi ki: Ben, helak olmamdan korkuyorum. Hz. Ali dedi ki: Seni

helak eden şey nedir? Hz. Ömer dedi ki: Yüce Allah'ın hareminde, erkek ve kadınları dövdüm. Hz. Ali dedi ki: Ey Mü'minlerin Emiri! Sen çobanlardan, bir çobansın. Eğer sen onları nasihat ve ıslah etmek için dövüyorsan, ebediyen Allah seni cezalandırmaz. Eğer sen onları aldatmak için dövüyorsan, günahkâr bir zalimsin.

Hasan-ı Basri dedi ki: Hz. Ömer, Medine sokaklarında dolaşırken, kendisine şu ayeti Kerime okundu; "Mü'min erkeklere ve Mü'min kadınlara, hiç yapamadıkları bir şeyden dolayı eziyet verenler."[397] Hz. Ömer, kendi kendisine konuşmaya başladı. Hz. Ömer, Hz. Ali'ye dedi ki: Ben Mü'min erkeklere ve Mü'min bayanlara eziyet ediyorum. Hz. Ömer, Übeyy b Ka'b'ın yanına gitti, o oda evindeyken Hz. Ömer yanına girdi. Übeyy b. Kab'da, bir minderin üzerinde oturuyordu. O minderi -kendi altından- çekti. Übeyy b. Ka'b dedi ki: Ey Mü'minlerin Emiri! Bu minderi alıp otur. Hz. Ömer dedi ki: Hayır, oturmayacağım. Hz. Ömer kendi ayağıyla, minderi ona doğru yaklaştırdı. Hz. Ömer oturdu ve yukarıdaki ayet-i kerimeyi Übeyy b. Ka'b'a okudu. Hz. Ömer dedi ki: Ben, bu ayetin benim hakkımda olduğundan korkuyorum. Übeyy b. Ka'b dedi ki: Ey Ömer! Sen eziyet verme gücüne sahip değilsin. Ancak sen, kendi raiyyetin altındaki insanlarla anlaşıp yapmaları gereken şeyleri onlara emrediyorsun, yapmamaları gereken şeyleri de onlara yasaklıyorsun. Hz. Ömer dedi ki: Sen doğrusu söyledin. Allah en iyi bilendir.

Hasan'dan(Allah, ona rahmet etsin) şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer'e zaman zaman ateş yakılıyordu. O da, elini ateşe yaklaştırıyordu ve ondan sonra diyordu ki: Ey Hattâb'ın oğlu! Sen, bu ataşe sabredip dayanabilir misin?

Dahhak'tan şöyle rivayet edilmiştir: Ömer b. Hattâb dedi ki: Keşke ben ev halkımın koçu olsaydım, istedikleri kadar beni besiye alsalardı. İyice beslendiğim zaman kendilerini seven bir kısım insanlar ziyarete geldikleri zaman beni kesip bir kısmımı kızartma, bir kısmımı da dilim dilim yapıp yeselerdi. Ondan sonra beni mideden pislik olarak çıkarsalardı ve ben de insan olmasaydım.

Abdullah b. Amir b. Rabia'dan şöyle rivayet edilmiştir: Ben Hz. Ömer'i yerden bir saman çöpü aldığını gördüm ve Hz. Ömer dedi ki: Keşke ben, bu saman çöpü olsaydım, annem beni doğurmamış olsaydı da ben yaratılmamış olsaydım. Keşke ben bir şey olmamış olsaydım. Keşke ben, bir daha hatırlanmayacak bir şey olmuş olsaydım.

---

[397] el-Azâb 33 / 58.

Katade’den şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer Şam’ a geldiği zaman, kendisine bir yemek yapılmıştı ve onun gibi bir yemeği daha önce görmemişti. Bu yemek kendisine getirildiği zaman, Hz. Ömer dedi ki: Bu bizim yemeğimizdir. Peki, arpa ekmeğinden tok yemeden gecelerini geçiren Müslümanlara ne yemek var? Halid b. Velid (r.a.) dedi ki: Onlar için cennet var. Hz. Ömer’in her iki gözü yaş doldu. Hz. Ömer dedi ki: Eğer bizim hissemiz bu dünyadaysa, o fakir Müslümanlar cenneti inşa edip kazandılar ve aramızda uzak bir fark var.

Ebû Cuheyfe’den şöyle rivayet edilmiştir: Bir kavim, Hz. Ömer’in yanın geldiler ve sakıntıdan şikâyet ettirler. Hz. Ömer, kendi gözcüsünü dört kişiyle beraber, o kavime gönderdi. Ondan sonra Hz. Ömer her iki elini kaldırdı ve dedi ki: “Ey Allah’ım! Ben halife iken onları helak etme.” Hz. Ömer, onlara yiyecek verilmesini emretti.

Kasım b. Muhammed b. Ebî Bekir’den şöyle rivayet edilmiştir: Sa’d b. Ebî Vakkas Kadisiye günlerinde, Hz. Ömer’e Kisra’nın; bol üstlük elbisesi, alt-üst elbisesi, kılıcını, kemerini, gömleğini, tacını ve iki mestini gönderdi. Kasım b. Muhammed dedi ki: Hz. Ömer topluluğu gözden geçirdi. Süraka b. Ca’şem el-Müdlici, topluluk içerisinde en cüsseli ve en uzun boylu idi. Hz. Ömer dedi ki: Ey Süraka! Kalk ve bu elbiseyi giy. Süraka dedi ki: Bende, bu elbisenin bana verilmesini istiyordum. Bende kalkıp elbiseyi giydim. Hz. Ömer dedi ki: Geri dön, bende geri döndüm. Ondan sonra Hz. Ömer dedi ki: Yüzünü bana çevir, bende yüzümü ona çevirdim. Ondan sonra Hz. Ömer dedi ki: Aferin, bravo! Benî Müdlic kabilesinden bir Arap, Kisra’nın; üstlük elbisesini, alt-üst elbisesini, tacını, her iki mestini aldı. Ey Süraka b. Malik! Bazı günler Kisra’nın bu elbiselerini giy. Bu senin ve kavmin için bir şereftir. Sen, bu elbiseleri çıkart, ara sıra giy. Hz. Ömer dedi ki: Ey Allah’ım! Muhakkak ki sen, Kisra’nın fethini kendi Resulüne nasip etmedin. Oysaki Resûlullah(s.a.s.), benden daha fazla sana sevimliydi ve senin yanında benden daha şerefliydi. Ondan sonra Kisra’nın fethini, bana nasip ettin. Kisra’nın fethini beni sınamak için vermiş isen bende ondan sana sığıyorum. Ondan sonra Hz. Ömer öyle ağladı ki yanında bulunanlar ona acımaya başladılar. Ondan sonra Hz. Ömer, Abdurrahman’a dedi ki: Sana yemin ederi ki Kisra’nın eşyalarını sattıktan sonra, akşam olmadan Müslümanlar arasında taksim et.

Ebû Bekir b. Ayyaş’tan şöyle rivayet edilmiştir: Kisra’nın tacı, Hz. Ömer’e getirildi ve Hz. Ömer dedi ki: Kisra’nın tacını getirenler öyle kimselerdir ki bunu

emin ellere teslim etmişlerdir. Hz. Ali, Hz. Ömer'e dedi ki: Topluluk senin iffetli davrandığını gördüler ve onlarda iffetli davrandılar. Eğer sen, bir şeyler yemiş olsaydın, onlar da bir şeyler alıp yiyeceklerdi.

Ebû Sinan ed-Düeli'den şöyle rivayet edilmiştir; Ebû Sinan, Hz. Ömer'in yanına girdi. Hz. Ömer'in yanında muhacirlerden bir topluluk vardı. Hz. Ömer, Irak'da fethedilen bir kaleden gönderilen bir sepeti / kadın çantasını, getirmesi için bir adam gönderdi. O sepetin içinde yüzük vardı. Hz. Ömer'in çocuklarından birisi, o yüzüklerden birisini aldı ve ağzına koydu. Hz. Ömer'de o yüzüğü ondan aldı. Ondan sonra Hz. Ömer ağladı. Hz. Ömer'in yanında bulunan bir kimse dedi ki: Yüce Allah sana fethi nasip etmiş, sen de ağlıyorsun! Yüce Allah seni, düşmanlarına karşı üstün kıldı! Yüce Allah san göz aydınlığı verdi. Hz. Ömer dedi ki: Ben, Resûlullah'ın (s.a.s.) şöyle dediğini işittim: "Bir topluluğa Dünyada fetih nasip olmaz. Fakat fetih, bir topluğa nasip olduğu zaman, o topluluk arasına kin ve düşmanlık bırakır." Ben bundan korkuyorum.

İbn Rebia'dan şöyle rivayet edilmiştir: Celevla ve Nihavend'den getirilen mallar Mecsid'de iken güneş onların üzerine doğduğu zaman kaplar ve kadınların malları ısındı. Hz. Ömer, bu mallar bakınca ağladı. Dediler ki: Ey Mü'minlerin Emiri! Bu gün üzüntü ve ağlama günü değildir. Hz. Ömer dedi ki: Bunu biliyorum. Fakat Allah, bir topluma mal verdiği zaman, kıyamet gününe kadar birbirlerinin arasına kin ve adavet sokar.

İbrahim b. Sa'd'dan şöyle rivayet edilmiştir; Kisra'nın hazinesi, Hz. Ömer'e getirildi. Abdullah b. Erkam, Hz. Ömer'e dedi ki: Bu malı bölüştürene kadar Beytü'l-Mal'a bırak. Hz. Ömer dedi ki: Allah'a yemin olsun ki! Bu malı taksim edene kadar, hiçbir damın altına bırakmayacağım. Hz. Ömer o malı, mescidin ortasına bıraktı ve geceyi o malın nöbetini tutarak geçirdiler. Hz. Ömer, sabah olunca o malı açtı, kırmızıları ve beyazları gördüğü zaman ağladı. Abdurrahman, Hz. Ömer dedi ki: Ey Mü'minlerin Emiri! Seni ağlatan şey nedir? Allah'a yemin olsun ki! Muhakkak ki bugün, şükretme ve sevinme günüdür. Hz. Ömer dedi ki: Hangi topluma, bu şekilde malı verilmişse, aralarına kin ve adavet konulmuştur.

Hasan'dan (Allah, ona rahmet etsin) şöyle rivayet edilmiştir: Kisra'nın hazinesi, Hz. Ömer'e getirildiği zaman, Hz. Ömer de dedi ki: Allah'a yemin olsun ki! Göğün damı dışında, hiçbir damın gölgesi bunu gölgelemeyecek (malı hemen dağıtacağım). Hz. Ömer malı, Mecsid'de ki iki safın arasına (bayan ve erkeklerin

safını ayıran safa) bıraktı. O malın üzerine bir perde atıldı. Bekçiler, geceyi o malın yanında nöbet tutmakla geçirdiler. Sabah erkenden Hz. Ömer, o malın yanına geldi. Hz. Ömer, o mal bakınca ağladı. Abdurrahman b. Avf, Hz. Ömer'e dedi ki: Ey Mü'minlerin Emiri! Seni ağlatan şey nedir? Bugün, şükretme günü değil midir? Hz. Ömer dedi ki: Hayır, Allah'a yemin olsun ki! Allah bir topluluğa bu malı verdiği zaman, o topluluğun küfre karşı olan güçlerini kendi aralarına çevirmiştir.

Said b. Müseyyeb'ten şöyle rivayet edilmiştir; Celevla gününde Sa'd b. Ebî Vakkas'ın eline, üç yüz milyon miskal mal geçti. Sa'd b. Ebî Vakkas bu maldan altı milyon malı, Ziyad b. Ebî Süfyan ile gönderdi. Ziyad o malı, Hz. Ömer'e getirdiği zaman İbn Ubeyd, daha sonra Ziyad b. Ebî Süfyan diye çağrılıyordu. Ziyad b. Ubeyd, o malı Hz. Ömer'in yanına getirdiği zaman, Hz. Ömer'de o mala baktı ve dedi ki: Allah'a yemin olsun ki! Ben bu malı taksim edinceye kadar, hiçbir evin damı o malı gizlemeyecek. Abdullah b. Erkam, Abdurrahman b. Avf mescidin sofasında, bu malın yanında nöbet tutarak gecelerini geçirdiler. Hz. Ömer sabahladığı zaman, erkenden o malın yanına geldi. O malın üzerinden örtüyü kaldırdı ve sonra ağladı. Abdurrahman b. Avf ona dedi ki: Seni ağlatan şey nedir? Allah'a yemin olsun ki, burası şükretme yerlerinden bir yerdir. Hz. Ömer dedi ki: Allah'a yemin olsun ki! Bu malın çokluğu beni ağlatmıyor. Beni ağlatan şey; Allah bir topluluğa, bir malı verdiğinde, küfre karşı olan güçlerini kendi aralarına çevirmiştir. Ondan sonra Hz. Ömer oturdu, o malı Ensar ve Muhacirler arasında taksim etti. İlk önce Bedir ehline, sonra Resûlullah'ın (s.a.s.) hanımlarına verdi. Resûlullah'ın (s.a.s.) hanımlarına hisselerini verdikten sonra Abdullah b. Ömer'e, kendi dengi olanlardan daha az verdi. Abdullah b. Ömer dedi ki: Ey Mü'minlerin Emiri! Sen bana, benim dengim olanlardan daha az mı veriyorsun? Hz. Ömer dedi ki? Ey Abdullah! Ömer'de senin için bir örnek var. Yüce Allah kıymet gününde böyle yapmakla, herhangi bir kimseye meylettiğimin hesabını benden sormaz.

İbn Abbas'tan şöyle rivayet edilmiştir; İbn Abbas, Hz. Ömer'in yanına gitti ve Hz. Ömer'in önünde mal vardı. Hz. Ömer, sesini çıkarmadan ağlamaya başladı, öyle ki kaburgaları dahi sallanıyordu. Ondan sonara Hz. Ömer dedi ki: Ben bu maldan, lehimde ve aleyhimde olmadan, eşit bir şekilde kurtulmak istiyorum.

Abdurrahman b. Selit'ten şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer, Said b. Amr'a haber gönderdi ve Hz. Ömer dedi ki: Bunların üzerine, sende onlarla çalışıp çabalaman için, seni amir tayin ettik. Said b. Amr dedi ki: Bana bu görevi vermekle,

beni fitneye düşürme. Hz. Ömer dedi ki: Allah'a yemin olsun ki! Ben, sizi bırakmam. Siz, bu hilafet işini benim boynuma attınız, sonra beni terk edip gittiniz.

Ebû Abdullah'tan şöyle rivayet edilmiştir: Ömer b. Hattâb dedi ki: Kim Allah'tan korkarsa, onun siniri şifa bulmaz. Kimde Yüce Allah'tan gereği gibi korkarsa, kast ettiği şeyi kaybetmez. Eğer kıyamet günün almamış olsaydı, gördüğün şeyin dışında işler olacaktı.

Abdurrahman b. Avf'tan şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer bir adamla, kendisinin yanına gelmem için haber gönderdi. Ben de, Hz. Ömer'in yanına geldim ve onun yanına girdim. Ben, soylu, necip birisiyle karşılaştım ki o da Hz. Ömer idi. Mü'minlerin Emiri ise bu şekildeydi; -İbn Avf'ın bu şekilde söylemesinin sebebi ise, Hz. Ömer'in yüz üstü uzanıp, uyuduğunu kastetmektedir.- Ben (Abdurrahman b. Avf) dedim ki: Biz Allah'tan geldik, Mü'minlerin Emirinin başına gelen şey nedir? Abdurrahman b. Avf dedi ki: Elimi Hz. Ömer'in üzerine bıraktım ve dedim ki: İnşallah, sende bir sıkıntı yoktur. Hz. Ömer elimi tuttu, beni bir eve götürdü. O evin içinde üst üste bırakılmış, iki kasa vardı. Hz. Ömer dedi ki: Burada, Yüce Allah'ın katında Hattâb'ın ehli, hakir / zelil oldu. Fakat Allah'a yemin olsun ki! Hattâb'ın ehli, Allah katında şerefli olsaydı, bu mal iki arkadaşımın yaptığı gibi elimin önünde olacaktı (hemen dağıtacaktım). Bana bu konu hakkında çıkış yolu gösteriniz, ben de o yola tabi olacağım. Abdurrahman b. Avf dedi ki: Sen otur, bu iş için bir çıkış yolu bulmak için düşüneceğiz. Abdurrahman b. Avf dedi ki: Bu malı dağıtana kadar, bu maldan; Allah yolunda çalışıp iz bırakanlar için; dörder bin, dörder bin dirhem, Resûlullah'ın (s.a.s.) hanımlarına da; dörder bin, dörder bin dirhem, bunların dışında diğer kimselere ise; ikişer bin dirhem verdik.

İbn Abbas'tan şöyle rivayet edilmiştir: Ömer b. Hattâb bir namaz kıldığı zaman, namazdan sonra insanların derdini dinlemek için oturuyordu ve kimin ihtiyacı varsa, onunla konuşuyordu. Kimsenin ihtiyacı yoksa insanlar için oturmayıp, namaz kılma yerine gidip çokça namaz kılıyordu. Ben, Hz. Ömer'in kapısına geldim ve kapıcısı Yarfe'e dedim ki: Mü'minlerin Emirinin bir hastalığımı var? Yarfe' dedi ki: "Mü'minlerin Emirinin bir hastalığı yoktur." Bende oturdum, Osman geldi, o da oturdu. Yarfe' içeriden çıktı ve dedi ki: Kalk, ey İbn Affan! Kalk, ey İbn Abbas! Bizde Hz. Ömer'in yanına girdik, baktık ki Hz. Ömer'in önünde, tartısız mahsuller vardı. Her mahsulün üzerinde, bir örtü vardı. Hz. Ömer dedi ki: Ben, Medine halkına baktım, aşiret bakımından milleti fazla olan ikinizsiniz. Hz. Ömer dedi ki: Bu malı

alınız ve taksim ediniz. Fazla olan kısmı ise, geri getiriniz. Ondan sonra Hz. Ömer de dedi ki: Abdullah, Muhammed ve arkadaşları Marina balığını yiyorlar! İbn Abbas dedi: Ben dedim ki: Allah'a yemin osun ki! Abdullah ve Muhammed vicdanlıdırlar. Eğer Abdullah'ın üzerine bir rızık kapası açılırsa, senin yaptığın dışında bir şey yapacak. Hz. Ömer sinirlendi ve dedi ki: Bir şey yapacağı zaman ne yapar? İbn Abbas dedi ki: Ben de dedim ki: Abdullah bir şey yiyeceği zaman, bize de yedirir. İbn Abbas dedi ki: Hz. Ömer, kaburgaları şişinceye kadar kendi içinden ağlamaya başladı. Hz. Ömer dedi ki: Ben bu malı, lehimde ve aleyhimde olmayacak bir şekilde dağıtmayı istedim. İbn Abbas dedi: Ben dedim ki: Hz. Ömer, şiddetli bir şekilde Allah'tan korktuğundan dolayı, kendisini insanlardan soruyordu.

Beşir b. Abdillah şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer (r.a.), Huzeyfe'ye dedi ki: Ben, senin hakkında, hayırdan başka bir şey bilmiyorum! Hz. Ömer, Huzeyfe'yi Allah'ın hatırına verdi ve Huzeyfe dedi ki: Eğer sen, Allah'ın malının alıp, Allah'ın rızası için o malı taksim edersen, sen, sensin. Eğer o malı alıp, Allah'ın razısı dışında sarf edersen, sen, sen değilsin. Hz. Ömer dedi ki: Allah'a yemin olsun ki! Muhakkak ki Allah, hissemden başka bir şey almadığımı, bana tayin edilen yiyeceklerden başka bir şey yemediğimi, bana verilen elbiseden başka bir şey giymediğimi biliyor. Ev sahibi olan Malik dedi ki: Sabah erkenden, Hz. Ömer'in yanına gittim. Hz. Ömer dedi ki: İnsanlar nasıl sabahladılar? Ben dedim ki: Hayırlı bir şekilde sabahladılar. Hz. Ömer dedi ki: Sen bir şey işittin mi? Malik dedi ki: İnsanlardan, hayırdan başka bir şey işitmedim.

Horasanlı Ata' dedi ki: Genç birisi, Hz. Ömer'in yanına girdi. Hz. Ömer dedi ki: Beni nasıl gördün? Genç dedi ki: Sen izarını çıkarıp atarken, içinde bir elbisenin olduğunu gördüm.

51. Bölüm: Hz. Ömer'in Ağlaması

Alkame b. Vakkas'tan şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer yatsı namazında, Yusuf Suresini okuyordu ve bende safın sonundaydım. Hz. Ömer, Yusuf'un(a.s.) ismini okuduğunda, ağlama sesini işittim.

Abdullah b. Şedad b. Had'dan şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer'in sabah namazında, Yusuf Suresini okuduğunu işittim. Safların en sonundaydım ve Hz.

Ömer'in ağlamasını işittim. Hz. Ömer ağlarken şu ayeti Kerime'yi okuyordu: "(Yakup) dedi ki: Ben gam ve kederimi Allah'a şikâyet ediyorum."[398]

Abdullah b. İsa'dan şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer'in yüzünde, ağlamaktan dolayı iki siyah çizgi vardı. Başka bir rivayette de, Hz. Ömer'in yüzünde patika gibi iki çizgi vardı.

Hasan'dan (Allah, ona rahmet etsin) şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer gece virdinden olan bir ayet geçtiğinde, düşene kadar ağlıyordu. O hali onu hasta ediyordu.

İbn Abbas'tan şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer'i gördüm, öyle ağlıyordu ki kaburgaları sallanıyordu.

Ebû Osman en-Nehdilî'den şöyle rivayet edilmiştir; Hz. Ömer, Beytullah'ı ağlayarak tavaf ediyordu. Hz. Ömer diyordu ki: Ey Allah'ım! Sen bizi kendi katında, şaki ve günahkâr yazmış isen, muhakkak ki sen, dilediğini siler, dilediğini de silmezsin. Senin yanında kitapların anası olan Levh-i Mahfûz[399] var, bizim için Levh-i Mahfûz'da olanı, saadet ve mağfiret kıl.

İbn Ömer'den (r.a.) şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer insanlara sabah namazını kıldırırken, ağlamak ona galebe çaldı. Hz. Ömer'in ağlama sesini, üç safın arkasından işittim.

Ömer b. Şebbe'den kendi isnadıyla şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer, Ebû Derda'yı (r.anhuma) ziyaret etti. Ebû Derda, Hz. Ömer'e dedi ki: Resûlullah'ın (s.a.s.) bize bir hadis anlattığını hatırlıyor musun? Hz. Ömer dedi ki: Hangi hadisi? Ebû Derda dedi ki: Sizden her hangi birinizin dünyada edineceği malın miktarı, bir binicinin azığı gibi olsun. Hz. Ömer dedi ki: Evet hatırladım. Ebû Derda dedi ki: Ey Ömer! Bu sözden sonra biz ne yapacağız. Ömer b. Şebbe dedi ki: Sabah oluncaya kadar her ikisi durmadan ağladılar.

52. Bölüm: Hz. Ömer'in İbadeti Ve Bu Konuda Gayreti

Eslem'den şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer, çoğu zaman oruç tutuyordu. İbn Abbas'tan şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer, çok oruç tuttuğundan dolayı teni siyahlaştı ve ondan sonra öldü.

---

398 Yûsuf 12 / 86.

399 Levh-i Mahfûz, Sözlükte "yazı yazmaya uygun yassı ve düzgün yüzey" anlamındaki levh ile "korunmuş" mânasındaki mahfûz kelimelerinden oluşan levh-i mahfûz "üzerine yazı yazılan, silinmekten ve değişikliğe uğramaktan korunmuş düzgün satıh" demektir. Bütün nesne ve olaylara ilişkin ilâhî ilim ve takdirin kayıtlı bulunduğu kitap. Yusuf Şevki Yavuz, "Levh-i Mahfûz", *DİA,* Ankara, 2003, c. XXVII, s. 151.

İbn Ömer'den şöyle rivayet edilmiştir; Hz. Ömer ölmeden iki yıl önce, peyderpey oruç tutuyordu. İbn Ömer'den rivayet edildiğine göre; İbn Ömer dedi ki: Hz. Ömer, Ramazan, Kurban ve yolculuk dışında sürekli oruç tutuyordu.

Said b. Müseyyeb'ten şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer, gecenin ortasında namaz kılmayı seviyordu.

İbn Ömer'den şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer halife seçildiğinde, Abdurrahman'ı hac emirliği görevine getirdi. Ondan sonra Hz. Ömer hilafeti zamanından, ölene kadar her yıl hacca gidiyordu.

Eslem'den şöyle rivayet edilmiştir; Hz. Ömer geceleyin dilediği kadar namaz kılıyordu ve gecenin sonuna geldiği zaman kendi ev halkına: "Namaza, namaza!" diyerek uyandırıyordu ve bu ayeti Kerime'yi okuyordu: "Kendi ev halkına namaz kılmaları için emret, namaz kılmaya devam etmede sabırlı ol."[400]

İbn Ömer'den şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer kendisine ait bir bahçeye gitti, bahçesinden dönüp gelene kadar insanlar namaz kılmışlardı. Hz. Ömer dedi ki: Ben bahçeme gitmiştim, dönene kadar insanlar namaz kılmışlardı. Benim bahçem, miskinlere sadaka olsun. Leysi dedi ki: Hz. Ömer namaza değil, cemaatle namaz kılmaya yetişmemişti.

Ebû Müslim'den şöyle rivayet edilmiştir; Müslim, Hz. Ömer ile beraber akşam namazını kıldı veya Hz. Ömer ile beraber akşam namazı kılan birisinin Müslim'e anlattığına göre: Hz. Ömer akşam namazını bitirene kadar namaz vakti çıktı veya bir iş onu zamanında namaz kılmaktan alıkoydu. Akşam namazını kılana kadar iki yıldız çıktı (Yatsı vakti girdi). Hz. Ömer namazı bitirdikten sonra iki boynu (köleyi) azad etti.

53. Bölüm: Hz. Ömer'in İbadetini Gizlemesi

Nafi'den şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer ve oğlunun, yapmış oldukları iyilikleri yapmayıncaya ve söylemeyinceye kadar çoğumuz bilmiyorduk.

54. Bölüm: Hz. Ömer'in Duası Ve Münacatı

Salim b. Abdillah b. Ömer'den şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer, Hz. Ebû Bekir'in defnedildiği gece ilk hutbesini okudu. Hz. Ömer, Allah'a hamd ve sena ettikten sonra dedi ki: Allah-u Teâlâ kendi yolunu bize açıklamış. Kendi Resulünü bize yeterli kılmış. Bize kalan ise, Resulünün yoluna tabi olmak ve dua etmektir. Beni sizinle, sizi de benimle sınayan Allah'a hamd olsun. İki arkadaşımdan

---

[400] Tâ Hâ 20 / 132.

(Resûlullah ve Hz. Ebû Bekir) sonra, beni sizin içinizde bırakan Allah'a hamd olsun. Benim ve iki arkadaşımın misali, garip bir çöle girmiş, üç adamın misali gibidir. O da şudur: O arkadaşlardan ilki, yavaş yavaş evinin/kendi istirahat yerinin yolunu tuttu. O öyle bir yola girdi ki, o yolun işaretleri birbirine benzeyen, şaşırtan bir yoldu ve o yolda, insanı saptırıyordu. O adam kendi evine/istirahat yerine varana kadar, doğru yoldan ayrılmadı. Sağlam bir şekilde kendi ev halkına ulaştı. İkinci adam da, birinci adamın yolunu takip etti, onun yoluna girdi. Onun izini takip etti ve kendi arkadaşı olan birinci adama sağlam bir şekilde kavuştu. Üçüncü adam da, ikinci adamın yolunu takip etti. Eğer üçüncü adam, birinci ve ikinci adamın yoluna girip, onların yolunu takip ederse, hedefe ulaşma arzusu eksilmeden, sağlam bir şekilde her iki adama ulaşır. Eğer üçüncü adam, sağa sola yalpalanırsa ebediyen, önceki iki adamla bir araya gelemez. Dikkat edin! Muhakkak ki Araplar, kısır bir deve gibidir. O devenin yuları bana verilmiş. Dikkat edin! Bende Allah'tan yardım dileyerek o deveyi doğru yola çekeceğim. Dikkat edin! Ben dua ediyorum, siz de âmin deyiniz. Ey Allah'ım! Ben cimriyim, beni cömert kıl. Ey Allah'ım! Ben kabayım, beni yumuşat. Ey Allah'ım! Ben zayıfım, beni güçlendir. Ey Allah'ım! Seninle, senin dostlarınla anlaşabilmeyi bana vacip kıl. Kendi dostluğunu ve yardımını bana vacip kıl. Beni, senin düşmanlarının saldırılarından, afetlerden beri kıl.

Esved b. Hilal el-Muharibi'den şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer halife seçildikten sonra minbere çıktı. Allah'a hamd ve senada bulundu. Ondan sonra dedi ki: "Ey insanlar! Ben dua ediyorum, siz de âmin deyin. Ey Allah'ım! Ben sertim, beni yumuşat. Ben cimriyim, beni cömert kıl. Ben zayıfım, beni güçlendir."

Amr b. Meymun el-Evdi'den, o da Hz. Ömer'den şöyle rivayet etmiştir: Hz. Ömer şöyle dua ediyordu: "Ey Allah'ım! Benim ruhumu iyilerle beraber al. Beni, kötüler içinde bırakma. Beni, iyilerin içerisine kat."

Ebû Abdurrahman'dan şöyle rivayet edilmiştir: Ömer b. Hattâb şöyle diyordu: "Ey Allah'ım! Bana dünyadaki maldan çok verme ki, ben haddimi aşmayayım. Bana dünyadaki maldan az verme ki, sert ve merhametsiz olmayayım. Benim yanımda az ve bana yeterli olan mal, çok olan ve eğlenceye daldıran, maldan daha hayırlıdır.

Şa'bi'den şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer, insanlarla beraber yağmur duasına çıktı. Hz. Ömer yağmur duasından dönene kadar, hep Estağfirullah diyordu. İnsanlar dediler ki: "Ey Mü'minlerin Emiri! Biz senin, yağmur talebinde

bulunduğunu görmedik. Hz. Ömer dedi ki: Ben göğün ağzından yağmuru talep ettim. O göğün ağzı ki, yağmur oradan iniyor. Ondan sonra Hz. Ömer şu ayeti kerimeyi okudu: “Rabbinizden mağfiret dileyin. Hakikaten o, çok bağışlayandır. (Mağfiret dileyin ki) üzerinize gökten bol bol yağmur indirsin.”[401] Ondan sonra şu ayeti Kerime’yi okudu: “Rabbinizden bağışlanma dileyin, sonra ona tevbe edin.”[402]

Eslem’den şöyle rivayet edilmiştir; Eslem, Ömer b. Hattâb’tan işittiğine göre, Hz. Ömer şöyle diyordu: “Ey Allah’ım! Benim öldürülmemi, sana tek bir secde etmiş bir kulun eliyle öldürme. Çünkü o şahıs, tek bir secdeyle beni susturur.

Süleyman b. Hanzala’dan, o da Ömer b. Hattâb’tan şöyle rivayet etmiştir; Hz. Ömer şöyle diyordu: “Ey Allah’ım! Benim ruhumu gaflet anında almandan veya gaflet içerisinde beni terk etmenden, sana sığınıyorum.”

Abdullah b. Hıraş’tan, o da amcasından şöyle rivayet etmiştir: Ben, Ömer b. Hattâb hutbe okurken şöyle dediğini işittim: “Ey Allah’ım! Bizi hıfzın ile muhafaza et. Bizi, emrin üzerine sabit kıl.”

55. Bölüm: Hz. Ömer’in Kerametleri

Eslem ve Yakub’tan şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer Cuma günü namaz kılmaya gitti. Sonra minbere çıktı ve şöyle bağırdı: “Ey Sâriye b. Zenim! Dağa doğru çık. Ey Sâriye b. Zenim! Dağa doğru çık. Kim kurtları, hayvanları yemeleri için hayvanların içerisine bırakırsa, zulmetmiş olur.” Eslem dedi ki: Hz. Ömer bu cümleyi söyledikten sonra hutbe okudu ve hutbeyi bitirdi. Bir süre sonra Sâriye b. Zenim’in mektubu, Hz. Ömer’e geldi ve şunları yazmıştı: Cuma günü filan saatte, Allah-u Teâlâ fethi bize nasib etti. Mektupta geçen saat, Hz. Ömer’in hutbede; Ey Sâriye b. Zenim, diye seslendiği andı. Sâriye dedi ki: Ben bir ses işittim ki, şöyle diyordu: Ey Sâriye b. Zenim! Dağa doğru çık. Her kim kurtları, hayvanları yemeleri için hayvanların içerisine bırakırsa, zulmetmiş olur. Ben ve arkadaşlarımla beraber dağa doğru çıktık. Bu sesten önce bir vadinin içinde, düşmanın muhasarası altındaydık. Allah-u Teâlâ bizlere fethi nasib etti. Ömer b. Hattâb’a denildi ki: Senin söylediğin söz neydi? Hz. Ömer dedi ki: Allah’a yemin olsun ki! Bu benim kalbimden söylediğim bir söz değildi. Bu öyle bir sözdü ki, dilimin üzerine getirildi.

İbn Ömer’in azadlısı olan Nafi’den şöyle rivayet edilmiştir; Hz. Ömer minberin üzerinden dedi ki: “Ey Sâriye b. Zenim! Dağa çık.” İnsanlar, Sâriye

---

[401] Nûh 71 /10.
[402] Hûd 11 / 52.

Medine'ye gelene kadar, Hz. Ömer'in ne demek istediğini bilemediler. Sâriye dedi ki: Ey Mü'minlerin Emiri! Biz günlerce düşmanın muhasarası altındaydık. Günlerce muhasara altında kaldık. Biz çukur bir yerde idik, düşmanlar ise yüksek bir kalenin içindeydiler. Düşmanlardan hiç kimse, bize doğru gelmiyordu. Ben, "Ey Sâriye! Dağa çık." diye bir ses işittim. Arkadaşlarımla beraber dağa çıktık. Bu sesten bir saat sonra, Allah-u Teâlâ bize fethi nasip etti.

Nafi'den, o da İbn Ömer'den şöyle rivayet etmiştir; Hz. Ömer, Medine'de bir gün hutbe okudu. Hz. Ömer dedi ki: Ey Sâriye b. Zenim! Dağa çık. Her kim hayvanları, kurtlar içerisinde otlatırsa, o kimse zulmetmiş olur. İbn Ömer dedi ki: Hz. Ömer'e denildi ki: Sen ne diye Sâriye diyorsun? Sâriye, Irak'tadır. İnsanlar Hz. Ali'ye dediler ki: Sen, Hz. Ömer'in sözünü işitmedin mi? Hz. Ömer minberin üzerinde hutbe okurken; "Ey Sâriye!" diye sesleniyordu. Hz. Ali dedi ki: Size yazıklar olsun, Hz. Ömer'i kendi haline bırakın. Hz. Ömer bir işin içine girdiği zaman, Allah-u Teâlâ onu çıkarmıştır. Hz. Ömer'in bu sözünden bir süre sonra Sâriye, Medine'ye geldi. Sâriye dedi ki: Ben, Hz. Ömer'in sesini işittim ve dağa doğru çıktım.

Kays b. Haccac'dan şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer Mısır'ı fethettiği zaman, Mısır halkı, Kıpti takviminin onuncu ayında Amr b. As'ın yanına geldiler. Amr b. As'a dediler ki: Ey Emir! Bizim Nil'imizde bir gelenek var. Ancak Nil Nehri, bu gelenekle akıyor. Amr b. As onlara dedi ki: Bu gelenek nedir? Amr b. As'a dediler ki: Bu ayın on üçüncü gününde, bakire bir cariyenin yanına gidiyoruz. Cariyenin babasını razı edip onun üzerine en güzel elbiseleri giydirip ve ona en güzel takıları taktırıp o cariyeyi Nil nehrine atıyoruz. Amr b. As onlara dedi ki: "Bu, İslâm'da yeri olmayan bir şeydir. Muhakkak ki İslâm, kendisinden önce İslâm'da yeri olmayan şeyleri yıkıp atıyor. Mısır halkı, Kıpti takviminin on, on bir ve on ikinci ayını kutladılar. Nil nehri hiç akmadı. Amr b. As, Hz. Ömer'e bir mektup yazdı. Hz. Ömer mektubu aldıktan sonra, Amr b. As'a şöyle bir mektup yazdı: Muhakkak ki senin yaptığın iş doğrudur. Çünkü İslâm, kendinden önce, İslâm'da olmayan şeyleri yıkıp atıyor. Hz. Ömer bir pusula yazıp Amr b. As'a göndereceği mektubun içine bıraktı. Hz. Ömer, Amr b. As'a şöyle yazdı: Ben sana bir pusula gönderdim. Bu pusulada, sana göndermiş olduğum mektubun içerisindedir. Ey Amr! Benim bu mektubum sana ulaştığında, Nil nehrine at. Hz. Ömer'in mektubu, Amr b. As'a ulaştı. O mektubun içerisinde şunlar yazılıydı: "Allah'ın kulu, Mü'minlerin Emiri

Ömer'den, Mısır Nil'ine. Bundan sonra. Ey su! Eğer sen kendi kendine akıyor isen, akma. Eğer tek ve Kahhar olan Allah, seni akıtıyor ise, tek ve kahhar olan Allah'tan isteğim, seni akıtsın." Amr b. As, o pusulayı, Salib[403] gününden bir gün önce, Nil nehrine attı. Mısır halkı, Nil Nehri akmadığından dolayı, Mısır'dan çıkmak için hazırlandılar. Çünkü onların yaşamları, Nil nehrinin akması ileydi. Ne zaman ki Amr b. As, pusulayı Nil Nehrine attı. Salib günü sabahladılar. Yüce Allah tek bir gecede, Nil Nehrini, on altı Zirâ[404] akıttı. Allah-u Teâlâ Mısır halkı içerisinden bu güne kadar gelen, o kötü geleneği kaldırdı.

Havvat b. Cübeyr'den şöyle rivayet edilmiştir: "Hz. Ömer zamanında, insanlar şiddetli bir kıtlık çekti. Hz. Ömer insanlarla beraber çöle çıktı ve onlarla iki rekât namaz kıldı. Hz. Ömer cübbesinin sağını sola, solunu da sağa çevirerek cübbesini ters çevirdi. Ondan sonra elini açıp şöyle dedi: Ey Allah'ım! Senden af ve yağmur yağdırma talebinde bulunuyoruz. Hz. Ömer yağmur yağana kadar, yerinden ayrılmadı. İnsanlar bu duada iken, bir kısım Araplar, Hz. Ömer'in yanına gelip, ona dediler ki: Ey Mü'minlerin Emiri! Biz böyle bir günde ve filan saatte çöldeyken, bir bulut bizi gölgeledi. O buluttan şöyle bir ses işittik: Ey Ebû Hafs! Ey Ebû Hafs! Sana yardım geldi. Bu şiir şeklinde işitilen, şiirin sonu şudur: Ey Hattâb'ın genci! Sana, doğru bir şekilde yardım geldi. En iyi bilen Allah'tır.

56. Bölüm: Hz. Ömer'e İsnad Edilen, Söz Ve Haber

Ömer b. Hattâb'tan, o da Peygamber'den(s.a.s.)şöyle rivayet etmiştir: Resûlullah(s.a.s.), Hz. Ömer'i hadisleri araştırmasını / tetkik etmesini ve çok hadisleri rivayet etmesinden, onu engellemiştir. Nefy b. Mahled, Hz. Ömer'in beş yüz otuz yedi hadis rivayet ettiğini söylemiştir.

Ebû Naim el-Esbahani dedi ki: Hz. Ömer'in diğer rivayet yollarının dışında, doğrudan Resûlullah'a (s.a.s.) isnad ettiği hadisler, iki yüz elliden fazladır. Sahah adlı eserde, Hz. Ömer'e isnad edilen hadisler, aynı zamanda sahihayn adlı eserde de Hz. Ömer'e isnad edilen hadislerin toplamı seksen bir tanedir. Bu seksen bir hadisten yirmi altı tanesi muttefekun aleyhtir. Buhari ise seksen bir hadisten otuz dört tanesini Hz. Ömer, Resûlullah'tan (s.a.s.) rivayet ettiğini söylemiştir. Müslim ise Hz. Ömer'in Resûlullah'tan (s.a.s.) yirmi bir tane hadis naklettiğini söylemiştir. Buhari ve

[403] Haç'ın, Nil'e atıldığı güne denir.
[404] Zirâ, insanlarda kolun "dirsekten parmaklara kadar olan kısmını" ifade eden bu kelimenin uzunluk ölçü birimi olarak kullanılan birçok farklı değerdeki çeşitleri vardır. Haşimilerin kullandığı en meşhuruna göre bir zirâ, yaklaşık 64 santimetredir. İbn Sa'd, *a.g.e.,* c. III, s. 358.

Müslim, bu görüşlerinde tek kalmışlardır. Bu kitabımızı Hz. Ömer'in adabı ve hallerini anlatmak için yazdık, yoksa ona isnat edilen hadisleri zikretmek için yazmadık. Biz de istedik ki bu bölümü boş bırakmayıp Resûlullah'ın (s.a.s.) Hz. Ömer'in zühdü ile ilgili söylemiş olduğu on tane hadisi seçtik.

1. Hadis: Alkame b. Vakkas el-Leysi'den, o da Ömer b. Hattâb'tan şöyle rivayet etmiştir: "Resûlullah'tan (s.a.s.) işittim ki, Resûlullah(s.a.s.) diyordu ki: "Ameller niyetlere göredir. Her kim neye niyet etmiş ise, ona niyet ettiği şey vardır. Kimin hicreti Allah ve Resulüne olursa, onun hicreti Allah ve Resulünedir. Kimin hicreti dünya malını almak veya bir kadınla evlenmek için hicret ediyorsa, onun hicreti, hicret etmiş olduğu şeyedir." Bu sahihayn'da rivayet edilmiştir. Bu hadis Yahya b. Said yoluyla rivayet edildiği biliniyor. Sahabilerden de Hz. Ömer dışında kimse rivayet etmemiştir.

2. Hadis: İbn Ömer'den, oda Ömer b. Hattâb'tan şöyle rivayet etmiştir; Hz. Ömer, Resûlullah'a (s.a.s.) dedi ki: "Bizim yaptığımız şeyi görüyorsun. Bu yaptığımız şey biterse, başka bir şeye mi başlayalım veya bir yenilik mi ortaya koyalım?" Resûlullah(s.a.s.) dedi ki: (O yaptığınız şey bittikten sonra, tekrar ona başlayın.) Hz. Ömer dedi ki: "Biz yaptığımız şeyden vazgeçmeyelim mi?" Resûlullah(s.a.s.) dedi ki: (Ey İbn Hattâb! Yapmaya devam et. Kim ne için yaratılmışsa, yarattığı şeye kolayca ulaşır. Kim saadet ehlinde olursa, saadet için çalışır. Kimde delalet ehlinden olursa, delalet için çalışır.)

3. Hadis: Abbasoğulları'ndan (r.anhuma) şöyle rivayet edilmiştir; Ehad dedi ki: Hz. Ömer'in bana anlattığına göre; Hayber gününde, Resûlullah'ın (s.a.s.) sahabelerinden bir topluluk, savaştan dönüp Resûlullah'a doğru geldiler ve şöyle diyorlardı: "Filanca adam, filanca adam, filanca adam, şehid edildiler." Bir adamın yanından geçtiler ve dediler ki: Filanca adam şehittir. Resûlullah(s.a.s.) dedi ki: (Hayır, o şehit değil. Ben, bir abanın ihanetinden dolayı ateşe sürüklendiğini gördüm. Ey Ömer! Sen çık ve ilan etki: Mü'min'lerden başka, hiç kimse cennete giremez.) Hz. Ömer dedi ki: Ben çıkıp, yüksek sesle şöyle bağırdım: Mü'min'lerden başka, hiç kimse cennete giremez.

4. Hadis: Ebû Temim'den şöyle rivayet edilmiştir; Ebû Temim, Hz. Ömer'den işittiğine göre; Hz. Ömer şöyle diyordu: Ben Resûlullah'tan (s.a.s.) işittim ki şöyle diyordu: (Gereği gibi Allah'a tevekkül etmiş olsaydınız, Allah kuşların rızkını verdiği gibi, sizin de rızkınızı verecekti. O kuşlar ki, yuvalarından çıkarlarken

karınları bellerine yapışık bir şekilde aç çıkıyorlar. Döndüklerinde ise karınları dolu, göbekli bir şekilde (tok) dönerler.)

5. Hadis: Ebû Sinan ed-Düeli'den şöyle rivayet edilmiştir; Ebû Sinan, Hz. Ömer'in yanına girdiğinde ilk muhacirlerden olan bir topluluk (r.anhuma) vardı. Hz. Ömer, Irak kalesinden getirilmiş olan bir sepetin getirilmesi için bir adam gönderdi. O sepetin içerisinde yüzük vardı. Hz. Ömer'in çocuklarından birisi, o yüzüğü aldı ve kendi ağzına koydu. Hz. Ömer kendi çocuğunun ağzından çıkarttı. Ondan sonra Hz. Ömer ağladı. Hz. Ömer'in yanında bulunanlarından birisi, Hz. Ömer'e dedi ki: Niçin ağlıyorsun? Yüce Allah sana fethi nasip etti. Seni, düşmanlarına karşı üstün kıldı. Senin gözünü aydınlattı. Hz. Ömer dedi ki: "Ben, Resûlullah'tan (s.a.s.) işittim, şöyle diyordu: (Herhangi bir adam, dünyadan herhangi bir yeri fethettiği zaman, Yüce Allah kıyamet gününe kadar, kin ve adaveti aralarına sokar.) Ben bundan doyalı acıyıp ağlıyorum."

6. Hadis: Numan b. Bişir'den, oda Hz. Ömer'den şöyle rivayet etmiştir: "Ben, Resûlullah'ı (s.a.s.) en adi hurmayla dahi karnını doldurmadığından dolayı açlıktan kıvrandığını gördüm."

7. Hadis: Abdurrahman b. Abdülkari'den şöyle rivayet edilmiştir: Ben, Ömer b. Hattâb'ın şöyle dediğini işittim: "Resûlullah'a(s.a.s.) vahiy ineceği zaman, onun yüzünde arının vızıltısı gibi bir vızıltı sesi geliyordu. Biz bir saat bekliyorduk. Resûlullah(s.a.s.) kıbleye dönüyordu. Her iki elini kaldırıyordu ve Resûlullah(s.a.s.) şöyle diyordu: (Ey Allah'ım! Bizi arttır, bizi eksiltme. Bizi şerefli kıl, bizi alçaltma (Bize ver, sizi mahrum etme). Bizi üstün kıl, bizim dışımızda kimseyi üstün kılma. Bizden razı ol, bizi de senden razı olanlardan eyle). Ondan sonra Resûlullah(s.a.s.) dedi ki: (Bana on ayet indirildi ki, kim bu ayetlerin hakkını verip yerine getirirse, cennete girer.) Ondan sonra Resûlullah(s.a.s.) şu ayeti: "Gerçekten Mü'minler kurtuluşa ermiştir."[405] Onuncu ayetin sonuna kadar okudu."

8. Hadis: Ebû Ala eş-Şami'den şöyle rivayet edilmiştir: Ebû Ümame yeni bir elbise giydi, o elbise onun köprücük kemiğini geçmedi. Ebû Ümame dedi ki: "Beni giydiren Allah'a hamd olsun ki, o elbiseyle avret yerlerimi örtüyorum. Kendi hayatımı, onunla süslüyorum." Ondan sonra Ebû Ala dedi ki: "Hz. Ömer'in şöyle dediğini işittim: Resûlullah(s.a.s.) dedi ki: (Her kim ki yeni bir elbise bulup, giyerse ve o elbise köprücük kemiğine ulaşınca şunu derse: Beni giydiren Allah'a hamd

[405] el-Mü'minûn 23 / 1.

olsun ki, o elbiseyle avret yerlerimi örtüyorum. Kendi hayatımı onunla süslüyorum. Ondan sonra o kişi, eski elbisesine doğru giderse veya o eski elbisesini sadaka verirse, o kimse ister diri, isterse ölü olsun, Allah'ın himayesi ve koruması altındadır.)

9. Hadis: Salim'den, oda babasından, o da Hz. Ömer'den şöyle rivayet etmiştir: Resûlullah(s.a.s.) dedi ki: "Kim çarşıda: Allah'tan başka ilah ve onun ortağı yoktur. Mülk ve hamd ona aittir. Hayır, onun kudret eliyledir (diriltende, öldürende odur). O her şeye güç yitirendir. Derse ve inanırsa, Yüce Allah o kimseye, milyonlarca iyilik yazar. Milyonlarca günahını siler ve ona cennette bir köşk hazırlar.)

10. Hadis: Osman b. Abdillah b. Süraka el-Adevi'den, oda Ömer b. Hattâb'tan şöyle rivayet etmiştir: "Kim bir savaçının kafasını gölgelendirirse (ona miğfer temin ederse), Allah da kıyamet gününde, onu gölgelendirir. Kim bir savaşçıyı techizatlandırırsa ve savaşçıda o teçhizatla savaşırsa, o savaşçının almış olduğu sevap kadar, onu techizatlandıran da, o sevabı alır. Kim Allah'ın adının anılması için bir cami yaparsa, Yüce Allah cennette o kimseye, bir köşk inşa eder."

57. Bölüm: Hz. Ömer'in Zühdü ve Acıması İle İlgili Konuşmaları

Sabit b. Haccac'dan şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer dedi ki: "Hesaba çekilmeden önce, nefsinizi hesaba çekin. Nefsiniz tartılmadan önce nefsinizi tartıp ölçün. Bu gün nefsinizi hesaba çekerseniz, yarın kıyamet gününde nefsinizin hesabı kolaylaşır. Büyük sunma (kıyamet günü) için bugün kendinizi süsleyin (iyi amel işleyin). "*O gün siz (hesap için rabbinize) arz olunursunuz. Hiçbir gizliniz saklı kalmaz.*"[406]

Cabir b. Abdillah'tan şöyle rivayet edilmiştir: Ömer b. Hattâb elimde eti gördü. Hz. Ömer dedi ki: "Cabir, bu nedir?" Cabir dedi ki: Canım et istedi, bende eti aldım. Hz. Ömer dedi ki: "Ne zaman canın et istediyse, et mi alacaksın! Sen şu ayeti kerimeden korkmuyor musun?; "Siz dünya hayatında bütün güzel nimetlerinizi tükettiniz.)[407]

Hasan'dan şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer, kendi oğlu Abdullah'ın yanına girdiğinde, yanında et olduğunu gördü. Hz. Ömer dedi ki: Bu et, neyin nesidir? Oğlu Abdullah dedi ki: Canım istedi. Hz. Ömer dedi ki: Ne zaman canın bir şey isterse,

[406] el-Hâkka 69 / 18.
[407] el-Ahkaf 46 / 20.

onu mu yiyeceksin? Kişinin canın her istediği şeyi yemesi, kişiye şer olarak yeterlidir."

Hasan'dan şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer bir çöplüğün yanından geçtiği zaman, çöplüğün yanında durdu. Onun arkadaşları da, o çöplüğün kokusundan rahatsız oldular. Hz. Ömer dedi ki: "İşte üzerinde hırslanmış olduğunuz dünya budur."

Ahnef b. Kays'tan şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer dedi ki: "Ey Ahnef! Kimin gülmesi fazla ise onun heybeti azalır. Kim de şaka yaparsa, kişi o şakayla hafif olur. Kim bir şeyi çoğaltırsa, onunla tanınır. Kim çok fazla konuşursa onun sürçmesi (hatalar) çoğalır. Kiminde sürçmesi (hataları) çoğalırsa onun hayâsı azalır. Kiminde hayâsı azalırsa, onun takvası da azalır. Kiminde takvası azalırsa, onun kalbide ölür.

Abdullah eş-Şeybani'den şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer kendi oğluna dedi ki: "Ey oğulcuğum! Allah'tan kork ki, Allah seni korusun. Allah'a borç ver ki. Allah da seni mükâfatlandırsın. Allah şükret ki, Allah da malını arttırsın. Sen bilmiş ol ki, merhametli olmayan kimsenin, malı da yoktur. Eski elbisesi olmayan kimsenin de, yeni elbisesi olmaz. Niyeti olmayan kimsenin de, amelide yoktur."

Yezid'den şöyle rivayet edilmiştir: Ömer b. Hattâb dedi ki: Kim nefsini töhmet altında bırakacak iş yaparsa, kendisi hakkında suizan yapan kimseden şikâyet etmesin. Kimde sırrını gizlerse, tercih onun elindedir. Kendi kardeşinin işini en güzel bir şekilde değerlendir ki, kardeşinden gelecek olan şey, seni yükseltsin. Müslüman kardeşinin söylediği sözde, hayra tevil etme yolu varsa, o sözü şer sanma. Kim ki, senin hakkında Allah'a isyan ederse, sende onun hakkında Allah'a itaat et. Doğru arkadaşlar edin. Doğru arkadaşlarını çoğalt. Çünkü doğru arkadaşların varlığı, genişlikte güzelliktir, bela anında ise, senin yanında hazır bulunurlar. Yemini hor görme, Allah-u Teâlâ senin gizli halini ifşa eder."

Mücahid'den şöyle rivayet edilmiştir: Ömer b. Hattâb dedi ki: "Üç şey vardır ki, seni arındırır. Bunlar:

-Müslüman kardeşinle karşılaştığında ona selam vermen, senin onu sevdiğini gösterir.

-Bir mecliste oturduğunda, kardeşin o meclise geldiğinde kardeşine yer açman, o kardeşini sevdiğini gösterir.

-Müslüman kardeşinin en sevdiği ismiyle çağırman, senin onu sevdiğini gösterir.

Üç şeyde vardır ki, günahlardandır. Bunlar:

-Kendi yaptığın şeyi başkalarında gördüğünde, onu hoş görmemendir.

-Kendi gizli hallerini görmeyip, Müslüman kardeşlerinin gizli hallerini görmendir.

-Seni ilgilendirmeyen şeylerde, yanında oturan Müslüman kardeşine eziyet vermendir."

Kendi düşmanından uzak dur. Güvenilir olmayan dostundan kendini muhafaza et. Toplumdaki güvenilir kişiyi, hiçbir şey onu dostluğundan geri çevirmez. Günahkâr kişiyle arkadaşlık yapma. Çünkü günahkâr kişi, kendi günahlarından insanlara bir şeyler öğretir. Günahkâr kişiye sırrını söyleme. Kendi işinde Allah'tan korkan kişiyle istişare et.

Vadia el-Ensari'den şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer bir adama vaaz ettiği esnada şöyle dediğini işittim: Hz. Ömer diyordu ki: Seni ilgilendirmeyen şeyler hakkında konuşma. Düşmanından uzak dur. Güvenilir olmayan dostundan sakın. Ancak Yüce Allah'tan korkan kişi güvenilirdi. Günahkâr kişiyle yürüme. Çünkü o, sana günah şeyler öğretir. Günahkâr kişiye sırrını söyleme. Allah'tan korkan kişinin dışında, kimseyle istişare etme.

Süleyman b. Abdillah'tan şöyle rivayet edilmiştir: Ömer b. Hattâb dedi ki: "Mümin bir kişinin söylemiş olduğu bir kelimeyi hayra tevil etme yolu varsa, onu tevil edip, şer sanma."

Ebû Hazm'dan şöyle rivayet edilmiştir: Ebû Ubeyde dedi ki: Ömer b. Hattâb diyordu ki: Kendi yaptığın bir şeyi kardeşin gizlediği halde, kardeşin o şeyi yaptığında, sende o şeyi öğrendiğin zaman, o kardeşinin yaptığını yayman, sana ayıp olarak yeterlidir. Kendin yaptığın halde, kardeşinde onu yaptığında, o şeyle kardeşine eziyet etmen, sana ayıp olarak yeterlidir."

Ebû Necih'ten, o da babasından şöyle rivayet edilmiştir: Ömer b. Hattâb dedi ki: "Ben bir adamın kendi ev halkı içerisinde çocuk gibi olmasını seviyorum. O adama ihtiyaç duyulduğunda adam olmasını da seviyorum."

İbn Selam'dan şöyle rivayet edilmiştir: Günlerden bir gün, Hz. Ömer yürüyordu. Onun önünde bir adam kendi kendine konuşuyordu ve diyordu ki: Ben Mekke dağının ve ovasının oğluyum. Hz. Ömer o adamın yanında durdu. Hz. Ömer

dedi ki: “Eğer senin dinin varsa, senin şerefinde vardır. Eğer aklın varsa, senin şahsiyetin de vardır. Eğer malın varsa, şerefin de vardır. Eğer bunlardan hiçbiri yoksa senle eşek eşitsiniz.”

Abdullah b. Ubeyd’den şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer dedi ki: “Ey Muhacirler topluluğu! Dünya ehli olanların yanına fazla gitmeyin. Çünkü dünya ehlinin yanına gitmek, rızkı küstürür.”

Mücahid’den şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer dedi ki: “Ey insanlar! Çok yemek yiyip, karnınızı şişirmekten sakınınız. Çünkü göbekli olmak, namazda gevşeklik meydana getirir. Cesedi de bozar ve hastalığa da yol açar. Muhakkak ki Allah-u Teâlâ, göbekli âlimden nefret eder. Sadece kuvvetli olmak için yemek yiyiniz. Bu hal ıslaha yakındır, israftan uzaktır. Böyle yapmak, Allah’a ibadet etmede insana güç verir. Bir kul, şehvetini dini üzerine tercih etmediği müddetçe helak olmaz.

Malik b. Hars’tan şöyle rivayet edilmiştir: Ömer b. Hattâb dedi ki: “Her şeyde yavaş olmak en hayırlıdır. Ancak ahirete ait işlerde acele etmek, en hayırlıdır.”

Hişam’dan, o da babasından şöyle rivayet etmiştir; Hz. Ömer dedi ki: “Bilin ki, aşır hırslı olmak fakirliktir. Bir şeyden umudu kesmek, zenginliktir. Çünkü bir kişi bir şeyden umudunu keserse, o şeyin peşine düşmez.”

Avn b. Abdillah’tan şöyle rivayet edilmiştir: “Çok tövbe edenlerle beraber oturun. Çünkü onlar kalpleri en yumuşak olanlardır.”

Umeyr b. Vasıl’dan şöyle rivayet edilmiştir: Ömer b. Hattâb dedi ki: “İnsan amel bakımından eksik olduğu zaman, yapmadığı amellerine kefaret olsun diye üzüntüyle imtihan edilir.”

Ubeydullah b. Umeyr’den, o da Ömer b. Hattâb’tan şöyle rivayet edilmiştir: “Takvâ[408] ve Vera’[409] sahibi olan kimsenin, dünya malına sahip olanlara boyun eğmesi uygun değildir.”

---

[408] Takvâ, Sözlükte “korumak, korunmak, sakınmak, saygı göstermek, dindar olmak, itaat etmek, korkmak, çekinmek” anlamlarındaki vikāye masdarından türeyen bir kelimedir. Dinin emir ve tavsiyelerine uyma, haram ve günahlardan kaçınma hususunda gösterilen titizlik anlamında bir kavram. Süleyman Uludağ, “Takvâ”, *DİA,* Ankara, 2010, c. XXXIX, s. 484-486.

[409] Vera’, Sözlükte “sakınmak, kaçınmak, çekinmek” anlamındaki vera‘ kelimesi terim olarak “haram ve günah olup olmadığı şüpheli hususlardan özenle kaçınıp helâl ve mubahların bir kısmından feragat etmek” anlamında kullanılır. Takvânın ileri derecesini ifade eden tasavvuf terimi. Süleyman Uludağ, “Vera’”, *DİA,* İstanbul, 2013, c. XLIII, s. 49-50.

İmran b. Abdurrahman'dan şöyle rivayet edilmiştir: Ömer b. Hattâb dedi ki: "Allah'ı zikredin. Çünkü Allah'ı zikretmek, şifadır. İnsanları bahsetmekten de sakının. Çünkü insanların bahsini etmek hastalıktır."

Said b. Müseyyeb'ten şöyle rivayet edilmiştir: Ömer b. Hattâb dedi ki: "Herhangi bir Müslüman, bir çöle geldiği zaman, o çölde Duha namazını kılarsa ve ondan sonra şöyle dua ederse: "Ey Allah'ım! Hamd sana aittir. Ben senin bir kulun olarak, senin sözün/vadin üzerine sabahladım. Sen, hiç yok iken beni yarattın. Dinim için bir eksiklik varsa, af talebinde bulunuyorum. Muhakkak ki günahlarım, beni çevreleyip zora sokmuş. Ey Merhametlilerin Merhametlisi! Eğer sen günahlarımı affedeceksen, affet. O kişi böyle dua ederse, kendi yerinden ayrılmadan günahları denizköpüğü kadar dahi olsa, Allah onu affeder.

Hafs b. Asım'dan şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer dedi ki: Uzlete çekilerek, hissenizi alın.

Muhammed b. Sirin'den şöyle rivayet edilmiştir: Ömer b. Hattâb dedi ki: "Eğer sen ahiret işlerine talip isen, Dünya işlerindeki hisselerini çoğaltmaktan sakın."

Ebû Abdullah el-Horasani'den şöyle rivayet edilmiştir: Ömer b. Hattâb dedi ki: "Kim Allah'tan korkarsa, canının istediği şeyleri yapmaz. Eğer kıyamet gününün varlığı olmasaydı, gördüğün şeylerin dışında şeyler olacaktı."

Ali b. Hüseyin'den şöyle rivayet edilmiştir: Ömer b. Hattâb dedi ki: "Allah katında en sevimli yudumlama, kulun öfkelendiği zaman öfkesini yudumlamasıdır."

Ecleh'den şöyle rivayet edilmiştir: Ömer b. Hattâb dedi ki: "Muhakkak ki ben, insanların en cömerdini ve yumuşak huylusunu biliyorum. İnsanların en cömerdi, yoksunluğunda (fakirliğinde) verendir. İnsanların en yumuşağı ise kendisine zulmedeni affedendir."

İsmail b. Ebî Halid'den şöyle rivayet edilmiştir: Ömer b. Hattâb dedi ki: "Kitap için kap, ilim içinde çeşme olun. Allah'tan günbe gün, rızık isteyin. Kendinizi ölüler içinde hesaplayın, mallarınız çoğalmadığı zaman size zarar vermez."

Nafi'den şöyle rivayet edilmiştir: İbn Ömer anlatırken işittim. İbn Ömer dedi ki: Yezid b. Ebî Süfya'nın çeşit çeşit yemek yediği haberi, Hz. Ömer'e ulaştı. Hz. Ömer'in Yerfe' adında bir hizmetçisi vardı, Hz. Ömer hizmetçisine dedi ki: "Yezid b. Ebî Süfya'nın yemeği hazır olduğunda beni haberdar et." Yezid'in yemeği hazır olduğunda, Yerfe' gelip, Hz. Ömer'i haberdar etti. Hz. Ömer, Yezid'in yanına geldi ve Hz. Ömer ondan izin istedi. Yezid izin verdi ve Hz. Ömer de içeri girdi. Hizmetçi

onlara et getirdi. Hz. Ömer getirilen eti, Yezid ile beraber yedi. Ondan sonra onlara, kızartılmış et getirildi. Yezid o ete elini uzattı ve Hz. Ömer Yezid'in elini tutup, o eti almaktan men etti. Ondan sonra Hz. Ömer dedi ki: Ey Yezid b. Ebî Süfyan! Yemekten sonra yemek mi yiyorsun? Muhammed'in nefsini kudret elinde bulunduran, Allah'a yemin olsun ki! Eğer siz, onların sünnetine muhalefet ederseniz, onların yolundan çıkmakla sizlere muhalefet edilecektir.

Abdurrahman b. Ğanem'den şöyle rivayet edilmiştir: Ömer b. Hattâb (r.a.) dedi ki: "Yeryüzündeki yargılayıcının, gökteki yargılayıcıyla karşılaşacağı gün, vay onun başına gelenlere! Ancak yeryüzünde adaletle emreden, hak ile hüküm veren, arzu ve isteklerine göre hüküm vermeyen, akrabası olduğu için haksız hüküm vermeyen, bir şeyi talep etmek için karar vermeyen, korkudan dolayı karar veremeyen, Allah'ın kitabını kendi iki gözü önünde ayna edip ona göre hüküm veren yargılayıcılar bundan müstesnadır."

Hişam b. Urve'den şöyle rivayet edilmiştir: Ömer b. Hattâb dedi ki: "Bir adamın namaz kılmadığını görüyorsanız, o namazın dışındaki Allah'ın haklarını şiddetli bir şekilde kaybedendir."

Abdullah b. Süleyman'dan şöyle rivayet edilmiştir; Ömer b. Hattâb dedi ki: "Hangi insan daha üstündür?" Dediler ki: "Namaz kılanlar." Hz. Ömer dedi ki: "Namaz kılan kişi iyi de günahkâr da olabilir." Dediler ki: "Oruç tutanlar daha üstündürler." Hz. Ömer dedi ki: "Oruç tutan kişi iyi de kötü de olabilir." Dediler ki: "Allah yolunda cihad eden kişi daha üstündür." Hz. Ömer dedi ki: "Cihad edenler iyi de kötü de olabilir." Hz. Ömer dedi ki: "Allah'ın dininde takva sahibi olan kişi, her konuda Allah-u Teâlâ'nın emirlerini yerine getirir."

Mücahid'den şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer'e bir mektup yazıldı. Mektupta şöyle diyordu: Ey Mü'minlerin Emiri! Bir adamın nefsi günah işlemeyi istemiyor ve günah amelde işlemiyor. Bu adam mı, üstündür yoksa bir adam da nefsi günah işlemeyi istiyor ve o günahı işlemiyor, bu adam mı üstündür? Hz. Ömer onlara şöyle bir mektup yazdı: "Nefsi günah işlemeyi isteyen ve o günahla amel etmeyen kimse daha üstündür." "Allah'ın kalplerini takva için sınadığı kimselerdir. Onlar için bir mağfiret ve büyük bir ecir vardır."[410]

Atared b. Aclan'dan şöyle rivayet edilmiştir: Ömer b. Hattâb dedi ki: "Bu ilim, neredeyse hızlı bir şekilde bozulmayla karşı karşıyadır. Kimin yanında bu

---

[410] el-Hucurât 49 / 3.

ilimden bir şey varsa, onda aşırıya gitmeden ve ondan uzaklaştırmadan o ilmi yaysın."

Adiy b. Süheyl el-Ensari'den şöyle rivayet edilmiştir: "Hz. Ömer kalkıp insanlara hutbe okudu. Allah'a hamdu-sena getirdikten sonra şöyle dedi: Bundan sonra. Ben size, Allah'tan korkmayı tavsiye ediyorum. O Allah ki, sürekli kalıcıdır, onun dışındaki her şey ölür. O Allah ki, ona itaat eden dostlarına fayda, ona düşman olanlara günahlarından dolayı zarar verendir. Çünkü günahın doğru olduğunu sanarak günah işleyip, ondan dolayı helak olmuş olanlar için bir özür yoktur. Bir hakkı dalalet sanarak, onu terk eden kişiye de özür yoktur. Muhakkak ki hüccet (Kur'ân-Sünnet) sabit olup kesinleşmiştir. Özürde kesilip beyan olunmaz. Yüce Allah'ın katında hiç kimseye bir özür kalmamıştır. Ancak bir yönetici kendi raiyyeti altında bulunanlara en öncelikli yapacağı anlaşma, Allah (a.c.) için yapacağı anlaşmadır. Onlarla yapacağı ittifakta, dinlerinin gereklerini yerine getirmektir. Allah-u Teâlâ o dinle, onları hidayete erdirmiştir. Ancak biz yöneticilere de; Allah-u Teâlâ bir şey yapılmasını sizden istemişe, onu yapmanız için size emir vermek, Allah'ın kendisine karşı gelmekten sizi alıkoymak istediği şeyleri de, onu sizden alıkoymak, yakın ve uzak olan insanlar içinde Allah'ın emirlerini uygulamak düşer. Bunları uygulamaktan dolayı haktan yüz çeviren kişiler, bizi ilgilendirmez. Bunları uygulamamızın sebebi; cahillerin bilmediklerini öğrenmeleri, haddi aşanlarında kendilerini düzeltmeleri için nasihat almaları, tabi olmak isteyenlerin de, tabi olmaları içindir. Bana insanlardan bir topluluğun, kendilerine emredilen şeylerin yerine getirme sorumluluklarının olduğunu söylüyorlar. Bir topluluk kendi nefislerinden bir şey temenni ederek şöyle diyorlar: Namaz kılanlarla, namaz kılıyoruz. Mücahidlerle beraber, cihad ediyoruz. Hicreti kabul ediyoruz, düşmanla da savaşıyoruz. Bunların tümünü bir topluluk yapıyor, fakat hakkını ödeyemiyor. Çünkü iman temenni ile değildir. İman, imanın gereği neyse onu yerine getirmek ile olur. Kim farz olan şeyleri yerine getirip, niyetini ve takvasını düzeltirse, işte kurtulan kimseler bunlardır. Kim çaba ve gayretini arttırırsa, Allah katında fazlasıyla karşılığını bulur. Allah yolunda cihad, amellerin en üstünüdür. Gerçek muhacirler, kötülükleri engelleyen kimselerdir. Her kim ki, kötülükleri yapıp ve bir topluluk cihad etti derse, Allah yolunda gerçek cihad, düşmanla savaşmakla beraber, haram olan şeylerden sakınmaktır. Bu iş ciddidir, siz de bu işte ciddi olunuz. Bir topluluk bir şey elde etmek için savaşırsa, diğer bir topluluk ise sadece şöhret için savaşırsa,

Allah (a.c.) kendi rızası için az çalışandan razı olur. Bu az çalışmanın karşılığında Allah-u Teâlâ size çok mükâfat verir. Görevler, görevler (dikkat edin)! Aldığınız görevleri yerine getirin. Eğer aldığınız görevleri yerine getirirseniz, aldığınız görevler, sizi cennete götürür. Sünnet, sünnet (sünnete riayet edin)! Resûlullah'ı (s.a.s.)n sünnetine değer verin. O sünnetler sizi, bidalardan muhafaza eder. Sünnetleri öğrenin. Sünnetleri öğrenmekte acziyet göstermeyin. Kim sünneti öğrenmekte acziyet gösterirse, zora düşer. İşlerin en kötüsü sonradan meydana gelen şeylerdir. Sünnete yönelmek, dalaletteki içtihattan daha hayırlıdır. Size söylenenleri anlayınız. Malı soyulan kişi, dini soyulan kimsedir. Bahtiyar olan kişi ise, başkasından nasihat alan kimsedir. Bedbaht olan kimse, kendi annesi karnında da bedbaht olan kimsedir. Sizin yapmanız gereken şey, işitmek ve itaat etmektir. Çünkü Allah-u Teâlâ işitenlere ve itaat edenlere, izzet ve şeref vermiştir. Sizi günah işlemekten ve İslâmi topluluklardan ayrılmaktan sakındırıyorum. Çünkü Allah-u Teâlâ günah işleyenleri ve İslâmi topluluklardan ayrılanları, zelil olacaklarına hükmetmiştir. İnsanlar kendi başkanlarından nefret ediyorlar. Ben böyle başkan olmaktan, Allah'a sığınıyorum."

A'meş'ten, o da İbrahim'den şöyle rivayet etmiştir: Ömer b. Hattâb, bir adamın şöyle dediğini işitti: "Ey Allah'ım! Nefsimi ve malımı Allah'ın yolunda infak edeceğim." Hz. Ömer dedi ki: Herhangi biriniz neden sükût etmiyor? Eğer Allah-u Teâlâ ona bir musibet verirse sabreder, eğer ona sıhhat verirse şükreder.

Abdullah b. Ubeyd'den şöyle rivayet edilmiştir: Ömer b. Hattâb dedi ki: Mallarından dolayı, dünya ehlinin yanına gitmeyin. Mallarından dolayı dünya ehlinin yanına gitmek, rızkı küstürüyor.

Muhammed b. Mürre el-Busri'den şöyle rivayet edilmiştir: Ömer b. Hattâb (r.a.) dedi ki: Zühd, dünyada kalbin ve bedenin rahatıdır.

Habib b. Ebî Sabit'ten şöyle rivayet edilmiştir: Ömer b. Hattâb (r.a.) dedi ki: Kolay elde edilen ava, kışta tutulan oruca, yazın gece kılınan namaza talip olunuz.

Hz. Ömer'den şöyle rivayet edilmiştir: Namaza gelen adamları tanıyıp, sorunuz. Eğer hastalıklarından dolayı namaza gelmemişlerse, onları ziyaret edin. Eğer başka bir sebepten dolayı gelmemişse, onları eleştirin.

Ebû Firas'tan şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer dedi ki: Ey insanlar! Resûlullah(s.a.s.) aramızda iken vahiy iniyordu. Allah-u Teâlâ sizin gizli hallerinizi bize bildiriyordu. Bundan dolayı sizi tanıyorduk. Ben (Hz. Ömer), size diyorum ki: "Sizden her kim ki hayırlı bir iş yaparsa, biz onun hayırlı birisi olduğunu zannederiz.

O hayırlı işinden dolayı onu severiz. Sizden her kim de, şer bir iş yaparsa, biz onun şerli birisi olduğunu zannederiz. O şer işinden dolayı onu sevmeyiz. Gizli halleriniz, sizin ile Rabbiniz arasındadır. Dikkat edin! Ben öyle bir zamandayım ki, ben bazılarının Allah'ı ve Allah katındaki şeyleri amaçlayarak, bazılarının da insanlar için Kur'ân-ı Kerîm'i okuduklarını görüyorum. Yapacağınız amelleri Allah'ı ve Allah katındaki şeyleri gaye edinerek yapın ve okuyacağınız Kur'ân-ı Kerîm'i de, Allah'ı ve Allah katındaki şeyleri gaye edinerek okuyun.

Abdullah b. Hâkim'den şöyle rivayet edilmiştir: Ömer b. Hattâb dedi ki: Allah katında en sevimli hilm, bir İmamın (halifenin) yumuşak huyu ve acımasıdır. Allah katında en sevimsiz cehalet ve aptallık, bir İmamın (halifenin) cehaleti ve aptallığıdır. Kim kendi toplumu içerisinde affetmekle muamele ederse, bu davranışından dolayı Allah-u Teâlâ ona sıhhat ve afiyet gönderir. Kim kendi katından insaflı davranırsa, Allah-u Teâlâ ona işinde başarılı olmayı ihsan eder. İtaatteki alçak gönüllülük, günahtaki izzetten daha çok sevaba yakındır.

Seleme b. Şihab el-Abdi'den şöyle rivayet edilmiştir: Ömer b. Hattâb dedi ki: Ey Ahali! Bizim, sizin üzerinizdeki hakkımız şudur: Yanımızda olmadığınız zaman, bir birinize nasihat etmeniz ve hayırlı işler konusunda bir birinizle yardımlaşmanızdır. Allah katında en faydalı şey, bir İmamın (halifenin), yumuşak huylu olması ve acımasıdır. Allah katında en nefret edici şey, bir İmamın cehaleti ve aptallığıdır.

Süfyan'dan şöyle rivayet edilmiştir: "Hz. Ömer, Ebû Musa'ya şöyle bir mektup yazdı: "Hikmetli davranmak, yaşın büyüklüğünden değildir. Allah'ın dilemesi olup, dilediğine verir. Seni kötü işleri yapmaktan sakındırıyorum."

Urve, o da babasından şöyle rivayet edilmiştir: Ömer b. Hattâb bir hutbe verirken, şöyle dedi: Aşırı hırslı olmak, fakirliktir. Bir kimse bir şeyden umudunu kesse, ona ihtiyaç duymaz. Bir rivayette de, Hz. Ömer şöyle demiştir: "İnsanların elinde olan şeylerden umudunuzu kesin. Bir kul bir şeyden umudunu kesmişse, ona ihtiyaç duymaz. Aşırı hırslı olmaktan sakınınız. Çünkü aşırı hırslı olmak, fakirliktir."

Ala b. Müseyyeb'ten şöyle rivayet edilmiştir: Ömer b. Hattâb dedi ki: "Huzur ve yumuşaklık veren ilmi öğreniniz. Kendisinden ilim öğrenmiş olduğunuz kimseye, saygı gösterin. Zorba âlimler olmayınız. Zorba âlim olursanız, cehaletinizden dolayı ilminiz yükselmez."

Mücahid'den şöyle rivayet edilmiştir: Ömer b. Hattâb dedi ki: "Ey ilim ve Kur'ân ehli! İlim ve Kur'ân için ücret almayın. Böyle yaparsanız, sizden daha düşük olanlar, sizden önce cennete girer."

Kays b. Ebî Hazm'dan şöyle rivayet edilmiştir: Ömer b. Hattâb'ın yanına gittik. Hz. Ömer dedi ki: "Sizin müezzininiz kimdir? Biz dedik ki: Müezzinimiz azatlı olan kimseler ve kölelerimizdir. Hz. Ömer, elini çevirerek dedi ki: Kölelerimiz ve azatlılarımız! Mutlaka sizde şiddetli bir eksiklik var. Şayet ben ezan vermeye güç yetirseydim, ezan verirdim."

Ebû Osman en-Nehdi'den şöyle rivayet edilmiştir: Ömer b. Hattâb dedi ki: Kış, abidlerin ganimetidir.

Hasan'dan (Allah, ona rahmet etsin) şöyle rivayet edilmiştir: Ömer b. Hattâb dedi ki: "Ayakkabının ses çıkartması ahmakların ahlakıdır. Böylelikle o kimselerin dini de az kalır."

Abdullah b. Büreyde'den, o da babasından şöyle rivayet edilmiştir: Ömer b. Hattâb bize, ayakkabılarımızı sol tarafımıza asıp, yalın ayakla yürümemizi emretti. Abdullah b. Büreyde'nin babası dedi ki: Hz. Ömer ayakkabısını sol tarafına asıp, firye denilen yerden, şehre kadar yalın ayak gidiyordu.

Numan b. Beşir'den şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer'e, Nasuh tövbe soruldu. Hz. Ömer dedi ki: Nasuh tövbe; kişinin ebedi olarak kötü ameline dönmemesidir.

Zeyd b. Eslem'den şöyle rivayet edilmiştir: Ömer b. Hattâb, bir adamın şöyle dediğini işitti: Ben Yüce Allah'tan af dileyip, ona dönüyorum. Hz. Ömer dedi ki: Yazıklar olsun sana! Yüce Allah'tan af dileyip, ona dönüyorum, sözünün kardeşini de o cümleye ekle. O cümlenin kardeşi de şudur: Beni affet ve bana merhamet et."

58. Bölüm: Hz. Ömer'in Şiirlerindeki Meselleri

Süfyan es-Sevri'den şöyle rivayet edilmiştir: Bana ulaştığına göre; Hz. Ömer, şu darb-ı meseli anlatıyordu:

"Seni duran akşam vakti aldatmasın.

Muhakkak ki duran akşam vakitleri, seher vaktine tamamlanır."

Muaz b. Cebel'den, o da babasından şöyle rivayet etmiştir: Ömer b. Hattâb, bize az konuşuyordu. Ancak konuşmasında şöyle diyordu: Gençliğin evveli ve siyah saç bir birine sarılmamış ise o genç çılgındır / köpürmüştür.

Mesruk'tan şöyle rivayet edilmiştir: Günlerden bir gün Hz. Ömer, üzerinde pamuktan bir elbise olduğu halde yanımıza çıktı. İnsanlar dikkatli bir şekilde Hz. Ömer'e baktılar. Hz. Ömer dedi ki:

"Senin gördüğün şeyin edasından başka bir şey yoktur.

Yüce Allah (c.c.) bakidir, mal ve evlat geri iade edilir.

Hürmüz'ün eceli geldiği zaman, onun hazineleri bir gün dahi ona fayda vermedi.

Muhakkak ki ad kavmi, sürekli kalmak için çabaladılar, fakat sürekli kalmadılar.

Hatırla ki rüzgâr, Hz. Süleyman'ın istediği yöne akıp gidiyordu.

Rüzgârların arasındaki yerlerden, cinler ve insanlar ona (Süleyman'a) geliyorlardı.

Hz. Süleyman'da kalmadı.

Hani o padişahlar ki her taraftan onlara, binici elçilerle hediye getiriyorlardı.

Yalansız, orada varılmış bir havuz vardır.

Bir gün ona varmak gerekir, önceden oraya varanlar gibi."

Ömer el-Medeni'den şöyle rivayet edilmiştir: Ömer b. Hattâb dedi ki: Allah'a yemin olsun ki! Ben, Hz. Ebû Bekir ile ilgili Sülemi'nin söylediği ve hikâyeleştirdiği şeyden başka bir şeye rast gelmemişim. O da şudur:

"Kim ki fiillerine ulaşmak için çabalarsa;

Çöl toprağında, sed yapma çabasında uğraşır.

Allah'a yemin olsun ki! Ne sıcak önlük sahibi, ne de kıyafet elbise sahibi, kendi fiillerine ulaşamaz."

Ebû Ubeyde'den şöyle rivayet edilmiştir: Sabit el-Benani'den(Allah, ona rahmet etsin), bana da Enes'ten ulaştı ki: Hz. Ömer, şöyle bir mesel söylüyordu:

"Toplumdan diyet parasını almayınız.

Kesin olarak yaranın kaldığını ve diyet parasının gittiğini görüyorum."

Esmai'den şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer herhangi bir işte kesin karar verdiği zaman, ancak şiirden bir darb-ı mesel söylüyordu. Şa'bi'den şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer Şair idi.

59. Bölüm: Hz. Ömer'in Haberlerini Açıklaması

Muhammed b. Sirin'den şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer namazdayken unutkanlıktan dolayı bir şey başına geldiği zaman, arkasında bulunan bir adam, onu

unutkanlığını ona haber veriyordu. Arkasındaki adam secdeye gitmesi veya kalkması için işaret ettiği zaman, Hz. Ömer'de onu yapıyordu.

Yahya b. Ca'de'den şöyle rivayet edilmiştir: Ömer b. Hattâb (r.a.) dedi ki: "Eğer ben Allah yolunda yürümemiş olsaydım veya Allah için yanımı toprağa bırakmamış olsaydım. Allah rızası için meclislerde oturmamış olsaydım veyahut Allah rızası için bir toplulukla komşuluk yapmamış olsaydım. Oturmuş olduğum ve komşuluk yaptığım topluluklarda, en güzel meyveler toplanıldığı gibi, onlarda güzel sözleri topluyorlardı. Yoksa ben, Allah'a kavuşmayı tercih ederdim.

İbn Sa'd'dan şöyle rivayet edilmiştir: Ömer b. Hattâb dedi ki: "Allah'a yemin olsun ki, ben halife miyim yoksa padişah mıyım bilmiyorum? Eğer ben padişah isem, bu büyük bir olaydır!" Bir söyleyici dedi ki: Ey Mü'minlerin Emiri! İkisi arasında fark vardır. Hz. Ömer dedi ki: "İkisi arasındaki fark nedir?" O söyleyici dedi ki: Halife, bir hakkı aldığında, o hakkı yerine ulaştırır. Allah'a hamd olsun ki sen öylesin. Padişah ise, birisinden bir hakkı alıp başka birisine vererek insanlara adaletli davranmaz. Bunun üzerine Hz. Ömer sesini çıkartmadı.

Zühri'den şöyle rivayet edilmiştir: Biz Kur'ân ehli, ister orta yaşlı, isterse genç olsun, Hz. Ömer'in mesai arkadaşları idik.

Muhammed b. Münkedir'den şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer bir yaz gününde, Zeynep bint Cahş'ın mezarını kazıyanların yanına uğradı. Sıcaktan dolayı mezarı kazıyanlar için mezarın üzerine bir çadır kurdu ve mezarın üzerine kurulan ilk çadırda, bu mezar oldu.

Abdullah b. Büreyde'den şöyle rivayet edilmiştir: Ömer b. Hattâb zaman zaman küçük bir çocuğun elinden tutup kendisiyle beraber getiriyordu. Hz. Ömer ona diyordu ki: "Sen daha günah işlemediğinden dolayı, bana dua et."

Muhammed'den şöyle rivayet edilmiştir: Ömer b. Hattâb, kadınlarla dahi danışıyordu.

Yahya b. Said'den şöyle rivayet edilmiştir: Ömer b. Hattâb (r.a.), Hüseyin b. Ali'ye (r.anhuma), bir kısım ihtiyaçları için yanına gelmesi için emretti. Hz. Hüseyin dedi ki: Ben, Abdullah b. Ömer ile karşılaştım. Ben, Abdullah b. Ömer'e dedim ki: Sen nereden geliyorsun? Abdullah b. Ömer dedi ki: Ben, Hz. Ömer'in yanına girmek için izin istedim, bana izin vermedi. Hz. Hüseyin'de geri dönüp Hz. Ömer'in yanına gitmedi. Hz. Ömer, Hüseyin ile karşılaştı ve Hz. Ömer ona dedi ki: "Ey Hüseyin! Seni, benim yanıma gelmekten alıkoyan şey neydi?" Hz. Hüseyin dedi ki: "Ben senin

yanına geldim, fakat Abdullah b. Ömer senin yanına girmek için izin istemiş, ona izin verilmemiş. Bende bundan dolayı geri döndüm." Hz. Ömer dedi ki: "Sen benim yanımda, onun (Abdullah b. Ömer) gibi misin? Muhakkak ki saç, sizin kafanızın dışında, başka kafalarda da yeşermiş (Sizin yeriniz yanımda ayrıdır).

İbrahim b. Sa'd'dan şöyle rivayet edilmiştir: Ebû Yahdes'den, o da babasından rivayet ettiğine göre; babası dedi ki: Ben, Ömer b. Hattâb'ı, içki satan kişinin evini yakarken gördüm. İçki satan kişiye de Reşid deniliyordu. Ebû Yahdes'in babası dedi ki: Reşid evine geldi. Bende onun evine bakıyordum, onun evi kıpkırmızı kömür gibi olmuştu.

Ebû Meclez'den şöyle rivayet edilmiştir: Ömer b. Hattâb dedi ki: "Ben, sevdiğim veya nefret ettiğim şey üzerine sabahladığım zaman, ona aldırış etmiyorum. Çünkü muhakkak ki ben, sevdiğim veya nefret ettiğim şeyin hangisinde hayrın olduğunu bilmediğimden dolayı aldırış etmiyorum."

Ebû İmran el-Cevni'den şöyle rivayet edilmiştir: Ömer b. Hattâb bir rahib'in kilisesinin yanından geçerken, rahibi çağırdı: "Ey Rahib!" Ebû İmran dedi ki: Hz. Ömer rahibi yukarıdan kontrol edip ona baktı ve ağlıyordu. Denildi ki: Ey Mü'minlerin Emiri! Bu olayda seni ağlatan şey nedir? Hz. Ömer dedi ki: Yüce Allah'ın (a.c.) sözünü hatırladım ki, o şudur: "Çalışıp yorulmuş, kızgın bir ateşe girer."[411] İşte beni ağlatan şey budur.

İbn Ömer'den şöyle rivayet edilmiştir; Hz. Ömer (r.a.), namaz için tutulan safları düzeltmek için bir adamı görevlendiriyordu. Saflar düzeltilmeyinceye kadar iftitah (başlangıç) tekbirini getirmiyordu.

Ebû Osman en-Nehdi'den şöyle rivayet edilmiştir: Ben, namaz için kamet getirildikten sonra Hz. Ömer'in sırtını kıbleye çevirdiğini gördüm. Ondan sonra diyordu ki: Ey falanca adam! İleri çık. Ey filanca adam! Sende geri çık. Saflarınızı düzeltiniz. Saf düzeldiği zaman kıbleye dönüyordu ve iftitah tekbirini getiriyordu.

İbn Ömer'den şöyle rivayet edilmiştir: Ömer b. Hattâb, on iki yılda, Bakara Suresini öğrendi. Bakara Suresini ezberlemeyi bitirince, kesimlik bir deve kesti.

Enes'ten şöyle rivayet edilmiştir: Ömer b. Hattâb'a, bir Sa' hurma ayıklanıp getiriliyordu. Hz. Ömer'de, olgunlaşmamış hurmaları atmayıp, onları dahi yiyordu.

---

[411] el-Ğâşiye 88 / 3-4.

Süveyd b. Ğafle'den şöyle rivayet edilmiştir: Ömer b. Hattâb gecenin karanlığı ile sabahın aydınlığı arasında kalkıp namaz kılıyordu. Namazda, Hud ile Yusuf surelerini okuyordu. Büyük surelerde tekrarlanan kısa ayetleri okuyordu.

Salim, o da babasından şöyle rivayet etmiştir; Bir adam, bir adama dedi ki: Allah'a yemin olsun ki! Ben zina eden, zina edenin oğlu da değilim. Bu mesele, Hz. Ömer'e götürüldü. Hz. Ömer, bunu söyleyen adama had cezası uyguladı.

Ma'mer dedi ki: İbn Abbas, genellikle ilmini üç kişiden almıştı. Bunlar; Ömer, Ali, Übeyy b. Ka'b idi.

Yusuf b. Yakub el-Macişun'dan şöyle rivayet edilmiştir: Biz küçük idik ve yeni yeni piyasaya çıkmıştık. İbn Şihab bana ve kardeşime, İbn Ömer'de bana şunları söyledi: "Yaşınızın küçüklüğünden dolayı nefsinizi değersiz görmeyin." Çocukları, İbn Ömer'in başına geldiği zaman, yanına çağırtıp onlarla danışıyordu. Bundan gayesi ise, o çocukların zekâlarının keskinliğini öğrenmekti.

Hasan'dan şöyle rivayet edilmiştir: Bir adam, durmadan Ömer b. Hattâb'ın sakalından bir şey alıyordu. Hasan dedi ki: Bir gün bu adam, Hz. Ömer'in sakalına elini attı ve Hz. Ömer'de onun elini tuttu. Baktı ki, o adamın elinde bir şey yoktur. Hz. Ömer dedi ki: Yağ çekmek yalandandır. Her kim ki, Mü'min kardeşinin sakalından bir şey alırsa, aldığı şeyi sakal sahibine göstersin.

Hasan'dan şöyle rivayet edilmiştir; Hz. Ömer, geceleyin kardeşlerinden bir kardeşini anlatırken, o kardeşi hakkında şöyle dedi: Boyunun uzunluğu gece gibidir. Hz. Ömer, sabah namazını kıldıktan sonra bahsettiği kişinin yanına gitti. Onunla karşılaştığı zaman onu tuttu veya ona sarıldı.

Abdullah b. Halife'den, o da Hz. Ömer'den şöyle rivayet etmiştir: Hz. Ömer, ayakkabısının ipliği koptuğu zaman şöyle dedi: Allah'tan geldik, Allah'a dönücüleriz. Bunun üzerine Hz. Ömer dedi ki: Seni üzen her şey musibettir.

Ebû Bekre'den şöyle rivayet edilmiştir: Bir bedevi, Hz. Ömer'in yanında durdu ve dedi ki:

"Ey hayırlı Ömer! Cennetle mükâfatlandırılırsan;

Kızcağızlarımı giydir veya onları zayıf ve zebun kıl.

Allah'a yemin ettim ki, mutlak onları giydirme işini yapacaksın."

Hz. Ömer dedi ki: "Eğer ben bu dediklerini yapmazsam, ne olur?" Adam dedi ki: Ey Ebû Hafs! O zaman ben de kızlarımı alıp götüreceğim. Hz. Ömer dedi ki: "Eğer sen gidersen ne olur?" Adam dedi ki:

“Sen benim halimden dolayı hesaba çekileceksin.

Amellerinin karşılığının verildiği gün, ağlayacaksın.

Ya ateşe ya da cennete girersin.”

Ebû Bekre dedi ki: Hz. Ömer sakalı ıslanıncaya kadar ağladı. Hz. Ömer kendi hizmetçisine dedi ki: “Ey Hizmetçi! Sen benim bu elbisemi o gün (ahiret günü) için ver, şiiri için verme.” Hz. Ömer dedi ki: “Bundan başka, benim bir şeyim yoktur.”

Evzai’den şöyle rivayet edilmiştir: Bana ulaştığına göre; Ömer b. Hattâb, bir evde ağlama sesi işitti. Hz. Ömer, kendisiyle beraber olan kişilerle o ağlayan kişiye varana kadar, o ağlayan kişileri dövmek için içeri girdi. Ondan sonra o ağlayan kişiyi, örtüsü başından düşene kadar dövdü. Hz. Ömer dedi ki: Onu döv. Çünkü o, ölü için feryat edicidir, ona saygı yoktur. Çünkü o üzüntümüz için ağlamıyor. Ancak dirhemlerinizi almak için gözyaşı döküyor. O ölülerinize mezarda, size de evlerinizde eziyet veriyor. Çünkü bu ağlayıcı kadın, Allah’ın (a.c.) emretmiş olduğu, sabır etmeyi engelliyor. Size, Allah’ın yasaklamış olduğu üzüntüyü veriyor.”

60. Bölüm: Hz. Ömer’in Sözleri

Yahya b. Abdülmelik’ten şöyle rivayet edilmiştir; Hz. Ömer dedi ki: “Merhameti olmayanın, malı da yoktur. Eski elbisesi olmayanın, yeni elbisesi de olmaz.”

Muhammed b. Sirin’den, o da babasından şöyle rivayet etmiştir: “Ben, Hz. Ömer ile beraber, Mağrib denilen yerde hazır bulundum. Hz. Ömer, yanımda bir paket olduğu halde yanıma geldi. Hz. Ömer dedi ki: Seninle beraber olan bu paket nedir? Bende dedim ki: Bana ait bir pakettir. Çarşıda bununla alışveriş yapıyorum. Hz. Ömer dedi ki: Ey Kureyş topluluğu! Bu ve arkadaşları, sizi ticarette mağlub etmesin. Çünkü ticaret hükümdarlığın üçte biridir.” Başka bir hadiste, Hz. Ömer dedi ki: Bu adam ve bunun benzerleri, ticarette sizi mağlub etmesin. Çünkü ticaret emirliğin üçte biridir.”

Cevvab et-Teymi’den, o da Ma’rur b. Süveyd’den şöyle rivayet etmiştir: Ömer b. Hattâb dedi ki: “Ey Kurralar topluluğu! Kafalarınızı kaldırınız, yol açıklandı. Hayırlı işlerde yarışın. Müslümanların üzerine yük olmayın.”

Hasan’dan şöyle rivayet etmiştir: Ömer b. Hattâb dedi ki: Her kim bir şeyde üç sefer ticaret yapıp, bir şey elde etmezse, başka bir şeyde ticaret yapsın.

Kureyşli bir Şeyh'ten şöyle rivayet edilmiştir: Ömer b. Hattâb dedi ki: Ben tüccar olsaydım, hoş kokudan başka bir şey satmazdım. Eğer ondan kar etmeseydim, onun kokusunu kaybetmezdim.

Said b. Müseyyeb'ten şöyle rivayet etmiştir: Ömer b. Hattâb dedi ki: "Falanca adamın satışı olmasaydı, ne güzel bir adamdı." Said b. Müseyyeb'e denildi ki: Bu adam ne satıyordu? Said b. Müseyyeb dedi ki: Bu adam, yiyecek satıyordu. Soru soran adam dedi ki: İnsanlar da yiyecek satıyorlar. Said b. Müseyyeb dedi ki: "Yiyecekleri yüksek fiyatla satıyor."

Ekder el-Ardi'den şöyle rivayet edilmiştir: Ömer b. Hattâb dedi ki: "Sanatı öğrenin. Çünkü herhangi biriniz, sanata muhtaç olabilir."

Ebû Bekir b. Abdillah'tan şöyle rivayet edilmiştir: Ömer b. Hattâb dedi ki: "Düşük bir işte çalışmak, insanlardan dilenmekten daha hayırlıdır."

Zekvan'dan şöyle rivayet edilmiştir: Ömer b. Hattâb dedi ki: "Sizden biriniz, bir deveyi satın aldığı zaman; uzun, besili ve büyük deveyi alsın. Eğer o deveden elde edeceği hayrı, onu yanıltmışsa, o devenin yürüyüşü onu yanıltmamıştır."

Ahnef b. Kays'tan şöyle rivayet edilmiştir: Ömer b. Hattâb dedi ki: "Başkan olmadan önce, o konuda bilgi sahibi olunuz."

Ahnef b. Cahide'den şöyle rivayet edilmiştir: Ömer b. Hattâb (r.a.) dedi ki: "İnsanların en akıllısı, insanlardan özür dileyendir."

Kuhems b. Hasan'dan şöyle rivayet edilmiştir; Bir adam, inatçı bir şekilde Hz. Ömer'in yanında soluklandı. Hz. Ömer'de o adamı bir yumrukladı veya Kuhems b. Hasan dedi ki: Hz. Ömer, o adamı itti.

Zeyd b. Veheb'ten şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer, bir topluluğun insanları takip ettiğini gördü. Zeyd b. Veheb dedi ki: Hz. Ömer, o topluluğu üzerine kamçısını kaldırdı. Zeyd b. Veheb dedi ki: "Ey Mü'minlerin Emiri! Allah'tan kork. Hz. Ömer dedi ki: Sen takip etmenin, takip edilen topluluk için fitne, takip eden için de, zillet olduğunu bilmiyor musun?"

Mücahid'den şöyle rivayet edilmiştir: Ömer b. Hattâb Kervanbaşını ihramlı iken, develeri yürütmek için, kadınlarla ilgili şarkı söylemesini engelliyordu.

Salim'den, o da babasından şöyle rivayet etmiştir: Ğaylan b. Seleme es-Sakafi Müslüman oldu ve on tane eşi vardı. Resûlullah(s.a.s.) ona dedi ki: (O eşlerinden, dört tanesini seç.) Ğaylan b. Seleme, Hz. Ömer'in hilafeti dönemine ulaştığı zaman, dört eşini de boşadı ve mallarını da oğulları arasında bölüştürdü. Bu

olay, Ömer b. Hattâb'a ulaştı. Hz. Ömer dedi ki: Ben, şeytanın meleklerden senin ölümünü duymuş olduğunu, ölümünün ve ecelinin az kaldığını, senin kalbine attığını zannediyorum. Allah'a yemin olsun ki! Sen boşadığın eşlerini ve oğulların arasında bölüştürdüğün malları geri alacaksın. Veya eşlerini sana varis kılacam veya senin ölümünden sonra Ebû Reğal'in kabri, recm olunduğu gibi, senin kabrinin de recm olması için emredeceğim.

Ebû Osman'dan şöyle rivayet etmiştir: Ömer b. Hattâb dedi ki: İnsanlar öyle bir zaman yaşayacaklar ki, kabilenin en iyisi iyiliği emretmeyecek ve kötülükten de alıkoymayacak. Kızdıkları zaman kendi nefisleri için kızarlar, razı olduklarında ise, kendi nefisleri için razı olurlar. Allah rızası için kızmazlar, Allah için razı olmazlar.

Numan b. Beşir'den şöyle rivayet etmiştir: Ben, Hz. Ömer'den işittim, diyordu ki: "Ruhlar (bedenlerle) birleştirildiğinde."[412] Hz. Ömer dedi ki: Bu ayetin manası: Günahkâr, günahkârla; salih, salihle birleştiği zaman, anlamına gelir." Ben Ömer'den işittim, diyordu ki: "Nasuh tövbe; kişi kötü bir amel işlediğinde, Allah'tan korkar. Ondan sonra ebedi olarak yapmamak üzere, Allah'a tövbe eder. İşte bu, Nasuh tövbedir.

İbrahim'den şöyle rivayet etmiştir: Ömer b. Hattâb dedi ki: Özür dilemekten sakınınız. Çünkü özür dilemenin çoğu yalandır.

Şa'bi'den şöyle rivayet etmiştir: Bir adam, Ömer b. Hattâb'ın yanına geldi ve adam dedi ki: Benim bir kız çocuğum vardı. Ben onu cahiliye döneminde toprağa gömdüm, o ölmeden onu çıkarttık. O kız çocuğu bizimle İslâmiyet dönemine ulaştı ve Müslüman oldu. O kız çocuğuma, Allah'ın had cezalarından bir had cezası, isabet etti. O kız çocuğu, kendisini kesmek için bir ustura eline aldı. Biz onun yanına vardığımızda, şah damarının bir kısmını kesmişti. Biz, onu iyileşene kadar tedavi ettik. Tövbe ettikten sonra iyilik yapmaya başladı. Bir topluluğa, o kız isteniyor. Onunu başına gelenleri, o topluluğa haber vereyim mi? Hz. Ömer, o adıma dedi ki: "Allah'ın gizlemiş olduğu o olayı, açıklamak mı istiyorsun? Allah'a yemin olsun ki! İnsanlardan herhangi birisine, o kızın durumu haber verirsen, seni, şehirlerin halkı ibret alacak bir şekle çevireceğim. O kızı, Müslüman, iffetli bir bayanın nikâhı gibi nikâhla."

Said b. İbrahim'den şöyle rivayet etmiştir: Ömer b. Hattâb, geçinmek için sınır tanımayanlar için dedi ki: Geçinmek için sınır tanımayan kimseler, beni

[412] et-Tekvîr 81 / 7.

yanımda sözden (hoş olmayan laflardan) daha korkunçtur. Çünkü geçim konusunda savurganlıkla beraber hiçbir şey kalmaz. Geçim konusunda şeriata göre davranılırsa, hiçbir şey azalmaz.

Habeş b. Haris en-Nahi'den, oda babasından şöyle rivayet etmiştir; Habeş'in babası, Kadisiye savaşında bulundu. Babası dedi ki: Kadisiye savaşından geri döndük. Bizden birisinin atı geceleyin, bir yavru doğurdu. Sabah olduğunda adam, o atın Tay'ını (yavrusunu) kesti. Bu olay, Hz. Ömer'e ulaştı. Hz. Ömer, bize şöyle bir mektup yazdı; Allah'ın size rızk olarak vermiş olduğu şeyi ıslah edin. Çünkü himaye etmekte, rahatlama vardır.

Ebû Aliye'den şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer dedi ki: Küçük çocukların iyilikleri yazılır. Kötülükleri ise yazılmaz.

Ebû Ümame'den şöyle rivayet edilmiştir: Ömer b. Hattâb dedi ki: "Atlarınızı eğitin, ovalayın, yarıştırın. Güneşte oturunuz, domuzlar size komşu olmasın. Haç sizde yükselmesin, üzerinde içki içilen sofrada yemek yemeyiniz. Acemlerin ahlakından sakınınız. Bir Mü'min, Peştamal bağlamadan hamama girmesi helal değildir. Bir kadının da, hastalık olmadan hamama girmesi helal değildir. Mü'min'lerin annesi, Hz. Aişe bana haber verip, dedi ki: Benim eşim (Resûlullah(s.a.s.)) benim bu yatığım üzerindeyken bana haber verdi. Resûlullah'ın (s.a.s.) bana (Hz. Aişe), haber verdiği şey şudur: Kadın örtüsünü kendi kocasının evinin dışında indirdiğinde, Allah ile kendisi arasındaki perdeyi çiğnemiş demektir. Ebû Ümame dedi ki: Hz. Ömer, kadının kendisini süslendirdiği gibi erkeğin, her gün gözüne sürme çekmesini, sakalını kazıtmasını, bıyığını da, kadınların kazıttığı gibi kazıtarak, süslenmesinden hoşlanmıyordu.

Müseyyeb b. Darem'den şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer, bir dilencinin şöyle dediğini işitti: Her kim ki, Akşam yemeğini dilenciye verirse, Allah ona rahmet etsin. Müseyyeb b. Darem dedi ki: Hz. Ömer dedi ki: Akşam yemeğini dilenciye kim veriyor? Hz. Ömer, develerin bulunduğu yere gitti. Tekrar dilencinin sesini işitti, o dilenci şöyle diyordu: Kim dilenciye Akşam yemeğini verirse, Allah ona rahmet etsin. Hz. Ömer dedi ki: Ben size, dilenciye Akşam yemeğini vermenizi emretmedim mi? Dediler ki: Biz ona, akşam yemeğini verdik. Müseyyeb b. Darem dedi ki: Hz. Ömer, o dilencinin yanına gelmesi için adam gönderdi. O dilencinin yanında, bir torba dolusu ekmek vardı. Hz. Ömer dedi ki: Sen dilenci değilsin. Sen tüccarsın, ev halkına mal topluyorsun. Müseyyeb b. Darem dedi ki: Hz. Ömer, o dilencinin

torbasını tutup, o torbanın içindeki ekmekleri develerin arasına bıraktı. Müseyyeb b. Darem dedi ki: O ekmekleri döktüğü develer, sadaka develeriydi.

Ahnef'ten, oda Kays'tan şöyle rivayet etmiştir; Ömer b. Hattâb (r.a.) dedi ki: "Kim şaka yaparsa, onunla alay edilir."

Leys b. Sa'd'dan şöyle rivayet etmiştir; Ömer b. Hattâb (r.a.) dedi ki: Şaka, neden mizah diye adlandırılmış, biliyor musunuz? Dediler ki: Hayır. Hz Ömer dedi ki: Çünkü şaka, haktan uzaklaşmaktır.

Muaviye b. Kürre'den, o da basından, babası da Ömer b. Hattâb'tan şöyle rivayet etmiştir: Allah'ın inkârdan sonra insanlara verdiği en kötü şey; keskin dilli, kötü ahlaklı, sevimsiz ve doğurgan olmayan, kadındır." Resûlullah(s.a.s.) dedi ki: Bir kısım kadınlar koyun gibidir; onların bir kısmında fayda yoktur, onların bir kısmında ise ürün vardır ve onlardan faydalanılır.

Ebû Osman en-Nehdi'den şöyle rivayet etmiştir: Ömer b. Hattâb dedi ki: "Yaldızlı anlatımlar, Mü'min'i yalandan alıkoymaz."

Muaviye b. Kürre'den şöyle rivayet etmiştir; Ömer b. Hattâb dedi ki: "Ev halkım ve malım beni sevindirdiği kadar, yaldızlı sözlerden öğrenmiş olduğum sözler, beni o kadar sevindirmiyor."

Enes b. Malik'ten (r.a.) şöyle rivayet edilmiştir: Ömer b. Hattâb (r.a.) dedi ki: "Saçma sapan konuşma, şeytanın konuşmasındandır."

Hafs b. Osman'dan şöyle rivayet edilmiştir: Ömer b. Hattâb dedi ki: Gerek olmadığı halde kendinizi insanlara bahsetmekle meşgul olmayınız. Çünkü insanları konuşmak beladır. Yüce Allah'ı zikretmekle meşgul olun. Çünkü Allah'ı zikretmek, rahmettir.

Ca'fer b. Muhammed'den, oda babasından şöyle rivayet etmiştir: Ömer b. Hattâb (r.a.) dedi ki: "Elbisesi temiz, kokusu hoş olan ve ibadet eden genç, beni hayrete düşürüyor."

Muhammed b Abdullah el-Kureşi'den, oda babasından şöyle rivayet etmiştir: Ömer b. Hattâb, kafasını öne eğmiş bir gence baktı. Hz. Ömer, o gence dedi ki: Ey filanca adam! Kafanı kaldır. Boyun eğmek, kalpte olan şeyin üzerine bir şey arttırmıyor. Kim kalbin üzerinde olan huşuyu insanlara izhar ederse, ancak o kimse insanlara, nifak üzerine nifakı izhar etmiştir.

Adiy b. Sabit'ten şöyle rivayet edilmiştir: Ömer b. Hattâb dedi ki: "Bizim yanımızda en sevimli olanınız; kendisini görmediğimiz halde isim bakımından en

güzel olanınızdır. Biz sizi göreceğimiz zaman, bizim yanımızda en sevimli olanınız; ahlak bakımından en güzel olanınızdır. Biz sizi sınayacağımız zaman, bizim yanımızda en sevimli olanınız; söz bakımından en doğru olan ve emanet bakımından en emin olanınızdır.

Abdurrahman b. Atiyye b. Velaf'ten, o da babasından şöyle rivayet etmiştir: Ömer b. Hattâb dedi ki: "Hiçbir şahsın namazına ve orucuna bakmayınız. Fakat bir şahıs konuştuğu zaman, onun doğruluğuna bakın. Sıkıntıya düştüğü zaman, onun takvasına bakın. Ona bir şey emanet edildiği zaman, onun güvenilirliğine bakın.

Urve'den, oda babasından, oda Ömer b. Hattâb'tan şöyle rivayet etmiştir: "Siz kadınlarınızı çirkin, yerilen adamla nikâhlamayınız. Çünkü nasıl siz, kendi nefsiniz için bir şeyi seviyorsanız, kadınlarda kendi nefisleri için o şeyi severler."

Eslem'den şöyle rivayet edilmiştir: Ömer b. Hattâb (r.a.) dedi ki: Kadının rengi ve saçları tamam olduğu zaman, kadının güzelliği de tamam olmuştur. Kıskançlık ikiyüzlülüktür.

Abdullah b. Adiy el-Hiyar'dan şöyle rivayet edilmiştir: Ömer b. Hattâb'ın şöyle dediğini işittim: Kul, Allah için saygı gösterdiği zaman, Allah da onun kadrini yüceltir. Adama denilir ki: Kalk, diril. Allah-u Teâlâ seni diriltti. O adam kendi nefsinde küçüktür ve insanların gözünde ise büyüktür. Bir kimse, kendisini büyük görür ve haddini aşarsa, Allah-u Teâlâ onu yere kadar alçaltır. Adama denilir ki: Defol, Allah-u Teâlâ seni uzaklaştırsın. O kendini nefsinde büyük görür, insanların gözünde ise düşüktür. Hatta insanların yanında, domuzdan daha aşağıdır. ("أخسأ (eğseu), uzak ol anlamındadır. وهصهه (vehesehhu), alçalmak anlamındır.)

Eslem'den, oda Ömer b. Hattâb'tan şöyle rivayet etmiştir: İlim, üç şey için öğrenilmez, üç şeyden dolayı da terkedilmez. Bunlar: İlim; tartışmak, övünmek, riyakârlık için öğrenilmez. İlim; utanmaktan, kendisi küçük görülsün diye, cehalete razı olmaktan dolayı terkedilmez.

Hişam'dan, oda babasından şöyle rivayet etmiştir: Ömer b. Hattâb (r.a.) dedi ki: Akrabalarınızla ilişkinizi kesmemeniz için, nesebinizi öğreniniz.

Ammare el-Ka'ka'dan şöyle rivayet etmiştir: Ömer b. Hattâb dedi ki: "Yolunuzu kendisiyle bulabileceğiniz yıldızları öğreniniz. Akrabalarınıza kendisiyle ulaşa bileceğiniz nesebinizi öğreniniz."

Abdullah b. Hateb'ten şöyle rivayet edilmiştir: Ömer b. Hattâb dedi ki: "Ben size karşı iki adamdan ki, o iki adamda şunlardır: İmanını açıklayan Mü'min'den,

küfrünü açıklayan kâfirden korkuyorum. Ancak ben size karşı; imanla kendini koruyan ve imanın zıddı olan işler yapan münafıktan korkuyorum."

Ziyad b. Hudeyir'den şöyle rivayet edilmiştir: Ömer b. Hattâb dedi ki: "Âlimin hatası / kayması, münâfık'ın Kur'ân ile tartışması, aldatan imamlar, İslâm'ı yıkarlar."

Hişam'dan şöyle rivayet edilmiştir: Ömer b. Hattâb dedi ki: "Ben size karşı üç şeyden korkuyorum. Bunlar: Kur'ân'dan bir vav dahi hatasız okuyan münafık ki, insanlardan daha bilgilidir ve insanlarla tartışıp insanları saptırmak için kendisini yetiştirmiştir. Haktan sapan âlimler. İnsanları saptıran imamlar / önderler.

İbn Abbas'tan şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer bize bir konuşma yaptı. Bize dedi ki: "Benim size karşı en korktuğum şey şudur; zamanın değişmesi, âlimin sapması, münafığın Kur'ân'la sizinle tartışması ve cehaletinden dolayı, hak yoldan saptıran imamlar / önderler.

İbn Mes'ud'dan (r.a.) şöyle rivayet edilmiştir; Ömer b. Hattâb, Cabiye denilen yerde insanlara hitap etti. Hz. Ömer dedi ki: "Yüce Allah dilediğini hidayete erdirir, dilediğini de saptırır." Papaz dedi ki: Allah adil oluğundan, hiç kimseyi saptırmaz. Papaz'ın söylemiş olduğu bu söz, Hz. Ömer'e ulaştı. Hz. Ömer'de o papaz'a haber gönderdi ve dedi ki: "Aksine Allah-u Teâlâ seni saptırdı. Eğer sen, İslâm'a yeni girmemiş olsaydın, senin boynunu vurduracaktım."

Ebû Vail'den şöyle rivayet edilmiştir: Şevval ayında, hilalin çıkmasından korkuyorduk ve hilalde gündüz çıktı. Bizden bir kısım, oruç tuttu ve iftarlarını da açtılar. Hz. Ömer'in bir mektubu bize ulaştı, o mektupta şöyle diyordu: "Hilal'in bir kısmı, diğer bir kısmından daha büyüktür. Gündüz hilali gördüğünüz zaman iftarınızı açmayınız. Ancak iki adam, hilali, dün gördüklerine şahitlik ederlerse, orucunuzu açabilirsiniz."

İbrahim'den şöyle rivayet edilmiştir: Ömer b. Hattâb, Utbe b. Farkad'a dedi ki: "Hilali gündüzün ilkinde gördüğünüz zaman, orucunuzu açınız. Çünkü gündüzün ilkinde görülen hilal, geçmiş gecedendir. Eğer gündüzün sonunda hilali görürseniz, orucunuzu tamamlayınız. Çünkü gündüzün sonunda görülen hilal, gelecek gecenindir.

İbrahim'den şöyle rivayet edilmiştir: Bir topluluğun, Güneşin zevalinden sonra hilali gördükleri ve oruçlarını açtıkları, Hz. Ömer'e ulaştı. Hz. Ömer, o topluluğa bir mektup yazdı ve onları oruçlarını açtıklarından dolayı yerdi. Hz. Ömer,

o mektubunda onlara dedi ki: “Güneşin zevalinden önce hilali gördüğünüz zaman, orucunuzu açın. Eğer güneşin zevalinden sonra hilali görürseniz, orucunuzu açmayın.”

Enes b. Malik’ten (r.a.) şöyle rivayet edilmiştir: Ömer b. Hattâb dedi ki: “Zinanın çoğalması, yerin titremesine sebep oluyor. Yağmurun kesilmesinin sebebi ise; kötü yargıçlardan ve zalim idarecilerden dolayıdır.”

Harise b. Madreb’ten şöyle rivayet edilmiştir: Ömer b. Hattâb (r.a.) dedi ki: Kadınların elbiselerinin az olması için onlara yardımcı olun. Çünkü kadınların elbisesi çoğaldığı, takıları güzel olduğu zaman, dışarı çıkmaları hoşlarına gider.”

Hisan el-Absi’den şöyle rivayet edilmiştir: Ömer b. Hattâb (r.a.) dedi ki: “الجبت” (cibt), sihir anlamına gelir. “الطاغوت” (et-tağut) ise, şeytan demektir. Cesaret ve korkaklık erkeklerde bir huydur. Cesaretli adam, tanımadığı kişi ile savaşır. Korkak adam ise, annesinden dahi kaçar. Bir adamın şerefi; dini, soyu ve ahlakıdır. Bu adam ister Farisi, isterse Nabti olsun.

Muvarrik el-‘İcli’den(Allah, ona rahmet etsin) şöyle rivayet edilmiştir: Ömer b. Hattâb (r.a.) dedi ki: “Kur’ân’ı öğrendiğiniz gibi; Sünnet’i, feraizi/farzları ve dilbilgisini de öğreniniz.”

Hasan’dan şöyle rivayet edilmiştir: Ömer b. Hattâb dedi ki: “Size; dinde bilgi sahibi olmayı, güzel ibadet etmeyi, Arapçayı güzel bir şekilde öğrenmeyi, tavsiye ediyorum.”

Ebû Amr b. Ala’dan şöyle rivayet edilmiştir; Ömer b. Hattâb dedi ki: “Arapçayı öğrenin. Çünkü Arapça öğrenmek, kalpleri istikrarlı kılar. İnsanın şahsiyetini artırır.”

Zeyd b. Ukbe’den, oda babasından şöyle rivayet etmiştir: Ömer b. Hattâb dedi ki: “Erkekler ve kadınlar üç çeşittir. Üç çeşit kadın şunlardır: İlki; rahattırlar, yumuşaktırlar, iffetlidirler, Müslümandırlar. İkincisi ise; sevimlidirler, doğurgandırlar. Kendi ev halkına karşı, zamana yardımcı olmazlar. Bu özelliklere sahip kadını, az bulursun. Üçüncüsü ise; hilekârdırlar ve sahtekârdırlar. Allah-u Teâlâ bu tip kadını dilediği bir kimsenin boynuna bırakır ve dilediği zaman, o kimseyi bu tip kadından kurtarır. Üç çeşit erkekte şunlardır: İlki; akıllı olup bir işe yöneldiği zaman, o iş bölümlere ayrıldığı zaman, o iş hakkında istişare eder ve en son vereceği karar üzerinde durur. İkinci ise; şakındır. Üçüncüsü ise; alçaktır, doğruyu bulmak için istişare etmez ve bir yol göstericiye de itaat etmez.

Hafs b. Ömer'den şöyle rivayet edilmiştir; Ömer b. Hattâb dedi ki: "Kim yüzünü yumuşatırsa, onun ilmide yumuşak olur."

Ebû Amr eş-Şeybani'den şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer'e, sürekli oruç tutan bir adamı haber verdiler. Hz Ömer, kamçısıyla onu dövüyordu ve diyordu ki: Ey zaman, Ey zaman! Ye."

Ebû Vail'den şöyle rivayet edilmiştir; Hz. Ömer (r.a.) dedi ki: Sefine, bayanların hakkını ihlal ettiğini gördüğünüz halde, sizi onun kötülemekten engelleyen şey nedir? Dediler ki: Biz onun dilinden korkuyoruz. Hz. Ömer dedi ki: Sizin sefineyi kötülemeniz, ona şahit olmaktan daha iyidir."

Said b. Müseyyeb'ten, o da Hz. Ömer'den şöyle rivayet etmiştir: İnsanların önderleri ve onların yol göstericileri doğru yolda oldukları müddetçe, insanlar da doğru yoldan ayrılmazlar.

Said b. Müseyyeb'ten şöyle rivayet edilmiştir; Ömer b. Hattâb (r.a.) dedi ki: Ramazanda iftarınızı acele açın. Irak ehli gibi dik kafalı / inatçı olmayın.

İbn Müseyyeb'ten, o da babasından şöyle rivayet etmiştir: Ben, Hz. Ömer'in yanında oturur iken, Şam ehlinden bir binici yanına geldi. Hz. Ömer'de, o adamdan Şam halkını sormaya başladı. Hz. Ömer dedi ki: Şam ehli iftarlarını açmada acele ediyorlar mı? Adam dedi ki: Evet. Hz. Ömer dedi ki: Eğer böyle yapıyorlarsa, hayırlı bir iş yapıyorlar. Irak ehlinin yıldızları beklediği gibi, onlar yıldızları beklemiyorlar.

Said b. Müseyyeb'ten(Allah, ona rahmet etsin) şöyle rivayet edilmiştir; Ömer b. Hattâb dedi ki: Bahçeden ye, fakat bahçeyi kalkan edinme.

Said b. Müseyyeb'ten şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer, oruç tutan bir kimseyi, öpmekten men ediyordu. Hz. Ömer diyordu ki: "Sizin herhangi birinizde, Resûlullah'ta(s.a.s.) bulunan korunma ve iffet yoktur."

Humeyd b. Naim'den şöyle rivayet edilmiştir; Ömer b. Hattâb ve Osman b. Affan bir yemeğe çağırıldılar. O ikisi de, o yemeğe icabet ettiler. O yemekten çıktıkları zaman Hz. Ömer, Hz. Osman'a (r.a.) dedi ki: Ben bir yemekte hazır bulundum, keşke o yemekte hazır bulunmasaydım. Hz. Osman dedi ki: Neden, o yemekte hazır bulunmayı istemedin? Hz. Ömer dedi ki: Ben yemeği veren adamın kibirli ve gururlu olmasından korktuğum için, bunu söyledim.

Enes'ten şöyle rivayet edilmiştir: Ben, Ömer b. Hattâb'dan işittim ki: Bir adam, Hz. Ömer'e selam verdi. Hz. Ömer'de, o adamın selamını aldı. Hz. Ömer,

adama dedi ki: Sen nasılsın? Adam dedi ki: Ben, sana karşı Allah'a hamd ediyorum. Hz. Ömer dedi ki: Ben, bunu söylemeni senden istemedim.

Eslem'den şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer bir evde gürültü işitti. Hz. Ömer dedi ki: "Bu gürültü nedir?" Dediler ki: Bu gürültü, düğündür. Hz. Ömer dedi ki: "Onlar ğarabillerini, neden hareket ettirmiyorlar? Ğarabil, def anlamına gelmektedir."

Hasan'dan şöyle rivayet edilmiştir; Ömer b. Hattâb, karnı büyük olan bir adamı gördü. Hz. Ömer dedi ki: Bu nedir? Adam dedi ki: Allah'tan bir berekettir. Hz. Ömer dedi ki: Belki bu, Allah'tan bir azaptır.

Ali b. Nedime'den şöyle rivayet edilmiştir: Ben Ömer b. Hattâb'ın şöyle dediğini işittim: Bir hükmü sonuçlandırmamak, kin oluşturmaktadır.

Ebû Hasin'den şöyle rivayet edilmiştir: Ömer b. Hattâb dedi ki: "Allah (cc) bir Müslümanın sevgisini sana nasip ettiği zaman, güç yetirdiğin kadar ona sarıl."

Mus'ab b. Sa'd'dan şöyle rivayet edilmiştir: Ömer b. Hattâb (r.a.) dedi ki: "İnsanlar ecdatlarından daha çok, zamanlarına benziyorlar."

İbn Ömer'den şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer bize hutbe verdi. Hz. Ömer dedi ki: Ey insanlar! Ekinlerinizi toparlarken elinizden yere düşenleri dönüp almayın. Çünkü Allah (cc), onu fakirler için rahmet kılmıştır. Hz. Ömer dedi ki: Orağın kesip düşürmediği şeyler, sizin için yeterlidir.

Ka'b el-Kurezi'den, o da Ömer b. Hattâb'tan şöyle rivayet etmiştir: Benim üzerimde her ne nimet çıktıysa, onu çekemeyen birileri çıktı. Bir adam su bardağı gibi düzgün olsa bile, onu kötüleyecek birilerini bulursun.

Muhammed b. Sirin'den şöyle rivayet etmiştir; Ömer b. Hattâb tuvaletten çıktı ve Kur'ân okuyordu. Ebû Meryem ona dedi ki: Ey Mü'minlerin Emiri! Sen temiz olmadığın halde, Kur'ân mı okuyorsun? Hz. Ömer ona dedi ki: Bunu Müseyleme mi, sana emretmiş?

Naim b. Ebî Hind'den şöyle rivayet etmiştir: Ömer b. Hattâb dedi ki: Kim ben Mü'min'im dese, o kimse kâfirdir. Kim de ben âlimim dese, o kimse cahildir. Her kim o cennettedir dese, o kimse ateştedir.

Cübeyr b. Mut'im'den şöyle rivayet edilmiştir; Ömer b. Hattâb'ın, minberin üzerindeyken şöyle dediğini: Nesebinizi öğreniniz, akrabalar arasında sıla-i rahim yapınız. Allah'a yemin olsun ki! Sıla-i rahim yapmak, adam ile kardeşi arasında bir

bağlantı meydana getirir. Şayet bir adam, adam ile kardeşi arasında sıla-i rahim olduğunu bilirse, kardeşinin rezil olmasına engel olur.

İbrahim et-Teymi'den, o da babasından şöyle rivayet etmiştir: Biz, Hz. Ömer'in yanında oturuyorduk. O esnada bir adam, bir adamın huzurunda adamı övmeye başladı. Hz. Ömer dedi ki: Sen adamı boğazladın, Allah-u Teâlâ da seni boğazlasın.

Kabise b. Cabir'den, o da Hz. Ömer'den şöyle rivayet etmiştir: "Rahmet etmeyene, rahmet edilmez. Affetmeyen, affedilmez. Tövbe etmeyenin, tövbesi kabul edilmez. Muhafaza etmeyen, muhafaza edilmez."

Abdurrahman b. Aclan'dan şöyle rivayet etmiştir: Ömer b. Hattâb, iki adamın bir hedefe ok atarlarken yanlarından geçti. Ok atanlardan biri, diğerine dedi ki: Hedefe vurdun. Hz. Ömer dedi ki: Bozuk şive, kötü atıştan daha kötüdür. (Hedefe vurdun diyen adam; "أصبت" yerine; "أسبت" kullandığından dolayı, Hz. Ömer bunu söylemiştir.)

Ammar b. et-Tecibi'den şöyle rivayet etmiştir: Ömer b. Hattâb dedi ki: Her kim ki, kendisine içeri girmesi için izin verilmeden, evin avlusuna göz gezdirirse, o kimse fasık olur.

Zeyd b. Sabit'ten (r.a.) şöyle rivayet edilmiştir: Bir gün Ömer b. Hattâb, Zeyd b. Sabit'in yanına geldi ve onun yanına girmek için izin istedi. Zeyd b. Sabit, Hz. Ömer'e içeriye girmesi için izin verdi. Zeyd'e ait bir cariye, Zeydi'n kafasını tarıyordu. O esnada Zeyd, kafasını o cariyenin elinin arasından çıkarttı. Hz. Ömer Zeyd'e dedi ki: Cariyeyi bırak, senin saçını tarasın. Zeyd dedi ki: Ey Mü'minlerin Emiri! Şayet sen bana haber verseydin, ben sana gelecektim. Hz. Ömer dedi ki: Benim ihtiyacım var."

Ahnef b. Kays dedi ki: Hz. Ömer, bize dedi ki: "Reis olmadan, bilgi sahibi olunuz." Süfyan (Allah, ona rahmet etsin) dedi ki: Çünkü bir adam bilgi sahibi olduğu zaman, idareciliğe talip olmaz.

Kabise'den şöyle rivayet edilmiştir; Cabir dedi ki: Ömer b. Hattâb dedi ki: "Sen yaşı genç bir adamsın. Dilin fasihtir, göğsünde geniştir. İnsanda on özellik vardır. Bunlardan dokuz tanesi güzeldir, birisi ise kötüdür. Bu bir kötü ahlak, dokuz ahlaka galip geliyor. Bu kötü ahlakta şudur; dilin sürçmesidir ki, kendini ondan muhafaza et."

Yunus b. Ubeyd'den şöyle rivayet edilmiştir; Hz. Ömer dedi ki: Kişinin yanında oturan arkadaşına, kendisini ilgilendirmeyen konu hakkında eziyet etmesi, ona günah olarak yeterlidir. Kendisi bir şey yaptığında o şeyi suç bulmayıp, başka bir kimse yaptığında ise, onu suç olarak görmesi, kendi nefsi için olan şeyi gizlemesi, arkadaşında olan bir şeyi ise açığa vurması, ona günah olarak yeterlidir.

Ebû Osman en-Nehdi'den şöyle rivayet edilmiştir: Ömer b. Hattâb dedi ki: İnsanlar hakkında su-i zan etmekten sakının.

Bera b. Azib'ten (r.a.) şöyle rivayet edilmiştir: Ben temsilciler heyetinde olan, Süleyman b. Rabia ile beraber idim. Süleyman b. Rabia kendi ihtiyacından dolayı haram aylarında, beni Hz. Ömer'e gönderdi. Hz. Ömer dedi ki: Selman oruç tutuyor mu? Ben dedim ki: Evet, oruç tutuyor. Hz. Ömer dedi ki: Oruç tutmasın. Çünkü onun cihatta güçlü olması, oruç tutmasından daha faziletlidir."

Abd b. Ümmü Kilab'tan şöyle rivayet edilmiştir; Abd b. Ümmü Kilab, Hz. Ömer'in insanlara hutbe okuduğunu işitti. Hz. Ömer, hutbede diyordu ki: Bir kimsenin gümbürdemesi, sizi hayrete düşürmesin. Fakat siz, emanet olarak almış olduğu bir şeyi, emanet sahibine teslim eden, insanların elinden ve dilinden emin olduğu kimseye hayret edin (gıpta edin).

Ebû Külab'tan şöyle rivayet edilmiştir; Ömer b. Hattâb dedi ki: Kişinin namazına ve orucuna bakmayın. Fakat konuştuğu zaman, konuşmasının doğru olup olmadığına, emanet olarak almış olduğu bir şeyi, emanet edip etmediğine, zengin olduğunda Allah'tan korkup korkmadığına bakın.

Ebû Salih'ten şöyle rivayet edilmiştir: Ömer b. Hattâb dedi ki: "Kişinin istirahat etmesi, kötü kimselerin içlerine girmeyi terk etmesidir.

Mesruk Salih b. Ümeyye'den şöyle rivayet edilmiştir; Mesruk Salih b. Ümeyye dedi ki: Ömer b. Hattâb (r.a.) dedi ki: "Kötü kimselerin içerisine girmeyip, uzlete çekilmekte, istirahat vardır."

Mesruk'tan şöyle rivayet edilmiştir: Biz Hz. Ömer'le, bir kişinin şerefli oluşunu konuşuyorduk. Kişinin şerefi dinidir, kişinin aslı aklıdır, onun şahsiyeti ise, ahlakıdır.

Hasan'dan şöyle rivayet edilmiştir: Ömer b. Hattâb (r.a.) dedi ki: Cömertlik takvadır. Kişinin itibarı malıdır.

Muhammed b. Asım'dan şöyle rivayet edilmiştir: Bana ulaştığına göre; Hz. Ömer, bir genci gördüğü zaman ve o gencin hali onu hayrete düşürdüyse, o gencin

mesleği olup olmadığını soruyordu. Eğer o genç, Hz. Ömer'e: Hayır. Dediyse, Hz. Ömer'in gözünden düşüyordu.

İbrahim b. Ethem'den şöyle rivayet edilmiştir; Ömer b. Hattâb bir adamı, kendi arkadaşlarından önce, yemekten elini çektiğinden dolayı kınadı.

Mesur'dan şöyle rivayet edilmiştir; Hz. Ömer'in yanında bir adam, başka bir adamı övdü. Hz. Ömer ona dedi ki: "Onunla yolculuk yapmış mısın? Adam dedi ki: Hayır. Hz. Ömer dedi ki: Onunla herhangi bir alışveriş yapmış mısın? Adam dedi ki: Hayır. Hz. Ömer dedi ki: Sen bilmediğin bir şeyi söylüyorsun. Hz. Ömer, bir adamın başka bir adamı, övdüğünü işitti. Hz. Ömer ona dedi ki: Sen övdüğün kişiyle beraber, yolculuk yapmış mısın? Adam dedi ki: Hayır. Hz. Ömer dedi ki: Sen onunla, hiç içli dışlı olmuş musun? Adam dedi ki: Hayır. Hz. Ömer dedi ki: Allah'tan başka ilah olmayan Allah'a yemin ediyorum ki! Sen, o adamı tanımıyorsun?

Ata'dan şöyle rivayet edilmiştir: Ömer b. Hattâb dedi ki: "Allah'ın fazlını elde etmek için yeryüzünde devenin üzerinde dolaşırsam, bu esnada devemin semeri arasında ölürsem, bu hal benim için, gazi olarak evimde ölmekten daha hayırlıdır.

Hasan'dan (r.a.) şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer elinde kamçı olduğu halde oturuyordu ve insanlar da onun etrafında oturuyorlardı. Carut adlı şahıs, çıkıp geldi. Yanında oturan adamlardan biri dedi ki: Bu Rabia'nın efendisidir. Hz. Ömer, onun yanında oturanlar ve Carut'da, bu kelimeyi işitti. Bunu söyleyen adam, Hz. Ömer'e yaklaşınca, Hz. Ömer ona bir kamçı vurdu. Adam dedi ki: Ey Mü'minlerin Emiri! Aramızda ne geçmiş ki, beni dövüyorsun? Sen bu sözü, işittin mi? Hz. Ömer dedi ki: Ben o sözü işittim, sulandırma. Hz. Ömer dedi ki: Ben bu işle senin kalbine bir şeylerin girmesinden korktum, bende bunu gidermek için sana vurdum.

Sabit el-Benani'den şöyle rivayet edilmiştir: Bize ulaştığına göre; Hz. Ömer dedi ki: "Her kim ki mezarda babasına ulaşmak istiyorsa, dünyada geriye kalan babasının arkadaşlarını ziyaret etsin.

Ubeydullah b. Kureyz'den şöyle rivayet edilmiştir: Ömer b. Hattâb dedi ki: "Sizin için en korktuğum şey, kişinin kendi görüşüne değer vermesidir. Her kim ki, ben âlimim dese, o cahildir. Her kim ki, o cennettedir dese, o cehennemdedir.

Ka'b b. Alkame'den şöyle rivayet edilmiştir: Ömer b. Hattâb dedi ki: "Yüce Allah bir kişiye nimet verdiği zaman, insanlardan kendisini çekemeyen birini bulur. Bir şahıs bardak gibi düzgün olsa dahi, insanlardan kendisini eleştiren birisini bulur. Her kim ki dilini muhafaza ederse, Allah-u Teâlâ onun ayıplarını örter.

Said b. Müseyyeb'ten şöyle rivayet edilmiştir: Ömer b. Hattâb dedi ki: Dua, Muhammed'e(s.a.s.) salat getirene kadar, Sema'nın altında engellenir. Kişi Hz. Muhammed'e(s.a.s.) salat getirdiğinde, dua Allah'a ulaşır.

Hz. Ömer'den şöyle rivayet edilmiştir: Sizi, çok hamama gitmekten, ışık saçan şeylere bakmaktan, yumuşak yatağın üzerinde oturmaktan sakındırıyorum. Çünkü Allah'ın Salih kulları, çok nimetlerden faydalananlardan değillerdir.

Akreme'den şöyle rivayet edilmiştir: Ömer b. Hattâb dedi ki: "Her kim ki sırrını gizlerse, seçme onun elindedir. Her kim ki nefsini töhmet altına sokacak işler yaparsa, bundan dolayı kimseyi kınamasın, kendi nefsini kınasın.

Saffan b. Amr'dan şöyle rivayet edilmiştir: Ayfe' b. Abd'in şöyle dediğini işittim: Irak'ın haracı, Hz. Ömer'in yanına geldiği zaman, Hz. Ömer ve kendisine ait bir azadlı çıktılar. Hz. Ömer develeri sayıyordu. Baktı ki, develer sayılamayacak kadar fazladır. Hz. Ömer kalkıp diyordu ki: Allah'a hamd olsun! Hz. Ömer'in azadlısı şöyle diyordu: Ey Mü'minlerin Emiri! Allah'a yemin olsun ki! Bu nimet, Allah'ın fazlından ve rahmetindendir." Hz. Ömer dedi ki: Sen, yalan söyledin. Yüce Allah, senin dediğin gibi söylemiyor. Allah-u Teâlâ ayeti Kerimede şöyle diyor: "De ki: Allah'ın fazlıyla ve rahmetiyle, işte bununla sevinsinler! O, onların toplamakta olduklarından daha hayırlıdır."[413] Bu toplamış oldukları şeylerdir.

Muhammed b. Sirin'den şöyle rivayet edilmiştir; Hz. Ömer bir def'in sesini işittiğinde, o sesten hoşlanmıyordu. Hz. Ömer'e dediler ki: "Bir düğündür veya sünnet düğünüdür." Hz. Ömer sesini kesiyordu.

Usame b. Zeyd'den, o da babasından şöyle rivayet etmiştir: Biz, Ömer b. Hattâb ile birlikte hac yapmak için yola çıktık. Bir adamın şarkı söylediğini işittik. Denildi ki: "Ey Mü'minlerin Emiri! Bu adam ihramda olduğu halde, şarkı söylüyor." Hz. Ömer dedi ki: Onu bırakın, çünkü şarkı yolcunun azığıdır.

Zeyd b. Eslem'den şöyle rivayet edilmiştir: "Çocuklarınız baliğ oldukları zaman onları evlendiriniz, onların günahlarını taşımayınız."

İbrahim'den şöyle rivayet etmiştir: Ömer b. Hattâb (r.a.) dedi ki: Çocuk yedi yaşına gelince, ön dişi düşer. On dördüncü yılında ise ihtilam olur. Yirmi bir yaşına kadar ise boyu uzar. Yirmi sekiz yaşında ise aklının olgunlaşması sona erer. Kırk yaşında ise tam anlamıyla olgunlaşır."

---

[413] Yûnus 10 / 58.

Leys’ten şöyle rivayet edilmiştir: Ömer b. Hattâb dedi ki: Üç şey, seni anlatır. Bunlar: Kardeşinle karşılaştığında ona selam vermen. Kardeşin yanına oturduğunda, kendisine onu anlatman, kardeşini en sevdiği isimle çağırman. Kişi, kendisinin yapmış olduğu bir şeyin açığa çıkmasını istemediği halde, onun kardeşi bir şey yaptığı zaman onun açığa çıkmasını istemesi ve kişiyi ilgilendirmeyen bir konuda yanındaki arkadaşına eziyet etmesi, ona zulüm olarak yeterlidir.

61. Bölüm: Hz. Ömer’in Sadakaları, Azad Etmiş Olduğu Köleleri ve Vakar’ı

Nafi’den şöyle rivayet edilmiştir: İbn Ömer (r.a.) dedi ki: Hz. Ömer, Hayber’den bir toprak parçasına sahip oldu. Hz. Ömer Resûlullah’ın (s.a.s.) yanına geldi ve dedi ki: Muhakkak ki bana, Hayber’de bir toprak parçası düştü. Allah’a yemin olsun ki! Hayatımda bunun gibi kıymetli bir mala sahip olmadım. Bana ne emredersin. Resûlullah(s.a.s.) dedi ki: Dilersen o toprak parçasını satılmamak, hibe etmemek ve ölümünden sonra varislere kalmamak üzere; fakirlere ve zayıflara sadaka olarak verebilirsin. O araziye bakan kişi, normal olarak yiyebilir ve zengin olmayan dostuna da yedirebilir. İbn Ömer dedi ki: Hz. Ömer, Mü’min’lerin annesi olan, Hz. Hafsa’ya ve kendi evinin büyüklerine de sadaka edeceği toprak hakkında vasiyet etti.

İbn Ömer’den şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer, Hayber’de bir toprak parçasına sahip oldu. Hz. Ömer Resûlullah’ın (s.a.s.) yanına geldi. O toprak parçası hakkında Resûlullah’ın kendisine, ne emir buyuracağı talebinde bulundu. Hz. Ömer, Resûlullah’a (s.a.s.) dedi ki: Ben Hayber’de, öyle bir toprak parçasına sahip oldum ki, benim yanımda bunun gibi değerli bir toprak parçası yoktur. Bu toprak parçası hakkında ne emir buyuruyorsunuz? Resûlullah(s.a.s.) dedi ki: Dilersen o toprak parçasının aslını tutup, hasılatını sadaka olarak verebilirsin. İbn Ömer dedi ki: Hz. Ömer o toprağı satılmamak, ölümden sonra varislere kalmamak üzere; fakirlere, miskinlere, Allah yolunda cihad edenlere, yolculara ve zayıflara sadaka olarak verdi. O toprak parçasına bakan kişinin güzellikle ondan yemesinde ve o toprak parçasından mal olarak umut beklemeyen arkadaşının yemesinde sakınca yoktur.

Hasan’dan (Allah, ona rahmet etsin) şöyle rivayet edilmiştir: Ömer b. Hattâb, malının dörtte biri olan, kırk bin dirhemin sadaka verilmesini emretti.

Vesk er-Rumi’den şöyle rivayet edilmiştir: Ben, Hz. Ömer’in kölesiydim. Hz. Ömer, bana diyordu ki: Müslüman ol. Eğer Müslüman olursan, Müslümanların emaneti üzerine senden yardım bekliyorum. Çünkü Müslümanlardan olmayan

birisinden, Müslümanların emaneti üzerine yardım talep etmek, bana uygun değildir. Vesk er-Rumi dedi ki: Ben Müslüman olmadım. Hz. Ömer dedi ki: "Dinde zorlama yoktur."[414] Hz. Ömer'in ölüm anı yaklaştığı zaman, beni azad etti ve Hz. Ömer dedi ki: "Dilediğin yere git."

Kasım'dan şöyle rivayet edilmiştir: Bedir gününde ilk şehit düşen, Hz. Ömer'in azatlısı Mühce' dir. Yüce Allah ona rahmet etsin.

62. Bölüm: Hz. Ömer'in Raiyyeti Altında Bulunanlara Bakmadaki Acziyetinden Dolayı, Ölümü Talep Etmesi

Said b. Müseyyeb'ten(Allah, ona rahmet etsin) şöyle rivayet edilmiştir; Ömer b. Hattâb (r.a.), Batha denilen yerde bir yığın oluşturdu. Elbisesini üzerine attı. Sırt üstü üzerine uzandı ve her iki elini semaya kaldırdı ve ondan sonra Hz. Ömer dedi ki: "Ey Allah'ım! Yaşım büyüdü, kuvvetim zayıfladı. Benim raiyyetim de, her tarafa yayıldı. Bir şey kaybetmeden, haddimi aşmadan, ruhumu al. Bir rivayette de Zilhicce ayı bitmeden, Hz. Ömer vuruldu ve öldü.

Said b. Müseyyeb'ten şöyle rivayet edilmiştir; Ömer b. Hattâb, Mina'dan çıktıktan sonra, Ebtah[415] denilen yerde devesini çökertti. Ondan sonra Batha denilen yerden taş topladı. Kendi cübbesinin bir tarafını o taşların üzerine attı. Ondan sonra sırt üstü uzandı ve iki elini göğe kaldırdı, yukarda geçen rivayetteki gibi dua etti. Zilhicce ayı bitmeden vuruldu ve vefat etti. Allah ona rahmet etsin.

Said b. Müseyyeb'ten şöyle rivayet edilmiştir; Hz. Ömer, Mina'dan indiği zaman, yukarda geçtiği gibi olayı anlattı ve şunu ekledi: Hz. Ömer Medine'ye vardığında insanlara hutbe okudu. Hz. Ömer dedi ki: Ey insanlar! Farz olan şeyler, size farz kılındı. Sünnet olan şeyler de, size sünnet kılındı. Ben sizi, apaçık olan şeylerin üzerine bıraktım. Ondan sonra Hz. Ömer kalktı ve sağ elini sol elin üzerine bıraktı. Ancak sağdan ve soldan insanları saptırmamanızı istiyorum. Herhangi biriniz kalkıp, Allah'ın kitabında iki had cezasını bulmuyoruz deyip, Recm ayetini terk etmekten ve uygulamaktan sizi sakındırıyorum derse, ben, Resûlullah'ın (s.a.s.) Recm ettiğini gördüm. Biz de ondan sonra Recm ettik. Allah'a yemin olsun ki! Eğer insanlar: Bu Allah'ın kitabına yeni bir şey koyduğunu dememiş olsalardı, ben, Kur'ân sahifelerine recm ayetini yazacaktım. Muhakkak ki biz, şu Recm ayetini:

---

[414] el-Bakara 2 / 256.

[415] el-Ebtah, dere sularının ince kum toprağı yığdığı, içinde taş ve çakılın bulunmadığı düz araziye, geniş vadiye verilen addır. Bu nedenle Mekke'nin yakınında bulunan bu geniş vadiye de bu isim verilmiştir. İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. III, s. 392.

"İhtiyar erkek, ihtiyar kadın zina ettiklerinde, onları recm ediniz." Okuduk. Hz. Ömer, Zilhicce ayı bitmeden vuruldu.

Ka'b'tan şöyle rivayet edilmiştir: İsrail oğullarından bir adam vardı. Biz onu andığımız zaman, Hz. Ömer'i anıyorduk. Hz. Ömer'i andığımız zaman ise İsrail oğullarından bir adamı anıyorduk. O adamın yanında bir peygamber vardı, ona vahiy olunuyordu. Allah-u Teâlâ o peygambere, şöyle demesini vahiy etti: "Sorumluluğunu yerine getir. Vasiyetini yaz, üç güne kadar öleceksin. O peygamber bu yukarıda söyledikleriyle, haber verdi. O adam da üç gün sonra çadır ve yatak arasına düştü. Ondan sonra o adam Rabbine yöneldi ve Rabbine şöyle münacaatta bulundu: Ey Allah'ım! Sen biliyorsun ki, hükmettiğim zaman adaletle hükmettim. İşler ihtilaflı olduğu zaman, senin hidayetine tabi oldum. Eğer yaptığım işlerde adaletli davranmış isem, çocuklarım büyüyene kadar yaşımı arttır ki, benim ümmetime sahip çıksınlar. Yüce Allah, o peygambere vahiy gönderdi: Bu adam üçüncü gün, şöyle şöyle münacaatta bulundu ve doğru söyledi. Ben onun ömrünü on beş yıl arttırdım. Bu on beş yıl içerisinde onun çocukları büyüyüp, ümmetine sahip çıkacaklardır. Hz. Ömer vurulduğu zaman, Ka'b dedi ki: Eğer Hz. Ömer, Rabbine yukarıda münacaatta bulunan adam gibi, Allah'a münacaatta bulunursa, Allah, Hz. Ömer'in ömrünü arttıracaktır. Bu Hz. Ömer'e bildirildi. Hz. Ömer dedi ki: Ey Allah'ım! Kınanmadan ve aciz olmadan, ruhumu yanına al.

İbn Melike'den şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer vurulduğu zaman, Ka'b, Hz. Ömer'in kapısına gelip ağlamaya başladı. Ka'b ağlayarak şöyle diyordu: Allah'a yemin olsun ki! Eğer Mü'minlerin Emiri! Allah'tan ömrünün uzamasını dilerse, Allah-u Teâlâ ömrünü uzatacaktır. İbn Abbas, Hz. Ömer'in yanına gitti ve İbn Abbas dedi ki: Ey Mü'minlerin Emiri! Ka'b, şöyle diyor: Allah'a yemin olsun ki! Eğer Mü'min'lerin Emiri, Allah'tan ömrünün uzamasını dilerse, Allah-u Teâlâ onun ömrünü uzatacaktır. Hz. Ömer dedi ki: Allah'a yemin olsun ki! Ben, Allah'tan böyle bir şey istemem. Ondan sonra Hz. Ömer dedi ki: Allah-u Teâlâ beni bağışlamazsa, azap; bana ve annemedir.

63. Bölüm: Hz. Ömer'in, Şahadeti İstemesi ve Şahadete Olan Sevgisi

Hz. Hafsa'dan (r.anha) şöyle rivayet edilmiştir: Ben, Hz. Ömer'den işittiğime göre; Hz. Ömer diyordu ki: "Ey Allah'ım! Senin yolunda öldürmeyi, senin Peygamber'inin şehrinde vefat etmeyi, bana nasip et. Hz. Hafsa dedi, ben dedim ki:

Bu sana nerede nasip olur? Hz. Ömer dedi ki: Allah dilediği zaman, bunu nasip eder."

Salih'ten şöyle rivayet edilmiştir; Ka'bü'l-Ahbar[416], Hz. Ömer'e dedi ki: Tevrat'ta senin vasıfların, şöyle şöyledir. Tevrat'ta senin şehid edileceğini okuyorum. Hz. Ömer dedi ki: Ben Arap yarımadasında olduğum halde, nasıl şehit olurum?

Ubeyy'den şöyle rivayet edilmiştir; Ka'b, Ömer b. Hattâb'a dedi ki: Biz senin, Tevrat'ta şehid olacağına, adil bir İmam olduğuna, hiçbir kınayıcının kınamasından, korkmadığına rastlıyoruz. Hz. Ömer dedi ki: Allah yolunda, hiçbir kınayıcının kınamasından korkmuyorum, bu doğrudur. Peki, bana şahadet nereden?

64. Bölüm: Cinlerin, Hz. Ömer'e Feryat-u Figan Etmesi

Hz. Aişe'den (r.anha) şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer, Mümin'lerin anneleriyle beraber son haccı yaptığı zaman, Hz. Aişe dedi ki: Biz Arafat'tan çıktıktan sonra, el-Muhassab[417] denilen yerden geçerken, bir binek üzerinde olan bir adamın, şöyle dediğini işittim: Mü'min'lerin Emiri olan, Ömer nerde? Başka bir adamın da, şöyle dediğini işittim: Buradadır. Adam dedi ki: O adam bineğini çökertti. Ondan sonra sesini yükseltti ve adam şöyle dedi:

"Önderden, sana selam olsun.
Dağılan bu yüzeyde, Allah'ın kudret eli bereketli oldu.
Kim koşarsa veya deve kuşunun iki kanadına binerse;
Kesin dün gönderdiğin şeyin önüne geçilmesini anlıyor.
Çok işleri uygulayarak yaptın, o işleri yaptıktan sonra nice felaketler kendi kabuğundan patlamadan veya açılmadan gittin."

Bunu söyleyen binicinin kim olduğunu tanımadık. Kendi aramızda, bunun cinlerden olduğunu söyledik. Bu hac ziyaretinden sonra Hz. Ömer, Medine'ye döndü. Vuruldu ve öldü. Hayre bint Dücace'den rivayet edildiğine göre; Hayre bint Dücace dedi ki: Hz. Aişe'nin bize anlattığına göre; Hz. Aişe dedi ki: Mehtaplı bir

---

[416] Ka'bü'l-Ahbar, bir rivayette Hz. Peygamber (s.a.s.) döneminde Müslüman olmuştur. Başka bir rivayette ise Hz. Ömer döneminde Müslüman olmuştur. Ka'bü'l-Ahbar, Müslüman olmadan önce ehl-i kitap olarak Yahudi olduğundan, Hz. Peygamberle birlikte ashabının vasıflarının da Tevrat ve İncil'de geçtiğini bildiren ayetlerden birisi olan Fetih suresinin 29. ayetini, somut bir delil ile ispatlamıştır. İbn Sa'd, *a.g.e.,* c. III, s. 388-389.

[417] el-Muhassab, Mekke'ye yakın Resulullah'ın (s.a.s.) konakladığı ve şeytan taşlamak üzere çakıl topladığı yerin adıdır. Ancak Resulullah (s.a.s.) buradan çakıl toplamayı sünnet kılmamıştır. Dileyen buradan, dileyen başka yerden de çakıl toplayabilir. İbn Sa'd, *a.g.e.,* c. III, s. 390-391.

gecede, Mekke ile Medine arasında yürüyordum. O vakit bir seslenicinin şöyle dediğini işittim:

“İslâm üzerinde ağlamak isteyen varsa bundan böyle ağlasın.

Üstünden çok vakit geçmeden harap ettiler.

Dünya ve dünyanın hayırları da sırt çevirdi.

Kıyamet gününe inanan kimseler dünyayı yermiştir.”

Hz. Aişe dedi: Ben dedim ki: “Bunun kim olduğuna bakın?” Baktılar ve hiç kimseyi görmediler. Allah’a yemin olsun ki! Bu şiirin üzerinden birkaç gün geçmeden, Hz. Ömer öldürüldü.

Hz. Aişe’den (r.anha) şöyle rivayet edilmiştir: “Biz el-Muhassab denilen yerde, Hz. Ömer’in yanında duruyorduk. O esnada bir binici, bize doğru yaklaştı. Öyle bir yaklaştı ki, sesini bize işittiriyordu. Ondan sonra dedi ki:

“Medine’de öldürülmüş kişi için, yer ona karardı mı?

Ve küçücük diken, çalıları sağlamlıkları ile beraber sallandı mı?

Önder için Allah’ın mükâfatı hayır olsun.

Dağılan bu yüzeyde Allah’ın kudret eli bereketli oldu.

Çok işleri uygulayarak yaptın.

İşleri yaptıktan sonra, nice felaketler kendi kabuğundan açılmadan gittin.

Sen takva, iyilik ve adaleti birlikte karıştırıyor (yapıyordun) idin.

Haçlıların hükmü, senin bu işinden tat almıyordu.

Kim koşarsa veya deve kuşunun iki kanadına binerse, kesin dün gönderdiği şeyin önüne geçilmesini anlar.

Peygamberin, vahyinin güvenilir kişisi idin ve onun saf temiz arkadaşı idin.

Yüce Melik, ona bir cübbe giydirdi ki, o cübbe yırtılmadı.

O cübbede; dinden, İslâm’dan, takvadan oluştuğundan, hiç yırtılmadı. Kapında, tüm İslâm dışı ahlaklara karşı, kapalıydı.

Çölde onun etrafında fakirleri görüyorsun;

Onları doyurmadan ve onlara su vermeden geceleri uyumamıştı.”

Hz. Aişe dedi ki: “Ondan sonra döndük ve hiç kimseyi görmedik.” İnsanlar dedi ki: Bu söyleyici Mezred adında bir şairdir. Osman b. Affan halife olduğu zaman Mezred adındaki şairle karşılaştı ve Osman b. Affan ona dedi ki: “Hz. Ömer ile ilgili söylemiş olunan şiirlerin sahibi, sen misin? Mezred dedi ki: O şiirleri ben

söylememişim.” Hz. Aişe dedi ki: Rivayet edildiğine göre; Bu şiirleri bir kısım cinler, Hz. Ömer’i anmak için söylemişlerdir.

65. Bölüm: Hz. Ömer’in (r.a.) Öldürülmesi

Ma’dan b. Ebî Talha el-Amri’den şöyle rivayet edilmiştir; Ömer b. Hattâb, Cuma günü minbere çıktı. Allah’a hamd ve övgülerde bulundu. Resûlullah’ı (s.a.s.) ve Hz. Ebû Bekir’i (r.a.) hatırladı ve ondan sonra dedi ki: Ben bir rüya gördüm ve bununla ecelimin yaklaştığını anlıyorum. Rüyamda bir horoz gördüm. O horozun gagasıyla, iki sefer bana vurduğunu gördüm. Bende bu rüyamı, Esma bint Amise anlattım. Esma dedi ki: Arap olmayan birisi seni öldürecek. Hz. Ömer dedi ki: Muhakkak ki insanlar benden: Kendi yerime birisini halife tayin etmemi istiyorlar. Muhakkak ki Cenab-ı Allah, kendi dinini, peygamberiyle beraber göndermiş olduğundan, hilafeti zayi edecek değildir. Cenab-ı Allah, halifeyi tayin etme işinde de, acele etmeyi emretmiyor. Şura bu altı kişilerden oluşmaktadır. Bu altı kişi ise, Resûlullah(s.a.s.) vefat ettiğinde onlardan razıydı. Siz onlardan hangisine biat ederseniz, onu dinleyin ve ona itaat edin. Muhakkak ki ben, bir kısım insanların hilafetin şurayla belirlenmesini tenkit edeceklerini biliyorum. Bende bu elimle İslâm üzerine bunlarla savaşacağım. Bunlar; kâfir, sapık ve Allah’ın düşmanıdırlar. Ensar’ın reislerinin üzerine Allah’ı şahit tutarak, benim Ensar’la biatım şu şekildeydi: İnsanlara İslâm dinini öğretmeleri ve Peygamberin Sünnetini açıklamaları ve bu konularda bilmedikleri şeyleri bana getirmeleri şeklindeydi. Ma’dan b. Ebî Talha dedi ki: Hz. Ömer insanlara hitap etti. Zilhicce ayının bitimine dört gün kala, çarşamba günü şehit edildi.

İbn Şihab’tan şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer, ergenlik çağına ulaşmış bir müşrik’in, Medine’ye ulaşmasına izin vermiyordu. Kufe’de vali olan Muğire b. Şu’be, Hz. Ömer’e şöyle bir mektup yazdı: Benim yanımda öyle bir genç var ki, birçok sanatı biliyor. Muğire, Hz. Ömer’den o genci, Medine’ye bırakmasını istiyordu. Muğire b. Şu’be diyordu ki: Bu genç birçok sanatı biliyor. Bu genç; demirci, nakkaşçı ve marangozcudur. İnsanlar, bu sanatlardan faydalanıyorlar. Hz. Ömer de, o gencin Medine’ye gönderilmesi için izin verdi. Muğire b. Şu’be, o gencin yüz dirhem haraç vermesini istedi. O genç, Hz. Ömer’in yanına geldi ve bu harcın çok olduğunu söyledi. Hz. Ömer dedi ki: “Senin yapmış olduğun şeyler nelerdir?” O genç yapmış olduğu güzel şeyleri, teker teker anlattı. Hz. Ömer ona dedi ki: Senin yapmış olduğun işlere göre, vermiş olduğun haraç çok değildir. O genç küskün bir

şekilde ve mırıldanarak, Hz. Ömer'in yanından ayrıldı. Hz. Ömer birkaç gece durdu. Ondan sonra bu genç köle, Hz. Ömer'in yanından geçti ve Hz. Ömer'de onu çağırdı ve ona dedi ki: Ben şu haberi senden duydum; eğer Ömer dilerse, ben ona, rüzgârla dönecek bir değirmen yaparım." Bu köle küskün ve sinirli bir şekilde Hz. Ömer'e baktı ve Hz. Ömer'le beraber bir toplulukta vardı. O köle dedi ki: Ben sana öyle bir değirmen yapacağım ki, insanlar o değirmeni konuşacaklar." O köle Hz. Ömer'in yanından geri dönüp gidince, Hz. Ömer yanındaki topluluğa dönüp dedi ki: Bu köle, şuan bana söz verdi. Birkaç gece geçti. Ondan sonra Ebû Lülü[418], iki başlı hançerinin üzerine bir şeyler serdi. O hançer'in kabzası ortadaydı. O köle (Ebû Lülü'e), Hz. Ömer sabah namazı için insanları uyandırıncaya kadar, seher vaktinin karanlığında mescidin bir köşesinde kendisini sakladı. Hz. Ömer her sabah kalkıp insanları namaza uyandırıyordu. Hz. Ömer, Ebû Lülü'e yaklaşınca, Ebû Lülü, Hz. Ömer'in üzerine atladı ve Hz. Ömer'e üç darbe vurdu. Üç darbeden birisini, Hz. Ömer'in göbeğinin altına öyle bir vurdu ki, midesinin derisini yardı ve bu darbe Hz. Ömer'i öldürdü. Ebû Lülü, Hz. Ömer'e saldırdığı gibi, Mecsid'de bulunan halka da saldırdı ve kendisine doğru gelenleri de vurdu. Hz. Ömer'in dışında, on bir kişiyi vurdu. Ondan sonra Ebû Lülü, kendi hançeriyle kendisini intihar etti. Hz. Ömer kan kaybedince şunu söyledi: "Abdurrahman b. Avf'a deyiniz ki, sabah namazını kıldırsın." Hz. Ömer fazla kan kaybedince, bayıldı. İbn Abbas dedi ki: "Ben ve bir gurup insan, Hz. Ömer'i alıp evine götürdük. Ondan sonra Abdurrahman b. Avf, insanlara namaz kıldırdı ve insanlar onun sesini tanımadılar." İbn Abbas dedi ki: Ben, Hz. Ömer'in yanından ayrılmadım. Hz. Ömer, tan yeri ağarıncaya kadar, baygın kaldı. Tan yeri ağırınca, Hz. Ömer ayıldı ve bizim yüzümüze baktı. Hz. Ömer dedi ki: İnsanlar namaz kıldı mı? Ben dedim ki: Evet. Hz. Ömer dedi ki: Namazı terk edenin, İslâm'dan hissesi yoktur. Hz. Ömer abdest almak için su istedi. Abdest aldı ve namaz kıldı. Hz. Ömer dedi ki: "Ey İbn Abbas! Çık, beni kimin vurduğunu sor? Ben evin kapısından çıktım. İnsanlar toplanmış ve Hz. Ömer'in nasıl olduğunu bilmiyorlardı. Ben dedim ki: Mü'minlerin Emirini vuran kimdir? Dediler ki: "Muğire b. Şu'be'nin kölesi ve Allah'ın düşmanı, Ebû Lülü'dür." İbn Abbas dedi ki: İçeriye girdim. Hz. Ömer etrafına bakınıyordu ve gelecek haberi bekliyordu. Ben dedim ki: "Mü'minlerin Emiri beni, kendisini kimin vurduğunu öğrenmek için gönderdi.

[418] Ebû Lülü, Nihâvend savaşında ele geçirilen Nihâvendli kölelerden birisiydi. İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. III, s. 408.

İnsanların dediğine göre; Muğire b. Şu’be’nin kölesi ve Allah’ın düşmanı Ebû Lülü, sizi vurmuş. Sizinle beraber bir topluluğu da vurmuş ve kendisi de, intihar etmiş. Hz. Ömer dedi ki: Allah’a hamd olsun ki, Allah katında tek bir kere dahi secde etmemiş ve Allah’a delil sunamayacak bir kimse beni vurdu. Araplar beni öldürecek değillerdir.

Salim dedi ki: Abdullah b. Ömer’den işittiğime göre; Abdullah b. Ömer şöyle diyordu: Hz. Ömer dedi ki: Benim yarama bakması için, bir doktor gönderin. Onun yanına bir doktor gönderdiler. O doktor, Hz. Ömer’e üzüm suyunu içirdi. O üzüm suyu, göbeğin altındaki yaradan çıktığı zaman, kana benziyordu. Ensar’dan olan, başka bir doktoru çağırdım. O doktor, Hz. Ömer’e süt içirdi. O göbeğin altındaki yaradan, süt bembeyaz bir şekilde çıktı. Doktor, Hz. Ömer’e dedi ki: Ey Mü’minlerin Emiri! Vasiyetini yap. Hz. Ömer dedi ki: Benî Muaviye’nin kardeşi, bana doğru söyledi. Eğer sen bunun dışında başka bir şey söyleseydin, seni yalanlayacaktım. Salim dedi ki: Topluluktakiler bu sözü işittiği zaman, Hz. Ömer’e ağladılar. Kim ağlıyorsa, yanımızda ağlamasın, dışarı çıksın. Resûlullah’ın (s.a.s.) söylemiş olduğu şeyi işitmemiş misiniz? Hz. Ömer dedi ki: “Ölen bir kimse, ev halkının ağlamasından dolayı, azap görür.”

Abdullah b. Ömer’den şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer’in şöyle dediğini işittim: “Ebû Lülü beni vurduğunda, köpeğin vurduğunu sandım, üçüncü vuruşunda, onun olduğunu anladım.”

İbn Sa’d’dan şöyle rivayet edilmiştir; Abdurrahman b. Avf, kendi üzerinde bulunan siyah bir abayı Ebû Lülü’ün üzerine attı. Ebû Lülü, intihar etti ve Abdurrahman b. Avf’da onun kafasını kesti.

Cafer b. Muhammed’den, o da babasından şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer vurulduğu zaman, muhacir olan Bedir ehli ve Ensar, Hz. Ömer’in yanında toplandılar. Hz. Ömer, İbn Abbas’a dedi ki: “Onların yanına çık ve benim başıma gelen o şeyin danışılarak yapılıp yapılmadığını, sizden olan bir topluluğa sor.” Cafer b. Muhammed’in babası dedi ki: İbn Abbas çıktı ve Hz. Ömer’in başına geleni, onlardan sordu. O topluluk dedi ki: Allah’a yemin olsun ki, bu olay danışılarak yapılmadı. Biz Allah’tan, ömrümüzden, Hz. Ömer’in ömrü üzerine koyup, Hz. Ömer’in ömrünün uzamasını istiyoruz.

İbn Ömer'den şöyle rivayet edilmiştir; Hz. Ömer, ordu komutanlarına; kuvvetli kâfirleri memleketimize göndermemeleri için mektup yazıyordu ve siz sözümü dinlemeyerek bana galip geldiniz.

Amr b. Meymun'dan şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer vurulduğu gün, üzerinde sarı bir elbise olduğu halde onu gördüm. Hz. Ömer düştü ve şöyle diyordu: "Allah'ın emri takdir olunmuş bir kaderdir."[419]

Ubeydullah b. Abdillah'tan şöyle rivayet edilmiştir; İbn Abbas, Ubeydullah'a haber verdiğine göre: Hz. Ömer seher vaktinin karanlığında geldiği zaman vuruldu. İbn Abbas dedi ki: Ben ve benimle beraber bir topluluk, Hz. Ömer'i vurulduğu yerden alıp, evine bıraktık. İbn Abbas dedi ki: Hz. Ömer, Abdurrahman b. Avf'ı namaz kıldırması için görevlendirdi. İbn Abbas dedi ki: Hz. Ömer'i evine bıraktığımızda, kan kaybından dolayı bayıldı. Onun baygınlığı, tan yeri ağarıncaya kadar devam etti. Ondan sonra Hz. Ömer ayıldı ve dedi ki: "İnsanlar namaz kıldı mı?" İbn Abbas dedi ki: Biz dedik ki: Evet. Hz. Ömer dedi ki: "Namazı terk edenin, İslâm'dan hissesi yoktur. İbn Abbas dedi ki: Hz. Ömer abdest suyunun getirilmesini istedi. Abdest aldı ve namaz kıldı. İbn Abbas dedi ki: Hz. Ömer'e kendisini vuranın, Ebû Lülü olduğu haber verilince, Hz. Ömer dedi ki: Allah'a hamd olsun ki, beni öldüren kimse; Allah katında tek bir namazla dahi bana delil sunamaz. Ebû Lülü de, Mecusi idi.

İbn Abbas'tan şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer vurulduğu zaman, ilk onun yanına giden, bendim. Hz. Ömer dedi ki: Benim söyleyeceğim üç şeyi ezberle. Ben korkuyorum ki, insanlar bana yetişmezler. Bu üç şey şudur: Ben Kelâle[420] hakkında, hüküm vermiş değilim. Ben, kendimden sonra kimseyi halife tayin etmemişim. Kölelerimin tümü, özgürdürler. İnsanlar, Hz. Ömer'e dediler ki: Kendi yerine birisini halife olarak seç. Hz. Ömer dedi ki: Eğer ben bunu yaparsam, benden daha hayırlı olan Hz. Ebû Bekir bunu yapmıştır. Eğer ben insanların işlerini insanlara bırakırsam, Allah'ın Resulü de böyle yapmıştır. Eğer birisini halife için tayin edersem, benden daha hayırlı olan Hz. Ebû Bekir'de böyle yapmıştır. İbn Abbas dedi ki: Cennetle müjdelen. Sen, Resûlullah(s.a.s.) ile arkadaşlık yaptın ve uzun bir zaman da onunla beraber oldun. Sen, Mü'min'lerin Emirliğini yaptın. Sen, halifelik makamını

[419] el-Ahzâb 33 / 38.
[420] Kelâle, vefat ettiğinde baba ve evlat gibi birinci derecede mirasını bırakacağı kimsesi olmayıp, diğer yakınlarının kendisine varis olduğu kimsedir. "Tekellülü'n-Neseb" tabiri bu kelimeden gelmektedir ki, ebeveyn ve evlat gibi nesebinin iki tarafı da kör olan kimse anlamındadır. İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. III, s. 394, 415.

güçlendirdin ve namazını eda ettin.” Hz. Ömer dedi ki: Beni cennetle müjdelemeni bilmiyorum. Allah’a yemin ediyorum ki, ondan başka ilah yoktur. Dünya ve Dünyanın içindekiler benim olsa, önümdeki korkudan dolayı akıbetimi öğrenmeden önce, tüm bunları fidye olarak veririm. Mü’min’lerin Emirliği hakkındaki sözün ise; Allah’a yemin olsun ki! Ben istedim ki, hilafet işi, benim ne lehimde, ne de aleyhimde olsun, başa baş olsun yeter. Benim, Resûlullah(s.a.s.) ile arkadaşlığım ise doğrudur.

Amr b. Meymun’dan şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer sabah namazı vaktinde vurulduğu zaman, benimle Hz. Ömer arasında sadece Abdullah b. Abbas vardı. Hz. Ömer saflar arasından geçtiği zaman, Hz. Ömer dedi ki: Saflarınızı düzeltin. Saflar arasındaki boşlukları giderinceye kadar, gidip geliyordu. Hz. Ömer öne geçti, tekbir getirdi. Sabah namazında birinci rekâtta, zaman zaman Yusuf veya Nahl vb. Sureleri okuyordu ki, insanlar toplansınlar. Vurulduğu günün sabah namazında ise tekbir getirdi. Tekbirden sonra ondan şunu işittim: Onu öldürmek isteyen ona vurduğu zaman: bir köpek beni yedi veya beni öldürdü. O Mecusi, Hz. Ömer’i vurduktan sonra elindeki iki taraflı hançerle sağına soluna vurup geçiyordu, ta ki on üç adamı vurdu. Onlardan yedi kişi öldü. Bir adam bunu görünce, onun üzerine bir aba attı. O Mecusi tutuklandığını zannetti ve o esnada intihar etti. Hz. Ömer vurulduktan sonra Abdurrahman b. Avf’ın elini tutup, onu imamlığa geçirdi. Hz. Ömer’in arkasında olanlar, meydana gelen olayı gördüler. Mescid’in etrafında olanlar ise olayı görmediler. Sadece Hz. Ömer’in sesinin kesildiğini anladılar. O kimseler Sübhanallah, Sübhanallah, diyorlardı. Abdurrahman b. Avf, onlara hafif bir namaz kıldırdı. Namazlarını kıldıktan sonra insanlar, Hz. Ömer dedi ki: Ey İbn Abbas! Beni öldüren kimdi. İbn Abbas, bir saat dolaşıp geldi. İbn Abbas dedi ki: Muğire’nin kölesi. Hz. Ömer dedi ki: Allah onu kahretsin. Ben ona iyi bir şey yapmasını emretmiştim. Müslüman olmayan birisinin eliyle beni öldüren Allah’a hamd olsun. Muhakkak ki sen ve senin baban, Medine’de müşriklerin çoğalmasını seviyordunuz. Abbas’ın hizmetçilerinin çoğunluğu kölelerdi. İbn Abbas dedi ki: Eğer sen dilersen, onları öldüreceğiz. Hz. Ömer dedi ki: Onlar senin dilinle konuşuyorlar (Kelime-i şehadet getiriyorlar), senin kıblene dönerek namaz kılıyorlar, Hacc ediyorlar. Onlar böyle iken, sen onları yalanlayıp öldüremezsin. Hz. Ömer’i alıp evine götürdüler, biz de onunla beraber gittik. İnsanlar bu günden önce böyle bir musibetin başlarına gelmedikleri bir üzüntü hali içerisindeydiler. Birisi diyordu ki:

Bu yara, Hz. Ömer'e zarar vermez. Bir başka kimse ise; bende, Hz. Ömer'in öleceğinden korkuyorum. Hz. Ömer'e üzüm suyu getirildi. Hz. Ömer onu içti ve onun midesinden dışarıya çıktı. Ondan sonra Hz. Ömer'e süt getirildi. O da o sütü içti, o sütte onun yarasından çıktı. Hz. Ömer'in o yarayla öleceğini anladılar. Biz onun yanına gittik. İnsanlar da, Hz. Ömer'in yanına geldiler ve onu övüyorlardı. Genç bir adam geldi ve dedi ki: "Sana müjdeler olsun! Sen, Resûlullah(s.a.s.) ile beraber arkadaşlık yaptın. Bildiğim kadarıyla İslâm'da öndeydin. Ondan sonra halife oldun, adaletli davrandın ve şehit oldun. Hz. Ömer dedi ki: Ben istedim ki; bu iş, ne lehimde ne de aleyhimde olsun, başa baş gitsin. O genç dönüp gidince, onun ridası yerden sürüklenip gidiyordu. Hz. Ömer dedi ki: Bu genci bana geri getirin. Hz. Ömer dedi ki: Ey kardeşimin oğlu! Elbiseni yerden kaldır. Böyle yapman, Rabbin için daha iyidir. Ey Abdullah b. Ömer! Üzerimde olan borçlara bakınız ve onu hesaplayınız. Hz. Ömer'in seksen altı bin veya onun benzeri borcunun olduğunu tespit ettiler. Hz. Ömer dedi ki: "Eğer Ömer'in ev halkının malı bu borca yetiyorsa, o borçları ödeyin. Eğer Ömer'in ev halkının malı borcu ödemeye yetmiyorsa, Benî Adiy b. Ka'b'ın oğullarından isteyin. Eğer Benî Adiy b. Ka'b'ın malları da yetmiyorsa, Kureyş kabilesinden isteyin. Bunların dışında kimseden istemeyin. Bu borçları ödeyiniz. Mü'min'lerin annesi Hz. Aişe'nin yanına git ve ona söyle: "Hz. Ömer, sana selam ediyor. Fakat Emirü'l-Mü'min'nin, söyleme. Çünkü ben bu gün, Müslümanlar için emir değilim. Ona söyle ki: Ömer b. Hattâb, iki arkadaşının yanında defin olmak için senden izin istiyor. Abdullah b. Ömer, Hz. Aişe'nin yanına girmek için izin istedi. Ondan sonra Hz. Aişe'nin yanına girdi. Baktı ki, Hz. Aişe oturup ağlıyor. Abdullah b. Ömer dedi ki: Ömer b. Hattâb sana selam ediyor ve iki arkadaşının yanında defin olmak için senden izin istiyor. Hz. Aişe dedi ki: Ben bu yeri kendim için ayırmıştım. Fakat ben bu gün, Hz. Ömer'i kendi nefsime tercih edeceğim. Abdullah b. Ömer Hz. Aişe'nin yanından dönünce, Hz. Ömer'e denildi ki: Abdullah b. Ömer geldi. Hz. Ömer dedi ki: Beni kaldırın. Bir adam ona yardım edip kaldırdı. Hz. Ömer dedi ki: Sende ne haber var? Abdullah b. Ömer dedi ki: Senin sevdiğin şey için, sana izin verdi. Hz. Ömer dedi ki: Allah'a hamd olsun ki, Benim yanımda, bundan daha önemli hiçbir şey yoktur. Benim ruhum alındığı zaman, beni taşıyınız. Hz. Aişe'ye selam veriniz ve deyiniz ki: Ömer, orada defnedilmek için senden izin istiyor. Eğer izin verdiyse, beni oraya defnedin. Eğer kabul etmezse, beni Müslümanların mezarlığına götürünüz. Mü'min'lerin annesi olan Hz. Hafsa geldi ve kadınlarda ona

eşlik ediyorlardı. Mü'min'lerin annesi Hz. Hafsa'yı görünce, Hz. Ömer'in yanında kalktık. Kendi babasının yanına girdi ve bir saat babasının yanında ağladı. İnsanlar, Hz. Ömer'in yanına girmek için izin istediler. Hz. Hafsa onların içeri girmeleri için izin verdi ve onun ağlamasını duyduk. İçeri giren adamlar dediler ki: Ey Mü'minlerin Emiri! Birini halife seçmek için vasiyette bulun. Hz. Ömer dedi ki: Ben Resûlullah(s.a.s.) vefat ettiği zaman kendisinden razı olduğu Ali, Osman, Talha, Zübeyir, Sa'd, Abdurrahman b. Avf isimlerini sayarak hilafet işine bu altı kişiden daha hayırlı kimseyi göremiyorum. Hz. Ömer dedi ki: Abdullah b. Ömer bu altı kişi içinde bulunup şahitlik edecek. Yalnız halife seçilmeyecek. Bu altı kişilik heyet, Abdullah b. Ömer için kendisine teselli veren bir heyet gibidir. Eğer hilafet Sa'd'a verilirse, hilafet ona aittir. Eğer Sa'd hilafete seçilmezse, sizden kim halife olursa Sa'd o kimseye yardım etsin. Ben Abdullah b. Ömer'i acizlikten ve hıyanet etmekten dolayı, onu bu görevden almadım. Hz. Ömer dedi ki: Benden sonraki halifeye vasiyetim şudur: İlk muhacirlerin hakları tanınsın, onların hürmetleri muhafaza edilsin. Ensar'a da, hayırlı bir şekilde davranılmasını istiyorum. O Ensar ki, iman ederek, Medine'yi iman yurdu haline getirdiler. Bundan dolayı onların iyilikleri kabul edilsin, kötülükleri de affedilsin. Büyük şehirlerin halklarına da iyi davranılmasını istiyorum. Onlar İslâm'a destek verip, mal toplayanlardır ve düşmanları da sinirlendirenlerdir. Onların mallarından gönül hoşnutluğu ile ihtiyaç fazlası olan malları alınsın. A'râbîlere[421] karşı hayırlı bir şekilde davranılsın. Çünkü onlar Arapların aslıdırlar ve İslâm'ın unsurudurlar. Onların mülklerinin gelirlerinden alınıp, fakirlere dağıtılsın. Cenâb-ı Hak ve Resûlullah(s.a.s.) kime ahid vermişse, o ahitleri yerine getirsin. Bunların dışındaki kimselere karşı ise savaşılmasını istiyorum. Onlara güçlerinin yettiği şeyleri teklif edin. Hz. Ömer öldüğü zaman, biz cenazeyle beraber çıktık ve onunla beraber yürümeye başladık. Abdullah b. Ömer, annemiz Hz. Aişe'ye selam verdi. Abdullah b. Ömer dedi ki: Ömer b. Hattâb, Resûlullah'ın (s.a.s.) yanına defnedilmek için izin istiyor. Hz. Aişe dedi ki: Onu Resûlullah'ın (s.a.s.) yanına defnedin. Hz. Ömer, iki arkadaşının yanına defnedildi. Bu olayı bu şekilde, Buhari tek rivayet ediyor.

Başka bir hadiste Amr b. Meymun'dan şöyle rivayet edilmiştir; Hz. Ömer vurulup eve götürüldüğü zaman, insanlar çığlık attılar ve insanlar dediler ki: İnsanlar namaz kılmaya hazırdırlar. Abdurrahman b. Avf'ı öne çıkardılar. Abdurrahman b.

---

[421] "Bedeviler" anlamındadır. İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. III, s. 395.

Avf, Kur’ân-ı Kerîm’de ki en kısa iki sureyle, onlara namaz kıldırdı. Bu sureler de: “Allah’ın yardımı ve fethi geldiği zaman, insanların fevcfevc, İslâm’a girdiklerini gördüğün zaman.”[422] İkinci sure ise; “Biz kuşkusuz, sana Kevser’i verdik.”[423]

Abdullah b. Ömer’den şöyle rivayet edilmiştir: Ben, Hz. Ömer’den işittiğime göre; Hz. Ömer diyordu ki: Bana bir doktor gönderin, yarama baksın. Abdullah b. Ömer dedi ki: Araplardan bir doktoru gönderdiler. O doktor Hz. Ömer’e, üzüm suyunu içirdi. Üzüm suyu, Hz. Ömer’in göbeğinin altındaki yarasından kana benzeyerek çıktı. Abdullah b. Ömer dedi ki: Ensar’dan Benî Muaviye oğullarına mensup olan, bir doktoru çağırdım. O doktor, Hz. Ömer’e süt içirdi. O süt göbeğinin altındaki yaradan, beyaz iltihap olarak çıktı. Bu doktor, Hz. Ömer’e dedi ki: Ey Mü’minlerin Emiri! Vasiyetini yap. Hz. Ömer dedi ki: Benî Muaviye’nin kardeşi bana doğru söyledi. Eğer bunun dışında bana bir şey söylemiş olsaydın seni yalanlayacaktım. Abdullah b. Ömer dedi ki: Doktorun dediğini duyan topluluk, Hz. Ömer için ağlamaya başladı. Hz. Ömer dedi ki: Yanımızda ağlamayın. Kim ağlıyorsa dışarı çıksın. Siz, Resûlullah’ı (s.a.s.)n söylemiş olduğu hadis-i şerifi işitmediniz mi? Resûlullah(s.a.s.) dedi ki: “Sağ olanların ölünün üzerine ağlamaları, ölüye azap verir.” Bundan dolayı Abdullah b. Ömer, kendi çocuğu veya başkasının üzerine ağlamaya müsaade etmiyordu.

Abdullah b. Ömer’den şöyle rivayet edilmiştir: Ben babamın yanına girdim. Ben dedim ki: İnsanlar bir söz söylüyorlar, bende bu sözü sana iletmeyi istedim. İnsanlar senin kendi yerine bir halife tayin etmeyeceğini sandılar. Senin yanında develerin çobanı veya küçükbaş hayvanların çobanı olsa ve bu çoban hayvanlarını terk edip senin yanına gelse, sen bu çoban için hayvanlarını kaybetmiş diyeceksin. İnsanları çobansız bırakmak, hayvanları çobansız bırakmaktan daha kötüdür. Hz. Ömer, kafasını yere bıraktı, sonra kafasını yerden kaldırdı ve dedi ki: Allah kendi dinini muhafaza eder, ben kimseyi halife olarak tayin etmem. Çünkü Resûlullah(s.a.s.), kendisinden sonra kimseyi halife olarak tayin etmemiştir. Eğer kendimden sonra birini halife olarak tayin edersem, Hz. Ebû Bekir’de kendisinden sonra birisini halife olarak yerine bırakmıştır. Abdullah b. Ömer dedi ki: Allah’a yemin olsun ki! Hz. Ömer, Resûlullah’ı (s.a.s.) ve Hz. Ebû Bekir’i anlattı. Bende bundan şunu anladım ki: Hz. Ömer, hiç kimseyi Resûlullah’ın (s.a.s.) denginde

[422] en-Nasr 110 / 1-2.
[423] el-Kevser 108 / 1.

tutmuyordu. Hz. Ömer'de Resûlullah(s.a.s.) gibi, kendi yerine kimseyi tayin etmiyordu.

İbn Ömer'den şöyle rivayet edilmiştir; Hz. Ömer'e denildi ki: Sen kendi yerine kimseyi halife seçmiyor musun? Hz. Ömer dedi ki: Eğer ben kendimden sonra halife olacak kimseyi seçmezsem, benden daha hayırlı olan Resûlullah da(s.a.s.) kendisinden sonra halife tayin etmemiştir. Eğer kendimden sonra halife seçersem, benden daha hayırlı olan, Hz. Ebû Bekir kendisinden sonra halife seçmiştir.

Muhammed b. Sa'd'dan şöyle rivayet edilmiştir; Malik b. Enes dedi ki: Hz. Ömer, daha vefat etmeden önce, Hz. Aişe'den Resûlullah'ın (s.a.s.) yanına defnedilmek için izin istedi. Hz. Aişe'de kendi evinde, Hz. Ömer'in defnedilmesi için izin verdi. Hz. Ömer'in vefat anı yaklaşınca dedi ki: Vefatımdan sonra Resûlullah'ın (s.a.s.) yanına defnedilmek için Hz. Aişe'den izin isteyin. Eğer izin vermezse onu zorlamayın. Çünkü ben halife olduğumdan dolayı izin vermesinden korkuyorum. Hz. Ömer vefat ettiği zaman, Hz. Aişe'den izin istediler. Hz. Aişe'de onlara izin verdi.[424]

İbn Abbas'tan şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer vurulduğu zaman, onu evine götürüp, evine bırakana kadar, Hz. Ömer'i taşıyanlarla beraberdim. Hz. Ömer bana dedi ki: "Ey Kardeşimin oğlu! Git, beni vuranı ve benimle beraber vurulanlar kimlerdir bak. Ben gittim ve kendisine olayı haber vermek için geri geldim. Ben, Hz. Ömer'in yanına geri dönünce ev dolmuştu. O insanların omuzlarına basarak gitmeye hoşlanmadım. Çünkü yaşım küçük idi. Bende insanların omuzlarına basmamak için oturdum. Hz. Ömer'in üzeri de örtülmüştü. Ka'b geldi ve dedi ki: Allah'a yemin olsun ki! Eğer Mü'minlerin Emiri dua ederse, Allah-u Teâlâ onu bize bağışlayacak ve bu ümmet için bu işleri yapana kadar onu ayağa kaldıracak. Ka'b öyle ki, anlattığı şeylerde münafıkları da anlattı. İbn Abbas dedi ki: Senin söylemiş olduğun şeyleri, Hz. Ömer'e ulaştırayım mı? Ka'b dedi ki: Sana söylediklerimi ona ulaştırman için sana söyledim. İbn Abbas dedi ki: Cesaretlendim, kalktım ve insanların omuzlarına basa basa gittim, ta ki Hz. Ömer'in yanı başında oturdum. İbn Abbas, Hz. Ömer'e dedi ki: Beni, seni kimin vurduğu ve seninle beraber vurulanları öğrenmek için beni göndermiştin İbn Abbas dedi ki: "Seninle beraber on üç kişi, bir de Kilab el-Cezari de abdest alınan taşın yanında vurulmuş. Ka'b'da şöyle şöyle duada bulundu. Hz. Ömer dedi ki: Ka'b'ı çağırın. Ka'b çağırıldı. Hz. Ömer dedi ki: Ey Ka'b! Sen ne

[424] İbn Sa'd, *a.g.e.*, c. III, s. 428.

diyorsun? Ka'b dedi ki: Böyle böyle diyorum. Size anlatılanları söylüyorum. Hz. Ömer dedi ki: Hayır. Allah'a yemin olsun ki, ben böyle bir duada bulunmam. Eğer Ömer'i Allah affetmezse, Ömer'in akıbeti kötü olur."

Amr b. Meymun'dan şöyle rivayet edilmiştir: "Hz. Ömer vurulduğu zaman, Ka'b, Hz. Ömer'in yanına gitti ve Hz. Ömer'e dedi ki: "Hak senin Rabbindendir. Mutlaka şüphecilerden olma."[425] Daha önce ben, sana söylemiştim ki: Muhakkak ki sen, şehitsin. Sende bana dedin ki: "Arap yarım adasında olduğum halde, nasıl şehit olacağım?"

Mesur b. Mahreme'den şöyle rivayet edilmiştir; Hz. Ömer vurulduktan sonra İbn Abbas, Hz. Ömer'in yanına girdi. İbn Abbas dedi ki: Namaz. Hz. Ömer dedi ki: Evet, namazı kılmayan hiçbir şahsın, İslâm'da hiçbir hissesi yoktur. Hz. Ömer, namaz kıldı, yarasından da kan akıyordu.

Mesur b. Mahreme'den şöyle rivayet edilmiştir; Ömer b. Hattâb vurulduğu zaman, baygınlık geçirdi. Denildi ki: "Hz. Ömer'de hayat var ise, namaz dışında hiçbir şeyle onu kurtaramazsınız. Topluluktakiler, dediler ki: "Ey Mü'minlerin Emiri! Namaz, namaz kılındı. Hz. Ömer'de ayıldı. Hz. Ömer dedi ki: Allah için namaz kılındı. Hz. Ömer'de ayıldı. Hz. Ömer dedi ki: Allah için namaz. Namazı terk edenin İslâm'dan hissesi yoktur. Hz. Ömer namaz kıldı ve yarasından da kan akıyordu.

Mesur b. Mahreme'den şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer vurulduğu zaman acısından dolayı rahatsız oluyordu. Bu acı, İbn Abbas'a da eziyet veriyordu. İbn Abbas dedi ki: Ey Mü'minlerin Emiri! Senin acıların dışında, sen, Resûlullah'a (s.a.s.) arkadaşlık yaptın ve arkadaşlığını da güzel yaptın. Ondan sonra Resûlullah(s.a.s.) senden razı iken ondan ayrıldın. Sen, Hz. Ebû Bekir ile arkadaşlık yaptın ve onunla da arkadaşlığını güzel yaptın. Hz. Ebû Bekir senden hoşnut iken, sen ondan ayrıldın. Sen, arkadaşlarınla arkadaşlık yaptın ve sen onlarla güzel arkadaşlık yaptın. Eğer sen onlardan ayrılır isen, mutlaka arkadaşların senden razı iken, onlardan ayrılacaksın. Hz. Ömer dedi ki: Senin anlatmış olduğun Resûlullah(s.a.s.) ile arkadaşlığım ve Resûlullah'ın (s.a.s.) hoşnutluğu, Allah'ın benim üzerimdeki iyiliğinden dolayıdır. Fakat senin bende görmüş olduğun acı ise, bu da benim ecelimden ve senin arkadaşlarından dolayıdır. Allah'a yemin olsun ki!

[425] el-Bakara 2 / 147.

Yerin tepeleri kadar altınlarım olsa, ben Allah'ın azabını görmemek, Allah'ın azabından kurtulmak için fidye vereceğim.

İbn Abbas'tan şöyle rivayet edilmiştir; Hz. Ömer vurulduğu zaman İbn Abbas, Hz. Ömer'in yanına gitti. İbn Abbas dedi ki: Sana müjdeler olsun ki; insanlar Resûlullah'ı (s.a.s.) inkâr ettiği zaman sen, Resûlullah(s.a.s.) ile beraber Müslüman oldun. İnsanlar onu (s.a.s.) aşağılamak istediği zaman sen, Resûlullah(s.a.s.) için, onlara karşı savaştın. Resûlullah(s.a.s.), senden razı olduğu halde vefat etti. İki adam dahi senin hilafetin hakkında muhalefet etmedi. Hz. Ömer dedi ki: Sayacakların şeyi say. İbn Abbas dedi ki: Bende saydım. Hz. Ömer dedi ki: Kandırılmış kibirli kişi, o kimsedir ki, siz onu aldatmışsınızdır. Dünya üzerinde ne kadar altın ve gümüş var ise, benim olsaydı; kıyamet günü önüme çıkacak korkudan kurtulmak için, hepsini fidye olarak verecektim.

Kasım b. Muhammed'den şöyle rivayet edilmiştir; Hz. Ömer vurulduğu zaman, insanlar gelip, Hz. Ömer'i övüyorlardı ve onunla vedalaşıyorlardı. Hz. Ömer (r.a.) dedi ki: "Halifeliğim hakkında beni tezkiye ediyorsunuz. Resûlullah(s.a.s.) ile arkadaşlık yaptım, o benden hoşnut idi. Hz. Ebû Bekir ile arkadaşlık yaptım, onu dinledim ve ona itaat ettim. Hz. Ebû Bekir vefat ettiğinde, onu dinleyip, ona itaat edendim. Ben kendi nefsim üzerine korkum yoktur. Ancak benim korkum, size yapmış olduğum halifeliğim hakkındadır.

İbn Abbas'tan şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer vurulduğu zaman, yanına gittim ve ona dedim ki: "Sana müjdeler olsun! Allah senin vasıtanla şehirleri imar etti, nifakı defetti." Hz. Ömer dedi ki: Halife olduğumdan dolayı, beni övüyor musun? Ben dedim ki: Halifeliğin dışında da seni övüyorum. Hz. Ömer dedi ki: Nefsim kudret elinde olan, Allah'a yemin olsun ki! İlk halife olduğum andaki gibi, ne günah, ne de hayır kazanmış olarak halifelikten çıkmak istiyorum.

Eslem'den şöyle rivayet edilmiştir; Hz. Ömer vurulduğu zaman, Hz. Ömer dedi ki: İstediğim şudur ki: Bu ölümün zorluğundan dolayı, Güneş'in üzerine doğduğu her şey benim olsaydı, onu fidye olarak verseydim de, ateşe girmeseydim.

İbn Abbas'tan şöyle rivayet edilmiştir: Ben Hz. Ali ile beraberdim. Hz. Ömer'in yanından, bir ses işittik. İbn Abbas dedi ki: Hz. Ali ile beraber kalktık ve Hz. Ömer'in bulunduğu eve girdik. Hz. Ali dedi ki: Bu ne sestir? Hz. Ömer'in eşi, Hz. Ali'ye dedi ki: Doktor ona üzüm suyu içirdi, o üzüm suyu dışarı çıktı. Ona süt içirdi ve sütte dışarı çıktı. Doktor dedi ki: Akşama kadar yaşayacağını

düşünmüyorum, ne yapmak istiyorsan yap. Ümmü Gülsüm dedi ki: Ey benim Ömer'im! "Ümmü Gülsüm'ün yanında kadınlar vardı. Ümmü Gülsüm'le beraber, o kadınlar da ağlamaya başladılar ve ev ağlamakla sarsıldı. Hz. Ömer dedi ki: Allah'a yemin olsun ki! Yeryüzünde bana ait olan ne varsa, karşıma çıkacak olan şeyin korkusundan kurtulmak için, fidye olarak verirdim. İbn Abbas (r.a.) dedi ki: "Allah'a yemin olsun ki! Ben ümit ediyorum ki, Hz. Ömer cehennemi, Allah'ın Ayet-i Kerime'de buyurulmuş olduğu; "İçinizden, oraya uğramayacak hiçbir kimse yoktur."[426] Kadar görecek. Mü'min'lerin Emiri ve Efendisi hakkında bildiğimiz şey şudur; Allah'ın kitabıyla hükmediyor ve Müslümanlar arasında taksimatı eşit bir şekilde yapıyordu." Benim sözüm Hz. Ömer'i hayrete düşürdü ve kalkıp oturdu. Hz. Ömer dedi ki: Ey İbn Abbas! Bu söylediğin şeyle, bana şahitlik ediyor musun? İbn Abbas dedi ki: Ben durdum, bir şey söylemedim. Bu esnada Hz. Ali, benim omuzuma vurdu. Hz. Ömer dedi ki: Şahitlik ediyor musun? İbn Abbas dedi ki: Evet, ben şahitlik ediyorum.

Kays b. Ebî Hazm'dan şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer vurulduğu zaman, Hz. Ali ve İbn Abbas onun yanına girdiler. Hz. Ömer'in kafası, Abdullah b. Ömer'in kucağında idi. Hz. Ömer üzüm suyu istedi. Üzüm suyundan içti ve o üzüm suyu onun yarasından çıktı. Bir kısım insanlar dediler ki: Bu yaradan çıkan, üzüm suyudur. Bazıları dedi ki: Bu kandır. Hz. Ömer süt istedi. Sütten içti ve yarasından olduğu gibi çıktı. Hz. Ömer öleceğini bildi. Hz. Ömer, İbn Ömer'e dedi ki: "Annen seni kaybetsin! Kafamı bırak." İbn Ömer kafasını yere bıraktı. Hz. Ömer dedi ki: Eğer doğu batı arasındaki tüm şeyler benim olsaydı, karşıma çıkacak olan ölüm korkusundan dolayı, onları fidye olarak verirdim. İbn Abbas dedi ki: Ey Mü'minlerin Emiri! Neden? Senin Müslüman oluşun, İslâm için şerefti. Halife olduktan sonra, fetih üzerine fetihler yaptın. Senin halifeliğinle, yeryüzü adaletle doldu. Hz. Ömer dedi ki: Ey İbn Abbas! Bununla bana şahitlik eder misin? İbn Abbas, buna şahitlik etmeye çekindi. Ali b. Ebî Talib, İbn Abbas'a dedi ki: Evet, söyle. Bende seninle beraber şahitlik ederim.

İbn Abbas'tan şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer vurulduğu zaman ona yakındım. Düşeceği zaman onun vücudunun bir kısmına elimi değdirdim. İbn Abbas dedi, ben dedim ki: Ateş bu vücuda, ebedi olarak dokunmaz. Hz. Ömer öyle bir bana baktı ki, ben ona acıyordum. Hz. Ömer dedi ki: Bana ateş dokunmayacağını nerden

---

[426] Meryem 19 / 71.

biliyorsun? Ben dedim ki: Sen, Resûlullah(s.a.s.) ile güzel bir arkadaşlık yaptın. O senden razı olduğu halde, sen ondan ayrıldı. Ondan sonra Hz. Ebû Bekir ile güzel bir arkadaşlık yaptın. O senden hoşnut olduğu halde, sen ondan ayrıldı. Sen, Müslümanlarla arkadaşlık yaptın. İnşallah onlarda senden hoşnutturlar. Hz. Ömer dedi ki: Senin, benim Resûlullah(s.a.s.) ile bahsetmiş olduğun arkadaşlığım; Allah'ın benim üzerimdeki, nimeti ve minnetidir. Benim, Hz. Ebû Bekir ile bahsetmiş olduğun arkadaşlığım ise; Allah'ın benim üzerimdeki nimetidir. Eğer yeryüzündeki her şey benim olsaydı, Allah'ın azabına atılmadan ve görmeden önce, buna karşı fidye verirdim.

Abdullah b. Zübeyir'den şöyle rivayet edilmiştir: Hatırladığım kadarıyla, Hz. Ömer'in vurulduğu gece, hissetmiş olduğumuz üzüntü kadar, hiçbir üzüntü başımıza gelmedi. Abdullah b. Zübeyir dedi ki: Hz. Ömer bizime; öğle, ikindi, akşam ve yatsı namazını kıldırdı. Hz. Ömer davranışlarıyla, insanların en sevimlisi ve en güzeliydi. Sabah namazı vakti girdiği zaman, tanımadığımız bir adam bize namaz kıldırdı ve onun tekbirinden hoşlanmadık. Namaz kıldıran da, Abdurrahman b. Avf idi. Biz namazı bitirip Mü'minlerin Emiri 'nin (Hz. Ömer), vurulduğu tarafa döndük, insanlar da döndüler. Hz. Ömer kanlar içindeydi ve sabah namazını da kılmamıştı. Denildi ki: Ey Müminlerin Emiri! Namaz, namaz! Hz. Ömer dedi ki: Allah için namaz! Bir insan namaz kılmazsa, onun İslâm'dan hissesi yoktur. Abdullah b. Zübeyir dedi ki: Hz. Ömer kalkmak için yerinden sıçradı ve onun yarasından kan akmaya başladı. Hz. Ömer dedi ki: Bana bir sarık getirin. O sarık ile yarasını bağlıyordu. Ondan sonra namaz kıldı. Namaz kıldıktan sonra, Hz. Ömer dedi ki: Ey insanlar! Sizden bir topluluk burada bulunmasına rağmen, bu olay nasıl gerçekleşti? Ali b. Ebî Talib, Hz. Ömer'e dedi ki: Hayır, Allah'a yemin olsun ki! Allah'ın yaratmış olduğu azgın insanları bilmiyoruz. Biz kendi nefsimizi, senin nefsine, kanımızı, senin kanına feda ederiz. Hz. Ömer, Abdullah b. Abbas'a döndü ve Hz. Ömer dedi ki: Dışarı çık, insanların hallerini sor ve olayı doğru bir şekilde bana bildir. Abdullah b. Abbas dışarı çıktı ve geri döndü. Abdullah b. Abbas dedi ki: Ey Mü'minlerin Emiri! Ben seni cennetle müjdeliyorum. Hayır, Allah'a yemin olsun ki! Allah'ın, erkek olsun kadın olsun yaratmış olduğu hiçbir gözü, sevinçli görmedim. Bilakis, hepsi senin için ağlıyorlardı. Anne-babalarını sana feda ederler. Muğire b. Şu'be'nin, Mecusi olan kölesi seni vurmuş ve seninle beraber on iki adamı da yaralamış. Vurulanlar, Allah'ın kendi haklarında vereceği hükme kadar, kendi kanları içerisindedirler. Ey

Mü'minlerin Emiri! Biz seni cennetle müjdeliyoruz. Hz. Ömer dedi ki: Ey İbn Abbas! Bu söylemlerinle başka birini aldat. İbn Abbas dedi ki: Ey Mü'minlerin Emiri! Ben bunu sana niçin söylemeyeyim ki! Allah'a yemin olsun ki! Senin Müslüman olman izzetliydi. Senin hicretin fethi, halife oluşunda adaleti gerçekleştirdi. Muhakkak ki sen, mazlum bir şekilde vuruldun. Ondan sonra Hz. Ömer, İbn Abbas'a döndü ve dedi ki: Kıyamet günü Allah'ı huzurunda, bu söylemiş olduğun şeylerle, bana şahitlik ediyor musun? Hz. Ömer bunu söyleyince, İbn Abbas durakladı. Abdullah b. Zübeyir dedi ki: İbn Abbas'ın yanında bulunan, Ali b. Ebî Talib şöyle dedi: Evet, Ey Mü'minlerin Emiri! Kıyamet günü sana şahitlik edeceğiz. Ondan sonra Hz. Ömer, oğlu Abdullah b. Ömer'e baktı. Hz. Ömer dedi ki: Benim yüzümü yere bırak. Abdullah b. Ömer dedi ki: Hz. Ömer'in yüzünü, yere koymayı uygun görmedim. Babamın bunu söyledikten sonra, sanki dengesinin yerinde olmadığını anladım. Hz. Ömer ikinci sefer dedi ki: Ey oğulcuğum! Benim yüzümü yere bırak. Ben söylenenleri, yine de yapmadım. Hz. Ömer üçüncü sefer dedi ki: Annesiz kalasın! Yüzümü yere bırak. Abdullah b. Ömer'in, Hz. Ömer'in kafasını yere bırakmamasının sebebi; Hz. Ömer'in tam olarak kendisinde olmadığındandı. Abdullah b. Ömer dedi ki: Hz. Ömer'in yüzünü tam yere bıraktım. Onun sakalına baktım ki, sakalı toprak arasından dışarı çıkmıştı. Abdullah b. Ömer dedi ki: Hz. Ömer öyle bir şekilde ağladı ki, çamura baktım, çamur onun gözüne yapışmıştı. Hz. Ömer'in ne dediğini duymak için, kulağımı ona yakınlaştırdım. İbn Ömer dedi ki: Hz. Ömer şöyle diyordu: Allah, Ömer'i affetmezse; Ömer'e ve annesine veyl olsun.

Abdullah b. Ubeydullah b. Umeyr'den şöyle rivayet edilmiştir; Hz. Ömer vurulduğu zaman, insanlar, Hz. Ömer'e dediler ki: Bir şey içseydin, iyi olurdu. Hz. Ömer dedi ki: Bana üzüm suyu içirin. Onun en sevdiği içecek üzüm suyuydu. Abdullah b. Ubeydullah b. Umeyr dedi ki: Hz. Ömer'in içmiş olduğu içecek, Hz. Ömer'in yarasından, kan ve iltihab beraber çıktı. Bu çıkan şeyin üzüm suyu mu, kan iltihabı mı, olduğunu, insanlar fark edemediler. İnsanlar dediler ki: Bir de, süt içseydin. Hz. Ömer'e süt getirildi. Hz. Ömer, o çıkan sütün beyazını görünce, ağlamaya başladı. Onunla beraber arkadaşları da ağladı. Hz. Ömer dedi ki: Bu öyle bir zamandır ki, eğer güneşin üzerine doğduğu şeyler benim olsaydı. Karşıma çıkacak olan şeyin korkusundan dolayı, bu korkuyla karşılaşmamak için, onların tümünü feda edebilirim. İnsanlar dediler ki: Seni ağlatan şey bu mudur? Hz. Ömer dedi ki: Bunun dışında hiçbir şey beni ağlatmıyor. Abdullah b. Ubeydullah b. Umeyr

dedi ki: İbn Abbas dedi ki: "Ey Mü'minlerin Emiri! Senin Müslüman oluşun Müslümanlara yardım getirdi. Senin halifeliğin, Müslümanlara fetih getirdi. Allah'a yemin olsun ki, yeryüzünü Adaletle doldurdun. İki kişi sana davacı olarak geldiğinde, sen onların davalarını adaletle hükmederek davalarını sonlandırdın." Hz. Ömer (r.a.) dedi ki: Beni oturtun. Hz. Ömer oturduğu zaman, Hz. Ömer, İbn Abbas'a dedi ki: "Kendi sözün bana tekrarla. İbn Abbas sözlerini tekrarladığı zaman, Hz. Ömer dedi ki: Kıyamet gününde Allah'ın yanında, bununla bana şahitlik yapıyor musun? İbn Abbas dedi ki: Evet, bununla Hz. Ömer sevindi ve onu hayrete düşürdü.

İbn Sirin'den şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer vurulduğu zaman, insanlar onun yanına gidiyorlardı. İbn Sirin dedi ki: "Seni bir akıbet bekliyor, sen o akıbetle, ihtiyacını görürsün." Hz. Ömer dedi ki, Sen insanların en doğru söyleyeni ve en hayırlısısın. Bir adam da dedi ki: Allah'a yemin olsun ki! Ben ümit ediyorum ki, ebedi olarak ateş sana dokunmaz. İbn Sirin dedi ki: Hz. Ömer, o adama öyle bir baktı ki, biz o adama acıdık. Ondan sonra Hz. Ömer dedi ki: " Ey falancanın oğlu! Senin, hakkımda söylemiş olduğun şey hakkında, senin ilmin azdır. Eğer yeryüzünde bulunan tüm şeyler benim olsaydı, benim karşıma çıkacak olan şeyin korkusundan kurtulmak için, hepsini fidye olarak verecektim." İbn Abbas dedi ki: Hz. Ömer dedi ki: "Daha benim aklım gitmeden, benden şu iki şeyi ezberle: Ben hiç kimseyi halife seçmemişim. Kelale (kişi öldüğünde çocukları yoksa malı akrabalarına kalır), hakkında hüküm vermiş değilim.

66. Bölüm: Hz. Ömer'in Vasiyetleri, Yüksek Sesle Ağlayıp Mersiye Söyleyenleri Engellemesi

Hz. Ömer'in vurulma anında, yeni tayin edilecek olan Halife'ye, muhacirler hakkındaki vasiyetini zikretmiştik.

İbn Ömer'den şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer bana bir mektup verdi. Hz. Ömer bana dedi ki: İnsanlar, bir insan hakkında halife olması için söz birliği ettikleri zaman, bu yazıyı yeni halifeye ver. Benden ona selam söyle. O mektupta şunlar yazılıydı: "Benden sonraki halifeye; Allah'ın takvasını, muhacirler ve Ensar hakkında, ona vasiyette bulunuyorum. O muhacirler, kendi mallarından ve memleketlerinden uzaklaştırılmışlardır. Onlar Allah'ın hoşnutluğunu ve fazlını dilemek için çıkmışlardı. Muhacirler, Allah'a ve Resulüne yardım ediyorlardı. Halifeye muhacirler hakkındaki vasiyetim şudur: Onların hakları ve saygınlıkları muhafaza edilsin. Ensar hakkındaki vasiyetim ise; Onlara karşı hayırlı davranılsın.

Allah-u Teâlâ Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle buyuruyor: "Ve onlardan önce o yurdu (Medine'yi) mesken edinmiş ve imanı (gönüllere) yerleştirmiş olan (Ensar'ın fakirlerine de, Fey'den pay verilir.) Onlar, kendilerine hicret edip gelenleri severler ve onlara verilen şeylerden dolayı içlerinden herhangi bir rahatsızlık duymazlar. Kendilerinin ihtiyacı olsa bile (Muhacir kardeşlerini) kendi nefislerine tercih ederler. Kim nefsinin cimriliğinden korunmuşsa, işte onlar kurtuluşa erenlerdir."[427] Ensar'ın, iyiliklerini kabul edip, kötülüklerini de affetmesini vasiyet ediyorum. Halifelik işinde Ensar'a danışılsın. Allah ve Resulünün gayr-ı Müslimlere vermiş oldukları emanı yerine getirmesini, onların güçlerinin üstünde bir teklifte bulunulmamasını ve onlardan sonra gelenlerle savaşılmasını vasiyet ediyorum.

Cüveyriye b. Kudame'den şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer'in vurulduğu yılda, ben hacca gidip, hac yaptım ve Medine'ye döndüm. Hz. Ömer hutbe verdi. Hz. Ömer dedi ki: Rüyamda kırmızı bir horozun, iki sefer veya bir sefer, beni gagasıyla vurduğunu gördüm. Bu hutbeden sonra Hz. Ömer vuruldu. Hz. Ömer, insanların yanına girmesi için izin verdi. Hz. Ömer'in yanına gidenlerin ilki, Resûlullah'ın (s.a.s.) sahabeleriydi. Ondan sonra Medine halkı, Irak halkı, girdi. Bende insanlarla beraber, Hz. Ömer'in yanına girdim. Cüveyriye dedi ki: Hz. Ömer'in yanına giden her kavim, onu övüp ağlıyorlardı. Cüveyriye dedi ki: Hz. Ömer'in yanına girdiğimiz zaman, Hz. Ömer siyah bir sarıkla karnını sarmıştı ve kan akmaya devam ediyordu. Cüveyriye dedi ki: Hz. Ömer'e dedik ki: Bize vasiyette bulun. Cüveyriye dedi ki: Bizim dışımızda hiç kimse, Hz. Ömer'den vasiyette bulunmasını istememişti. Hz. Ömer dedi ki: Allah'ın kitabına sarılın. Kur'ân'a tabi olduğunuz müddetçe, doğru yoldan sapmazsınız. Biz dedik ki: Bize vasiyette bulun. Hz. Ömer dedi ki: Muhacirler hakkında size vasiyet ediyorum. Çünkü insanlar çoğalıp azalacaklar. Ensar hakkında da, size vasiyette bulunuyorum. Onlar, İslâm'ın dalıdırlar, insanlar o dala sığındılar. Araplar hakkında da, size vasiyette bulunuyorum. Araplar sizin aslınız ve maddenizdirler. Gayr-ı Müslim olan, ehli zimmet hakkında da size vasiyette bulunuyorum. Çünkü onlar, Peygamberiniz ile muahede etmişler ve sizin ailenizin rızkıdırlar. Yanımdan kalkınız. Hz. Ömer bu kelimeler dışında, bize bir şey söylemedi.

Amr b. Meymun'dan şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer vurulduğu gün, onun yanındaydım. Hz. Ömer dedi ki: "Bana, Ali'yi Osman'ı Talha'yı Zübeyir'i, İbn

---

[427] el-Haşr 59 / 9.

Avf'ı, Sad b. Ebî Vakkas'ı çağırın. Çağırdıklarımızdan, Hz. Ali ve Hz. Osman'ın dışında kimseyle konuşmadı. Hz. Ömer dedi ki: "Ey Ali! Umulur ki bu kavim, Resûlullah(s.a.s.) ile olan akrabalığını, onun(s.a.s.) kayınpederin olmasından, Allah'ın sana vermiş olduğu ilim ve fıkıh bilgisinden dolayı, senin hakkını tanırlar. Eğer sen halife seçildiğin zaman, bu görev hakkında Allah'tan kork." Ondan sonra Hz. Ömer, Osman'ı çağırdı. Hz. Ömer dedi ki: "Ey Osman! Umulur ki bu kavim, Resûlullah'ın (s.a.s.), senin kayın pederin, yaşın büyük, toplum içinde şerefli biri olduğundan dolayı, halifeliği sana verirler. Eğer sen halifeliğe getirildiğin zaman, Allah'tan kork. Ondan sonra Hz. Ömer dedi ki: "Bana, Süheyb'i çağırın ve Süheyb ona çağırıldı. Hz. Ömer Süheyb'e dedi ki: İnsanlara üç gün namazı kıldır. Şuraya seçtiğim altı kişi, bir evde toplansın. Kendi aralarından birini seçtikleri zaman, kim buna karşı çıkarsa, onun boynunu vurun. Bu altı kişilik şura, Hz. Ömer'in yanından çıktıkları zaman, Hz. Ömer dedi ki: Eğer onları doğru yola sevk edecek olan; saçları dökük birisi dahi halife olursa, o halifedir. Hz. Ömer'in oğlu dedi ki: Ey Mü'minlerin Emiri! Seni, halifeyi seçmekten alıkoyan şey neydi? Hz. Ömer dedi ki: Halifelik makamının sorumluluğunu; hem yaşarken, hem de öldükten sonra taşımaktan çekindim.

İbn Ömer'den şöyle rivayet edilmiştir; Hz. Ömer, kızı Hz. Hafsa'ya vasiyette bulundu. Eğer Hz. Hafsa ölürse, ev halkımın en büyüğü kimse, vasiyetim ona kalır. İbn Sa'd dedi ki: Hz. Ömer, kendi ölümünden sonra, kendi valilerinin bir yıl yerlerinde kalmalarını vasiyet etmiştir. Hz. Osman, o valileri, Hz. Ömer'in ölümünden sonra, bir yıl kendi yerlerinde bıraktı.

Şa'bi'den(Allah, ona rahmet etsin) şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer kendi vasiyetini şu şekilde yazdı: Tayin etmiş olduğum valiler, benim ölümümden sonra, bir yıldan fazla, kendi yerlerinde bırakmasınlar. Ebû Musa el-Eş'ari'yi, dört yıl kendi yerinde bıraktılar, değiştirmediler.

İbn Avn'dan şöyle rivayet edilmiştir: Muhammed adındaki bir adamdan işittiğime göre; Muhammed dedi ki: Hz. Ömer'in yapmış olduğu vasiyet, Mü'min'lerin annesi olan, Hz. Hafsa'nın yanındaydı. Hz. Hafsa vefat ettiğinde bu vasiyet, Abdullah b. Ömer'e geçti. Abdullah b. Ömer de vefat ettiğinde, o vasiyeti kendi oğluna bıraktı. Muhammed dedi ki: Abdullah b. Ömer'in oğlundan sonra, Hz. Ömer'in oğlu olan, Salim'e geçti. İbn Avn dedi ki: Ben Salim'in, malları Hz. Ömer'in vasiyetine göre taksim ettiğine şahit oldum. İbn Avn dedi ki: Salim maddi

durumu iyi olmayan birisine bir şey verdiği zaman, ona karşı mutlu oluyordu. İbn Avn dedi ki: Bir adam, Salim'in yanına geldi. Salim'in üzerinde güzel bir elbise vardı. Salim o elbiseden bir kısmını, o adama verdi.

İbn Ömer'den şöyle rivayet edilmiştir: Ömer b. Hattâb bana vasiyette bulundu. Hz. Ömer dedi ki: Sen beni mezara koyduğun zaman, yüzümü toprağa bırak ki, yüzüm ile toprak arasında bir şey kalmasın.

Mikdam b. Ma'dikerb'ten şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer vurulduğu zaman, Hz. Hafsa onun yanına girdi. Hz. Hafsa dedi ki: Ey Resûlullah'ın (s.a.s.) arkadaşı, Ey Resûlullah'ın kayın pederi, Ey Mü'min'lerin Emiri! Hz. Ömer, İbn Ömer'e dedi ki: Ey Abdullah! Beni oturt, işittiğim şeye karşı sabrım yoktur. Abdullah b. Ömer, Hz. Ömer'i oturttu ve kendi göğsüne yasladı. Hz. Ömer, Hz. Hafsa'ya dedi ki: "Eğer sen bir daha bu meclisten sonra, benim hakkımda bunları söylersen, benden sana ulaşacak olan mirası engelleyeceğim. Gözünden akan yaşa gelince, ben buna engel olamam. Çünkü gözyaşı ölü için matem sayılmaz. Melekler ise, ölü için gözyaşı dökmekten hoşlanmaz.

İbn Sirin dedi ki: Süheyb dedi ki: "Ey Ömer'im, ey kardeşim! Senden sonra, bizi sahiplenecek kimimiz var?" Hz. Ömer dedi ki: Ey kardeşim! Sus. Üzerine bağırılan, çığlık atılan kişinin azaba verilmesinin farkında değil misin?

67. Bölüm: Hz. Ömer'in Ölüm Anında, Allah'a Karşı, Zilletini Açığa Çıkarması

İbn Ömer'den şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer'in hastalığı ki, o hastalıktan dolayı öldü. Hz. Ömer'in kafası, benim baldırımın üzerindeydi. Hz. Ömer, İbn Ömer'e dedi ki: Kafamı yere bırak. İbn Ömer dedi: Ben dedim ki: Kafanın, ha baldırımın üzerinde, ha yerde olması, ne fark eder? Hz. Ömer dedi ki: Kafamı yere bırak. Bende, Hz. Ömer'in kafasını yere bıraktım. Hz. Ömer dedi ki: Eğer Allah bana rahmet etmezse, vay benim ve annemin haline!"

Osman b. Affan'dan (r.a.) şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer'in ölüm anında, en son ona yetişendim. Onun bulunduğu odaya girdim. Hz. Ömer'in kafası, oğlu Abdullah b. Ömer'in kucağında idi. Hz. Ömer oğluna dedi ki: Kafamı yere bırak. İbn Ömer dedi ki: Yerle, kucağım aynı değil midir? Hz. Ömer dedi ki: Kafamı yere bırak. Hz. Ömer'in oğlu dedi ki: Yerle, kucağım eşit değil midir? Hz. Ömer dedi ki: "Kafamı yere bırak. Annesiz kalasın! Bunu, ikinci veya üçüncü söyleyişinden sonra söyledi. Hz. Ömer'in şöyle dediğini işittim: "Eğer Allah beni affetmezse, vay benim ve annemin haline!" Bu cümleyi, ruhu alınıncaya kadar tekrarladı.

Osman'dan şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer'in en son kullanmış olduğu cümle şuydu: "Eğer Allah beni affetmezse, vay benim ve annemin haline!"

68. Bölüm: Hz. Ömer'in, Kaç Yaşında Olduğu Ve Vefat Tarihi

Muhammed b. Sa'd'dan şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer, Hicri yirmi üçüncü yılın, Zilhicce ayının bitimine dört gün kala, Çarşamba günü vuruldu. Hicri yirmi dördüncü yılın, Muharrem ayının hilalinde, Cumartesi günü defnedildi. Hz. Ömer'in halifeliği; 10 yıl, 5 ay, 21 gece sürdü. Muhammed b. Sa'd'ın dışında başka biri, onun halifeliği için şöyle söyledi: 10 yıl, 6 ay, 4 gün sürdü. Hz. Ömer'in ölüm yılı ve günü hakkında sekiz görüş vardır:

Birincisi; Hz. Ömer vefat ettiğinde, 63 yaşındaydı.

İkincisi; İbn Abbas'ın dediğine göre: Hz. Ömer vefat ettiğinde, 66 yaşındaydı.

Üçüncüsü; İbn Amr ez-Zühri'nin dediğine göre: Hz. Ömer vefat ettiğinde, 65 yaşındaydı.

Dördüncüsü; Hz. Ömer, 55 yaşında vefat etmiştir.

Salim b. Abdillah b. Ömer'den şöyle rivayet edilmiştir; Hz. Ömer vefat ettiğinde 55 yaşındaydı.

Beşincisi; Hz. Ömer, 56 yaşındayken vefat etmiştir.

Altıncısı; Hz. Ömer, 57 yaşındayken vefat etmiştir.

Yedincisi; Hz. Ömer, 59 yaşındayken vefat etmiştir. Bu son üç görüş, Nafi'den rivayet edilmiştir.

Sekizincisi; Katade'den rivayet edildiğine göre; Hz. Ömer, 61 yaşındayken vefat etmiştir.

69. Bölüm: Hz. Ömer'in Yıkanması, Cenaze Namazının Kılınması Ve Onun Defni

Abdullah b. Ömer'den şöyle rivayet edilmiştir; Hz. Ömer şehit olmasına rağmen; yıkandı, kefenlendi ve üzerine namaz kılındı.

İbn Ömer'den şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer'in cenaze namazı, Resûlullah'ın (s.a.s.) mescidinde kılındı. İbn Said dedi ki: Ali b. Hüseyin (r.anhuma) dedi ki: Said b. Müseyyeb'den sordum: Hz. Ömer'in cenaze namazını, kim kıldırdı? Said b. Müseyyeb dedi ki: Onun cenaze namazını, Süheyb kıldırdı. Ali b. Hüseyin dedi ki: Cenaze namazında, kaç tane tekbir getirdi? Said b. Müseyyeb dedi ki: Dört tekbir getirdi. Ali b. Hüseyin dedi ki: Cenaze namazını nerede kıldı? Said b.

Müseyyeb dedi ki: Onun cenaze namazını, Resûlullah'ın (s.a.s.) kabri ile minberi arasında kıldı. Said b. Müseyyeb dedi ki: Süheyb, Hz. Ömer'in sağlığında, emri doğrultusunda farz namazları kıldırıyordu. Müslümanlarda buna bakarak, Hz. Ömer'in cenaze namazı için, Süheyb b. Sinan'ı öne geçirdiler ve cenaze namazını da o kıldırdı.

Cabir dedi ki: Hz. Ömer'in kabrine; Osman, Sait b. Zeyd b. Ömer b. Nüfeyl, Süheyb b. Sinan ve Abdullah b. Ömer indiler.

Hişam b. Urve'den şöyle rivayet edilmiştir: Velid b. Abdülmelik zamanında, Resûlullah'ın (s.a.s.), Ebû Bekir'in, Hz. Ömer'in mezarlıkları yıkıldı. Onlar da, onların mezarlıklarını inşa etmeye başladılar. Onlara bir ayak göründü ve korkmaya başladılar. Bunun, Resûlullah'ın (s.a.s.) ayağı olduğunu zannettiler. Bu ayağın, kimin ayağı olduğunu bilen, kimseyi bulamadılar. Urve onlara dedi ki: Allah'a yemin olsun ki! Bu ayak, Resûlullah'ın (s.a.s.) ayağı değildir. Bu, Hz. Ömer'in ayağıdır.

70. Bölüm: İslâm'ın, Hz. Ömer'in Üzerine Ağlaması

Kab'dan şöyle rivayet edilmiştir: Resûlullah(s.a.s.) dedi ki: "Cibril bana dedi ki: İslâm, Ömer'in ölümü üzerine ağlayacaktır."

71. Bölüm: Hz. Ömer'in Vefatının, İnsanların Yanında Büyük Oluşu

Biz daha önce, Hz. Ömer'in vurulmasıyla insanların böyle bir musibetle karşılaşmadığını anlatmıştık.

Ahnef b. Kays'tan şöyle rivayet edilmiştir; Hz. Ömer'in şöyle dediğini işittik: "Kureyş insanların reisleridir. Kureyş'den herhangi birisi, bir kapıya girdiği zaman, insanlardan bir grupta onunla, o kapıya girer. Hz. Ömer vurulduğu zaman, Hz. Ömer, Süheyb'e bir halife seçilene kadar, insanlara namaz kıldırmasını, üç günde yemek yedirmesini emretti. İnsanlar, sofra hazırlandığı zaman, yemek yemekten sakındılar. Abbas dedi ki: Ey insanlar! Resûlullah(s.a.s.) öldüğünde, yedik ve içtik. Hz. Ebû Bekir'de öldüğünde de, biz yedik. İnsanlara yeme-içme de lazımdır. Hz. Abbas yemeğe elini uzatıp yedi. İnsanlarda yemeye başladılar. Hz. Ömer'in, Kureyş için söylemiş olduğu sözü yeni anladım.

Muhammed b. Sabah'tan şöyle rivayet edilmiştir: Cerir'in şöyle dediğini işittim: Dedemden işittim, dedem diyordu ki: Hz. Ömer'in ölüm haberi bize geldiği zaman, insanlar şöyle diyordu: Kıyamet koptu.

72. Bölüm: Hz. Ömer'in Ölümü Üzerine, Cinlerin Feryadı Figan Etmeleri

İbnü'l-Cevzi dedi, ben dedim ki: Bununla ilgili daha önce, hadis ve şiirler geçti. Tekrar bunları yazmaya ihtiyaç duymadım.

73. Bölüm: Hz. Ömer'in Defninden Sonra, Hz. Aişe'nin Ona Göstermiş Olduğu Saygısı

Hişam'dan, oda babasından, babasıda Hz. Aişe'den şöyle rivayet edilmiştir: Resûlullah'ın (s.a.s.) medfun bulunduğu evimin içerisine giriyordum ve elbisemi oraya bırakıyordum. Ben diyordum ki: Burada medfun olanlar; kocam ve babamdır. Hz. Ömer onların yanına defnedildiği zaman, ben oraya girdiğimde, Hz. Ömer'den utandığımdan dolayı, içeriye örtünerek giriyordum.

Amre'den, oda Hz. Aişe'den şöyle rivayet etmiştir: Hz. Ömer evime defnedilinceye kadar, kendi kaldığım yer ile mezar arasına bir duvar örene kadar, evimde dış örtümü çıkartıyordum. Hz. Ömer defin edildikten sonra, oraya gittiğimde, örtünerek içeri giriyordum. Duvar yaptıktan sonra, dış örtümü çıkartıyordum.

74. Bölüm: Hz. Ömer'in Görmüş Olduğu Rüyalar

İbn Ömer'den şöyle rivayet edilmiştir: "Ben rüyamda Resûlullah'ı gördüm. Resûlullah'ın (s.a.s.) bana bakmadığını gördüm. Hz. Ömer dedi, ben dedim ki: "Ey Allah'ın Resûlü! Benim suçum nedir ki, sen bana bakmıyorsun?" Resûlullah (sas) dedi ki: "Sen oruçlu olduğun halde, öpen kişi değil misin?" Hz. Ömer dedi, ben dedim ki: "Hak ile seni gönderen Allah'a yemin olsun ki! Ben oruçlu iken, bir daha öpmeyeceğim."

Muhammed b. Sa'd'dan şöyle rivayet edilmiştir; Muhammed b. Sa'd da bu rivayeti, Hz Ömer'e dayandırıyor. Hz. Ömer dedi ki: "Ben bir rüya gördüm. Bu rüyadan anladığıma göre, ecelimin yaklaştığını anladım. Kırmızı bir horozun, beni gagaladığını ve ben de iki oyuk açtığını gördüm. Ben de bu rüyayı, Esma b. Amis'e anlattım. O da, acemlerden bir adam'ın beni öldüreceğini söyledi."

75. Bölüm: Hz. Ömer Hakkında, Görülen Rüyalar

Avf b. Malik el-Eşcai'den şöyle rivayet edilmiştir; Avf b. Malik, Hz. Ebû Bekir'in hilafeti döneminde, Yemen'deyken bir rüya görüyor. Avf b. Malik Medine'ye geldiğinde, bu rüyayı, Hz. Ebû Bekir'e anlatıyor. Hz. Ebû Bekir'e bu rüyayı anlatınca, Hz. Ömer'de rüyayı işitiyor. Hz. Ömer dedi ki: Bu nedir? Hz. Ömer, halife olduktan sonra, Avf b. Malik'i çağırtıp, bu rüyayı kendisine soruyor. Avf b. Malik dedi ki: Ben bunu anlatınca, sen bunu yalanlamadın mı? Hz. Ömer dedi ki: Hayır. Sen bunu anlatınca, Hz. Ebû Bekir'den utandığım için öyle söyledim. Hz.

Ömer dedik: Bu rüyayı bana anlat. Avf b. Malik dedi ki: Ben rüyamda, Hz. Ömer'in insanlar içerisinde yürürken, onlardan daha uzun boylu olduğunu gördüm. Ben kendi kendime dedim ki: Bu neyin nesidir? Bana denildi ki: Ömer Allah yolunda, hiçbir kınayıcının kınamasından korkmuyor. O, Mü'min'lerin emiridir. O şehit olarak öldürülecektir. Hz. Ömer dedi ki: Ben, Rum, Fars, Şam ve Irak halkı arasında olduğum halde, nasıl şehit olacağım? Avf b. Malik dedi ki: Allah sana, dilediği yerden ikramda bulunur.

Avf b. Malik el-Eşcai'den şöyle rivayet edilmiştir: Ben, Hz. Ebû Bekir'in hilafetin döneminde bir rüya gördüm. O rüyada; gökten bir yol sarkıtılıyordu, insanlarda o yolda tutunmak istiyorlardı. Hz. Ömer'de insanlardan üç Zir'a uzun idi. Ben kendi kenedime dedim ki: Bu neyin nesidir? Denildi ki: Ömer yeryüzünde, Allah'ın halifelerinden bir halifedir. O Allah yolunda hiçbir kınayıcının kınamasından korkmayandır. O şehit olarak öldürülecek. Avf b. Malik dedi ki: Ben Hz. Ebû Bekir'in yanına geldim. Bu rüyayı, Hz. Ebû Bekir'e anlattım. Hz. Ebû Bekir dedi ki: Ey köle! Ebû Hafs'ın yanına git ve onu bana çağır. Hz. Ömer geldiği zaman, Hz. Ebû Bekir dedi ki: Ey Avf! Bu rüyayı gördüğün gibi, Ömer'e anlat. Ben Ömer'in, Yüce Allah'ın halifelerinden bir halife olduğunu söylediğim zaman, Hz. Ömer dedi ki: Bunların tümünü uyuyan kişimi görüyor. Hz. Ebû Bekir dedi ki: Bunu ona (Ömer'e) anlat. Hz. Ömer halife seçildiği zaman, Cabiye denilen yere geldik. Hz. Ömer orada hutbe veriyordu. Hz. Ömer beni çağırdı ve beni oturttu. Hz. Ömer hutbesini bitirdikten sonra, dedi ki: Rüyanı bana anlat. Hz. Ömer'e dedim ki: Sen bu rüyayı anlatmamam için, bana uyarıda bulunmamış mıydın? Hz. Ömer dedi ki: Ey Adam! Ben seni aldattım. Ben Hz. Ömer'e, rüyayı anlatınca, Hz. Ömer dedi ki: Sen rüyada gördüğün şekliyle, halifelik bana verildi. Allah yolunda hiçbir kınayıcını kınamasından korkmamaya gelince; umulur ki bu bilinmiş. Şehit olarak öldürülmeme gelince; ben, Arabistan yarım adasında olduğum halde, nasıl şehit olacağım? Bunlarla beraber, ben rüyamda bir horoz gördüm, beni gagalayıp, yaralıyordu ve bende ona bir şey yapamıyordum.

A'meş'den şöyle rivayet edilmiştir; Hz. Ebû Bekir es-Sıddîk (r.a.), Muaz b. Cebel'i vali tayin etti. Muaz b. Cebel, köleler ve onların dışında, mallarla Medine'ye geldi. Muaz b. Cebel, Hz. Ebû Bekir es-Sıddîk'a dedi ki: Bu sizedir ve bu da bana hediye edilmiştir. Hz. Ömer dedi ki: Bunların tümünü, Hz. Ebû Bekir'e teslim et. Muaz, kendisine ait olanı vermekten sakındı. Muaz geceleyin uyudu. Rüyasın da

şunu gördük: Büyük bir ateşin üstündeydi ve o ateşe düşmekten korkuyordu. O esnada, yanına Hz. Ömer geldi. Muaz'ı, elbisesinin ortasından tuttu ve ateşe düşmekten kurtardı. Muaz b. Cebel sabah olunca, Hz. Ebû Bekir'in yanına geldi ve rüyayı ona anlattı. Kendisine ait olan malların hepsini, Hz. Ebû Bekir'e teslim etti. Hz. Ebû Bekir dedi ki: Mademki sen, bu malları getirdin, bende bunları sana verdim. Hz. Ömer dedik: Bu malı, sana verdikten sonra mı bıraktın?

Süfyan'dan şöyle rivayet edilmiştir: Resûlullah(s.a.s.), Muaz'ı Yemen'e vali olarak tayin ettiği zaman, Resûlullah(s.a.s.) vefat etti. Hz. Ebû Bekir (r.a.) halife seçildi. Muaz'da, Yemende vali idi. Hz. Ömer'de hac emiriydi. Muaz b. Cebel, Mekke'ye geldi. Muaz'la beraber köleler, hizmetçiler vardı. Hz. Ömer Muaz'a dedi ki: Ey Ebû Abdurrahman! Bu hizmetçiler kimindir? Muaz dedi ki: Sana ne? Bana hediye edilmiş. Hz. Ömer dedi ki: Beni dinle, bunları Hz. Ebû Bekir'in yanına gönder. Eğer bunları sana bırakırsa, senindir. Muaz dedi ki: Bu söylemiş olduğun şey hakkında, sana itaat etmiyorum. Bana hediye olarak verilmiş, bunu Hz. Ebû Bekir'e mi vereceğim? Muaz gece olanca yattı. Sabah olunca, Muaz dedi ki: Ey Hattâb'ın oğlu! Ben sana itaat edeceğim. Çünkü rüyamda; sanki ateşe doğru sürüklendiğimi gördüm. Sende benim belimden tutarak, ateşe sürüklenmememi engelliyordun. Sen bunları, Hz. Ebû Bekir'e gönder. Hz. Ömer dedi ki: Bunları, sen gönder. Muaz, Hz. Ebû Bekir'e o hediyeleri gönderdikten sonra, Hz. Ebû Bekir dedi ki: Bunlar senindir. Muaz, bunları kendi ev halkına götürdü ve onlar namaz kılmak için Muaz'ın arkasında saf tuttular. Muaz, namazını bitirip onlara dönünce dedi ki: Kime namaz kılıyorsunuz? Onlar dedi ki: Biz, yüce olan, Allah Tebareke ve Teâlâ'ya namaz kılıyoruz. Siz benim kölem değil, Allah'ın kölesisiniz gidin, deyip, onları, azad etti.

Ebû Musa el-Eş'ari'den şöyle rivayet edilmiştir: Ben rüyamda, çok yarış atlarına sahip olduğunu gördüm. Bu yarış atları da, bir tane kalıncaya kadar, teker teker kayboluyordu. Ben de onu alıp, ard arda çıkan atların yanına götürdüm. Ben Resûlullah(s.a.s.) ile karşılaştım. Onun yanında, Hz. Ebû Bekir vardı. Resûlullah(s.a.s.), Hz. Ömer'e işaret ederek: Gel, diyordu. Bende, kendi kendime dedim ki: Bu rüya, Ömer'e yazılmasın mı? Ben dedim ki: Ömer'in ölüm haberini, ona verecek değilim."

Yahya b. Abdurrahman'dan şöyle rivayet edilmiştir: Abbas b. Abdülmuttalib dedi ki: Ben, Hz. Ömer'in komşusuydum. Hz. Ömer'den daha üstün bir adam görmedim. O gecesini namazla, gündüzünü de oruçla geçirip, sürekli insanların

ihtiyacını gidermekteydi. Hz. Ömer öldüğü zaman, Yüce Allah'tan uykuda, onu bana göstermesini istedim. Rüyada, Hz. Ömer'i gördüm ki: Medine çarşısında, kuşanmış olduğu halde, bana doğru geldiğini gördüm. Ben, ona selam verdim. Ona dedim ki: Sen nasılsın?" Hz. Ömer dedi ki: İyiyim. Ben, ona dedim ki: Sen, neyle karşılaştın? Hz. Ömer dedi ki: Ben hesaptan yeni kurtuldum. Eğer ben, merhametli olan Rab ile karşılaşmasaydım, tahtım ters çevrilecekti.

Ubeydullah b. Abbas'tan şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Abbas, Hz. Ömer'in dostuydu. Hz. Abbas, Hz. Ömer vurulduğu zaman, Allah'a, rüyasında Ömer'i görmesi için dua ediyordu. Ubeydullah b. Abbas dedi ki: Bir yıl sonra Hz. Abbas, Hz. Ömer'i rüyasında gördü. Hz. Ömer, anlından terini siliyordu. Hz. Abbas dedi ki: Ne yaptın? Hz. Ömer'e dedi ki: Ben hesaptan yeni kurtuldum. Rauf ve Rahim olan Allah ile karşılaşmasaydım, tahtım ters dönecekti." Ebû Cehdem'den rivayet edildiğine göre; Ebû Cehdem dedi ki: Hz. Abbas, Hz. Ömer'i çok seviyordu. Hz. Abbas, rüyada Hz. Ömer'i görmeyi çok arzuluyordu. Hz. Ömer'in ölümünden yaklaşık bir yıl sonra, Hz. Ömer'i rüyada gördü. Hz. Ömer'in eliyle anlından terini sildiğini gördü. Hz. Ömer diyordu ki: Bu kurtulduğum zamandır. Rauf ve Rahim olan Allah ile karşılaşmasaydım, neredeyse tahtım ters çevrilecekti.

Abdullah b. Ömer'den şöyle rivayet edilmiştir: Benim yanımda, Hz. Ömer'in ahiretteki durumunu öğrenmekten daha sevimli, hiçbir şey yoktu. Ben rüyamda bir saray gördüm ve ben dedim ki: Bu kimindir? Dediler ki: Bu, Ömer b. Hattâb'ın dır. Hz. Ömer, sanki yeni yıkanmış ve üzerinde bir örtü olduğu halde saraydan çıktı. Abdullah b. Ömer dedi ki: Sen neyle karşılaştın? Hz. Ömer dedi ki: Hayır ile karşılaştım. Eğer Ğafur olan Rab ile karşılaşmasaydım, neredeyse tahtım ters çevrilecekti. Hz. Ömer dedi ki: Ne zamandan beridir, sizden ayrılmışım. Ben dedim ki: Bizden on iki yıldır, ayrılmışsın. Hz. Ömer dedi ki: Ben hesaptan, yeni kurtuldum.

76. Bölüm: Hz. Ömer'in Eşleri Ve Çocukları

Muhammed b. Sa'd'dan şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer'in; Abdullah, Abdurrahman ve Hafsa adında çocukları vardı. Bunların annesi ise; Zeynep b. Mez'un bint Habib b. Veheb b. Huzafe b. Cumah'dır. Hz. Ömer'in Zeydü'l-Ekber ve Rukiyye adında kızları vardı. Anneleri ise; Ümmü Gülsüm bint Ali b. Ebî Talib'in (Allah, yüzünü şerefli kılsın) kızı idi. Ümmü Gülsüm'ün annesi ise; Resûlullah'ın (s.a.s.) kızı, Hz. Fatma (r.anha) idi. Hz. Ömer'in Zeydü'l-Asğar ve Ubeydullah

adında çocukları vardı. Ubeydullah'da, Muaviye ile beraber Sıffin savaşında öldürüldü. Bunların annesi ise; Ümmü Gülsüm bint Cervel b. Malik b. Müseyyeb b. Rebia b. Erdem idi. İslâm, Hz. Ömer ile Ümmü Gülsüm bint Cervel'in arasını ayırdı. Hz. Ömer'in bir oğlu da, Asım idi. Annesi ise; Ümmü Cemile idi. Sabit b. Ebî Akla'ın kız kardeşi idi. Hz. Ömer'in bir oğlu da Abdurrahman el-Evsat idi. Bu, Ebü'l-Muhbir diye tanınıyordu. Annesi ise; Lühye, Ümmü Veled idi. Bir çocuğu da, Abdurrahman el-Esğar idi. Annesi ise; Fukeyhe Ümmü Veled idi. Fatıma adında bir kızı vardı. Annesi ise; Ümmü Hâkim bint Haris b. Himam idi. Zeynep adında bir kızı vardı. Zeynep ise, Hz. Ömer'in en küçük çocuğu idi. Onun annesi ise; Fukeyhe Ümmü Veled idi. İyaz b. Ömer adında bir oğlu vardı. Onun annesinin adı da: Atike bint Zeyd b. Amr b. Nüfeyl idi. Zübeyir b. Bekâr'ın anlattığına göre; Abdurrahman el-Evsat, Ebû Şahme diye künyeleniyordu.

Zübeyir b. Bekâr'dan şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer, Ali b. Ebî Talib'in kızı, Ümmü Gülsüm'ü istedi. Hz. Ali, Hz. Ömer'e dedi ki: "Ümmü Gülsüm daha küçüktür." Hz. Ömer dedi ki: "Ey Ebü'l-Hasan! Sen onu bana sun, ben onda öyle kerametler görüyorum ki, başkası ondaki kerametleri görmüyor." Hz. Ali dedi ki: "Ben onu sana göndereceğim, eğer sen ondan razı olursan, onu sana nikâhladım." Hz. Ali, Ümmü Gülsüm'ü, Hz. Ömer'e bir hırka ile gönderdi. Hz. Ali, Ümmü Gülsüm'e dedi ki: "Sen, Hz. Ömer'e dedi ki: Sana söylediğim hırka budur." Ümmü Gülsüm, Hz. Ömer'e dedi ki: "Bu babamın sana söylediği hırkadır." Hz. Ömer dedi ki: "Hz. Ali'ye de ki: Ben razı oldum, Allah da senden razı olsun." Hz. Ömer, elin Ümmü Gülsüm'ün eteğine atıp tutu ve açıp baktı. Ümmü Gülsüm, Hz. Ömer'e dedi ki: "Bunu seni mi yapıyorsun? Eğer sen Mü'minlerin Emiri olmasaydın, senin burnunu kıracaktım. Ondan sonra Ümmü Gülsüm, Hz. Ömer'in yanından çıktı ve olayı babasına anlattı. Ümmü Gülsüm babasına dedi ki "Sen beni, kötü bir ihtiyara gönderdin " Hz. Ali dedi ki: "Ey kızcığım! Yavaş ol. Çünkü bu senin kocandır." Hz. Ömer, Ravzada ki muhacirlerin toplanma meclisine geldi. İlk hicret edenler orada oturuyorlardı. Hz. Ömer de, onların yanında oturdu ve Hz. Ömer onlara dedi ki: Bana mutluluk dileyin." Muhacirler dedi ki: "Ey Mü'minlerin Emiri! Ne hakkında sana mutluluk dileyelim?" Hz. Ömer dedi ki: Ben, Ali b. Ebî Talib'in kızı olan, Ümmü Gülsüm'ü nikâhladım. Be Resûlullah'ın (s.a.s.) şöyle dediğini işittim: "Her neseb, ilişkiler, evlilik bağları kıyamet gününde, hepsi kesilir. Ancak benim nesebim, ilişkilerim ve evlilik bağlarım kesilmez." Benim, Resûlullah(s.a.s.) ile neseb, ilişki

zaten var idi. Ben, Resûlullah(s.a.s.) ile evlilik bağının olmasını istedim. Muhacirler ona mutluluk dilediler. Ümmü Gülsüm, Hz. Ömer'e; Zeyd ve Rukiye adında çocuk doğurdu.

Muhammed b. Ömer'den ve onun dışındakilerden de şöyle rivayet edilmiştir; dediler ki: Hz. Ömer, Hz. Ali'den (r.anhuma), kızı Ümmü Gülsüm'ü istediği zaman, Hz. Ali dedi ki: O daha küçüktür. Muhakkak ki senin, bu evliliğe ihtiyacın yoktur. Fakat senin amacının ne olduğunu biliyorum. Hz. Ali, Ümmü Gülsüm'e kendisini hazırlamasını emretti. Hz. Ali, bir hırka hazırlamasını istedi. Hz. Ali dedi ki: Bunu Mü'minlerin Emirine götür. Sen ona söyle ki: Beni, babam sana gönderdi ve sana selam ediyordu. Babam sana diyor ki: Eğer bu hırkayı kabul ediyorsan, onu kendi yanında tut. Eğer ondan razı olmazsan, onu geri gönder." Allah-u Teâlâ seni de, senin babanı da mübarek kılsın, biz bundan razı olduk." Muhammed b. Ömer dedi ki: Ümmü Gülsüm babasının yanına döndü. Ümmü Gülsüm dedi ki: Hırkanı açıp bakmadı, sadece bana baktı. Hz. Ali'de Ümmü Gülsüm'ü, Hz. Ömer'e nikâhladı.

Beşir b. Ubeydullah'tan şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer'in nikâhı altında, Asiye adında bir kadın var idi. Resûlullah(s.a.s.) onun ismini, Cemile diye adlandırdı. Hz. Ömer onu çok seviyordu. O kadın, Hz. Ömer namaza çıktığında, kapıya kadar ona eşlik ediyordu. Hz. Ömer evden çıkınca, kadın onu öpüyordu ve kendi yatağına dönüyordu.

İbn Ömer'den şöyle rivayet edilmiştir; Hz. Ömer insanları bir şeyden engellediği zaman, kendi ev halkının yanına gidiyordu veya İbn Ömer dedi ki: Tüm yiyeceklerini topluyordu. Hz. Ömer dedi ki: "Ben insanları, şu şu şeylerden menettim. Et yiyen kuşlar, ete baktıkları gibi, halk size bakıyor. Eğer yasakladığım şeyleri siz yerseniz, insanlarda yer. Eğer siz sakınırsanız, insanlarda sakınırlar. Benim ev halkımdan herhangi birisi, insanlara yasakladığım bir şeyi yaparsa, ona kat kat ceza vereceğim. Sizden herhangi biri, ister yapsın, isterse sakınsın.

77. Bölüm: Hz. Ömer'in, İçki İçen Evladını Dövmesi

Üsame b. Eslem'den, oda babasından, oda dedesinden şöyle rivayet etmiştir: Bir gün Amr b. As'tan, Hz. Ömer'i anlattığını işittim. Amr b. As, Hz. Ömer'e (r.a.) rahmet okudu. Ondan sonra Amr. b. As dedi ki: Resûlullah'tan (s.a.s.), Hz. Ebû Bekir'den sonra, Hz. Ömer'den başka, en fazla Allah'tan korkan kimseyi görmedim. Hz. Ömer, hak ister babası üzerinde, ister çocuğu üzerinde olsun, hiç fark etmez, o hakkı yerine getiriyordu. Ondan sonra Amr b. As dedi ki: "Allah'a yemin olsun ki!

Mısır'da evimdeyken, birisi benim yanıma geldi. Yanıma gelen adam dedi ki: Hz. Ömer'in iki oğlu olan, Abdullah ile Abdurrahman çıplak bir şekilde geldiler. Bana haber veren adama dedim ki: Bunlar, Mısır'ın neresindedirler? Adam dedi ki: Mısır'ın en uzak yerindedirler. Hz. Ömer bana bir mektup göndermişti ve şöyle diyordu: Ben seni, başkalarına yapmadığın şeyi, benim ev halkımdan herhangi biri senin yanına geldiğinde, o yasakladığın şeyleri, onlara yapmandan seni sakındırıyorum. Eğer sen bunu yapmazsan, seni cezalandıracağım." Muhakkak ki ben, onlara bir şeyi hediye olarak göndermeye güç yetiremem. Onların babasının korkusundan dolayı, onların yanına da gidemiyorum. Allah'a yemin olsun ki! Ben, ne bir şey gönderebiliyordum, nede onların yanına gidemiyordum. Bu haldeyken, birisi dedi ki: Abdurrahman b. Ömer ve Ebû Serva kapıdadırlar, içeriye girmek için, izin istiyorlar. Bende dedim ki: İçeriye girebilirler. Yorgun bir şekilde içeri girdiler. O ikisi dediler ki: Allah'ın cezasını bize uygula. Dün biz içki içtik ve sarhoş olduk. Amr b. As dedi ki: Onlara ceza vermedim ve onları yanımdan kovdum. Abdurrahman dedi ki: Eğer sen bize ceza vermezsen, babamın yanına geleceğin zaman, senin ceza vermediğini ona söyleyeceğim. Amr b. As dedi ki: Bir görüş aklıma geldi. Anladım ki ben, onlara had cezası uygulamaz isem, bu konudan dolayı Ömer bana kızacak. Yaptığım şeyin, ona muhalefet olacağından dolayı, beni bu görevden alacak. Ben bu haldeyken, Abdullah b. Ömer içeri girdi. Bende onu karşıladım ve sevindim. Ben, meclisimin boş tarafında oturmasını istedim, o da bundan sakındı. Abdullah b. Ömer dedi ki: Babam senin yanına girdiğimde, üstünlük olmaması için, beni bundan sakındırdı. Herkesin gözü önünde kardeşimin başını tıraş etmeyin. Dayağa gelince, nasıl döversen döv. Amr b. As dedi ki: Buradaki usul; had cezası ile beraber tıraş etmektir. Amr b. As dedi ki: Had cezasını uygulamak için, onları evin avlusuna çıkarttım. Had cezasını onlara uygulamaya başladım. Ceza bittikten sonra, İbn Ömer kardeşi ile beraber bir eve girdi. Kardeşi ve Ebû Sarie'nin kafalarını tıraş etti. Amr b. As dedi ki: Allah'a yemin olsun ki! Meydana gelen bu olayı, Hz. Ömer'in mektubunu okumaya başlamayana kadar, hiçbir şeyi Hz. Ömer'e söylemedim. Hz. Ömer mektupta şöyle yazmıştı: "Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla. Allah'ın kulu, Mü'minlerin Emirinden, Asi b. As'a. Ey İbnü'l-As! Senin bana karşı cüretine ve emirime karşı gelmene hayret ettim. Ben seni vali seçmekle, Bedir ehline muhalefet ettim. Oysaki onlar, senden daha hayırlı idiler ve ben seni onlara tercih ettim. Sen benim emrini yerine getirmeyerek, bana karşı çıkıp cesaretlendin.

Senin çirken bir şey yaptığını gördüm. Ben seni, bu görevden alacağım. Seni görevden almama sebep olan kötülük şuydu: Abdurrahman'a had cezası uygularken, onu evinde dövüp, tıraş ettin. Biliyorsun ki, senin bu yaptığın davranış, bana muhalefet etmektir. Abdurrahman, raiyyetin altında bulunan bir adamdır. Onun dışındaki Müslümanlara uyguladığın ceza ne ise, Abdurrahman'a da aynısını uygulaman gerekir. Fakat sen dedin ki: Abdurrahman, Mü'minlerin Emirinin oğludur. Biliyorsun ki: Eğer Allah'ın hakkı, birisi üzerine uygulanması gerekiyorsa, benim yanımda ona karşı bir müsamaha yoktur. Benim mektubum sana ulaşacağı zaman; Abdurrahman'ı üzerinde aba olduğu halde, semerli bir bineğin üzerinde bana gönder ki, yapmış olduğu kötülüğü öğrensin. Amr b. As, Abdurrahman'ın babasının (Hz. Ömer'in) dediği şekilde, onu gönderdi. Ben, İbn Ömer'e babasının göndermiş olduğu mektubu okuttum. Abdurrahman'a uygulamış olduğum cezanın yanlışlığından dolayı özrümü beyan etmek için, Hz. Ömer'e bir mektup gönderdim. O mektupta şöyle yazmıştım: Abdurrahman'a had cezasını, evimin avlusunda uygulamışım. Allah'a yemin olsun ki! O yeminden daha büyük bir yemin yoktur. Ben had cezalarını, ister Müslüman, isterse zimmi olsun, o cezayı evimin avlusunda uyguluyorum. Bu mektubu Abdullah b. Ömer'e ile beraber, Hz. Ömer'e gönderdi. Amr b. As dedi ki: Bunu babana teslim et. İbn Ömer Abdurrahman ile beraber babasının yanına gitti. Abdurrahman, Hz. Ömer'in yanına gittiğinde, üzerinde bir aba vardı. Abdurrahman bineğinden dolayı yürüyemiyordu. Hz. Ömer dedi ki: Ey Abdurrahman! Sen böyle mi yaptın. Bende seni kamçı ile döverim. Abdurrahman b. Avf, Hz. Ömer ile konuştu. Abdurrahman b. Avf dedi ki: Ey Mü'minlerin Emiri! Bir kere ona had cezası uygulanmış. Hz. Ömer buna aldırış etmedi ve Abdurrahman b. Avf'ı azarladı. Oğlu Abdurrahman'ı, kamçılarken bağırıyordu ve diyordu ki: Ben hastayım, sende beni öldürüyorsun. Hz. Ömer onu dövdü ve onu hapsetti. Ondan sonra hastalanıp, öldü.

Abdullah b. Ömer'den şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer'in (r.a.) hilafeti döneminde, Mısır da iken, Abdurrahman b. Ömer beraberinde; Ukbe b. Haris olan Ebû Sarie ile beraber içki içtiler. İkisi de sarhoş oldular. Sabah olduğu zaman Amr b. As'ın yanına gittiler. Amr b. As'da Mısır'da vali idi. Her ikisi de Amr'a dedi ki: Bizi temizle. İçtiğimiz içkiden dolayı sarhoş olduk. Abdullah b. Ömer dedi ki: Amr b. As'ın yanına geldiklerinden haberim yoktu. Abdullah b. Ömer dedi ki: Benim kardeşim, Abdurrahman bana dedi ki: İçmiş olduğum içkiden dolayı, sarhoş

olmuşum. Bende kardeşime dedim ki: Eve git, seni evde temizleyeceğim (had cezası uygulayacağım). Kardeşim bana dedi ki: Biz yapmış olduğumuz şeyi valiye bildirmişiz. Abdullah b. Ömer dedi, ben dedim ki: Allah'a yemin olsun ki! Halkın arasında seni tıraş etmez. İçeriye gir, ben beni tıraş edeceğim. O zaman halkın gözünün önünde had cezasıyla beraber onları tıraş ediyorlardı. Benimle beraber eve girdi. Abdullah b. Ömer dedi ki: Ben kardeşimi elimle tıraş ettim. Amr b. As'da onları kamçıladı. Ömer b. Hattâb (r.a.) olayın ne şekilde yapıldığını işitti. Ömer b. Hattâb, Amr b. As'a şöyle bir mektup yazdı: Bir binek üzerinde Abdurrahman b. Ömer'i bana gönder. Amr b. As'da onu gönderdi. Abdurrahman b. Ömer, Hz. Ömer'in yanına geldiğinde, kendi oğlu olduğundan dolayı onu kamçılayıp, ona ceza verdi. Ondan sonra serbest bıraktı. Tam bir ay serbest kaldıktan sonra, onu kaderi tamamlanıp öldü. İnsanların çoğu ise, Hz. Ömer onu kamçılamasından dolayı öldüğünü sanıyorlardı. Hâlbuki Hz. Ömer'in kamçılamasından dolayı ölmedi, eceliyle öldü.

İbnü'l-Cevzî dedi, ben diyorum ki: Abdurrahman b. Ömer'in içki içtiğine dair söylentiyi uygun görmüyorum. Muhtemelen Abdurrahman, üzüm suyunu içerken, bundan sarhoşluk meydana gelmeyeceğini zannettiğinden dolayı, içmiş. Ebû Sarie Bedir ehlindendi. Üzüm suyunu içip sarhoş olduklarından dolayı, gidip bizi temizleyin dediler. Hadlerini aştıklarından dolayı, bu pişmanlıkları dahi onlara yeterliydi. Nefislerine karşı haddi aşanlar, Yüce Allah'a karşı nefislerine kızdılar. Nefislerini ise, had cezasına teslim ettiler. Hz. Ömer'in kendi çocuğuna had cezası uygulamasına gelince; Hz. Ömer'in kendi çocuğuna had cezası uygulamadı. Onu terbiye etmek için dövdü. Çünkü had cezası uygulandıktan sonra tekrarlanmaz. Bir topluluk bu olayı kısas diye değerlendirmişler ve olayı değiştirip öyle anlatmışlardır. Bir sefer diyorlar ki: Hz. Ömer, Abdurrahman'a içki içtiğinden dolayı, had cezası uyguladı. Bir arada zina ettiğinden dolayı, Hz. Ömer ona had uyguladı. Avam halkı ağlatacak düzmece kelamları söylüyorlar. Hâlbuki bu olay, içki içmekten dolayı, meydana gelecek bir olay değildir. Mevzuat adlı kitabımda bu olayı detaylı bir şekilde izah etmişim. Ben bu olayı tekrar burada anlatmayı uygun görmedim.

İbn Ömer'den şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer'e; senin oğlun kendi evinin etrafını duvarla örmüş, haberi ulaştı. Hz. Ömer dedi ki: Allah'a yemin olsun ki! Eğer dedikleri gibiyse, onun evini yakacağım.

78. Bölüm: İnsanların, Hz. Ömer'i (r.a.) Övmeleri

-Hz. Ebû Bekir'in, Hz. Ömer'i övmesi:

Hz. Ebû Bekir' in, Hz. Ömer'i övmesi bu kitabımızın başında geçti. Misal olarak, Hz. Ebû Bekir'in hilafeti Hz. Ömer'e bırakacağına dair bir ahit bıraktığı zaman, Hz. Ebû Bekir'e denildi ki: Ömer'i bizim üzerimize halife tayin ettin. Rabbine ne diyeceksin. Hz. Ebû Bekir dedi ki: Ben Rabbime; senin halkının en hayırlısını, onlara halife tayin ettim, diyeceğim. İkinci misal ise; sahabiler, Hz. Ebû Bekir'e diyorlar ki: "Sen mi halifesin, yoksa Hz. Ömer mi, biz bunu bilmiyoruz?" Hz. Ebû Bekir dedi ki: Eğer Hz. Ömer'i halife olarak kabul ederseniz, halife odur. Bu gibi misaller çoktur, tekrarlamaya gerek yoktur.

-Hz. Osman'ın, Hz. Ömer'i Övmesi

İbn Sirin'den şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer, Ebû Musa'ya bir mektup yazdı. Mektupta söyle diyordu: Bu mektubum sana ulaştığında, insanların haklarını kendilerine ver. Geriye kalanları Ziyad ile beraber bana gönder. Ebû Musa'da, Hz. Ömer'in dediğini yaptı. Hz. Osman halife olduğunda, Hz. Ömer'in yazmış olduğu mektubun aynısını, Ebû Musa'ya yazıp gönderdi. Ebû Musa Hz. Osman'ın yanına geldi. O malları getirip, Hz. Osman'ın önüne bıraktı. Hz. Osman'ın bir oğlu geldi ve o gümüşlerden bir tane aldı. Çocuk bu gümüşü alıp götürdü. Ziyad'da ağladı. Hz. Osman dedi ki: "Seni ağlatan şey nedir? Ziyad dedi ki: Sana geldiğim gibi, Mü'minlerin Emiri olan Hz. Ömer'in yanında geldim. Hz. Ömer'in bir oğlu gelip, bir dirhemi aldı. Hz. Ömer çocuğuna emredip, o aldığı şeyi ondan aldı. Hatta çocuğu da ağladı. Senin çocuğun gelip, bu gümüşü aldı. O çocuğa bir şey söyleyecek kimse görmedim." Hz. Osman, Ziyad'a dedi ki: Allah için Hz. Ömer; ev halkını ve akrabalarını bu malı almaktan alıkoyuyordu. Bende Allah rızası için; ev halkıma ve akrabama veriyorum. Hz. Osman; Artık sen, Ömer gibi birisiyle karşılaşmayacaksın." Diye, üç kere tekrar etti.

İsmail b. Ebî Halid'den şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Osman'a denildi ki: Ömer gibi olmaz mısın? Hz. Osman dedi ki: "Lokman-ı Hekim gibi olmaya güç yetiremiyorum."

-Hz. Ali'nin (Allah, yüzünü şerefli kılsın), Hz. Ömer'i Övmesi

İbn Abbas'tan şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer kendi yatağının üzerine konuldu ve insanlar onun her iki tarafını çevrelediler. İnsanlar onu defnetmeden önce, onun üzerine namaz kılıp, ona dua ediyorlardı. Bende, o insanların içerisindeydim. Kimse beni gözetlemiyordu. Ancak bir adam, arkadan iki omzumu

tutmuştu. Bende dönüp baktım, onun Ali b. Ebî Talib olduğunu gördüm. Hz. Ali, Hz. Ömer'e rahmet okuyordu ve diyordu ki: Benim yanımda, senden daha sevimli olan ve kendi amelinin misliye Allah ile karşılaşacak olan birisini bırakmadın. Allah'a yemin olsun ki! Allah seni iki arkadaşın olan; Resûlullah'ın (s.a.s.) ve Hz. Ebû Bekir'in yanına bırakacak. Benim bunu söylememin sebebi ise, Resûlullah'tan (s.a.s.) çoğu zaman, şöyle işitiyordum: Resûlullah(s.a.s.) diyordu ki: Ben, Ebû Bekir ve Ömer çıktık. Zannediyorum ki, Allah seni onlarla beraber kılacaktır." Bu sahih bir hadistir. Bunu Buhari, Abdan'dan rivayet etmiştir. Bu hadisi de Müslim, Ebû Kureyb'den rivayet etmiştir. Ca'fer dedi ki: Hz. Ali dedi ki: Ali bunu dediği zaman, Hz. Ömer'in başucundaydı ve Hz. Ömer vurulmuştu. Bu şeref payesiyle beraber, Allah ile karşılaşıncaya kadar, bu ümmetin en sevimlisidir.

Cafer b. Muhammed'den, oda babasından şöyle rivayet etmiştir: Hz. Ömer yıkanıp, kefenlendikten sonra yatağının üzerine konuldu. Hz. Ali dedi ki: Allah'a yemin olsun ki! Yanımda, yeryüzünde bu elbiseyle örtünmüş bu adam gibi, amel sahifesiyle Allah ile karşılaşacak, daha sevimli bir adam yoktur.

Avn b. Ebî Cuheyfe'den, oda babasından şöyle rivayet etmiştir: Hz. Ömer elbiseyle örtünmüş olduğu halde yanındaydım ve Allah'a vermiş olduğu sözü yerine getirdi. Hz. Ali geldi, Hz. Ömer'in yüzündeki elbiseyi açtı ve Hz. Ali dedi ki: Ey Ebû Hafs! Allah'ın rahmeti senin üzerine olsun. Allah'a yemin olsun ki! Yanımda, Resûlullah'tan (s.a.s.) sonra, senin gibi amel sahifesiyle Allah ile karşılaşacak, daha sevimli kimse yoktur.

Nafi'den, o da İbn Ömer'den şöyle rivayet etmiştir: Hz. Ömer yıkandıktan sonra, Resûlullah'ın (s.a.s.) kabri ile minberi arasına bırakıldı. Hz. Ali geldi. Saflar arasında durdu ve Hz. Ali, üç sefer şunu dedi: Allah'ın rahmeti senin üzerine olsun! Yanımda, Allah'ın yarattıkları içerisinde, Resûlullah'ın (s.a.s.) amel sahifesinden sonra, bu örtülü olan şahıs gibi, amel sahifesiyle Allah ile karşılaşacak olan, daha sevimli kimse yoktur.

Ebû Mahled'den şöyle rivayet edilmiştir: Ali b. Ebî Talib dedi ki: Resûlullah'ın (s.a.s.) vefatından sonra, en iyimizin; Hz. Ebû Bekir olduğunu öğrendik. Hz. Ebû Bekir'in vefatından sonra ise, en iyimizin; Hz. Ömer (r.a.) olduğunu öğrendik.

Şa'bi'den şöyle rivayet edilmiştir: Ali b. Ebî Talib, bize şöyle diyordu: Sekine (Ruh dinginliği, huzuru), Ömer'in dili ve kalbi üzerine konuşuyordu.

Zerre b. Habş'den, o da Hz. Ali'den şöyle rivayet etmiştir: Sekine'nin, Ömer'in dili üzerine konuştuğunu uzak görmüyorduk.

Amr b. Meymun'dan, o da Ali b. Ebî Talib'ten şöyle rivayet etmiştir; Resûlullah'ın (s.a.s.) sahabelerinin çoğunluğu, Sekine'nin, Ömer'in dili üzerine konuştuğunu inkâr etmiyordu.

Tarık b. Şihab'tan şöyle rivayet edilmiştir: Ali b. Ebî Talib dedi ki: Bir melek, Ömer'in dili üzere konuşuyor, diye, kendi aramızda konuşuyorduk.

Şa'bi'den, o da Ali b. Ebî Talib'ten şöyle rivayet etmiştir: Ebû Bekir, sabırlı ve yumuşak idi. Ömer ihlaslı idi ve Allah için nasihat ediyordu. Allah da ona nasihat edip, onu samimi kıldı. Resûlullah'ın (s.a.s.) sahabelerinin çoğunluğu olarak bizler; Sekine'nin, Ömer'in dili üzerine konuştuğunu görüyorduk. Şeytanın Ömer'e yanlış yapmak için emir vermekten korktuğunu, kesin olarak biliyorduk.

Esved b. Kays'tan, o da bir adamdan, o da Ali b. Ebî Talib'ten şöyle rivayet etmiştir: Ömer, bir iş için halife olarak seçildi. Kendisi o işi düzeltti ve dinin direklerini yerleştirene kadar, kendisi de dik durdu.

Abdi Hayr'dan şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ali minbere çıktı, Resûlullah'ı (s.a.s.) anlattı. Hz. Ali dedi ki: Resûlullah(s.a.s.) vefat etti, Ebû Bekir halife seçildi. Ebû Bekir, Resûlullah'ın (s.a.s.) yaptığı işi yaptı, Allah-u Teâlâ bu hal üzere onun ruhunu alana kadar, Resûlullah'ın icraatlarıyla yoluna devam etti. Ondan sonra Ömer halife olarak seçildi. Ömer'de o ikisinin yaptığı işi yapıp, Allah-u Teâlâ bu hal üzere Ömer'in ruhunu alana kadar, onların icraatlarıyla yoluna devam etti.

İbn Ebû Şureyhe'ten şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ali'nin, minber üzerindeyken şöyle dediğini işittim: Dikkat edin! Ömer, Allah için nasihat edendi. Allah-u Teâlâ'da, ona nasihat edip, onu samimi kıldı.

Ebû İshak es-Sebiî'den şöyle rivayet edilmiştir: "Necran halkı, Hz. Ali'nin yanına geldiler ve dediler ki: Ey Mü'minlerin Emiri! Şefaatin dilindedir, yazışmaların elindedir. Hz. Ömer bizi, toprağımızdan çıkarttı. Sende bizi, toprağımıza geri döndür." Hz. Ali dedi ki: Size yazıklar olsun! Hz. Ömer işlerini doğru yapmıştır. Onun yapmış olduğu bir işi, kesinlikle değiştirmem.

-Said b. Zeyd'in, Hz. Ömer'i Övmesi

Said b. Zeyd'den şöyle rivayet edilmiştir; Said b. Zeyd, Hz. Ömer'in ölümüne ağlıyordu. Kendisine denildi ki: Seni ağlatan şey nedir? Said b. Zeyd dedi ki: İslâm

için ağlıyorum. Çünkü Hz. Ömer'in ölümü, İslâm'da öyle bir yarık açtı ki, kıyamet gününe kadar o yarık, yamalanamaz.

-Abdullah b. Mes'ud'un, Hz. Ömer'i Övmesi

Zeyd b. Veheb'ten şöyle rivayet edilmiştir: Abdullah b. Mes'ud'un yanına geldik. Abdullah b. Mes'ud da, bize Hz. Ömer'i anlattı. O da ağlamaya başladı. Hatta onun gözyaşlarından dolayı, taşlar ıslandı. Abdullah b. Mes'ud dedi ki: "O bir kaleydi. Onun kale olması da, İslâm içindi. İnsanlar İslâm'a giriyorlardı ve İslâm'dan da çıkmıyorlardı. Hz. Ömer öldüğü zaman, bu kale yarıldı. İnsanlar da İslâm'dan çıkmaya başladılar."

Ebû Vail'den şöyle rivayet edilmiştir: Abdullah b. Mes'ud yanımıza geldi. Hz. Ömer'in olayını bize anlattı. Abdullah b. Mes'ud'u hiçbir gün, bu günkü kadar ağlayıp, üzüldüğünü görmedim. Ondan sonra Abdullah b. Mes'ud dedi ki: Allah'a yemin olsun ki! Eğer Hz. Ömer'in bir köpeği sevdiğini bilseydim, bende o köpeği sevecektim. Allah'a yemin olsun ki! Ben, değneği dahi, Hz. Ömer'in yokluğunu hissettiğini zannediyorum.

Ebû Vail'den şöyle rivayet edilmiştir: Abdullah b. Mes'ud dedi ki: Allah'a yemin olsun ki! Hz. Ömer'in yokluğu, her şeye tesir etmiştir. Eğer Hz. Ömer'in, bir köpeği sevmiş olduğunu bilseydim, yanımda en sevimli, o köpek olacaktı.

Ebû Vail'den, o da Abdullah'tan şöyle rivayet etmiştir: Ben Ömer'i şöyle gördüm, onun iki gözü arasında bir melek vardı ve o melek ona doğru yolu gösteriyordu.

Ebû Vail'den şöyle rivayet edilmiştir: Abdullah dedi ki: Terazinin bir kefesinde Hz. Ömer'in ilmi olsa, yeryüzündeki diğer ilimlerde, terazinin diğer kefesine bırakılsa, Hz. Ömer'in ilmi daha ağır basacaktır.

İbrahim'den, o da Abdullah'tan şöyle rivayet etmiştir: Hz. Ömer'in vefat etmesiyle, ilmin onda dokuzunu götürdüğünü zannediyorum.

İbn Veheb'ten şöyle rivayet edilmiştir: Abdullah dedi ki: Hz. Ömer'in sana Kur'ân-ı okuduğu gibi, sende Kur'ân-ı oku. Hz. Ömer, içimizde Allah'ın kitabını ve dinini en iyi bilenimizdi.

Zeyd'den şöyle rivayet edilmiştir: Abdullah hutbe okuyordu. Abdullah diyordu ki: Ben, Hz. Ömer'in iki gözü arasında bir meleğin, ona yol gösterip, onu düzelttiğini zannediyorum. Ben şeytanın, Hz. Ömer'i hak yoldan ayırmak için, ona bir şey söylemekten korktuğunu zannediyorum.

İbn Mes'ud'dan şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer'in İslâm'a girmesi, İslâm için bir fetihti. Onun hicreti de, İslâm'a yardım idi. Onun halifeliği de, Müslümanlar için rahmetti.

-Ebû Talha el-Ensari'nin, Hz. Ömer'i Övmesi

Enes b. Malik'ten şöyle rivayet edilmiştir: Ebû Talha el-Ensari dedi ki: Allah'a yemin olsun ki! Hz. Ömer'in ölümüyle, her Müslümanın evinde, dinleri ve dünyaları konusunda bir eksiklik meydana geldi.

-Huzeyfe'nin, Hz. Ömer'i Övmesi

Hz. Ömer'in dönemindeki İslâm'ın misali; ilerleyen bir emir gibiydi. O emir durmadan ilerliyordu. Hz. Ömer öldürüldüğü zaman, İslâm durmadan gerilemeye başladı.

-Amr b. As'ın, Hz. Ömer'i Övmesi

İbrahim b. Sa'd'dan, o da babasından şöyle rivayet etmiştir: "Amr b. As bir gün, kendi raiyyeti altındaki insanların önünde yürürken, kendi kendine konuşuyordu ve dedi ki: Ömer b. Hanteme'nin başarısı, Allah'tandır. Ömer b. Hantame'den kastı ise; Ömer b. Hattâb idi.

-Halid b. Velid'in, Hz. Ömer'i Övmesi

Urve b. Kays el-Becili'den şöyle rivayet edilmiştir: Halid b. Velid, bize hutbe verdi. Halid b. Velid dedi ki: "Hz. Ömer, beni Şam'a gönderdi. (Halid b. Velid, Şam'lılardan biri gibiydi. Halid b. Velid'in görevi döneminde Şam; bal ve yağ gibi güzel oldu. Şam böyle olunca, Hz. Ömer başkasını bana tercih etti.) Hz. Ömer beni, Hind'e gönderdi. Halid b. Velid'in yanında bulunan bir adam, Halid'e dedi ki: Ey Emir! Sabret, sabret. Çünkü fitne ortaya çıkmıştır. Halid b. Velid, ona dedi ki: İbn Hattâb sağ iken mi, fitneler çıkmıştır! Bu fitne, Hz. Ömer'den sonra ortaya çıkacaktır."

-Abdullah b. Selam'ın, Hz. Ömer'i Övmesi

Abdullah b. Sâriye'den şöyle rivayet edilmiştir: Abdullah b. Selam gelip, Hz. Ömer'in cenaze namazını kıldıktan sonra dedi ki: "Eğer Hz. Ömer'in üzerine cenaze namazını kılmakla beni geçmişseniz, Hz Ömer'i övme konusunda, beni geçmemişsinizdir." Ondan sonra Abdullah b. Selam kalktı ve dedi ki: "İslâm kardeşliği ne güzeldir! Ey Ömer! Hak konusunda, çok cömerttin. Batıl konusunda ise, çok cimriydin. Güzel olan şeylerden razıydın. Küsülmesi gereken şeylerde ise,

küsüyordun. Övücü değildin. Görünmeyen de değildin. Hoş kokulu ve iffetli bir bakışa sahip idin.

Hanım Sahabilerin, Hz. Ömer'i Övmeleri

-Hz. Aişe'nin, Hz. Ömer'i Övmesi

Kasım b. Muhammed'den, o da Hz. Aişe'den şöyle rivayet etmiştir: Kim İbn Hattâb'ı görseydi, onun İslâm için zengin bir karaktere sahip olduğunu bilirdi. Allah'a yemin olsun ki! O bizim en cömerdimiz idi. O cinsinin tek örneği idi. O emsallerini işler için hazırlıyordu.

Urve'den, o da Hz. Aişe'den şöyle rivayet etmiştir: Siz meclislerinizi, Resûlullah'a (s.a.s.) salat getirerek ve Ömer b. Hattâb'ı anlatarak güzelleştiriniz.

Urve'den, o da Hz. Aişe'den şöyle rivayet etmiştir: Siz Ömer'i anlatırsanız, meclisiniz has olur.

-Ümmü Eymen'in, Hz. Ömer'i övmesi

Tarık b. Şihab'tan şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer vurulduğu zaman, Ümmü Eymen dedi ki: Bu gün İslâm vuruldu.

-Şifa bint Abdullah'ın, Hz. Ömer'i övmesi

Süleyman b. Ebî Hasme'den, o da babasından şöyle rivayet edilmiştir: Şifa bint Abdullah dedi ki: Şifa bint Abdullah, aynı hizada yürüyen bazı gençleri gördü ve yavaş yavaş konuşuyorlardı. Şifa bint Abdullah dedi ki: Bunlar kimlerdir? Dediler ki: Bunlar zahit, dindar insanlardır. Şifa bint Abdullah dedi ki: Allah'a yemin olsun ki! Hz. Ömer konuştuğu zaman sözünü işittiriyordu, yürüdüğü zaman ise acele ediyordu. Vurduğu zaman ise, incitiyordu. Gerçek dindarımız, Hz. Ömer idi."

Tabiînin, Hz. Ömer'i Övmeleri

-Ali b. Hüseyin'in, Hz. Ömer'i Övmesi

İbn Ebû Hazm'dan, o da babasından şöyle rivayet edilmiştir: Ali b. Hüseyin'den, Ebû Bekir ve Ömer'in; Resûlullah'a (s.a.s.) yakınlığı hakkında soru soruldu. Ali b. Hüseyin dedi ki: Bu gün onun yanında yattıkları gibi, sağ olduklarında da, aynen bu günkü gibiydiler.

-Abdurrahman b. Ğanem'in, Hz. Ömer'i Övmesi

Hz. Ömer öldüğü zaman, Abdurrahman b. Ğanem dedi ki: Bu gün İslâm sırtını çevirdi. Hz. Ömer çöl toprağında, düşman onu kovalarken, birisi ona gelip dese ki: Bu gün İslâm'dan kaçmak için kuvvetli bir şekilde tedbirini al, denilecek birisi değildi.

-Şa'bi'nin, Hz. Ömer'i Övmesi

Abdullah b. İdris'ten şöyle rivayet edilmiştir: Eş'ab'ın, şöyle dediğini işittim: Bir eş hakkında, insanlar ihtilaf ettikleri zaman, bu şey hakkında Hz. Ömer'in ne dediğine bak. Çünkü Hz. Ömer, danışmadan hiçbir şey yapmıyordu. Abdullah b. İdris dedi ki: Ben bunu, İbn Sirin'e anlattım. İbn Sirin dedi ki: Eğer birisi, ben Hz. Ömer'den daha bilgiliyim dese, o şahıstan sakın.

Salih b. Hayy'dan şöyle rivayet edilmiştir: Şa'bi dedi ki: Her kim ki, hüküm vermek için bir fetva kararını almak, kendisini sevindiriyorsa, o zaman Hz. Ömer'in vermiş olduğu fetvayı alsın. Çünkü Hz. Ömer, danışıyordu.

-Kabise b. Cabir'in, Hz. Ömer'i Övmesi

Şa'bi'den şöyle rivayet edilmiştir: Kabise b. Cabir'in şöyle dediğini işittim: Hz. Ömer ile beraber arkadaşlık yaptım. Allah'ın kitabını, Hz. Ömer'den daha iyi okuyanı, Allah'ın dinini de ondan daha iyi bileni, Allah'ın kitabını da ondan daha güzel ders vereni, görmedim."

-Hasan b. Ebî Hasan el-Basri'nin, Hz. Ömer'i Övmesi

Kurre b. Halid'den, o da Hasan'dan şöyle rivayet etmiştir: Meclislerinizin güzel olmasını isteyeceğiniz zaman, Hz. Ömer'i anlatmaya başlayın.

Hasan'dan şöyle rivayet edilmiştir: Hangi bir ev halkı, Hz. Ömer'in yokluğunu hissetmemişse, o en kötü ev halkıdır.

-Mücahid'in, Hz. Ömer'i övmesi

Vasil el-Ahdeb'ten, oda Mücahid'den şöyle rivayet etmiştir: "Hz. Ömer döneminde kendi aramızda; şeytan bağlanmış diyorduk. Hz. Ömer öldüğü zaman, şeytan serbest kalıp cesaretlendi."

-İbn Sirin'in, Hz. Ömer'i Övmesi

Sa'd b. Ebî Vakkas'tan, oda Muhammed b. Sirin'den şöyle rivayet etmiştir: Bilinmeyen şeyler hakkında, Resûlullah'tan (s.a.s.) sonra, Hz. Ebû Bekir'den daha o şeylerden çekinen kimse yoktu. Hz. Ebû Bekir'den sonra ise; bilinmeyen şeyler hakkında, Hz. Ömer'den daha çok sakınan kimse yoktu.

-Tarık b. Şihab'ın, Hz. Ömer'i Övmesi

Hammad b. Zeyd'den, oda Eyyüb'ten şöyle rivayet edilmiştir: "Resûlullah'tan (s.a.s.) sana bir görüş ayrılığı ulaştığı zaman, sen bu görüş ayrılığında; Hz. Ebû Bekir'in ve Hz. Ömer'in de, bu görüş ayrılığında olduklarını gördüğün zaman, şiddetli bir şekildi buna yapış, çünkü bu sünnettir ve haktır.

-Abdülmelik b. Mervan'ın, Hz. Ömer'i Övmesi

Ali b. Abdillah b. Abbas'tan (r.a.) şöyle rivayet edilmiştir: "Şiddetli ve soğuk bir günde, Abdülmelik b. Mervan'ın yanına gittim. O küçük bir çadırdaydı. Çadırın ağzı, kırmızı bir boyayla boyanmıştı. O çadırın dışı ise, sıcak idi ve etrafında dört tane ateş ocağı vardı. Abdülmelik b. Mervan, soğuğun çenemi titrettiğini gördü. Abdülmelik b. Mervan dedi ki: Herhalde bu günümüz soğuktur. Ben dedim ki: Yüce Allah, emiri ıslah etsin. Şam ehli, üzerlerinden bundan daha soğuk bir günün geçtiğini sanmıyorlar. Abdülmelik b. Mervan dünyayı anlatıp, yerdi ve dünyadan da nasibini aldı. Abdülmelik b. Mervan dedi ki: Muaviye kırk yıl yaşadı. Yirmi yıl vali, yirmi yılda halife olarak yaşadı. Allah rızası için, İbn Hanteme'nin oğluna (Hz. Ömer'e); Maşallah! Ondan daha iyi dünyayı bilen kimse yoktu, fakat dünyaya da yaklaşmadı.

79. Bölüm: Hz. Ömer'in Sevgisi ve Sevgisinin Sevabı

Hasan'dan, oda Cabir b. Abdillah'tan şöyle rivayet etmiştir: Resûlullah(s.a.s.) dedi ki: "Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer'in sevgisi, imandandır. Onlara buğz etmekte küfürdür. Kim benim ashabıma küfür ederse, Allah'ın laneti onun üzerine olsun."

Muhammed b. Halid b. Utbe'den şöyle rivayet edilmiştir: Malik b. Enes'in şöyle dediğini işitim: "Kıyamet gününde bir topluluk Yüce Allah'ın huzuruna getirilip, durduruyorlar ve onları ateşe götürmek için emir veriliyor. Zebani onları yakalayıp ateşe yaklaştırıyor. Cehennemin bekçisi olan Malik, onları yakalamak istiyor. Yüce Allah rahmet meleklerine diyor ki: "Onları geri çevirin." Onlarda, onları geri çeviriyorlar. Uzun bir süre, Yüce Allah'ın huzurunda kalıyorlar. Yüce Allah onlara diyor ki: "Ey Kullarım! Sizin meydana işlediğiniz günahlardan dolayı, sizi ateşe gönderdim. Çünkü siz, o günahlardan dolayı, ateşe müstahak olmuştunuz. Ben sizi korkuttum. Günahlarınız, Ebû Bekir ve Ömer'e olan sevginizden dolayı, gitti.

Yahya b. İsmail b. Seleme b. Küheyl'den şöyle rivayet edilmiştir: Benim bir kız kardeşim vardı, benden daha büyük idi. Cinnet geçirip, aklını yetirdi. Temizliğe çok dikkat ediyordu. Bazen aklı başına geliyordu, kılmadığı namazlarını, kaza edinceye kadar sayıyordu. Yahya b. İsmail dedi ki: Gecelerden bir gece uykudayken, gecenin yarısında, kapım çalındı. Ben dedim ki: "Bu kimdir?" dedi ki: " Beceh!" Dedim ki: "Bacım mı?" Dedi ki: "Senin Bacın!" Dedim ki: "Buyrun!" Kapıyı açtım. Oda eve girdi. Kız kardeşim yirmi yıldı, ev yolunu bilmiyordu. Kız kardeşime dedim

ki: “Ey Bacım, Hayırdır!” Kız kardeşim dedi ki: “Hayırdır. Bu gece birisi benim rüyama geldi ve bana denildi ki: “Sana selam olsun, Ey Beceh! “ Dedim ki: Size de selam olsun.” Denildi ki: “Yüce Allah senin baban olan İsmail’i, Selem’e b. Küheyl’in hatırından dolayı muhafaza etti. Allah senide baban İsmail’in hatırından dolayı, muhafaza etti. Eğersen dilersen sendeki hastalığı gidermesi için Yüce Allah’a dua edeceğim. Eğer sabredersen senin için cennet vardır. Baban ve deden, Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer’i sevdiklerinden dolayı, Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer’de Allah katında senin için şefaatçi olurlar. Beceh dedi ben dedim ki: “Eğer bu böyle ise, ikisinden birisinin seçeceğim. Ben, üzerinde bulunduğum hal üzerine sabredeceğim ve cenneti istiyorum. Allah’ın rahmeti geniştir ve hiçbir şey ona ağır gelmez. Şayet Allah dilerse, her ikisini de bana verir.” Beceh dedi ki: Bana denildi ki: Yüce Allah her ikisini, sana beraber verdi. Yüce Allah; baban ve deden, Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer’i sevdiklerinden dolayı onlardan razı oldu. Kalk ve evine git.” Yüce Allah, onda olan hastalığı giderdi.

Hibbetullah b. Selame el-Müfessir’den şöyle rivayet edilmiştir: Bizim bir şeyhimiz vardı. Babu Fuhul denilen yerde, Hamza kıraati üzerine onun yanında okuyordum. O şeyhin bir kısım arkadaşları öldü. Şeyh Rüyasında, onlardan birisini gördü. Şeyh ona dedi ki: “Cenab-ı Allah, sana nasıl muamelede bulundu?” Dedi ki: Allah beni affetti. Şeyh dedi ki: Münker-Nekir sana nasıl muamelede bulundu.” Dedi ki: Ey Üstad! Beni oturttukları zaman, bana dediler ki: Rabbin ve Peygamber’in kimdir? Diye sordular. Yüce Allah kalbime ilham verdi ve dedim ki: Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer hakkı için, beni terk edin. Biri, diğerine dedi ki: “Bize, büyük bir şey üzerine yemen etti. Onu terk et.” İkisi de geri dönüp, beni terk ettiler.

Hasan b. Muhammed el-Katan’dan şöyle rivayet edilmiştir; Babam bana dedi ki: “Bişir b. Hars’ı gördüm. Bir dirhem misk satın almıştı. Onun çöplükte dolaştığını gördüm. Çöplükte Allah’ın isminin yazılı olduğu bir kâğıt parçası gördü. O kâğıt parçasının üzerine misk döktü ve o kâğıdı bir deliğe yerleştirdi. O kâğıdı yerleştirdikten sonra, şöyle diyordu: - Böyle veya şöyle – İsmini, senin yanına kaldırdım. Hasan b. Muhammed dedi ki: Bişir bana dedi ki: “Ben bir kâğıt parçasını gördüm. Allah’ın adı içerisinde yoktu ve bende onu attım. Rüyamda bana şöyle denildiğini gördüm: Ey Bişir! Sen kâğıdı attın. Onda iki isim vardı ki, Allah o iki ismi seviyordu. O iki isimde: Ebû Bekir ve Ömer (r.anhuma) idi.

80. Bölüm: Hz. Ömer’i Sevenler Ve Nefret Edenler

Ebû Mahye et-Teymi'den şöyle rivayet edilmiştir: Ali b. Ebî Talib'in müezzini bana anlattığına göre; bana dedik ki: Ben ve Ömer, Bekran denilen yere gittik. Bizimle beraber bir adam vardı ve Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer'i sövüyordu. O adamı sövmekten sakındırdık. O sakınmayıp, sövmeye devam etti. Biz ona dedik ki: Bizden ayrıl. O da bizden ayrıldı. Biz o yerden çıkışa yaklaştığımız zaman, o adam bizi yerdi. Biz dedik ki: Biz, o adamın Kufe'ye dönene kadar, bizimle beraber olmasını istiyorduk. Biz onun bir hizmetçisiyle karşılaştık. Onun hizmetçisine dedik ki: Efendine söyle, yanımıza gelsin. Hizmetçisi dedi ki: Benim efendimin başına, büyük bir olay geldi. Onun her iki kolu, domuz koluna dönüştü. Hz. Ali'nin müezzini dedi ki: Biz geldik ve o söven adama dedik ki: Bizim yanımıza gel. Adam dedi ki: Başıma büyük bir olay geldi. Her iki kolunu çıkardı. İki kolunun domuz koluna dönüştüğünü gördük. Sevad denilen bölgedeki bir köye yaklaşana kadar, onunla beraber yolculuğa devam ettik. O bölgede de domuzlar çoktu. O adam domuzları görünce, bağırmaya başladı. Sıçramaya başladı, domuza dönüştü ve bizden gizlendi. Biz de onun hizmetçisi ve eşyasıyla Kufe'ye geldik. Ebû Mahye dedi ki: Bir adamın bana anlattığına göre; adam dedi ki: Bir yolculuğa çıktık. Bir adam bizimle beraber vardı ve Hz. Ebû Bekir'i sövüyordu. Biz onu bundan sakındırdık. O da küfretmeye devam etti. O adam bazı ihtiyaçlarını gidermek için, yanımızdan ayrıldı. O adamın üzerine, büyük eşek arıları toplandı. Bizden yardım talebinde bulundu. Bizde onun yardımına gittik. Eşek arıları, bizim üzerimize de gelmeye başladılar. Bizde o damı terk ettik. Eşek arıları, onu parçalayıncaya kadar ondan ayrılmadılar.

Halef b. Temim'den şöyle rivayet edilmiştir: Ben Beşir'den işittim. Beşir de Ebû Hasin diye künyeleniyordu. Beşir dedi ki: Ben ticaret yapan bir zengin biriydim. Ben Kisra'nın, Medain şehrindeydim. Benim o yerde kalmamda, Ebû Hubeyre'nin dönemindeydi. Beşir dedi ki: Benim yanıma bir işçi geldi. Bana bir haber verip, dedi ki: Medâin'in hanlarından bir handa, ölen bir adam var. Ona kefen bulamıyoruz. Bende kalkıp, o hana girdim. O adamın üzerine bir örtü attım. Onun karnının üzerinde, bir kerpiç vardı. Onun yanında, arkadaşlarından bir topluluk vardı. Onun arkadaşları, o adamın; ibadetlerini yapan, faziletli bir kişi olduğunu söylediler. Ben, kefen ve diğer şeyleri alması için birisini gönderdim. Onunu mezarını kazması ve tuğla hazırlaması için de, bir adam gönderdim. Biz de, o adamı yıkamak için, su ısıttık. Biz bu haldeyken, ölü aniden yerinden sıçradı ve hareket etmeye başladı. O ölünün karnının üzerindeki kerpiç düştü. O ölü de: Vay başıma gelenler! Helak

oldum ve ateşe düştüm. Diye bağırıyordu. Onun arkadaşları titremeye başladılar. Beşir dedi ki: Ben ona yaklaşıp, pazularını tuttum ve onu silkelemeye başladım. Ondan sonra dedim ki: "Sen kimsin, senin bu halin nedir?" O ölü dedi ki: "Kufe halkından bir şeyhle arkadaşlık yaptım. Onlar bana kendi dinlerini veya görüşlerini benimsettiler. Onlar, Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer'den uzak olma konusunda, Ebû Hasibi'de inandırdılar." Ben dedim ki: Allah'ın seni bağışlaması için, tövbe et. Bir daha, Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer hakkında kötü şeyler söyleme. Adam, tövbe ve istiğfar etti. Adam dedi ki: Tövbe ve istiğfar, bana fayda vermedi. Beni, ateşteki yerime götürdüler. Bana, ateşteki yerim gösterildi. Bana denildi ki: Sen kendi arkadaşlarına döneceksin, gördüğün şeyleri arkadaşlarına anlatacaksın ve sonra tekrar kendi haline döneceksin." Ebû Hasin dedi ki: Bunları söyledikten sonra öldü. Tekrar birinci haline döndü. Bana kefen getirilinceye kadar, bekledim. Kefeni aldım ve kalktım. Ben dedim ki: "Ben onu yıkayıp kefenleyeceğim. Fakat onun üzerine namaz kılmayacağım." Ondan sonra ben döndüm. Bana haber verildi ki: Onunla beraber olup, onun görüşünde olanlar, onu yıkadılar, defnettiler ve onun üzerine namaz kıldılar. Onun arkadaşları dediler ki: "Bizim arkadaşımızdan, hoşlanmadığınız şey neydi! Ancak şeytandan bir savunucu onun dili üzerine konuştu." Halef b. Temim dedi, ben dedim ki: Ey Ebû Hasin! Bu anlattığın şeyi, gördün mü? Ebû Hasin dedi ki: Benim gözüm gördü ve kulağım da işitti. Halef b. Temim dedi ki: Bende bunu insanlara anlatacağım.

Ebû Habbab'tan, o da, Ammar b. Seyf ed-Dabbi'nin annesinden şöyle rivayet etmiştir: Biz savaşa giderken denizdeydik. Bizim komutanımız da, Musa b. Ka'b idi. Bizim gemimizde; Haccac diye isimlendirilen Kufe ehlinden bir adam var idi. Ebû Habbab dedi ki: Kufeli Haccac denilen şahıs, kalkıp; Hz. Ebû Bekir'e ve Hz. Ömer'e küfretmeye başladı. Biz onu küfretmekten sakındırdık. Fakat o da küfretmeye devam etti. Biz onu engellemeye çalıştık, o ise küfretmeye devam etti. Biz denizdeki bir ada da, gemimize demir atıp durduk. Namaza hazırlık yapmak için, bir birimizden ayrıldık. Bir arkadaşımız yanımıza geldi. Arkadaşımız dedi ki: Ebû Haccac'a yetişin, arılar onu yedi. Biz, Ebû Haccac'ın yanına gittiğimizde, onun öldüğünü gördük. Onu eşek arıları yedi. Ebû Habbab dedi ki: İbn Mübarek bu hadisi fazlalaştırarak, bana şöyle dedi: Ebû Habbab dedi ki: Ebû Haccac'ı defnetmek için, yeri kazmaya başladık. Yer bize sert geldi. Öyle ki, o yeri kazmaya güç yetiremedik. Biz onu ağaçların yapraklarıyla, taşlarla örtmeye çalıştık ve onu terk ettik. Halef dedi ki:

Bizim bir arkadaşımız var idi. İdrarını yapıyordu. Onun hayâlarının üzerine, bir eşek arısı kondu. Bu adam eşek arısını üzerinden savamadı. Biz anladık ki bu eşek arısı, görevlidir.

Ebû Hasan'dan -bu da; Ahmed b. Abdillah es-Susecerdi'dir.- şöyle rivayet edilmiştir: Bizim çevremizde bir adam var idi. Kur'ân okuyordu. Bu adam, Ebû Hasan b. Ünze diye tanınıyordu. Bu şahıs bizim şeyhimiz olan, Ebû Hasan b. Ebî Ömer el-Mukarri'ye karşı, ihtilaf ediyordu. Ebû Hasan b. Ünze, bir gece sıhhatli bir şekilde yattı. Sabahlayınca iki gözü kör oldu. Ondan, neden kör olduğu soruldu. Adam dedi ki: "Kufe'nin giriş yolunda, bir mecliste idim. Bir adam cemaatin huzurunda, Hz. Ebû Bekir'i ve Hz. Ömer'i kötülemeye başladı. Ben de, o adama karşı çıkmaya gücüm yettiği halde, ona karşı çıkmadım. Gece olunca, Ali b. Ebî Talib'i (r.a.) rüyada gördüm ve bana dedi ki: "Onları kötülükle yâd eden kişiye, neden karşı çıkmadın? Demir çubukla kafama vurdu. Bende kör olarak sabahladım.

Muhammed b. Ali es-Semmak'tan şöyle rivayet edilmiştir: Ben, Rıdvan es-Seman'dan işittiğime göre şöyle dedi: "Benim kaldığım yerde ve çarşıda komşum olan bir adam var idi. O adam, Hz. Ebû Bekir'i ve Hz. Ömer'i sövüyordu. Rıdvan dedi ki: Benle o adam, bu konu hakkında çok konuştuk. Gecelerin birinde, Hz. Ebû Bekir'i ve Hz. Ömer'i sövmeye başladı. Bende onun yanında hazır bulunuyordum. Benimle onun arasında, konuşmalar oldu. Hatta o bana saldırmak istedi, bende ona saldırmak istedim. Ben evime döndüm. Nefsim çok incinmişti ve üzüntülüydüm. Rıdvan dedi ki: Uyudum. Üzüntüden dolayı, yatsı namazını da kılmamıştım. Aynı gece, Resûlullah'ı (s.a.s.) rüyamda gördüm. Ben Resûlullah'a (s.a.s.) Rüyamda dedim ki: "Ey Allah'ın Resulü! Falan kişi; hem komşum hem de çarşıda olup, senin sahabilerini kötülüyor. Resûlullah(s.a.s.) dedi ki: "Sahabilerimden kimleri kötülüyor?" Ben dedim ki: "Hz. Ebû Bekir'i ve Hz. Ömer'i kötülüyor." Resûlullah(s.a.s.) dedi ki: "Büyük bir bıçağı al ve bu bıçakla onu boğazla." Rıdvan dedi ki: Ben de bıçağı aldım. O adamı tuttum, yere yatırdım ve adamı boğazladım. Onun kanın elime değmiş gibi olduğunu gördüm. Rıdvan dedi ki: Ben o büyük bıçağı attım. Elimi yere sürerek siliyordum. O esnada, ben uyandım. Evimin etrafından bağırma sesleri geliyordu. Ben dedim ki: "Bakın, bu bağırma sesleri nedir?" Dediler ki: "Filankes, ani bir şekilde öldü!" Sabahlayınca, o ölen adamın kesilen yerinde bir iz olduğunu gördüm.

Ebû Bekir b. Ubeyd dedi ki: Ebû Bekir es-Sayrefi'nin bana anlattığına göre şöyle dedi: Bir adam, Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer'i sövüyordu. İnsanlara da, somurtkan bir şekilde bakıyordu. Bir adam onu rüyasında; sadece kafasında ve avret yerlerinde siyah bir parça, diğer yerlerinin ise çıplak olduğunu gördü. Onu rüyasında gören adam dedi ki: "Allah-u Teâlâ, sana ne muamelede bulundu?" Somurtkan olan adam, dedi ki: "Allah beni, Hıristiyan olan; Bekr b. Kıss ile Avd b. A'ser ile beraber kıldı. Bu ikisi de Hristiyan'dırlar.

Muaf b. İmran'dan şöyle rivayet edilmiştir: Süfyan-ı Sevri dedi ki: Ben gecenin tam karanlık vaktinde, namaza giden bir şahıs idim. Günlerden bir gün, yine namaz için evden çıktım. Bizim bir komşumuz vardı. O komşumuzun da, bir yırtıcı köpeği vardı. Bende o köpeği görünce, yoldan geçip gitmesi için, oturup bekledim. O köpek bana dedi ki: "Ey Ebû Abdullah! Yoluna devam et. Ancak ben, Hz. Ebû Bekir'i ve Hz. Ömer'i sövenlere, saldırmakla görevlendirildim."

Ebû Revh'ten şöyle rivayet edilmiştir; Şia'dan olan bir adam dedi ki: Biz Mescid-i Haram'da otururken, bir adam geldi. Yüzünün yarısı siyahtı, bir yarısı da beyaz idi. Bu gelen adam dedi ki: "Ey İnsanlar! Benden ibret alınız. Muhakkak ki ben, şeyheyn olan; Hz. Ebû Bekir'e ve Hz. Ömer'e dil uzatıp, küfreden birisiydim. Bende gecelerden bir gece rüyamda, birisinin bana geldiğini gördüm. Elini kaldırıp, yüzme vurdu ve bana dedi ki: "Ey Allah'ın düşmanı, ey fasık! Sen iki şeyheyni mi, sövüyorsun? Şeyheyn'de; Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer'dir." Ben sabahlayınca, kendimi bu halde gördüm.

İsmail b. Hammad b. Ebî Hanife'den şöyle rivayet edilmiştir: Rafizi olan, değirmenci bir komşumuz var idi. İki tane katırı vardı. O katırdan birisine; Ebû Bekir, diğerine ise; Ömer ismini vermişti. O katırlardan birisi bir gece, ona tekme attı ve onu öldürdü. Ebû Hanife'ye bu durum haber verildi. Ebû Hanife dedi ki: O adamı tekmeleyip öldüren, Ömer adlı katırdır. Ondan sonra gerçekten onu tekmeleyip öldürenin, Ömer adlı katır olduğunu gördüler.

Yusuf b. İbrahim b. Hasan el-Hiyad'dan, o da Salih bir adam idi, şöyle rivayet edilmiştir: Ebû Hüseyin b. Tevbe zamanında, doğu tarafında Deylemili bir adam vardı. O komutanlarındandı. Ceniyye diye isimlendiriliyordu ve askerlerinin içerisinde en meşhur olanıydı. Yusuf b. İbrahim, bir gün hac mevsiminde, Bağdat'ta dururken, insanlarda Mekke'ye gitmeye başladılar. O esnada, Ali ed-Dekkak diye isimlendirilen bir adam, yanından geçti. Yusuf dedi ki: Aşağıda zikredeceğim

kıssayı, Ali ed-Dekkak uzun uzun bana anlattı. Çünkü anlattığı kıssa, onun başından geçmişti. Bu kıssa öyle meşhur olmuştu ki, Ali ed-Dekkak'ın dışındaki, insanlardan da işitmiştim. Bu kıssayı ondan da, dinledim. Ali ed-Dekkak diyordu ki: Ben Ceniyye'nin yanından geçtim ve bana dedi ki: "Ey Ali! Ali'de, bu sene hacca mı gitmek istiyor?" Ali ed-Dekkak dedi, ben dedim ki: "Ben şuana kadar hacca gitme imkânı bulamadım. Şuan Hacca gitmek için uğraşıyorum." Benim bu konuşmalarıma cevaben Ceniyye dedi ki: "Ben sana hac parası vereceğim!" Bende ona dedim ki: "Getir." Ceniyye bana dedi ki: "Ey hizmetçi! Altıncıya git ve ona yirmi dinar tartıp, vermesini söyle" Bende hizmetçisiyle beraber gittim. Altıncı yirmi dinar tarttı ve bana verdi. Bende Ceniyye'nin yanına geldim. Ceniyye bana dedi ki: "Git, işini gör ve hacca gittiğin zaman bana görün." Ceniyye, bana dedi ki: "Dikkat et, sana verdiğim bu dinarlara ihtiyacım yok, sana hibe ettim. Fakat sana bir mektup vereceğim, onu Muhammed'e(s.a.s.) teslim et." Ben Ceniyye'ye dedim ki: Bu mektup neyin nesidir?" Ceniyye dedi ki: Sen, Muhammed'e(s.a.s.) de ki: Senin iki arkadaşın olan, Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer'i sevmiyorum, onlardan beriyim. Ondan sonra bu mektubu ona (s.a.s.) teslim etmem ve söylemem için talakımla, beni yemine verdirdi. Bu olayı Muhammed'e(s.a.s.)aktarmam, büyük bir meseleydi. Bende onun yanından üzüntülü bir şekilde çıktım. Ben haccımı yapıp, Medine'ye gittim. Resûlullah'ın (s.a.s.) kabrini ziyaret ettim. O esnada bana verilen mektubu, Resûlullah'a (s.a.s.) söyleyip, söylememe hususunda tereddüt etmeye başladım. Ben eğer bunu söylemesem, eşimi boşamak zorunda olacağımı hatırladım. Şayet bunu Resûlullah'a (s.a.s.) söylersem, bunu Resûlullah'a (s.a.s.) anlatmam bana ağır geldi. Bu konuyu Resûlullah'a (s.a.s.) söyleyip, söylememe hususunda istihare yaptım. Ben de: Filanın oğlu, böyle böyle diyor, dedim. İstihareye yatmadan önce mektupta ne varsa, aynı şekilde okudum. Bunu Allah'a arz ederken çok üzüldüm. Bende bir köşeye çekildim. İki gözüm beni galebe çaldı ve bende uykuya daldım. Rüyada, Resûlullah(s.a.s.) dedi ki: "Senin getirdiğin mektubu işittim. Sen Bağdat'a döneceğin zaman, Ceniyye'ye deki: Resûlullah(s.a.s.) sana diyor ki: Ey Allah'ın düşmanı! Ayın yirmi dokuzun da cehennemle müjdelen." Bende kalktım, Medine'den çıkıp Bağdat'a döndüm. Ben Bağdat'ın doğu tarafından geçtiğim zaman, şöyle düşündüm; o adam kötü bir adamdır. Bende onun mektubunu Resûlullah'a (s.a.s.) tebliğ ettim. Ben mektubunun sonucunu ona söylemeyeceğim. Eğer mektubun neticesini ona söylersem, ya kendi eliyle beni öldürecek yahut beni öldürmek için emir verecek.

Ben ona bunu söyleyip, söylememe hususunda tereddüt ettim. Ben kendi kendime dedim ki: Bunun sonunda ölsem dahi, Resûlullah'ın (s.a.s.) bana söylediklerini ona anlatacağım. Resûlullah'ın (s.a.s.) emrine aykırı davranmayacağım. Ben ev halkımın yanına gitmeden, Ceniyye'nin yanına gittim. Ceniyye beni görür görmez bana dedi ki: Ey Dekkak! Mektubumu ne yaptın?" Ben dedim ki: Ben mektubu, Resûlullah'a (s.a.s.) ilettim. Resûlullah(s.a.s.)de bu mektubun cevabını, sana söylememi istedi. Ceniyye dedi ki: Bu mektubun cevabı nedir? Bende rüyamı kendisine anlattım. Ceniyye'de bana baktı ve dedi ki: Senin gibi insanların ölümü benim yanımda kolaydır. Ceniyye bana küfretti. Elinde iki çubuk vardı ve yüzüme doğru salladı. Ceniyye dedi ki: Bana söylediğin güne kadar, seni öldürmeyeceğim. O gün geldiğinde, seni bu iki çubukla öldüreceğim. Benim yanımda bulunanların hepsi, neden bunu ona söyledin diye, beni kınadılar. Ceniyye'de hizmetçisine dedi ki: "Bunu çadıra hapset ve bağla." Ben hapis olundum ve bağlandım. Ev halkım, yanıma gelip ağladılar ve beni kınadılar. Ben dedim ki: "Olacak şey hükme bağlanmıştır. Ancak ben, ecelimle ölürüm. Günlerde durmadan geçiyordu. İnsanlar içinde bulunduğum halden dolayı yirmi yedinci gün geçinceye kadar, beni arayıp, bana acıyorlardı. Ne zaman ki yirmi sekizinci gece geldi, Deylemlî, büyük bir davet hazırlığı yaptı. Bu davete de, askerlerin önde gelen komutanları çağırıldı. Deylemlî de, onlarla beraber içki içmek için oturdu. Gece yarısı olduğunda Deylemli'nin sesi bana ulaştı ve bana dedi ki: "Ey Dekkak! Komutanı büyük bir sıtma tutmuş. Evde bulunan tüm şeylerle kendisini örtmüş, ona rağmen titriyor." Yirmi sekizinci gün, bu hal üzere devam etti. Yirmi dokuzunca geceye de girdi. Gece yarısı olunca, Deylemlî komutanın sesi bana ulaştı ve dedi ki: "Ey Dekkak! Komutan öldü." Benim bağlarımı çözdüler. Her taraftan insanlar ve komutanlar taziye için oturdular. Bende hapsedildiğim yerden çıkartıldım. İnsanlar da olayın iç yüzünü bana sordular. Bende olayı onlara anlattım. Büyük bir topluluk, o kötü düşünceden (Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer'e küfretmekten) döndüler. Bende serbest bırakıldım."

Zaide b. Kudame'den şöyle rivayet edilmiştir: Ben Mansur b. Mutemid'e dedim ki: Oruç tutacağım gün, komutanlarla beraber mi olacağım? Mansur b. Mutemid dedi ki: "Hayır." Ben dedim ki: "Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer'e, dil uzatanların yanlarında mı olacağım?" Mansur b. Mutemid dedi ki: "Evet."

Said b. Abdirrahman b. Ebza'dan şöyle rivayet edilmiştir: Babama dedim ki: Sen birinin, Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer'e sövdüğünü duyduğunda, ne yaparsın? Babam dedi ki: "Onun boynunu vururum."

Muhammed b. Yahya el-Vasiti'den şöyle rivayet edilmiştir: Rüyamda Resûlullah'ı (s.a.s.) gördüm. Resûlullah(s.a.s.) bana dedi ki: (Burada bir topluluk var; Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer'e küfrediyorlar. Şehadet ve orta parmağını bir birinde ayırdı ve dedi ki; Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer'in bana yakınlığı bu iki parmak gibidir. (Kim onlara küfrederse bana küfretmiş gibidir.)

Tüm âlemleri terbiye eden, Allah'a hamd olsun. Kitap bitti.